Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

KW 371 J 28

let propter difficultatem collationis *l.* 1. §. 1. *junct. l.* 2. *&* 3. *pr. h. t.*
In singulari an admittatur? disputant. ut &, an in universali vera collatio locum habere possit? nos utrumque affirmamus: primum, quia à tacita collatione excipiuntur tantum nomina, & sic exceptio firmat regulam in casibus non exceptis *d. l.* 3. *in pr.* secundum, quia natura societatis universalis omnium bonorum non repugnat actuali collationi, licet facilius & frequentius particularis sic contrahatur.

10. Nomina non conferuntur, quia personæ cohærent. Unde ex debito personali debitorem mei socii convenire non possum, nisi post actionum cessionem *arg. l.* 3. *in pr. & Gothof. ibi h. t.* Si in re in societatem collata socius habeat jus, actio realis socio competit absque cessione *arg. l.* 1. §. 1. *l.* 2. *h. t.*

11. Opera confertur in societate universali simplici omnis, quæ ad negotiationem, lucrum, ac quæstum facit: in societate universali omnium bonorum omnes operæ licitæ, artificium, & quicquid ex illis percipitur *l.* 6. 7. 8. *junct. l.* 73. *h. t.* in societate particulari ea, quæ est promissa *dd. ll.* & sæpe est pro pecunia: imo, interdum præponderat *l.* 5. §. 1. *l.* 29. §. 1. *h. t.* §. 2. J. *eod.* & valet societas, ut ab una parte pecunia, ab altera tantum opera conferatur §. 2. J. *h. t. l.* 1. C. *eod.* vel, ut utrinque tantum operæ conferantur, & præstentur *l.* 71. *h. t.*

12. (2) Administrationem bonorum collatorum. Hinc (1) socius obligatur ad inventarii confectionem, vel juratam designationem, ut secundum illud rationes reddi possint (2) alter alteri præstat damnum, quod ipsius dolo, qui interdum incidit in delictum speciale *l.* 45. *h. t. junct. l.* 45. *de furt.* culpa lata, vel levi accidit §. *ult.* J. *h. t. l.* 52. §. 2. 72. *h. t.*
Si socius in uno negotio fuerit diligens, in altero negligens, diligentiam cum negligentia non potest compensare: quia compensatio non habet locum, nisi ubi mutuum est debitum; sive, nisi vicissim isti debeam, qui compensaturus est *l.* 1. *de compensat.* socius autem socio propter diligentiam non fuit obligatus: eam enim præstat ex natura contractus, negligentiam vero admittit contra ejus naturam, & propterea socio obligatur ad damnum resarciendum *l.* 23. 25. 26. *h. t.*

Si tamen in aliquo negotio insolitam & extraordinariam diligentiam adhibuerit, & in eodem aliquid admittat per negligentiam: quia tunc socius videtur esse obligatus, eam compensare potest cum negligentia in eôdem negotio admissa *arg. l.* 11. *de negost. gest. junct. arg.* 137. §. 2. *de V. O. Struv. Ex.* 22. *th. consistit.* 24. *in med.* (3) Ad impensas restituendas occa-

 sione

Koninklijke Bibliotheek te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſione ſocietatis factas *l.* 38. §. 1. *l.* 52. §. 15. una cum uſuris, ſi forte nummos mutuo acceperit, aut ex propria pecunia expenſa redigere potuiſſet *l.* 67. §. 2. *h. t.* &, ſi intra quatuor menſes à reo condemnato non reddantur, liberum eſt ſocio qui impendit, totam rem pro iis retinere, *l.* 52. §. 10. *d. t.* ſic repetit, ſi quid intuitu ſocietatis ultra ſuam partem extraneo ſolverit, *l.* 1. §. *ult. ll. ſeqq. de his qui effudem. vel dejec. l.* 1. §. *ult. & ll. ſeqq. de exercit. act. arg. l.* 27. *h. t.* ſicuti & de caſu, & damno, quod accidit occaſione ſocietatis, ut ſi pecunia in ſocietatem collata mitteretur tempore belli ad merces emendas, & à latronibus auferretur, aut ipſe ſocius vulneratus, vel captus fuerit *d. l.* 52. §. 4. 60. §. 1. *junct. l.* 61. *h. t.* ſecus, ſi caſus accidat extra ſocietatem, ut ſi forte incendio periret, vel furto domi auferretur *arg. dd. ll. & l.* 58. § 1. *eod.* quia & lucra hoc in caſu occaſione ſocietatis quæſita non conferuntur.

(3) Conſiſtit obligatio in communicatione lucri cujus gratia omnis ſocietas initur *arg. l.* 5. §. *fin. l.* 7. 13. *h. t. l.* 32. §. 24. *de donat. inter vir. & ux.* ſed quia non ſemper lucrantur, verum etiam damnum ſæpius patiuntur, ejus quoque ratio habenda eſt *l.* 29. *in pr. d. t.*

13. Lucrum & damnum quid ſit? *vide l.* 30. *d. t.* & ejus expoſitionem apud *Struv. d. Ex.* 22. *th. intelligitur* 29.

Hic in ſpecie de ſocietate univerſali omnium bonorum eſt notandum: quod, ſicuti omne lucrum ex quacumque honeſta cauſa acquiſitum eſt communicandum, ita & omnia damna & impendia ſunt communia, modo fiant propter honeſtam cauſam: ſi enim ſocius aliquid perdat alea, vel cum ſcortis & adulterio ex communi ſocietate non ſumitur *arg. l.* 59. §. 1. *h. t.* Idem dic, de ſumptibus in morbum gallicum ex mala converſatione contractum *arg. l.* 52. §. 4. *& f. l.* 60. §. 1. *l.* 73. *in pr. &* §. 1. *d. t. l.* 39. §. 3. *famil. erciſc.*

14. Quæ unus vel alter ſocius in hac ſocietate filiæ in dotem, vel filio in ſtudia & honorem erogat, perinde ut alimenta quæ familiæ præbentur, liberi tamen ex damnato coitu non intelliguntur *auth. ex complexu. C. de inceſt. nupt. vide ſupra p.* 409. §. 11. ſocietati iſti imputantur, nec finita ea, dos aut tales ſumptus ab altero ſocio, qui forte tot liberos non habet, vel etiam nullos, imputantur iſti, qui eos facit: quia in hoc ſocietatis genere, ſicut non attenditur, an occaſione unius ſocii plus lucri e. g. ampla hereditas obvenerit, ita etiam non conſideratur, an unus vel alter minus vel plus impenderit: ab initio enim ſocii incertæ ſpei & eventui ſe committunt, ita, ut non recte dicatur, quod talis ſocius magis gravis

ſit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

sit societati: neque respicitur, an erogationes fiant respectu societatis, *vide omnino l. 73. §. 1. ff. h. t.* Nec obstat *l. 81. d. t.* quia in ea agitur de dote promissa post mortem patris, societate dissoluta, solvenda. *Struv. d. Ex. 22. th. 27. Bachov. ad Tr. Vol. 1. disp. 27. th. 8. lit. H.*

15. Si de partibus lucri nihil nominatim convenerit juxta naturam contractus debent esse æquales, cum respectu ad sortem vel operam collatam: ita, ut si forte unius sors sit major, vel opera pretiosior, quam alterius, ille etiam accipiat majorem lucri partem *l. 29. pr. & §. 1. d. t.* quia societas speciem fraternitatis continet *l. 63. in fin. pr. h. t.* in qua regulariter æquales partes accipiunt *d. l. 63. §. 5. h. t.*

Si de partibus lucri & damni nominatim convenerit: aut pactum est contra essentiam & æquitatem hujus contractus, ut, si convenisset, ut ad unum pertineret tantum lucrum, ad alium vero damnum tantum, societas non subsistit: quia non tantum omnis societas est de damno non faciendo aut vitando, sed etiam de lucro faciendo: multo itaque minus poterit esse de damno sentiendo. Et ita naturalis est societati utilitatum communio ut sine ea societas subsistere nequeat, *l. 29. §. ult. d. t. Grot. l. 2. c. 12. §. 24. n. 3.* Imo, est contra æqualitatem quam jus naruræ inter contrahentes imperat *Grot. d. l. 2. c. 12. §. 8. 9.*

16. An valeat pactum, ut ad unum duæ partes lucri, & una pars damni, ad alterum autem una lucri & duæ damni partes pertineant, licet non plus contulerit neque sortis neque operæ? Quidam negant *arg. l. 29. in pr. ff. h. t.* Ubi dicitur: quod hoc pactum demum valeat, si alter vel plus sortis vel operæ contulerit, ergo à contrario sensu, si neque plus sortis neque plus operæ contulerit, non valebit, propter exactum respectum quem lucrum & damnum habent ad sortem & operam. Alii affirmant, (1) quia pacta dant legem contractui *l. 23. de R. J.* ad quod negantes respondent: verum hoc esse, modo pacta non sint contra naturam & æquitatem contractus; sic pactum non valet ne unquam liceat discedere à societate *l. 14. 70. h. t.* ne depositum pro lubitu restituatur *l. 1. §. 45. 46. de pos. l. 12. pr. de prec.* (2) Pargraphus 2. J. *h. t.* hoc generaliter asserit ℞ hunc §. 2. esse exponendum ex *l. 29. pr.* scil. ubi etiam plus sortis vel operæ con tulit (3) in *l. 29. & 30. ff. h. t.* sola species leoninæ societatis prohibetur ℞ præter leoninam, & hanc prohiberi: imo, certo respectu incidere in leoniam: scil. respectu illius partis lucri, quæ ad sortem se non refert, & istius damni quod alius tantum fert.

(4) Emptio ex parte donationis causa contrahi potest, ergo & socie-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

tas ℞ posse quem omnia sua bona donare, verum non esse emptionem, vel societatem, sed donationem.

(5) Hæc sententia est usu recepta ℞ (1) non quæri, quid usu sit receptum, sed quid jure justinianeo sit constitutum (2) hunc usum esse probandum. Hæc opinio videtur convenire juri justinianeo, & juri naturæ *Grot. 2. c. 12. §. 24. n. 3. in fin. junge supra p. 437. §. 19.* Leonina societas est, quando convenit ut unus tantum lucrum, alter tantum damnum ferat. *l. 29. §. 2. h. t.* Nomen est ex fabula, quæ extat apud Phœdrum *fab. 5.* his verbis:

Vacca & capella & patiens ovis injuriæ,
Socii fuere cum Leone in saltibus.
Hi cum cepissent cervum vasti corporis,
Sic est locutus, partibus factis, Leo.
Ego primam tollo, nominor quia Leo,
Secundam; quia sum fortis tribuetis mihi.
Tum quia plus valeo, me sequetur tertia.
Malo adficietur, si quis quartam tetigerit.
Sic totam prædam sola improbitas abstulit.
Nunquam est fidelis cum potente societas.

17. Si partes expresserint, quantum quisque de lucro caperet, de damno nihil dixerint, eadem proportio in damno intelligitur, quæ in lucro expressa est §. 3. J. *h. t.* Si convenerit, ut unus lucri sit particeps, de damno non teneatur, valet §. 2. J. *h. t.* quia aliquando periculum & molestia negotiationis tanti est, ut alterius sortem superet, & sic plus industria socii conferat societati, quam pecunia alterius qui negotia non intelligit *l. 29. §. 1. h. t.* Determinatio partium lucri & damni conferri potest in arbitrium unius ex sociis vel tertii boni viri. *l. 6. 76. 77. d. t.*

18. Supra diximus, obligationem socii consistere etiam in rerum collatione, de quibus quæri solet, an tantum usus earum conferatur, an vero etiam proprietas, ita ut finita societate etiam ille socius, qui tantum contulit operam de his rebus paticipet? Nos putamus, res præcipuas esse isti, qui eas contulit nisi aliter convenerit, & tantum usum rerum collatarum communem censeri, eumque conferri cum usu operarum *arg. l. 52. §. 2.* ibi enim unus ex sociis alteri pecus ad pascendum, vel agrum colendum dedit, ut fructus essent communes, proprietas apud dominum pecoris maneret,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ret, ſicuti proprietas fundi apud eum, cui pecus ad paſcendum datum. Quo facit §. 2. J. *h. t.* ubi dicitur, ſocietatem ita poſſe coiri, ut alter pecuniam conferat & tamen *lucrum*, ſcil. quod ex pecunia ſentiunt mediante alterius opera, inter eos ſit commune.

19. Sicuti autem diſſoluta ſocietate hoc in caſu res collatæ propriæ manent conferentis, ita etiam, ſi caſu pereant, *ut ante diximus*, forte incendio, etiam ad ipſum ſolum pertinet. *Struv. d. Ex. th. inde alia* 34. Id quod & jure naturæ conſtitutum eſſe videtur. *Grot. d.* 2. *c.* 12. §. 24. *n.* 2.

20. Ad obtinendum quod ex hac obligatione ſocius ſocio debet datur actio pro ſocio utrimque directa §. *ult.* J. *h. t.* Actio pro ſocio eſt actio in perſonam, quæ datur ſociis ad præſtandum id, quod alter alteri ex natura contractus, vel pacto debet. *d.* §. *ult.* J. *h. t. l.* 65. §. *pen.* 72. 73. 74. *eod.*

21. Socio datur beneficium competentiæ; ſc. condemnatur in id, quod honeſte facere poteſt: ſive ſit ſocietas univerſalis, ſive particularis: quia jus quodam fraternitatis in ſe habet *l.* 63. *pr. h. t.* Et Ulpianus in *l.* 16. *pr. de re jud.* particularem ſocium non excludit, ſed tantum caſum minus dubium determinat, & alterum de particulari ſocio magis dubium adjicit in *d. l.* 63. *h. t.* Hoc beneficium amittit (1) qui inficiatur ſe eſſe ſocium: quia indiguum ſe reddit legis beneficio propter mendacium *l.* 67. §. *f. h. t. arg. l. l.* 11. 12. *ad SCt. Vellej.* (2) ſi ex dolo ſit obligatus *l.* 22. §. 1. *de re judicat.* nemo enim ex ſuo dolo lucrum ſentire debet.

22. Si quis hoc judicio condemnetur propter dolum, jure civili fit infamis *l.* 1. *de his qui not. infam.* id quod moribus non obtinet *Grœnweg. ad d. l.* 1. *& Brunem.*

23. Interdum agit durante ſocietate: ut ſcil. res communicentur, ac in medium conferantur, quæ ex cauſa ſocietatis ad alium pervenerunt *l.* 65. §. *penult. l.* 73. *&* 74. *d. t.* Interdum, ſocietate finita, ad præſtationes perſonales: ſcil. ut rationes reddantur, lucrum communicetur *l.* 23. §. 1. *junct. arg. l.* 25. *eod.* cautio de damno vel lucro immimente communicando præſtetur *l.* 28. *d. t.* impenſæ reſtituantur *l.* 38. §. 1. 52. §. 15. 67. §. 2. *d. t.* damna reſarciantur, quæ alterius dolo, culpa lata & levi ſunt data §. *ult.* J. *h. t. l.* 72. *eod.*

24. Non datur ad rerum diviſionem, & adjudicationem, ſed opus eſt actione communi dividundo *l.* 43. *ff. d. t.* diviſio enim, & adjudi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

catio præsupponit dominium alterius, ex quo actio communi dividundo pro parte fluit; cum actio pro socio sit tantum ex contractu, & in personam.

25. Concurrit cum hac actione interdum actio ex empto & vendito, ita ut eligere liceat, quam quis velit instituere *l. 69. h. t.* quæ lex difficilis est, & torquet interpretes. *vide Cuj. 4. obs. 17. Gothof. in notis Struv. d. Ex. 22. th. concurrit 39. Schilt. Ex. 29. th. 18.* Interdum actio furti; si sc. manifestis probationibus possit convinci, quod in re communi furtum fecerit socius *l. 45. 51. h. t.*

26. Societas dissolvitur ratione rerum, si scil. particularis sit inita & negotium finitum §. *6. J. l. 65. §. 6. h. t.* aut, si tempus adjectum præterlapsum sit *l. 65. §. 6. h. t.* etiamsi negotium cœptum nondum sit absolutum & completum, nisi expresse vel tacite prorogetur §. 8. *in fin. J. h. t. Felic. tr. de societ. c. 35. 41.* aut, si res interierit: societas universalis, si bona in societatem collata amittantur, vel propter confiscationem §. *7. J. l. 65. §. 12. h. t.* vel, quia socius bonis cessit §. 8. J. *l. 65. §. 1. h. t.* &, si hoc in casu in societatem adhuc consentiant, non tam prior societas continuari videtur, quam potius nova contrahi, & socii industria, & opera pro pecunia habetur *d.* §. 8. J. *h. t.*

27. Ratione personarum (1) morte socii, etiam unius ex pluribus, nisi aliter convenerit *l. 65. §. 9. h. t.* §. 5. J. *eod.* sive naturali, sive civili: quia industria personæ censetur electa, & heredes non protinus ejusdem sunt industriæ, & eorum morum *arg. l. 14. in f. d. t. l. 35. 65.* §. 11. *h. t. l. 31. de solut.* non vero minima capitis diminutione *l. 58. §. 2. 65. §. 11. h. t.* An per ingressum religionis? affirmant *arg. auth. ingressu C. de SS. eclef. Felic. de societ. c. 33.* Societates publicæ morte non finiuntur, sed ad heredes transeunt e. g. societas vectigalium *l. 59. ff. d. t.* sicuti & ad heredes transit obligatio ex privatis societatibus, morte dissolutis *l. 65. §. 9. d. t.* unde & heres à defuncto cœpta absolvere debet *l. 40. eod.* Sic, si unus ex sociis ignoret alterius mortem, & communia negotia bona fide gesserit, lucrum & damnum post mortem societati obveniens erit commune *l. 65. §. 10. h. t.* Societates publicæ politicæ etiam immortales sunt, propter perpetuam substitutionem; quæ tamen huc non pertinent; *vide Grot. 2. c. 9. §. 3. & seqq.*

28. (2) Pœnitentia vel utriusque socii, vel alterutrius; quæ vocatur renunciatio, in specie sic dicta; & semper societatem dissolvit, propter odium communionis, quæ est mater discordiarum *l. 77. §. 20. de leg. 2.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſive ſit tempeſtiva, ſive intempeſtiva: hoc tamen in caſu, ſi intempeſtive renuncians lucrum faciat ex renuntiatione, communicare debet, & alius cui renunciatum eſt, quicquid poſt renunciationem acquirit, ſibi ſoli retinet §. 4 *J. h. t.* Idem juris eſt, ſi quis abſenti renunciaverit ſocietatem, uſque dum abſens id reſciverit *l.* 17. §. 1. *d. t.* In ſocietatibus politicis etiam interdum locum habet. *Grot.* 2. *c.* 5. §. 24.

29. Fit vel verbis, vel factis: quando ſcil. omnia ſeparatim agunt, de quibus *ſupra dictum:* quo etiam refertur, ſi actio pro ſocio animo diſtrahendi ſocietatem inſtituatur *l.* 56. 63. §. *fin. h. t.* ubi dicitur: quod ſocietas ſolvatur ex perſonis, ex rebus, ex voluntate, ex actione. *juncta l.* 64. 65. *pr.* & §. *ſeqq.*

30. In contractibus à ſociis initis quædam ſingularia ſunt (1) ſi duo vel plures ſocii ſimul contrahant, & alios ſibi obligent, unusquisque ſibi pro rata tantum, quam habet in ſocietate, acquirit obligationem *arg. l.* 9. *C. ſi cert. pet.* cum alias duo correi credendi in ſolidum alios ſibi obligent §. 1. *J. de duob. reis ſtipul.* id quod & in ſocietate obtinet, ſi expreſſe ita ſit conventnm. *arg. l.* 11. §. *fin. de duob. reis.*

31. (2) Si aliis obligentur, etiam unusquisque tantum pro ſua parte tenetur *l.* 4. *de exercit. act.* niſi aliter convenerit *arg. l.* 11. §. *fin. de duob. reis Felic. d. tr. c.* 30. *n.* 34. vel ſtatutum, vel conſuetudo aliud velit. *arg. l.* 35. *de LL.* ſic actio ædilitia datur in ſolidum contra illum, cujus in ſocietate pars maxima, vel nulla parte minor eſt: ne ſc. emptor cum pluribus litigare cogatur *l.* 44. §. 1. *de ædil. ed.*

31. (3) Si unus ex ſociis ſolus contraxerit proprio nomine, ſibi ſoli acquirit, etiamſi pecuniam ex communi arca ſumpſerit *l.* 67. §. 1. *h. t.* vel ſint ſocii omnium bonorum *arg. l.* 3. *pr. l.* 74. *eod.* ita tamen ut in hoc ultimo caſu reliquis cogatur lucrum conferre judicio ſocietatis *d. l.* 74. *arg. d. l.* 67. §. 1. *h. t.* nec ex tali contractu reliqui obligantur: quia creditor in eo ad hos non reſpexit, & eos ſibi noluit obligatos *arg. l.* 13. *C. ſi cert. pet.* licet inter ſe conveniſſent, ut quicquid unus ſociorum faceret, omnes obligaret: hoc enim pactum quoad creditorem, ipſo invito & ignorante, nihil operatur *l.* 38. §. 17. *de V. O.* Si communi ſociorum nomine, ſecundum formam ſocietatis, vel etiam, ſi acquiſitum in communem arcam conferat, omnibus pro rata portionis acquirit obligationem, & omnes etiam obligat *l.* 82. *h. t. junct. arg. l.* 54. & *ſeq. eod.* Creditor, ut efficaciter contra reliquos actione utili, vel, de in rem verſo agere poſſit, probare debet; pecuniam & rem uni ſociorum creditam, in commu-

nem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

nem arcam, ſive ſocietatis uſum; & utilitatem eſſe verſam. *arg.* §. 5. *pr.* & *fin. J. quod. cum eo, qui in aliena poteſt. Felic. d. tr. c.* 31. contra communem regulam, quod alius alii ſtipulari non poſſit. Circa quod tamen multi diſſentiunt, atque putant: quod ſocius ſocium obligare non poſſit, neque etiam ipſi acquirere obligationem, quia (1) nec ſocietas excipitur ab iſta regula, per liberam perſonam obligationem, & actionem alteri non acquiri. (2) opus habent ceſſione actionis (3) ſocius ab altero exigit cautionem de indemnitate per *l.* 27. 38. 67. *pr. h. t.* & hinc, ſi regulariter non obligantur ex contractu ſocii, ergo nec pro parte nec in ſolidum *Schilt. Ex.* 29. *th.* 9. & *ſeq.* Viciſſim alii exiſtimant ſemper ſocios in ſolidum obligari hoc in caſu. *vide Carpz. p.* 2. *conſt.* 17. *d.* 12. Alii, eos ſic obligari certis in caſibus (1) ſi negotia ſimul & promiſcue à ſociis tractentur, ut mox cum hoc, mox cum altero contrahatur: vel, ſi unus Amſtelodami, alius in alio loco negotietur: vel, ſi unus frumentariam, alter lanificam exerceret in eadam civitate: quia omnes tunc invicem præpoſiti videntur *arg. l.* 1. §. 5. *de exercit. act. l.* 18. *mand.* (2) quando ab omnibus induſtria confertur, ut in ſocietate vectigalium *l.* 59. *h. t.* (3) uni eorum negotiationis adminiſtratio committitur, ut inſtitori. *arg. l.* 1. §. *ult. l.* 2. 3. 4. *de exercit. act.* (4) liber rationum ſub unius nomine concipitur, & inſcribitur. *arg. dd. ll. Mev. ad jus Lubec.* 3. *tit.* 9. *art.* 5. hæ exceptiones videntur admittendæ, & prior opinio reliquis præferenda: quia in ſociorum contractibus hoc videtur ſingulare.

Titulus XXVII.

De Mandato.

Lib. 17. *tit.* 1. *mandati vel contra C.* 4. *tit.* 35. *mand. vel contra.*

1. Mandatum eſt contractus conſenſualis, quo negotia aliena gratis gerenda ſuſcipimus. *l.* 15. *l.* 22. §. 11. *h. t.* §. *ult.* J. *eod.*

2. Eſt vel generale, vel ſpeciale *l.* 6. §. 3. *l.* 37. *h. t.* Generale aut eſt cum libera ſcil. *agendi facultate*, & mandatarius de re liberrime diſponere poteſt, ut dominus *l.* 60. §. *fin. d. t.* vel ſine libera, ſc. *reſtricta gerendi poteſtate*, quæ reſpicit potiſſimum conſervationem, & adminiſtrationem *l.* 63. *de procurat.* & ſic communiter doctores mandatum generale dividunt. Alii & mandatum generale, & ſpeciale cum libera eſſe poſſe exiſtimant: quia hæc diviſio non ab objecto, ſed à forma mandati deſumitur,

Schno-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

mant: quia hæc divisio non ab objecto sed à forma mandati desumitur, *Schnobel. disp. 3. th. 3. & ibi notat.* Hæc opinio vera est, & in privatis & publicis negotiis mandatarii speciales sæpe habent mandatum cum libera *Grot. 2. c. 11. §. 12. lib. 3. c. 22. §. 4. Aur. Bulla c. 19. Instit. nostr. jur. publ. 1. tit. 6. §. 7.* licet mandatum generale plerumque ita dividatur. Alii jure civili nullam agnoscunt differentiam inter mandatum generale simpliciter & mandatum generale cum libera: quorum opinio videtur contraria esse *d. l. 60. §. fin h. t. §. 40. & 43. ʒ. de R. D. & aliis legibus* Præterea aliud est expressum, aliud tacitum *l. 6. §. 2. l. 18. 53. h. t.* Proponuntur adhuc aliæ divisiones in Instit. *§. 1. 2. 3. 4. 5. h. t.*

3. An mandatarii tantum gratia mandatum possit intervenire? Alii regulariter tantum consilium esse, & non obligatorium, existimant: cum unicuique liberum sit, apud se explorare, an sibi expediat consilium nec ne: ut si aliquem hortarer, ut pecuniam suam fœnori elocaret *§. 6. Inst. h. t.* secus, si specialiter ei persusaerim nominando ex. g. certam personam, cui sub fœnore pecuniam credere deberet: quia tunc non facturus fuisset, nisi persuasione mea singulariter inductus, & sic in hoc casu esse mandatum, & obligatorium *d. §. 6. in fin. ʒ. h. t.*

Huc referendæ sunt literæ commendatiæ, quæ, si saltem vel persona vel res alterius benevolentiæ aut affectioni insinuetur, non sunt obligatoriæ: ut, si quem rogemus, ut alicui benevolentiæ ac humanitatis beneficia præstentur *l. 12. §. 12. h. t. l. 19. pr. de ædil. edict.* consilium enim excitat tantum ad deliberandum, non obligat ad sequendum. Alii putant, etiam hoc in casu, si sc. certa persona nominetur, consilium esse, *per l. 2. de proxenet. & l. 48. §. 2. h. t.* Nos probamus primam opinionem: quia *d. l. 2. de proxenet.* agit de proxenetis, quorum vitæ genus est, ut monstrent ac laudent nomen, & inde mercedem accipiunt, ita ut merito mihi sit imputandum, si diligentius non inquisiverim. In *l. 48. §. 2.* negotium est extra mandati formam, non ideo, quia contrahitur in utilitatem mandatarii, sed quia incertum est, perinde ac si mandarem, ut quemvis fundum mihi emeres *arg. l. 115. pr. de V. O.* mandatum enim debet esse certum *arg. l. 37. pr. h. t. l. 69. §. 4. de jur. dot. l. 60. de V. S.*

Commendatio est, qua prævia laudatione generaliter saltem persona vel res alterius benevolentiæ aut affectioni insinuatur. *d. l. 12. §. 12. h. t.* & regulariter non obligat, ut dictum, nisi (1) commendationi promissio de satisfaciendo adjiciatur. (2) periculo suo plenam fidem quis haberi velit. (3) dolus intervenerit *l. 8. de dol.* (4) excipiunt mercatores; quia in

his requiritur fides exuberantissima. Consilium est, quo quis tantum, quid sibi in re dubia faciendum esse videtur, ostendit & suggerit sine animo alterum ad illud faciendum, vel se obligandi. §. 6. *J. h. t. l.* 2. §. *fin. eod.*

4. Ineunt hunc contractum mandans & mandatarius, qui & procurator vocatur. *l.* 7. 8. *h. t.*

Omnes mandare possunt, qui jure gentium contrahunt: quia mandatum est juris gentium; & qui specialiter non prohibentur *l.* 43. *pr.* §. 1. *de procurat.* etiam mulieres, nisi fiat intercedendi animo *l.* 7. *ad SC. vellejan.* deportati, quia retinent ea, quæ sunt juris gentium *l.* 15. *de interd. & releg. Struv. Ex.* 22. *th. mandatum* 3.

Mandatarius etiam alteri mandare & subdelegare potest *l.* 8. §. 3. *h. t.* nisi dominus prohibuerit, vel ex verborum conceptione, vel negotii commissi natura constet, quod singularem personæ industriam elegerit *l.* 31. *de solut.* Quod factum esse censetur in omnibus magni momenti negotiis *arg. c. fin. de procurat. in* 60. *Grot.* 2. *c.* 11. §. 17. etiam procuratori judiciali post litem contestatam, quia sic fit dominus litis, alium substituere licet jure civili *l.* 11. *C. de procurat.* quod tamen hodie moribus non procedit, nisi ipsi à domino expressà potestas substituendi fuerit concessa *Struv. d. Ex.* 22. *th.* 3. *in fine.* Verba quibus mandamus sunt: volo, mando, jubeo, rogo *l.* 1. §. 2. *h. t.* non vero, admoneo, commendo, suadeo, exhortor *l.* 12. §. 12. *h. t. l.* 1. §. 14. *depos. l.* 20. *in fin. de his qui not. infam.*

5. Committuntur negotia gerenda, & facta futura: in factis præteritis ratihabitio regulariter locum habet, & inducit mandatum *l. fin. C. ad SC. Maced.* scil. in negotiis, quæ ex temporis tractu pendere possunt, & in quibus non requiritur consensus præsens, ut in nuptiis filiifamilias patris consensus; quia in his ratihabitio non habetur pro mandato, respectu eorum, quæ ante eam gesta sunt e. g. liberi, ante ratihabitionem patris suscepti, non sunt legitimi. *arg. pr. &* §. 12. *J. de nupt. junge supra p.* 380. §. 91. *in fin.*

6. Facta, quæ mandantur, debent esse honesta, & licita: facti enim illiciti mandatum nullum effectum habet, inter madantem & mandatarium: quia est de re civiliter impossibili *l.* 6. §. 3. *h. t.* ut, si adolescens luxuriosus mandaret, ut pro meretrice ejus fidejuberes, vel meretrici pecuniam solveres pro eo *l.* 12. §. 11. *h. t.* vel, si quis alteri mandaret, ut alterum occideret. *l.* 15. §. 1. *ad L. C. de sic.*

Si de facto ad mandatum alterius delictum fit commissum, mandans & manda-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

mandatarius tenentur illi, qui læsus est *l.* 11. §. 3. *de injur.* nisi ex parendi necessitate levius delictum perpetretur *l.* 37. *ad L. Aquil.* De jure naturæ *vide Grot.* 2. *c.* 17. §. 11. *c.* 21. §. 1. *n.* 2. *lib.* 3. *c.* 10. §. 4.

7. Præterea mandatum sit de re certa: quia rei incertæ mandatum inutile est *arg. l.* 37. *ff. h. t. l.* 69. §. 4. *de jur. dot. l.* 60. *de V. S.*

8. In omnibus mandatis simul mandata intelliguntur, sine quibus negotium expediri non potest *l.* 56. 62. *de procurat.*

9. Forma mandati consistit in eo, ut alterius rogatu gratis negotia ejus gerenda suscipiantur §. *fin. J. l.* 1. §. *fin.* 36. §. 1. *h. t.* sive verbis expressis, sive factis & tacite: ut, si sciam negotium meum geri, præsens sim, illud videam, contradicere possim, & non faciam *l.* 6. §. 1. *l.* 18. 53. *h. t. junct. l.* 6. *C. eod.* Honorarium intervenire potest, ut in omnibus contractibus gratuitis *l.* 6. *pr. l.* 7. *h. t. l.* 1. *C. eod.* quod petitur vel condictione certi, si stipulatione fuerit promissum *arg. l.* 56. §. *pen. h. t. Gl. in l.* 11. *C. eod.* vel extraordinaria persecutione, si pacto *d. l.* 7. *h. t. l.* 1. *C. eod.* si nihil, vel incertum fuerit promissum, nihil peti potest *l.* 56. §. *pen. h. t. l.* 17. *C. eod.* nisi mandatarii professio aliud velit: ut si sit advocatus, procurator judicialis, & similis. *l.* 1. §. 1. 10. *l.* 4. *de extraord. cogn.* non fit contractus mixtus hoc in casu, ut quidam volunt: quia non debetur ex natura contractus. *vide Grot.* 2. *c.* 12. §. 11.

10. Ut quis tacite videatur rogasse, requiritur, ut sit persona, quæ alias mandare potest: hinc, si infantis, pupilli, prodigi præsentis negotia quis gerat, mandatum non contrahitur.

Si quis alicujus literas acceperit, & respondere debeat ex officio ad id, quod rogat, si non respondeat nec contradicat, videtur tacite mandasse *arg. l.* 16. *ad SC. maced.* Quando tacite videamur mandare jure naturæ, & in negotiis publicis? vide *Grot.* 2. *c.* 4. §. 5. *c.* 15. §. 17. *n.* 2. *lib.* 3. *c.* 22. §. 3.

11. Ex forma mandati sequitur obligatio mandatarii, ut susceptum mandatum exsequatur, aut interesse præstet *l.* 5. §. 1. *l.* 6. §. 1. *h. t.* & si indefinitum sit mandatum, semper tamen agendum, quod naturæ negotii commissi, & bonæ fidei congruit ad mandantis præsumptam voluntatem *l.* 35. 46. 60. § *f. h. t. Puff. lib.* 3. *C.* 9. §. 12. Si fines mandati sint præscripti, erunt observandi: cum enim mandatum ab amicitia originem ducat, à voluntate & præscripto mandantis unice dependet, cui si non exacte se conformet mandatarius, officio suo non satisfacit, sed videtur aliud facere *l.* 5. *pr. ff.* §. 8. *J. h. t.* & negotium ratione mandantis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

eſt nullum *l.* 10. *C. de procurat. d. l.* 5. *pr. h. t. §.* 8. *J. eod.* Videntur tamen ſemper mandato ineſſe connexa: ſic, qui habet mandatum ad vendendum, etiam habet mandatum ad pretium recipiendum: non enim verba præciſe, ſed intentionem contrahentium conſiderare debemus *l.* 56. 62. *de procurat. arg. l.* 2. *de jurisd. Grot.* 3. *c.* 1. §. 2.

12. Hinc, ſi quis mercatori mandaſſet, ut alii mercatori certo ſolutionis tempore ſolveretur, & ſolutionem anticiparet, alius autem poſtea bancam rumperet, quæritur, an mandans actione mandati teneatur? Quidam affirmant: quia obſervantia mercatorum, de præſtanda ſolutione ultima ſeptimana nundinarum, legem ſolutionis haud facit, & ſic debitori hoc tempus anticipare permiſſum eſt. Alii negant: quia non eſt quæſtio de debitore principali, ſive mandante, qui ſine dubio poteſt anticipare, ſed de mandatario, cui non obſervantia, ſed pactum legem facit, ita ut propter illud videatur fines mandati exceſſiſſe *Schilt. Ex.* 28. *th.* 83.

13. Quamvis fines excedere non liceat, interdum tamen alia media, quæ æque tuta & utilia ſunt adhibere eſt permiſſum *l. ult.* §. *f. h. t.* Id quod in negotiis publicis, & mandato imperantis non procedit, ſed tantum in mandato committentis. *Grot.* 2. *c.* 16. §.21. Sed quid? ſi nova neceſſitas, quam prævidere nemo potuit, oriatur, quæ aliud requirit, nec patiatur relationis ad principem dilationem, an ſciens, prudens reipublicæ, vel principi noxium mandatum exequetur legatus? Adhuc nihil videtur mutandum. *arg. l.* 3. §. *in bello* 15. *de re militari*, ubi militi capitale eſt transgredi mandatum, quamvis res fæliciter ceſſerit. potius ergo re infecta redire debet. vide *Grot. d. l.* 2. *c.* 16. §. 25. *n.* 2. *lib.* 1. *c.* 3. §. 5. *n.* 3. Alii hoc in caſu mutationem permittunt ex *arg. l.* 30. *h. t.*

14. Si fines mandati exceſſerit, actus in domini præjudicium erit nullus, *ut modo diximus l.* 12. *C. h. t.* mandatarius autem illis cum quibus contraxit obligatur: æquum enim eſt, ne decipiantur, qui cum illo contraxerunt *arg. l.* 13. *l.* 19. *rat. rem hab. Carpz. p.* 2. *c.* 20. *d.* 21. *Grot.* 2. *c.* 11. § 12. *in fin. lib.* 3. *c.* 22. §. 4. *n.* 2. 3. Si tamen mandatarius minori pretio emerit, valet: quia ſumma minor ineſt majori, & non vergit in præjudicium mandantis. §. 8. *j. h. t. l.* 5. *in fin. l.* 35. *h. t. arg. l.* 1. §. 4. *de V. O.* ſecus, ſi minori pretio vendat: tunc enim venditio eſt nulla *d. l.* 5. §. 3. & 4. *h. t.* ſi mandatum plane non exſequatur, quia ad factum nemo poteſt cogi, mandanti obligatur ad intereſſe *l.* 27. §. 2. *h. t.*

15. Si exſequatur, debet (1) reſtituere mandanti omne id, quod occa-

ſione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſione mandati ad eum pervenit *l.* 10. §. 1. 2. *l.* 23. *d. t.* licet præter mandatum egerit: & ſic, ſi majoris vendiderit rem, quam dictum erat, reſiduum pretium retinere non poteſt *d. l.* 10. §. 8. *l.* 8. §. 5. *h. t.* ex quibus patet, quod etiam actiones quæſitas cedere debeat *l.* 8. §. 5. & *fin. l.* 43. 45. *pr. h. t. l.* 49. §. *fin. de A. & A. P. Bachov. ad Tr. Vol.* 1. *d.* 27. *th.* 7. *lit. B. & C. in fin.* Item, uſuras ſolvere vel ob moram in reſtituendo commiſſam *l.* 32. §. 2. *de uſur.* vel ob culpam, e. g. ſi contra mandantis conſuetudinem pecuniam data occaſione fœnori non dediſſet *l.* 13. §. 1. *d. t.* centeſimas, ſi pecuniam in proprios uſus converterit *l.* 38. *de N. G. junct. l.* 10. §. 3. *in fin. h. t.*

16. (2) Præſtat bonam fidem: hinc, ſi quis equum alicui det vendendum pro 50. pluris autem communiter conſtet, & vendat pro 50. obligatur ad pretium ſupplendum *arg. l.* 59. §. 1. *in fin. d. t.*

Bona fides vult, ut non tantum abſit dolus, culpa lata & levis, verum etiam leviſſima: quia videtur de exactiſſima diligentia amico fidem dediſſe *l.* 13. 21. *C. h. t.* modo negotium non ſit tale, ut non requirat exactiſſimam diligentiam, ut fidejuſſio, nunciatio. *Vinn.* 1. *ſelect. q.* 52. *in fin. Struv. Ex.* 22. *th. conſequens* 10. *in fin.*

An juſtum ſit, mandatarium obligari ad culpam leviſſimam? Quidam negant: quia mandatarius nihil facit in propriam, ſed tantum in amici utilitatem: præſertim, ſi aliquando cogatur invitus negotia alicujus ſuſcipere. Nos propter rationem modo dictam, communem opinionem retinendam eſſe putamus.

17. Ad conſequendum, quod ex hac obligatione debetur mandanti, datur actio mandati directa. Actio mandati directa eſt actio in perſonam, quæ datur mandanti & ejus heredi adverſus mandatarium, & ejus heredem ad conſequendum id, quod ipſi ex natura mandati, vel pacto debetur. Datur heredi, quia licet morte mandatum finiatur, tamen actio mandati ſic non finitur, & in eum cum aliis juribus, in quibus defunctum repræſentat, tranſit. *l.* 58. *pr. h. t.* Si plures ſint, ſinguli in ſolidum obligantur *l.* 60. §. 2. *eod.* ut tamen hodie (1) exceptionem diviſionis opponere poſſint, ut alii correi debendi. *arg. l.* 9. *de duob. reis junct. auth. Hodie C. d. t. vide ſupra p.* 112. §. 6. *Carpz. p.* 2. *c.* 17. *d.* 13. *Grœnweg. ad l.* 60. §. 2. *h. t.* (2) ſecundum gloſſam ad *l.* 60. §. 2. *ff. h. t.* beneficium ordinis: ſive prius conveniendus eſt is, qui geſſit *arg. l. ult. C. de divid. tut. Bachov. ad Tr. Vol.* 1. *d.* 27. *th.* 2. *lit. d.*

18. Condemnatus ex hac actione ob dolum jure civili fit infamis: quia

duas res sanctissimas, fidem scil. & amicitiam violat, *l.* 1. *de his qui not. infam.* moribus non obtinet *Grœnweg. ad d. leg.* Mandans obligatur mandatario durante mandato ad subministranda necessaria *l.* 12. §. *ult. h. t. l.* 46. *de neg. gest.* ad impensas restituendas necessarias, & utiles *l.* 10. §. 4. *l.* 12. §. 9. *h. t.* bona fide factas: & si forte, si ipse negotia gessisset, minus impendisset *l.* 27. §. 4. *h. t.* aut negotium citra illius culpam non fuerit finitum *l.* 56. §. *fin. junct. d. l.* 12. §. *ult. d. t.* aut alium exitum habuerit *l.* 1. 4. *C. eod.* mandatarius enim non eventum, sed diligentiam præstat: neque regulariter salarii solutio impedit hanc sumptuum repetitionem, licet sint personales *l.* 10. §. 9. *h. t.* omne damnum resarciendum, quod occasione mandati sentit alterius dolo, vel qualicunque culpa: ut si *certum* hominem emere mandet, qui mandatario furtum facit sine ejus culpa *arg. l.* 26. §. 7. *h. t. l.* 61. §. 5. *de furt.* etiam usuræ solvendæ, si vel sit in mora restituendi *l.* 32. §. 2. *de usur.* vel, si judici æquum videatur, forte, quia à suis debitoribus pecuniam sub usuris exegit, & rem mandatam solvit. *vide l.* 12. §. 9. *h. t.* tenetur suscipere mandati obligationem, quæ alteri adversus mandatarium competit *l.* 45. §. 5. *h. t.* imo, si damnum casu fortuito eveniat, ex ipso tamen negotio, ut, si quis tempore belli mittatur, aut ad loca, quæ scivit esse omnino periculosa, & spolietur, erit restituendum *l.* 26. §. 6. *d. t. Struv. Ex.* 22. *th. secundario* 12.

Præterea contrario hoc judicio mandatarius consequitur id, quod impendit, si fines mandati excesserit, quoad præfixos limites; si scil. res recipiat divisionem *l.* 22. *pr.* §. 1. *l.* 3. §. *ult. d. t.* ultra vero, nec negotiorum gestorum actio datur *l.* 40. *eod. junge l.* 31. §. 4. *eod. l.* 37. §. 1. *de pec.* Neque dici potest, quod mandans fiat locupletior cum damno mandatarii: quia damnum quod quis sua culpa sentit, non videtur sentire: & mandatarius videtur esse in culpa, quod excesserit fines mandati. Alii hîc dissentiunt, & actionem negotiorum gestorum concedunt. *Perez. C. h. t. n.* 4. Verum ratio juris hanc opinionem non admittit: ea enim, quæ mandatario præscribuntur sunt instar expressæ prohibitionis, & negotiorum gestorum actionem excludunt. *l. fin. C. de N. G. l.* 31. §. 4. *ff. eod.*

Poterit tamen e.g. rem pluris emptam retinere, usque dum totum pretium restituatur *arg. l.* 3. *in fin. h. t.* vel, si mandans rem non velit accipere, neque etiam mandatarius de pretio aliquid remittere, perinde est, ac si mandatum non implevisset, & tenebitur mandanti ad interesse *arg.*

l. 5.

l. 5. *pr. l.* 27. §. 2. 41. *h. t.* Si, indicato pretio, rem tradat, & mandans recipiat, videtur emptionem ratam habere, & ad solidum pretium restituendum obligatur *arg. l. ult. C. ad SCtum Maced. Carpz. p.* 2. *c.* 20. *d.* 11. 12. *Grot.* 3. *c.* 22. §. 3.

21. Mandatario ad consequendum quod ipsi debetur datur actio mandati contraria *l.* 10. §. 9. *h. t.* Actio mandati contraria est actio in personam, quæ datur mandatario adversus mandantem ad consequendum id, quod ipsi propter mandatum debetur. *l.* 10. §. 9. *l.* 12. §. 9. 26. §. *fin.* 45. §. 4. *h. t.* Non infamat, nisi de perfidia queramur *l.* 6. §. 5. *de his qui not. infam.*

22. Solvitur mandatum vel contraria utriusque voluntate: quia nihil magis naturale est, quam ut unumquodque eo modo dissolvatur, quo fuit colligatum §. *f. J. quib. mod. toll. oblig. l.* 35. *de R. J.* vel etiam alterutrius pœnitentia, quæ à parte mandantis vocatur revocatio, à parte mandatarii renunciatio: ita tamen, ut & revocatio, & renunciatio tempestive, scil. re integra, imprimis renunciatio, fieri debeat, ut mandatori integrum sit, vel per se, vel per alium rem commode explicandi *l.* 22. §. *ult. h. t.* quia alias, si vel revocatio vel renunciatio fiat intempestive, sive dolo sive culpa, ad interesse obligabitur *l.* 27. §. 2. *h. t.* nisi habeat justam causam, cur non tempestive revocaverit, vel renunciaverit *d. l.* 22. §. *ult. l.* 23. *& seqq. h. t.* §. 11. *J. eod.* ut si morbus sonticus patris, vel filii impediat. *Grot.* 2. *c.* 16. §. 25 *n.* 2.

Interdum fit tacite e. g. si mandatarii status ita fuerit mutatus, ut verisimile sit mandantem nolle amplius negotium geri per mandatarium, ut si quis relegatus, aut facultatibus lapsus sit. *arg.* §. 10. & 11. *J. h. t. arg. l.* 38. *de solut. Grot. lib.* 2. *c.* 11. §. 17. *n.* 2. modo res adhuc sit integra §. 9. *J. h. t.* alias enim, si mandatarii intersit, habet actionem ad indemnitatem, *arg. l.* 7. *quemadm. testam. aper.* Idem dic, si ignorans revocationem mandatum impleverit. *l.* 15. *h. t. Vinn.* §. 9. *j. d. t.* An hoc in casu obligemur isti, cum quo nostro nomine contraxit? vide *Grot.* 2. *c.* 11. § 17. *n.* 1.

Hic modus, quo alterius voluntate contractus dissolvi potest, singulariter obtinet in societate, & mandato: rationem vide apud *Struv. Ex.* 22. *th. porro* 17.

23. Solvitur etiam morte mandantis & mandatarii re integra interveniente §. 10. *J. h. t.* ita ut, sicut heredes mandantis impedire possunt, quo minus mandatum impleatur *l.* 4. *loc. cond.* etiam agere non possint,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſint, ut mandatarius expediat, ſi non velit *l.* 26. *pr. h. t.* Interdum mandatario datur actio, ſi poſt mortem mandantis impleat mandatum (1) propter ignorantiam: quando ſcil. neſcivit mandantem eſſe mortuum §. 10. *in fin.* J. *h. l.* 26. *pr. arg. l.* 29. §. 4. 58. *eod.* (2) quando convenit, ut poſt mortem mandantis mandatum expediatur, ut ſi monumentum, vel funeris cura mandata ſit. *l.* 12. §. *f. l.* 13. *d. t. l.* 14. §. 2. *de relig. & ſumpt. fun.* vel actio ſit mandata *l.* 1. *C. de oblig. & act.* vel mandatum inſtitori datum *l.* 17. §. 2. 3. *de inſtit. act.* vel ratione officii *l.* 49. §. 1. *de jud.* vel mandatum ſequatur ſtipulatio *l. ult. pr. de ſolut.* ſic ratione ejus, quod vivo mandante eſt geſtum, habet actionem contra heredes *d. l.* 26. *pr. h. t.*

25. Poſt mortem mandatarii etiam heredes ejus interdum poſſunt exſequi mandatum: quando ſcil. vivo mandatario negotium eſt cœptum, & ab heredibus expediri poteſt, *arg. l.* 27. §. 3. *h. t.* vel, utiliter agere poſſunt, quando errore lapſi animo exequendi, quod defunctus ſuæ curæ fecerat, negotium expediunt, exiſtimantes ſe jure ad id teneri *l.* 57. *h. t.* quam legem DD. varie exponunt. vide *Struv. Ex.* 22. *th. ſimiliter* 15. Heredes mandatarii poſſunt abſolvere mandatum, ut modo dictum, ſi res ita exigat *l.* 6. §. 6. *de his qui not. infam. confer. l.* 40. *pro ſoc.* niſi forte ſingularis induſtria, & ſcientia mandatarii ſit electa *l.* 31. *de ſolut. & liberat.*

Lib. 3. tit. 3. de procuratoribus, & defenſoribus. C. 2. tit. 13. de procuratorib. 14. ut liceat potentioribus patrocinium litigantibus præſtare &c. 18. ne fiſcus vel reſp. procurationem alicui patrocinii cauſa in lite præſtet.

25. Procurator judicialis eſt procurator, qui mandato domini litem adminiſtrat. *l.* 1. *pr.* §. 1. 43. *pr. h. t.* Eſt vel actoris, & dicitur procurator in ſpecie, vel rei, & vocatur defenſor *l.* 8. *in med. pr. h. t. l. un. C. de ſatisd. Struv. Ex.* 7. *th. procurator* 24. ubi recte notat, in hoc titulo principaliter agi de procuratore judiciali.

26. De diviſione procuratoris in generalem, & ſpecialem; & eum, qui eſt cum libera, & ſine libera, vide *quæ ſupra diximus.* Præterea alius eſt in utilitatem domini, alius in rem ſuam: in quem ſcil. juſto titulo omne jus ſuum dominus, etiam inuito debitore *l.* 3. *C. de hered. vel act. vend.* tranſtulit, ut ipſe actionibus inde competentibus in ſuam utilitatem experiatur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

riatur *l.* 25. 33. §. *fin. l.* 34. 35. *de procurat: l.* 17 §. *ult. de jurej.*

27. Translatio debet fieri per cessionem: quia actiones ossibus cedentis inhærent, & ex persona ejus instituuntur, unde etiam procurator dicitur, licet in propriam utilitatem *l.* 9. *C. de procurat.*

Citra cessionem ex æquitate, & principum constitutionibus dantur utiles actiones, quas instituunt proprio nomine *l.* 16. *de pactis.*

Addunt alii intermedium, scil. eum, qui est partim in rem suam, partim in rem alienam: e. g. quando debitor creditorem suum facit procuratorem, ut, quod ab alio exigit, cedat ipsi in solutum *arg. l.* 4. *C. de procurat.* Sic nomen in solutum datur in *l.* 1. *C. de O. & A.*

28. Constituitur à domino, sive pleno, sive minus pleno, ut vasallo *arg. c. un.* 2. *F.* 8. *&* 12. etiam à patre in peculio adventitio ordinario, modo liberorum consensus accedat, si præsentes sint & consentire possint. *arg. l.* 8. §. 3. *C. de bon. quæ liber.* episcopo & similibus *c.* 9. *X. h. t.* qui habiles sunt ad mandandum, & litigandum *l.* 11. *C. h. t.* mandatato, utcunque declarato *l.* 1. §. 1. *& fin. h. t.* etiam nutu *l.* 52. § *fin. de O. & A.* ratihabitione *l. fin. C. ad SC. maced. arg. l.* 1. *pr. &* §. 1. *mand.* sufficit, si quis litteras procuratorias acceptas & lectas retinuerit *arg. l.* 16. *ad SC. Maced. arg. l.* 6. §. 2. *l.* 18. *mand.* Procuratorium continere debet nomen constituentis, procuratoris, adversarii, & judicis, causam & actus in quibus, & ad quos quis constituitur *l.* 65. *h. t.* annum & diem *arg. c. fin. X. h. t.* clausula de rato, ut & sigillum, vel publicum, vel privatum constituentis jure civili non est necessaria *l.* 6. *pr. de condict. indeb. l.* 87. *de solut.* quia mandato semper inest, uti & clausula de indemnitate, secus quam in Saxonia *Carpz. p.* 1. *c.* 1. *d.* 27. In constituendo procuratore à pupillo, vel minore requiritur tutoris authoritas, vel curatoris consensus *d. l.* 11. *C. h. t.* & minor curatorem non habens solus non constituit *arg.* §. 2. *J. de curat. l.* 2. *C. qui person. legit. standi Carpz. p.* 1. *c.* 1. *d.* 32. Hodie tamen si de facto dederit, & sententia pro ipso lata fuerit, subsistit. *l.* 14. *C. h. t.*

Tutores ipsi & curatores, quamvis accipiant documentum tutorium, & curatorium à magistratu, tamen procuratores non sunt: quia à domino id non acceperunt. Hinc ante litem contestatam, & jure communi, & Saxonico constituunt tantum actorem §. *ult. J. de auctorit. tut. l. un. C. de act. à tut. vel curat. dat.* &, ut hujus persona admittatur, exhibere debent cum actorio tutorium vel curatorium, nisi litigent coram magistratu, qui tutotes vel curatores fecit *arg. l.* 1. *in fin. de act. emt. Gail.* 2. *obs.* 107. *n.* 5. post litem contestatem, quia tuuc fiunt domini litis, procuratores *l.* 11. *C. h. t.*

29. Si de mandato constet, procurator non cavet de rato *l. 65. h. t.* nisi mandatum non satis speciale sit, quomodo intelligi potest casus in *l. 5. §. 18. de nov. oper. nunciat.* si certum sit, aliquem agere sine mandato, non admittitur, & si adversarius taceat, judex illud exigit *arg. l. 1. & 24. C. h. t.* Sic, charta blanca, etiamsi à parte sit subsignata & subscripta, non sufficit, propter suspicionem falsitatis *Carpz. p. 1. c. 1. d. 28.* Imo, si pro falso procuratore sententia fuerit lata, domini ratihabitione convalescere non potest; secus quam si contra procuratorem feratur *arg. l. 3. §. 1. rem ratam haberi.* ratio prioris est: quia statim à lata sententia alteri competit querela nullitatis, quæ ipsi invito per ratihabitionem auferri non potest. Nec obstat *l. 56. de jud.* qua potissimum nituntur dissentientes; quia in ista lege sententia nondum est lata, sed lis adhuc pendet.

Quando incertum & dubium est, an negotium sit mandatum, cautio de rato requiritur *l. 1. C. h. t.* & quia ex conjunctione quarundam personarum mandatum præsumitur, nec tamen plane certum est, præstita de *rato* cautione admittuntur *l. 12. 21. C. h. t.* quæ præsumptio cessat, si de contraria domini voluntate constet *l. 40. §. ult. h. t.*

Conjunctio est vel ex cognatione, vel affinitate (1) quæ intercedit inter parentes & liberos, ut & fratres *d. l. 35. l. 12. C. eod.* inter ascendentes & descendentes in infinitum: inter collaterales, an ultra fratres extendatur? disputant, quidam quartum gradum juris civilis admittunt *arg. l. 13. ibi: nec non etiam personis ex transverso latere usque ad quartum gradum C. de advoc. divers. judic.* (2) ex conjugio in marito ratione bonorum receptitiorum cum cautione; in paraphernalibus sine ea; quia in his est legitimus administrator. *l. 21. C. h. t. junct. l. 24. rer. amot. l. fin. C. de pact. convent.* (3) accepto beneficio *d. l. 35. ibi: liberti.* (4) causa sive lite communi post litem contestatem *l. ult. C. de consort. ejusd. lit.*

Hæ personæ non admittuntur (1) si conjuncta persona sit pupillus vel minor, & tutores habeat: vel, etiamsi sit major, & jam alium procuratorem *arg. l. 40. §. ult. h. t.* (2) quando requiritur mandatum speciale *l. 27. pr. de min. ut mox videbimus.* Rei procurator jure civili tenetur præstare satisdationem judicatum solvi, nisi dominus eam præstiterit §. 1. 2. J. *de satisdat.* vel, nisi immobilia possideat *l. 15. qui satisd. cogun.*

Si dominus sit absens, distinguendum inter actionem in rem, & personam: in illa utramque cautionem scil. de rato, & judicatum solvi præstat *l. 75. h. t.* quia periculum est, ne domum reversus de novo agat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

vel fundum vindicet *l.* 40. §. 2. *d. t.* in actione personali præstat saltem cautionem judicatum solvi *arg. l.* 45. §. *f. d. t.* Quot clausulas coutineat? *vide Struv. disput.* 47. *th.* 108. moribus Saxon. modo constet de mandato, cautione non est opus *d. Ex.* 7. *th. cæterum* 29.

Constituitur procurator quivis habilis non impeditus, aut prohibitus *l.* 43. §. 1. *h. t.* professores & medici *arg. d. l.* 43. §. 1. etiam nobiles: quia nuspiam prohibentur. si in uno negotio plures constituti sint, occupantis conditio erit melior *l.* 32. *h. t. & ibi Brun. Gudelin. de jure noviss. l.* 3. *c.* 11. plures enim ab uno constitui non possunt, ut omnes simul agant *arg. l.* 24. *de administr. & perid. tut. l.* 38. *h. t.* secus quam jure canonico *c.* 6. *de procurat. in* 6o. Si diversis temporibus sint dati, posterior admittitur. *l.* 31. §. *fin. h. t.*

Inhabilitas alia est ex causa generali: scil. defectu judicii. *Struv. Ex.* 6. *th. in personis* 36. 37. *& seq.* alia ex sexu. sic, fœmina non potest procurare alterius negotia *l.* 2. *de R. J. l.* 18. 21. *C. h. t.* nisi pro parentibus, aut in rem suam. *l.* 41. *h. t. arg. d. l.* 18. *&* 21. aut liberis in servitutem redactis *l.* 3. §. 2. *de liberal. caus.* alia ex conditione personæ: sic, miles procurator constitui non potest. *l.* 13. 17. *C. h. t. junct. arg. l.* 31. *C. loc.* nisi in rem suam, vel causa communi *l.* 8. §. 2. *h. t. l.* 9. *C. eod. l.* 3. §. 1. *de liberal. caus.* pro parente tamen, matre vel uxore non admittuntur §. *ult. J. de except.* ratio est in *l.* 19. §. 7. *de capt. & postl. revers.* decurio *l.* 30. *C. loc. vide l.* 34. *C. de decur.* potentiores *tot. tit. C. ne liceat. potent.* nec fiscus, nec respubl. *l.* 1. 3. *ult. C. ne fisc. vel resp.*

Minor 25. annis, major tamen 17, jure civili potest esse procurator ad lites *arg.* §. 5. *in f. qui & ex quib. caus. manumiss. l.* 23. *de minor.* licet secus sit moribus & jure canonico *c.* 5. *de procurat. in* 6. etiam jure civili interdum non sit idoneus, & ipsi possit opponi exceptio iis in causis, in quibus in integrum potest restitui: ut si forte etiam dominus, qui ipsum constituit, sit minor: quia sic judicia redderentur elusoria, dum uterque tanquam minor habet beneficium restitutionis: secus quam si major sit, qui ipsum constituit, *l.* 51. *h. t.*

Nec obstat: quod requiratur in judiciis legitima ætas in *l.* 12. *C. h. t.* quæ in *l. f. C. de his qui veniam ætat. impetr.* describitur per 25. annos: nam legitima ætas genus est, & sic pro substrata materia variat, ita ut toties dicatur legitima, quoties annorum numerus à lege requisitus adest, licet non sint 25. sed 17. vel 18.

Præterea non obstat: quod minor non habeat legitimam personam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſtandi in judicio *l. 2. 3. C. qui legit. perſ. ſtandi in judic.* aliud enim eſt, ſi propria negotia adminiſtret, de quo caſu loquuntur *dd. ll.* & aliud, ſi negotia aliena.

Infamis jure civili procurator eſſe poteſt §. *ult. J. de except.* ſecus quam jure canon. & camerali *c. infam. c. 3. q. 7. Ord. Cam. p. 1. tit.* 18. rei criminis antequam innocentiam probaverint. *l. 6. C. h. t.* excommunicati *c. fin. X. h. t.* quia videntur mortui *c. nemo c. 11. q.* 3. eſſe non poſſunt.

34. Regulariter in omni cauſa pecuniaria ſive civili, ſi modo de privato cujusque commodo agatur, procurator admittitur *l. ult. C. h. t. l. 47. ff. eod.* etiam in cauſis famoſis *l. 1. an per al. cauſ. appellat. l. 6. §. 2. de his qui not. infam. l. 2. de obſeq. parent. l. 11. §. 2. de injur. l. 42. §. 1. h. t.*

Exceptiones vide apud *Struv. d. Ex. 7. th.* 31. In cauſis criminalibus jure civili procurator intervenire non poteſt à parte accuſatoris: (1) quia in crimen ſubſcribere debet *l. ult. C. de accuſat.* (2) non agitur de commodo privato; etiamſi ſit pæna relegationis aut pecuniaria, quæ fiſco infertur *d. l. 1. an. per al. cauſ. appellat. l. pen. §. 1. de publ. jud.*

Excipiuntur viri illuſtres, qui crimen injuriarum per procuratorem perſequi debent *l. ult. C. de injur. l. 25. C. h. t.* Omnes tamen abſentiæ cauſam poſſunt allegare per procuratorem *l. 10. l. penult. §. 1. de publ. judic. Carpz. p. 3. q.* 105. ſicuti & hodie à parte accuſatoris in criminalibus quibuslibet procurator admittitur, Ord. crim. *art.* 12. quia, ſi in actione deficiat, tantum ſumptus & mulctam pecuniariam pro injuria reo illatam ſolvit. *Carpz. part. 2. q. 95. n. 50. d. q.* 105. In popularibus actor ante litem conteſtatam non dat procuratorem *l. 42. pr. h. t.* niſi cauſa principaliter ad eum ſpectet *d. l. 42. pr. l. 45. §. 1. h. t.*

Si cauſa ſit criminalis in qua pœna eſt pecuniaria, pro reo intervenire poteſt: quia judicium non fit eluſorium, & executio poteſt fieri in procuratorem *l. 1. an per alium appell. l. ult. de injur.* ſecus, ſi non ſit pecuniaria, ſed corporalis vel relegationis, ne quidem pater pro filio: quia executio impeditur & judicia fiunt eluſoria, neque delinquens hac ratione punitur: quo accedit, quod nemo pro alio poſſit obligare ſuum corpus: talem enim poteſtatem in id non accepimus, *Grot. lib. 2. c. 21. §. 11. n. 2. Inſt. Jur. nat. pag.* 405. licet moribus quoad relegationem aliud ſit receptum *Carpz. prax. crim. p. 3. quæſt.* 105.

In his tamen pœnis cauſæ abſentiæ à procuratore allegari poſſunt, ſicuti & quando aliquis abſens poteſt damnari, innocentiæ *l. 10. 13. §. 1. de public. judic. l. 3. C. de accuſat. Cujac. 13. obſ.* 20. & ſic intelligenda

l. 33.

l. 33. §. 2. *h. t.* in qua pro *innocentiam* legit Cuj. & alii *abſentiam*, *Gothofr. in not. ibid. lit a.* verum, ut videtur, citra neceſſitatem. licet principalis ab ipſo vere agi nequeat, *d.l.* 1. *an per alium &c. l.* 13. §. 1. *ff. de publ. judic.*

35. Quædam cauſæ exigunt vel ſpeciale mandatum, vel mandatum cum libera: ut, juramenti delatio & relatio *l.* 17. §. *ult.* 18. *de jurei.* transactio, petitio reſtitutionis in integrum *l.* 25. §. *ult. de min.* cauſa famæ, interdictum de liberis exhibendis *l.* 40. *h. t.* quo omnes cauſas majoris momenti referunt: contrahendum matrimonium, compromiſſum, re ceptionem ſolutionis, &c. *Struv. d. Ex.* 7. *th.* 34. *in fine.*

36. Officium procuratoris judicialis eſt, ut, procurator actoris rem deducat in judicium *l.* 56. *de judic. l.* 27. 66. *h. t.* rei, ut litem ſuſcipiat & principalem defendat *l.* 8. *pr. d. t.* adeo, ut ſub neceſſitate præſtandi intereſſe munus ſuum perficere debeat.

37. Uterque poſt litem conteſtatam fit dominus litis, propter litis conteſtationem *l.* 22. 23. *C. h. t.* non autem negotii: quia nec poſt litis conteſtationem ei poteſt ſolvi, niſi ita datus ſit, ut ei ſolvi poſſit: nec ei, neque in eum ex æquitate actio judicati datur *l.* 86. *de ſolut. l.* 28. 51. 61. *h. t. l.* 4. *de re jud.* licet ſententia in ipſum feratur, & ferri debeat, adeo, ut ſi in alium feratur, ſit nulla *l.* 1. *C. de ſentent. & inter locut.* ſtricto jure etiam actio judicati, quæ ex litis conteſtatione, & quaſi novatione, quæ in ea fit, oritur, in ipſum datur *arg. l.* 11. §. 1. *de novat.* An moribus noſtris ad huc obtineat hoc fictum dominium? negat *Groenweg. h. t.* quia hodie ſententia in ipſum non fertur, neque etiam habet jus ſubſtituendi alium *Gudelin. de jur. noviſſ. l.* 4. *c.* 4. *Schilt. Ex.* 10. *th.* 44. ſic etiam hodie procurator, qui loco actoris inſtituit actionem, non tenetur dominum defendere in cauſa reconventionis, ſecus quam jure civili *l.* 33. §. 3. 4. *h. t.* Non obſt. *l.* 17. *C. h. t.* ſic, procurator in rem ſuam cedentem defendere cogitur *d. l.* 33. §. *ult.* niſi forte ex titulo oneroſo *l.* 73. *eod.* & neceſſitate factus fuerit, uti exempla ſunt in *l.* 3. *C. de divid. eod. tutel. l.* 11. *C. de fidejuſſ.*

38. Quia jure civili poſt litem conteſtatam ſit dominus litis, ipſius contumacia, dolus, & culpa principali nocet *l.* 10. *in fin. C. h. t.* ita ut dominus in integrum reſtitui non poſſit *d. l.* 10. *arg. l.* 13. §. *fin. C. de jud.* niſi adverſarius notorie lucrum conſequatur cum injuria domini *l.* 8. §. 1. *mandat. l.* 206. *de R. j.* ne ſic vileſcat rei judicatæ authoritas: modo procurator mandati fines non transgrediatur: quia tunc culpa ejus domino non nocet *l.* 3. §. 11. *quod quiſque juris l.* 6. *de condict. indebiti.* Nec obſtat: ſi fines non excedat

culpam non committi: licet enim fines non excedat, culpam tamen potest in processu committere. *Fachin lib.* 13. *controvers.* 97. Sic, jure civili à sententia appellare, & causam in secunda instantia agere tenetur, si datus sit ad omnem causam *l.* 17. *C. h. t. l.* 31. *§.* 2. *de N. G. l.* 2. *an per al. cauf. appellat.* modo domini causa notorie non sit injusta *arg. l.* 9. §. 6. *in f. de adm. & peric. tut.* jure can. sufficit, appellationem interposuisse: vel, si impediatur, domio denunciasse, sententiam esse latam *c. pen. X. de procurat.* aliam actionem instituere non potest, quam quæ mandato est comprehensa *l.* 21. *C. h. t.* nisi sit accessoria & mandatæ cohæreat *l.* 56. 62. *h. t.*

39. Ex sententia quam procurator obtinuit domino datur actio & exceptio: scil. si reus sit condemnatus, actio ex re judicata: quam etiam consequitur sine cessione, si utilem instituat: directa enim est cedenda.

Exceptio ipsi competit, si in reconventione sit absolutus. Præterea contra procuratorem non recte negotium, & litem gerentem datur domino actio mandati, ut indemnis servetur *l.* 10. *C. h. t. l.* 9. *C. mandat.* quæ etiam contraria datur procuratori contra dominum ad persequendum id, quod ob negotium commissum sibi debetur, vel ob impensas, vel dolum & culpam, etiam levissimam *l.* 46. §. 5. 6. *h. t.* honorarium, *ut diximus*, petit alia actione.

40. Re integra potestas est mutandi procuratoris *l.* 3. *C. mandat.* modo non sit in rem suam: hujus enim mandatum nullo modo revocari potest *l.* 25. *in fin.* 55. *h. t.* vel etiam renunciandi mandato *l.* 22. §. *ult. d. t.*

Si res non sit integra, revocatio & renunciatio fit ex consensu utriusque §. *ult. J. quib. mod. toll. oblig. l.* 22. *C. h. t.* nisi justa causa subsit, & dominus procuratori paratus sit solvere impensas in litem factas, propter quas interea acta retinet *l.* 22. *C. h. t. l.* 17. *& seqq.* 25. 26. 64. *ff. eod.* adversarius in exonerationem ut consentiat, non requiritur *arg. l.* 8. §. *f. d. t.* sed sufficit, si, lite contestata, aut cautione judicatum solvi præstita, non contradicat, aut causæ cognitio interveniat *c.* 13. *X. h. t. l* 25. *eod. arg. l.* 3. §. 11. *de pec.* Sic, finitur potestas procuratoris morte domini re adhuc integra §. 10. *J. mand. l.* 15. *l.* 26. *pr. eod. l. fin. de solut.* si post litem contestatam superveniat, citra heredis mandatum litem peragit. *d. l.* 15. *pr. h. l.* 23. *C. eod.* sic finitur, si bona debitoris, quem defendit, à creditoribus sint possessa *l.* 43. §. *ult. h. t.* non, si aliter desinat solvendo esse. *l.* 76. *d. t.* etiam morte procuratoris, re adhuc integra *l.* 27. §. 3. *junct. l.* 57. *mand.* Tandem finito negotio. *l.* 10. 17. *C. h. t.* Defensor, in specie, dicitur, qui reum sine mandato in judicio defendit *l.* 43. §. *ult. l.* 46. §. 2. *h. t.*

l. un.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

l. un. C. de satisd. satisdat judicatum solvi §. 2. *J. de satisdat. l.* 46. §. 2. 76. *h. t.* si actio sit in rem, de rato cavet *l.* 40. §. 2. *d. t.* secus quam in personali *l.* 45. §. *fin. eod.* post præstitam cautionem non cogitur omnino judicium suscipere, sed sufficit stipulationem committi *d. l.* 43. §. *fin. junct. l.* 45. *h. t.* Procurator & advocatus in multis differunt. Ille expedit facta, hic jus suggerit. *l.* 11. §. 1. *C. de advocat. divers. jud. l.* 2. *C. de postul.* Procuratoris officium est vilius & abjectius, advocati nobile *l.* 7. *C. de post. l.* 14. *C. de advocat. divers. judicior.* Ille mandato, hic precibus constituitur. Illi sum dominus, huic cliens. Procurator jure civili non jurat: advocatus jurat de calumnia §. 1. *J. de pœn. tem. litig.* Ille satisdat, §. 3. *J. de satisd.* hic non. Ille jure civili potest esse infamis §. *ult. J. de except.* hic non. Ille post litis contestationem fit dominus litis, hic non. Illi nullum studii tempus præfinitum, huic quinquennium *l.* 3. §. 4. *l.* 5. §. 4. *C. de adv. divers. jud.*

Lib. 3. tit. 4. quod cujusque universitatis nomine, vel contra eam agitur.

41. Universitates, societates, collegia & corpora nec agere in judicio possunt, nec se defendere, quam per Syndicum *l.* 1. §. 1. *h. t.* ne defensio vel actio per plures scissa adversarium incommodo afficiat *l.* 27. §. *ult. de pec.* nisi syndicus vel non sit, vel absit, aut valetudine impediatur: tunc enim & extraneus ad civitatis, academiæ, tribus, communitatis defensionem admittitur *d. l.* 1. §. *ult. h. t.*

42. Syndicus est procurator, qui communi universitatis mandato causas ejusdem in judicio administrat *d. l.* 1. §. 1. 6. §. 3. *h. t.* Dicitur interdum actor universitatis *dd. textibus* cum alias is sit actor, qui à tutore, vel syndico constituitur *l.* 11. *C. de procur.* Est vel universalis, vel singularis, vel perpetuus, vel temporalis *arg. l.* 1. 3, 4. *de procurat.* vel legalis, vel electitius *l.* 3. *h. t.*

A syndico & procuratore diversus est procurator fisci, administrator rerum civitatis, tabellio, &c.

43. Universitas est corpus ex distantibus personis collectum, communibus juribus, rebus, & personis ad communem utilitatem utens *l.* 1. §. 1. *h. t.* Universitas civiliter habetur pro una persona, quæ à Dd. vocatur persona ficta vel mystica *l.* 22. *de fidei l* 2. *ff. h. t.* ipsæ aliquid debere, ipsis-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ipſisque deberi poteſt, licet ſinguli non debeant, nec ſingulis debeatur *l. 7. §. 1. h. t. Grot. 2. c. 9. §. 8. n. 3.* etiam delinquere & puniri poſſunt *l. 9. §. 1. quod met. cauſ. Grot. 2. c. 21. §. 7. n. 2. Matth. de crim. 48. tit. 18. n. 30.* Jura univerſitatis & collegii etiam poſſunt conſervari in una perſona *d. l. 7. §. fin. ff. h. t.* licet ad conſtituendum collegium requirantur tres *l. 85. de V. S.* &, ſi collegium ad poteſtatem, & officium referatur, duo ſufficiant, qui ad illud officium electi ſunt. Sic, duo conſules collegæ vocantur *l. un. §. 1. 2. de off. conſ. junct. l. 2. §. 16. de O. J.*

44. Jus concedendi corpora, collegia, & ſocietates pertinet ad majeſtatem *l. 3. §. 1. ff. de colleg. & corp.* alias ſunt illicita *vide Struv. Ex. 48. th. CXI.*

45. Syndicus conſtituitur vel à lege, vel ab ipſa univerſitate *l. 1. §. 2. l. 2. & 3. ff. h. t.* Quomodo ab univerſitate conſtituatur? *vide Struv. Ex. 7. th. diſtinguitur 42.* ſcil. ſi univerſitates ſint ordinatæ; vel ab omnibus vel majore parte, quæ habet jus integri *d. l. 3. arg. c. 28. X. de elect. l 2. C. de decur. Grot. 2. c. 5. §. 17.* ſi non ſint ordinatæ: ſinguli de univerſitate conſentire debent, & mandatum ſubſcribere, niſi à præſentibus iis in judicio fuerit conſtitutus, aut alias ſuper conſtitutione inſtrumentum confectum. Si cives cum ſenatu litigent, conſtitui poteſt vel ab omnibus civibus, vel à majore parte, vel à tribunis plebis, modo ad judicialia etiam ſint ordinati. Priori caſu admittuntur, ſi ſe legitime conſtitutos probent inſtrumento ſyndicatus, in quo ſufficit, ſi ſolo publico civitatis ſigillo ſit munitum *Carpz. p. 1. deciſ. 28.* Ut major pars dicatur conſtituiſſe, oportet, ut ad minimum adſint duæ partes univerſitatis, modo omnes ſint vocati, licet quidam emanſerint *d. l. 3. h. t. l. 3. de decret. ab ord.* tunc ab his per majora conſtituitur *l. 19. ad. municip. l. 45. C. de decur. Grot. 2. c. 5. §. 20.*

46. An numerari poſſit is, qui eligitur, ut majora efficiantur? Alii affirm. per *l. 4. h. t.* Alii negant *l. 5. 6. d. t. arg. l. 4. de tut. dat. l. 5. de off. præſ. l. 4. de off. præt.* Nos, quamvis alias aliquis interdum ſibi ipſi votum poſſit dare, cum hîc non conſideretur ut teſtimonium proprium, ſed ut votum collegiatum *A. B. tit. 2. §. ult.* tamen priorem opinionem juri noſtro civili magis conformem putamus. Licet votum patris filio prodeſſe poſſit, & votum filii patri l. *5. & 6. ff. h. t.* & alias in noſtro jure vox patris ſit vox filii. §. 4. *J. de inut. ſtip.* & etiam poſſit numerari, ut efficiantur duæ partes civitatis. *l. 4. h. t.*

46. Conſtituuntur omnes qui procuratores eſſe poſſunt, niſi ſpecialiter prohi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

prohibeantur *arg. l.* 43. §. 1. *de procurat. junct. l. 6. §. fin. h. t. adde l.* 8. *de mun. & hon.* in qua prohibentur minores. Si ab una civitate plures constituantur, omnes in solidum censentur constituti *Carpz. part.* 1. *decis.* 26.

48. Officium Syndicorum idem est, quod procuratorum in negotio privato *arg. l.* 1. §. *ult. l.* 6. §. 3. *h. t.* per litis contestationem fiunt domini litis *l.* 23. *C. de procurat.* processus in eos dirigitur *arg. l.* 1. *C. de sentent. & interlocut.* culpa eorum nocet universitati *arg. l.* 10. *C. de procurat.* damna civitati restituunt *arg. l.* 13. *C. mand.* & si solvendo non sint, restituitur in integrum *arg. l.* 3. *C. jure reipub. l.* 4. *C. ex quib. caus. maj.* Differt à procuratore: ille etiam in criminalibus interdum admittitur, *ut supra dictum*, hic non *DD. c. fin. X. de procurat.* Ille satisdat, hic non: sive agat sive defendat. *l.* 6. §. 3. *h. t.*

49. Mandatum eorum frequentius censetur esse generale, & cum libera: ita ut etiam ea agere possint, quæ alias exigunt speciale mandatum, *de quibus supra dictum*; quamvis tamen & hîc melius sit ad evitandas lites, ut speciali mandato sint instructi.

Juramentum universitati delatum præstatur non à syndicis, sed per tres vel quatuor è senioribus quibus res melius comperta est, etiam juramentum calumniæ: licet in hoc jure canon. aliud statutum *cap.* 3. 4. *& ult. X. de juram. calumn. Struv. Ex.* 7. *th. easdem* 44. Actiones utiles judicati universitati per syndicos acquiruntur *l.* 5. *l.* 6. §. 3. *b. t.* Desinunt esse fere iisdem modis, quibus procuratores *d. l.* 6. §. *fin. h. t.*

Lib. 3. tit. 6. de calumniatoribus. C. 9. t. 46. de calumniatoribus.

50. Juste postulantibus & procuratoribus lites aliorum persequentibus aut defendentibus opponununtur calumniatores, qui per fraudem, & frustrationem alios litibus vexant *l.* 233. *de V. S.* In crimnalibus sunt, qui falsa crimina scienter intendunt *l.* 1. §. 1. *ad SC. Turpillian.* In civilibus, qui per fraudem alteri litem iniquam movent §. 1. *j. de pœna temere litig.* In hoc titulo calumniator dicitur, qui pecuniam accipit, ut calumniæ causa alicui litem moveat, vel non moveat *d. l.* 223. *de V. S. l.* 1. §. 1. *ad SC. Turpillian.*

51. Datur inde actio de calumniatoribus in factum prætoria pœnalis, illi, cujus causa pecunia data, promissa, vel remissa est, ut ipsi calumniæ causa lis inferatur, vel non, adversus accipientem intra annum in quadru-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

druplum, post annum vero in simplum *l.* 1. *pr. h. t.* §. 25. *J. de act. sc.* acceptæ pecuniæ.

52. Competit ei, cui per calumniam lis erat movenda, ut & ei, qui dedit, ne sibi lis moveretur. *l.* 3. §. *ult. l.* 7. *h. t.* non vero ei qui dedit, ut alteri lis moveretur, *d. l.* 3. §. *ult.* adeo, ut cum turpiter dederit, ne quidem datum condicere possit. Si defunctus dederit, heredibus sola dati condictio datur, *l.* 4. *h. t.* quia est actio similis actioni injuriarum quæ heredi non datur §. 1. J. *de perpet. & tempor. act.*

53. Contra illos qui acceperunt, etiamsi effectus non fuerit secutus *l.* 3. §. 1. *h. t.* non vero contra heredes, nisi quatenus ad eos pervenit, ut turpe lucrum iis extorqueatur *l.* 5. *h. t.*

54. Ad exigendum quadruplum ejus, quod reus accepit, cui regulariter inest simplum *l.* 1. *l.* 5. §. 1. *h. t.* nisi quis dederit, ne alteri lis moveatur, quo casu danti competit condictio ob turpem causam: quia ipsi calumnia non est facta, & alter turpiter accepit, illi vero, cui lis erat movenda, actio in quadruplum nata est. *l.* 7. *h. t.* intra annum utilem, vide *l.* 6. *d. t.* *Struv. d. Ex.* 7. *th. est hac actio* 59.

55. Hodie hac actione hanc calumniam non vindicamus civiliter *Grœnweg. h. t. Gudelin de jur. noviss.* 3. *c.* 13. sed interesse petimus & pœna arbitraria infligi potest. Concurrunt remedia criminalia *l. pen. h. t.* condictio ob turpem causam, quæ illam non tollit in totum, illa vero hanc *l.* 5. §. 1. *h. t. arg. l.* 7. §. 1. *commod. l.* 34. §. 2. 41. §. 1. *de O. & A.* *Struv. d. Ex.* 7. *th. accensenda* 60.

Titulus XXVIII.

De obligationibus quæ quasi ex contractu nascuntur.

1. Quasi contractus est quasi conventio, qua ex facto à lege obligatio inducitur e. g. dum aliquis gerit negotia alterius, ex hoc facto lex præsumit, quod alteri sit obligatus: eo ipso dum duo incidunt in communionem e. g. rei legatæ, vel hereditatis, ex hoc facto, quod inciderunt in communionem, lex præsumit alterum alteri esse obligatum; & sic de reliquis.

2. Quia quasi contractus est quasi conventio, est conventio impropria: imo, quia obligatio inducitur ex facto sive re *l.* 46. *de O. & A.* fere hîc nullus est consensus, & sic differt à contractu tacito, in quo est verus consensus e. g. à tacito mandato, tacita locatione, tacita socie-

tate

tate, vide *l.* 2. *l.* 4. *§. ult. de pact. l.* 6. §. 2. *l.* 18. *mand. l.* 13. §. *ult. locat. l.* 4. *pro soc.*

3. Species quasi contractuum in hoc nostro titulo quinque potiores recensentur: verum præter has dantur plures: sic in condictione causa data causa non secuta est quasi contractus; in delatione juramenti à parte parti in judicio facta, est quasi contractus: in litis contestatione quasi contrahitur *l.* 3. §. 11. *de pecul.*

Lib. 3. tit. 5. de negotiis gestis. C. 2. tit. 19. de negotiis gestis.

4. Negotiorum gestio est quasi contractus, quo quis absque mandato aliena negotia in se gerenda suscipit. *l.* 2. 10. 41. *h. t. l.* 1. 13. 15. *C. eod.*

5. Hic quasi contractus intercedit inter dominum, ad quem negotia spectant, & gestorem. Dominus utrum præsens sit, vel absens, nihil interest: modo præsens ignoret sua negotia geri, & absens, licet sciat, non potuerit contradicere. Hinc in *l.* 41. *h. t.* ignorans opponitur absenti, ita ut ignorans ibi fuerit præsens, & absens sciverit, sed non potuerit contradicere. Quoniam tamen frequentius absentium negotia geruntur, ideo in hoc quasi contractu sæpius eorum fit mentio *l.* 1. *h. t. & alibi.*

6. Causa impulsiva potest esse urgens quædam necessitas *l.* 3. §. 10. *h. t.* Unde licet regulariter geramus sponte negotia aliena, tamen interdum etiam ex quadam necessitate *d. l.* 3. §. 10. *h. t.* & negotiorum gestor, vel est voluntarius, qui ultro & sine necessitate se immiscet *d. l.* 3. §. 10. *Zas. h. t. n.* 2. vel necessarius, qui vel ex vera necessitate *l.* 19. §. 2. *l.* 29. *h. t. l.* 6. *C. eod.* vel ex necessitatis suspicione gerit *d. l.* 3. §. 10. *h. t. Bachov. ad Tr. Vol.* 1. *disp.* 10. *th.* 2.

Negotia alterius etiam servus gerere potest, & dominus obligatur peculiotenus *l.* 17. 18. *h. t.* An pupillus? quidam negant, & *l.* 3. §. 4. *d. t.* corrigunt, & pro *pupillus* legunt *pupilli*, & addunt vocabulum *quis Cuj.* 13. *obs.* 17. Alii affirmant, & hanc correctionem superfluam existimant, cum pupillus non sit plane inidoneus ad negotia gerenda *arg. l.* 7. §. 2. *de Instit. act.* Hanc opinionem præferimus: quia ratio *d. l.* 7. omnino eam probat, & non modo præponens, sed & præpositus institor conveniri potest *arg. l.* 1. §. 17. *de exercit. act. junge l.* 24. *pr. de min.* Masculi & fœminæ *l.* 3. *§.* 1. *h. t.* modo hoc faciant animo inducendæ obligationis *l.* 4. 27. *§.* 1. 34. 44. *h. t. l.* 1. *l.* 2. *l.* 11. *C. eod.*

7. Negotium quod geritur debet esse alienum, & tale quale in mandato requiritur:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

quiritur: *de quibus egimus supra*: etiam pupilli, modo factus fuerit locupletior *l. 6. 37. pr. ff. l. 2. C. h. t.* Nec obstat: obligatio venit ex re *l. 46. de O. & A* ergo obligatur etiamsi non fuerit factus locupletior: quia hoc procedit in aliis quasi contractibus, in hoc vero est speciale, propter spontaneam & voluntariam gestionem, qualis non est e. g. in administratione tutelæ. Furiosorum, prodigorum *d. l. 3. §. 5. h. t.* hereditatis jacentis *d. l. 3. pr. & §. 6.* interdum negotium commune *l. 40. h. t. l. 6. §. 2. & 7. commun. divid.*

8. Forma negotiorum gestionis consistit in eo, ut quis absque mandato aliena negotia in utilitatem alterius gerat. Et licet quis, cum putaret Titii negotia gerere, cum essent Sempronii, non videatur hîc propter errorem contraxisse obligationem, tamen quia obligatio venit ex re, cum Sempronio, & non cum Titio, hic quasi contractus est celebratus *l. 5. §. 1. l. 45. §. ult. h. t.*

9. Ex hac oritur gestoris obligatio ut (1) negotium susceptum in utilitatem domini gerat, exequatur, & impleat, etiam mortuo domino *l. 10. §. 1. l. 21. §. 2. l. 31. §. 7. h. t.* non vero ex eo, quod quis unum gessit, sine animo gerendi omnia, tenetur quoque cætera expedire *l. 15, 16. ff. l. 20. C. h. t.* nisi sint connexa, vel ejus contemplatione alius, qui voluisset omnia gerere, ab administratione destiterit *l. 6. §. ult. d. t.* debita à se ipso exigere *d. l. 6. §. fin. l. 8. §. 2. l. 38. h. t.* (2) tenetur reddere rationes & restituere omnia, quæ ex negotio apud ipsum sunt, aut quæ percipere potuit, etiam usuras *l. 8. §. 1. l. 19. §. 4. eod.* si ipse domini pecunia usus sit, maximas *l. 38. d. t.* (3) adhibere in gerendo diligentiam exactissimam; quia de hac amico suo, & domino præsumitur fidem dedisse. Et sic contra regulam communem, quæ est, ubi nulla est accipientis utilitas, ibi accipiens præstat tantum dolum, & culpam latam *l. 5. §. 2. ff. commod.* debet præstare omne damnum, quod dolo ejus, culpa lata & levissima accidit, *l. 24. C. de usur. l. 13. & 21. C. mand.* ubi dicitur in genere, quod in alienis negotiis exacto opus sit officio, & quod in istis nihil, quod prætermissum est, culpa sit vacuum *junge §. 1. in f. h. t.* quem tamen perperam quidam ex *§. 2. J. quib. mod. re contrah. oblig.* explicant: à commodato enim ad negotiorum gestionem non licet argumentari: quia commodatum tendit in utilitatem commodatarii, negotiorum gestio autem in utilitatem domini. Quamvis certum sit, quod hic *§. 1.* non sit intelligendus de casu speciali, ubi sc. diligentior se obtulit: verum ista verba, *si modo alius diligentior eo commodius administratu-*

rus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

rus esset negotia nobis sunt indicio, an negotiorum gestor sit in culpa: sive enim alius se obtulerit, sive non, tamen erit in culpa, si modo alius diligentior administrare potuerit. Alii existimant eum regulariter tantum obligari de levi culpa per *l. 11. ff. & l.* 20. *C. h. t.* Nos priorem opinionem retinemus, & propter rationes, & textus allegatos, imprimis etiam cum leges pro contraria adductæ culpam levissimam non excludant. Interdum, si utilitas domini non intendatur, aut ratio gestionem dissuadeat, etiam casus fortuitus est præstandus *arg. l. 6. §. 3. ibi: imo magis. l. 11. h. t. Oldend. Cl. 4. act. 25. pract. n. 3.* Interdum econtra, si sc. gerat negotia alias peritura, sufficit dolum præstare *l. 3. §. 9. d. t.* (4) non tantum ob gesta obligatur, sed etiam ob ea, quæ non gessit, gerere autem debuit *l. 6. §. ult. de negot. gest.* unde & nomina à debitoribus exigere obstrictus est *d. l. 6. §. ult.* & debitores conveniendo constituit in mora: qui enim habet jus conveniendi, habet etiam jus solutionem petendi, & alium in mora constituendi. vide supra *p. 468. §. 75.* Præterea si pecunias acceptas, cum commode & tuto posset, fœnori non elocaverit, præsertim, si dominus hoc facere solitus sit, usuras tenetur præstare, etiam propter pecuniam, quam à se ipso exigere debuisset, *ut modo diximus d. l. 6. §. ult. l. 31. §. 3. 37. §. 1. ff. de negot. gest. junct. l. 13. §. 1. de usur.*

10. Ad persequendum, quod alter alteri debet, datur actio negotiorum gestorum, directa & contraria: utraque interdum est utilis. *l. 47. d. t.* Cur ita voceiur in *d. l. 47? DD.* variant. vide *Gothofr. in notis ad d. l.* Plures putant, utilem vocari: quia dicitur extraordinaria, & sic prætoria; actiones enim prætoriæ utiles in nostro jure sæpius vocantur *Struv. Ex. 25. th. similiter 23.* Alii eam ita vocari existimant: quia ex æquitate datur. Hanc sententiam veriorem putamus: datur enim in subsidium, uno vel altero requisito deficiente. *l. 17. C. h. t. l. 7. C. arbitr. tut.* ut, si quis non sponte, sed necessitate coactus gerat *d. l. 17. 20. C. h. t.* vel, post mortem domini nondum adita hereditate *l. 3. §. 6. h. t.* quoad effectum nihil interest inter directam & utilem. *d. l. 47. §. 1. h. t.*

11. Actio negotiorum gestorum directa est actio in personam, quæ datur domino & ejus heredibus, adversus negotiorum gestorem & ejus heredes, ad omne id, quod ex negotiorum gestione præstare debet. *l. 2. l. 3. §. 7. h. t. §. 1. J. de oblig. quæ quas. ex contr.*

12. Dominus obligatur gestori ad impensas, & omne id, quod occasione gestionis abest, solvendum *l. 2. 9. 28. h. t.* modo sint impensæ necessariæ & utiles, quas bonus paterfamil. fecisset, licet eventus non re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſponderit: quia in negotiis geſtis bonam fidem reſpicimus, non eventum, licet forte ipſe dominus interdum tantum non impendiſſet. *l.* 10. 25. 27. *d. t.* etiam uſuras, quas ipſe præſtitit nomine pecuniæ impenſæ, ab alio mutuo acceptæ, quaſve ex propria pecunia, quam erogavit percipere potuiſſet *l.* 19. §. 4. *h. t.*

13. Ad proſequendum quod ipſi debetur, datur actio negotiorum geſtorum contraria. Actio negotiorum geſtorum contraria eſt actio in perſonam, quæ datur negotiorum geſtori & ejus heredibus, contra dominum & ejus heredes, ad omne id, quod ipſi propter negotiorum geſtionem præſtare debet. *l.* 2, 3. §. 7. *h. t.*

14. Interdum ceſſat, vel, pro parte: ſi ſcil. negotia aliena etiam ſui lucri cauſa geſſerit, tunc enim, licet geſtor obligetur in ſolidum, tantum datur in quantum dominus factus eſt locupletior *l.* 6. §. 3. *d. t.* alias ſtricto jure, ſi quis negotia aliena gerat tanquam ſua, nulla competit actio *l.* 14. §. 1. *commun. divid.* niſi fecerit bona fide: quo in caſu utilis datur *l. fin. h. t.* vel, in totum: ſi quis (1) geſſerit, licet utiliter, negotia inviti aut prohibentis *l. fin. C. d. t.* niſi utilitas publica ſuadeat negotium peragi *arg. l.* 14. §. 13. *l.* 43. *de religoſ. & ſumpt. fun.* quid obtineat, ſi unus ex ſociis prohibuerit? vide *l.* 7. §. *fin. h. t.* (2) ſi non poſſit habere animum repetendi: vel, quia jure ad tales impenſas tenetur, *l.* 5. 13. *C. h. t.* vel, quia propter pium affectum erga dominum habet animum donandi: ut ſi mater liberis, qui ſe ipſos alere poſſunt, vel etiam avia alimenta ſuppeditaverit, vide *l.* 34. 44. *ff. l.* 11. 15. *C. h. t.* ſi filius pro patre ſolverit *l.* 10. *C. d. t.* maritus pro uxore ægrota *l.* 13. *C. eod.*

Qui dicit, ſe talem animum non habuiſſe his in caſibus, debet probare: ſaltem manifeſtas conjecturas in contrarium adducere *d. l.* 11. *ff* 34. *C. h. t.* Si in res talium perſonarum impenſæ ſint factæ, animus donandi non præſumitur *l.* 12. *C. d. t.* Sic, etiam in vitrico & avunculo iſte affectus ceſſat, imprimis, ſi vitricus non adeo locuples ſit, & privignus & privigna dives: quia nemo in dubio videtur habere animum donandi, & ſuum jactandi *l.* 25. *de probat.* (3) ſi quis gratuitam geſtionem obtulerit. *l.* 7. *C. h. t.*

15. Secunda ſpecies quaſi contractuum eſt tutelæ adminiſtratio. Tutelæ adminiſtratio eſt quaſi contractus, quo propter res pupilli adminiſtratas inter tutorem & pupillum mutua naſcitur obligatio §. 2. *J. h. t.*

16. Oritur ex eo actio tutelæ. Actio tutelæ eſt actio in perſonam, quæ datur pupillo & tutori ad id, quod ſibi invicem propter adminiſtrationem præſtare tenentur. *l.* 1. *pr.* §. 3. *de tut. & rat. diſtrah. d.* §. 2. *J. h. t.*

h.t. Est vel directa, vel contraria. Actio tutelæ directa est actio in personam, quæ datur pupillo & ejus heredibus, adversus tutorem & ejus heredes, ad reddendas rationes, & præstandum id, quod ex administratione ipsi debetur. *l. 1. pr. §. 16, 17. l. 10. de tut. & rat. distrah. l. 9. C. arbitr. tut.* Actio tutelæ contraria est actio in personam, quæ datur tutori & ejus heredibus, adversus pupillum & ejus heredes, ad præstandum id, quod ipsi occasione tutelæ abest, vel absuturum est *d. §. 2. J. h. t. l. 5. §. 1. de oblig. & act.* plura vide *supra lib.* 1. ubi de tutelis & iis, quæ eo pertinent, egimus.

Lib, 10. tit. 3. communi dividundo. C. 3. tit. 37. communi dividundo.

17. Tertia species est communio rei singularis. Communio rei singularis est quasi contractus, quo duo vel plures absque inita societate in rem particularem incidunt, ut ipsis ea res sit communis, & sibi invicem ex legis præsumptione obligentur. *§. 3. J. h. t.*

18. Oritur ex hoc quasi contractu, ut & dominio, quod unusquisque in tali re communi habet, actio communi dividundo. Actio communi dividundo est actio mixta, quæ datur iis, quibus res singularis est communis adversus se invicem, ut res communis dividatur, & præstentur ea, quæ sibi invicem ejus nomine præstare tenentur. *l. 3. pr. l. 4. pr. & §. 3. h. t.* Est vel directa vel utilis *l. 6. pr. §. 1. l. 7. §. 6. d. t.* Illa de rebus corporalibus, & dominis competit *l. 4. pr. h. t.* hæc de incorporalibus, atque etiam non dominis datur *l. 6. 7. 19. § fin. h. t.* Propter duplex hoc fundamentum, dominium scil. & quasi contractum, vocatur, & est actio mixta *§. 20. J. de act. Struv. Ex. 15. th. actio 17.*

19. Datur iis, quibus res aliqua particularis est communis (1) ex justa causa, sive titulo: unde inter prædones & clam possidentes non datur *l. 7. §. 4. h. t.* quia nemo ex improbitate sua consequitur actionem *l. 12. §. 1. de furt.* (2) ex juris communione: id est, ex tali jure, quod ad judicium tendit, & quo quis rem sibi vindicare potest, *d. l. 7. §. 4. h. t. l. 13. §. 1. de public. in rem act.* & sic non competit precario possidentibus, colonis, depositariis; vel, si res jure obligationis tantum sit communis *d. l. 7. §. 4. 11. h. t.*

Si hæc duo adsint, nihil interest, sive uterque possideat, sive alter tantum *l. penult. h. t.* quia hic non agitur de possessione, sed de dominio separa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſeparatim habendo. Sic ergo non tantum datur iis, qui habent dominium verum & directum, ſed etiam, qui habent fictum & utile, e. g. emphyteuſin, jus in re ſimile e. g. qui bona fide rem communem habent. Item, uſumfructum *d l. 7. §. 1. 2. & ſeqq. uſque ad* 10. Ratione ſervitutum prædialium non datur: quia non ſunt communes, ſed diſtinctis prædiis debentur *l. 19. §. 2. h. t.* & alias individuæ ſunt *l. 2. §. 1. de V. O.* niſi forte pluribus debeantur per eundem locum: tunc enim aliquando ratione exercitii ſervitutis dividundi utiliter competit *d. l. 19. h. t. l. 4. de aqua quotid. & æſt.* qui à prætore in poſſeſſionem ſunt miſſi *l. 7. §. 8. h. t.* creditoribus, qui eandem rem pignori acceperunt *d. l. 7. §. 6. & 12. h. t.* qui jus hereditarium in rem ſingularem indiviſam habent. *l. 20. §. 4. fam. eccisc.*

20. In duplici hoc judicio, quia par eſt utriuſque litigantis cauſa, ille habetur pro actore, qui prior ad judicium provocat *l. 2. §. 1. h. t. l. 13, 14. ff. de judic.*

21. Petitur hac actione (1) communium rerum ſingularium diviſio, ut ſcil. cuilibet domino ſua res obveniat: etiam locum habet, ſi res communis ſit cum ſocietate, & dividenda: actio enim pro ſocio tantum datur ad præſtationes perſonales, non autem ad diviſionem *l. 1. h. t. l. 43. pro ſoc.* quia tantum eſt in perſonam, & ex contractu oritur: petitio autem diviſionis eſt ſpecies vindicationis, quæ oritur ex dominio, quod quis in re vindicanda habet *arg. l. 43. ff. pro ſoc.*

22. (2) Præſtationes perſonales, ad quas alter alteri ex quaſi contractu communionis eſt obligatus *§. 3. J. h. t.*

Interdum tantum datur ad has præſtationes: quando ſcil. eæ ſolum exiguntur, communione rei manente *l. 14. §. 1. h. t.* vel, etiamſi res perierit in quam impenſæ factæ ſunt: vel, ſi communio jam ante ſit diſſoluta *l. 6. §. 1. l. 11. l. 14. §. 1. ff. h. t. l. 31. fam. ercisc.* aliquando etiam actio pro ſocio datur ad has petendas *l. 1. h. t. Struv. Ex. 15. th. atque 19.*

23. Diviſio rerum fit: vel ita, ut ſingulis ſingulæ res æſtimatæ adjudicentur *l. 3. C. h. t.* vel, ut ex eadem re, ſi commode recipiat diviſionem, unusquisque accipiat partem, & ſi unius pars prægravare videatur is alteri condemnetur ad certam pecuniæ ſummam *d. l. 3. C. h. t.*

Si commode res dividi non poſſit, tota uni adjudicatur, & hic alteri in certam pecuniæ ſummam condemnatur §. 4. 5. J. *de offic. jud.* &, ſi de pretio convenire non poſſint, licitatio fit *l. 1. C. h. t.* in qua etiam extranei emptores admittuntur, & pecunia dividitur: quibus tamen

ſocius,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

socius, si velit idem pretium solvere, præfertur *l. 3. in fin. C. d. t.* & inter socios is, qui majorem partem habet, præ eo, qui minorem *l. 34. §. 2. C. de donat.* Aliâs in ipsa rerum divisione judex potissimum sequitur sociorum voluntatem *l. 21. h. t.*

24. Præstationes personales consistunt (1) in lucro, quod ad unum è consortibus ex re communi pervenit, cæteris communicando *d. l. 3. C. h. t. §. 3. J. h. t.* (2) in damno in re communi dato alterius dolo vel culpa levi resarciendo *l. 4. C. d. t. l. 20. ff. eod.* quem textum emendare non est necessum. *vide Cuj. 13. obs. 29.*

(3) In restituendis impensis necessariis & utilibus in rem communem factis *d. §. 3. J. h. t.* Condemnatio fit in solidum, & beneficium competentiæ non habet locum *arg. l. 63. pro soc.*

25. Jure communi nemo dominorum jure facere quidquam invito altero potest, & jus prohibentis potius est: si tamen socius, cum potuisset prohibere, prætermiserit, alterum quidem cogere non potest, ut factum opus tollat, sed tamen actione communi dividundo eum convenit ad præstandum interesse: imo, si absente socio, ad læsionem ejus quid fecerit, etiam tollere cogitur *l. 28. h. t.* è contrario, si socius non habeat rationem prohibendi id, quod opus erat fieri, alter cum ipso experitur aut actione communi dividundo, aut interdicto uti possidetis *l. 12. h. t.* Hoc ita obtinet, si id quod fit, non possit fieri pro parte divisa: si enim hoc fieri possit, permittitur etiam invito socio *l. 1. & 2. C. d. t. l. 68. pro soc.* Hinc, si quis gesserit communiter, quod potuisset gerere pro sua parte, pro recuperandis impensis competit actio negotiorum gestorum *l. 20. C. famil. ercisc.* forte quia erat expeditior, & ne judicia divisoria, satis alioquin intricata, pluribus quam necesse sit præstationibus implicentur. *Wissenb. ad h. t. th. 15.* secus si sit, actio communi dividundo *l. 6. §. 2. h. t. l. 40. de N. G.*

26. Si conveniant, ne unquam fiat divisio, pactum huic actioni non obstat, quo minus divisio fieri possit: quia est contra naturam dominii, ne unquam aliquis de re sua possit libere disponere, & ad divisionem provocare: vel potius, quia nemo cogitur invitus in communione manere, quæ rixas parere solet *l. 14. §. 2. h. t. l. 70. pro soc. l. 77. §. 20. in fin. de leg. 2.* Si tamen convenerit, ne intra certum tempus à communione discedatur, pactum valet *arg. d. l. 14. §. 2.* Sic etiam videtur pater ex justa causa præcipere posse, ut liberi ad certum tempus maneant in communione *arg. d. l. 14. §. 3.* licet *Mornac. ad l. 26. de condict. indeb.* dissentiat: patris enim

Mmmm volun-

voluntas hoc in casu non videtur esse minoris efficaciæ, quam pactum: nisi forte fiat ad longius tempus, exquo multæ possunt oriri contentiones, ita ut divisio sit inevitabilis. *l. 26. de S. V. P.*

27. Si uterque possideat, etiam post 30. annos institui potest: si unus solus, intra 30. annos, intra quos omnis actio in personam est instituenda *l. 1. §. 1. C. de annal. except.* Nec obstat, quod longo tempore dominium acquiratur: hoc enim fallit in re, quæ cum alio fuit communis, propter naturam mixtæ actionis, qualis hæc est *l. ult. C. h. t. §. 20. J. de act.* Si tamen partibus fere æqualibus socii res communes possederint, & separatim coluerint, fructusque perceperint, decem annorum inter præsentes, viginti inter absentes possessione præsumi factam divisionem vult *Gl. ad l. 4. C. commun. utriusque jud. Sande 4. tit 11. def. 3.* Hac actione, quia competit de rebus singularibus diversis, sæpius agi potest *l. 4. §. 1. d. t.* secus quam actione familiæ erciscundæ, qua dividitur hereditas, quæ est una res universalis *l. 20. §. 4. famil. ercisc.* &, divisa hereditate, hereditas indivisa non superest, licet res quædam indivisæ supersint. Nisi dicas, iisdem coheredibus plures hereditates obvenire posse, quo casu etiam de singulis hereditatibus familiæ erciscundæ agi potest.

Lib. 10. Tit. 2. familiæ erciscundæ. C. 3. tit. 36. familiæ erciscundæ: tit. 38. communia utriusque judicii.

28. Quarta species est communio hereditatis. Communio hereditatis, est quasi contractus, quo duo pluresve communem hereditatem accipientes ex hoc facto à lege sibi invicem obligari præsumuntur. *§. 4. J. h. t.* Præter hunc quasi contractum in actione familiæ ericiscundæ fundamentum simul est jus hereditarium, quod quis habet *l. 1. l. 22. §. 4. l. 25. §. 3. h. t.*

29. Ob hoc duplex fundamentum etiam refertur inter actiones, quæ habent mixtam causam: id est, quæ mixtæ sunt ex jure in personam, scil. quasi contractu; & ex jure in re, scil. hereditario *§. 20. J. de act.*

30. Actio familiæ erciscundæ est actio mixta, quæ datur coheredibus adversus se inuicem, ad communes res hereditarias dividendas, & præstanda ea, quæ sibi earum nomine præstare tenentur. *l. 2. 4. ff. l. 3. C. h. t. §. 20. J. de act. l. 37. de O. & A.* Est vel directa vel utilis *l. 2. §. 1. l. 40. h. t. Struv. Ex. 15. th. familia 2.*

31. Fa-

31 Familiæ nomen in nostro jure modo ad res refertur, modo ad personas: & quidem vel singulas, ut est paterfam. filiusfam. &c. vel ad plures: quia scil. certum corpus constituunt & patrifam, & ejus potestati subjiciuntur *l.* 195. §. 1. *de V. S.* ad res relatum, significat hereditatem, ut in *hoc nostro titulo.*

32. Hæc actio datur inter coheredes, quorum is habetur pro actore, ut in aliis judiciis duplicibus & divisoriis, qui prior ad divisionem provacat *l.* 13.14. *de judic.* id quod unusquisque coheres facere potest, etiam cæteris invitis *l.* 8. *pr.* 43. *h. t. l. fin.* C. *eod.* quia communio est mater discordiarum *l.* 77. §.20. *de legat.* 2. & naturale est vitium, negligere quæ communiter possidentur *l.* 2. *C. quando & quibus quarta pars.* Heredibus juris civilis sive in testamento directo institutis, sive ab intestato succedentibus competit directa: fideicommissariis universalibus, & bonorum possessoribus utilis *l.* 24. §. 1. *junct. arg. l.* 2.§. 1. *h. t.* ut & isti, cui debetur quarta Divi Pii, *l.* 2.§. 1.40. 49. *h. t.* licet coheres minor sit *l.* 17. C. *de præd. min.* qui, ut & pupilli, prodigi, mente capti & similes ipsi non provocant ad divisionem, sed aliorum provocationem expectant. *l. pen.* C. *de præd. & aliis reb. min. Carpz. p.* 3. *c.* 15. *d.* 44.

Pauciores instituere eam possunt, sed aliis non vocatis non pariunt præjudicium *l.* 17. *C. h. t.* nec ei, qui post peractum inter alios heredes judicium, & obtentam alteri victoriam demum heres factus est: forte si sub conditione institutus fuerit, & conditio existat, aut, si ab hostibus reversus sit *l.* 7. *h. t* Datur etiam heredi heredis, &, si plures sint unius litigatoris decedentis heredes, non scinditur, sed vel omnes simul accipere debent, vel unum procuratorem dare, qui omnium nomine accipiat *l.* 48. *d. t.*

33. Si quis negetur heres, admittitur, si sit in possessione cum altero, modo postea probet, se esse heredem: si non possideat, excluditur ab hac actione, & petitione hereditatis ipsi est agendum *l.* 1. § 1. *h. t.*

Si non negetur heres, quamvis non possideat, hæc actio ipsi datur *d. l.* 1. §. 1. *l.* 22. §. *ult. l.* 25 §. 2. *d. t.* &, si divisio facta sit authoritate judicis, etiam si postea deprehendatur non fuisse heres, propter authoritatem rei judicatæ hæreditas à coherede, qui ipsum agnovit, repeti non potest: secus, si divisio fuisset facta sine judice *l.* 36. *&* 37. *h. t.* quæ lex 37. contradicit legi 36. ad quam alii respondent: Florentini codicis lectionem esse mendosam & negationem tollendam esse, potissimum cum libri Basilicorum sine negatione legant. vide *Gothofr. in notis ad l.* 37. Verum, cum horum librorum authoritas non sit major quam codicis Florentini, melius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

eſt ut negationem non tollamus, & dicamus: legem loqui de diviſione extrajudiciali: quia lex præcedens 36. expreſſe ita diſtinguit.

34 Datur contra heredes, non autem contra eos, qui titulo ſingulari poſſident *l.* 25. §. 7. & 8. *h. t.* Hinc, ſi una vel altera res ſingularis indiviſa ſit relicta, huic actioni locus non eſt: quia eſt univerſale judicium, verum, actioni communi dividundo *l.* 20. §. 4. *h. t.*

35. Petitur pars ex communi hereditate ad actorem pertinens: ut ſcil. per diviſionem portio rei ante communis propria ipſius fiat *l.* 1. 22. §. 4. *l.* 25. §. 3. *h. t.* etiam præſtationes perſonales, de quibus *in tit. præced. de actione communi dividundo diximus.* Ut has hac actione petere poſſimus, requiritur (1) ut poſt hereditatem aditam negotia hereditaria fuerint adminiſtrata: ſi enim ante, datur negotiorum geſtorum actio *l.* 16. §. 4. *l.* 44. §. 3. *l.* 49. *in fin. h. t.* Hinc, ſervo herede inſtituto, non agitur familiæ erciſcundæ judicio de eo, quod ſervus, dum ſe heredem eſſe ignorabat, à creditoribus hereditariis exegerat *l.* 41. *de R.* C. (2) ut quis ſuam partem non potuerit ſeparatim adminiſtrare: alias enim etiam negotiorum geſtorum actio locum habet *l.* 25. §. 15. *in f.* & 16. *ff. h. t.*

36. Res hereditariæ, in hoc judicio dividendæ, intelliguntur omnes, quæ alias veniunt in petitionem hereditatis *arg. l.* 25 §. 1. *de petit. hered.* quales ſunt, quæ fuerunt defuncti vel jure dominii, vel in poſſeſſione ejus, vel detentione, & ex quibus qualecunque commodum ad heredem pervenire poteſt *l.* 19. *l.* 25. §. *pen. de hered. petit.* bona fide à defuncto poſſeſſæ *l.* 9. 10. *h. t.* pignori habitæ *l.* 29. *eod.* & pignori datæ à defuncto *l.* 28. *h. t.* res, quæ apud hoſtes ſunt *l.* 22. §. *ult. l.* 23. *h. t.* furto ablatæ *l.* 47. §. 1. *d. t.* poſt mortem defuncti acquiſitæ uſucapione vel alias *l.* 9. 11. 12. *pr.* & §. 2. 16. §. 3. *h. t.* uſusfructus *l.* 14. §. 1. *l.* 15. 16. *d. t.* iter aquarum *l.* 19. §. *ult. commun. divid.* peculium filii profectitium *l.* 13. *C. h. t. l.* 20. §. *fin. ff. eod.* ſive una ſit hereditas, ſive plures, ut hereditas paterna & materna: omnes enim uno hoc judicio dividi poſſunt *l.* 25. §. 3. & *ſeq. h. t.*

37. Quædam res ex diviſione removentur honeſtate ita exigente: ut res furto, ſacrilegio & turpibus factis quæſitæ *d. l.* 4. §. 2. Quædam ſtatim corrumpuntur: ut ſunt mala medicamenta, venena mala, libri magici, *l.* 4. §. 1. *d. t.* Quædam non dividuntur: vel, quia ſunt extra commercium, ut loca religioſa *l.* 30. *h. t.* vel, quia communia *l.* 3. *C. eod.* aut hereditaria eſſe deſierunt; ut legata *l.* 12. §. *ult.* & quando unus ex heredibus ſuam partem alienavit *l.* 13. *h. t. l.* 9. *C. commun. utriuſque jud. l.* 54. *h. t.*

38. Quæ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

38. Quædam non recipiunt divisionem (1) quia ipso jure jam divisæ sunt: ut obligationes dividuæ *l. 25. §. 1. h. t. l. 6. C. eod.* hæ enim ipso jure & legibus XII. Tabul. inter coheredes ab adita statim hereditate dividuntur, ita ut ratione earum pro sua portione quisque conveniri vel agere possit *l. 2. §. fin. d. t.* quandoque tamen ad officium judicis pertinet, ut debita & credita singulis pro solido, alia aliis attribuat. *l. 3. h. t.* & heredes ipsi ea interdum inter se dividunt, ita ut alter alteri mandet actiones *l. 2. in fin. d. t.* quæ tamen pacta non præjudicant creditoribus *d. l. 3. h. t.*

(2) Omnino non, aut non commode dividi possunt: ut sunt (1) obligationes individuæ: vel per naturaum, qualis est obligatio servitutum realium *l. 25. § 9. h. t. junct. l. 2. §. 1. de V. O.* vel per legem · & conditionem obligationis, quando scil. pignus, vel pœna obligationi alias dividuæ est adjecta *d. l. 25. §. 13. & seq. h. t.* (2) alia jura: ut est hodie jurisdictio, jus patronatus. Quæ aliquando alternis annis usurpanda adjudicantur, *l. 16. §. 2. h. t. d. l. 25. §. 9. 10. 12. & seqq. l. 7. §. 10. commun. divid.* (3) instrumenta hereditaria authentica; hæc enim vel isti ex heredibus custodienda committuntur, qui pro majore parte heres est, vel cæteros ætate, conditione aut sexu antecedit *l. ult. de fide instrument. l. 5. 6. h. t.* nisi pertineant ad rem unius heredis propriam. Si omnes heredes sint æquales, nec inter ipsos possit conveniri: vel in publico deponuntur, vel apud amicum, vel sorti res committitur *d. l. 5. h. t.*

(3.) Ideo quædam non veniunt in hoc judicium, quia collationi non subjacent *l. 50. h. t.*

39. Quando divisio fit à judice, res dividendas (1) consignari curat (2) eas interdum adhibitis peritis & juratis æstimatoribus æstimat (3) in tot partes dividit, quot haberi debent, easque singulis heredibus addicit *l. 22. §. 1. & 2. h. t.* si non possint commode dividi, prout judici æquum videbitur, fiet adjudicatio per modum permutationis, ita ut alteri Tusculanus, alteri Cornelianus addicatur *arg. l. 20. §. 3. d. t.* vel uni proprietas, alteri ususfructus *l. 6. §. 1. de usufr. l. 22. §. 3. h. t. §. 5. J. de off. jud.* nonnunquam fundo uni adjudicando servitutem imponit *d. l. 22. §. 1. 2. 3.* vel, alteri res, alteri certa pecunia ut pretium portionis quam in illa re habebat adjudicatur *l. 1. C. commun. utriusque jud.*

40. Factis portionibus, ne uni vel alteri videatur favere, sorti res committitur; quod jure civili in dividenda hereditate Curialium est receptum *l. 2. C. quando & quibus quarta.* judici autem nulla lex imponit ne-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

cessitatem. Generali fere Germaniæ consuetudine est receptum, ut, ubi pater non divisit, filius major dividat, & minor eligat. Qui mos imprimis sumitur ex jure pontificio *cap. 1. X. de parochiis* vel, ipsi heredes privata conventione dividunt *l. 3. 8. C. comm. utr. jud.* moribus adhibita sorte *Struv. Ex. 15. th. divisio* 10. In rebus adjudicatis ipso jure dominium separatum ad unumquemque transit *§. ult. J. de off. jud. Struv. d. Ex. 15. th. aliquando* 11.

41. Interdum ipse defunctus speciatim bona ultima voluntate inter heredes distribuit: quam divisionem postea judex sequitur, eamque confirmat. *l. 10. l. 21. l. fin. C. h. t.* sufficit etiam nuda epistola *l. 21. & ult. C. eodem* vel, quæcumque alia declaratio voluntatis paternæ: ut si bona per onera æris alieni dividat *l. 20. §. 3. h. t.*

42. Ratione rerum, quæ uni vel alteri ex divisione obveniunt, alter alteri evictionem præstare tenetur *l. 14. C. h. t.* & de ea cavere his, quibus res adjudicatur *l. 25. §. 21. h. t.* modo rei qualitatem & causam alter ignoraverit *l. 7. C. commun. utr. judic. & Brun. ibi.*

Præstanda etiam est evictio, si pater in filios divisionem fecerit: quia eas defunctus suas credidit *l. 77. §. 8. de legat.* 11. *l. 33. h. t.* si tamen nomen uni præleget, sufficit, si præstetur nomen esse, licet non sit idoneum *arg. l. 4. de hered. & act. vend.*

His non obstat: quod pater possit testari inter liberos quocumque modo vult, & alteri plus, alteri minus relinquere *l. 26. C. h. t.* & quod hæc divisio paterna habeat vim prælegati: quia alia est voluntas dividendi, alia donandi, de qua loquuntur objectiones, & hinc diversa ratio. *Brun. ad l. 14. C. d. t.*

43. In præstationibus personalibus (1) alter alteri reddere debet rationes administratæ hereditatis (2) fructus & alia commoda, quæ solus percepit communicare §. 4. J. *de off. jud. l. 19. l. 44. § 3. h. t.* & quod ex defuncti bonis dum viveret perceptum est, pro parte præstare: ut dotem, donationem propter nuptias, peculium profectitium *l. 4. 13. C. h. t. N. 18. c. 6.* & alia, quæ conferri debent. *vide supra p.* 424. (3) damna dolo, culpa lata, & levi data resarcire *l. 25. §. 16. 18. l. 44. §. 2. 45. §. 1. ff. l. 19. C. h. t.* sic, si filius coheres aliquid sustulerit ex hereditate est præstandum, quo nomine tamen, si vel ante aditam hereditatem, vel post, antequam res ab herede possessæ sunt, expilaverit, an detur etiam criminalis accusatio expilatæ hereditatis? vide *l. 3. C. h. t. l. 1. 2. expil. hered.* (4) si unus solus impensas fecit pro ratione portionis eas restituere *l. 18. §. 3. h. t.*

Hæc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Hæc actio, si uterque possideat, etiam post 30. annos datur: si unus solus, intra 30. *l.* 1. §. 1. *C. de ann. except.*

44. Judicialis divisio, etiamsi alter ultra dimidum læsus sit, propter authoritatem rei judicatæ retractari nequit *l.* 36. *h. t.* nisi manifeste appareat, quod læsio proveniat ex gratia singulari judicis; vel, quod is in errorem sit inductus, vel à coherede, vel iniquis æstimatoribus *arg. l.* 3. *C. si propter publ. pensitat.* in divisione extrajudiciali non requiritur læsio ultra dimidium, sed ejus æstimatio relinquitur arbitrio judicis: an scil. divisio propterea sit rescindenda *l.* 3. *C. comm. utr. judic.* sic etiam rescinditur, si aliâs per fraudem & dolum inter coheredes sit facta *d. l.* 3. imo, etsi per sortem: quamvis enim sors sæpe in jure nostro probetur, tamen dolus partium subesse potest. Verum, si hîc absit, quilibet sua sorte sit contentus *arg. l.* 7. *C. com. utr. judic.* sic, si coheredes inæqualitatem sciant, & rem sorti committant, aut super ea transigant *l.* 122. §. *f. de V. O.*: vel, si inæqualitas superveniat ex accidenti, forte, quia alius portionem suam carius vendit, non rescinditur *arg. l.* 8. *C. de resc. vend. Carpz. p.* 2. *c.* 34. *d.* 20. *in f.*

Quamvis in hoc nostro titulo actio finium regundorum sit omissa, tamen, quia cum duobus judiciis præcedentibus conjungitur in ff., & in se continet quasi contractum, merito huc refertur.

Lib. 10. *Tit.* 1. *finium regundorum. C.* 3. *tit.* 39. *finium regundorum.*

45. Actio finium regundorum est actio mixta, quæ datur illis, qui confines agros habent confusos, ad illos discernendos, & præstationem ejus, quod alter alteri eo nomine debet. §. 20. *J. de act. l.* 1. 2. §. 1. *l.* 4. *pr.* §. 1. *l.* 8 *h. t.* Est directa, vel utilis, quæ datur ad limites imperii & jurisdictionis dirimendos. *Ludolph. Hugo in tr. de statu region. Germ. c.* 6. *Busius ad l.* 1. *h. t. n.* 5.

47. Fundamentum hujus actionis est dominium, sive jus in re: hoc enim semper requiritur, quia eo ipso dum actor petit finium constitutionem, petit partem fundi. Idque propterea: quia vel dominus est, vel aliud jus in re habet, in quo se fundat. Hinc in *l.* 8. *in f. pr. h. t.* per terminorum constitutionem domino dicitur suum restitui, & in *l.* 3. *C. eod.* hæc actio cum proprietate dicitur esse conjuncta.

Præterea est quasi contractus, quo alter alteri videtur esse obligatus ad

præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

præstationes personales propter fines confusos, sive casu id contigerit sive errore *l. 8. h. t.* imo, licet interdum delictum accedat: termini enim confusi rem quasi communem faciunt, & dum quis in rem communem expensas facit, vel commodum ex illa percipit, ex æquitate obligatur ex quasi contractu *l. 4. §. 1. & 4. h. t. Bachov. Vol. 1. d. 19. th. 2. lit. C. Struv. Ex. 14. th. fundam. 50.* Et sic participat de natura utriusque, quamvis aliquando accidere possit, ut tantum sit in rem; veluti si vicinus tantum suum vindicet, neque de ulla præstatione personali agat: vel tantum in personam, sc. si finibus jam discretis detur ob præstationes personales *arg. l. 6. §. 1. l. 11. l. 14. §. 1. commun. divid.*

47. Dicitur etiam mixta ratione subjecti: quia scil. uterque & locum actoris & rei obtinere potest *l. 10. ff. h. t. l. 37. in fin. de O. & A.* uterque juramentum calumniæ præstare debet *l. 44. §. 4. fam. ercisc.*, & procurator intelligitur esse datus ad agendum & defendendum, & duplicem cautionem præstat: scil. de rato & judicatum solvi *l. 15. §. 1. de procurat.* uterque in hoc judicio regulariter aliquid probare debat *arg. l. 21. in fin. de probat.* nisi provocatus nihil petat, sed tantum contradicat *arg. l. 23. C. de probat.*

48. Datur hæc actio illis, qui prædia confinia habent, scilicet rustica: urbana enim dicuntur vicina & parietibus sunt distincta *l. 2. 4. §. 10. h. t.* in hortis urbanis interdum potest locum habere *d. l. 4. §. 10. d. t.* Sic etiam utiliter accommodatur ad fines jurisdictionum & aliorum jurium. *ut modo dictum.*

Datur etiam usufructuariis, creditoribus ratione pignoris, & aliis qui habent jus in re: ut sunt vasalii, emphyteutæ *l. 4. §. 9. h. t.* inter socios, qua tales non datur *l. 4. §. 6. & 7. ff. pro soc.* Sic non datur illis, inter quos flumen publicum, vel via publica intercedit *d. l. 4. §. fin. & ll. seqq. h. t.* quia flumen vel via magis in confinio est, quam prædium vicinum: verum, si quis viam publicam in alterius fundum rejecerit, datur actio, quæ vocatur viæ receptæ, ad interesse *l. ult. pr. de via publ. & itin publ. refic.* secus, si tantum rivo privato distinguantur *l. 6. h. t.*

44. Datur contra eos, qui fines agrorum confusos habent, vel etiam interdum malitiose turbatos *§. penult. de offic. judic.* contra tertium qui non possidet, licet fines dolose turbaverit, hæc actio non datur, sed accusatio criminalis de termino moto *l. 1. & 2. ff. de term mot.* Sic, lege agraria in eos, qui terminos statutos extra suum agrum, vel finem dolo malo moverint, pœna pecuniaria statuta est, nempe pro singulis terminis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

nis ejectis 50. aureos in publicum dare jubentur. *l. fin. de term. mot.* Nec obſt. *l.* 1. *eod.* quia in ea ſubintelligenda eſt particula *tantum* ſc. terminorum avulſorum pœna non *tantum* eſt pecuniaria ſed etiam corporis afflictiva. *Matth. de crim. ad lib.* 47. *tit.* 14. *c.* 2. *n.* 2.

50. Vindicamus hac actione fines rei ad nos ex jure in re pertinentis, & agimus ut ii regantur: id eſt, ad ſuam normam & certitudinem redigantur, unicuique ſui adjudicentur, & ſimul petimus, ut intereſſe præſtetur ob fines ante confuſos *l.* 1. 4. §. 1. *h. t.*

51. Ut judex eos dirigere poſſit, requiritur, ut probentur. Id quod fit (1) per terminos ſive limites: quales interdum ſunt foſſæ, *feld graeben*, arbores *laagbaum*, lapides finales *grentz oder marck ſtein.* ad quos cognoſcendos à judice mittuntur menſores, & alii earum rerum periti, qui utraque litigantium parte citata eos conſiderant, &, ut judici rectius repræſentari poſſint, ichnographiam *ein abriſs* conficere ſolent *l.* 8. §. 1. *h. t. l.* 3. *C. eod.* vel, judex ipſe locum ſubjicit oculari inſpectioni, cognito ſitu foſſarum, lapidum, ſtipitum, quibus fines diſtingui ſolent, etiam alterutra parte per contumaciam abſente *l.* 8. §. 1. *ff. l.* 3. *C. h. t.* conſiderantur vero plerumque termini, qui fuerunt in poſtrema venditione, niſi confinium conſenſu poſtmodum adhuc fuerint mutati *l.* 1. 2. *C. h. t.* Pendente judicio neuter ex finibus alterius aliquid uſurpet, & qui hoc tentat, ſi ſuperetur in judicio, tantum amittit agri modum, quantum alteri adimere tentavit. *l.* 4. *C. h. t.*

(2) Per inſtrumenta & libros antiquos *l.* 11. *h. t.* de quibus vide imprimis *l.* 4. *de cenſibus.* (3) per teſtes vel maxime antiquos, famam publicam, exercitium juriſdictionis, vias regales, reditus antiquos & ſimilia; admittuntur etiam teſtes de auditu *arg. l.* 28. *de probat. l.* 2. §. 8. *de aqua pluv. arcenda.* Si probationes utrinque pares ſint, pro reo pronuntiandum *c.* 3. *X. de probat. arg. l.* 125. *de R. J.*

Terminis ita probatis, judex eos dirigit vel ordinarie: quando ſc. ſecundum antiquam formam eos reſtituit, & id, quod ante confuſum erat, diſcernit, ut quod intra juſtos fines quiſque habet, retineat, quod amplius poſſidet, reſtituat, *l.* 1. 4. *pr.* 8. *h. t. l.* 3. *C. eod.* vel extraordinare: quando ſcil. vel propter loci inæqualitatem, vel propter veterum limitum incertitudinem novos & evidentiores ponit, & ſic, quia uni vel alteri pars aliqua detrahitur & alteri adjicitur, hoc facit per adjudicationem & condemnationem ad intereſſe: quatenus ſcilicet alterius intereſt, partem de ſuo fundo non eſſe detractam *l.* 2. §. 1. *l.* 3. 4. §. 1. *h. t.* Inter-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

dum pluribus pro indiviſio fines adjudicat *l.* 4. §. 5. *h. t.* ſecus ac in judicio familiæ erciſcundæ, & communi dividundo: quia in his intenditur communionis diſſolutio, & ſic à judice nova non eſt introducenda, in hâc finium directio §. 6. *J. de off. Iud.* diviſio autem fit ex accidenti *l.* 2. §. 1. *d. l.* 4. *pr.* & §. 5. *d. t.* & ſic actio finium regundorum datur potius inter fundos communes, quam inter ipſas perſonas *d. l.* 4. §. 8. *Cuj.* 22. *obſ.* 39.

52. Olim ad quæſtionem finium dirimendam dati erant tres arbitri: de quibus vide *Struv. Ex.* 14. *th. cæterum* 59. Hi etiam ex conſtitutione Theodoſ. Arcad. & Honorii de ſpatio quinque pedum, quod legibus 12. *tabb.* inter confines intercedebat, & uſucapi non poterat, judicabant. *l. fin. C. Theod. h. t. junct. l. penunlt.* C. *h. t.* Cujus expoſitionem vide *d. Ex.* 14. *th. fines* 57. Hodie etiam conſtituuntur certi arbitri & agrimenſores, per quorum arbitramentum controverſiæ inter confines componuntur.

53. Præſtationes perſonales in hoc judicio conſiſtunt (1) in damni ex finibus dolo, culpa lata, vel levi, confuſis dati reparatione *l.* 4. §. 2. *h. t.* vel etiam, ſi unus ſolus impenſas fecerit, forte ſi mercedem agrimenſori ſolverit, vel aliâs. *d. l.* 4. §. 1. 2. *ult. h. t.* (2) in cujuslibet perceptæ utilitatis reſtitutione *d. l.* 4. §. 1. unde etiam fructus & naturales & induſtriales bona fide ante litem conteſtatam percepti, & adhuc extantes, ut in rei vindicatione, reſtituuntur, ſecus, quam conſumpti: hos enim bonæ fidei poſſeſſor lucratur *d. l.* 4. §. 2. *ff. h. t.*

Fructus poſt litem conteſtatam omnes reſtituit: & extantes & conſumptos, perceptos & percipiendos, quos ſcil. ſalva honeſtate percipere potuit: quia poſt litem conteſtatam habetur pro malæ fidei poſſeſſore §. 2. *J. de offic. judic.*

54. Ut ea, de quibus hactenus dictum, conſequi quis poſſit, requiritur, ut nulla alia quæſtio, vel de proprietate, vel poſſeſſione moveatur, alias enim illa prius erit diſcutienda. 3. C. *h. t.* quia hæc actio nemini datur niſi domino, vel ei qui pro tali habetur.

55. Competit uſque ad 30. annos, facta computatione à die quo fines ſunt confuſi *l. ult.* C. *h. t.* quia eſt actio mixta §. 20. J. *de act.* qualescunque fundi fuerint *arg. l.* 3. 4. 7. *C. de præſcript.* 30. *vel* 40. *ann.* abrogata *l. ult. C. de fund. limit.* de quo tamen alii non ſine ratione dubitant, & fundos limitaneos excipi putant. *d. l. ult.* & *l.* 8. *de fund. patrim junct. arg. l.* 80. *de R. J.* Et, ſi quis cum parte agri vicini ſimul ipſum ſpatium quinque pedum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

dum, *de quo modo dictum*, possederit, etiam hæc actio longi temporis præscriptione excludi potest *l. 2. §. 6. l. 7. §. 1. pro emt.* neque enim ad finalem quæstionem venimus, antequam constet de possessione *l. 3. C. h. t. l. 18. de except.*

56. Hoc tamen non ita intelligendum, ac si possessores agrorum post 30. annos hanc actionem non possint instituere: sed, quod de mutatis terminis post 30. annos à mutatione facta queri non possint; &, si intra 30. annos veteres termini inveniantur, novi evellendi erunt & juxta veteres fines regendi: sed hoc, si eveniat post lapsum 30. annorum, novi retinendi. Secundum jus canonicum fines parochiarum nunquam præscribi possunt. *c. pen. X. de paroch. Brun. ad l. 8. h. t.*

57. Quarta species quasicontractuum in hoc nostro titulo est hereditatis aditio. Hereditatis aditio est quasi contractus, quo heres ex facto aditionis à lege præsumitur obligatus legatariis & fideicommissariis ad legata, & fideicommissa cum omni causa solvenda. §. 5. *J. h. t. l. 5. §. 2. de oblig. & act. l. 3. §. ult. l. 4. quib. ex caus. in poss.*

58. Hic quasi contractus tantum intercedit inter heredem & legatorios: creditoribus hereditariis tenetur iisdem actionibus quibus tenebatur defunctus §. 4. 5. *& seqq. J. de fideicommiss. herd. §. 1. J. de perpet. & temporal. act.*

59. Oritur ex eo actio ex testamento. Actio ex testamento est actio in personam, quæ datur legatariis vel fideicommissariis adversus heredem scriptum ad id, ut legatum vel fideicommissum solvat cum omni causa §. 1. *in fin. J. de legat. l. 29. §. 3. de leg. 3.* Datur etiam contra legatarios, vel fidei commissarios à quibus aliquid est relictum. *l. un. §. 4. C. de caduc. tollend. l. 1. C. commun. de leg.* In eam speciali ratione post moram etiam usuræ veniunt; cum alias in stricti juris judiciis non debeantur, nisi per stipulationem. *l. 34. de usur. l. 3. C. eod. l. 1. C. de usur. & fruct. leg.* Reliqua quæ huc pertinent, vidimus in titulo *de acquirenda vel amittenda hereditate.*

Lib. 12. tit. 6. de condictione indebiti C. 4. tit. 5. de condict. indeb.

60. Quinta species est indebiti solutio. Indebiti solutio est quasi contractus, quo is, qui indebitum per errorem solutum accepit, obligatur ad ejus restitutionem §. 6. *j. h. t.* Lex enim præsumit quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſolvens & accipens inter ſe convenerint, ſi poſtmodum indebitum appareat, quod repeti poſſit: quia qui ſolvit, quod putat ſe debere, expreſſe quidem hoc agit, ut contractui ſatisfaciat, & ita tranferat dominium: tacite tamen & hoc egiſſe videtur, ut, ſi poſt ea indebitum appareat, id repetere poſſit *d.* §. 6. *J. h. t. l.* 13. §. 2. *inf. commodat.*

61. Solutio indebiti manet quaſi contractus, etiamſi expreſſe convenerit ut repetere liceat *l.* 2. *h. t.* quia conſenſus expreſſus tantum per accidens interponitur, & ſic naturam hujus quaſi contractus mutare non poteſt. Sicuti non minus heres actione ex teſtamento, tutor actione tutelæ convenitur, licet hic nominatim ad rationes reddendas, ille ad legata ſolvenda ſe obligaverit. Nec obſtat *d. l.* 2. *h. t.* aliud enim eſt negotium eſt contractum, aliud eſt contractus *Bachov. ad Treutl. vol.* 1. *diſp.* 22. *th.* 4. *lit. B.*

62. Ex hoc quaſi contractu oritur actio, quæ vocatur condictio indebiti. Condictio indebiti eſt actio in perſonam, qua quis repetit quod alteri indebite per errorem ſolvit, vel etiam ſe ſoluturum cavit §. 1. J. *quib. mod. re contrah. oblig.* §. 6. J. *h. t. l.* 1. 31. *h. t.* Eſt vel certi, qua certum: vel incerti, qua incertum repetimus *l.* 40. §. 1. *h. t.*

63. Ut hæc condictio habeat locum requiritur (1) ut aliquid ſit ſolutum, vel datum, aut ſaltem promiſſum, *l.* 31. *h. t.* quod non debetur *l.* 2. 3. 4. *C. h. t. l.* 6. *C. de jur. & fact. ignor.* huc refertur acceptilatio *arg.* 4. 10. *de condict. cauſ. dat.*, *cauſ. non ſec. arg. l.* 15. *de R.* J. Alii putant ad obligationem, ſeu chirographum indebite datum repetendum, non dari condictionem indebiti, ſed condictionem ſine cauſa, per *l.* 2. *C. de condict. ex lege* & ſic explicant *l.* 31. *h. t.* (1) quia requiritur realis ſolutio §. 1. J. *quib. mod. re contrah. obl.* (2) indebitum accipiens obligatur, ac ſi mutuum accepiſſet §. 6. *J. h. t.*

Prior opinio verior eſt: quia (1) leges ab aliis allegatæ, ſecundum rubrum & ſubjectam materiam intelligendæ ſunt, (2) *l.* 2. agit de caſu, ubi, ſolutione facta, chirographum manſit penes creditorem, & ſic nulla alia, quam condictio ſine cauſa locum habet.

(2) Ut per errorem; ſive per ignorantiam: ſc. aliquem ſe non debere, ſit ſolutum, *l.* 1. §. 1. *arg. l.* 28. *h. t.* quia, qui ſciens, ſe non debere, ſolvit cenſetur donare, per regulam juris: cujus per errorem dati repetitio eſt, ejus conſulto dati donatio eſt *l.* 53. *de R.* J. niſi tamen alia quam donationis præſumptio capi poſſit. Hinc debitor, quamvis ſciens ultra legitimum modum uſurarum ſolverit, illas tamen hac condictione repetere, vel ſorti imputare poteſt: quia non donandi animo, ſed potius ne in prin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

principali debito vexetur majores usuras solvisse censetur *Sand. decis. Fris: lib. 3. tit.* 14. *def. 7.* Sic fallit regula, si sciens indebitum solverit, qui solvere non potest: ut pupillus, minor, furiosus, mente captus, sine authoritate, vel consensu tutorum, vel curatorum. *arg.* §. *ult. j. quib. alien. lic. vel non. l.* 14. §. *fin. de solut.* In aliis valet, licet ea mente dederint, ut repeterent: quia propositum in mente retentum nihil operatur *l.* 50. *h. t.* & actus mere interni non sunt congrui naturæ humanæ, quæ non nisi ex signis mentem cognoscere potest. *Grot.* 2. *c.* 4. §. 3. (3) requiritur, ut etiam accipiens ex errore acceperit, sive errore juris, sive facti *arg.* §. 5. J. *de usucap.* si enim constet aliquem dolose, & scienter indebitum accepisse, condictio furtiva locum habet *l.* 18. *de condict. furt. l.* 38. §. 1. *de solut. junct. l.* 65. §. 8. *h. t.* cum qua non concurrit condictio indebiti: quia in hac dominium translatum est, non in illa *d. l.* 38. §. 1. *de solut.*

64. Indebitum vero est (1) si omnino non debeatur huic, cui solvitur: neque jure naturali, neque jure civili: sive ipso jure sit indebitum, sive exceptione perpetua tam naturalis quam civilis obligatio perimi possit *l.* 26. §. 3. *l.* 40. *arg. l.* 43. *h. t.* excipe casum in *l.* 49. §. 1. *de fidei.* (2) quando debetur quidem, neque etiam exceptione perpetua elidi potest, attamen alia quædem obstat, quæ quidem non perimit debitum, sed illud aut suspendit, aut ex sola æquitate petenti objicitur *l.* 10. & 17. *h. t.*

Hæc, si solutionem vel ad tempus, aut conditionem certo extituram suspendat, facit, ut ante solutum non repetatur, neque propter citeriorem solutionem usuræ exigi possint, *arg. l.* 1. *C. h. t. l.* 26. *pr. C. de usur. l.* 49. §. 1. *de act. empt.* quia in stricti juris judiciis usuræ non debentur, nisi ex stipulatione: si vero solutionem suspendat ad tempus, aut conditionem incertam, facit, ut detur condictio *arg. l.* 16. *pr.* & §. 1. *h. t. Struv. Ex.* 18. *th. posterioris* 39.

Si pars soluti sit debita, pars indebita, hæc sola repetitur, e. g. si ex alternativa promissione, quis utrumque solvisset, eam condicere potest, quam vult, propter electionem, quam habet. *l. pen. C. h. t.* rejecta Ulpiani sententia, quæ est in *l.* 26. §. *pen. in fin. h. t.*

65. Condictio locum non habet, quando aliquid quidem non debetur secundum jus civile: sive, quando actione efficaci in foro civili quidem peti non potest, debetur tamen nudo jure naturali inspecto *l.* 64. *h. t.* e. g. si quis ex falsa causa solvat, quod alias naturaliter debet: ut si libertus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

putaret se operas patrono ex pacto debere *l.* 26. §. 12. *h. t.* vel etiam; si aliter ex nudo pacto promissum solveretur. *l.* 5. §. 2. *de solut.*

Huc refertur, quod dominus debet servo, vel servus domino, pater filiofam; vel filiusfamil. patri, vel duo fratres inter se: quia hoc quidem in foro civili actione efficaci peti non potest, tamen naturaliter debetur, *l.* 38. 64. *h. t.*

66. Interdum tamen, licet videatur subesse naturaliter debitum, hoc est, si debitum extra leges Romanas consideretur, aliquis videatur esse obligatus, condictio indebiti habet locum: vel ob conditionem & favorem singularem debitoris: sic, si mulier ob intercessionem solvat, licet videaturesse naturaliter obligata, illud repeti potest propter SCtum Vellejan. Item, si pupillus solvat sine tutoris authoritate *l.* 29. *h. t. Struv. Ex.* 18. *th. ita primum* 36. Vel propter singularem modum, à jure civili praescriptum, & à testatore non servatum: sic repetit heres, qui in facto errat, & ultra dodrantem legata solvit *l.* 9. *C. ad L. Falcid.* vel legata ex testamento imperfecto *l.* 7. *C. h. t. junct. l.* 2. *C. de fideicom.*

67. Sic etiam interdum condictio habet locum, licet subsit debitum civile, modo non subsit debitum naturale. Ubi distinctio inter debitum civile, quod elidi potest per exceptionem, & illud, quod non potest elidi, omnino est observanda. Si debitum civile possit elidi per exceptionem, & sit solutum, condictio indebiti habet locum e. g. si solvam, quod metu promisi, ex errore, vel dolo alterius §. 2. J. *de Except.*

Si per exceptionem non possit elidi, licet non subsit debitum naturale, sed sit debitum mere civile, in quo tamen aequitati naturali conveniens est, ut fiat solutio, condictio cessat: quo refertur (1) si quis solvat pecuniam post biennium, quam confessus erat in chirographo se accepisse, licet revera non acceperit *l.* 8. 14. *C. de non numerat. pec.*

(2) Si ex causa judicati sit solutum, quod quis revera non debebat: aequitati enim naturali conveniens est, ut propter authoritatem rei judicatae repeti non possit *l.* 1. *C. h. t.*

(3) Si transigendi causa aliquid detur, modo non evidens fuerit calumnia, repetitio non conceditur, liceat postea appareat non fuisse causam transigendi *arg. l.* 2. *C. d. t. l.* 65. §. 1. *ff. eod.*

(4) Si solvatur ex causa, ex qua per inficiationem lis crescit: veluti ex L. Aquilia, ex legato ad pias causas, in deposito miserabili *l.* 4. *C. d. t. §. ult.* J. *h. t.* quae tamen *l.* 4. ut testatur Groenweg. ad *d. l.* 4. hodie

non

non observatur. *Struv. Ex.* 18. *th.* 38. Sic DD. dicunt, cessare condictionem indebiti, ubi pietatis causa subest *l.* 32. §. 2. *h. t.* ut, si quis filiæ suppositæ, quam certo suam esse credit, dotem constituat: indebitum studiorum causa solvat: quia in his causis, sublata falsa opinione, relinquitur pietatis causa ex qua solutum repeti non potest. vel, si solvatur pœnæ causa, ut quis liberetur, vide *l.* 19. *pr. d. t. junct. l. un.* §. 2. *de L. Jul. ambit.*

68. Regulariter, quando ex errore solvitur, intelligitur error facti, non juris *l.* 6. *l.* 10. *C. de jur. & fact. ignor. l.* 9. *C. ad L. Falcid.* nemini enim stultitia, id est, juris ignorantia prodesse debet *l. pen. ult.* §. 5. *versu: quod si ideo ff. de jur. & facti ignor.* Aliquando tamen propter singularem æquitatem ex justis causis etiam per juris errorem indebitum solutum repetitur; id quod veteres regulariter volebant: quia in condictione indebiti æquitas imprimis servanda *l.* 66. *h. t.* recentiores concedunt saltem, ut dictum, in certis causis *arg. l.* 25. *pr. de min. l.* 1. *ut in poss. legat.* vel etiam quando illi solvunt, quibus jus ignorare permissum est, ut sunt milites, rustici & alii quidam. *vide l. fin. C. si advers. solut. l.* 9. *C. ad SC. Vellej. l.* 9. *pr.* §. 1. *ff. de jur. & fact. ignor. l. fin. C. eod. l.* 1. §. *ult. de edend. Struv. d. Ex.* 18. *th. porro* 40. *Ex.* 28. *th. cæterum* 56.

69. Datur isti, qui per errorem solvit, sive per se, sive per procuratorem, sive per tutorem *l.* 57. *h. t.* item, si fidejussor nomine principalis solvat *l.* 47. *d. t.* Si quis indebitam dederit cautionem *l.* 31. *h. t.* datur etiam heredibus *l.* 12. 46. *h. t.* & ei, qui dubitandi animo solvit *l. fin. C. h. t. arg. l.* 14. 15. *qui testam. fac. poss.* ut & iis interdum, quorum interest solutum non esse, licet ipsi non solverint *l.* 61. *h. t. junct. l.* 6. §. 2. *de reb. authorit. judic. possid. l.* 9. §. 1. *de Sct. Macedon.* ei, qui generaliter renunciavit *l. ult.* §. 3. *h. t.* vel etiam specialiter condictioni indebiti, nisi verbis renuntiationis donandi animus sit expresse declaratus: ex quo enim errore aut solvit, aut promittit, ex eodem errore renunciat: imo, renunciasse quis non videtur juri, quod sibi competere ignorat *l.* 19. *circa fin. ibi: nec enim. de inoffic. testam.*

70. Qui asserit indebitum esse, probare debet (1) indebitum (2) errorem *l.* 25. *de probat. l.* 6. *C. h. t.* & omnibus probationibus deficientibus juramentum deferre *arg. l.* 35. *pr. de jurej.* nisi reus negaverit solutionem sibi factam, & mendacii sit convictus: vel, actor sit miles, minor, mulier, aut rusticus, qui onus probandi rejiciunt in adversarium. *d. l.* 25. §. 1. *de probat.*

Si indebite quid promissum: cautio aut indiscrete loquitur sine causæ expressio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

expressione, & illi, qui hanc cautionem accepit probatio indebiti incumbit *d. l. 25. §. f. de probat. cap. 13. X. de fide instrument.* aut continet causam debendi, & is qui cautionem dedit, causam falsam esse, evidentissimis probationibus ostendere debet. *d. l. 25. §. fin. junct. l. 13. C. de non numerat. pec.*

71. Competit contra eum, qui ipse indebitum accepit *l. 49. h. t.* ejusque heredem *l. 26. §. 11. d. t.* Si procurator acceperit ex mandato, contra principalem: si sine mandato, contra procuratorem *l. 57. §. 1. d. t.* pupillus cui sine authoritate tutoris, ut & furiosus ac prodigus, & minor, cui sine curatoris consensu indebitum solutum, non tenetur: nisi inde locupletior factus fuerit *arg. l. 13. §. ult. l. 14. h. t. § 1. J. quib. mod. re contrah. oblig. junct. §. ult. J. quib. alier. licet vel non.* An, contra eum, qui suum recepit non à vero debitore, sed alio? Negat Paulus *l. 44. h. t.* Pomponius affirmat *l. 19. §. 1. d. t.* id quod ipse Paulus confirmat. *l. 65. §. fin. d. t.* ℞ *l. 44.* loquitur de casu, quando tertius nomine veri debitoris solvit; *l. 19.* quando solvit nomine proprio: vel distingue inter illum, qui creditori *suum* restituit, de quo est *l. 44.* & qui vero creditori solvit, quod alius debebat, de quo est *l. 19. Strauch. diss. 16. th. 22.*

Alii dissensum inter ICtos hîc statuunt. *vid. Pac. cent. 4. q. 1.* Sic pater vel dominus si plus solverit errore, suo nomine, quam est in peculio, condicit; si nomine filii vel servi, non condicit *l. 11. h. t. junct. l. 1. §. ult. l. 2. de pec. constit.* Fidejussor si nomine debitoris solverit, non condicit. *l. 47. h. t.* si suo, condicit. *l. 38. in fin. h. t. junge Cuj. 8. obs. 8.*

72. Datur, ut, si quantitas sit soluta, tantundem restituatur sine usuris *l. 1. 3. C. h. t.* &, si res sit fungibilis cujus pretium variat, pretium *l. 65. §. 6. h. t.* Si species, ea cum fructibus & accessionibns, deducta impensa, reddatur *l. 7. 15. h. t.* Si sit consumpta, quatenus locupletior quis est factus, pretium refundatur *l. 26. §. 12. vers. Sed hæ. h. t.*

Res incorporales, e. g. possessionem alienæ rei indebite solutam, licet elapsum sit tantum tempus, quo res potuisset usucapi, repetimus per condictionem indebiti incerti *l. 15. §. 1. d. t.* ita repetitur servitus *l. 22. §. 1. eod.* liberatio à promisso *l. 3. C. h. t.* à chirographo *l. 31. h. t. l. 7. C. de num. pec.* scil. per condictionem indebiti incerti ago contra eum cui promisi, vel cui chirographum dedi, ut me per acceptilationem liberet, vel chirographum reddat *d. l. 3. C. h. t.* unde & acceptilatio condici potest *l. 15. C. de fidejussor.* Si species soluta interierit sine accipientis

dolo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

dolo vel culpa, casum non præstat, nisi mora præcesserit *arg. l. 31. §. 3. de pet. hered. l. 5. de reb. cred.*

Si ex alternativa obligatione utrumque quis solverit, eligere potest, quid repetere velit *l. penult. C. h. t. ut supra diximus*, modo adhuc exstet id, quod sic solutum est: si enim perierit alterutrum, id quod superest repeti nequit *l. 32. pr. h. t. Brun. ibi*: Hi sunt quasi contractus in Institutis recensiti, quibus præter illum, qui est in actione finium regundorum, *de quo supra dictum*, jungitur:

Lib. 12. tit. 7. De condictione sine causa. C. 4. tit. 9. de condictione ex lege & sine causa.

73. Condictio sine causa est condictio, qua res, sive cautio, quæ apud alium sine ulla causa, sive titulo est, licet ante subfuerit, repetitur *l. 1. pr. l. 3. h.* Est vel certi, qua res certa; vel incerti, qua res incerta petitur *d. l. 3. h. t.*

74. Fundamentum est quasi contractus: quia lex ex acceptione, sive detentione sine causa præsumit, quod accipiens, sive detentor se obligaverit ad restituendum id, quod sine causa, sive titulo penes ipsum est *arg. l. 32. in f. de reb. cred.* sive ab initio *l. 1. §. 2. 3. l. 4. l. fin. §. 1. h. t.* vel quia causa non est secuta. *d. l. 1. §. 1. & 2. l. 4. h. t.* vel quia est finita. *dd. ll. jung. l. 2. C. h. t.*

Videtur quidem in genere cum aliis condictionibus, quæ ex contractu, vel delicto, vel quasi delicto descendunt, concurrere *l. 1. 2. h. t.* verum tunc est condictio generalis: sic concurrit vel cum condictione indebiti *l. 1. pr. l. 3. in fin. h. t.* vel cum condictione ob causam datorum, causa non secuta. *l. 1. §. 1. l. 4. d. t. l. 6. C. de condict. ob caus. dat.* cum condictione ex injusta causa *d. l. 1. §. 3. h. t.* & similibus. Ubi hæc vere instituitur, reus ex quasi quodam contractu speciali intelligitur obligatus, & est certa condictionis species *l. 1. pr. §. 3. l. 4. h. t.*

75. Datur ei, qui dedit, aut cavit contram illum, qui accepit aut detinet, alia condictione deficiente *l. ult. h. t.* Sic, si fullo amissis vestimentis domino pretium restituerit, & deinde vestes recuperatæ sint, pretium, quod jam sine causa penes dominum est, repetitur. *l. 2. h. t.*

Huc refertur (1) si nulla subsit causa, qualis requiritur in contractu ut subsistat, ut si dos data sit ob matrimonium, quod prohibitum est *l. ult. h. t.* (2) si causa sit finita, ut in chirographo post solutionem *l. 2. C. h. t.* (3) si

t. (3) si neque injusta causa præcesserit, sed simpliciter res absque causa apud alium sit *arg. l. 30. in f. pr. de act. empt. l. 25. §. 1. de furt. l. 32. de R. C.* (4) si causa non sit secuta, ut in chirographo ob pecuniam non numeratam intra biennium condicendo *l. ult. C. h. t.* (5) si mala fide quis fructus consumpserit *l. 3. C. d. t.*

Venit in hanc condictionem omnis res, & non fungibilis, & fungibilis, etiam pecunia *arg. l. 1. pr. &* §. 3. *h. t.* certa & incerta: ut liberatio ab oligatione, possessio &c. *arg. l. 3. h. t.* De fructibus, accessionibus, & usuris, idem est dicendum, ac in condictione indebiti. Ut & quando quæritur de heredibus eorum, quibus datur, & contra quos. *arg.* §. 1. *J. de perpet. & tempor. act.*

66. Est perpetua, quia est civilis, nisi condicatur ex causa non numeratæ pecuniæ: tunc enim intra biennium tantum habebit locum *l. 8. & 14. C. de non numerat. pec. l. ult. C. h. t. l. 3. C. de postul. ut modo diximus.*

Lib. 12. Tit. 4. De condictione causa data causa non secuta C. 4. *tit. 6. de condictione ob causam datorum.*

77. Condictio causa data causa non secuta est condictio, qua quis id, quod ob causam futuram honestam, sive ob rem factumve promissum, alteri dedit, &, causa ab altero non præstita, repetit *l. 10. 14. h. t. l. 52. de condict. indeb.*

78. Licet rubrica saltem sit concepta de datione, quia tamen leges subjectæ loquuntur etiam de factis, sub causa comprehendimus facta: ut, si quis accepto tulerit, vel ob causam promiserit *l. 4 C. h. t. l. 9. ff. eod.* facta enim hîc pro datis habentur, postquam in effectu nihil refert, an tibi dem 10. an vero obligatione in 10. te liberem *d. l. 9. & 10. h. t.*

79. Fundamentum hujus condictionis est quasi contractus *arg. pr. & §. 6. J. h. t.* quando enim ob causam alteri quid datur, expresse quidem id agitur, ut causa ista sequatur, & sic continet contractum innominatum, ex quo oritur actio præscriptis verbis, qua agimus ad implendum contractum: simul vero tacite à lege præsumitur actum, ut, si causa non sequatur, repetere datum liceat *arg. l. 13. §. 2. in fin. commod. Struv. Ex 18. th. fundamentum 4.* imo, etiamsi id expresse dicatur, erit quasi contractus *arg. l. 3. de leg. 1. & Gothofr. in not. l. 3. C. de fidej.* quia expressio ejus quod tacite inest ex quasi contractu nihil singulare operatur, & non facit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

novam formam contractus. vide, *quæ supra diximus*, *de condict. indebiti.*

80. Ut hæc condictio habeat locum requiritur (1) ut aliquid sit datum, sive vere, *l. 9. h. t.* e. g. si quis pecuniam simpliciter, & non tanquam definitum rei pretium dederit, ut vicissim quid daretur *l. ult. d. t.* sive ficte civiliter & juris intellectu, vel ut per promissum; nam & stipulando capimus, inquit Ulpianus in *l. 24. inf. de acq. vel amitt. hered.* vel etiam per acceptilationem *l. 4. & 10. h. t.* sic, cepisse dicitur, qui liberatur per acceptilationem ab obligatione *l. 115. de R. J. l. 2. de calumniat.* Nudum factum, quo in alium nihil juris transfertur, huic actioni locum non facit *arg. l. 12. §. 2. de captiv. & postlim. revers.* quia factum infectum fieri nequit: secus est in non nudo, si ejus vi in adversarium aliquid sit collatum *l. 9. de P. V. junct. l. 2. de calumn.* quia tunc intelligitur aliquid datum *l. 12. de novat.* & ejus nomine competit condictio. *l. 4. h. t. Vinn. in selectis quæstion. 1. q. 46.* Ob causam futuram honestam, quæ non male dicitur finalis, vel conditio *l. 3. 7. C. h. t.* quemadmodum enim promissio conditionalis nulla est, antequam existat conditio, ita qui ex causa dedit, non obligatur alteri, si causa non sequatur. Sive ex voluntate pendeat, sive non, nihil interest. *l. 5. h. t.* Præterita huc non pertinet, adeo, ut, si falsa sit, repetitio locum habeat, modo error intervenerit. *l. 52. de condict. indeb.* sic, venditor rem venditam & traditam emptori, si pretium non solvatur, hac actione repetere non potest *l. 8. C. de contrah. empt. l. 14. C. de resc. vend.* quia dedit ob causam præteritam; sc. ex venditione ad hoc fuit obligatus. Hinc in contractibus nominatis non obtinet per *l. 1. §. ult. de rer. permutat. d. l. 14. C. de rescind. vendit. vide Cujac. & Brun. ad l. 2. C. ob caus. dator.* Causa, quæ sequi debet, exprimenda est, non animo retinenda *arg. l. 7. C. de condict. ob caus. dator. arg. l. 25. C. de transact.* Nisi, quando interdum ex natura negotii tacite adjecta censetur: sic, res sponso in dotem data, si matrimonium non sequatur, hac actione repetitur, vide *l. 6. pr. h. t. l. 1. C. eod.* licet nulla fiat matrimonii mentio: quia dum res dotis nomine accipitur, causa futuri matrimonii expressa censetur *arg. l. 3. l. 21. de jur. dot.* (2) requiritur, ut causa, ob quam datum est, non fuerit secuta *arg. l. 1. pr. l. 3. §. 2. inf. h. t.*

81. Non sequitur: vel, quia non potest sequi; vel, quando quidem sequi potest, sed aut accipiens cessat implere promissum, aut eum qui dedit pœnitet: danti enim, quia non obligatur, liberum est, utrum velit agere præscriptis verbis ad implendum promissum, an

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

vero hac actione ad datum repetendum *l. 5. §. 1. de præscript. verb. Struv. Ex. 18. th. non sequitur 6.*

12. Non potest sequi, vel quia propter prohibitionem juris naturæ absolute est impossibilis: ut si quis promittat adulterium, homicidium, &c. & hoc in casu, si quid sit datum, non conceditur repetitio: quia ubi utriusque est turpitudo, possidentis conditio melior est *l. 5. C. de condict. ob turp. caus. l. 3. 4 de condict. ob turp. caus.* vel ob jus civile, secundum quid, e. g. ut miles procuratorem agat: licet enim alicui procuratorem agere, sed militi non licet, & hoc in casu datum repeti potest. *l. 5. C. de cond. caus. dator.*

Si causa propter quam est datum, jure non subsistat e. g. matrimonium sit nullum, cujus intuitu dos est data, repeti potest *arg. l. 1. C. h. t.* nisi sciens quis consanguinitatem & jus dederit: tunc enim fisco cedit. *l. 4. C. de incest. nupt.* sic, legatum ex testamento solutum, quod legitime falsum pronunciatum est, repetitur *l. 2. h. t.* Si aliquid à sciente sit datum, ubi causa naturaliter est impossibilis, non repetitur *arg. l. 8. C. h. t.* quia videtur donasse. *arg. l. 53. de R. J.* nisi forte justo errore putaverit, causam propter quam dedit, sequi posse *l. 3. §. 5. h. t. l. 6. C. eod.*

83. Si non sequatur propter impedimentum: vel præcedit dolus & culpa, vel casus fortuitus: si dantis sit dolus vel culpa, quominus promissum præstetur, nihil repetit: *arg. l. 2. h. t. l. 5. §. 1. in fin. de P. V. l. 15. C. de donat. ante nupt.* quia non videtur sentire damnum, quod sua culpa sentit. 203. *de R. J.* si accipientis, condictio locum habet, modo elapsum sit tempus præfixum *l. 3. §. 3. l. 5. §. ult. ff. l. penult. C. h. t.* Eodem modo distinguitur circa casum, quem præcessit vel dolus vel culpa. Si casum nec dolus, nec culpa præcesserit: aut aliquid datum est, ut vicissim quid detur: & si res promissa pereat, ejusque dominium in dantem non transferatur ab accipiente, dans datum repetit: quia accipiens, si non liceret datum repetere, fieret locupletior cum damno dantis, eique res periret, qui non fuit dominus *arg. l. 5. §. ult. circ. fin. h. t.* Alii tamen contrariam opinionem putant esse veriorem, & repetitionem negant: tum per generalem regulam, quod res sine culpa debitoris peremta tollat obligationem & liberet debitorem *l. 92. de solut.* tum per *l. 5. §. 1. de P. V. l. 3. §. 3. h. t. l. penult. C. eod.* vide *Frantz. tit. de P. V. n. 14.* Alii distinguunt, an res peritura fuisset apud accipientem, etsi nulla pecunia data fuisset, & hoc in casu concedunt repetitionem *l. ult. h. t.* Hæc opinio commode potest conjungi cum prima, & ut maxime æqua secundæ præferri: im-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

primis cum ob acceptam pecuniam nulla occasio, aut causa casui data sit *l. 5. §. ult. circ. fin. h. t.* Aut datum est, ut quid fiat: & si accidat aliquid promittenti factum, dans, quia facultatem pœnitendi habet, quamdiu alius factum promissum non præstitit, datum repetere potest: modo, si forte jam aliquid impenderit, ut factum promissum præstaret, indemnis servetur *l. 5. pr. h. t.* si accidat ipsi facto promisso, e. g. accepi decem ut servum manumitterem, ante manumissionem, nulla mea culpa & mora præcedente, servus moritur, est distinguendum: aut dans, si datum repetere liceret, fieret locupletior cum damno accipientis, e. g. hunc servum manumittendum accipiens habuit venalem, & ideo, quia alius pecuniam dedit, non vendidit, dans repetere nihil potest, verum casus ad eum pertinet: aut accipiens fieret locupletior cum damno dantis, si repetere datum non posset, e. g. hunc servum manumittendum non habuit venalem, & sic, etsi ipsi nihil dedissem, tamen apud eum mortuus fuisset, dans repetere potest: fieret enim hîc accipiens, si datum retineret, locupletior cum damno dantis, dum retineret pretium pro servo, cujus casus tamen ad ipsum pertinuisset, licet nihil fuisset datum, vide omnino *l. 5. §. 2. 3. & 4. h. t.*

De primo casu, ubi dans rem repeteret cum accipientis injuria, accipimus rescriptum Imperatorum Dioclet., & Maximin. in *l. penult. C. h. t.* de altero, ubi scil. accipiens haberet lucrum cum damno dantis, accipimus *l. ult. h. t. arg. allegatæ l. 5. Struv. Ex.* 18. *th. posteriori* 10. 11. 12, 13.

Quando accipiens cessat implere promissum, vel plane non implet, sive non eo modo, quo convenimus: ut, si dederim tibi pecuniam, ut mihi Stichum dares, & tu non dares, i. e. dominium in me non transferres, sed traderes tantum, cum esset alterius: vel dares quidem proprium, sed mihi de dominio tuo dubitanti nolles cavere de evictione, utroque casu competit condictio *l. ult. in fin. h. t. l. 5. §. 1. de præscript. verb. l. 8. 9. ult. C. h. t.*

84. Etiam pœnitere potest dantem ante factum præstitum, *ut diximus*, modo accipientis non intersit causam impleri, in qua dantem pœnitet: quia hoc in casu, aut pœnitenti denegatur condictio, si scil. interesse accipientis exæquet rem datam: vel, saltem indemnitatem ei præstat *l. 5. §. 2. pr. & seq. h. t.*

85. Datur danti & ejus heredibus, si causa non sequatur *l. 2. 3. C. h. t.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

An heres dantis etiam pœnitere possit? Alii affirmant: quia succedit in omne jus defuncti, & sic etiam in jus pœnitendi. Verum rectius negatur: quia enim defunctum non pœnituit, ipsi acquiescendum est in ejus voluntate, neque jus pœnitendi transit in heredem: quia pœnitentia est voluntas contraria priori, & vero voluntas morte finitur *l. 4. loc. conduct. l. ult. qui sine manumissione.*

86. Datur adversus eum, qui accepit, ejusque heredes: adeo, ut si falsus procurator aliquid accipiat, & dominus ratum non habeat, ab ipso ob causam solutum hac condictione repetatur. Imo & furti, & condictione furtiva cum ipso agi potest *l. 14. h. t.*

87. Petitur res tam corporalis quam incorporalis cum fructibus, & accessionibus, etiam ante litem contestatam perceptis *l. 7. §. 1. l. 12. h. t. l. 38. §. 1. de usur.*

Usuræ vero, quia in judiciis stricti juris tantum ex stipulatione debentur, non veniunt in hanc actionem *arg. l. 1. in f. C. de condict. indeb. arg. l. 1. C. h. t.* Si res accepta fuerit alienata, vel consumpta, vel culpa accipientis amissa, præstat æstimationem *arg. l. 65. §. 6. de condict. indeb. l. 5. §. 1. 2. l. 15. h. t.* De quasi contractu, quando exercitor navis, cauponæ, vel stabuli, aliquid in navem, cauponam, vel stabulum recipit, videbimus in titulo, *de exercitoria actione.*

Titulus XXIX.

Per quas personas nobis acquiritur obligatio.

C. 4. *t. 27. per quas personas nobis acquiratur.*

1. Possessio & dominium nobis potest acquiri & per liberos, & per servos nostros. Per hos quidem quicquid acquiritur nostrum fit *l. 24. de acquir. vel amitt. poss.* in illorum autem acquisitione distinguitur inter peculia *vide supra p. 266. §. 4.* Item acquiritur nobis dominium, & possessio per liberam personam, quæ in nostra potestate non est: scil. per procuratorem *l. 1. §. 20. de acquir. vel amitt. poss. l. 13. pr. 53. de aquir. rer. dom.* De quibus vide *in tit. de mandat.*

2. Obligatio autem per liberam & extraneam personam, quia est juris, & ipsi contrahenti, sive ut dicunt, ejus ossibus inhæret regulariter nobis non acquiritur *l. 11. §. 6. de pignoratit. act.* & regulariter nemo

alteri

alteri potest stipulari *l.* 38. §. 17. *de V. O. junge l.* 11. *de O. & A.* §. 19. *J. de inutil. stipular. junge hic supra p.* 439. §. 24. *in fin. p.* 516. §. 1.

3. Servi nostri & liberi jure civili etiam acquirunt nobis obligationem, & ex obligatione actionem, pro diversitate tamen peculiorum: ita ut interdum pater solus agere possit: ut in peculio profectio *l.* 9. *de O. & A.* nisi ubi ob certas causas filiofamilias agere permittitur. vide *l.* 18. §. 1. *de judic. d. l.* 9. *de O. & A. l.* 8. *pr. de procurat.* Interdum consentiente filio, nisi sit minor aut absens: ut in peculio adventitio ordinario. *l. ult.* §. 3. *C. de bon. qua libe*: quia non est nudus fructuarius, sed simul etiam legitimus bonorum administator. Interdum filius solus, etiam invito patre, & contra patrem: ut in peculio castrensi, & quasi castrensi *l.* 4. 11. *de judic. l.* 4. §. 1. *de castrens. pecul.* Interdum consentiente patre, qui etiam si temere consentire recuset, à judice ad hoc compelli potest: ut in adventitio extraordinario *d. l. ult. in fin. pr. C. de bon. quæ liber.* Sic etiam interdum ratione peculii pater solus convenitur: ut in peculio profectitio §. 1. *J. per quas person. nob. acquir. l.* 3. §. 11. *de pecul. l.* 27. *pr. de minor.* In adventitio ordinario pater convenitur consentiente filio *l. ult.* §. 3. *C. de bon. quæ liber.* In extraordinario filius consentiente patre *d. l. ult. pr. vers. & filius.* ut scil. filiifamil. persona lgitimetur. In castrensi, & quasi castrensi solus filius *arg. l.* 4. §. 1. *de castrens. pec. Struv. Ex.* 9. *th. filiusfam.* 6. De actionibus quæ jure prætorio ex contractu filiorum adversus nos dantur, videbimus infra in tit. *quod cum eo qui in aliena potestate est.*

Titulus XXX.

Quibus modis tollitur Obligatio.

1. Tolluntur obligationes, vel ipso jure vel per exceptionem. Ipso jure dicuntur tolli, quando sine judicis sententia, ipsa lege ita disponente, statim non opposita exceptione (licet ut constare possit judici, nuda & simplici allegatione opus sit) liberatio contingit, certis ad id jure civili constitutis modis *l.* 44. §. 1. *versu. placet. de O. & A.*

Per exceptionem tolli dicuntur, quando in se quidem validæ sunt, & actio ex iis competit, sed tamen elidi potest per aliquam exceptionem, vide *tot. tit* J. *& ff. de except.* ubi & nos de his modis tollendi obligationes dicemus.

2. Effe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

2. Effectus in eo potissimum consistit: ut quando obligatio & actio semel nata ipso jure est extincta, postea ex alia superveniente causa, quæ vi sua non producit efficacem obligationem, reviviscere non possit, *l.* 98. §. 8. *de solut.* secus quam si per exceptionem tantum, e.g. post pactum de non petendo per aliud pactum de petendo reconvalescit *l.* 17. §. 2. *de pact.* §. 3. J. *de except. junct. pr.* J. *de replic.* sic, quando actio injuriarum per pactum ipso jure est sublata, per contrarium pactum non restituitur *l.* 17. §. 1. *de pact.* §. *ult.* J. *de injur.*

Ad effectum hunc etiam refertur: quod ipso jure liberatus non tantum quandocunque ante sententiam, sed & post eam allegatione istiusmodi liberari & adversus judicati actionem defendi possit, ne actor bis idem consequatur *l.* 57. *de R.* J. per exceptionem vero defendendus aliquando in ipsa litis contestatione hoc facere debeat. *l.* 9. C. *de præscript. long. temp.* Ipso jure nihil debens, si per errorem solvat, semper repetit *l.* 1. §. 1. *de condict. indeb.* secus, quam si per exceptionem. vide *l.* 40. *pr. d. t.*

3. Ipso jure tollitur obligatio vel præcedente nostro consensu, vel citra eum: quando scil. aliquid accidit ob quod obligatio subsistere nequit.

Consensu nostro tollitur (1) solutione. (2) acceptilaiione. (3) novatione. (4) mutuo dissensu (5) compensatione. (6) oblatione interdum.

Citra consensum (1) interitu speciei in obligationem deductæ, *l.* 92. *de solut.* modo debitor non sit in mora *l.* 23. *de V. O.* nisi forte res æque apud creditorem vel dominum interiisset, etiamsi confestim tradita fuisset: tunc enim debitor adhuc liberatur *arg. l.* 47. §. *ult. de leg.* 1. *l.* 14. §. 1. *depos.* excipe fures & prædones *l.* 1. §. 34. *l. pen. de vi & vi arm. l. ult de condict. furt.*

(2) Exemptione rei ex commercio citra moram, culpam, aut factum debitoris *arg.* §. 2. *J. de inut. stipul.* licet postea aliquo modo in commercium redeat. *l.* 83. §. 5. *de V. O. arg. l.* 98. §. 8. *h. t. vide supra p.* 378. §. 85. nisi obligatio ex stipulatione alternativa fuerit contracta *arg. l.* 16. *pr. de V. O.* (4) obligationum confusione *l.* 75. *l. pen de solut. l.* 7. C. *de pact.* quamvis non incommode hic modus possit referri ad priores: nemo enim invitus cogitur esse heres sui debitoris, vel creditoris. De liberationis legato. *vide supra p.* 355. §. 12.

(3) Concursu duarum lucrativarum causarum in eandem personam & circa eandem rem *l.* 17. *de O. & A.*

Lib. 46. tit. 3. de solutionibus & liberationibus. C. 8. tit. 43. de solut. & liberat.

4. Solutio est præstatio ejus quod debetur. *pr. J. h. t. l. 49. 52. h. t.*

Solutio vel sumitur in genere pro quavis liberatione ab obligatione, & dicitur alias satisfactio *l. 54. de solut. l. 47. l. 176. de V. S.* vel strictius, pro præstatione ejus rei quæ debetur *l. 6. pr. quib. mod. pign. solv.* & in hoc sensu hîc sumitur.

Est vel vera, de qua agitur *in pr. h. t.* vel ficta, quæ & acceptilatio dicitur, de qua in §. 1. J. *h. t.*

5. Solvere possunt (1) ipsi debitores, qui rerum suarum administrationem habent *arg. l. 14. §. fin. h. t.* etiamsi criminis rei sint *l. 42. h. t.* vel filiifamilias, modo non fiat contra SC. Maced. *l. 14. de R. C. l. 9. §. 1. ad SC. Maced.* (2) nomine eorum, quorum defendendorum curam, & bonorum administrationem habent solvunt tutores, & curatores; vel ipsi, vel etiam tales personæ authoritate, & consensu tutorum, & curatorum: ut sunt pupilli, minores, furiosi, prodigi *l. 17. §. 1. de jurejurand.* Si pupillus de facto solverit sine tutoris authoritate, obligatio non tollitur, nec dominium rei traditæ trasit *l. 9. §. 2. de author. tut.* si tamen res à creditore b.f. fuerit consumpta ex post facto liberatio sequitur *d. l. 9. §. 2.* secus quam si mala fide: tum enim agitur ad exhibendum *arg. l. 11. §. fin. de reb. cred. junct. l. 55. h. t.* vide *l. 19. §. 1. de R.C. l. 14. §. fin. de solut.* Si apud creditorem perierit, ad eum periculum pertinet: quia dominium tantum pupillo reservatur, ne damnum sentiat. *arg. l. 14. C. de procurat.* &, si talibus personis solvatur, præter tutorum & curatorum authoritatem, & consensum requiritur etiam decretum magistratus, alias si nummi male sint consumpti, semel adhuc solvi debent. *§. ult. J. quib. alien. lic. nec ne arg. d. l. 14. §. fin. h. t. l. 5. §. 5. de reb. eor. qui sub tut. vel cur.* (3) solvere etiam potest procurator cui hoc mandatum est *l. 12. pr. de solut.* quod si fuerit revocatum, & debitor ignorans solverit nummos, quos dolo malo & lucrandi animo procurator accepit, debitor non liberatur, nisi condictionem furtivam, quam adversus procuratorem habet, creditori cedat *l. 38. §. 1. h. t.* Si procurator in rem suam & dominus simul petant, solutio potest fieri procuratori *l. 3. C. de novat.* vide *supra p. 562. §. 68.* Huc refertur servus, qui solvit ex peculio cujus administratio ipsi est concessa *l. 84. de solut* institor, qui mutuis dandis exigendisque pecuniis præpositus est *l. 94. §. ult. h. t.* (4) etiam alius, qui non habet mandatum sive debitor hoc sciverit, si-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ve ignoraverit: imo, & ſi debitor prohibuerit. Nec obſtat *l. 69. de R. j.* invito enim non datur beneficium proprie ſic dictum, ſi recipere recuſet, ſed tamen ſæpe fieri poteſt id, quod ipſi eſt utile, ut hîc: & creditoris nihil intereſt à quo debitum ſolvatur, quamvis hoc in caſu a debitore tali in vito nihil poſſit repeti *l. fin. C. de negot. geſtis* ſecus quam quando hoc non prohibuit, & ſolutio utiliter eſt facta: quia tunc datur actio negotiorum geſtorum *l. 43. ult. de negot. geſt.* Excipe obligationem facti artificialis, in quo certæ perſonæ induſtria & ars æſtimatur *l. 31. h. t.* vel, ſi ſolutio fiat in recognitionem dominii ſuperioris, ut in canone emphyteutico *arg. l. 2. C. de jur. emphyt.*

6. Solvitur (1) creditori, etiamſi ſit reus criminis *l. 41. h. t.* modo ſit ſanæ mentis & juſtæ ætatis: alias enim, ſi habeat tutorem vel curatorem, ipſius authoritas & conſenſus, imo & magiſtratus decretum requiritur *ut modo diximus §. ult. J. quib. alien. licet nec ne l. 25. C. de de adminiſtr. & per. tut.* judicialis quittantia abſque decreto & juſſu præcedente non ſufficit, ut pleniſſime liberetur *arg. l. 7. §. 2. de min. d. l. 25. C. de adminiſtr. & per. tut.* quia decretum requiritur ut forma eſſentialis. *Carpz. p. 2. c. 11. d. 45. 46.* jure Saxon. communi fœminæ innuptæ ſine curatoris authoritate ſolvi poteſt, ſecus quam nuptæ *Struv. Ex. 47. th. ſolvitur 71.*

(2) Procuratori, cui hoc mandatum *l. 34. §. 3. de ſolut. l. 55. de procurat.* Hinc ſi ſolvatur extraneo, vel advocato, vel procuratori ad litem, ſolvens non liberatur, niſi creditor ratum habeat *l. 24. de neg. geſt. l. 4. C. de novat.* quia ad agendum datus eſt, non ut ipſi ſolvatur. *l. 86. de ſolut. Brun. ad l. 4. C. de novat.*

(3) Solvi poteſt creditoris creditori, etiam ſine mandato, & ipſo invito: ita ſcil. ut inde, ſi non velit ratum habere, & iterum à ſuo debitore petat, ipſi exceptio doli opponatur *l. 6. de doli mali except.* An, ſi capta civitate, debitor hoſti ſolvere coactus fuerit, hoſte pulſo, vetus creditor adhuc agere queat? neg. quia victor, ſi velit, captorum res & corporales, & incorparales acquirit, *Grot. 3. c. 7. §. 4. c. 8. §. 4. c. 21. §. 28.* niſi debitor ante hoſtis adventum in mora fuerit *arg. l. 13. de N. G. l. 82. §. 1. de V. O. l. 27. §. ult. de leg. 3. Mornac. ad d. l. 13.*

(4) Ei, qui in ſtipulatione eſt adjectus, ut ipſi ſolvatur, modo in eodem ſtatu manſerit *l. 12. §. 3. l. 16. 38. de ſolut. vide ſupra, p. 516. §. 1.*

(5) Servis & filiisfam. qui vel mutuis dandis exigendiſque pecuniis præpoſiti ſunt *l. 18. 51. de ſolut.* vel, qui liberam peculii adminiſtrationem habent *l. 20. & 21. de jurej.* vel, quod ab iis ex peculio creditum depoſitumve

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

tumve est *l. 35. d. t. l. 56. §. 3. de furt. Struv. Ex. 47. th. vel ei 77.*

Sicut iste, qui crimen læsæ majestatis commisit solvere non potest, ita nec ipsi solvi *arg. l. ult. pr. C. ad L. J. Maj.* Præterea solvi non potest ei, qui conscientia sceleris vel criminis profugit: ne ejus fuga instruatur *l. fin. C. de requir. reis.*

7. Id quod debetur est solvendum, in ea quantitate & qualitate, quæ est expressa. Si res fungibilis ad certam mensuram debeatur, & ea pro diversitate locorum sit varia, in dubio solvenda est juxta mensuram loci, in quo est præstanda ex conventione: nisi quantitas per alterius loci adjectionem fuerit determinata. *arg. l. un. C. ubi conveniat. qui cert loc. dot. promis.* Et quidem (1) solidum & totum: regulariter enim particularis solutio non admittitur: quia continet multa incommoda *l. 3. famil. ercisc.* & creditor non cogitur accipere, quod aliter offertur, quam obligatio est contracta, si ex ea re damnum aliquod metuat. *l. 99. h. t. l. 41. de usur.* nisi pars debiti sit illiquida *l. 21. de reb. cred.* vel diversæ summæ debeantur *l. fin. quib. mod. pign. solv.* vel obligatio jure dividatur inter heredes *l. 2. §. fin. 3. 4. l. 25. §. 1. l. 51. §. 1. in fin. famil. ercisc.* vel favor libertatis hoc exigat *l. 4. §. 6. de statulib.* vel pensiones debeantur pro fundis patrimonialibus, modo tribus quotannis vicibus totæ exsolvantur. *l. penult. C. de collat. fund. partim.*

Præterea in Imperio Romano Germanico debitoribus obæratis tricennali bello conceditur particularis solutio *vid. R. J. de anno 1654. §. nach dem auch.*

Alii contendunt creditorem etiam partem debiti, quæ offertur, cogendum accipere, alioquin moram eum facere, & periculo rei oblatæ illigari, per *l. 5. C. de compensat. l. 7. C. de solut. l. ult. quib. mod. pign. vel hypoth. solv.* imprimis per *l. 21. de reb. cred.* Verum omnes textus nihil probant; quia in prioribus sunt rationes singulares, propter quas solutio particularis admittitur, ultimus vero magis probat aliorum opionionem, quam ut eam destruat. *Vinn. h. t. §. 1. n. 5. 6.*

(2) Solvi non debet aliud pro alio invito creditore, nec in alia moneta non æque bona *l. 2. §. 1. de reb. cred.* Excipe (1) obligationes facti: in his enim pro facto interesse præstari potest *l. 13. in fin. de re jud. §. ult. de V. O.*

(2) Casum necessitatis *arg. l. 71. §. 3. de leg. 3. l. 16. junct. auth. Hoc nisi C. h. t.* & tunc interdum debitor nummis carens solvere potest vel res mobiles, vel, his deficientibus, immobiles: imo, si saltem nomina & obli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

gationes habeat, cogitur creditor ea in solutum accipere *Nov. 4. c. 3.* etiam refertur, si res in terierit. *auth. hoc nisi C. de solut.*

(3) solvi debent nummi vel res propriæ *l. 17. 78. 94. h. t.* alias debitor non liberatur, nisi à parte creditoris accesserit usucapio *l. 60. h. t.* &, si ante evincatur vel tota vel pro parte, solutio est nulla & pristina obligatio, *ut dictum*, tota remanet *l. 46. pr. § 1. 2. h. t.* Si ex pluribus causis quis debeat, in arbitrio ejus est, in quam causam velit solvere *l. 1. 101. §. 1. 102. §. 1. h. t.* & si non exprimat, electio est creditoris *l. 1. C. h. t.* modo imputet solutum in id debitum, quod ille primus solveret, si deberet: agere enim debet rem debitoris, ut suam *l. 1. 2. h. t.* Hinc imputare debet prius in liquidum, & in id, quod præsenti die debetur. Item, si adsit gravius, forte sub usuris, vel, eo non soluto, infamia sequeretur, vel pæna aut simile quid præstandum esset. Item antiquius *l. 1. 2. 4. 5. 7. 97. d. t.* & si omnium par sit ratio, in omnia pro portione *l. 8. eod.*

Si & sors & usuræ debeantur, prius in usuras imputabit *l. 5. §. 2. d. t.* secus est, si debitor expresse dicat, se solvere in sortem, modo accedat creditoris consensus *arg. l. 21. C. de usur.*

(4) Solvi debet opportuno loco, qui in debitis non gratuitis regulariter est domus creditoris *l. 21. de oper. libert.* vel contractus *arg. l. 19. §. 1. de jud. l. 21. de O. & A.* nisi alius expresse fuerit adjectus *l. pen. de eo quod cert. loc. l. 39. h. t.*

(5) Opportuno tempore *d. l. 39.* quia ante præfinitum tempus debitum exigi non potest, nisi forte (1) usuræ promissæ non solvantur *arg. l. 57. de pact.* (2) debitor dilapidet sua bona, aut (3) de fuga sit suspectus. *arg. l. 10. §. 16. quæ in fraud. credit. Struv. d. Ex. 47. th. solvi 75.* An debitor ante diem possit offerre debitum? affirm. regulariter *l. 38. §. 16. l. 137. §. 2. de V. O. l. 70. & 98. §. 4. h. t.* quamvis enim creditor ante diem petere nequeat *d. l. 137. §. 2.* tamen in solutione debitoris secus est, (1) quia in dictis legibus dicitur, statim dari posse, nec distinguitur inter creditorem volentem & invitum (2) dies in dubio censetur adjici in gratiam debitoris *l. 17. de R. J.* (3) quia totum tempus intermedium relinquitur promissori, *dd. ll.* hoc tamen limitandum (1) quando dies est adjectus in favorem creditoris, ut in *l. 122. de V. O. 43. §. 2. de leg. 11.* (2) si convenerit, ut denunciatio justo tempore fieri debeat (3) si creditor alias habeat justam recusandi causam: ut si ad certum tempus pecunia sub usuris fuerit data. *vide Ludw. d. 14. th. 7. lit. D.*

8. Si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

8. Si solutio facta negetur, ea à debitore probanda (1) per apocham *arg. l.14. §.1.2.C.de non numer.pec.* (2)ex redditione chirographi à creditore facta, *l.2. §. 1. de pact.* de quo tamen constare debet, & si de eo nonconstet, & chirographum reperiatur apud debitorem, interdum jusjurandum suppletorium à debitore, interdum purgatorium à creditore ad elidendam præsumptionem admittitur(3)testibus, secundum jus civile quinque *l.18.C. de test.* quo etiam referri potest juramentum *l.27. de jurej.*(4)omnibus his deficientibus per urgentes conjecturas. de quibus vide *Struv. d. Ex. 47. th.solutio 76.* Quo refertur, si per plures annos creditor non petierit debitum: si chirographum inveniatur apud debitorem, vel apud creditorem cancellatum *l. 24. de probat.* etiam annotatione privata, & aliis accidentibus verisimilibus. Mævius *part. 4. decis. 121.* Sic tres solutiones ultimæ interdum præsumptionem inducunt pro antecedentibus.

9. Effectus solutionis est, ut debitum ipso jure solvatur, & si una res debeatur ex pluribus causis, unica solutione omnes tolluntur *l. 38. §. 2. l. 54. ff. h.t.* Seundò, solutio ficta fit per acceptilationem.

Lib. 46. tit. 4. de acceptilatione. C. 8. tit. 44. de acceptilationibus.

10. Acceptilatio est imaginaria solutio. quando sc. creditor ad interrogationem debitoris, num acceptum habeat debitum, responsione sua id remittit *l. 1. h. t. §. 1. j. h. t.*

Est duplex, vel in specie sic dicta, vel acceptilatio Aquiliana, à Gallo Aquilio dicta *§. 2. j. h. t.*

11. Acceptilatio simplex est acceptilatio, per quam sola verborum obligatio solvitur. *d. §. 1. j. h. t.* Acceptilatio Aquiliana est acceptilatio, qua quævis obligatio ex quocunque jure orta prius in verborum obligationem deducitur, & per acceptilationem tollitur *§. 2. j. h. t.*

12. Omnis acceptilatio jure Justnianeo fit per stipulationem, & quidem pure, & in præsens, non autem in futurum vel conditionem: quia in futurum quidem obligamur, sed in præsens liberamur, & sic quod sub conditione, vel in diem debetur acceptatur pure, ita ut si conditio extiterit, & dies venerit, liberatio sequatur *l. 12. 21. h. t. Brun. ad l. 4. d. t.*

Acceptum ferre possunt illi quibus debetur: adeo, ut nec mandante creditore alius id facere possit, nisi per novationem in ipsum translata sit obligatio *l. 13. §. 10. d. t. junct. l. 4. C. de novat.* nec tutores vel

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

curatores nomine pupillorum & minorum nisi novent: ut & is, qui absentis nomine vult acceptum ferre *d. l. 13. §. 10. h. t.* quia est actus legitimus *l. 77. junct. l. 123. de R. J.* pupilli, minores & similes personæ opus habent authoritate aut consensu tutorum vel curatorum *l. 1. C. h. t.*

13. Sic accepto fertur illi, cui debetur *d. l. 13. § 10. h. t.* vel qui debitori, jure potestatis acquirit: quia liberare patrem, vel dominum obligatione est ipsi acquirere *l. 11. pr. h. t.* Filiusfamilias tamen, cum promittendo civiliter non obliget patrem, sed seipsum, acceptum rogando se liberat; pater autem id faciendo nihil agit: quia principaliter & directo ipse non est obligatus, sed saltem ratione peculii *§. ult. quod cum eo, qui in alien. potest.* Sic servus accepto liberari potest, & tolluntur etiam honorariæ, sive prætoriæ obligationes e. g. de peculio, si quæ sint adversus dominum: quia hoc jure utimur, ut juris gentium sit acceptilatio, & ipsum factum acceptilationis etiam servo competat: ita ut per indirectum liberatio domino contingat. *l. 8. § 4. h. t.* Tutori & curatori non potest acceptum ferri: quia inter ipsos creditores & debitores hoc fieri debet *d. l. 13. §. 10. h. t.* pupillo autem & minori sine tutoris & curatoris authoritate & consensu recte *l. 2. h. t.* quia suam conditionem faciunt meliorem. *pr. J. de authorit. tut.*

14. Accepto fertur id quod debetur *l. 13. §. 5. l. 14. h. t.* etiam pars debiti *l. 18. pr. d. t.* si scil. sit vera pars. unde, si fundum debeam, usumfr. non recte acceptum fero: quia, licet ususfructus sit pars dominii, non tamen est pars fundi *l. 13. §. 2. h. t.* & si id, quod debetur, divisionem recipiat: in iis enim, quæ dividi non possunt, pars acceptum ferri non potest. *d. l. 13. §. 1. h. t.* ut servitus rustica.

15. Si in forma acceptilationis à jure civili præscripta aliquid desit, inutilis acceptilatio utile in se habet pactum liberatorium *l. 8. pr. l. 19. h. t.* id quod imprimis obtinet moribus nostris: cum enim forum nostrum pactis utatur, videtur, quod acceptilatio hodie nihil aliud sit, quam pactum de non petendo: vel renuntiatio, apocha, sive quittantia: & stipulationum subtilitate remota, ex apocha aliquis habeat fundatam actionem *Schilt. Ex. 48. th. 40. Struv. Ex. 47. th. forma 90. & th. similis 94.*

16. Effectus idem est ac solutionis: si debitori accepto latum sit, fidejussor quoque liberatur: & si fidejussori, liberatur etiam debitor principalis *l. 13. §. 7. h. t.* exceptis casibus in *d. l. 13. §. 8. 9. h. t.* Si duæ res alternative debeantur, *Stichus aut Pamphilus* & res altera accepto lata sit, tota extinguitur obligatio *l. 27. §. 6. de pact.* Idem dic, si res in genere sit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſit debita, & certa ſpecies accepto feratur, *l. 13. §. 4. h. t.* ſecus, ſi modo pactum interveniret, ne ex genere debito certa ſpecies deberetur *d. l. 27. §. 7. de pact.* Tertio ipſo jure tollitur obligatio novatione.

Lib. 46. tit. 2. de novationibus & delegationibus. C. 8. tit. 42. de novationibus & delegat.

17. Novatio eſt ſtipulatio, quâ manente eodem debitore, & creditore animo novandi prior obligatio in poſteriorem transfunditur. *1. pr. h. t.*

18. Novatio latius ſumpta ſub ſe comprehendit etiam neceſſariam, & impropriam: ſtrictius vero, ſolam novationem propriam ſive voluntariam. de qua agitur *§. 3. j. h. t.* Novatio neceſſaria fit per litis conteſtationem, quam ſequitur ſententia, qua reus etiam invitus condemnatur *l. 11. § 1. l. 29. h. t. l. 3. §. 11. de pecul. l. 1. C. de jud. l. ult. pr. verſ. ſi enim novatur. C. de uſur. rei jud.*

19. Nec obſtat, (1) quod non fiat expreſſe animo novandi, ut in *l. fin. C. de novat.* hoc requiritur: (2) quod per litis conteſtationem aut ſententiam prior obligatio non tollatur *l. 11. pr. de pignorat. act. l. 13. §. 4. de pignor.* animus enim novandi ſaltem requiritur in novatione voluntaria: & licet, ſententia non tollat priorem obligationem, tamen ſi priſtinæ actiones habeant quaſdam qualitates, eæ tranſeunt etiam in actionem rei judicatæ, propter litis conteſtationem, per quam quaſi contrahitur: unde etiam neceſſaria novatio dicitur impropria, & obligationem non tollit, ſecus quam propria. Sicut autem per neceſſariam novationem vel litis conteſtationem non tollitur prior obligatio, ita conditio eorum, qui litem conteſtati ſunt per eam non fit deterior *l. 86. 87. de R. J. l. 29. h. t.* ſic manent fidejuſſores, pignora *arg. l. 11. pr. §. 1. de pignorat. act.* imo, conditio actoris plerumque fit melior *dd. ll.* aliquando manet in eodem ſtatu *Gothofr. ad l. 86. de R. J.* Sic actio, quæ tempore aut morte erat peritura, continuatur per litis conteſtationem *l. 29. in f. h. t. l. 139. de R. J. l. 26. de O. & A.* inde datur nova actio. ſc. rei judicatæ *arg. l. 56. de re judic. arg. l. 3. C. de uſur. rei jud.* Poſt rem judicatam non debentur uſuræ obligationis, ſed judicati, id eſt, centeſimæ *l. ult. C. de uſur. rei judicatæ.*

Iſti, qui ante litem conteſtatam in ſolidum obligabantur, poſt condemnationem pro virilibus portionibus tenentur, ſi non ſinguli in ſolidum, ſed generaliter ſimul, e. g. Titius & collega ejus Sempronius una, & certa quantitate condemnentur *l. 1, 2. C. ſi plures una ſentent.*

Præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Præterea ſæpius uſuræ, damna, fructus, aliæ acceſſiones & expenſæ determinantur. Sic, lite conteſtata, non perit privilegium dotis, *l. 29. h. t.* privilegium ſeparationis bonorum *l. ult. de ſeparat. l. 2. C. bon. auth. jud. poſſ.* non perit pignus *l. 13. §. 4. de pign.* non ſiſtuntur uſuræ *l. 18. h. t. l. 1. C. de jud. Struv. d. Ex. 47. th. iſta 52.*

20. Alii novationem neceſſariam etiam veram & propriam novationem eſſe contendunt *vide hîc Bachov. Vol. 2. ad Tr. diſp. 29. th. 5. lit. E. in med. Zœſ. h. t. n. 6. & ſeq.*

21. Novatio voluntaria eſt novatio, qua prius debitum in aliam obligationem vel civilem, vel naturalem per ſtipulationem transfunditur. *l. 1. pr. h. tr* Fit vel abſque interventu novi debitoris, & dicitur novatio in ſpecie, vel ſimplex: vel interventu novi debitoris *§. 3. j. h. t.* & dicitur delegatio *l. 11. h. t. l. 1. C. eod.*

22. Simplex hodie etiam fit per pactum, manente eodem creditore & debitore, animo novandi verbis expreſſo. Vide *qua modo diximus de pactis junct. arg. §. 3. j. h. t. & l. f. C. h. t. Gudelin. de jur. noviſſ. 3. c. 12.*

23. Animus novandi olim colligebatur ex conjecturis *l. 58. de V. O.* Juſtinianus, ut materiam litium præcidat, vult novationem hodie non fieri, niſi expreſſe contrahentes dicant, ſe ſtipulationem animo novandi interponere, & tollendæ atque mutandæ prioris obligationis *d. §. 3. J. h. t. l. ult. C. h. t.* ita, ut ne quidem ex valde veriſimilibus, ſive urgentibus conjecturis ope exceptionis hodie prior tollatur obligatio: quia alias Juſtinianus in *l. ult. C. h. t.* non ſuſtuliſſet materiam controverſiarum: ſemper enim diſputari poſſet, quænam conjecturæ eſſent ſufficientes, & urgentes, vide *Fransk. Ex. 11. quæſt. ult. junct. Brun. ad d. l. ult.* qui cum Bachovio & aliis ad huchodie conjecturas admittit.

24. Initur inter debitorem, qui denuo promittit, & creditorem qui ſtipulatur, & hic novare dicitur. Eſt is, cui recte ſolvitur, vel ejus juſſu alius *l. 10. arg. l. 20. §. 1. h. t.* non vero adjectus *l. 10. h. t.* licet aliâs ipſi ſolvi poſſit.

Hinc, cui non recte ſolvitur, is novare non poteſt: e. g. pupillus ſine tutoris authoritate *d. l. 20. §. 1. h. t. junct. l. 15. de ſolut.* vel prodigus, niſi meliorem ſuam conditionem fecerit *l. 3. h. t.* nec ſervus invito domino *l. ult. h. t. l. 16. 19. de ſolut.* nec filius patris actionem eo ignorante *l. 23. h. t.* nec deportatus *l. 14. §. 1. h. t.* de correis diximus *ſupra p. 513. §. 8. in fin.*

Si pupillus ante non fuit obligatus, ſed alius ipſi, novare non poteſt. *l. 20. §. 1. h. t. arg. l. 1. d. t. junct. l. 41. de condict. indebit.* ſi vero antea obligatus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

obligatus eidem creditori ſuo, vel etiam creditoris ſui creditori promittat naturaliter obligatur, & ſic obligationem novaſſe recte dicitur *l.* 1. §. 1. *h. t. l.* 9. §. 5. *de reb. cred. l.* 127. *d. V. O.* Imo etiam id quod alius debet *d. l.* 1. *inpr.* & §. 1. *h. t. Vinn.* §. 3. *n.* 5. *h. t.*

25. Omnes res, ſive obligationes naturales, civiles, prætoriæ, novari poſſunt §. 3. J. *h. t. l.* 2. *h. t.* etiam plures una ſtipulatione *l. ult.* §. *fin. h. t.*

Si novetur obligatio conditionalis, exiſtente conditione valet, & hîc eſt caſus, ubi obligatio uno & eodem temporis momento naſcitur & extinguitur *l.* 5. 8. §. 1. *l.* 14. §. 1. *h. t.* modo tempore exiſtentis conditionis res, quæ debebatur ex obligatione præcedente, adhuc in rerum natura ſit, & ſit perſona, quæ obligari poſſit, alias, ſi pendente conditione debitor novans deportatus ſit, aut ſervus factus, vel res ſine culpa novantis interierit, novatio non videtur facta. *l.* 14. *pr.* §. 1. *l.* 31. *h. t.* ſi conditio deficiat, durat prior obligatio *l.* 8. §. 1. *l.* 14. *h. t.* etiam obligatio in diem pure novari poteſt, non tamen agi quam dies venerit. *l.* 5. *h. t. vid. Struv. d. Ex.* 47. *th. omnes* 59.

26. Effectus novationis eſt, ut tollat priſtinam obligationem, & novam inducat: tolluntur etiam acceſſoria, veluti pignora, fidejuſſores, ſiſtitur curſus uſurarum *l.* 4. *C. de fidei l.* 18. *h. t.* privilegia etiam prioris obligationis tolluntur, niſi omnia repetantur *l.* 29. *d. t.* purgatur mora *l.* 8. *pr. eod.* impeditur pœnæ commiſſio *l.* 15. *eod.* ſi ſcil. in priori obligatione fuerit pœna ſubjuncta: ſi non fiat novatio, poſterior obligatio accedit priori, neque acceſſoria tolluntur. ſicut & priori caſu convenire poſſunt, ut maneant; e. g. circa pignus nihil novetur *l.* 11. §. 1. *de pignorat. act.* ita ut retineatur prioritas temporis, & alia privilegia hypothecæ forte à jure conceſſa. *l. ult. qui pot. in pign. Cuj.* 10. *obſ.* 12. *Struv. d. Ex.* 47. *th. effectus* 60.

27. Interventu novi debitoris, me vel volente, vel ignorante, vel nolente, fit novatio, quæ vocatur expromiſſio: quando ſc. quis animo novandi intervenit & promittit id ſolvere creditori meo, quod ego debeo. *l.* 8. §. *f. h. t.* Secus, ſi me invito ſtipuletur à meo debitore: actionem enim mihi invito auferre non poteſt. *d. l.* 8. §. *fin. h. t.*

28. Interventu novi debitoris, me volente, fit delegatio. Delegatio eſt novatio, qua debitor vice ſua alium debitorem creditori ſtipulanti ſolutionem promittentem ſubſtituit *l.* 11. *h. t.* & *l.* 1. *C. eod.*

In delegatione requiritur (1) conſenſus delegati, inter quem & de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

delegantem intercedit contractus mandati *l. 12. in fin. h. t.*

(2) Stipulatio inter delegatum & eum, cui fit delegatio *l. 11. d. t. l. 1. C. eod.* hodie fieri potest nudo pacto, & nudo consensu: neque opus est, ut celebretur in præsentia delegantis, quia, eo etiam absente, celebrata novationem inducit *l. 22. h. t.*

(3) Animus novandi expressus, ut in simplici novatione *l. 3. ult. C. h. t.* Alii hîc dissentiunt, & putant, non requiri expressum animum novandi: quia *l. ult. C. h. t.* est correctoria, ideoque stricte accipienda de novatione tantum in specie sic dicta, quæ delegationi opponitur, non de novatione in genere.

Prior opinio verior est: quia ex *l. 3. & ult. C. h. t.* apparet, quod in omni delegatione sit novatio, ergo & adesse debent ea, quæ ad novationem requiruntur. *vide Brun. ad l. f. C. h. t.* qui cum dissentientibus facit & *Schilt. Ex. 9. th. 22. Ex. 37. th. 191. Ex. 48. th. 31. Struv. Ex. 47. th. constat. 63.*

29. Per delegationem tollitur vetus obligatio (1) quæ fuit inter delegantem & delegatum *l. 2. & 3. C. h. t.* (2) inter delegantem & ejus creditorem, cui fit delegatio, & plane novus contractus inter hunc creditorem, vel cui fit delegatio, & delegatum celebratur, & ex eo obligatio oritur, adeo, ut licet interdum posterior stipulato sit inutilis, tamen prior tollatur novationis jure §. 3. J. *h. t.* sic valet, licet debitor delegatus solvendo non sit, & contra priorem debitorem amplius agere non potest, *l. 3. in fin. C. h. t.* nisi aliud fuerit actum *l. 45. §. pen. & ult. mand.* vel dolus concurrat *arg. l. 7. §. ult. 8. 25. 38. de dol.*

Hinc (1) exceptio, quæ deleganti poterat opponi, non potest opponi cui facta est delegatio, nisi sit minorennitatis, aut senatusconsulti Vellejani *l. 19. h. t.* aut beneficii competentiæ in casu *l. 32. solut. matrim.*

(2) Ad creditorem pertinet periculum posterioris obligationis, *ut modo diximus*, nisi delegans illud in se susceperit, *l. 2. & 3. h. t. l. 45. §. ult. mand.*

(3) Cursus usurarum sistitur, tolluntur que omnia accessoria, *de quibus supra diximus*, nisi repetantur. *l. 4. C. de fidejussor.* Ab hac delegatione differt cessio nominis, sive debiti e. g. ex titulo dationis in solutum, quæ etiam fit invito, & inscio debitore absque ipsius nova promissione *l. 1. C. h. t.*

30. Cessio, in genere, est quæcunque actionis, vel debiti legitime facta in alium translatio citra novationem, vocatur alias delegatio debiti,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

biti: delegare enim debitum, & cedere, eſt unum & idem: & ſic differunt delegare debitorem, *de quo ante egimus*, & delegare debitum. Delegatio debitoris fit (1) eo volente, delegatio debiti etiam invito & ignorante: etiam poſſum delegare meum debitorem, ut ſolvat ei, qui non eſt meus creditor, vel eum qui non eſt meus debitor, ut pro me ſolvat meo creditori, ſi vocabulum delegare latius ſumatur. *l. 5. C. h. t.* (2) in delegatione debitoris requiritur animus novandi, in delegatione debiti non (3) in delegatione debitoris prior obligatio tollitur, in delegatione debiti non, verum directa actio manet apud cedentem, & utilis competit ceſſionario. hinc exceptio, quæ obſtat cedenti, etiam obſtat ceſſionario *l. 1. & 3. C. h. t.*

31. Quædam ceſſiones legibus ſunt prohibitæ (1) illæ, quæ fiunt malitioſe & opprimendi cauſa adverſarium in potentes, ita ut cedens amittat debitum *l. 2. C. ne liceat. potent. patroc. lit. præſt.* ſecus, ſi fiat bona fide: ut, ſi quis filio ſuo, cognato, creditori ſuo cedat *arg. l. 9. C. de procurat.* quia tunc ceſſat animus malitiæ & opprimendi. Sic, ignorantia juris excludit ſuſpicionem fraudis, ut ſi mulieres ita cedant *arg. l. 9. pr. de jur. & fact. ignor.* Sic valetudo, ætas excuſant à fraude, *arg. l. 4. §. 1. de alienat. judic. mut. cauſ. fact. Fransk. lib. 1. reſolut. 10.*

(2) In quibus ſubeſt redemptio vel emptio litis & actionis: juxta conſtitutionem Anaſtaſii in *l. 22.* & Juſtiniani in *l. 23. C. mand. de quib. ſupra in tit. de heredit. & act. vendita. p. 562. §. 69. & 70.*

Jure Saxonico, ut fraus ceſſionis evitetur, requiritur, ut in inſtrumento ceſſionis cauſa ſive titulus, & qualitas debiti exprimatur *Struv. Ex. 47. th. cæterum 66.*

32. Quarto tollitur ipſo jure contraria voluntate, ſive mutuo diſſenſu: quando ſcilicet à contractu conſenſuali re integra, id eſt, in emptione, pretio nondum ſoluto & re vendita nondum tradita: vel etiam, omnibus, quæ facta ſunt, retroactis ſive reſtitutis, mutuo diſſenſu diſceditur: nihil enim tam naturale eſt quam unumquodque eo modo diſſolvi, quo fuit colligatum *§. f. J. h. t. l. 80. de ſolut. l. 35. 153. de R. J.* etiam hypotheca, quæ ſolo conſenſu conſtat; ſecus, quam pignus proprie dictum. *arg. l. 58. de pact.* nec obſtat arrharum, aut fidejuſſorum interventus quo minus res integra maneat, & nudo conſenſu poſſit recedi ab obligatione *arg. l. 3. de reſc. vend. l. 11. §. 6. de act. emt. l. 2. C. quando lic. ab emt. diſc.*

Mutuo etiam conſenſu naturales obligationes diſſolvuntur *l. 95. §. 4. de ſolut.* quamvis enim naturalis obligatio etiam ex aliis cauſis, quam ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

consensu nascatur, tamen solo æquitatis vinculo sustinetur, quod contrariæ conventionis æquitate dissolvitur. *d. l.* 95. §. 4. *vide supra p.* 435. §. 15.

In societate & mandato etiam unius dissensu, *ut supra vidimus p.* 614. §. 28. *& p.* 623. §. 22. id quod in his contractibus est speciale, aliâs unius voluntas non sufficit *l.* 5. C. *de O. & A.*

33. Quinto, per oblationem tollitur obligatio, etiam altera parte invita *l.* 9. C. *de solut. & liberat.* Oblatio alia est nuda, qua debitor simpliciter, loco tamen & tempore opportuno offert debitum *l.* 39. *de solut.* Purgat quidem moram, & usuras inde venientes sistit *l.* 9. C. *de usur.* periculum in creditorem transfert *l.* 105. *de V. O. l.* 72. *de solut.* liberat à pœna conventionali *arg. l.* 23. §. *ult. de recept. qui arbitr.* solvit antichresin *l.* 11. C. *de usur.* sed obligationem non tollit.

Alia est solennis. Solennis oblatio est modus, quo per solennem & legalem oblationem, obsignationem & depositionem rei debitæ obligatio ipso jure tollitur. Ut rite fiat, requiritur (1) ut creditor, qui ante recusavit debito loco & tempore oblatum debitum accipere, citetur à judice debitoris competente, ad videndum coram testibus deponi. *l.* 6. *C. de usur.* (2) totum debitum deponatur in proba moneta cum usuris *l.* 9. C. *de solut. l.* 19. C. *de usur.* partialis enim oblatio & depositio non sufficit, nisi certis in casibus, *de quibus dict. supra de solut. Carpz.* 5. R. 99. (3) creditore iterum recusante accipere, obsignetur in sacculo vel cista, eo & judice præsente, & deponatur in loco publico: ut sunt ædes sacræ, curia &c. hodie plerumque in judicii loco *d. l.* 6. *l.* 19. *C. de usur. l.* 1. §. 36. *depos. l.* 9. C. *de solut. Carpz.* 5. R. 99. *n.* 28.

34. Offertur omnibus, quibus recte solvitur, etiam adjecto. *vide supra de solut.* Offerunt, qui recte solvunt, etiam tertius invito debitore, interdum aliud pro alio, *vide supra de solut.*

35. Effectus est, ut ipso jure obligationem & ejus accessoria, fidejussores, pignora, & usuras tollat: si scil. debitor pecuniam ita depositam non recipiat, *l.* 19. *C. de usur. l. fin.* C. *de luit. pign. l.* 105. *de V. O.* Creditor, habet utilem actionem contra depositarium, sc. judicem ad res depositas consequendas *l.* 19. *in fin. C. de usur.* non autem fit dominus rei *arg. d. l.* 19. *l.* 55. *de O. & A.* licet propter moram commssam periculum ad ipsum pertineat. *l.* 135. §. 2. *l.* 23. *l.* 127. *de V. O. junct. l.* 5. *de R. C.*

Hunc effectum scil. tollendi obligationem quidam etiam tribuunt deposi-

poſito extrajudiciali. *vide Struv. Ex. 47. th. per oblationem 79.* Sexto ipſo jure tollitur compenſatione.

Lib. 16. tit 2. de Compenſationibus. C. 4. tit. 31. de compenſationibus.

36. Compenſatio eſt debiti & crediti inter ſe contributio, ſive reputatio *l. 1. h. t.*

37. Compenſatio non recte dividitur in neceſſariam ſive legalem, & voluntariam, ſive conventionalem: quia omnis compenſatio fit à lege, ſive jure. Neque in debitorum & delictorum: quia diverſa debita non conſtituunt diverſas ſpecies compenſationis, propter *arg. l. fin. C. h. t.*

Nec obſtat: quod titulus inſcribatur in plurali *de compenſationibus*: nam etiam titulus ſtipulationis inſcribitur de verborum obligationibus, & tamen diverſæ ſpecies ſtipulationis non dantur, licet à re in qua ſtipulatio adhibetur varie dividi poſſit *Fransk. lib. 1. reſolut. 13. n. 26.* Ratione effectus dividitur in perpetuam, quæ ſc. mutuum debitum in perpetuum tollit, vel minuit. *l. 4. C. h. t. l. 18. pr. de pign. act.* & temporalem, quæ ad certum tantum tempus debitum tollit vel minuit: ut fit in actionibus, quibus petitur certa ſpecies, vel res diverſi generis & qualitatis *l. 56. §. 3. de jur. dot. l. 5. pr. de impenſ. in res dot. fact.* quando ſcilicet reus rem alterius generis tamdiu retinet, usque dum ab actore ipſi fuerit ſatisfactum; quia jus vindicandi rem tamdiu peremptum cenſetur: non abſimili modo, ut impenſæ neceſſariæ ipſo jure dotem, etiamſi in fundo conſtituta ſit, minuere dicuntur hoc effectu, ut ad tempus fundus dotalis eſſe diſinat, & maritus, ſoluto matrimonio, uſque dum de impenſis ipſi ſatisfactum fuerit, in detentione ejus permaneat. *Franzk. h. t. n. 18. Bachov. ad Tr. Vol. 1. d. 25. th. 7. lit. C. in fin.* De illa, quæ proprie talis eſt, hîc imprimis agitur.

38. Compenſatio locum habet inter debitorem & creditorem, qui mutuo ſibi debent, cujuscumque ſint conditionis, privatæ aut publicæ perſonæ: regulariter enim etiam locum habet adverſus civitatem, & fiſcum *l. 3. C. h. t. l. fin. ff. eod. l. 46. §. 5. de jur. fiſc.* & ætatis: ita ut etiam pupillo recte compenſetur, & pupillus recte compenſet. De bannito, proſcripto & excommunicato putant quidam fruſtra quæri: quia omnes ipſorum actiones extinguuntur, *Ordin. Cameral. part. 2. tit. 9. §. 2.* nec ipſis ſolvi poteſt *cap. fœlicis. de pœnis in ſexto.* nec perſonam ſtandi in judi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ciis habent *cap. intelleximus X. de judic.* Alii eam concedunt. *arg. c. 5. X. de except. l. 4. C. h. t. Struv. Ex. 21. th. procedit. 14. jung. Ex. 47. th. solvere 62. in fin.* Hæc opinio videtur verior: quia retinent ea, quæ sunt juris gentium *arg. l. 15. de interd. & releg.* & a quo tempore mutuum subest debitum, statim obligatio tollitur. Ita ut frustra objicitatur: quod ipsorum actiones extinguantur; vel quod ipsis solvi non possit; vel quod non habeant personam standi in judiciis.

39. Compensatio obtinet in omni debito (1) quod ex conventione debetur *l. 4. h. t.* modo non sit factum: in factis enim locum non habet *arg. l. 31. de solut. l. f. C. h. t. & ibi Gothofr.* Hinc in actione recantatoria & mutuis injuriis verbalibus in con-et reconventione, licet sit inter easdem personas, non datur: quia unus quisque agit ad suæ famæ restitutionem. In aliis debitis ex contractu admittititur, etiamsi debitum paratam habeat executionem, vel debeatur ex literis cambii inter mercatores. locum quoque habet in dote: si scil. in ea sit pecuniaria causa *l. 15. §. 1. l. 22. §. 3. 66. §. 1. solut. matrim. dos quemad. pet.* in deposito irregulari *arg. l. 24. l. 26. §. 1. de pos.*

(2) Si aliquid debeatur ex delicto, sive actione rei persecutoria, vel actione pœnali civili, i. e. si pecuniariter agatur *arg. l. 1. h. t.* & ad pœnam actori applicandam *l. 10. §. f. h. t.* & hoc respectu dolus cum dolo & paria delicta compensantur *l. 36. de dol. m. l. 39. solut. matr.* In criminibus vero, sive judicio criminali non obtinet *l. 13. §. 5. ad L. Jul. de adult.*

(3) Ex constitutione Justiniani in actionibus in rem *l. ult. C. h. t.* quod tamen non adeo expeditum videtur, ac proinde regulas compensationis non debet excedere: si enim simpliciter in omnibus procederet, solutionem longe superaret, & non cum modica creditoris injuria esset conjuncta: quia sic sæpe aliud pro alio invito creditori solvi posset, contra *l. 2. §. 1. de R. C.*

40. In compensationem venit non solum debitum civile, verum etiam id quod natura tantum debetur, sive naturalis obligatio sit tantum ab utriusque parte, sive ab altera tantum *arg. l. 9. §. 4. de pec. l. 38. de condict. indebit. l. 6. h. t.* æquitas enim, qua nititur vult, ut quamvis debitum naturale non possit peti, tamen aliquis retentione se tueri possit adversus eum, cui ille civiliter, alter autem ipsi tantum naturaliter obligatur. *l. 18. h. t. l. 5. 6. C. eod. junct. arg. d. l. 9. §. 4. de pec. l. 13. de condict. indeb. l. 14. de O. & A.*

Æqui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Æquitas autem compenſationis vel eſt inde: quia ſic lites perimuntur, nam quod compenſatur alio judicio alias eſſet petendum: vel quia ejus, qui debet, multum intereſt potius non ſolvere, quam ſolutum repetere *l.* 3. *h.t.* & ratione ejus, cui objicitur, dolus malus videtur ſubeſſe, dum id petit quod mox reſtituturus eſt *l.* 8. *de dol. mal. & met. except.*

Neque novum eſt actionem denegari, & tamen ex æquitate exceptionem vel retentionem concedi *l.* 48. *de R. V. l.* 51. *de condict. indeb. l.* 4. & 20. *h.*

41. Hæc debita ita poſſunt compenſari, ſive ſint civilia, ſive naturalia: modo ipſis non opponatur exceptio, quæ perimit obligationem *l.* 14. *h. t. vide hîc l.* 16. *in fin. ad SC. Vellej. l.* 40. *pr. de condict. indeb. l.* 95. §. 4. *de ſolut. Struv. Ex.* 21. *th. ſimiliter ib. in fin.*

42. Requiſita compenſationis ſunt (1) ut debeatur utrimque genus: & ſic præcipue obtinet inter res fungibiles ejusdem generis e. g. pecunia compenſatur cum pecunia, oleum cum oleo *l.* 4. 8. *C. h. t.* aliud enim pro alio invito creditori ſolvi nequit *l.* 2. §. 1. *de reb. cred.* non intereſt, utrum alterum ſub uſuris, alterum absque uſuris debeatur *l.* 11. 12. *h. t.* & quantitas inæqualis ſit *l.* 4. *ff. l.* 4. *C. h. t.* §. 30. *J. de act.*

Diximus præcipue obtinet in rebus fungibilibus: quia admittitur etiam in corporibus in genere debitis, quando ſcil. debetur utrinque genus ejusdem qualitatis e. g. duo ſibi mutuo debent equum, ſine certa determinatione *arg. l.* 37. *de leg.* 1. *l.* 35. §. 1. & 2. *C. de donat.* vel fundum certæ quantitatis, ſine ſpeciali loci determinatione. *vide Strauch. diſſert.* 17. *aph.* 10. ſicuti enim in quantitatibus vel rebus fungibilibus ideo obtinet, quia ſunt æqualis æſtimationis, ita & in corporibus in genere debitis. Nec obſtat (1) quod obligatio generis omnia individua ſub ſe complectatur. *l.* 66. §. 3. *de leg.* 11. quodque, id quod in genere debetur, ſemper certum debeat fieri per certam ſpeciem *l.* 13. *in fin. de leg.* 1. & ſic non magis hîc] locus eſſe poſſit compenſationi, quam ubi invicem ſpecies debentur: quia hactenus omnes ſpecies continentur ſub genere eo effectu, ut in quacumque ſpecie recte fiat ſolutio, cæteroquin inter obligationem certæ ſpeciei & generis differentiam non eſſe, male inde deducitur, *vide hîc Cujac.* 14. *obſervat.* 20. Nec (2) obſtat: quod in ſpeciem cadat affectio: quia hoc verum eſt, ſi ſtatim ab initio in ſpecie debeatur: quo in caſu etiam in ſpeciebus compenſatio locum non habet: imo, ne quidem in quantitatibus, ſi per modum ſpeciei debeantur e. g. nummi illi, qui in certa ſunt arca, promiſſi cum alia pecunia compenſari non poſſunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

arg. l. 47. §. 1. *l.* 51. *de leg. j.* Si ab una parte res in genere debeatur ab altera vero alternative ſpecies vel res ejusdem generis, in genere e. g. *Stichus vel pecunia*, utrum creditor vellet, ex eventu electionis dependet, an compenſatio locum habeat, *l.* 22. *h. t.*

Quia in generibus & quantitatibus admittitur propter æqualem æſtimationem, & quia ſic aliud pro alio non ſolvitur, proprie compenſari non poteſt (1) quantitas diverſi generis aut qualitatis (2) ſpecies cum ſpecie, aut cum genere aut quantitate *arg. l.* 2. §. 1. *de reb. credit l.* 26. §. 4. *de condict: indebit l.* 13. §. 2. *de pign. l.* 18. *de pignorat. act.* licet ſpecies ſit æſtimata, taxationis gratia *arg. l.* 21. *C. de jur. dot.* ſecus, ſi venditionis *arg. l.* 5. 10. *C. h. t.*

43. (2) Ut debitum mutuum ſit certum ac liquidum, quod jure aperto nititur, multis ambagibus non eſt innodatum & judici facilem ſui exitum præſtat, vel ex confeſſione adverſarii, vel ex cauſa judicati vel ex inſtrumentis præſentibus §. 30. *J. de act. l.* 2. *l. fin. C. h. t.* ſi ſc. de facto ſit quaſtio: ſi enim lis ſit de jure, hoc judici ſemper certum ac liquidum eſſe intelligitur *l. un. C. ut quæ deſunt advocat. part* e. g. utrum uſuræ in b. f. judiciis ex mora debeantur. *l.* 32. §. 2. *de uſur. l.* 2. *C. depoſ.* Debitum illiquidum compenſari non poteſt, verum alia actione petendum: quia alias maxima creditori inferretur injuria, ſi quod ipſi liquido & aperto jure debetur, compenſaretur cum eo, quod debitor ſibi à creditore viciſſim deberi affirmat, nec tamen probat, nec ſtatim probare poteſt *Vinn. ad* §. 30. *j. de action. n. i.* Hic quæritur, an non debitum illiquidum ſaltem per modum exceptionis compenſari poſſit? Alii affirm. quia ſicuti debiti liquidi is eſt effectus, ut ipſo jure debitum & actio minuatur, etiamſi ex alia cauſa debitum ſit, ita illiquidum hoc operari debet, ut minuat per exceptionem: quo facere putant *l.* 8. *h. t.* ubi ejus debiti, ſuper quo lis conteſtata eſt, datur compenſatio, & ſic debiti quod dubium eſt, Nos hanc opinionem admitti poſſe putamus, non quidem propter legem 8. quæ nihil probat: quia ſola actoris inficiatio & litis conteſtatio debitum in compenſationem adductum non poteſt reddere illiquidum, & raro aliâs admitteretur compenſatio quæ litium minuendarum cauſa inventa eſt *Brunneman. ad l.* 6. *h. t.* ſed quia Imperator in *l. fin C. h. t.* hîc nihil mutavit, ſi talis exceptio ſtatim opponatur initio litis, ſed ſaltem eam non admittit, quæ poſt multa certamina & longam diſceptationem à debitore jam convicto aut pene convicto opponitur. *Vide Vinn. i. ſelect. quæſt.* 50.

Tem-

44. Tempus probationis in causa fisci sunt duo menses. *l. 46. §. 4. de jur. fisc.* quod ad privatos trahendum non est: verum his pro diversitate circumstantiarum ex arbitrio judicis, modo compensatio sit opposita circa initium litis, non autem in ipsa executione, quia hoc in casu præsentibus omnino opus est de liquido debito probationibus, vel latius vel angustius conceditur.

Jure Saxonico datur terminus Saxonicus *ein vollkomene Saxen frist*, id est, plenus terminus Saxonicus. *Fibich. de processu. cap. 2. p. m. 96. Struv. Ex. 21. th. requiritur* 20. ubi in fine tradit: eo jure compensationem probari tantum confessione, aut instrumentis, testes non admitti, & juramenti delationem, præter quam quando opponitur per modum exceptionis.

45. (3) Ut sit purum & statim exigibile: unde, nisi dies ad solvendum humanitatis gratia sit adjectus, e. g. executioni, non obligationi, ut sunt quatuor menses condemnatis in judicio concessi. *l. 16. §. 1. h. t.* debitum in diem aut conditionem non compensatur: quia nondum exigi potest. *l. 7. pr. h. t.*

Nec ab emptore sors in annuis reditibus, secus quam à venditore, qui eam offerre potest, & sic compensandi facultatem habet. *Carpz. p. 3. c. 24. d. 16. & seqq.* Ita creditori simplici, qui ex bonis debitoris aliquid sub hasta emit, hoc non permittitur, antequam solutum sit hypothecariis. *Berlich. p. 1. conclus. 81. n. 212.*

Id quod certo loco debetur compensari potest: modo tempus, quod tacite inest, sit præter lapsum. *arg. l. 3. § 6. de eo quod cert. loc. junct. l. 7. pr. h. t. l. 137. §. 2. de V. O.* & habeatur ratio ejus, quod interest, vel à parte actoris vel rei, destinato loco solutionem non fieri. *l. 15. h. t.* De debito alternativo vide. *l. 22. h. t.*

46. (4) Mutuo, vel, utrinque debeatur: sive ex eadem, sive dispari causa. *l. ult. C. h. t.*

Ex his requisitis fluunt duæ regulæ, quarum prior est: si reus actorem suum etiam obligatum habeat, debitum quod petitur cum debito compensare potest. *l. ult. C. h. t. §. 30. J. de act.*

47. Habet locum in omnibus debitoribus, etiam fisci: modo excipiamus octo casus, in quibus contra eum non datur. (1) si quis sit debitor reipublicæ ex calendario. Calendarium erat codex, seu, liber continens designationem pecuniæ fœnoratitiæ. *l. penult. de reb. cred. l. 64. de leg. 3.* veteres enim à calendis ad calendas pecuniam credere & usuras exigere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſolebant. (2) vectigalibus (3) cauſa annonaria: vel male adminiſtrata, vel, ſi reipublicæ frumentum & oleum publicum, aut loco ejus pecunia debeatur. Eſt autem annona, ſeu, annonariæ ſpecies ſunt omnis generis educta, quæ ſolent convehi exercitus alendi cauſa. *l. 2. ad Jul. de annon. l. 6. de extraord. crim. Strauch. diſſ.* 17. *th.* 10. *in med.* (4) cauſa tributorum (5) ſi ſit debitor alimentorum, ex. g. pauperibus relictorum (6) pecuniæ, quæ certis ſumptibus publicis eſt deſtinata: e.g. ut inde ſolvantur ſtipendia magiſtratibus, conſiliariis &c. unde etiam locum non habet in decimis, quæ inſerviunt vel ſolvendis clericis, vel alendis pauperibus. (7) fideicommiſſi civitati relicti (8) ſi quis a fiſco emat rem fiſcalem, pretium debitum cum ſibi debito nequit compenſare: quia res fiſci vel maxime immobiles, non ſolent alienari, niſi in ſumma neceſſitate. vide de his caſibus *l.* 46. §. 5. *de jur. fiſci. l.* 3. C. *h. t.*

Præterea non objicitur, ſi non eadem ſtatio debeat, quæ petit: fiſcus enim habebat plures officiales, quibus ſingulis certa ſtatio, ſive, certa redituum fiſcalium cura erat commiſſa. *l.* 1. C. *h. t.* hodie, ſi unus diverſas ſtationes fiſcales, v.g. præfecturam & quæſturam in eodem loco adminiſtret, debitor præfecturæ compenſare nequit, quod eidem debetur ex quæſtura *arg. l.* 1. *C. h. t. & ibi Bunnem.* ne fiſcalium officiorum ordo & ratio turbetur. quod non eſt extendendum ad privatos, qui ſeparatas negotiationes & tabernas habent. *arg. l.* 36. *de adminiſtr. & peric. tutor.* modo omnes ſint ſolvendo. *jung. l.* 50. §. 1. *de judic.*

48. Tandem excipitur actio depoſiti: ſive corpus deponatur, ſive quantitas. *l. ult. C. h. t. in fin.* licet retentio ob impenſas in id factas ſit permiſſa. Nec obſtat *l.* 11. *C. depoſit.* qua diſſentienes nituntur: quia loquitur de retentione ex alia cauſa, non de talibus impenſis. junge *d. l. ult. in fin. C. h. t. Struv. Ex.* 21. *th. fluunt* 23. & invaſio rerum immobilium: licet non tam ſit exceptio, quam admonitio, quod ſc. nullo modo hîc negetur reſtitutio. *l.* 7. C. *ad L. Jul. de vi publ. l. un. C. ſi de moment. poſeſſ.* quidam excipiunt cauſam commodati; verum contra regulam *l. ult.* C. *h. t.* nec difficilis eſt reſponſio ad. *l. ult.* C. *commodat.*

49. Poſterior regula eſt: non locum habet inter eos, qui ſibi invicem non debent. *arg. l.* 9. *C. h. t.* 16. *pr. ff. eod.* ſic, maritus non poteſt compenſare quod uxori debetur, nec uxor, quod marito: niſi ſibi invicem actiones ceſſerint. nec civibus, quod civitas debet, nec civitati, quod cives: niſi in caſu denegatæ vel protractæ juſtitiæ. *Grot.* 2. *c.* 21. §. 4. *lib.* 3. *c.* 2. §. 2. *&* 5. nec correus debendi, quod correo debetur: niſi ſimul ſint

ſocii

socii. *l.* 10. *de duob. reis* plura exempla vide *d. Ex.* 21. *th. posterior* 24. & *th.* 25. ubi recte dicitur: quod non denegetur compensatio iis casibus, quibus diversæ quidem sunt personæ, sed una quodammodo obligatio. Sic, fidejussor, ex causa fidejussionis conventus, non solum proprium, verum & principalis debitum compensare potest, etiam principali tacente & invito. *l.* 4. 5. *h. t.* sic, heredi qui exigit debitum hereditarium, objicitur compensatio ejus quod ipse ex proprio contractu debet, & vice versa. licet beneficio inventarii hereditatem adierit: quia hoc præstat tantum, ne ultra vires ejus teneatur, non autem efficit, quo minus repræsentet defunctum, & habeantur pro eadem persona: unde, si non sit solvendo, non admittitur in solidum. *arg. l. fin.* §. 4. 9. *C. de jure deliber.* cessionarius, sive, is cui debitum est cessum, opponit compensationem ejus, quod cessum est: modo lis fuerit contestata, vel saltem cessionem factam esse, denunciatum: quia alias cedens exigere, & debitor solvere potest. *l.* 3. *C. de novat. l.* 18. *pr. h. t.* sic, ipsi compensatur, quod cedens debet, sive cessio fuerit facta ex titulo oneroso, sive ex lucrativo: quia diversus titulus non potest mutare naturam debiti quod compensatur. Nec obstat: quod hæc frustra dicantur: quia, ubi compensatio objicitur, ipso jure tollitur obligatio, & sic nihil cedi potest: hoc enim procedit, ubi mutuum debitum omnino liquidum est, non, ubi cessionario actio datur: quia tunc debitori exceptio compensationis non est deneganda. Plura vide *apud Struv. d. ex.* 21. *th.* 25. Quid obtineat, si cessionarius generalem hypothecam habuerit in bonis cedentis ante cessionem, & ante contractum illud debitum de quo compensando agitur? vide Sandium *lib.* 3. *tit.* 17. *def.* 4. *in fin.*

50. Effectus est: quod post tempus quo alter vicissim debere incipit (1) nulla mora possit imputari (2) neque pœna neque usuræ promissæ, ratione quantitatis ejus, quæ compensari potuit, debeatur. *arg. l.* 11. 12. *ff. l.* 4. 5. *C. h. t.* (3) pignora in securitatem data liberentur. *l.* 12. *C. h. t.* (4) si quis solvat, quod compensare potuit, repetere possit per condictionem, tanquam indebitum solutum. *l.* 10. §. 1. *h. t.* Nec obstat (1) quod is, cui solutum est, suum accipiat, & sic condictio indebiti cesset. *l.* 44. *de condict. indeb.* quia suum quidem recipit, verum quod potuit elidi per exceptionem perpetuam, & sic condictio indebiti locum habet. vide supra in *tit. de obligation. quæ ex quasi contract. de condict. indebiti.* (2) quod ita solventi relinquatur sua actio, qua suum petere potest: relinquitur enim quidem ipso jure, si tamen condictionem indebiti

 inten-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

intendat, eam non habet. (3) ad *l.* 10 §. 1. *h. t.* sit distinguendum inter compensationem, quæ fit à lege, & quæ fit ab homine: quia omnis compensatio fit a lege, ita ut. *d. l.* 10. non possimus intelligere de ea, quæ fit per hominem.

An possit objici ei, qui juravit se soluturum? affirmatur: modo tempore jurisjurandi non subfuerit mutuum debitum, sed postea supervenerit: quia non censetur compensationi renunciasse, qui de debito mutuo non cogitavit.

Quo accedit, quod omnia negotia fiant sub conditione: *rebus sic stantibus. arg. l.* 38. *pr. de solut. & liberat. vide d. Ex.* 21. *th. fluit igitur* 27. *in fine.*

51. Quamquam fiat ipso jure, & ab eo tempore, quo mutuum subest debitum, vires suas exserat, tamen in judicio est alleganda, ut de ea judici constare & judicare possit, an sit admittenda? *arg. l.* 2. *h. t. l.* 4. *C. eod.*

52. Opponi potest semper: etiam in ipsa executione, ad eam impediendam: quia est, *ut dici solet*, exceptio privilegiata. *l.* 2. *C. h. t.*

53. Si judex eam rejecerit, creditor debitum alia actione petere potest: nisi per sententiam reprobaverit. *l.* 7. §. 1. *h. t.* aliâs non interest, an alibi quis petere coeperit: semper enim compensare potest, *ut dictum. l.* 8. *h. t.* Impropria fit per retentionem: qua, opponendo exceptionem doli mali, vel in factum, quis rem alienam ex legitima causa detinet, usque dum id, quod ratione ejusdem debetur, ipsi solvatur. *l.* 14. *de dol. mal. & met. except.*

54. Causa retinendi vel est pignus, in ista re constitutum: vel, expensæ in eam a detentore factæ: vel, aliud commodum, quod occasione rei ab ejus detentore domino obvenit. vide. *l.* 7. §. 5. *de reb. eor. qui sub tut. l.* 1. *C. si alien. res pignori detur.* vel damnum, quod ex re quam quis tenet, contigit. *arg. l.* 8. *de incend. ruin. & naufr. l.* 9. §. 1. 2. 3. *de damn. inf.*

55. Si nec compensatio propria, nec impropria, sive retentio, locum habeat, datur reconventio: qua reus conventus coram eodem judice adversus actorem experitur. *arg. l.* 1. *C. rer. amot. l.* 11. §. 1. *de jurisd. l.* 7. §. 1. *h. t.* Jure communi simultaneo processu alternis vicibus agitur, & utraque, sc. conventio & reconventio, una sententia finitur, si de ea pariter constet. *c.* 1. *X. de mut. pet.* Jure Saxonico instituitur conventione finita. vide. *d. Ex.* 21. *th. cæterum.* 32.

56. Inter reconventionem & compensationem intercedunt plures differen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ferentiæ. (1) reconventio eſt actio reciproca & diverſa à conventione, compenſatio proprie non eſt actio. (2) reconventio retro nullum habet effectum, ſecus ac compenſatio. (3) reconventio fit de omnibus rebus, ſive ſint corpora ſive quantitates, compenſatio de his. (4) reconventio fit de debitis controverſis & illiquidis, non vero compenſatio (5) hæc debitum extinguit, ſecus ac illa. &c.

LIBER QUARTUS.

Titulus I.

De obligationibus quæ ex delicto naſcuntur.

Lib. 47. *Tit.* 1. *de privatis delictis.*

1. Delictum eſt factum improbum quo civilis ſocietas læditur. *l.* 25. §. 1. 52. §. 8. *de O. & A. junct. arg.l.*39. *de furt. l.* 14. *ad L. Corn. de ſic.*

2. Eſt vel verum, vel non verum, ſive, quaſi delictum.*tit.de obligat.quæ quaſi ex del.* Privatum, extraordinarium, populare, publicum. *Struv. Ex.* 48.*th.porro.* 114. *Ex.* 49. *th. omne nimirum* 3. Dividunt etiam in eccleſiaſticum, cujus cognitio ad judicem eccleſiaſticum pertinet: ut hæreſis, apoſtaſia: ſeculare, de quo judex ſecularis cognoſcit: ut crimen læſæ majeſtatis &c. mixtum, cujus cognitio ſimul ad utrumque ſpectat: ut adulterium, ſodomia, ſacrilegium, crimen uſurarum. In id quod contrahitur vel committendo, vel omittendo. *vide l.* 1. §. 18. *l.* 2.*de SC.Silan. l.* 45.*pr. ad L. A. l.* 2. *ad leg. Pomp. de parricid. l.* 6. §. *pen. de re milit.* &c. gravius & levius. capitale, non capitale. commune & proprium: e. g. delictum militum, clericorum. extraordinarium, publicum. nominatum, innominatum. exceptum, non exceptum. notorium, occultum. de quibus omnibus, an adimitti poſſint, vel non? vide *Matth. de crimin. prolegom. cap.* 4.

3. Dicitur (1) factum: ut excludatur cogitatio. *l.* 7. *ad leg. Corn. de ſicar.* cogitationis enim pœnam in foro civili nemo patitur, licet de crimine olim cogitaverit, & pœnitentia ductus confeſſus fuerit: quia cogitationes non lædunt ſocietatem civilem. *l.* 18. *de pœn.* & naturæ humanæ congruum non eſt, ut ex actibus mere internis jus aut obligatio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

inter homines nascatur. licet quatenus in extraneos influunt, in æstimationem veniant, non sui proprie sed actuum externorum, qui inde meriti sui accipiunt qualitatem. *l. 225. de V. S. Grot. 2. c. 20.* §. 18. *Struv. Ex. 48. th. dicimus* 4. exceptio est in *l. 5. C. ad leg. Jul. majest.* quamvis tamen videatur loqui de voluntate communicata. in homicidio: si quis enim cum telo ambulaverit hominis occidendi gratia, pœna legis Corneliæ tenetur. §. 5. *J. de publ. judic.* licet & hîc non sit nuda cogitatio, sed conatus remotior. sic de quibusdam aliis.

4. Præterea conatus non punitur pœna ordinaria, verum interdum plane nulla est: si scil. ex interno principio pœnitentia quis ducatur, & delictum non perficiat, modo nulli injuria sit illata. *l. 19. pr. ad leg. Cornel. de falsis. arg. l. 1. C. de crim. stellion.* interdum levis; vide *l. 11. de in jus voc. l. 21. §. 7. de furt.* interdum extraordinaria: si scil. externo principio cohibeatur, quando, altero resistente, aliove interveniente, quis impeditur quo minus, etiamsi velit, delictum consummare possit, pœna, pro ut à delicto est remotior, vel proximior, variat. *l. 1. pr. & §. ult. de extraord. crimin. d. l. 21. §. 7. de furt. Grot. 2. c. 20. §. 33.* Hîc sine dubio excipitur crimen læsæ majestatis, in quo etiam propter conatum pœna ordinaria est statuta. homicidum. §. 5. *J. de publ. judic.* crimen raptus. *l. 5. C. de episc. & cleric. l. un. in med. pr. C. de raptu virg.* assasinium, sicariatus, vis publica à latronibus, incendiariis, grassatoribus commissa. vide. *Gudelin. de jure noviss. 5. cap. 17. Zypæ. in notit. jur. belg. ad leg. Cornel. de sicar. & leg. Jul. majest. Farinac. tom. 1. quæst. 17. n. 48. & 49.* qui per multos probat ex generali totius mundi consuetudine hodie nunquam conatum ut consummatum delictum puniri: neque hoc casu arbitrariam pœnam etiam in gravissimis & atrocissimis delictis ad mortem exdendi posse. de quo tamen merito dubitaveris. Matth. 48. *tit. 18. c. 4. p. 797. in med.*

5. An jus civile bene hoc statuat? Plures negant: (1) quia divinæ leges consummatum delictum requirunt, e. g. qui hominem occiderit, sanguinem effuderit. *Ex. 21. v. 12. 18. 19. Num. 35. v. 16. Deutern. 19. v. 4.* (2) quia in mitiorem sententiam inclinare debemus, & Deus conanti restitit, cujus misericordia est reverenda. Nos putamus, jus civile defendi posse ex connexione finium, quos in pœnarum impositione intendimus: quia interdum in civitate securitas & tranquillitas publica aliâs conservari non potest. *Grot. 2. c. 20. §. 8. n. 1. §. 9. n. 1.* & delicta non consummata nocumentum infligunt par consummato. *Grot. d. l. c. 20. §. 32. n. 2.*

6. (2) Impro-

6. (2) Improbum: ut (1) excludatur damnum casu fortuito datum. *l.* 11. §. 2. *de pœn.* (2) culpa tantum: etiam lata, quæ in delictis regulariter sub dolo non continetur: licet extraordinarie puniatur. *arg. l.* 7. *ad leg. Cornel. de sic. d. l.* 11. §. 3. *de pœn.* imo, interdum, quia est res pessimi exempli, & omnimodo poena opus est, etiam ordinaria, & ultimo supplicio: sic, si quis poculum abortionis aut amatorium dederit, & homo vel mulier eo perierit, ultimo supplicio punitur, licet dolo careat & tantum in culpa sit. *l.* 38. §. 5. *de poen. Struv. d. Ex.* 48. *th. dicimus.* 7. Unde, quod ob latam culpam pœna corporalis infligatur, certum est. An autem sit per modum exceptionis, an regulariter fieri possit, si circumstantiæ id exigant? vide *Matth. d. lib.* 48. *tit.* 18. *c.* 4. *p.* 795.

7. (3) Per ignorantiam: ignorantia enim juris civilis, imprimis in civibus novitiis, advenis, & peregrinis meretur veniam: modo allegans eam probare possit. Ignorantia juris naturalis non excusat. vide *l.* 38. §. 1. 2. 3. 4. *ad leg Jul. de adult.* imprimis, si sit circa principia generalia, quale est, honeste est vivendum, i. e. secundum rationem, & quædam his proxina, ita manifesta, ut dubitationem non admittant, quale est, alteri suum non est rapiendum. *Grot.* 2. *c.* 20. §. 43. adeo, ut non sint excusandi, quibus prava educatio, vel adulta consuetudo obstat; quia aut eorum culpa neglecta sunt remedia, aut ultro attracti in animum morbi. *Grot. d. c.* 20. §. 19. *n.* 2. *in fin. Ziegl. ad d. c.* 20. §. 34. *n.* 2.

8. Ergo puniuntur pœna ordinaria delicta improba, seu, dolo admissa, non vero eorum, qui doli non sunt capaces: vel, quia plane usu rationis carent: ut infantes, furiosi. *l.* 14. *ad leg. Corn. de sicar.* nisi hi tempore dilucidi intervalli deliquerint. *l.* 14. *de offic. præs* sicut nec propter crimen admissum ante furorem, eo superveniente, puniri possunt: ne quidem extraordinarie, etiamsi propria culpa in furorem inciderint: quia nulla est ratio cur non pro absentibus aut infœlicibus habendi sint. *de jur. codicil. l.* 2. §. 3. *l.* 12. *ad L. Corn. de sic. d. l.* 14. *de off. præs. Mathæ. in d. tract. in proleg. c.* 2. *n.* 7. *Carpz. de crimin.* 3. *quæst.* 145. & poenæ finis in iis cesset. Non sufficit allegare furorem: quia quilibet præsumitur sanæ mentis. *l.* 5. *& ibi DD. C. de codicill.* verum probandus est: aliâs enim quilibet furorem obtenderet. *d. l.* 14. *de off. præs. Mascard. de probat.* 2. *concl.* 824. *n.* 5. aliquando ex signis, conjecturis exterioribus, & diversis actibus: e. g. si aliena loquantur, per vias publicas cursitent, per fana bachentur & similia. *l.* 4. §. 1. *de Ædilit. edict.* interdum medicorum inquisitio officio judicis subordinatur. In dubio in furore fecisse præsumuntur.

9. De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

9. De dormientibus & noctambulonibus quæritur, an propter delicta in somno admissa puniri possint? ℞ dormientium eadem est ratio quæ infantum & furiosorum. dormiens comparatur infanti in *l.* 1. §. 3. *de acquir. vel amitt. possess.* æque enim non intelligit ac infans, nec hoc ei vitio vertitur: quia est naturale. *l.* 27. §. *si formicarius* 9. *ad L. Aquil.* hinc, si in somno aliquid perpetrent à pœna sunt immunes, nisi culpa sit conjuncta: e.g. si mulier somnolenta infantem tenellum penes se collocatum opprimeret. Item, si quis solitus sit durante somno surgere, & alios invadere: imprimis, si inimictiæ præcesserint. *arg. l.* 25. §. *culpæ* 4. *locat. conduct.* id quod aliquando Lutetiæ Parisiorum contigit: hoc enim in casu poena extraordinaria locum habet. *Anthon. Matth. de crimin. in prolegon. c.* 2. §. 13. *pag.* 30.

10. Sic, qui ratione imperfecte utuntur pro modo admissi mitius puniuntur: ut, propter morbum melancholiæ, propter ætatem, scil. teneram: quales sunt infantiæ & pubertati proximi: quia, si judex animadvertat in his aliquam malitiam, & doli capacitatem non omnimodo sunt immunes, sed aliquando virgis in carcere castigantur, aliquando graviori pœnæ locus est. Sic, si malitia suppleat ætatem minor 12 annis potest fieri rea stupri. *l.* 13. §. *si minor* 8. *ad L. jul. de adult.* aliâs pubertas requiritur. *l.* 36. 38. §. *fratres* 4. *eod. junge l.* 7. *de pœn. Gail.* 2. *observ.* 110. *n.* 31.

11. Ad furiosos referuntur extreme ebrii, qui non pro more poculis indulgent, sed forte inebriantur, dum aut suas aut vini vires ignorant, aut coguntur ab intemperantibus convivis ad paria cum ipsis pocula bibere. *arg. l.* 6. §. 7. *de re milit.* non autem ebriosi, qui prava potandi consuetudine delectantur; licet non quotidie, sæpius tamen bibant. Sic non excusatur, qui aliâs frugi & temperans est largius tamen bibit, ut fiat audacior in scelus: quia ex proposito delinquit. aliâs interdum vita anterior simul cum delicto in æstimationem venire potest: si alioqui non malo subito aliqua peccandi dulcedo subrepat. *Grot.* 2. *c.* 20. §. 30. *n.* 3. Carolus V tamen expressa sanctione præcepit anno 1545. *die* 30. *Junii* quod nullæ homicidiorum in ebrietate commissorum à poena ordinaria fieri debeant remissiones: sed & propter ebrietatem, & propter delictum, severius in eos animadverti voluit: adeo, ut moribus ne milites quidem excusentur *jung. Carp. q.* 146. Sic, non tantum in delictum ex ebrietate admissum, sed & adversus ebrietatem ipsam severissimam pœnam constituit Franciscus J. ann. 1536. *Simon van Leven.* 5. *c.* 1. *n.* 25. & 26. quia actiones eorum sunt voluntariæ. Si ignorent, causa ignorantiæ est in ipsis. Idem obtinet jure naturæ.

vide

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

vide *Puff. 3. c. 6.* §. 4. *Inst. nost. jur. nat.* 2. *c.* 11. *q.* 8. Irati interdum mitius puniuntur, si justa sit irascendi causa. *l.* 1. *§. ult. ad L. Corn. de sic. l.* 38. §. 8. *ad L. Jul. de adult.* Propter nimium amorem nemo excusatur, & ridiculus esset, si quis diceret, vi amoris se stuprum commisisse, rapuisse, fores effregisse, ut auferret ancillam. Si quis rivalem occiderit contumelia provocatus, an ipsi sit subveniendum? neg. quia hic modus vindicandi contumeliam est illicitus. *arg.* §. 2. *J. de L. A. Grot.* 2. *c.* 1. §. 10. *n.* 3. *in fin. c.* 20. §. 8. *n.* 4. Nec obst. *N.* 74. *c.* 4. *pr.* ipse enim hunc furorem sibi attraxit, & nemo in amoris casses incidit, nisi desidia laboret: principiis est obstandum. Sic non excusat corporis concretio, propter eandem rationem. *Grot.* 2. *c.* 20. §. 19. *n.* 2. *& ibi Ziegl.*

12. Prodigi, quamvis cum furiosis comparentur, & nulla eorum voluntas esse dicatur. *l.* 40. *de R. J. arg. l.* 6. *de V. O.* tamen in delictis citra omnem distinctionem pro talibus non habentur, verum cum perfectum intellectum habeant, tenentur pœna ordinaria. *arg. l. penult. de incend. ruin. naufrag. arg. l.* 23. *§.* 2. *de Ædilit. edict.*

13. Sic, surdi & muti, si ratione utantur, ex eorum signis atque nutibus de confessione delicti, de qualitate ejus ex testium depositione constet, æque puniuntur ac alii. *arg. l.* 3. §. 8. 10. *ad SC. Sillan.* nisi sit contra jus positivum: quia tunc non potest constare eos vel in culpa, vel in dolo fuisse, cum hoc non sciant ex ratione, ut jus naturæ.

14. Minores in delictis regulariter non excusantur à pœna ordinaria: quia æque doli sunt capaces ac majores, licet in iis adhuc sit imbecillitas intellectus. vide *l.* 37. §. 1. *de minor.*

15. De ætate nimis senili, ut iterum pueri fiant, vide *Carpz. q* 144. *n.* 36.

16. Delicti participes sunt. (1) qui consilium fraudulentum suggerit. *arg. l.* 47. *pr. de R. J. l.* 53. *in fin. de V. S.* §. *pen.* J. *de injur. l.* 11. §. 6. *ff. eod. l.* 1. *pr. l.* 3. §. 4. *ad L. Corn. de sic. l.* 3. §. *ult. de incend. ruin. naufr. arg. l.* 6. *ad L. Pompej. de parricid. l.* 2. §. 1. *ad L. Jul. de annon. l.* 1. *ad leg. Jul. pec. l. pen.* §. *ult. ad leg. Fab. de plag. l.* 2. *C. eod.* modo delictum fuerit secutum, & persuasione, instructione, & subministratione modi & occasionis ad delinquendum concurrerit. *l.* 12. 14 *pr. ad L. Jul. de adult. l.* 1. § 13. *ad SC. Turpillian.* simplex enim adhortatio leviori pœna afficitur. *arg. l.* 20. *de his qui notant. infam.* in qua quidam præter necessitatem pro *mandatoris* legunt *damnatoris. vide Gothofr. in not.*

17. (2) Qui auxilium scienter & dolo fert, sive ante, sive in ipso

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

delicto e. g. ferramenta, tela, venena commodavit, sciens cujus rei causa commodaret: vel, si quis cæsum attinuerit, quo minus fugeret, aut se defenderet. Huc referunt eum, qui adstitit cædenti armatus terrendi causa, qui excubitoris opera functus est. omnes hi delinqunt, verum, prout auxilium est vel proximum vel remotum, interdum durius, interdum lenius puniuntur. vide *l.* 54. §. 4. *de furt. l. un.* §. *pœnas* 2. *C. de raptu virgin. arg. l.* 2. *ad leg. Pompej. de parricid. Matth. d. tr. proleg. c.* 1. §. 11. *lib.* 48. *tit.* 18. *c.* 4. *n.* 19. Si fecerit post delictum perpetratum, & de eo participaverit, ratione ejus convenitur. *arg. l.* 14. *C. de furt.* secus, si saltem occultaverit: quia tunc extraordinariæ pœnæ locus est. *Carpz. de crim. p.* 2. *q.* 87. *n.* 39. *& seqq. part.* 4. *q.* 134. *n.* 62.

11. (3) Qui mandat id quod ipse exsecuturus erat; tunc enim mandans & mandatarius ordinaria pœna afficiuntur. *l.* 15. *ad L. Corn. de sicar. l.* 11. §. 3. *de injur. l.* 7. §. 4. *arbor. furt. cæs. arg. l.* 157. *pr. de R. J. l.* 20. *de O & A.* quia (1) causam mali dolo præbet. (2) per alium facit. *l.* 169. *pr. de R.* J. (3) plus delinquit quam mandatarius, quem corrupit. nisi fines mandati excesserit: e. g. si quis mandaverit baculo parvo, vel alapa percutere, mandatarius fecerit ense: vel, si quis cultello parvulo cæsim signare jusserit, mandatarius cultellum punctim in jugulum impegerit: quia tunc de excessu non tenetur. Sicut è contrario mandatarius jure civili non tenetur, si delictum sit levius, & incumbat necessitas parendi. *l.* 37. *pr. ad. L. A. l.* 167. §. 1. 169. *pr. de R. I. junge l.* 11. §. *ult. l.* 12. *de his qui not. infam. l. ult. C. de his qui sibi adscrib. in testam.* de jure naturæ. vide *Instit. nostr. jur. nat.* 2. *c.* 17. *q.* 10. *Carpz. part.* 1. *quest.* 4. *n.* 17. Nihil interest, etsi is, cui consilium est datum, vel auxilium latum, vel delictum mandatum, aliâs deliquisset: quia uterque punitur propter proprium meritum. *Grot.* 2. *c.* 21. §. 1. *n.* 1. Item, non excusatur si alius consulturus, auxilium laturus, vel mandaturus fuisset: quia sicut ille obligaretur ex delicto, si fecisset, ita hic obligatur, quia fecit. *arg. l.* 76. §. 1. *in fin. de furt. Grot.* 2. *c.* 17. §. 10. *& ibi Zieg.*

Ratihabitio in contractibus quidem mandato æquiparatur *l. fin. C. ad SC. Macedon. l.* 60. *de R. I.* non autem in delictis: quia (1) ratihabitio non est causa damni dati. (2) in delictis spectatur tempus quo comittuntur. *l.* 1. *pr. de pæn.* nec retrotrahi possunt: secus ac in contractibus, in quibus perinde est ac si quis ab initio mandasset. *d. l. fin. C. ad SC. Maced. l.* 60. *de R. I.* Nec obst. *l.* 152. §. 2. *de R. I. l.* 1. §. 14. *de vi & vi armat.* quia *dd. ll.* intelligendæ de casu, quando quis convenitur pecuniarie ex delicto privato, non quando accusatur criminaliter.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

19. (4) Qui permittit, cum posset & deberet prohibere. *arg. l.* 109. *de R. I. l.* 45. *pr. ad L. A. l.* 2. *de nox. act. l.* 4. *C. eod. l.* 9. §. 1. *ad L. Corn. de fals. arg. l.* 2. 6. *ad L. Pompej de parricid. l.* 5. *C. ad L. J. maj, l.* 6. §. *pen. de re milit.* Prohibere non dicitur, non tantum is, qui præsto est & quiescit, aut cum potest non succurrit, sed & qui conscius non præmonet vel indicat, ut instans periculum caveatur. Hic secundum circumstantias interdum pœna ordinaria, interdum extraordinaria afficitur, in certis casibus: quia crimen non committit, qui pavore aut socordia, aut qui putat, se non teneri, quiescere potius quam periculo se exponere voluit. de furto nominatim constitutum est; si quis fugitivo furi iter monstraverit, ipsum non esse furem. *l.* 62. *de furt.* neque cogi eum indicare. *l.* 48. §. 1. *eod.* Videntur ergo dicta esse referenda ad eos, qui vi potestatis vel obsequii defendere tenentur: ut superiores, parentes inferiores, vasalli, servi, &c. An maritus, si non prohibeat uxorem delinquentem, teneatur? ℞ regulariter ex ejus delicto non tenetur. *arg. l.* 2. *C. ne ux. pro marit. arg. l.* 4. §. 2. *de off. procons. Matthæ. d. tr. prolegem. c.* 1. *in fin. junge de prior. Struv. Ex.* 48. *th. ex dictis* 10. 11. 12. De moribus, vide *Simon. van Leven d. l.* 5. *c.* 1. *n.* 10. de jure naturæ. *Grot.* 2. *c.* 17. §. 7. *& seqq. c.* 21. §. 1. *& seq* ubi agit de modis ex quibus rectores aliorum in crimen veniunt: de patientia sc. & receptu. quomodo à summa potestate in subditos culpa transeat? §. 7. *d. c.* 21. *Puffendorff. l.* 2. *c.* 4. §. 4.

20. Delinquitur in personas quasvis, & res omnes. *arg. l.* 3. §. 1. 2. *de injur.* Cum sit facti, est probandum. *l. fin.* C. *de probat.* per testes. *d. l. fin.* instrumenta. *l.* 15. *l. fin.* C. *de fid. instr.* confessionem. *l. un. C. de confes.* modo de corpore delicti constet. *Carpz. p.* 2. *q.* 181. interdum per manifestissima indicia. *de quibus dicendum suo loco.* Oritur inde obligatio ad pœnam, quæ non videtur esse ex consensu. *arg.* §. *ult.* J. *de oblig.* quia invito imponitur. *Grot.* 2. *c.* 20. §. 1. *Puff. l.* 8. *c.* 3. §. 5.

Lib. 47. *tit.* 2. *de furtis. C.* 6. *tit.* 2. *de furt. & servo corrupto.*

21. Furtum est cotrectatio fraudulosa lucri faciendi gratia vel ipsius rei, vel usus ejus possessionisve, quod lege naturali prohibirum est admittere. §. 1. *J. h. t.*

22. Est (1) vel manifestum, vel non manifestum. §. 3. *Inst. h. t.*

Furtum manifestum est furtum, quando fur in ipso furto, vel,

antequam eo die in locum quo destinavit detulit, deprehenditur vel videtur & acclamatur. *d.* §. 3. *in fin. l.* 3. §. 2. *l.* 4. *junct. l.* 5. *pr.* 34. *h. t.* Nihil interest, quis eum deprehendat an dominus, an vicinus, aut quilibet alius, etiam transiens. *d. l.* 3. §. 1. *l.* 7. §. 9. *h. t.* nec hac ratione alteri per alterum acquiritur obligatio contra §. 4. & 18. J. *de inut. stip.* quia deprehensio saltem facit ut fur habeatur pro manifesto. Ubi quæritur, an solus visus sufficiat, an vero insuper requiratur, ut deprehendatur? Quidam putant ipsum & videri & deprehendi deberi, ita ut particula *vel*, quæ habetur in *d.* §. 3. non sit disjunctiva, sed conjunctiva. *arg. l.* 53. *de V. S.* alii existimant, sufficere, si videatur & inclametur, licet aufugerit. Horum sententia est vera. *l.* 7. §. 1. 2. *h. t.* sola autem visio non sufficit. *arg. d. l.* 7. §. 1. ut, si dominus, cum videret furtum sibi fieri, se absconderet, ne occideretur. quare opus est clamore; e. g. *fures. fures! quo te fur proripis? quove res abit mea? Cuj.* 11. *obs.* 38.

Non manifestum est, quando fur in actu furandi nullo modo deprehenditur. *d.* §. 3. J. & *l.* 5. §. 1. *de furt.* Huc refertur, qui rem inventam sustulit lucrandi animo, non ut reddat. §. *ult.* J. *de R. D. vide infra p.* 197. §. 54.

An hodie hujus distinctionis nullus amplius sit usus? Dubitatur. *Simon van Leven l.* 5. *c.* 29. *n.* 2. generali fere omnium gentium consuetudine eam exolevisse dicit, & loco pœnæ dupli & quadrupli successisse graviorem, vel arbitrariam, vel etiam circumstantiis ita exigentibus ultimum supplicium. Verum tantum abest, ut sit obrogata, ut potius in constitutione Carolina art. 158. repetita legatur. *Brun. ad l.* 2. *C. de furt.*

23. Non datur tertia species, sc. furti & manifesti & non manifesti simul. Nec Ulpianus in. *l.* 21. *h. t.* dicit, ejusdem rei & eodem actu atque tempore utrumque committi furtum, sed tantum circa eandem rem posse fieri furtum & manifestum & non manifestum, sed diversis actionibus. *Matth. d. tr. lib.* 47. *tit.* 1. *c.* 1. §. 11.

(2) Domesticum, quod committitur à personis domesticis. *l.* 11. §. 1. *de pœn.* extraneum, sive, non domesticum, quod ab aliis. *de quo dicemus infra.* (3) nocturnum, vel diurnum. *l.* 4. §. 1. *ad L. A. l.* 54. §. 2. *h. t.* (4) simplex, vel qualificatum: quale committunt abigei, balnearii, saccularii, directarii, peculatores, sacrilegi, plagiarii. Alii qualificatum vocant, cum quo concurrunt circumstantiæ, quæ delictum

ctum aggravant: e. g. quod fit cum aſcenſione, armis & effractione. *Vinn. h. t.* §. 3. *n.* 1. (5) ex Ordinat. Carol. V. criminali eſt vel magnum, quod continet 5 ſolidos: vel parvum, quod 5 ſolidos non continet. *art.* 159. 161. (6) primum vel reiteratum. *art.* 158. 159. Diviſio in conceptum, oblatum, prohibitum, non exhibitum, deſiit eſſe in uſu. §. 4. J. *h. t.* De inquiſitione domeſtica hodierna, *dicimus infra.*

24. Formale furti conſiſtit in contrectatione fraudulosa, non in ſimplici inficiatione. *l.* 67. *pr. h. t.*

25. Requiritur (1) ut fiat domino invito: niſi forte ideo patiatur fieri contrectationem ut in ipſo facto furem deprehendat. §. 8. *Inſt. h. t. l.* 20. C. *eod.* Hinc non ſufficiunt verba, ſcriptura, conſilium, vel cogitatio. *l.* 1. §. 1. *l.* 52. §. 19. *h. t.* vel, *ut dictum,* inficiatio. *l.* 67. *pr. d. t.* verum res loco moveri debet, aut ſeponi animo lucrandi. *l.* 3. §. 18. *de aquir. vel amitt. poſſeſſ.* Non obſt. *l.* 47. *eod.* licet, ſine ablatione, ſola contrectatione furtum committi poſſit. *l.* 27. §. *ult. h. t.* non enim is ſolum contrectare intelligitur, qui rem ſurripit, & domino aufert, ſed qui eam aut pecuniam, quam à domino accepit alteri dandam, ſolvendam, vel partem ejus rei, pecuniæve, in ſuos uſus convertit. *l.* 52. §. 16. *ff. l.* 7. C. *h. t.* qui aliter utitur quam ex lege contractus. §. 6. *h. t. Vinn. h. t.* §. 1. *n.* 1. nec ingreſſio in conclave. *l.* 21. §. 7. *eod.* Si quis capſulam in qua ſunt annuli auferat, eorum furtum committit. *d. l.* 67. *pr. h. t. Gothofr. ibi,* in qua ſine neceſſitate quidam pro *dactylotheca* legunt *datus hypothecæ ſit. Matth. d. tr.* 47. *tit.* 1. *c.* 1. *n.* 4. qui ſaccum aufert, in quo eſt pecunia, etiam eſt fur ſacci, licet primario eum non cupiat lucrari. *l.* 77. *h. t.*

25. (2) Animo lucri faciendi. §. 1. J. *h. t.* hinc, ſi quis exiſtimet, ſe volente domino facere, cum tamen fiat eo invito, non erit furtum: quia furtum ſine affectu furandi non committitur. §. 7. J. *h. t.* unde, ab amico furtum commiſſum eſſe, non facile præſumitur: quia videtur id feciſſe jure amicitiæ. Sic, ſi aliquis ſit dominus partis, potius creditur jure ſuo uti, quam habere animum furandi. *l.* 51. *pr. pro ſoc.* è contrario, ſi putet dominum non conſenſurum, licet conſentiat, furtum committit. *l.* 46. §. 8. *pr. d. t.* ceſſante tamen actione furti, quam dominus conſenſu ſuo remiſiſſe videtur. *d. l.* 46. §. 8. *junge* §. 8. J. *h. t.* qui videtur obſtare. junge etiam *l.* 63. *de donat. int. vir. & ux.*

Sic furtum non eſt, ſi quis rem auferat, e. g. ancillam, non lucri, ve-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

rum libidinis causa. *l.* 39. *h. t.* interdum contumeliæ, damni dandi causa. Sic, qui nummos adulterat, qui homini gulam frangit, cædit, vulnerat, fraudulenter contrectat, furtum non committit. *pr. l.* 39. 53. *h. t.* Obst. *l.* 81. §. 2. *h. t.* ubi libidinis ardore ancilla aufertur, & furti tenetur: quidam existimant, particulam *non* esse transponendam ita: qui ancillam meretricem non libidinis &c. *Bachov. ad Wes. h. t. n.* 6. Alii distingunt inter ancillam meretricem, & non meretricem. *Lud.* 12. *Ex.* 15. *th.* 2. *lit. D.* Ubi quæritur, an sit furtum, si quis in extrema necessitate constitutus, ita ut nec precibus à domino, nec à magistratu loci, nec pretio, nec laboribus suæ necessitati possit subvenire, aliquid auferat? Plures affirmant, licet pœnam minuendam existiment. *Struv. Ex.* 48. *th. formale* 15. *in fin.* Alii negant. *Grot. l.* 2. *c.* 2. §. 6, 7, 8, 9. *Puffendorff. lib.* 2. *c.* 6. §. 5. non quidem ideo: quia summa necessitas primævam communionem facit reviviscere, *ut vult. Grotius*, sed, quando quis in extrema necessitate constituto officia humanitatis ultro negat, suo dominio se indignum reddit, eoque cadit jure naturæ, ita ut etiam ei invito res eripi, & ut dominio & justa possessione vacua occupari possit. *junge c.* 3. *X. de furt. arg. l.* 5. §. 12. 13. *de nov. oper. nunciat. l.* 2. §. 3. *ad L. Rhod. de jact.* Hæc sententia videtur præferenda: quia cum jus naturæ velit, ut proximum amem, ut me ipsum cum effectu, nisi in casu denegati hujus debiti & justitiæ sibi ipsi posset jus dicere, elusorium esset: imprimis cum aliâs sic unusquisque suus sit judex, etiam post constituta judicia. *Grot.* 1. *c.* 3. §. 2. modo tamen alius hac ratione non constituatur in pari necessitate, & vel ejus vel familiæ vita inde non pendeat: quia crudelitas esset, non charitas, si proximum plus quam se ipsum, & suos amaret. *Grot.* 1. *c.* 2. §. 3. *n.* 3. *in fin.* 2. *c.* 25. §. 1. *n.* 1. *&* §. 7. 8. *n.* 1. *junct.* 2. *c.* 1. §. 13. *in fin.* & si redeat ad meliorem fortunam fiat restitutio: quia, hæc facultas est restricta ad necessitatem, qua cessante & ipsa cessat, ne, si tantundem non restitueret, fiert locupletior cum damno alterius. *Grot. d.* 2. *c.* 2. §. 9. *c.* 7. §. 2. contra naturalem æquitatem, propter quam dominia sunt introducta. *Grot. l.* 2. *c.* 2. §. 2. *n.* 4. *in fin. c.* 10. §. 2. *n.* 1. sic viatori aut militi jure feudali licet equum suum gramine vicino pascere. 2. *F.* 27. *de pace tenenda* §. *ult.* Jure divino uvas vel fructus auferre, ut statim commedat. *Deutern.* 23. *vers. penult. & ult.* An si auferatur, ut pauperibus distribuatur, sit furtum? aff. *arg. l.* 54. §. 1. *h. t.* quia est species lucri ex alieno largiri, & beneficii sibi debitorem acquirere.

27. Con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

27. Contrectatio ſit vel immediate: rem mobilem, vel etiam rei mobilis uſum, vel poſſeſſionem lucri faciendi gratia invito domino intervertendo. §. 1. 6. J. *h. t.* vel mediate: conſilio & ope adjuvando, ut alius rem contrectare, & auferre poſſit: vel rem ablatam ſcienter celando, & retinendo. *l.* 48. §. 1. *de furt.* §. 4. J. *eod.* vel tali animo rem furtivam emendo. *l.* 12. *verſu. nam extra. C. h. t.* vel alio modo per ratihabitionem participem ſe reddendo. *d. l.* 12. *C. h. t.*

28. An ſufficiat ſolum conſilium, an vero requiratur, ut quis conſilium dederit, & opem tulerit? videtur dicendum ſolum conſilium non ſufficere. §. 11. *pr. & fin. h. t.* ubi dicitur: cujus ope & conſilio, cui obſtat. *l.* 53. *in f. de V. S.* quæ ſolum conſilium requirit, ſi modo effectum habuerit, & furtum ſecutum fuerit. Hoc videtur verum & in *d.* §. 11. particula *&* non conjunctive, ſed disjunctive eſt accipienda. *Ludwell. Ex.* 15. *th.* 3. *lit. B. jung. Frankz. Ex.* 13. *quæſt.* 5. Ad mediatum furtum refertur, ſi quis mediante ſervo vel alio furetur: ſi initio juſſerit, ſi rem ablatam ſuſceperit. *l.* 14. C. *de furt.* ſic, ſi quis falſum mandatum prætendat, depoſitum, vel æs alienum exigat, furtum committit. *l.* 19. *C. d. t. junge exemplum. l.* 7. C. *eod.* idem dicendum de falſis ponderibus. *l.* 52. §. 22. *ff. eod.*

29. Furtum faciunt omnes, qui ratione non ſunt deſtituti, & dolo animum lucrandi habent. *l.* 23. *h. t.* etiam tutor, vitricus. vide *l.* 33. *ff.* 3. 11. *C. h. t.* licet interdum non ita vocetur. *tit. rer. amot.* vel furti actio non detur. § 12. J. *h. t. l.* 17. *pr.* 89. *ff. eod.*

30. Contrectatur res mobilis. §. 2. J. *de uſucap. l.* 25. *pr. h. t.* non vero incorporalis. *l.* 75. *d. t.* quia talis non eſt. *arg. l.* 7. §. 4. *de pec. l.* 15. §. 2. *de re jud.* Nec obſt. uſus & poſſeſſionis fit furtum: quia hoc non fit tanquam rerum incorporalium, ſed reſpectu cauſæ finalis, i. e. furtum fit propter uſum, propter poſſeſſionem. nec immobilis, cujus eſt invaſio. §. 2. J. *de uſuc.* §. 1. J. *de vi bon. rapt. l.* 25. *h. t.* liber homo, qui eſt in poteſtate patris. §. 9. J. *d. t. vide l.* 1. §. 2. *de R. V. l.* 38. §. 1. *h. t.* cui ſoli actio competit, ad id quod habiturus fuiſſet, filio non ſurrepto. *arg. l.* 80. §. 1. *eod.* matri datur publicum judicium de plagio. *l.* 38. *h. t. junct. l. ult.* C. *de plagiar.* propria, non quidem ratione dominii, ſed poſſeſſionis, quæ apud alium eſt: e. g. ſi debitor creditori ſuo pignus auferat. §. 10. J. *h. t.* junge *l.* 79. *de furt.* proprietarius rem fructuariam. *l.* 15. §. 1. *h. t.* dominus b. f. poſſeſſori. *l.* 20. §. 1. *h. t.* vel ubi detinens neceſſarias impenſas in rem fecit, & jus retinendi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

nendi habet. *d. l. 15. §. fin. in fin. l. 53. §. fin. h. t.* quia aliâs rem suam clam auferens non tenetur actione furti. *d. l. 15. §. 2. h. t.* sic emtor surripiens rem sibi venditam pretio soluto, fur non est. *l. 14. §. 1. h. t.* tota, vel pars. Si quis ex toto, quod simul potuisset auferre, partem tantum auferat, tenetur ac si totum abstulisset, secus si non potuisset simul auferre: quia tunc saltem obligatur de parte. ratio prioris est: quia in eo videtur esse major animus furandi, dum forte spem revertendi habet; & furtum magis occultandi. *l. 21. pr. §. 8. l. 22. §. 2. h. t.* licet semper detur tantum condictio furtiva ratione rerum ablatarum. *l. 21. §. f. de furt. vide tamen Matth. d. tr. 47. tit. 1. c. 1. §. 3.* possessa. *l. 1. §. 15. si is qui testam. liber.* hinc rei hereditariæ ante aditionem non fit furtum, nisi alteri sit commodata: quia late dicitur possidere, seu, in possessione esse. *l. 68. 69. 70. h. t.* interdum res quæ est abjecta, & non possidetur. vide *l. 43. §. 6. 7. 8. 9. 10. 11. h. t.* deperdita. *§. ult. in fin. J. de R. D.* etiam minima. *arg. §. 16. J d. t.* Usus rei, si creditor re pignorata utatur. commodatarius aliter, quam ex lege contractus. *§. 6. J. l. 40. l. 54. h. t.* moribus tantum actione civili in id quod interest contra hos agitur, non vero actione criminali. *Grœnweg. h. t. Vinn. §. 6.*

31. Effectus est actio furti. Actio furti est actio in personam competens omnibus, quorum ex justa causa immediate interest, contra furem ad pœnam pecuniariam sibi applicandam. *§. 13. 14. 15. 16. 17. J. h. t.* Datur isti cujus interest, & heredibus. *d. § 13. J. h. t. l. 2. §. fin. de vi bon. rapt.* ex justa causa. *l. 11. 12. §. 1. 76. §. 1. h. t.* non vero furi *dd. ll.* nisi tantum sit fur possessionis. *l. 48. §. 4. h. t. vide d. l. 12. §. 1. eod. & ibi Gothofr.* Interest vel ratione detentionis, vel juris in re: non vero solius juris personalis: sic, cui ex stipulatu res debetur, furti actionem non habet. *arg. l. 13. 14. pr. 49. 66. §. 5. 80. pr. 85. h. t.* Contra furem manifestum pœna est quadrupli: non manifestum, dupli. *§. 5. J. h. t.* si verus dominus agat, verum rei pretium quadruplabitur vel duplabitur. *l. 50. pr. l. 52. §. penult. h. t.* si is, qui non est dominus, æstimatio revocatur ad id quod interest: i. e. ad utilitatis rationem, quæ fuit apud istum, veluti possessionis. *l. 74. de furt.* vel pignoris. *l. 12. §. f. l. 27. pr. 46. §. 1. d. t.*

32. Jure Carolino major pœna furibus est statuta: quia quæ jure Justinianeo continetur furtis coercendis non sufficiebat. Hoc jure distinguitur inter simplex furtum, & furtum cum singulari vi conjunctum, unde sæpius præter ablationem rerum aliud periculum metuendum, & hoc ordinarie ultimo supplicio, aliquando extra ordinem alia pœna corporis afflictiva

flictiva punitur. *Ord. criminal. art.* 159. ſi furtum ſit ſimplex, an ſit commiſſum prima, an ſecunda, an tertia vice? ſi prima vice, intereſt an ſit parvum, vel infra 5. ſolidos, id eſt, aureos Hungaricos: an magnum, ſive ſupra 5. aureos.

Si parvum, aut non eſt manifeſtum: cujus pœna eſt duplum, vel carcer, & res reſtitui debet. *art.* 157. aut manifeſtum: in quo res eſt reſtituenda, pœna infligitur vel fuſtigationis, vel alia mitior ratione circumſtantiarum. *art* 158. 167. *& ſeq.*

Si ſit magnum & prima vice commiſſum, pœna eſt arbitraria, quæ ratione circumſtantiarum extenditur ad capitalem. *art.* 160. Secunda vice pœna adhuc eſt arbitraria. *art.* 161. Tertia vice, nulla habita ratione æſtimationis rerum ſurreptarum, fur ſuſpendi debet, ſecundum verba conſtitutionis. *art.* 162. quamvis æquior ſit ſententia, ut etiam in hoc caſu æſtimatio fiat rerum ſurreptarum: &, niſi pretium earum quinque aureos Hungaricos excedat, laquei pœna non ſit infligenda.

32. Ut dicantur tria furta commiſſa, requiritur: ut perpetrentur diverſis plane temporibus, & in diverſis rebus, ita ut, licet quis in auferendis ſingulis ex aliquo acervo, ſeu, conclavi ſæpius ierit, & redierit, non dicatur tria furta committere. *arg. l.* 14. §. *idem dicunt.* 7. *de furt.* Nec obſt. quot tot videantur eſſe injuriæ, quot convicia. *l.* 7. §. *ſi mihi plures:* 5. *de injur.* quia quantum ad actionem ſeparatim de ſingulis agi nequit, & objicitur exceptio injuriæ unâ factæ. *d. l.* 7. §. *ſi mihi plures.* 5. *de injur.*

Nihil intereſt, in eodem territorio ſint admiſſa, an in diverſis, oneratur tertium per duo priora: quia crimina vindicantur, ubicunque reus reperitur, etiamſi in alia provincia deliquerit. *l.* 1. *C. ubi de crim.* ſi primum apud nos ſit admiſſum, ſecundum & tertium alibi, & poſtea apud nos deprehendatur, an ſicut tertium oneratur per duo priora, ita primum per duo poſteriora? vide *Matth. d tr. lib* 47. *tit.* 1. *c.* 3. §. 111.

33. Hic quæritur, an tum demum ob tertium furtum pœna capitalis ſit infligenda, ſi reus propter primum & ſecundum pœna fuerit affectus? ℞. jure Carolino hoc non requiritur, licet æquitas admittat: quia tunc eſt fur inemendabilis. Emendantur enim mali pœnæ formidine, formido autem nulla, ubi necdum ſenſus doloris fuit. Et cum vitio adimenda ſit illecebra, fieri hoc nequit, quam ſi dolore quodam ſubſequente ſaporem amittat dulcedinis. *Grot.* 2. *c.* 20. §. 7. *n.* 1. ita ut ſic adſit moralis aliqua certitudo, talem eſſe inſanabilem. Si à duobus prioribus ſit abſolutus, tertium per priora non gravatur: quia res judicata pro veritate ha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

betur. *l. 25. de stat. hom.* & exceptio rei judicatæ obstat. *Struv. Ex. 46. th. obtinet. 24.* secus, si ex gratia principis pœna sit remissa: quia improbissimus est, qui principis beneficio ad peccandi licentiam abutitur; &, cum clementia animum flectere non potest, severitate utendum. Si præscriptione 20. annorum primum & secundum sit extinctum, minime numeranda videntur: quia delinquentibus plenam securitatem tribuit. *l. 12. C. ad L. Corn. de fals.* & intra tot annos sine noxa, & maleficio vixit, ita ut non possit dici inemendabilis, quodque vivendo pejor evadat: quorum interdum interest ut pereant. *Grot. d. 2. c. 20. §. 7. n. 3. Matth. d. tr. 47. tit. 1. c. 3. §. 11. in fin.*

De jure Saxonico. vide *Struv. Ex. 48. th. jure Saxonico. 22.*

34. Quia etiam pœnæ capitales in lege Mosaica sunt tantum forenses, earumque determinatio ad legislatorem civilem pertinet, circumstantiis ita exigentibus, pœna juris civilis dupli & quadrupli recte ad ultimum supplicium extendi potuit. *arg. l. 16. §. ult. de pœn.* delictis enim crescentibus pœnæ exasperandæ sunt. Id quod vel ipsa lex Mosaica ostendit: quia interdum erat quadrupli, interdum sextupli. *Exod. 22. vers. 1 Proverb. 6. vers. 31. Struv. Ex. 48. th. 39.*

34. Dissentiunt hic alii & iniquum putant: (1) quia adversatur juri divino, quod furem ære non capite mulctat. *Ex. 22. vers. 1. & seqq.* neque videtur notitia divinæ voluntatis, quæ sola animum tranquillat, aliunde in hoc negotio tam gravi haberi posse, quam ex illo jure. (2) hoc jus certis generibus furtorum tantum irrogat ultimum supplicium: plagiariis. *Deutern. 27. vers. 7.* sacrilegis. *Jos. 7.* effractores nocturnos permittit occidi. *Ex. 22. vers. 2.* (3) nulla est proportio inter vitam hominis, & centum aureos, nedum inter vitam & quinque. *arg. l. 3. si quadrup. pauper. fec. dic. arg. l. 13. pr. ad L. A. l. ult. de his qui effud. vel dejec.* (4) qui damnum injuria dat non plectitur capite, nisi ædes forte exusserit, aut acervum frumenti juxta ædes positum. *l. 9. de incend. ruin. naufr.* &, si equum vel bovem quis occiderit quantive pretii sit, tanti condemnatur, quanti maximi fuit intra annum proximum, jam, si eum abstulerit, occiditur. si calicem tuum in profundum abjecero, damni causa pecunia solvitur. *l. 14. §. sed etsi calicem. 2. de præscript. verb.* si abstulero, moriendum erit. (5) stuprum non violentum non est capitale. *§. item lex Jul. 4. J. de publ. jud.* & furtum est levius stupro. *Grot. 2. c. 20. §. 30.* Nos priorem opinionem præferendam putamus: (1) quia leges Mosaicæ pœnales morales quidem sunt in eo, quod turbatores pacis, latrones &c. sint puniendi: quia jus naturæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

naturæ vult, ut, qui malum fecit, malum patiatur. *Grot. d.* 2. *c.* 20. §. 1. *n.* 2. determinatio tamen est forensis, & ea pertinet ad magistratum cujuscunque civitatis, ita ut pro statu, & necessitate reipubl. ex circumstantiis intendi & remitti possit. vide *Os. ad Grot.* 2. *c.* 1. §. 14. *Puff.* 8. *c.* 3. §. 36. (2) in pœnarum impositione non tantum fieri debet damni reparatio, qui est primus finis, sicut & emendatio delinquentis, verum etiam securitati publicæ est prospiciendum. unde sæpe levius delictum gravius, & grave levius punitur. *Grot.* 2. *c.* 20. §. 7. 8. 9. 34. 35. *Vinn. h. t.* §. 5. *n.* 4. Quare etiam putamus, quando lex 12. tabb. permittit furem nocturnum occidere, jure eum esse cæsum, & legem non tantum impunitatem præstare inter homines, sed & conscientiam tranquillam reddere. vide *Bœcler. ad Grot.* 2. *c.* 1. §. 14. *Zegl. ibi Puff.* 8. *c.* 3. §. 26. quia sic legistator modo quodam extraordinario supplet publicam justitiæ executionem, ita ut jam is, qui occidit non ut privatus censendus sit. *Grot.* 2. *c.* 20. §. 17. *n.* 2. modo (1) fur sit incognitus nec testes adsint. (2) capi non possit; (3) fiat præcedente clamore. *l.* 4. §. 1. *ad L. A.* (4) res non sit minima. *Grot.* 2. *c.* 1. §. 13. *in fin.* licet jure stricto sufficiat clamor.

36. Hoc certum est, quod jure civili Justinianeo propter furtum pœna capitis non fuerit inflicta. *Nov.* 134. *c. ult. auth. Sed novo jure C. de serv. fugitiv.* ubi dicitur: quod propter furtum nemini sit membrum abscindendum, aut quod quis mori debeat. Fridericus Imperator 2. *F.* 27. §. *ult. de pace tenenda.* ob quinque solidos surreptos statuit poenam ultimi supplicii.

37. Moribus Belgicis pro simplici furto virgis cæsi in exilium mittuntur, si aliquoties iteratur stigmate in tergo notantur, & tandem, si emendari non possint, convicti suspenduntur. In furto qualificato, veluti, si vim publicam commiserint, prima vice laqueo puniuntur, nisi ætatis & circumstantiarum ratio aliud suadeant. Simon van Leven *lib.* 5. *c.* 29. *n.* 3. 4. & 5. ubi & aliorum populorum mores refert.

38. An, quando fur est suspensus, aut ad suspendium damnatus, & in carcere mortuus, heredes ad æstimationem rei furtivæ consumptæ teneantur? affirm. quia nullibi dicitur actioni civili ad interesse præjudicare criminalem persecutionem. neque hoc durum est: supplicio enim reipublicæ, restitutione rei æstimatæ satisfit læso, &, si heredes suspensi aliud æs alienum exsolvere debent, cur non hoc? vide *Brun. ad l. pen. de furt. & ad l.* 6. *n.* 17. *commodat.* ubi recte tradit: adhuc hodie civiliter agi posse, ita ut furtum non sit referendum inter delicta publica: id

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

que inde etiam patere, si debitor pignus auferat creditori.

39. Jure civili ob singularem personæ conditionem actio furti nec civilis, nec criminalis locum habet, (1) inter parentes & liberos. *l. 16. 17. pr. h. t.* exceptio est in *l. 52. §. 5. d. t. junge hîc l. 1. 2. 5. 6. 7. 9. de obseq. parent. & patron. præst.* (2) maritum & uxorem. *d. l. 52. §. 1. 2. h. t. l. 17. C. eod.* ut tamen detur actio rerum amotarum. *vide supra p. 119.* (3) dominum, & servum *d. l. 17. pr. h. t.* quia aliâs inter tales personas nulla actio nascitur. Si alterius ope & consilio fuerit factum, ille furti tenetur: quia verum est, ope & consilio ejus furtum esse factum. *§. 12. J. h. t.* (4) si mercenarius fuerit furatus. *l. 89. de furt. l. 11. §. 1. de pœn.*

40. Moribus nostris etiam non punitur pœna ordinaria (1) furtum inter parentes & liberos commissum (2) conjuges (3) ob consanguinitatem & affinitatem inter furem & eum cui res est surrepta (4) quando ab impuberibus committitur (5) quando quis inventum mala fide occultat (6) administrator, & tabellarius pecuniam furatur (7) quando quis ad furandum opem & consilium præstitit, & de furto non participavit (8) fures & furta recipit (9) quis scienter res furtivas emit (10) rem ablatam non restituit (11) piscatur in alienis rivis, aquis, & fluminibus (12) cadavera sepultorum, aut punitorum spoliat (13) si non satis constet de re ablata, ejusque quantitate. omnibus his in casibus hodie poena corporis, *ut dictum*, afflictiva ordinaria non obtinet. huc non recte refertur, quando laqueo rupto incolumis in terram suspensus cecidit. vide *Struv. Ex. 48. th. similiter 25. & ibi allegatos authores. Matth. 48. tit. 18. c. 5. 16.*

41. Servi nostri temporis, ancillæ, mercenarii, ministri, famulæ, officiales, puniuntur ut alii fures. imo, quia furta ab his personis perpetrata graviora sunt, gravius sunt puniendæ: domesticis enim major est copia furandi, eorumque fidei aut custodiæ plerumque reculas nostras committimus. An autem tam grave sit scelus, ut morte sit expiandum, licet nullæ aliæ circumstantiæ concurrant? Plures dubitant propter rationes supra allegatas. Nos fieri posse putamus: quia præter ea, *quæ diximus*, hæc furta proditionis speciem habent, nec pestis capitalior est, quam familiaris inimicus. Nisi merces iis denegetur: hoc enim in casu videntur mitius puniendi, si sumant id quod eam compensat quantitate. vide *Grot. 3. c. 7. §. 6. n. 4. in fin. Harprecht. §. 12. J. de furt.*

42. De validis mendicantibus, scurris, stellionibus, & impostoribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Bohemicis, & Ægyptiis tradit *Simon van Levem d. l.* quod pro circumstantiarum varietate vel virgis cædantur, vel relegentur, vel interdum disciplinæ publicæ tradantur, pane & aqua alantur.

43. An nobilibus, clericis & studiosis poena sit mitiganda? negatur: quia reatus excludit omnem dignitatem. *l.* 1. *C. ubi senator. & clariss.*

44. Reus condemnatus ob furtum præter alias pœnas sustinet famæ & bonæ existimationis privationem. *l. 63. h. t.* Si pactus fuerit, vel transegerit cum eo, cui furtum est factum, tollere potest & impedire actionem furti civilem. *l. 27.* §. 2. *de pact.* non vero criminalem: quia delicta non debent manere impunita. *arg. l.* 5. §. *ult. ad L. Jul. de vi publ. l.* 9. §. 5. *de publ. & vectigal. Carpz. prax. crim. p.* 3. *q.* 148.

Præter actionem *furti* pœnalem datur rei persecutoria: scil. condictio furtiva. §. *ult.* J. *h. t.*

Lib. 13. *tit.* 1. *de condict. furtiva. C.* 4. *tit.* 8. *de condict. furtiva.*

45. Condictio furtiva est condictio, qua rem furto ablatam cum fructibus & accessionibus à fure, & ejus herede repetimus. *l.* 3. *l.* 5. *l.* 7. §. 2. *l.* 9. *h. t.* §. 14. *in f.* J. *de act.* Fundamentum hujus actionis est ipsum furtum. per *l.* 10. §. 2. *de compensat. l.* 4, 5. *& ult. h. t. Struv. Ex.* 18. *th. fundamentum* 50. Alii obligationem magis dativam, *ut loqui solent*, quam nativam putant. vide *Hahn. ad Wesenbec. h. t.*

46. Ab objecto est vel certi, vel incerti, sicut condictio in genere. *l.* 1. *junct. l.* 12. §. 2. *h. t.*

Alii putant: omnem condictionem furtivam esse certi. *l.* 14. §. 16. *ff. de furt.* Prior opinio est verior. Lex, 14. § 16. non probat hanc posteriorem, *junge d. l.* 12. *h. t. l.* 22. *pr. de pignorat. act. Struv. d. Ex.* 18. *th. non vero* 53.

47. Datur tantum domino: præter regulam, & contra naturam formulæ, *si apparet eum dare oportere.* §. 14. J. *de act.* ejus heredi & b. f. possessori, qui habetur pro domino. *l.* 1. *h. t. l.* 14. § 16. *in f. de furt. arg. l.* 10. §. *ult. l.* 11. *h. t. junct.* §. 1. *de perpet & temp. act. arg. l.* 136. *de R. J.* Nihil interest, utrum dominium habuerit tempore furti commissi, an vero postea ipsi obvenerit, modo rem detinuerit. (1) quia *l.* 1. *h. t.* generaliter loquitur (2) æque militat odium erga fures. §. 14. *in f.* J. *de act.* Unde iis, qui post furtum rema lienarunt, non competit. *d. l.* 10. §. 2. *h. t.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Si creditori pignus fuerit ablatum, non quidem habet condictionem certi ad rem repetendam, sed incerti, qua possessionem vel interesse persequitur. sic est intelligenda. *l.* 14. §. 16. *de furt. junct. l.* 12. §. *f. h. l.* 22. *pr. de pignorat. act.*

Commodotario vel depositario non datur. *d. l.* 14. §. 16. *de furt.* licet habeant actionem furti. nec usufructuario ratione fructuum, quos maturos, vel pendentes fur decerpsit, vel desecuit: quia usufructuarius eorum non est dominus. *l.* 12. §. *fin. de usufr.* nec datur propter hominem liberum surreptum: quia etiam non est in dominio, licet actio furti propterea competat. §. 9. *J. h.* Nec furi contra furem. *l.* 76. *in fin. furt.*

48. Datur contra furem, sive sit manifestus, sive non manifestus. etiam uxorem: quia non infamat. *l.* 3. §. 2. *de act. rer. amor. junct. l.* 36. *de obligat. & act.* raptorem, prædonem, ita ut non possit quæstionem dominii movere: hoc enim ex possessione hîc præsumitur, & tam exacte probandum non est, ut in rei vindicatione. *l.* 10. *in med. C. de pignorat. act.* etiam heredem infantem, & furiosum. *l.* 2. 5. 7. §. 2. *h.* non tantum in quantum ad ipsum pervenit, verum in solidum. imo, licet nihil pervenisset: sc. propter odium erga fures (1) quia leges heredem in genere obligari dicut. *l.* 2. 5. 7. §. 2. *h. t.* & quoties non tenetur in solidum, exprimitur *l.* 23. §. 8. *ad L. Aquil. l.* 13. *pr. de serv. corrupt.* (2) condictiones, quibus intendimus dare, facere oportere adversarium, adversus heredem in solidum dantur. *arg. l.* 157. §. *ult. de R. J.* cum ergo in odium furum talis condictio in eum detur, datur in solidum. (3) lex. 9. *h. t.* hoc probat. quæ non recte restringitur ad casum litis eontestatæ: quia lex nec quoad verba, nec quoad mentem distinguit. nec obstat (1) *l.* 3. §. 12. *de pecul.* quia pater peculium non ut heres, sed vi patriæ potestatis, & jure peculii habet. (2) *l. ult. C. rer. amotar.* quæ actio est condictio furtiva. *l.* 6. §. 4. *l.* 21. §. *penult. rer. ampt.* verba enim in *l. ult. quantum ad eos pervenit.* non significant, quantum ad eos pervenit ex rebus amotis, sed ex hereditate. Præterea condictio furtiva, & actio rerum amotarum comparantur in quibusdam, non in omnibus. *vide supra p.* 120. §. 166.

Si plures sint fures, contra singulos datur in solidum, ita ut non gaudeant beneficio divisionis: hoc enim indigni sunt. unius præstatione cæteri liberantur: quia est rei persecutoria. *l.* 1. *C. h. t.* Si ex pluribus unus solverit, contra reliquos non habet regressum. *arg. l.* 38. §. *ult. de administ. & pericul. tutor.* nec si propter delictum suum aliquid præstiterit, ipsi conceditur actio ad partem repetendam adversus criminis socios. *arg. d. l.* 38. §. *ult.*

49. Ha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

49. Habet locum, etiamsi fur sit suspensus. *per ea quæ modo diximus.* Non datur contra eum, qui ipse furtum non fecit, sed tantum ope, & consilio persuasit, impulit, instruxit ad furtum faciendum. *l.6.ff.* §. 11. J. *h.t.* secus, si simul concurrit ad rei subractionem. *l.* 50. §. *penult. d.t. junct. l.* 53. *de V.S.*

50. Petitur res furto ablata, licet in aliam formam sit mutata. *l.*13. *h.t.* nullis refusis expensis in rem factis. *arg. d. l.* 13.

51. Concurrit cum ea elective rei vindicatio, si res adhuc exstet. *l.* 7. §. 1. *d. t.* Hæc an detur contra eum, qui bona fide, & ignorans rem furtivam emit, ita ut pretium ei non restituatur? vide *l.* 2. C. *de furt. Grot.* 2. *c.* 10. §. 9. interdum actio depositi, commodati, pro socio, vel similis. *l.* 16. *h. t.* cumulative ad exhibendum. *d. l.* 7. §. 1. *d. t.*

Ut & furti pœnalis & extraordinaria criminalis. *l. un.* C. *quando. civil. act. crimin. præjudic. arg. l.*9. § 5. *de public. & vectigal.* quia diversus est harum actionum finis, & ad idem non tendunt. *l.* 7. §. 1. *h. t.* §. *ult.* J. *de oblig. que ex del.* unde nec fur fustibus cæsus, prius est relaxandus, quam si rem furtivam restituerit. *vide tamen* Carpz. *prax. criminal. p.* 2. *quæst.* 80. *n.* 110. *& seq.* An ab eodem institui possit actio furti pœnalis, & criminalis extraordinaria? Alii affir per *l. ult. de furt.* Alii neg. *arg. l.* 56. §. 1. *d. t.* Hæc opinio est vera, cum propter dictam legem, tum, quia in *l. ult. de furt.* oratio est disjunctiva, non conjunctiva. Quo accedit, quod ne publici quidem criminis reus pluribus legibus accusari possit. *l.* 14. *de accusat. Matth. d. tr. lib.* 47. *tit.* 1. *c.* 4. *n.* 3.

Hypothecariam quoque concurrere volunt, ita ut in omnibus furis bonis quis tacitam hypothecam habeat, sed perperam: quia sine expressa lege tacita hypotheca non competit. *l.* 17. C. *de pign.* Carpz. *p.* 1. *const.* 28. *defin.* 113.

52. Consuetudo est in quibusdam regionibus, ut condictio rei furtivæ non detur domino, sed res fisco cedat: quia, *ut dicunt*, ignavia dominorum ita plectitur, & diligentibus patribusfamilias furtum non fit, *Colleg. Jurid. Argent. de furt. & ibi addit.* verum, licet furtum interdum accidat culpa. *Gothofr. ad l.* 13. *de R. J.* tamen etiam diligenti patrifamilias aliquid surripi potest. *l.* 14. §. 6. *de furt. Schilt. Ex.* 24. *th.* 53. 55. ita ut etiam hoc jure non utamur, & consuetudo sit irrationabilis. *Ordin. crimin. art.* 207. *ibi: das nicht eine gewonnheit, sonderen ein misbrauch ist, id est, non est consuetudo, sed abusus. junge arg. l.* 20. §. 1. *de captiv. & postlimin. revers.*

arg.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

arg. l. 6. C. de furt. Imo, nec magiſtratus ob impenſas in inquiſitionem, & executionem factas ex officio, eam retinere poteſt: ſecus, ſi fiant in ipſam rem furtivam, vel ad petitionem partis proceſſum inſtituat: tunc enim tamdiu retinet, usque dum expenſæ fuerint reſtitutæ. *arg. Ord. crimenal. art.* 207. *in fin. &* 213. *Schilt. Ex.* 50. *th.* 3. *Math. lib.* 47. *tit.* 1. *c.* 4.

53. Præter rem fructus ſunt reſtituendi. percepti, exſtantes, conſumpti, percipiendi, cum acceſſionibus naturalibus, & eo quod intereſt. *l.* 3. *l.* 8. §. *ult. h. t.* ſi res interierit, etiam ante litem conteſtatam, quia fur ſemper eſt in mora reſtituendi, æſtimatio maxima à tempore moræ, & furti commiſſi. *d. l.* 8. *pr. &* §. 1. *junct. l. ult. h. t.* Nec obſt. *l.* 2. §. 3. *de privat. delict.* quia tempus judicii accipiendi in fure idem eſt cum tempore moræ: fur enim protinus cogi poteſt ad judicium accipiendum: ſive, tempus judicii accipiendi eſt, quo debuit judicium accipi. Nihil refert, utrum æſtimatio creverit cura, & ſumptibus furis, an ob alias cauſas. *l.* 13. *in fin. h. t.* fieri poteſt per juramentum in litem. *l.* 9. *de in lit. jur.* Idem obtinet jure naturæ. *Ziegl. ad Grot.* 2. *c.* 17. §. 16.

54. Quamvis, *ut dictum*, rei vindicatio concurrat cum hac condictione, tamen ea eſt utilior (1) quia tam exacta dominii probatio non requiritur, ut in rei vindicatione (2) datur contra heredes, etiamſi nihil poſſideant (3) rei vindicatio non poteſt ſemper locum habere, cum & ipſe fur interdum ſine dolo deſinat poſſidere. *l.* 16. *h. t.* Si ante interitum rem obtulerit fur, & per dominum ſteterit, quo minus eam acciperet, condictione amplius non tenetur. *l.* 8. *pr. h. t.* præterea tollitur, ſi obligatio furis in aliam obligationem transferatur: ſcil. per ſtipulationem, & novationem. *l.* 17. *d. t.*

Lib. 47. tit. 3. de tigno juncto.

55. Legibus XII. Tab. eſt ſpecialis actio de tigno juncto, qua is, qui alienum tignum ſciens ædibus ſuis, vel vineæ junxit, tenetur domino tigni ad duplum ejus nomine. *l.* 1. *h. t.*

56. Nomine tigni intelligitur omnis materia ex qua ædificium conſtat, & quæ neceſſaria eſt ad vineam. *l.* 1. §. 1. *h. t. junct. l.* 7. *pr. ad exhibend.*

27. Quamvis hîc ſermo ſit de tigno furtivo, tamen actio extenditur etiam ad id quod non furtivum: & datur contra eum, qui bona fide alienum tignum, aut furtivum junxit ſuis

ſuis ædibus vel vineæ. *l. 7. §. 10. de acquir. rer. domin.* §. 29. J. *de rer. diviſ. junct. arg. l. 1. pr. h. t. l. 23. §. 6. de R. V.* Alii negant: quia de tigno non furtivo lex 12. tab. actionem non introduxit. *l. 63. de donat. inter. vir. & ux. vide Gothofr. in not. ad l. 1. §. fin. h. t.* Nos priorem opinionem præferimus: quia in tigno non furtivo militat ratio introductæ hujus actionis. Nec obſt. *d. l. 63.* quia ibi tignum junctum fuit ſciente & conſentiente uxore, domina ejus. Nec lex 98. §. *fin. de ſolut.* in qua pretium tantum eſt reſtituendum: quia pretium duplatum etiam eſt pretium. *l. 50. pr. de furt.* Non datur contra fabrum lignarium, qui junxit, & ædes non poſſidet: quia (1) ſi faber ſit fur, tenebitur actione furti, ut fur, non ut tignum jungens. (2) ſi ab ædificante comparatum jungat, eſt tantum operarius, & nomine alterius jungit, qui eſt conveniendus. (3) ſi ſit redemtor operis, contraria opinio quidem videtur vero ſimilis, ſed, cum hæc actio ſit introducta in locum rei vindicationis, & eum in finem, ne neceſſe ſit tignum eximere, operis locator erit conveniendus, qui ſi duplum ſolverit, repetit à redemptore actione locati. Nec datur contra talium ædium emptorem: quia non junxit. *l. 1. in fin. pr. h. t.* ſed contra ædificantem, in quo ſufficit, quod tempore incluſionis poſſederit. *Struv. Ex. 48. th. competit. 28. in fin.* reliqua vide ſupra *p. 202. §. 79.*

Lib. 47. tit. 4. ſi is qui teſtamento liber eſſe juſſus erit poſt mortem domini ante aditam hereditatem ſurripuiſſe, aut corrupiſſe dicatur.

58. Actio ex edicto, quod prætor de coercendis furtis, & damnis à ſervis, teſtamento manumiſſis, hereditati illatis propoſuit, datur heredi intra annum *l. 1. pr. h. t.* contra ſervum, cujus dolo, vel lata culpa. *l. 1. §. 2. h. t.* cum teſtamento liber eſſe juſſus fuerit, factum eſt poſt mortem domini ante aditam hereditatem, quo minus ex his bonis ad heredem perveniret, ut duplum præſtet. *l. 1. pr. §§. & ll. ſeqq. h. t.*

59. Eſt mere pœnalis, & inſuper datur ablati vindicatio. *l. 1. §. 17. h. t.* ſi plures fecerint, ſinguli in ſolidum tenentur, & unius præſtatione reliqui non liberantur. *l. 1. §. ult. d. t.*

Lib. 47. tit. 5. Furti adverſus nautas, caupones, ſtabularios.

60. Jungimus hunc titulum cum §. *ult.* J. *de obligat. quæ quaſi ex delict. naſcuntur.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Lib. 47. tit. 6. Si familia furtum fecisse dicatur.

61. Si familia, id est, plures servi unius domini eo ignorante furtum fecerint, ne evertant ejus patrimonium, si omnes dedere, aut pro singulis litis æstimationem solvere cogeretur, liberum arbitrium datur, omnes noxios dedere, aut pro æstimatione litis offerre tantum, quantum, si unus liber fecisset, offerret; sc. pœnæ nomine duplum, & ob condictionem simplum. *l. 1. pr. l. 2. h. t.* In albo prætoris corrupto. *l. 9. de jurisd.* & injuria illata. *l. 34. de injur.* singulorum nomine ad totam pœnam tenetur. *Struv. Ex. 48. th. tertio. 37.*

62. Si eo sciente, modo prohibere potuerit, & non fecerit, furtum fuerit factum, & suo, & singulorum servorum nomine noxali judicio conveniri potest: nec una litis æstimatione, quam homo liber præstaret, defungitur. *l. 1. §. 1. h. t. Grot. 2. c. 21. §. 2. n. 4.* Jungi posset præsens titulus infra cum noxalibus actionibus, verum cum tales servos hodie non habeamus, nec hujus, nec istius tituli sit usus, hæc hîc referre voluimus.

Lib. 47. tit. 7. arborum furtim cæsarum.

63. Actio, ratione arborum furtim cæsarum, competit ex *L. XII.* Tab. & concurrit cum actione *L. Aquil. l. 1. pr. h. t. l. 28. §. 6. de jurejur.* furti & condictione furtiva, si is qui cecidit lucri faciendi gratia fecit. *l. 8. §. 2. h. t.* Imo, si quis ceciderit arbores fructiferas tamquam latro punitur. *l. 2. d. t.* Interdicto quod vi aut clam. *l. 11. h. t.* quando clam celandive causa cæduntur. *l. 16. §. 1. quod vi aut clam* actione locati, si cædens sit conductor. *l. 9. h. t.* ad exhibendum. *l. 8. §. 2. h. t. Wis. p. 2. disp. 29. th. 24.* Quod quis una actione consecutus est, si alia pinguiore velit experiri, erit deducendum. *l. 1. l. 9. l. 11. h. t.*

Actio arborum furtim cæsarum est actio in personam, quæ datur domino contra illum qui ejus arborem clam, ipsoque ignorante cædit, ut duplum damni pœnæ loco præstet. *l. 7. §. 6. & 7. h. t.* Est directa vel utilis. *arg. l. 1. pr. arg. l. 5. §. 1. 2. h. t. junct. l. 13. pr. quod vi aut clam. l. 22. pr. de aq. & aq. pluv. arc.*

64. Causa non est furtum; sed furtiva & clandestina cæsio. *l. 7. §. 1. l. 8. §. 1. d. t.* & sic eadem, quæ legis Aquiliæ: sc. damnum datum. *l. 5. §. 1. d. t.*

65. Nomi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

65. Nomine arborum continentur etiam arbores arefactæ. *l. 3. §. 5. h. t.* quarum radices sunt subversæ. *d. l. 3. §. 6.* item, stirpes, vites, hedræ, arundines, saliceta, & similia, modo radices egerint: oleæ, etiam ante eas actas. *l. 3. pr. §§. seqq. l. 4. h. t.* aliâs si id, quod plantatum est, adhuc ita sit tenerum, ut herbæ loco sit, non intelligitur. *dd. ll.* nihil refert, sive arbor tota, sive pars cædatur. *l. 7. §. 3. h. t.*

66. Datur domino sive directo, sive utili, cujus arbores furtim sunt cæsæ. *l. 5. §. ult. h. t.* & heredibus. *l. 7. §. 6. d. t.* non vero usufructuario. *l. 5. §. 2.* nisi utilis. *arg. l. 13. quod vi aut clam. arg. l. 22. pr. de aq. & aq. pluv. arc. junct. l. 5. §. 2. h. t.* licet postea vendiderit: quia non competit ratione rei, sed ex delicto, quo cædens obligatur. *l. ult. h. t. arg. l. 56. de O. & A.* Si arbor plurium fuerit, cædens omnibus obligatur, sed præstatione pœnæ uni facta, à cæteris liberatur. *l. 6. §. 1. h. t.*

67. Adversus eum, qui arborem succidit, deglabravit, subsecuit, cinxit, sive ipse fecerit, sive aliquid horum imperaverit. *d. l. 5. pr. l. 7. §. 4. d. t.* Si plures deliquerint; contra singulos in solidum. *l. 6. pr. h. t.* Contra istum, qui arborem radicitus evellit, non datur: quia non cecidit, sed L. A. tenetur. *d. l. 7. §. 2. h. t. Brunnem. ibi.* Nec contra heredes. *d. l. 7. §. 6. d. t.*

68. In duplum, in quo, quia est actio mixta, continetur pœna & damni persecutio. *l. 7. §. 6. & 7. junct. l. 8. pr. h. t.* deducitur pretium arborum cæsarum, quæ apud dominum manent. *d. l. 8. pr. h. t.*

69. Hodie, ob arbores ex petulantia clam cæsas, præter restitutionem damni pœna est arbitraria. *Ord. crim. art. 168.* Si animo lucrandi fiat, furti: quæ tamen ratione circumstantiarum mitior dictari solet. *Carp. prax. crim. p. 2 q. 83. n. 22. & seq.* Quamvis gravius animadvertatur in eos, qui noctu, vel diebus feriatis, aut cum tempus annuum, menstrumve non esset ex observatione lunæ, succiderint. *Ordinat. crim. art. 168.*

Jure Saxonico est 30. solidorum. *Seruv. Ex. 48. th. est hæc. 44.*

70. Si silvæ cæduæ virgulta, *die jungen Schläge*, sive per pecora, seu aliâs læsa fuerint, non virgultorum pretium venit, sed arborum ex inde speratarum. Idem de virgis saligneis, *Satzweiden*, judicandum. *Schilt. Ex. 49. th. 16.* quid jure civili sit constitutum? vide *l. 3. §. 3. h. t.*

71. De pœna herbarum coronariarum, *garten Kräuter*, quo referuntur, rosmarinum, cariophylla, amaracum, rosæ, lilia &c. & eorum, qui fructus arbo-

 rum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

rum, vel agrorum furantur, vide *Carpz. in prax. crimin. p. 2. q. 83. n. 27. & seqq. n. 33. & seqq.*

Titulus II.

De vi bonorum raptorum.

Lib. 47. tit. 8. vi bonorum raptorum & de turba. C. 9. tit. 33. vi bonorum raptorum.

1. Rapina est delictum privatum, quo res mobilis aliena, vi vel coactis hominibus, lucri gratia aufertur. *pr. §. 1. J. l. 1. pr. l. 2. pr. & §§. seqq. h. t.* Est vel manifesta, in qua deprehenditur raptor: vel non manifesta, in qua non deprehenditur. *l. 52. §. ult. de furt.*

2. Actio vi bonorum raptorum est actio pœnalis mixta, quæ datur illis, quorum interest, adversus raptorem intra annum in quadruplum, post eum in simplum. *l. 2. fin. C. h. t.*

3. Datur illi, cujus interest rem raptam non esse, vel corruptam: quia rapta dicuntur, quæ corrupta alicui relinquuntur. *l. 4. §. 10. h. t.* Raptores sive deprædatores dicuntur, qui vi spoliant absque homicidio. Latrones, qui bona auferunt cum homicidio. vide *l. 28. §. 15. de pœn. l. 5. de L. Pompej. de paricid. l. 4. pr. ad L. A. Damhaud. prax. crim. c. 86.*

4. Contra illum, qui dolo, & vi rem mobilem lucri faciendi gratia rapuit, vel corrupit, vel causam dedit, ut fieret. *l. 2. §. 2. & seq. h. t.* cujuscunque pretii, etiam minimam. *d. l. 2. §. 11. h. t. junct. arg. l. 8. de publ. in rem act. junct. §. 1. h. t.* & raptori debitam. *d. l. 2. §. 18. in fin. h. t. l. 3. C. eod.* non vero contra heredem *l. 2. §. fin. h. t.* licet aliquid ad eum pervenerit. *d. l. 2. §. fin. d. t.* quia sufficit, hoc condictione furtiva ab illo repeti. *d. l.*

Rerum immobilium dicitur invasio. *§. 1. J. h. t. in fine,* & propterea datur interdictum de vi, quo recuperamus possessionem. *l. 1. §. 3. de vi & vi armat.* vel etiam condictio triticiaria. *l. 2. de condict. triticiar.* vel judicium publicum legis Juliæ. *l. 5. ad L. Jul. de vi priv. l. 3. §. ult. ad L. Jul. de vi publ.*

5. Si quis aliquo errore ductus rem suam esse existimans, & imprudens juris eo animo rapuerit, quasi domino liceat etiam per vim rem suam auferre à possessoribus, non quidem tenetur actione vi bonorum raptorum, neque actione furti: verum, si res propria fuerit, cadit suo dominio: si aliena, post restitutionem ejus etiam æstimationem

præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

præstare debet. §. 1. J. *h. t. l.* 13. *quod met. cauf. l.* 7. *C. unde vi.*

6. Utrum hæc pœna hodie adhuc sit in usu? disputatur. Quidam negant, quidam affirmant. vide *Biccium in aureis. sect.* 4. *th,* 185. *ll. uu.* ubi præjudicia affert pro affirmantibus & negantibus. *junge Vinn. h. t.* §. 1. *in fin. Srruv. Ex.* 45. *th. deferunt.* 115.

7. Datur in quadruplum intra annum utilem. *l.* 2. §. 13. *ff. l.* 2. *& fin. C. h.t.* sive deprehendatur raptor, sive non; & sic lenius non punitur quam fur. *pr. J. h. t.* post annum in simplum *pr. J. d. t.* in quadruplo inest rei persecutio, ita ut sit actio mixta, *ut dictum,* ex pœna & re. *pr. J. h. t.* §. 19. *J. de act.* præterea continet famæ & bonæ existimationis privationem. *l.* 1. *de his qui not. infam.* Judæo contra christianum datur tantum in duplum. *l.* 6. *C. de pagan.*

8. An hodie pœna tripli in usu sit, an vero tantum judicium criminale, ita ut post rei restitutionem, si fieri possit, reus in corpore puniatur, & quidem ultimo supplicio, si fiat in itinere publico? Alii affirmant posterius, & actionem civilem vi bonorum raptorum in pœnam tripli non habere usum. *Ordinat. crimin. art.* 126. Alii prius. inter hos est *Schilt. Ex.* 49. *th.* 23. ubi putat: hodie adhuc civiliter agi posse salvo tamen jure reipublicæ, & pœnæ sibi debitæ; imprimis, si in turba damnum sit datum. Posse etiam fieri ex circumstantiis temporum, & judiciorum, ut consultius & facilius sit propter ejusmodi maleficium civiliter potius, quam criminaliter procedere.

9. Concurrunt actio furti vel manifesti, vel non manifesti. *l.* 1. *h. t.* hujus exemplum est in lege 52. §. *ult. de furt. junge hic. l.* 80. §. 3. *l.* 88. *eod.* actio *L. A.* si sc. res rupta, læsa, vel corrupta sit. *arg.* §. *fin. J. ad L. A.* condictio furtiva. *l.* 2. §. 26. *h. t.* rei vindicatio. *d l.* 2. §. 26. modo actor nondum sit consecutus quadruplum. *arg. l.* 88. *de furt.* quia hoc in se continet simplum. *pr. J. h. t.* Accusatio publica, vel extraordinaria persecutio, ad pœnam extraordinarim. *l. fin. de privat. delict.* vel ex L. Jul. de vi publica, & privata. *l.* 2. §. 1. *h. t.* ad ultimum supplicium, si quis in itineribus homines ferro aggrediatur, & spoliet, idque sæpius: cæteri enim in metallum damnantur, vel relegantur in insulam. *l.* 28. §. 10. *de pœn.* Carolus V. hoc non considerat, sed generaliter omnes, sive semel sive sæpius sic rapuerint, sive res sit magna, sive exigua, ultimo supplicio punit. *Ord. crim. art.* 126. sæpe rotæ imponuntur; quo jure? nullibi sancitum invenitur. *Carpz. in pr. crim. p.* 2. *q.* 90. §. 14. defendi potest ex *l.* 1. §. 12. *de off. præf. urb. l.* 13. *pr. de off. præf. l.* 28.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

§. 15. *de pœn. Grot.* 2. *c.* 19. *§.* 4. *n.* 2. *junct. c.* 20. §. 8. 9. Si sint plures, omnes puniuntur absque conditionis respectu, utrum sint nobiles, an plebei, etiamsi res restituatur. Nec obstat: quod sic laquei pœna mitigetur: quia hîc exemplo opus est, vel, si saltem vi cogant, ut ipsis detur: etiam in villis, & domibus. *Carpz. d. q.* 90. §. 68. 73. nisi magnam vim non adhibeant. *d.* §. 78. Sic mitigatur interdum, si quis stet in excubiis, ad jussum alterius faciat, spoliantem iterum spoliet, si rustici à militibus spoliati alios spolient, ob famis necessitatem. *Carpz. q.* 91. §. 14. 26. *& seqq.*

10. Ut in furto, ita in rapina non interest, utrum res rapta sit propria, an aliena: quia non requiritur, ut sit in bonis, sed sufficit, ut sit ex bonis. §. *ult.* J. *h. t.*

11. Ad violentum damnum refertur, quod in turba, id est, 10. aut 15. hominibus coactis, vel congregatis dolo datum est. Datur actio infactum intra annum in duplum, post eum in simplum. *l.* 4. *pr.* §. 1. 3. 11. *h. t.* in duplum venit verum rei pretium, ita ut præsentis temporis fiat æstimatio. *d. l.* 4. §. 11.

Lib. 47. tit. 9. de incendio, ruina, naufragio, rate, nave expugnata.

12. Ad damnum violentum quoque pertinet, si quis, vel ex loco, ubi incendium est ortum, vel ruina fit, vel occasione incendii, ruinæ, naufragii, ratis vel navis expugnatæ, dolo malo rapuerit, vel damnum aliquod dederit, intra annum utilem in quadruplum, post annum in simplum. *l.* 1. *pr.* §. 2. 5. 2. *l.* 3. *pr. h. t.* quamvis enim non videbatur opus esse hac actione adversus raptores, cum vel actione furti, vel vi bonorum raptorum judicio, vel etiam accusatione criminali teneantur. *l.* 1. §. 1. *l.* 5. *h. t.* tamen quia tales fures improbiores sunt, dum afflicto afflictionem addunt. *arg. l.* 1. §. 3. *&* 4. *depos.* prætor etiam separatim de his edicere voluit. *d. l.* 1. *pr.* §. 1. *h. t.*

12. Actio ex hoc delicto est actio in personam, competens iis quorum res direptæ sunt adversus eum, qui dictis casibus dolo malo abstulit, damnum dedit, vel recepit, intra annum in quadruplum, post eum in simplum, *l.* 1. *pr. h. t. l.* 18. *C. de furt.*

13. Habet locum, etiamsi quis nullam vim adhibuerit: quia dum incendio exorto, vel in expugnatione navis aliquis in trepidatione est constitutus,

ſtitutus, præſumitur ipſi vis illata, ſicut in turba, licet revera illata non ſit. *arg. l.* 4. § 4. 5. *vi bon. rapt.*

14. Datur omnibus, quorum intereſt, contra omnes, & eorum receptores. *l.* 3. §. 3. *h. t.* etiam contra piſcatores, qui nocte lumine oſtenſo fallunt navigantes, eos in periculum adducunt, ut ſibi execrandam prædam parent. *l.* 10. *h. t.* non vero in heredes, niſi quatenus ad eos pervenit. *l.* 4. §. *fin. h. t.*

15. Hodie fures incendiarii, & qui bona naufragorum eripiunt gravius puniuntur, ita ut etiam pœna ad laqueum extendi poſſit. *Dambauder. prax. crimin. c.* 116. Brun. *ad l.* 4. *h. t.* eam arbitrariam eſſe putat. Alii exiſtimant, in foro noſtro nemini eſſe prohibitum civiliter agere, & judici crimen publicum, & pœnam relinquere. vide *l.* 4. §. 1. ubi graves pœnæ recenſentur. *Schilt. d. Ex.* 49. *th.* 34.

16. Ceſſat (1) ſi ob ſuſpicionem incendii vel ruinæ quid fuerit ablatum. *l.* 1. §. 4. *h. t.* (2) dolus abſit. *l.* 3. §. 3. *d. t.* (3) ſi quis rem poſt naufragium factum in littore jacentem rapuerit. *d. l.* 3. *pr. h. t.*

17. De conſuetudine, qua bona naufragorum in fiſcum rediguntur, an ſit rationabilis? vide *Grot.* 2. *c.* 7. §. 1. *junge auth. bona naufrag. C. de furt. vide ſupra p.* 46. §. 58. *in fin. l.* 5. *C. de naufr.*

Titulus III.

De Lege Aquilia.

Lib. 9. *tit.* 2. *ad Leg. Aquiliam. C.* 3. *tit.* 35. *de L. Aquilia.*

1. Tertium delictum privatum eſt damnum injuria à libero homine datum, quod vindicatur lege Aquilia, quæ plebiſcitum eſt, latum ab Aquilio tribuno plebis.

2. Quis iſte fuerit omnino incertum. vide *Cl. Dn. Noodt in tr. ſing. ad L. A. c.* 1. Dicitur lex: quia poſt legem Hortenſiam plebiſcita vim legis acceperunt. §. 4. *Inſt. de Jur. nat. gent. & civ.*

3. Damnum injuria datum eſt delictum privatum, quo dolo vel culpa res alterius læditur. *pr. J. h. t. l.* 8. 9. 27. 44. *h. t.*

4. Interdum locum habet propter damnum in re propria datum: ſi ſcilicet tertii jus lædatur, ut in re fructuaria, vel oppignorata. ſicut enim hoc in caſu rei propriæ poteſt furtum fieri, ita etiam damnum in ea dari. *l.* 17. *pr.* 19. 20. *h. t.*

5. An

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

5. An, quando damnum datur culpa, potius sit quasi delictum? Plures affirmant: quia natura quasi delictorum consistit in culpa. *arg. tit. de obligat. quæ ex quasi delicto nascuntur.*

6. Si concurrat cum contractibus, culpa levissima est præstanda in iis, in quibus secundum naturam objecti ab ea quis non excusatur; secus quam quando talem admittit in re, quæ non requirit exactissimam diligentiam. e. g. in commodato præstanda est levissima, in locato levis, in deposito lata; qui enim non adhibet diligentiam, quam jura non requirunt, alteri injuriam non facit, licet inde damnum sentiat. *arg. l. 151. de R. J. l. 24. §. f. l. 26. de damn. infect. Struv. Ex. 14. th. fundamenta 20. in f.* imo, si faciam aliquid contra id, ad quod quis verum jus non habet, sed saltem aptus est, ipsi non obligor ad damni restitutionem: quia non id aliquid suum est, ad quod quis aptus est. licet aliâs naturaliter unusquisque obligetur ad resarciendum damnum; quod vel dolo, vel culpa alteri dedit in eo ad quod verum jus habet, sive ex privatorum bonis sit, sive jure publico debeatur. *Grot. 2. c. 17. §. 1. 2. 3.*

7. Si nec dolus, nec culpa intervenerit, non intelligitur damnum injuria datum esse. Sic, ex lege Aquilia non potest agi ob damnum, quod (1) fit ab eo, cui nihil imputari potest, cum ob deficientem usum rationis, ut furiosis, mente captis, infantibus, ad quos referuntur dormientes: non autem ebrii. *arg. l. 6. §. 7. de re militari, vide supra in titulo de obligationibus quæ ex delicto.* pubertati proximi obligantur: quia doli sunt capaces. *§. 18. J. de oblig. quæ ex del. l. 5. §. 2. h. t. l. 13. §. 1. de dol. mal.* secus, si admodum impuberes sint, & infantiæ proximi. *l. 3. §. 1. de sepulchr. viol. §. 10. J. de inut. stip.* tum ob accidentem casum fortuitum. *§. 3. 4. J. h. t. l. 7. §. 4. h. t. l. 9. §. f. l. 10. 11. l. 29. §. 2. 3. l. 45. §. 3. l. 49. §. 1. h. t. l. 52. §. f.*

8. (2) Jure permittente, aut ratione officii: scil. à magistratu non egrediente fines sui muneris. *l. 29. §. 7. h. t.* e. g. si magistratus, dum resistentem capere vult, quid violentius in eum fecerit. vel, si servum pignori capiat, & is se suspendat: juris enim executio nullam habet injuriam. secus, si limites egrediatur, e. g. si magistratus municipalis servum meum flagellis cædat, & inde moriatur: quia servos tantum modice castigare potest. *l. 17. §. 2. de injur.* liberum hominem plane non *l. 17. §. 1. qui & à quib. manum. liberi non fiunt.* Sic, si magistratus capiat pignus illudque reddat tritum, & corruptum sua negligentia, vel

feritate,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

feritate. aut, ex necessaria justaque defensione vel personæ. §. 2. J. *l.* 45. §. 4. *h. t.* vim enim vi repellere omnes leges, omniaque jura permittunt. *d. l.* 45. §. 4. vel rerum: ut si quis ædes vicini diruat suas ab incendio servandi causa. *l.* 49. §. 1. *d. t.* item, si quis quod in suo ædificatum est destruat. *l.* 29. §. 1. *d. t.* vel alias contra vim res tueatur. *l.* 1. §. 27. 28. *l.* 3. §. 9. *de vi & vi armata.* *l.* 1. *C. unde vi.* vel quotiescunque privata vindicta jure est licita: ut si quis metu mortis furem occiderit. *l.* 5. *pr. h. t.* vel adulterum deprehensum servum alienum. *l.* 30. *pr. h. t.* in genere, quicunque dat operam rei licitæ & sine dolo vel culpa alium lædit, non tenetur. *l.* 7. §. 4. *l.* 9. §. *ult. h. t.*

9. Capita legis Aquiliæ tria fuerunt: ex quibus primum & tertium supersunt: secundum, de qua re disposuerit? doctores non conveniunt. *vide hic* §. 12. J. *Cujac. h. t.*

Primum caput est de homine vel quadrupede, quæ pecudum numero est, occisa. §. 1. J. *h. t.*

Tertium (1) est de servo vel pecude vulnerata: servi enim æquiparantur pecudibus. *l.* 2. §. *ut igitur apparet.* 2. *h. t.* (2) de bestia non pecude vulnerata, vel occisa (3) de quavis re usta, fracta, rupta, corrupta. §. 13. J. *d. t.* sive sit mobilis, sive immobilis: ut si arbustum meum, vel villam incenderis, si ædificium refregeris, aut dirueris, si æquæductum corruperis &c. *l.* 27. §. 31. 32. *h. t.* si arbores, aut sylvam cæduam immature cecideris. *d. l.* 27. §. *idem si arbustum* 7. §. 26. *h. t.* si in segetem meam lolium, aut avenam conjeceris. *d. l.* 27. §. *& ideo.* 14. §. 20. *h. t.* si meum servum adusseris facem objiciendo. *d. l.* 27. §. 6. si vulneraveris, virgis, loris, pugnis, telo. *d. l.* 27. §. 17. si mulierem pugno, vel equam ictu percusseris, ut ejecerit. *d. l.* 27. §. 22. *&c.* de testamento deleto vide *l.* 41. *h. t.* de oliva immatura, segete, uvis crudis. *l.* 27. §. 25. *h. t. jung. l.* 42. *de usu & usufr. leg.*

10. Actio legis Aquiliæ est actio in personam, qua vindicatur damnum per rei corruptionem injuria datum. §. *ult.* J. *h. t.* Est directa, utilis & in factum. *d.* §. *ult.*

11. Ex verbis legis actio directa datur domino, & ejus heredi. *l.* 11. §. 6. *h. t.* nihil refert utrum sit pepetuus, an temporarius. *arg. l.* 66. *de R. V.* etsi quis desierit esse, modo fuerit tempore damni dati. *l.* 56. *de obligat. & act.* vel, si tunc non fuerit, fictione juris retro talis habeatur. *arg. l.* 13. §. 2. *l.* 43. *h. t.* de servo redhibito vide *l.* 23. §. *ult. l.* 24. *de ædilit. edict.* regulariter dolum vel culpam dantis probat. *arg. l.* 2. *de probat. l.* 1. §. 3. *ad L. Cornel. de sicar.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

12. Ei, qui habet jus tantum ad rem, *ut loqui amant*. e. g. commodatario, hæc actio non datur. *l.* 11. §. 9. *h. t.* Nec obstat: quod actio, si quadrupes pauperiem fecisse dicatur, ei detur. *l.* 2. *si quadr. pauper. fecisse dic.* quia quadrupedem abigendo facere potuisset, ne rem commodatam deteriorem redderet, secus ac in damno injuria dato, quod nulla diligentia cavere potest. *l.* 19. *commodat.* idem dic de conductore *arg. d. l.* 11. §. 9. *l.* 41. *locat. cond.* de creditore vide *l.* 30. §. 1. *h. t.* fundamentum enim ejus est læsio rei nostræ, & quidem corpore ipsius corporis. *Struv. Ex.* 14. *th. ob hæc* 23.

13. Datur contra eum, qui damnum corpore in corpus dedit. *l.* 51. *pr. h. t.* etiam medicos, chirurgos, obstetrices & alios, usque ad caprarum & vitulorum custodes: qui si per imperitiam deliquerint de damno dato tenentur. *l.* 7. §. *ult. l.* 8. *pr. l.* 9. §. 1. *& seqq. ff.* §. 7. *J. h. t.* quia imperitia in artem profitenti culpa est. *d.* §. 7. *l.* 132. *de R. J. l.* 6. §. 7. *de offic. præs.* aliâs medico artis suæ præcepta sequenti casus mortalitatis non imputatur. *d. l.* 6. §. 7. *de offic. præs.* si quis tamen se dicat medicum, & non sit, & alius inde damnum patiatur, conveniri potest. Cæterum, de medicorum culpa raro in judicio agitur: eorum enim errata terra occultat, benefacta sol illustrat, & soli medico hominem occidere impune licet. An detur contra furem. ℞ non datur contra eum, qua talem: quia per rei corruptionem damnum non dedit, sed per contrectationem. *l.* 27. *pr. h. t.*

14. Si plures damnum dederint, omnes in solidum tenentur, & quod unus pœnæ loco præstitit alium non liberat: quia unusquisque deliquisse intelligitur, & pœna unumquemque tanquam suum authorem tenet *l.* 11. §. 2. *h. t. junge hîc Grot.* 2. *c.* 17. §. 11. *lib.* 3. *c.* 10. §. 4. si alius vulneraverit, alius vulneratum occiderit, ille de vulnerato, hic de occiso tenetur. *d. l.* 11. §. 3. *l.* 15. §. 1. *eod.* nisi alterius, qui damnum passus est, culpa concurrat. *arg. d. l.* 11. *pr.* Sic, si quis alium provocet ad duellum, & lædatur, non potest hac actione petere expensas & interesse propter vulnus acceptum, licet provocatus moderamen inculpatæ tutelæ excesserit. *arg. l.* 30. §. 3. *h. t. junct. arg. l.* 1. §. 11. *si. quadr. pauper. fecisse dicatur. Carpz. prax. criminal. part.* 2. *quæst.* 29. *n.* 53. si plures eundem percusserint, incertum tamen sit, cujus Ictu perierit, omnes de occiso tenentur ex L. A. *l.* 11. §. 2. *h. t.* non vero ex L. Corn. *arg. l. ult. ad L. Corn. de sic.*

In heredes non datur: quia est ex delicto. *l.* 23. §. 8. *h. t.* §. 9. *I. eod. Carpz. p.* 4. *c.* 12. *d.* 9.

15. Ad

15. Ad damni præstationem: ita ut in primo capite tanti res æstimetur, quanti maximi fuerit aliquo tempore anni retorsum computati à tempore quo damnum datum est. e. g. si servus ex vulnere moriatur, non à tempore mortis, sed à tempore dati vulneris computamus. *l.* 21. §. 1. *l.* 23. §. 3. *h. t.* sc. si fuerit anno major: aliâs, si infans occidatur intra annum quo natus est, tanti æstimatur, quanti hoc anni parte qua vixit plurimi fuit. *l.* 23. §. 7. *h. t.* in tertio, quanti res plurimi fuerit intra dies 30. proximos. unde hæc actio respectu plurimi est pœnalis & refertur ad mixtas: quia, *ut dictum*, hoc *plurimum* intra annum vel 30. dies continet pœnam, sicut id, quod præter illud est, rei persecutionem. *l.* 23. §. 8. *h. t. junct.* §. 19. J. *de act.* Non solum perempti corporis habetur ratio, verum extenditur æstimatio ad omne damnum, quod perempto eo infertur. exempla vide *in* §. 10. *J. h. t. Grot. d.* 2. *c.* 17. §. 12. *& seqq.* non quidem secundum affectionem, sed commune pretium. *l.* 33. *pr. h. t. junct. l.* 63. *ad L. Falcid.* nec ad interesse incertum: sic, si quis retia confregerit, ad æstimationem piscium, qui capi forte potuissent, non tenetur. *l.* 29. §. 3. *h. t.* non obstat *l.* 33. *in fin. pr. d. t.* intelligenda enim est de casu, quo certum est, nos fuisse consecuturos. Prætrea dominus deducit ex pretio, vel, quod idem est, minus accipit, quando ex re corrupta aliquid retinuit, e. g. bove occio, carnem coriumve *arg. l.* 14. §. 2. *de condict. furtiva.*

Æstimatio simpli contra inficiantem duplicatur: modo actor id petat. *l.* 2. §. 1. *l.* 23. §. 10. *h. t.*

16. Moribus hodiernis in primo & secundo capite, ut & in inficiatione, res æstimari solet quanti fuit eo die, quo damnum datum est. *Grœnweg. ad.* §. 2. J. *h. t.*

17. Utilis actio est, quæ datur ex mente legis, quando directæ non est locus (1) ob qualitatem personæ, cui damnum datum; sc. si fructuarius sit, aut bonæ fidei possessor. *l.* 11. §. 8. 10. *l.* 12. *h. t.*

(2) Propter modum damni dati: si scil sit in corpus, sed non corpore. §. *ult.* J. *h. t.* (3) ob qualitatem rei læsæ: ut, si sit liber homo, liberi nostri, vel nos ipsi. *l.* 13. *pr. h. t.* hoc in casu uxor, liberi & heredes ratione impendiorum in medicos agere possunt: vel etiam respectu operarum quibus quis caruit, aut cariturus est. *arg. l.* 7. *pr. l.* 23. §. 8. *h. t. arg. l.* 5. *l.* 7. §. 5. *de his qui effuder. vel dejecer.*

Hîc quærunt, an uxori detur contra maritum? negatur: quia datur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

propter liberum hominem ob expensas, & operas perditas: expensas autem maritus facit. *arg. l.13.de negot. gest.* operæ ipsi debentur. *arg. l. 48. pr. de oper. libert.* licet graviter puniatur. *N. 117. c. penult. Carpz. prax. crimin. p. 1. quæst. 12.*

18. Deficientibus & verbis, & mente legis, quando sc. aliquis occasionem dat damno, neque tamen corpore, neque in corpus, competit subsidiaria in factum, à prætore ex æquitate introducta: veluti, si quis misericordia ductus alienum servum compeditum solveret, ut fugeret. §. *ult.* J. *h. t.*

19 Concurrit actio L. Corneliæ de sicariis, L. Juliæ de vi publica, de damno in turba dato, de servo corrupto, actio locati, pignoratitia, &c. Ita tamen, ut si quis duriore ante egerit, contentus esse debeat: si leniore, possit adhuc petere quod in altera plus est, *ut dictum supra. Matth. de Crimin. Lib. 47. tit. 3. c. 2. n. 4. & seq.*

Titulus IV.

De Injuriis.

Lib. 47. tit. 10. de Injuriis & famosis libellis C. 9. tit. 35. de injuriis. tit. 36. de famosis libellis.

1. Quartum delictum privatum est Injuria. Injuria est delictum privatum dolo in alterius contumeliam commissum. §. 1. *J. h. t. arg. l. 13. §. 1. eod.* An interdum sit publicum? *vide l. 10. C. de episcop. & cler. auth. novo jure d. t.* Est vel realis, vel verbalis. §. 1. J. *h. t.* atrox vel levis. §. 6. J. *d. t. l. 7. §. 7. 8. l. 8. 9. h. t.*

2. Injuria realis est injuria, quæ facto aliquo ad probri & turpitudinis notam comparato, dolo, id est, animo injuriandi committitur. *l. 1. pr. junct. l. 3. §. 1. h. t.*

3. Injuria verbalis est injuria, quæ fit verbis ore prolatis vel scriptis. dicitur in specie convitium. §. 1. J. *h. t.*

4. Factum hîc notat omne id, quod opponitur verbis ore vel scripto prolatis. (1) si quis verberetur, pulsetur, cædatur. *l. 5. pr. §. 1. h. t.* (2) gestum. e. g. verbera minando *l. 15. §. 1. h. t.* medium digitum ostendendo, linguam exserendo, oculos distorquendo &c. *arg. d. l. 15. §. 27. pr. Matth. 47. tit. 4. c. 1. §. 1.* (3) habitum, quoties sc. ad alicujus invidiam vestes mutan-

tua,

tur, barba promittitur, submittitur capillus. *d.l.* 15. §. 27. *h.t.* quod quidam transferunt ad eos qui tempore Bachanaliorum veste talari in contumeliam doctorum utuntur (4) alia facta. e. g. personam vel bona alicujus arrestando *arg. l.* 1. §. 6. *l.* 15. §. 31. *h.t. l.* 31. §. 5. *de reb. auth. jud. possid.* barbam aut capillos expilando. *c.* 1. *pr. vers. si quis aliquem* 2. *F.* 27. vestes lacerando. *l.* 9. *pr. h.t.* usum rei propriæ impediendo. *l.* 13. *§. fin h.t.* inviti domum ingrediendo. *l.* 23. *h.t.*

5. Ad omnem injuriam requiritur dolus, qui consistit in animo injuriandi, eum omnes habere possunt, qui doli sunt capaces. interdum præsumitur ex facto injurioso, ita ut illum negans eum abfuisse probare debeat. *l.* 5. *C. h.t.* interdum eliditur ex præsumtione contraria. e. g. in patre, præceptore &c. *vide l.* 5. *§.* 3. *ad L. A. l.* 3. *C. de patr. potest. l.* 13. *§.* 1. *h.t.* quia in his videtur esse animus corrigendi. Sic, si astrologus aut illicitæ divinationis magister ex arte nefaria consultus aliquem furem dixerit, non tenetur injuriarum, licet aliter puniendus. *l.* 15. §. 13. *h.t.* Sic, joci innoxii non attenduntur *l.* 3. §. 3. *h.t.* secus quam asperæ & atroces facetiæ. sic excusat retorsio. *l.* 25. *de procurat.*

6. Hîc quæritur, an veritas convitii excuset à pœna injuriarum? negatur. (1) *arg. l.* 5. *C. h.t.* modo animus injuriandi ex circumstantiis appareat. (2) *arg. l. un. C. de famos. libell.* in qua requiritur legitima denunciatio, hæc si non fiat & adsit talis animus, pœna injuriarum locum habet, licet delictum sit verum. (3) confirmatur *art.* 110. *Ord. crim.* non obstat *l.* 18. *h.t. vide Struv. Ex.* 48. *th. requirit.* 54. Nec auditur si velit probare: quia sufficit animus injuriandi, licet interdum moribus detur excusatio: si sc. reipublicæ intersit, e. g. ob latrocinium, rapinam, furtum, lepram objectam: ne delicta maneant impunita, & ut contagiosus removeatur è consortio hominum. *arg. l. un. C. de famos. libell.* Sic tenetur, si quis objiciat crimen à principe remissum, vel pro quo pœnam sustinuit, aut quod tortura purgavit.

7. An ebrietas? affirmatur, si sit summa, injuria vero verbalis *arg. l.* 53. *in pr. de furt.* secus si injurians sit ebriosus & pronus ad rixas. *vide supra p.* 688. *§.* 11. si sit injuria realis, licet cesset actio injuriarum, datur tamen legis Aquiliæ. *arg. l.* 44. *ad L. A.*

8. An iracundia? si actus sine præjudicio tertii retractari possit, excusat. *arg. l.* 3. *de divort. & repud.* secus si non possit. *l.* 5. *C. h.t.* vel distingue: an ira sit vehemens, ut turbaverit liberum arbitrium, an levior: illo casu, si (1) justa causa præcesserit. *arg. l.* 38. §. 8. *ad L. Jul. de ad*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ult. l. 3. §. 3. *ad SCtum Sillan.* (2) injuria sit facta, illa durante, excusat: secus, si unum ex his deficiat. *vide DD. ad l.* 48. *de R. J.* an levis sit? & sola pœnitentia non sufficit. *arg. l.* 17. §. 1. *de ædilit. edict. arg. l.* 65. *de furt.*

An, si quis ex alio audiverit? negatur. *arg. l. un. C. de famos. libell.* nec, si author demonstretur. *arg. d. l. un.* & sic uterque punitur. *Carpz.* 2. *R.* 62. *n.* 7. 8. nisi ex garrulitate fuerit dictum. nec, si quis ad mandatum alterius fecerit. e. g. advocatus ex mandato principalis convitium adversario objecerit. *l.* 11. §. 3. 4. *h. t. l.* 5. *C. de accusat.* quid, si mandans sit superior? non est obediendum, ubi ministerium est crimen. *arg.* §. 7. *J. de mand. l.* 14. 15. *de condit. instit.* vide supra. imprimis, si sit injuria atrox. *arg. l.* 37. *pr. ad L. A. Grot.* 2. *c.* 26. §. 3. *n.* 1. 2. *in fin. n.* 3. Sic magistratus tenetur, si fines officii excesserit *l.* 32. *h. t.* ut & ministri ecclesiæ & sacerdotes, quando pro concione certam personam criminis alicujus arguunt. *arg. d. l.* 32. *h. t.* quo in casu agi potest ad recantationem *R. J.* 1530. §. *Wir haben. V. die prediger. R. J.* 1542. §. *damit aber.* modo animus injuriandi evidentissime probetur. Si quis in judicio contra testem excipiat tanquam infamem, quod sit falsarius, improbus, criminosus, contrra judicem, tanquam suspectum, & non probet? *vide Ludwell. Ex.* 15. *th.* 6. *lit. G. in fin. Struv. Ex.* 48. *th. non excusat.* 55. *supra p.* 690. §. 11. *p.* 712. §. 8.

10. Afficitur quis injuria vel immediate in propria persona, vel mediate, per personam, quæ est in ejus potestate, vel affectu. §. 2. *J. h. t. l.* 1. §. 3. *d. t.* sic patri infertur injuria per filium, filiam. *l.* 1. §. *fin. h. t.* marito per uxorem, non vero uxori per maritum, nisi simul ejus injuriam involvat: ut, si quis maritum cornutum vocet. *vide l.* 11. §. 8. *h. t.* sponso per sponsam, domino per servum, si atrox injuria ipsi inferatur in contumeliam domini: etiam per hodiernos famulos, si expediant negotia domini & in contumeliam ipsius injuria ipsis inferatur. imo, moribus interdum extenditur usque ad bruta, & canes. *arg.* §. 3. *J. h. t. l.* 15. §. 45. & 48. *h. t.* modo injurians in genere sciverit has personas esse vel sub potestate, vel in affectu. *arg. l.* 1. §. 8. *l.* 18. §. *f. d. t.* licet patrem, maritum &c. ignoraverit. *dd. ll.* vel priores consenserint *l.* 1. §. 5. *h. t.* Idem dicunt de subdito, vasallo, modo contumelia aperte superiores respiciat. *Wesenbec. h. t.* imprimis, si sit legatus. *Grot.* 2. *c.* 18. §. 7. *ult. lib.* 3. *c.* 20. §. 32. interdum, per socium *Grot. d. c.* 20. §. 33.

11. Fit etiam injuria heredibus, si defuncto inferatur. *l.* 1. §. 4. *l.* 27. *eod.* licet enim per mortem injuria tollatur, quia tamen spectat ad existimatio-

mationem heredum, si qua defuncto aut funeri sit illata, recte agunt. *Schneidw. ad* §. 1. J. *de perpet. & temporal. act.*

12. An cognato facta intelligitur illata toti cognationi? negatur. (1) quia hoc specialiter est constitutum in iis, qui sunt sub potestate vel patria, vel dominica, vel affectu maritali *l.* 1. §. 3. *h. t.*

(2) in delictis privatis ille saltem agit, qui damnum est passus, non alius pro ipso. *arg. l.* 1. §. 3. *h. t. Matth. lib.* 47. *c.* 4. *n.* 11. *Bachov. in not. ad wesenb. h. t. Harprecht. ad* §. 2. *J. h. t.* ubi ad contraria respondet. In praxi interdum contrarium observatur, ita ut conjunctæ personæ non civiliter, sed criminaliter agere possint.

13. An genti per gentem? Alii affirm. *Grot.* 2. *c.* 20. §. 40. *c.* 25. §. 7. 8. Alii negant. *vide Justit. nostr. jur. natur. d. c. q.* 8. 9. *Os. ad Grot. d. l.*

14. Læsio consistit in facto ad nostram contumeliam spectante, *l.* 1. *pr. l.* 7. §. 1. *h. t.* ab actore exprimendo & probando. Huc refertur (1) si quis convitiis & verbis per se injuriosis alium proscindat, furem, nebulonem &c. appellando, vel, ironice bonum virum, egregium advocatum, medicum, bonum maritum, dolet mihi ex animo te ob furtum virgis cæsum, vel verba moribus regionis injuriosa adhibeat, licet per se injuriosa non sint: vel, si quis non debitorem dixerit debitorem. *l.* 15. §. 33. *h. t.* etiamsi sit vitium naturæ, ut si quis vocetur luscus, claudus &c. *arg. l.* 2. *pr. in med. ibi: quid enim tam durum est. C. quando & quib. quarta pars deb.* quid, si morbus gallicus objiceretur? in regionibus quibusdam, ubi est morbus late patens, non est injuria, secus ac inter nos: quia est contra bonos mores civitatis. *l.* 15. §. 6. *h. t. Matth.* 47. *c.* 4. *p.* 140. (2) animo injuriandi honorem & reverentiam debitam non exhibeat, vel præcedentiam deneget. *arg. l.* 15. §. 27. *pr. h. t.* virginis pudicitiam attentet verbis obscœnis. *l.* 15. §. 20. 21. 22. *h. t.* etiam osculo, quod ipsi invitæ infigit. *arg. l.* 15. §. 23. (3) corpus lædat. *l.* 1. *pr. h. t.* (4) rebus vel juribus nostris damnum, vel vim inferat. *l.* 5. *pr. l.* 13. §. *f. h. t. l.* 25. *de act. emt. Struv. d. Ex.* 48. *th. læsio.* 57. Etiamsi injuriam passus usu rationis destituatur: ut furiosus, infans. *l.* 3. § 1. *h. t.* vel sit servus, si atrocius quid in ipsum committatur absque respectu ad dominum. *l.* 15. §. 35. *h. t.* Sive expresse quis nominetur. *arg. l.* 15. §. 7. *h. t.* sive impersonaliter: modo de injurato ex circumstantiis constet. *arg. d. l.* 15. §. 6. *h. t. l.* 6. *de R. C.* licet sit ignotus. *l.* 18. §. 3. *h. t.* aut absens. *l.* 15. §. 7. *d. t.* aut in persona fuerit erratum. *d. l.* 18. §. 3. *h. t.* modo persona talis sit, ut respectu ejus fuisset injuria. vide *l.* 18. §. 4. *h. t.* sive sit privata, sive publica, vera aut ficta: ut est collegium, universitas, civitas.

15. Actio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

15. Actio injuriarum datur vel ex edicto prætoris, vel ex lege Cornelia. quæ in specie pertinet ad injurias reales. *l. 5. pr. h. t.* §. 8. *&* 10. *J. eod.* utraque extra ordinem criminaliter agi potest, *d.* §. 10. *l. ult. h. t.* & civiliter. *l.* 15. §. 34. *l.* 37. §. 1. *eod. Franzk. Ex.* 12. *quæst.* 9.

16. Civiliter agitur ad emendam injuriam: crimenaliter, quando judex pro ratione injuriarum reum punit, & pœna est arbitraria: aliquando mulcta, relegatio, fustigatio, manus amputatio, ultimum supplicium: certa enim pœna constitui nequit, quia ex persona inferente & patiente, ex loco, tempore, aliisque circumstantiis fere infinitis dependet. *l.* 43. *l. ult. h. t.*

Si civiliter agatur, in utraque actione qui injuriam passus est, sive mediate, sive immediate, eam certa pecuniæ summa pro injuriæ atrocitate æstimat, quam judex deinde moderatur, & actori adjudicat. §. 7. *J. h. t.*

17. Actio æstimatoria est actio in personam, quæ competit injuriam passo contra injuriantem, ad injuriæ æstimationem sibi adjudicandam. *l.* 1. §. *fin. l.* 41. *h. t.* est vel directa, vel utilis. *l.* 15. §. 1. *d. t.*

18. Datur & illi, qui directo, & illi qui per consequentiam læsus est, nec hæc per illam consumitur. *l.* 1. §. *f. l.* 41. *d. t.* neque invito filiof. pater eam remittit, si sit vilis persona, secus, si non sit. *l.* 17. §. 12. *&* 13. *h. t.* si uxori alicujus sit illata & uterque conjugum in patris potestate, quatuor personis datur. filius eam non intendit, nisi pater sit absens. *l.* 17. §. 10. *d. t.* sed hic ejus nomine, & suo proprio. *arg. d. l.* 17. §. 10. 11. *l.* 41 *d. t.* non vero heredibus. *l.* 13. *pr. l.* 15. §. 14. *h. t.* nisi lis sit contestata, *d. l.* 13. *pr. arg. l.* 28. *h. t.* §. 1. *J. de perpet. & temp. act.* quia collegium non moritur, propter perpetuam substitutionem. *l.* 76. *de judic.* collegio datur mortuis iis, quibus injuria est illata ut collegis: tunc enim non tantum considerantur ut singuli.

19. Contra injuriantem, etiam collegium & civitatem, modo isti, qui alii eam intulerunt, non sint mortui: quia hoc male meritum non transit in collegium vel civitatem, nisi delictum superstites & successores approbaverint. *vide Grot.* 2. *c.* 21. §. 1. *n.* 1. §. 8. *Puff.* 8. *c.* 3. §. 29. non vero contra heredem. *l.* 22. C. *de pœn. l.* 13. *pr. l.* 15. §. 14. *h. t.* nisi lis fuerit contesta. §. 1. *J. de perpet. & tempor. act. d. l.* 13. *pr. l.* 15. §. 14. Institui & suscipi potest per procuratorem. *l.* 11. §. 2. *l.* 17. §. 19. *h. t. l.* 42. §. 1. *de procurat. Carpz. p.* 2. *q.* 95.

Ad æstimationem, *ut dictum*, actori applicandam.

20. Condemnatus sit infamis. *l.* 1. *de his qui not. infam. arg. l.* 40. 42. *h. t.* nisi

nisi injuria sit levis, ut si quis aliquem vocet rusticum. *arg. l.* 17. §. 3. 40. *h. t.* Sicut injuriati fama non læditur: quia consistit in virtute propria. *l.* 5. §. 1. *de extraord. cognit. l.* 3. *C. h. t. l. un. in fin. C. de famos. libell.* & salva ea potest remitti. *Crrpz. prax. crimin. p.* 2. *q.* 95. *n.* 90.

Cessat etiam infamia in atrocibus injuriis (1) si judex famam reservet ex justa causa. *arg. l.* 63. *de furt. junct. l.* 13. §. 7. *de his qui notant. infam.* de qua cognoscit. *Carpz. d. p.* 2. *q.* 94. *n.* 79. 80. (2) per procuratorem quis se defendat *l.* 6. §. 2. *de his qui not. infam.* (3) authoritate magistratus super injuriis transigat. *d. l.* 6. §. 3. 4. (4) ante sententiam pœnam pecuniariam offerat. *arg. l.* 73. *de procurat.* (5) propter contumaciam condemnetur. *arg. d. l* 6. §. *fin. de his qui not. infam. Carpz. d. part.* 2. *quæst.* 94. *n.* 78. *& seq.*

21. Tollitur morte alterutrius ante litem contestatam. *l.* 13. *pr. h. t.* vel facto injuriati, vel præscriptione. Facto (1) dissimulatione, si quis plane injuriam ad animum non revocaverit. §. *ult. J. h. t.* de quo constat ex certis signis. (2) remissione, vel tacita: si quis injuriam semel ad animum revocatam postea negligat, idque ex certis argumentis appareat. referri huc potest, si quis extra necessitatem, vel casum fortuitum, sciens cum injuriante ad eandem mensam accumbat, cumque eodem edat, bibat alter in alterius sanitatem: etiam interventu osculi, & amplexu, vel dextras jungendo: non vero, si clericus injuriatus injuriantem absolvat: quia facit ex officii necessitate: nec, si quis periculose decumbat, in confessione sacerdoti facta injuriam remittat, postea reconvalescat: neque recitatio orationis dominicæ, vel usus sacræ cœnæ: quia his privatam tantum vindictam remittit, sive, animum vindicandi privatim. Alii dissentiunt: quia, si postea ad pœnam delinquenti imponendam ageret, ex animo non remisisset injuriam, & malæ consuleret animæ suæ. *Bachov. ad* §. *fin. J. h. t.* vel expressa, quæ fit pacto & transactione. *l.* 17. §. 1. *de pact.* juramenti delatione, & præstatione. *l.* 11. §. 1. *h. t.* durat tamen actio L. A. si damnum alicui illatum sit: quia tendit ad diversum finem. *l.* 2. *de privat. del.* §. 1. *l.* 32. 41. §. 1. *de O. & A. Matth.* 47. *tit.* 4. *c.* 1. §. 16. *Struv. d. Ex.* 48. *th. cæterum* 64.

Præscriptione: anno, à die scientiæ computando, si civiliter agatur. sive scripta sit injuria, sive non. *l.* 5. *C. h. t.* Dissentientes refutat Matth. *d. lib.* 47. *tit.* 4. *c.* 1. §. 18.

22. Persecutio criminalis extraordinaria est persecutio, qua injuriam passus petit, ut reo officio judicis extraordinaria pœna irrogetur. §. 10. *J. h. t.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

23. Datur illi cui æstimatoria, non vero procuratori. *l. fin.* C. *h. t.* nisi sit persona illustris. *d* §. 10. J. *h. t. d. l. fin.* C. *h. t.* interdum judex per modum inquisitionis ex officio punit. *arg. l.* 51. §. 2. *in med. ad. L. A. junct. l.* 19. *de off. præs.*

24. Contra injuriantem, *ut supra*, procurator non admittitur, nisi sit persona illustris. *d. l. fin.* C. *h. t.* & injuria non sit atrocissima: quia aliâs hoc in casu pro arbitrio judex eum recusat. *Carpz. p.* 2. *q.* 95. *n.* 56. *& seq.*

25. Ad pœnam extraordinariam. §. 10. J. *h. t.* interdum pecuniariam fisco applicandam, vel aliam, etiam corporis afflictivam, *ut supra dictum.* competit ipsi injuriato elective cum æstimatoria, non cumulative: quia utraque ad eundem finem, sc. vindictam, comparata est. *l.* 6. *l.* 7. §. 1. *h. t.*

26. Tollitur (1) morte injuriantis. *arg. l.* 3. C. *si reus vel accusat. mortuus fuer.* (2) præscriptione 20. annorum. *l.* 12. *C. ad L. Corn. de fals.* secus quam pacto, transactione, vel alia remissione istius, qui injuriam passus est: quia publice interest, ut delicta puniantur. *arg. tit. quando civil. act. crimin. præj.* sic non obstat retorsio.

27. Etiam ex L. Cornelia, si criminaliter agatur, durat 20. annos. *l.* 12. *C. ad L. Corn. de falsis: junct. arg. l.* 5. *C. h. t.* An idem dicendum si civiliter? alii affirmant. *arg. dd. ll. junct. arg. l.* 8. *de public. in rem.* Alii 30. annos concedunt. *arg. l.* 1. C. *de annal. except. l.* 3. *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annorum.* Hanc opinonem veram putamus: quia est ex lege. *arg. dd. ll.* & tendit ad privatam utilitatem.

28. Famosus libellus, vulgo pasquillus, est injuria, qua aliquid ad infamiam alicujus pertinens, sive notabile crimen, scripto, vel sine scripto, pictura vel sculptura, objicitur. *l.* 5. §. 9. 10. *l.* 15. §. 29. *h. t. l. un. C. de famos. libell. R. J. de anno* 1548. *tit. von Schmeschrifften* §. *ferner setzen undt wollen. Ord. polit. de anno* 1575. *tit.* 35. *von Buchtruckern.*

29. Differt ab alia injuria, quod in eo debeat objici aliquid ad infamiam alicujus pertinens. e. g. furtum, adulterium, vel simile crimen. *d. l.* 5. §. 9. 10. *h. t. l.* 1. 4. §. *f. de his qui not. infam. l.* 7. *de public. judic. Ord. Criminal. art.* 110.

30. Nec interest, utrum nomen quis expresserit nec ne: quia nominis appositio (1) facit tantum ad probationem. *l.* 21. C. *de probat.* (2) per *l.* 5. §. 9. *h. t.* (3) *d. Ordinat. polit. de anno* 1577. *tit.* 35. §. *undt setzen ibi: es habe der author seinen nahmen darunder gesetzet oder nicht.* (4) major est ejus impudentia, qui nomen subscribit. Nec veritas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ritas criminis excusat à pœna, nisi quis probet animum dolosum abfuisse: ut, si quis crimen publicæ utilitatis causa detexerit; de quo casu loquitur *Ord. crim. art.* 110. *in f. l. un.* C. *de famos. libell. Bitec. sect.* 4. *th.* 153. *lit. A. Struv. d. Ex.* 48. *th. differt.* 66.

31. Committit hoc delictum, qui librum ad infamiam alicujus pertinentem scripsit, composuit, edidit, vel dolo malo fecit, ut quicquid eorum fieret: etiam, qui vendidit, vel excudit. *d.l.* 5. §. 9. 10. *de injur. d. Ord. polit. ad annum* 1577. *tit.* 35. An lex *un. C. de famos. libell.* loquatur tantum de criminibus publicis, an vero etiam de omni crimine, quod ad famam, & existimationem alicujus privati spectat? Mathæus *de crim. pag.* 165. putat, loqui tantum de publicis, per verba legis, ibi: *sane si quis devotionis suæ ac salutis publicæ custodiam gerat.* & hinc, si sit aliud, quod quis debeat puniri extra ordinem.

32. Vindicatur, vel actione injuriarum, & reus condemnatur juxta petita libelli. *Carpz. part.* 2. *quæst.* 98. vel ex Scto, publico judicio, & damnatus fit plane intestabilis, ita ut nec ipse possit testimonium dicere in aliorum testamento, nec ipse testamentum condere. *l.* 18. §. 1. *l.* 26. *qui testam. fac. possunt.* in lege *un.* C. *de fam. libell.* pœna est capitalis. ex jure canonico, fustigatio, interdum excommunicatio, depositio. secundum Const. Carolin. ea, quæ statuitur crimini, quod alteri objicitur. *art.* 110. id quod & jure Saxonico obtinet. *Struv. d. Ex.* 48. *th. vindicat* 69. Durat 20. annos. *arg. l.* 12. *C. ad L. Corn. de fals.*

33. Extraordinaria tantum obtinet hodie (1) si quis sit divulgator: qui scil. inventum libellum non lacerat, & comburit, sed propalat absque dolo: quia tunc garrulitas est, non injuria, quæ absque animo injuriandi non committitur. *Math. d. pag.* 165. (2) nomen expresserit. (3) verum objecerit crimen (4) aliæ circumstantiæ leviorem pœnam exigant. Imo, moribus mitius in causa hujus criminis in authores pronuntiari solet. *d. Ex. th. non tamen.* 70. Ejus, cui crimen est objectum in libello, opinio non læditur: nulla namque hominis improbi calumnia infamat, & nulla injuria est sine alterius contumelia. *arg. l.* 5. §. 1. *de extraordinar. cognit.*

34. Qui indicat authorem pro arbitrio judicis prœmium accipit. *l.* 5. §. *f. de injur.* Sic, qui amore salutis publicæ legitime ad magistratum defert criminis vere reum, præmio afficitur. *l. un.* C. *de fam. libell.* Quemadmodum, qui proditorem patriæ capit, aut interficit, licet pater sit. *l.* 35. *de religios. & sumpt. funer.* qui reum falsæ monetæ accusat. *l.* 2. *C. de fals. monet.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

35. Præter actiones injuriarum ex jure Justinianeo, moribus duo alia remedia contra injuriantes introducta sunt, alterum judiciale, actio ad palinodiam: alterum extrajudiciale, retorsio.

36. Actio ad palinodiam est actio in personam, quæ datur injuriam verbalem passis contra injuriantem ad injuriæ illatæ recantationem, & revocationem. Fit, quando contrariis verbis damnum honori nostro illatum reparatur, vel etiam, verba injuriosa revocantur, & honor debitus exhibetur.

37. Emenda ergo, vel est honorabilis, vel utilis: hæc in æstimatione injuriæ, & pœna pecuniaria: illa, in reparatione honoris consistit, & est triplex (1) declaratio, quando verba injuriosa sunt dubia (2) deprecatio, in convitiis levioribus: ut si quis aliquem claudum, luscum, &c. dixerit, vel verba inhonesta, & obscena contra aliquem evomuerit. (3) palinodia, vel recantatio in gravioribus. *Fransk. Ex.* 12. *quæst.* 8. *Grot. l.* 2. *c.* 17. *§. ult. Struv. d. Ex.* 48. *th. præterea* 60.

38. Datur injuriam passis, & heredibus, licet lis nondum sit contestata. *arg.* §. 1. J. *de perpet. & temp. act.*

39. Contra injuriantem, & ejus heredes, post litis contestationem. *l.* 58. *de O. & A. arg. l.* 139. *de R. J.* de hoc tamen alii dubitant. Ad famæ restitutionem. Quam si facere recuset, præsens pro qualitate personæ vel incarceratur, mulcta interdum indicitur, relegatur, vel lictor nomine ejus recantat eo præsente. contra absentem proceditur per citationem, & si comparere nolit, sententia, qua condemnatur ad recantationem, affigitur in loco judicii, & injuriæ commissæ. *Carpz.* 2. *q.* 94. *n.* 21. *& seqq.* Extinguitur (1) morte injuriantis. *arg.* §. 1. J. *de perpet. & temp. act.* (2) remissione. (3) præscriptione 30. annorum: quia est rei persecutoria, & moribus introducta. *arg. l.* 3. C. *de præscript.* 30. *vel* 40. *ann.* (4) retorsione: sibi ipsi enim quis jus dixit.

40. An cumulari possit cum actione injuriarum? Alii affirmant: quia est rei, sc. famæ persecutoria. Alii negant: quia utraque tendit ad vindictam. *arg. l.* 7. §. 1. *h. t.* & eo ipso dum quis in publico cogitur recantare, satis durum subit supplicium. Nobis prior opinio magis placet: quia, licet injurians hoc habeat pro supplicio, revera tamen est famæ, & bonæ existimationis quasi restitutio, quam quantum in ipso fuit abstulit. *Grot. d. l.* 2. *c.* 17. §. *ult.*

41. Retorsio est rejectio injuriarum in ipsum injuriantem ab injuriato privata authoritate in continenti ad honorem, & existimationem, conservandam facta.

Non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

42. Non opus est vel venia, vel authoritate judiciali. neque contraria videtur juri naturæ: sicut enim in continentit vitam possumus defendere, ita etiam honorem: modo non excedamus moderamen inculpatæ tutelæ. *Fransk. d. Ex.* 12. *quæst.* 7. *Grot.* 2. *c.* 17. §. 2. Alii dissentiunt: quia continet privatam vindictam, & non facit ad futuram defensionem. Nos à priori opinione non recedimus: quia non est vindicta, sed defensio honoris, quem quasi ablatum retinemus, & conservamus: etiam in futurum, imprimis, cum injurians adhuc plura convitia inferre possit. vide *arg. l.* 3. *de J. & J. l.* 25. *de procurat. l.* 14. §. 6. *de bon. libert.* Est permissa omnibus, etiam minoribus sine tutoris authoritate; modo *ut dictum*, sit moderata ad injuriam illatam: sic, si quis aliquem furem dixerit, alter eum vocaverit latronem, sunt mutuæ injuriæ. *Carpz. p.* 4. *c.* 46. *d.* 11. moderamen tamen excedens raro compellitur ad recantationem. *Carpz. d. l.* Fit vel generaliter, e. g. mentiris: vel specialiter, e. g. mentiris ut fur, ut latro, ipse es nebulo, &c.

43. Si quis ea fuerit usus, non competit actio injuriarum: quia sibi ipsi jus dixit. Secundum quosdam tutissime expeditur coram notario, & testibus. *Colleg. jurid. Argent. h. t. th.* 19. Si judici insinuetur, non videtur obligatus ut recipiat: nec cum aliis actionibus cumulare permissum est. *Schilt. Ex.* 49. *th.* 34. *Struv. d. Ex.* 48. *th. potest.* 62. quia, *ut dictum*, quis ipse fuit judex.

44. Est adhuc remedium ex l. diffamari 5. *C. de ingen. manumiss.* an cumulari possit cum actione injuriarum? vide *Schilt. d. Ex.* 49. *th.* 32.

Titulus V.

De obligationibus quæ quasi ex delicto nascuntur.

1. Quasi delictum est, quo culpa aliquis deliquisse præsumitur.

2. Dicitur quasi delictum ad exemplum quasi contractus. vocatur etiam delictum improprium, sicuti quasi contractus est improprius contractus. *pr. J. h. t.*

3. Præterea dicitur, quo ex culpa aliquis deliquisse præsumitur: sive sit culpa propria, sive aliena, quæ nobis imputatur. *d. pr.* ubi judex, qui ex propria culpa male judicat, dicitur quasi delinquere. in culpa consistit natura quasi delictorum: quia si dolus interveniat, est verum delictum. *arg. l.* 7. *ad L. Corn. de Sicar. l.* 5. *C. de injur.* Nec obstat, quod interdum extra ordinem in his culpa ut dolus puniatur: quia fit extra ordinem in re mali exempli. *vide supra. p.* 687. §. 6.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

4. In hoc titulo recensentur 4. species. (1) si judex male judicaverit (2) aliquid fuerit effusum, vel dejectum ex habitatione (3) positum aut suspensum, quod nocere potuit, si ceciderit, (4) damnum detur, in navi, caupona, vel stabulo, ab iis quorum opera utimur.

5. Officium judicis est, ut non aliter judicet quam legibus, aut constitutionibus, aut moribus proditum est. *pr. J. de offic. judic.*

6. Si aliter judicet, litem suam facit. fit vel ex proposito, vel ex imperitia. si ex proposito, non ex quasi maleficio obligatur, verum ex maleficio. sive faciat ex gratia, vel inimicitia, sive per sordes, ad veram & solidam litis æstimationem tenetur, & insuper famæ dispendio puniendus est. *l. ult. C. de pœna judic. qui male judicat. l.* 15. §. 1. *de judic. l. ult. de extraord. cognit. & ibi Gothofr. in not. junge Vinn. h. t. n.* 1.

Sententia est ipso jure nulla, si contra jus expressum, & certum judicaverit. *l.* 19. *de appellat.* si sit dubium, subsistit, nec litem suam facit. *vide DD. ad l.* 4. *C. solut. matrimon. Franzh. Ex.* 12. *quæst.* 10. §. 15. An idem sit dicendum, si contra communem opinionem? vide *supra p.* 54. §. 85. *in fin.*

7. Si per imperitiam, etiam litem suam facit, & obligatur ex quasi delicto in quantum de ea re æquum religioni judicantis videbitur. *pr. J. h. t. l.* 5. §. 4. *de O. & A. d. l. ult. de extraordin. cognit.*

8. Priori casu dicitur etiam committere crimen repetundarum. *l.* 3. 4. *ad. L. Jul. repetundar.* si scil. per sordes, vel accepta pecunia fuerit corruptus. *l.*6.§.2.*in fin.d.t.* vocatur etiam barbaro vocabulo crimen Baratariæ, quasi pecunia baratetur, id est, commutetur *Franzk. d.Ex.*12.*q.*10.§.17.

9. Hæc actio iis est constituta, qui sententia læsi sunt: actori, si reus injuste sit absolutus: reo, si injuria sit condemnatus: quia comparata est damni sarciendi causa, & aliis sarciri non potest, quam quibus datum est.

10. Ei, qui remedio appellationis utitur, quod hodie in casu proposito necessarium est, non est æquum adversus judicem, à quo appellavit, hanc actionem dari. *Vinn. h. t. pr. n.* 2. modo propter paupertatem appellare non fuerit impeditus. *arg. l.* 8. §. 8. *in fin. mand. arg. l.* 2. §. 1. *de custod. & exhibit. reor.*

11. Datur contra judicem: etiam filiumf. male judicantem, non adversus ejus patrem peculiotenus. *arg.l.* 58. *de R. J.* §.2.*J.h.t.* ad *l.*15.*de judic. vide Accurs. Cuj.* 13. *obs.* 18. Cur judex propter imperitiam ex quasi delicto conveniatur, medicus autem ex L.A.? *Ludw. Ex.* 15. *th.* 8. *lit.E. in fin. & author. ibi alleg.*

12. Quan-

Lib. 9. tit. 3. de his, qui effuderint, vel dejecerint.

12. Quando ex cœnaculo, sive proprio, sive conducto, sive in quo quis gratis habitat, dejectum, vel effusum aliquid est ab iis, quos recepimus sive sint servi, side liberi, nobis imputatur, & culpa quasi delinquere videmur. §. 1. J. *h. t.*

13. Actio de dejectis vel effusis est actio in personam, quæ competit adversus inhabitatores ædium ex quibus aliquid dejectum, vel effusum est eum in locum, quo vulgo iter fit, ad damnum, per hoc datum, vindicandum. *d.* §. 1. J. *l.* 1. *pr.* §. 1. 2. *h. t.* Est directa vel utilis. *l. pen.* §. *fin. eod.*

14. Fundamentum actionis, consistit in culpa, quæ inhabitanti imputatur: si ipse dejecerit vel effuderit, tenetur actione L. Aquiliæ. *arg. l.* 31. *ad L. A. Bachov. h. t.* §. 1. Utilis datur, quando aliquid est dejectum, vel effusum, ex navi. *l. penult.* §. *ult. h. t.*

15. Si ex cœnaculo hospitis, hic non tenetur: quia non habitat, sed tantisper hospitatur: sed is, qui hospitium dedit. & multum interest inter habitatorem, & hospitem, quantum scil. inter domicilium habentem, & peregrinantem. *l.* 1. §. 9. *h. t.*

16. Hîc quæritur, an detur contra studiosos? negatur: quia hospites sunt, peregrinari dicuntur. *auth. Habita C. ne filius pro pater.* Alii dissentiunt, & eos teneri putant. *Hahn. in not. ad Wesenb.* Nobis prior opinio magis placet, nisi interdum etiam habitent: propter dictam rationem. *junge Wisenbach. d.* 43. *th.* 23.

17. Requiritur, ut sit ejectum vel effusum in locum, quo vulgo iter fit, vel in quo consistitur. *l.* 1. §. 4. *h. t.* Non refert sive interdiu, sive noctu fiat, modo solitum sit noctu ibi iter fieri, aliâs non. *l. pen.* §. 1. *h. t.* sive sit publicus, sive privatus: modo vulgo, *ut dictum*, per eum iter fiat: publice enim interest sine metu & periculo per itinera commeari, & iter facientibus prospicitur, non publicis viis. *l.* 1. §. 2. *h. t.* Hinc, si aliquid dejiciatur, vel effundatur in locum secretum, hæc actio non datur. Nec si incipiat saltem commeari, cum ante id non fieret. *l.* 1. §. 2. *in fin. h. t.*

18. Datur contra inhabitantem ædes, si, *ut dictum*, aliquis ex iis, quos recepit dejecerit. §. 1. J. *h. t.* alii putant, nihil interesse, sive sit alius, sive ab ipso in habitante dejiciatur: sufficere

enim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

enim, quod ſit dejectum, & non quæri, quis fecerit. Prior opinio eſt communis propter. *d.* §. 1. *h. t.*; *l.* 1. §. 1. 2. *h. t.* *Struv. Ex.* 14. *th. datur* 33.

19. Si plures in eodem cœnaculo habitent, in quemvis competit in ſolidum, ſed ſi unus ſolverit, reliqui liberantur, & partem damni reſarcire ſolventi coguntur, vel ſocietatis judicio, vel utili actione. *l.* 1. §. *fin.* *l.* 2. 3. 4. *h. t.* ſecus ac in actione L. Aquiliæ: quia ibi ſunt plura delicta, & quod unus pœnæ loco præſtitit, alterum non relevat. *l.* 11. §. 2. *ad L. Aquil.* non vero hîc, ubi plures tenentur, quia incertum eſt, quis dejecerit, vel effuderit. quomodo differant cænaculum, & cubiculum? vide *l.* 5. §. 2. *h. t.*

20. Si plures diviſo cœnaculo habitent, ille tantum obligatur ex cujus parte eſt dejectum, vel effuſum. *l.* 5. *pr. h. t.*

21. Si ex cœnaculo filiifam. qui à patre ſeorſim habitat, cum filio eſt agendum. §. 2. J. *h. t.* pater ne quidem peculiotenus tenetur: quia convenitur ex quaſi delicto. *l.* 58. *de R. J.* ſi tamen filiusfam. condemnatus fuerit, actio judicati in eum datur, quatenus vires peculii patiuntur: in judicio enim quaſi contrahitur. *arg. l.* 3. §. 11. *de pec.*

22. Quod inhabitator pro alio ſolvit, repetere poteſt ab hoſpite, vel eo, qui dejecit ex cœnaculo, actione in factum. *l.* 5. §. 4. *h. t.* Datur etiam locati: ſi quis ſcil. conduxerit cœnaculum. *d. l.* 5. §. 4. *h. t.*

23. In heredem non datur: quia eſt pœnalis. *l.* 5. §. 5. *h. t. junct.* §. 2. J. *eod.* & licet aliquando pro parte ſit rei perſecutoria, tamen nihil ex hoc quaſi delicto ad eum pervenit.

24. Si damnum detur in rebus, quæ recipiunt æſtimationem, competit ei & ejus heredi, cujus rei damnum illatum eſt, in duplum. *l.* 1. *pr. arg. l.* 5. §. 5. *h. t.* & hoc in caſu eſt mixta. *arg.* §. 19. J. *de act.*

25. Si liber homo periiſſe dicatur, competit tantum intra annum: ſicut priori caſu eſt perpetua, contra naturam actionum prætoriarum. *l.* 35. *de obligat & act.* cuilibet de populo: etiam heredibus, ſed non ut heredibus, verum ut aliis: ſi plures eam deſiderent, ei potiſſimum, qui affinitate vel cognatione defunctum attingit, ad pœnam 50. aureorum. *l.* 1. *pr.* & §. 5. *l.* 5. §. 5. *h. t.* ſive inficietur, ſive non: quia inficiando non creſcit, ſicut pœna L. Aquiliæ. Præterea major eſt quam in illa lege: quia viarum ſecuritati proſpicitur, ut ſic inhabitantes fiant diligentiores. Moribus pœna dupli, & 50 aureorum ob hominem liberum occiſum exolevit. *Grœnweg. hîc & author. ibi cit.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

26. Si libero homini nocitum sit, datur ei cui nocitum, perpetua est, nec continet meram pœnam, sed etiam persecutionem ejus, quod ex patrimonio abest: judex enim pœna arbitraria condemnat, quantum ob eam rem æquum ipsi videtur, computando mercedes medicis præstitas, cætera impendia in curationem facta: operarum etiam, quibus quis caret aut cariturus est, fit æstimatio, non autem cicatricum aut deformitatis: quia liberum corpus nullam recipit æstimationem. *l.* 1. §. 5. *l.* 5. §. 5. *l. ult. h. t.* Hodie, sive moribus secundum quosdam, aliud obtinet. vide *Simon van Lewen. cnns. forens. c.* 21. *n.* 18. *& autor. ibi alleg. Brunnem, ad l.* 13. *n.* 5. *ad L. A. Schilt. Ex* 19. *th.* 35. *& seqq.* De jure naturæ. *Grot.* 2. *c.* 17. §. 15. *&* 17.

27. Si alius de populo velit experiri, est annua & mere pœnalis, neque heredibus jure hereditario competit: quia hoc non est damnum pecuniarium, id est, proprie & directò patrimonio non est illatum, sed corpori libero. Hinc ad eos transire non potest, licet istis detur, ut aliis de populo, & ex bono & æquo judex æstimet, quod occasione istius læsionis ex patrimonio abest, vel absuturum est. *l. ult. h. t. Struv. d. Ex.* 14. *th. cum autem.* 31. *&* 32.

28. Tertium quasi delictum est positio, aut suspensio: quando scil. aliquid periculose in ædibus, quas inhabitamus positum est eo in loco, quo vulgo iter fit, ita ut si ciderit nocere possit. *l.* 5. §. 7. *l.* 6. §. 2. *h. t.*

29. Nihil interest, sive ipse dominus, sive inquilinus posuerit: quia hoc respectu non convenitur, nec actor in eo se fundat. *d. l.* 5. §. 10. *h. t.*

30. Actio de posito vel suspenso est actio in personam, competens adversus illos, qui eo in loco, ubi vulgo iter fit, aliquid periculose positum, vel suspensum habent, ad pœnam 10 aureorum exigendam. §. 1. *J. l.* 5. §. 6. *& seq. h. t.* Datur cuilibet de populo, potissimum vero ei cujus maxime interest, & heredi, non vero jure hereditario. *d. l.* 5. §. *ult. h. t. junct. l.* 7. *& ult. de pop. act.*

31. Adversus eos, qui periculose positum habent, aut non prohibent, sive inquilini fuerint, sive domini ædium. qui etiam conveniuntur, licet eas nemo inhabitet. *d. l.* 5. §. 8. *h. t.* pœna est 10 aureorum, sive id quod positum est nocuerit, sive non: sufficit quod nocere potuerit. *d. l.* 5. §. 6. *&* 11. *h. t.* si sic positum ipso facto ciderit, & nocuerit, datur actio ex lege Aquilia contra eum, qui posuit, non autem contra inhabitantem. vide *l.* 5. §. 4. *&* 12. *d. t. d. Ex.* 14. *th. praterea.* 40.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

32. Præscribitur anno, sicuti regulariter omnibus popularibus actionibus. *l. fin. de popularib. act.* Si inquilinus non ipse posuerit, & aliquid solverit, actione in factum à ponente solutum repetit. *arg. l. 5. §. 4. h. t.*

33. Hodie his in casibus agitur in simplum, sive, ad damni æstimationem. pro modo admissi, & culpæ, pœna est arbitraria. *Struv. d. Ex. 14. th hodie 41.*

34. Quartum quasi delictum est quando in navi, caupona, vel stabulo damnum aliquod datum est, vel furtum factum ab iis, quorum opera utitur exercitor. *§. ult. J. h. t.*

Lib. 4. tit. 9. Nautæ, caupones, stabularii, ut recepta restituant. lib. 47. tit. 5. furti adversus nautas, caupones, stabularios.

35. Actio, quæ ex hoc quasi delicto oritur, etiam est ex culpa aliqua, *ut loquuntur*, imputativa, id est, tali, quæ alicui ex facto eorum, quos quis adhibet, imputatur: quia scil. utitur minus fidelium, seu negligentium opera. *§. ult. J. l. ult. §. 4. h. t.* ut peregrinantibus major sit securitas.* *l. 1. §. 1. h. t.*

36. Est actio in factum personalis, quæ datur vectoribus, & hospitibus ob furtum, vel dammum ipsis in navi, caupona, vel stabulo ab illis factum, qui ibi sunt habitandi, vel operarum gratia, contra exercitores ad duplum exigendum. *l. 6. §. 3. junct. l. fin. §. 1. h. t.*

37. Competit vectori, sive, viatori, licet mercedem non solvat, cui in ipsa navi, caupona, vel stabulo, damnum datum aut furtum factum est, & ejus heredi. *d. §. ult. J. h. t.* non vero nautæ, nisi simul & mercator, vel vector sit. *l. 7. §. 2. h. t.*

38. Contra exercitorem navis, cauponæ, vel stabuli, propter damnum datum, vel furtum aliis factum, ab iis quos adhibet, & qui semper, v. g. in caupona sunt, eamque inhabitant. *d. l. 6. §. 3. l. f. pr. h. t.* secus quam ob delicta à vectoribus, & viatoribus commissa: quia respectu horum nihil ipsi potest imputari, cum eos non potuerit navi excludere. *l. un. §. fin. furti adversus naut. d. l. 6. §. 3. h. t.* nisi pro naulo remos egerint, vel ut nautæ considerentur. *d. l. 7. §. 2.* Si ipse exercitor aliquod damnum dederit, non hac, sed actione ex vero delicto, convenitur. Sic non datur, si uxor ejus vel liberi furtum fecerint, vel damnum dederint. *arg. tit. C. ne ux. pro marit. tit. C. ne filius pro patre*

si pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

si proprius servus deliquerit, actio noxalis datur. *l. fin.* §. 4. *h. t. Zaſ. ad tit. furti adversus nautas n.* 2. rationem vide apud *Struv. Ex.* 48. *th. proponitur* 34. *in fin.*

Si plures sint, unusquisque pro parte, quam habet. *e. g.* in navi. *l. f.* §. 5. *h. t.*

39. Condemnatus potest vel actionibus cessis ab istis, quibus damnum est illatum, vel propriis uti, contra eos, qui damnum dederunt, vel furtum fecerunt. *l.* 6. §. *ult. h. t.*

40. Pœna jure civili est in duplum. *l. f.* §. 1. *h. t.* unde non datur in heredem. §. *ult. J. h. t.* contra naturam tamen actionum prætoriarum pœnalium est perpetua: quia est affinis actioni furti. *vide d. l. fin.* §. 6. Hodie est in simplum, & pœna arbitraria. *Grœnweg. ad l. fin. h. t. Struv. Ex.* 8. *th. est hæc* 116.

41. Quia datur propter culpam imputativam, locum non habet, si exercitor eam à se declinet: si prædicat, ut unusquisque res suas servet, neque se damnum præstiturum. *l.* 7. *pr. h. t.* modo viator & vector ejus protestationi non contradixerit: quia, si hoc fiat, exercitor acquiescat, & viatorem, vel vectorem, retineat, ejus protestatio nullum habet effectum. *Brun. ad l.* 7. *h. t.* nuda clavium scrinii, vel cubiculi, ubi damnum est datum, traditio exercitorem non liberat ab hac actione: quia potest habere plures claves, & sufficit, quod tales homines in familia habeat, qui in cubiculis vel scriniis damnum dant.

42. Concurrunt cum hac actio furti, quæ datur contra ipsum furem: & L. Aquiliæ elective, id est, si egerit una harum, cessat ea, quæ est ex quasi delicto, & vice versa. *l.* 3. §. *ult. l.* 6. §. *ult. h. t.* Ab hac actione differt illa, de qua agitur infra in *lib.* 47. *tit.* 5. quod hæc etiam de damno detur, illa tantum de furto.

Lib. 12. *tit.* 5. *de condictione ob turpem vel injustam causam.*

C. 4. *tit.* 8. *de condict. ob turpem causam. tit.* 9. *de condict. ex lege & sine causa, vel injusta causa.*

43. Condictio ob turpem causam est condictio, qua id, quod ob factum respectu solius accipientis turpe datum, aut promissum est, repetitur, licet factum præstitum, aut causa secuta fuerit, *l.* 1. §. 2. *ff. l.* 6. *C. h. t.* Est vel certi, vel incerti. *arg. l.* 2. 4. *junct. l.* 1. *C. eod. arg. l.* 12. §. 2. *de condict. furt.*

44. Fundamentum videtur esse quasi delictum, sive acceptio ex turpi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

causa: dum enim sic accipit, ex quasi delicto obligatur ad restitutionem rei, vel liberationem à cautione. *l.* 1. §. 2. *ff. l.* 1. *C. h. t. junct. arg. tit. de obligat. qua ex quas. delict. nasc. Struv. Ex.* 18. *th.* 20.

45. Alii putant: quia dans libere consentit, obligationem esse ex quasi contractu. *arg. l.* 1. §. 5. *de injur.* quæ opinio vera non est; si enim ideo non esset quasi delictum, quia libere dans consentit, nullum esset verum delictum, ubi delinquentes libere consentiunt. e. g. in adulterio, in scortatione. Alii ex vero delicto: quia intercedit accipientis dolus: verum repugnat actionis natura, quæ est rei persecutoria, heredibus, & in heredes datur, & cætera, quæ in condictionibus, non vero in delictis obtinent. Alii existimant: esse hanc condictionem magis dativam, quam nativam, ut in condictione furtiva.

46. Turpis causa est quæ honestati refragatur, sive naturali, sive civili. Injusta, ex qua quidem jure civili agi potest, sed removetur exceptione. e. g. stipulatio per vim extorta *l.* 7. *h. t.* vel etiam, si malæ fidei possessor fructus comsumperit, petuntur hac condictione, tanquam ex injusta causa consumpti. *l.* 3. *C. de condict. ex lege.* Alii inter turpem & injustam causam nullum verum discrimen agnoscunt. vide *Schilt. Ex.* 24. *th.* 16.

47. Per dationem ob turpem causam dominium transfertur; quia in nostro jure majorem habet effectum quam nulla: dominium enim ex nuda traditione non acquiritur. *l.* 31. *pr. de A. R. D.*

Nec obstat: quod ex turpi causa non oriatur obligatio. §. 24. J. *de inutil. stipulat. l.* 26. *l.* 123. *de V. O.* quia turpis causa aut est expresse adjecta, & nulla oritur obligatio. *dd. ll.* aut non, sive, non est inserta obligationi, vel stipulationi, sed alia honesta, convenit tamen ut ob turpem causam susciperetur negotium, & subsistit obligatio, per exceptionem elidenda. *arg. l.* 1. *C. h. t.* aut, si de ea aperte constet, statim actio denegatur. *l.* 5. *C. d. t.* vel responde: obligatio nulla oritur ex turpi causa, scil. ratione objecti, sive, turpis causa præstanda non est, vel executio turpis negotii fieri non debet, si tamen fiat, obligatio interdum est ex vero, interdum ex quasi delicto. *arg.* §. 7. J. *de mandat.*

48. Quando ob talem causam datur, aut turpitudo tantum est dantis: ut, si quis meretrici dederit, quæ hoc vitæ genus elegit, illud professa est, & nomen suum dedit: hæc enim, ubi lupanaria tolerantur, non turpiter secundum jus civile quæstum facit, licet turpe committat, quod sit meretrix. *l.* 4. §. 3. *h. t.* & dans reptere non potest. *d. l.* 4. §. 3. imo, antiquo jure promissum exigere licebat. *arg.*

d. l. 4.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

d. l. 4. §. 2. 3. h. t. quod nec castitati temporum nostrorum convenit. *c. meretrices. q. 4. c. 32.* nec juri naturæ. *vide supra p. 78. §. 25.*

49. Inde tamen non sequitur, causam turpem esse legitimum modum acquirendi jure civili: quia nemo, neque inter vivos neque ex testamento, ob talem causam accipiens acquirit. *arg. l. 41. §. 1. de testam. milit.* verum hoc retinet in pœnam dantis. Præterea, etsi hic repetere non possit, interdum tamen ii quorum interest hoc faciunt utili condictione. *arg. l. 1. C. de natural. liber.* Idem, fiscus habet persecutionem eorum, quæ scelere quæsita sunt. *l. 9. in fin. de jure fisci. Brun. ad l. 4. h. t. Schilt. Ex. 24. th. 23.*

50. Aut turpitudo est utriusque, & adhuc condictio denegatur: quia in pari casu potior est conditio possidentis. *l. 3. ff. l. 2. C. h. t.* e. g. quando do, ut secundum me in bona causa judex pronunciet *l. 2. §. 2. h. t.* vel etiam, ut maturet judicium, & quamprimum expediat: hoc enim admisso, dans semper diceret, se non ad corrumpendum judicem, sed maturandam causam dedisse, cum tamen revera ipsum corrumpat, &, ut suis partibus sit addictus, pretio obstringat. *arg. d. l. 2. §. 2. h. t.* unde & Imperator Antoninus constituit, talem dantem litem debere perdere. *l. 1. C. de pœna judicis qui male judicat.*

Aliud putant esse dicendum, quando quis in bona causa coactus à parte adversa spem negotii in pecuniæ corrupetla reponit: quia tunc non videtur crimen contrahere: vel potius veniam ab effectu civili mereri. vide *N. 124. c. 2. Schilt. Ex. 24. th. 20.*

Sic, si deprehensus in adulterio se redemerit, nihil repetere potest; quia utriusque est turpitudo: turpiter namque & is agit, qui delictum ob acceptam pecuniam celat. *l. 4. pr. h. t.* Imo, non datur repetitio, si post causam ab altero præstitam, omissa exceptione doli, qua petentem repellere poterat, sponte solvat: quia semper superest turpitudo & dantis & accipientis. *l. penult. h. t. Struv. d. Ex. 18. th.* 24. *non solum.* etiam jure naturæ. *vide Instit. jur. nat. 2. c. 11. q. 22. Feld. ad Grot. d. lib. 2. c. 11. §. 9.*

51. Aut turpitudo est tantum accipientis, & datur condictio: accipiens enim non habet titulum, quo vel rem retinere, vel promissum exigere possit. *l. 1. §. 2. h. t.*

52. Huc refertur (1) si alicui detur, ne delictum committat, non tantum in dantem, verum etiam in tertium. e. g. Mævius dat latroni ne Titium occidat: quia absque pretio eo abstinere debet. *l. 2. pr. h. t. Grot. 3. c. 19. §. 4. Puff. 3. c. 6. §. 11. aliter.* (2) Si quid detur, ut restituat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

quod ex conventione reddere tenetur: quia contra fidem facit; qui demum pecunia accepta restituit. *d. l. 2. pr. l. ult. h. t.* nisi forte rei inventori, vel depositario, sponte aliquid promissum sit: tunc etunc nulla subest turpitudo. *Grot.* 2. *c.* 11. §. 10. (2) quod datum est, ut restituat id, ad quod ex delicto est obligatus. *l. penult. & ult. C. h. t.* æquum enim non est, ut dolus quemquam relevet. *arg. l. 63. pr. pro socio.* nec, ut ex suo delicto conditionem suam meliorem faciat. *l.* 134. §. 1. *de R. J. l. 8. h. t.*

(3) Ne quid fiat, quod quidem aliâs omitti potest, sed non honeste omittitur pecunia accepta. v. g. furem non cogor indicare, verum pecunia accepta ipsum celare non possum *l.* 4. §. 4. *& l.* 5. *h. t.*

53. Datur illi, qui nihil turpe intendens promisit, aut dedit ob caussam, quam dum accipiens præstat, turpiter agit. *l.* 2. §. 2. *ult. h. t.* heredibus. *arg. l. 37. de acquir. vel omitt. hered. l. 59. l. 128. §. 1. de R. J.* etiam illis interdum quorum interest, *ut dictum. arg. l.* 4. §. 4. *l.* 5. *h. t.*

54. Adversus turpiter accipientem, *l.* 1. §. 2. *h. t.* & heredes in quantum ad eos pervenit. *l.* 3. §. *ult. arg. l. 4. de vi & vi armat.*

Repetitur datum per condictionem certi ob turpem causam. *l.* 2. 4. §. 4. *h. t.* promissum, per condictionem incerti, ut quis inde liberetur. *arg. l.* 1. *C. h. t.* etiam fructus & accessiones naturales. *arg. l.* 15. *pr. l.* 65. §. 5. *de condict. indeb.* non vero usuræ: quia in negotiis strictis non debentur, nisi ex stipulatione. ita ut sit differentia inter accessiones naturales & civiles. *Schilt. Ex.* 24. *th.* 37.

55. Si res perierit, debetur ejus æstimatio. *arg. l. ult. C. h. t. l. 8. pr. de condict. furt. Struv. d. Ex.* 18. *th. repetitur* 27.

Titulus VI.

De Actionibus.

Lib. 44. *tit.* 7. *de obligat. & action. C.* 4. *tit.* 10. *de obligat. & action.*

1. Actionis vocabulum in nostro jure sumitur (1) latissime & sub se comprehendit etiam actiones criminales. *l. un. C. quando civ. actio crimin. præjudic.* (2) late, in quantum & actiones in rem & personam, etiam persecutiones extraordinarias significat. *arg. hujus tit. de obligat. & act. junct.* §. 13. *J. h. t. l.* 34. *l.* 178. §. 2. *de V. S. l.* 1. §. 1. *de extraord. cogn.*

l. ult.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

l. ult. C. ubi & apud. quem. (3) stricte, pro actionibus in personam & rem. *l. 25. pr. h. t.* persecutionibus autem extraordinariis opponitur. (4) strictissime, pro actionibus in personam. *l. 28. h. t. Vinn. pr. J. h. t.*

2. Hîc sumitur in latiore significatione, comprehendit actiones in personam, in rem, omnes persecutiones extraordinarias, causas restitutionum in integrum. *l. 39. §. 6. de procurat. l. 1. §. 6. de dol.* interdictorum *l. 37. in fin. pr. h. t.* quia hodie ad instar actionum redacta sunt. *§. fin. J. de interd.* alimentorum & ubi aliâs deficit actio, & imploratur nobile officium judicis: ita ut opponatur accusationibus: quia exempla & divisiones actionum in *h. t.* propositarum hoc exigunt. *Struv. Ex. 41. th. 59. Ludwell. Ex. 16. th. 1.* Descendunt ex jure naturæ, & gentium, formam accipiunt à jure civili. *l. 2. §. 6. de O. J. vide Grot. prologem. §. 15. lib. 2. c. 1. §. 2. c. 10. §. 1. c. 11. §. 4. c. 14. §. 6. n. 2. c. 23. §. 7. lib. 3. c. 20. §. 46. §. 47. Vinn. h. t. pr. n. 4.* ubi refutat dissentientes.

3. Actio est jus persequendi in judicio, quod sibi debetur. *pr. J. h. t.* verbum *debetur* late est accipiendum, ita ut dominium quoque comprehendat, & omnibus actionibus conveniat, ut in *l. 178. §. ult. de V. S.* licet plerumque *suum esse*, & *deberi* sibi invicem opponantur. *l. 27. §. 2. de aur. & arg. leg.* Judicio experiundum est, & privata authoritate non debet fieri, ubi publica opus est, majoris tumultus evitandi gratia. vide *l. 13. quod met. caus.* nisi in casu ubi cessat. Sic vim vi repellere licet. *l. 3. de Iust. & Jur.* nocturnum populatorem, si resistat, occidere. *l. 1. C. quando lic. unic. sine jud. se vind.* desertoren militiæ apprehendere. *l. 2. C. eod.* furem capere & ad judicem ducere. *l. 56. §. 1. de furt.* creditori fugienti debitum auferre. *l. 10. §. 16. quæ in fraud. credit.* decurioni se subducenti manum injicere. *l. 54. C. de decur.* eos qui obedientiam perpetuam debent propria authoritate vindicare. *tot. tit. C. ubi quis de curial.* De jure naturæ, vide *Grot. 1. c. 3. §. 1. 2. lib. 2. c. 7. §. 2. n. 2. c. 20. §. 17.* Est vel in rem vel in personam. *d. §. 1. J. h. t.*

4. Hæc divisio dicitur summa, id est, prima, ita ut nulla sit actio, quæ non referatur ad has duas: ad minimum ratione principii, sive, causæ proximæ, vel, istius juris ex quo oritur: omnis enim actio aut est ex jure, quod dicitur *in re*, aut ex jure, *ut dictum*, *ad rem. vide supra in tit. de R. D. p. 191. §. 29. & seqq.* Interdum sunt separata, interdum conjuncta: sic in actionibus in rem tantum principium unde oriuntur, vel dantur, est jus *in re*, in actionibus in personam, *jus ad rem*, in actionibus mixtis sunt conjuncta: scilicet oriuntur ex jure *in re*, & ex jure *ad rem.*

vide

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

vide supra p. 679. §. 18. §. 20. J. *h. t.* ita ut recte dicatur in §. 1. J. *h. t.* omnium autem actionum quibus inter aliquos apud judices arbitrosve de quacumque re quæritur summa divisio in duo genera deducitur: aut enim *in rem* sunt, aut *in personam*, id est, omnes actiones oriuntur, aut ex jure *in re*, aut ex jure *ad rem*, sive, *in personam. l. 25. h. t. pr. Vin. h. t.* §. 2. *n.* 2. ita ut interdum sint separata, interdum conjuncta. §. 20. J. *h. t. Fransk. Ex.* 13. *quæst.* Alii aliter. vide *Vinn. d.* §. 2. *n.* 6. *h. t.*

5. Actio in rem est actio, quæ oritur ex jure in re, & datur contra quemcumque possessorem. §. 1.. *in fin.* J. *h. t.*

6. Ad hanc duo requiruntur (1) ut oriatur ex jure *in re.* (2) detur contra quemlibet possessorem, restitutionem nobis detrectantem. *l.* 25. §. 1. *h. t. d.* §. 1. *J. eod.*

Primum est essentiale, *ut loqui amant*, constitutivum, ita ut nulla sit actio in rem, quæ non oriatur ex jure *in re.*

Sic ex dominio universali est petitio hereditatis directa generalis, fideicommissaria, prætoria: specialis, de inofficioso testamento. pro possessione adipiscenda, actio ex interdicto quorum bonorum. ex dominio singulari, actio civilis, rei vindicatio; prætoria, publiciana in rem actio, & rescissoria. ex dominio minus pleno, actio civilis, rei vindicatio emphyteuticaria; prætoria, rei vindicatio superficiaria. Ex servitute, actio confessoria, & negatoria. Ex jure pignoris, actio prætoria Serviana, actio Pauliana. pro consequenda possessione pignoris, actio ex interdicto Salviano. Ex jure possessionis, interdicta retinendæ possessionis. *Struv. d. Ex.* 46. *th. cum vero* 63. Plures de hoc ultimo dubitant, & possessionem jus *in re* esse negant: quia actiones, quæ inde nascuntur, sunt in personam. *de quo videbimus suo loco.*

Secundum requisitum est essentiale, *ut loquuntur*, consecutivum, & interdum abesse potest: ut in actione Pauliana. § 6. J. *h. t.* interdum etiam dantur actiones in personam contra quemcumque possessorem: ut sunt, quæ vocantur in rem scriptæ. e. g. actio quod metus causa: quæ ratione principii est in personam, quia oritur ex delicto, & sic ex jure *ad rem*, tamen cum edictum in genere sit conceptum in rem, hunc effectum, ut detur contra quemcumque, qui rem metu ablatam possidet, licet ipse metum non intulerit, ab actionibus in rem accipit. *l.* 9. §. 8. *l.* 14. §. 3. *quod metus causa.*

7. Primum jus in re est dominium stricte sic dictum, ex quo oriuntur *ut modo vidimus*, actio civilis, quæ vocatur rei vindicatio: & duæ prætoriæ, altera publi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

publiciana, de qua §. 4. *J. h. t.* altera rescissoria, de qua §. 5. *J. eod.*

Lib. 6. tit. 1. de rei vindicatione. C. 3. tit. 32. de rei vindicatione.

8. Rei vindicatio est actio in rem, qua is qui dominus est contra possessorem rei corporalis, istam suam esse, intendit. *§. 1. in fin. J. h. t.* Est vel directa vel utilis: quæ datur aut ob utile dominium, aut ob aliam rationem æquitatis. *l. 5. §. 3. h. t.*

9. Fundamentum est dominium. dicitur & de jure personarum, & de jure rerum. Sic servi non tantum dicuntur in dominio. *l. 215. de V. S.* Jus familiæ præessendi dominium appellatur. *l. 195. d. t. §. 2.* verum etiam filiifamilias certa ratione, id est, ex jure Quiritium vindicari possunt. *l. 1. §. 2. h. t.*

10. Dicitur etiam *vindicatio adjecta causa, seu, declaratione* sc. ex jure Romano Quiritium. Sic hodie abbas monachum, prælatus clericum vindicare potest, adjecta causa ex jure can. potestas civilis civem, ex jure legitimo. *l. 37. pr. ad municipal.* dominus subditos. *c. 55. pr. X. de appellat.* maritus uxorem ex maritali jure. *Schilt. Ex. 16. th. 15. Struv. Ex. 11. th. causa 3.*

11. De jure rerum, (1) latissime quatenus in dominio sunt omnia jura *in re & ad rem*: ita obligationis dominium dicitur. *arg. l. 22. 23. C. de procurator. l. 2. C. per quas person. nobis acquir. arg. l. 49. de V. S.* (2) late, omnes species juris *in re*: ita dicitur hereditatis dominium. *l. 19. §. 3. de castr. pec. l. 48. de hered. instit.* dominium usufr. & aliarum servitutum. *l. 3. si ususfr. pet. l. 15. §. 8. quod vi aut clam.* dominium possessionis. *l. 2. C. ubi rem act. arg. l. 1. de bonor. possess. supra p. 192. §. 32.*

De pignore textus expressi non sunt. in *l. 48. de solut.* quando creditrix se pro domina gerere dicitur, non intelligitur pignoris dominium, sed factum quod pro domino expedit. (3) stricte, & opponitur reliquis speciebus juris *in re. l. 13. §. 1. C. de judic. l. 3. §. 12. ad exhibend.* in qua significatione sumitur in hoc titulo, ejusque definitionem, & divisionem vide *supra in tit. de R. D. p. 292. junge Struv. Ex. 11. th. causa. in medio 3. & 4.*

12. Rei vindicatio datur domino: sive dominium acquisiverit ex jure gentium, sive civili. *l. 23. in pr. h. t.* sive sit irrevocabile sive revocabile.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

l. 66. h. t. sic maritus constante matrimonio res dotales ut dominus dotis vindicat. *l. 9. C. h. t.* nisi terminos sui dominii rem alienando excesserit: quia tunc non marito, sed uxori, quæ naturale dominium retinere dicitur. *l. 30. C. de jur. dot. vide supra p. 99. §. 86.* hoc competit. *l. 3. C. h. t.* licet alii eam de re non dotali explicare velint, &, ut videtur, bene.

13. Non datur ei, qui non est dominus, licet ejus pecunia res fuerit comparata: quia non succedit in locum pretii. *l. 6. C. d. t.* vide supra *p. 96. §. 76.* non obst. *l. 54. de jur. dot.*

14. Excipiuntur (1) pupilli & minores, quibus, si ipsorum pecunia à tutore vel curatore proprio nomine res fuerit empta, utilis datur rei vindicatio. *l. 2. quando ex facto tutor.* secus, quam si res ematur ab alio quam à tutore, tunc enim habent tacitam hypothecam. *l. 7. qui potior. in pignore. supra p. 494. §. 16.* (2) ecclesia, cujus pecunia aliquid emitur ab administratore. *arg. l. 23. C. de SS. eccles.* (3) civitas, in iis quæ syndicus ejus pecunia emit. *arg. l. 3. C. de jure reip.* respub. enim utitur jure pupillorum, & minorum.

(4) Uxor, quando maritus pro pecunia, ab ipsa sibi donata, aliquid emit. *l. 55. in fin. de donat. inter vir. & uxor.*

(5) Miles in eo, quod alius ejus pecunia paravit. *l. 8. C. h. t.*

15. An sufficiat, si post litem contestatam dominium acquiratur? Alii putant, stricto jure civili nova opus esse interpellatione. *l. 23. de judic.* judicium enim quod acceptum est inter actorem & reum pertinet ad litem, quæ fuit tempore judicii à prætore constituti, non ad hanc quæ post supervenit. *Vinn. h. t. §. 2. n. 18.* exemplum vide in *l. 14. §. ult. de aq. & aq. pluv. arc.* ex æquitate autem, & jure canonico illud sustineri. *cap. 3. extra de sentent. & re judicat.* absurdum enim esset, reum absolvere, ubi actor dominium probavit: sicut, si post litem contestatam dominium amittat, non potest condemnari. *arg. l. 27. §. 1. h. t. l. 7. §. fin. ad exhibend.*

Alii existimant: etiam jure stricto hanc actionem competere, modo dominium sit penes petitorem tempore sententiæ ferendæ. *arg. l. 17. mand. arg. l. 56. de judic. arg. l. 9. §. ult. de pignorat. act. arg. l. 11. qui satisd. cog.* quemadmodum enim contra reum datur, licet tempore litis contestatæ non possederit, modo possideat tempore rei judicandæ. *l. 27. §. 1. h. t.* ita etiam datur domino, licet dominium postea superveniat: & sicut à parte rei possessio est causa hujus judicii, ita à parte actoris dominium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

minium. Ad *l. 23. de judic.* respondent: in judicium non venisse, quod post judicium acceptum accidit, & quod alia opus sit interpellatione, de illis verum esse, quæ extrinsecus, sine jure quodam necessariæ accessionis, rem respiciunt. *Donell. l. 26. c. 4. Bachov. de act. disput. 2. th. 13.*

16. Quando res duobus est vendita vel donata, is in rei vindicatione erit potior, cui priori loco est tradita animo transferendi dominium. *l. 15. C. de R. V.* imo, licet alter pretium persolverit, & is, cui tradita est res, nihil præstiterit, modo fides habita sit de eo. §. 42. *J. de R. D.* quia contractibus tantum res fiunt debitæ, traditione fiunt nostræ. *l. 20. C. de pact. l. 3. de O. & A.* idem obtinet, si instrumentum loco rei fuerit traditum, vel aliud signum: est enim ficta traditio. §. 45. *J. de R. D. l. 1. C. de donat.* item, si res in signum traditionis fuerit saltem signata. *l. 1. in fin.* §. 2. *l. 14.* §. 1. *de peric. & commodo rei venditæ.*

17. Contra possessorem rei corporalis: etiam eum, qui possessionem post litem contestatum consecutus est. *l. 27.* §. 1. *l. 36. pr. l. fin. h. t.*

18. An opus sit, ut hic possessor contra vindicet, ita ut non tantum neget, rem actoris esse, sed & contra affirmet suam esse? Disputatur: alii affirmant (1) per §. 1. *J. h. t. ibi: possessor dominum se esse dicat.*

(2) quia hoc omissum parit præjudicium possessori: si enim simpliciter neget dominium actoris, interdum quidem absolvitur. *l. ult. C. h. t.* at, si cadat possessione, rem vindicare non potest: quia non sequitur, actor in priori judicio non est declaratus dominus, ergo possessor est dominus. Alii negant (1) quia hoc omisso, actor non vincit: eo enim non probante, reus absolvendus est. *l. 4. C. de edendo* (2) non cogitur hoc facere in vindicanda parte, ergo nec in toto. *l. 73. h. t.*

Ad rationes dissentientium respondent: aliud esse, quod possessori conducit, aliud, quod necessarium est: conducere quidem, si contra vindicet, sed necessarium non esse. Hanc opinionem veram putamus, ob dictas rationes. vide *Vinn. h. t.* §. 1. *n. ult.*

19. Datur etiam contra eos, qui detinent tantum. Hi lite se eximere possunt, si statim ante ejus contestationem authorem suum nominent. *l. 9. h. t. junct. l. 2. C. ubi in rem actio.* quia, hoc facto, judex certum spatium vero possessori, intra quod veniat, & actoris intentiones excipiat, præfigere solet, &, si non veniat, non tantum detentor rem restituere cogitur, sed & author, seu, principalis possessione cadit, ita ut ipse actoris partes sustinere cogatur. *l. 2. C. ubi in rem act.* si alieno nomine detinens litem susceperit, sententia lata non præjudicat authori e-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

jus: quia res inter alios acta aliis non præjudicat. *arg. l. fin. C. si per vim. tot. tit. C. quib. res judic. non noc. l. 2. C. ubi in rem act. junct. l. 63. de rejud.* Alii dissentiunt: (1) quia colonus, qui nostro nomine possidet, facit ut etiam à nobis ignorantibus possessio amittatur. *l. 44. §. 2. de A. vel A. P.* (2) sententiæ nullus esset effectus. (3) nudus detentor conveniri potest jure, ergo cum effectu. Nos prioribus adstipulamur. Argumenta aliorum partim sunt à diversis, partim nihil probant: novum enim non est, si sententia non habeat effectum: & jure conveniri potest, ita ut respectu istius valeat, licet non in præjudicium authoris.

20. Contra nudos detentores, ut sunt commodatarii, conductores, depositarii, quamdiu causam suæ detentionis consitentur, hac actione non opus est: verum tunc demum, si eam negent, & mala fide rem ad se pertinere dicant. *d. l. 9. h. t.* An hoc in casu opus sit, ut dominium probetur? Alii negant: quia, qui habet causam possessionis à me, dominii quæstionem mihi referre non potest. Alii affirmant: quia hac ratione actoris intentio non satis est probata. *vide supra. p. 475. in med.* Imo, interdum in concursu creditorum etiam dominus res commodatas, depositas, locatas vindicare potest jure dominii, ne dividantur inter creditores eorum. *arg. l. 8 & 9. commod. l. 24. §. 2. de rebus authorit. judic. possid. Struv. Ex. 11. th. licet. 10. Ex. 44. th. 44.* Etiam contra sequestrum. *arg. l. 17. depos. junct. l. 39. de A. vel A. P.* non quidem sequestrantibus: quia natura sequestri obstat. vide supra *p.* 485. §. 17. sed tertio, qui forte dominus est.

Contra heredem, ut talem, non datur, sed in quantum possidet. *l. 42. 51. 52. h. t.* &, si unus ex pluribus possideat, contra eum solum *l. 55. d. t.* & hoc generale est in actionibus realibus. *l. 2. C. si unus ex plur. hered.* si post litem contestatam fuerit mortuus, ipsius heres in eadem causa est ac ipse fuit, licet nihil possideat: quia propter quasi contractum defuncti, qui intervenisse præsumitur per litis contestationem, convenitur. *d. l. 42. h. t. arg. l. 3. §. 11. de pecul.*

21. Ex interpretatione juris pro possessore habetur, & utili rei vindicatione tenetur (1) qui ante litem contestatam dolo desiit possidere. *l. 27. §. 3. h. t.* dolus enim & mendacium pro possessione sunt. *l. 131. l. 157. §. 1. de R. J.* secus, si post eam; quia tunc continuatur directa semel in judicium deducta. *arg. l. 68. h. t.* Non idem dicendum de eo, qui

culpa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

culpa rem ita desiit possidere: quia, licet propter eam teneatur. sc. si post litem contestatam hoc fiat, æstimationem solvit, & petit ut sibi cedantur actiones. *l. 36. §. 1. junct. l. 63. h. t.* id quod isti, qui dolo desiit possidere, non conceditur. *l. 69. d. t.* non obst. *l. 12. de re jud.* quia tantum ex æquitate ipsi *succurritur*, non ex stricto jure, de quo est lex. *69. h. t.* nusquam tamen dicitur, quod culpa lata-desinens possidere habeatur pro possessore. Alii dissentiunt per *l. 226. de V. S.* Nos primam opinionem retinemus & differentiam agnoscimus inter contractus & rei vindicationem.

Heredes ejus, qui dolo desiit possidere, conveniuntur actione in factum in quantum sunt locupletiores. *l. 52. h. t.*

(2) qui se liti obtulit, modo actor, eum non possidere, ignoret. *l. 26. h. t.* & ille in lite perseveret: aliâs enim asseveratio revocari potest. *l. 25. h. t.* quia inde nulla captio, sive, fraus adversario est, qui nondum quicquam in litem impendit. *l. 25. 26. 27. pr. h. t.*

Licet & iste, qui dolo desiit possidere, & iste, qui liti se obtulit, sint condemnati, tamen possessor adhuc conveniri potest. *l. 7. h. t. arg. l. 17. de petit. hered.* quia sic non bis petitur idem, sed hi solverunt æstimationem tanquam pœnam, secus, quam si verus possessor ante conveniatur, & condemnetur; tunc enim dolo desinentem possidere, vel eum qui se liti obtulit, convenire non licet: quia qui habet rem, hebet pretium. Imo, si hic paratus sit judicium accipere, liberantur. *d. l. 13. §. 14. de petit. hered.*

22. Si quis rem alienam, e. g. furtivam bona fide comparaverit, eamque iterum vendiderit, dominus prædonem tantum, sive, eum qui dolo desiit possidere, sive possessorem convenire potest, non autem illum qui bona fide comparavit & iterum vendidit; quia non possidet, & pretium hîc non succedit in locum rei. *arg. l. 48. §. 7. de furt.* si tamen ex venditione aliquid lucratus fuerit ultra suum pretium exsolutum, ex æquitate ad id restituendum conveniri potest actione in factum. *arg. l. 52. h. t. l. 32. de reb. credit. adde l. 18. quod metus causa.* & ita etiam ab Electore Saxoniæ decisum. Hinc, si donationis titulo rem alienam e. g. furtivam acceperit, & vendiderit, ut &, si pretium in suos usus converterit, tenetur restituere: priori casu totum, posteriori, in quantum factus est locupletior: imprimis, si dominus rei nec à fure, nec à possessore, rem aut æstimationem consequi possit. *arg. l. 2. §. 18. de exercit. act. l. 17. de reb. cred. Struv. d. Ex. 11. th. cæterum*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

13. Idem obtinet jure naturæ. *Grot.* 2. *c.* 10. §. 2.

23. Actor ex parte sua dominium, ex parte rei possessionem, ut in libello allegat, probare debet. *l.* 9. *l. ult. C. h. t.*

24. Dominii probatio requiritur, ut cum effectu agi possit: quia enim possessor in eo quod possidet plus juris habere præsumitur, ab actore, si vincere velit, jus fortius allegandum est. quo facto, sicut duo non possunt esse in solidum domini unius rei, & inde recte consequitur condemnatio, ita, eo deficiente, reus, etsi nihil probaverit, absolvitur. *l.* 4. *C. de edendo.*

25. Titulus necessario exprimendus non est, licet aliquando conducat, ne, si alia deinde causa adjecta agatur, obstet exceptio rei judicatæ. *l.* 14. §. 2. *de except. rei judic.* In dominii probatione etiam opus est ostendere dominium authoris. *arg. l.* 20. *pr. de A. R. D. l.* 10. *C. de pignorat. act.*

26. Probatur à priori. e. g. si dicat, se usucepisse: vel etiam, si doceatur autoris dominium, & causa habilis, per quam est translatum. *arg. l.* 20. *pr. de acquir. rer. dom.* sive fiat per instrumenta, sive per testes, vel alia legitima documenta. *N.* 18. *c.* 10. à posteriori, si actus dominii semper exercuerit. ut difficultas ejus probandi evitetur, duplex cautio prodita est: altera in *l.* 24. *h. t.* ut scil. is, qui agere vult, videat, utrum possessionem interdicto aliquo consequi possit: quo facto, onus probandi in adversarium transfert. *arg. l.* 23. *C. de probat. l. ult. C. h. t.* altera, ut, si interdicto destitutus sit, publiciana potius experiatur, quæ saltem bonam fidem & amissam possessionem præsupponit. *l.* 1. *de public. in rem act.*

27. Si reus neget se possidere, & mendacii convincatur, in pœnam inficiationis, citra ullam dominii probationem, possessio ad actorem transfertur. *l. ult. h. t. & Brunnem. ibi. arg. l.* 25. *pr. de probat.* ut hoc procedat, requiritur (1) ut inficiatio fiat dolo (2) directe, non per obliquum, si neget narrata prout narrata sunt (3) continuo, sive, re integra (4) ut actor sibi possessionem adjudicari petat. *Hilliger. l.* 20. *c.* 3. *lit. R.*

28. Res, quæ in hanc actionem venit, debet esse corpus certum, vel certa species, est designanda utrum, e. g. quis petat rem totam, an partem, & quam partem petat: si sit materia infecta, pondus: si sit facta & designata, numerum & speciem dicere debet: si sit fundus, nomen ejus & quo loco sit. *l.* 6. *h. t.* si sint plures, singulæ sunt designandæ & vindicandæ. *l.* 3. §. 1. *h. t.* potest etiam grex, ut universitas corporum, propter nomen collectivum vindicari. *l.* 1. §. *ult. l.* 2. 3. *in*

pr.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

pr. h. t. interdum propter justam ignorantiam pars incerta. *l. 76. §. 1. h. t.* non vero res incorporalis, quæ vindicatur actione confessoria: nec juris universitas, ut hereditas, peculium. *l. 56. h. t.* nec res religiosa & sacra. *l. 23. §. 1. h. t.* licet aliâs generaliter possit vindicari ab administratoribus ecclesiæ. *l. 21. C. de SS. eccles.* sicut & religiosa & aliæ res divini juris per consequentiam & conjunctim cum aliis rebus, *arg. l. 22. l. 24. de contrah. emt. Perez. in Cod. de religios. n. 1.*

Propter prohibitionem legis XII. tabul. tignum ædibus junctum vindicari non potest, verum datur actio de tigno juncto: *vide supra. p. 202.*

Sic res, quæ per accessionem ita rei principali sunt junctæ, ut extinctæ videantur, *vide §. 27. J. de rer. divis. l. 23. §. 1. 5. 6. h. t.* non vindicantur: secus si possint eximi & actione ad exhibendum ad id agi, ut separentur. *arg. l. 6. ad exhib.*

29. Immobilis peti potest & in domicilii, & in rei sitæ foro. *tot. tit. C. ubi in rem actio. junct. l. 15. §. 1. de re judic. l. 12. §. 1. de reb. author. judic. possid. l. un. C. ubi de hered.*

30. Mobilis etiam in foro domicilii, & in loco ubi invenitur. *arg. l. 19. §. 4. l. 38. de judic. l. 10. h. t.* sive sit perpetuo ibi mansura, sive non: quia dictæ leges generaliter loquuntur. imo lex 38. hoc in specie probat.

Quamvis alibi peti possit, *ut dictum*, tamen actor, si velit, ejus sumptibus & periculo res est transferenda in locum domicilii, nisi reus dolo eam transtulisset aliô. *l. 10. 11. 12. h. t.*

31. Non solum res principalis venit in hoc judicium, verum etiam omnes accessiones naturales, industriales, & fructus. de quibus. *vide ea quæ scripsimus in Tit. de R. D. p. 197. 199. & seqq.* quibus adde: quod ante litem contestatam percepti sint specialiter petendi. *arg. l. 3. C. de condict. ex lege. l. 10. de usur.* non vero post eam: quia officio judicis tunc sunt restituendi, licet non petantur. *arg. l. 35. h. t. & ibi Cuj.* ad quod post litem contestatam omnia pertinent, quæ in judicio versantur. *l. 25. §. 8. de ædilit. ed.* & possessor in omne id est condemnandus, quod actor haberet, si restitutio fuisset facta eo tempore, quo judicium est acceptum *l. 20. h. t. l. 35. 75. de V. S.* Alii dissentiunt, & putant, specialiter nunquam esse petendos: quia actionis natura hoc exigit. Nobis placet prior opinio: actionis enim natura etiam requirit, ut res restituatur, & tamen in libello est exprimenda. Reo in fructus

con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

condemnato, super liquidatione, *ut loquuntur*, summarie proceditur. Interdum, finita lite de re principali, omissis forte fructibus, speciali actione petuntur. *arg. l. 3. C. de condict. ex lege.*

32. Jussus restituere rem, si nolit parere, permittitur actori in litem jurare. *l. 1. 2. 5. de juram. in litem.* vel etiam manu militari res ipsi aufertur, ac fructuum, & omnis causæ condemnatio fit. *l. 68. h. t.* de expositione hujus, & manu militari, quæ hîc judici adscribitur, vide *Bachov. de action. disp. 7. th. 7. & 22. ad Tr. Vol. 1. disp. 15. th. 10. lit. C.* est castrensis, vel non castrensis. hæc est apparitorum & stipatorum, qui judicibus inserviunt: illa est judicum militarium, & in paganorum causis non admittitur. *l. 1. C. de off. milit. jud. junct. l. 5. C. de jurisd.* si possessor prætextu juris pignoratitii, ususfructus, & similis, se opponat, sententiæ parere cogitur, rem restituere, & suum jus nova actione prosequi. *N. 18. c. 10.* si tamen neget, se statim restituere posse, ex justa causa judicis arbitrio aliqua dilatio conceditur. §. 2. J. *de off. jud.*

33. Si res dolo perierit, & restitui non possit, etiam juratur in litem juramento affectionis. *d. l. 68. h. t.* nisi actor malit veram æstimationem. *l. 17. pr. §. 1. & l. 71. h. t.*

Si culpa possessoris perierit post litis contestationem, verum interesse actori præstatur, & fructuum habetur ratio usque ad tempus rei judicandæ. *l. 35. 36. §. 1. 63. h. t. junct. l. 4. §. 2. finium regundor.*

Si casu, nullo dolo vel culpa præcedente, interierit post litem contestatam, malæ fidei possessor æstimationem præstat, & fructum etiam habetur ratio. *l. 15. §. ult. h. t. l. 40. pr. de petit. hered.* secus quam si sit bonæ fidei possessor, qui propterea non obligatur. *l. 16. pr. l. 27. §. 1. h. t. Struv. Ex. 11. th. jussus 27. junge supra p. 344. §. 53.* si deterior res fuerit facta, ejus ratio habetur, prout scil. vel dolus, vel culpa intervenit. *l. 13. & 14. d. t.*

34. Possessor regulariter possidere debet tempore litis contestatæ: sufficit tamen, si interdum etiam post litem contestatam accipiat possessionem, eamque tempore sententiæ habeat: unde ab eo tempore quo possessionem est nactus fructuum ratio habetur. *l. 27. §. 1. h. t.* Propter hanc legem 27 plures agnoscunt differentiam inter actorem, & reum. *junge l. 41. de heredit. pet. l. 1. §. 22. de pos. & l. 23. de judic.* intelligunt tantum de illo. *de quo supra diximus. h. t.*

35. Possessor non restituit rem, nisi deductis impensis: de quibus vide quæ scripsimus in *Tit. de R. D. p. 204.* quibus adde: quod facienda sit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſit cum impenſis fructuum perceptorum compenſatio, &, ſi quid ultra eorum quantitatem ſit impenſum, id demum tolli vel deduci poteſt. *l.* 48. 65. *h. t. l.* 16. *C. de evict. l.* 51. *pr. famil. erciſc.* De lectione *l.* 48. *vide Gothofr. in not. lit. l. Struv. d. Ex.* 11. *th. ſciendum.* 35. ſi res vindicetur, poſſeſſor non poteſt repetere pretium, quod forte pro ea ſolvit bona fide & publice in foro. *l.* 3. *C. h. t. l.* 2. *C. de furt.* licet eo fine emerit, ut domino reſtitueret: quia per hanc proteſtationem ipſi jus ſuum auferre non poteſt: niſi forte res aliâs periiſſet: ut ſi quis eam redemerit a latronibus, aut furibus ſtatim diſceſſuris, vel etiam ab hoſtibus. *l.* 6. *de captiv. & poſtlim. reverſ. junge Brunem ad l.* 2. *C. de furt.* ubi tradit: ſi quis ſæpius res furtivas emat, quod incidat in præſumptionem furti. quæ tamen non ſufficit ad torturam, niſi concurrant aliæ qualitates perſonæ. *Franſk lib.* 2 *Reſolut.* 9.

Lib. 6. tit. 2. de Publiciana in rem actione.

Actio in rem ex jure prætorio, *ut dictum*, eſt actio Publiciana. §. 4. J. *h. t.*

35. Actio Publiciana eſt actio in rem prætoria, qua is qui bona fide & juſto titulo rem a non domino accepit, &, uſucapione nondum impleta, poſſeſſionem caſu amiſit, agit adverſus infirmiori jure poſſidentem, ut ejusdem quaſi dominus declaretur, & res cum omni cauſa reſtituatur. *d.* §. 4. J. *de act. l.* 1. *l. fin. h. t.*

36. Fundamentum eſt præſumptum & fictum dominium, fundatum in bona fide & juſto titulo: fingit enim prætor aliquem uſucepiſſe, qui revera non uſucepit. *d.* §. 4. J. *de act. l.* 7. §. 6. *h. t.* neque tamen mendacium committit, ut quidam objiciunt: quia dum lex permittit eſſe in conditione uſucapiendi, propter bonam fidem perinde defendit poſſeſſorem, ac ſi eſſet dominus: & cum qualitas uſucapiendi revera adſit, ſupplet tantum illud, quod deeſt in actu ſecundo.

37. Datur ei cui res tradita eſt a non domino bona fide & juſto titulo, ex quo, ſi verus dominus fuiſſet, dominium tranferretur, & qui poſſeſſionem amiſit. Nihil intereſt ſive vera fuerit traditio, ſive non vera *l.* 11. §. 1. *h. t. l.* 3. *pr. de uſufr. l. fin. de ſervit. vide ſupra p.* 206. quia per hanc æque conſtituitur in conditione uſucapiendi, & potius rem habere debet quam poſſeſſor, ac per illam. *d. l.* 11. §. 1. *& l. ult. h. t.* etiam heredi ejus, & iſti cui aliud jus quoddam, ut ſervitus, a non domino eſt conſtitutum ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

justo titulo: quo refertur emptio, permutatio, donatio, in dotem, in solutum datio. in emtione hoc singulare est in hac actione, quod, licet pretium non solverit, nec fides de eo sit habita, competat. *l.* 8. *h. t.* non autem, si ex titulo pignoris acceperit. *l.* 13. *pr.* §. 1. *h. t.* si quis à furioso emerit, quem sanæ mentis putabat, æquitas propter justum errorem sustinet actionem, quamvis strictum jus repugnet. *l.* 2. §. 16. *pro empt. junct. l.* 7. §. 2. *h. t. Accurs. ibi. Strauch. diss.* 22. §. 3. *Zoes. h. t. n.* 7.

38. Si bona fide rem quis apprehenderit, nec dolus venditoris tradentis nocet, modo res sic non fiat vitiosa. *l.* 9. §. 5. *h. t. l.* 7. §. 11. §. 15. *& ult. d. t.* neque superveniens mala fides. *d. l.* 7. §. 14. *junct. l.* 48. §. 1. *de A. R. D.* non obstat lex 11. §. 3. *h. t.* de cujus lectione vide *Gothofr. in not.* alii, qui textum non corrigunt, putant, speciale esse in partu ancillæ furtivæ, qui non potest possideri, nisi pro suo, in quo titulo requiritur bona fides. *l. pen. in fin. pr. pro suo. Bachov. ad Tr. vol.* 2. *disp.* 22. *th.* 3. *lit. A. B.* id quod & jure canonico obtinet: quia hæc actio non datur contra verum dominum. *l. ult. h. t.* Alii dissentiunt: quia in usucapione aliter est constitutum. *c. ult. X. de præscript. c.* 2. *de R J. in 6to.* prior opinio est verior: jura enim correctoria non sunt extendenda. *arg. l.* 1. §. 20. *de exercit act.* imprimis, cum non detur, *ut dictum*, contra verum dominum.

39. Etiam locum habet, ubi ipso jure dominium transfertur citra traditionem: veluti in legato. *l.* 1. §. 2. *h. t.* & in eo, cui ex SC. Trebelliano hereditas est restituta. *l.* 12. §. 1. *d. t.* quia sufficit, quod res restituta jam ab alio fuerit possessa, ita ut accipiens antecessoris usucapionem continuet: aliâs enim traditio requiritur ad trasferrendam possessionem, quæ in usucapione semper adesse debet, & tantum est usucaptum, quantum possessum. *arg. l.* 3. *l.* 25. *de usurpation. junct. l.* 8. *pro legat. Bachov. ad Treut. vol.* 1. *disp.* 15. *th.* 13. *lit. B.* ubi vide dissentientes.

40. Competit contra eum, qui rem sine titulo, vel mala fide possidet. Non vero (1) adversus eum, qui recentiorem possessionem bona fide, & justo titulo habet: nisi ab eodem non domino rem uterque acceperit: tunc enim prior possessor contra posteriorem agere potest. *l.* 9. §. 4. *h. t.* sic, si alter titulo oneroso ante possederit, alter titulo lucrativo postea possideat, dabitur contra eum hæc actio: quia ille de damno vitando certat. *arg. l.* 11. §. *pen. de min. l.* 6. §. 11. *quæ in fraud. credit.* Vel, non competit contra eum, qui potentius jus habet. sic (1) non datur contra verum dominum, *l. penult. ult. h. t.* nisi certis in casibus (a) si quis a non domino ex tali causa rem acceperit, ex qua a vero do-

domino accipere debuisset: veluti ex causa noxali, ex causa damni infecti. *l. 28. de noxal. act. l. 18. §. 15. damn. infecti.* (b) is, qui tradidit postea dominus effectus fuerit. *l. 72. de R. V.* (c) ob authoritatem rei judicatæ tenuerit: ut, si quis conventus a domino absolutus fuisset, & is postea possessionem consequeretur. *l. 24. de except. rei judicatæ.* (d) casus est in *l. 31. ex quib. caus. major.* (e) *in l. 57. mandat.* quamvis hujus textus non sit constans lectio, sed, secundum quosdam, sit mendosa. & (f) quando dominus litis æstimationem ante accepit. *l. 63. de R. V.* (2) nec contra eum, cui res a non domino, sive eodem sive diverso, tradita, respectu ejus, qui tantum titulum habet. *l. 31. §. 2. de act. empt. l. 9. §. 4. h. t. junge l. 15. C. de R. V. Struv. Ex 11. th. nobis 46.*

41. Datur etiam contra heredem ejus, qui post petitorem titulum & possessionem, licet bona fide, nactus est. *l. 3. pro herede. junct. l. ult. C. eod.*

Exemplo rei vindicationis contra eum, qui liti se obtulit, aut dolo desiit possidere. *arg. l. 7. § 8. h. t. junct. l. 27. pr. l. 36. pr. de R. V.*

42. Veniunt in eam omnes res quarum alienatio non interdicta. sic, res sacræ, fundus dotalis &c. & omnes, quæ usucapi non possunt, hac actione non petuntur: quia titulus est vitiosus. *arg. l. 9. §. 5. l. 11. §. 2. & seq. h. t.* licet fundus vectigalis & superficiarius, si à non domino traditus sit, & bona fide acceptus, recte petatur, quamvis emphyteuta, & superficiarius adversus dominum usucapere non possint. *l. 12. §. 2. h. t. Vinn. J. de act. §. 5. n. 3.* petimus & rem totam, & partem ejus, sicuti vindicamus. *l. 73. de R. V.* nec obstat: pars rei usucapi non potest, ergo nec hac actione peti: quia interdum stricto jure usucapio non obtinet, *ut dictum*, ex æquitate tamen hæc actio datur. *Brunn. ad l. 9. §. ult. l. 12. §. 6. h. t.*

43. Ad evitandam difficilem dominii probationem usu fori in eodem libello cum rei vindicatione cumulari, atque alternatim proponi, id est, res jure dominii, vel quasi dominii, peti potest. *Oldendorp. classe 3. art. 3. Gail. lib. 1. obs. 62. n. 4. Struv. Ex. 11. th. qui rem* 44. Alii hîc dissentiunt: verum, *ut videtur*, sine ratione. *Bachov. de act. disp. 3. th. 17.*

44. Altera actio prætoria in rem est rescissoria. Actio rescissoria est actio in rem, qua is, qui rem stricto jure per usucapionem durante absentia amisit, petit intra annum, ut, rescissa usucapione, dominus declaretur, æque ac si usucapta non esset, & possessor ad restitutionem condemnetur. §. 5. J. *de act.* Hîc, quamvis forte majori ratione in titulo de officio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

judicis fieri debuisset, restitutiones in integrum exhibemus.

Lib. 4. tit. 1. de in integrum restitutionibus. C. 2. tit. 42. qui & aavers. quos restit. non poss. tit. 44. si sæpius in integr. restit. postul. tit. 47. ubi & apud quem cognitio in integr. restitutionis agitanda sit. tit. 48. de reputat. quæ fiunt in judic. res tit. in integr. tit. 49. etiam per procurat. &c. tit. 50. in integr. restitut. postulata ne quid novi fiat. tit. 53. de tempor. in integr. restitut.

45. Restitutio in integrum est pristini juris reive stricto jure amissæ ex æquitate prætoria legitima de causa redintegratio, sive, reparatio. *l. 2. 3. h. t.*

46. Hoc remedium quanquam videatur contrarium juri civili, tamen non est contra æquitatem naturalem: quia prætor vult quidem pacta servari, sed non ea, quæ læsionem & damnum alterius sine ejus culpa continent. *l. 14. de condict. indeb.* §. 1. J. *de except. Franzk. h. t. Grot. 2. c. 14. §. 1.*

47. Est vel gratiæ, vel justitiæ. *l. 1. §. 10. de postul.* Ea fit ex indulgentia principis. *l. 1. C. de sentent. passis.* Hæc à magistratu officio jurisdictionis. *arg. d l. 1. §. 10. de postul.* Item, alia est civilis & ordinaria, quando cuique restituitur, quod ipsi debetur: etiam res minima. *arg. §. 16. J. de R. D.* alia prætoria, & extraordinaria, de qua hîc.

48. Jure civili Magistratus minores & municipales restituere non poterant, sicut nec arbitri compromissarii, nec judices pedanei. *l. 26. §. 1. ad municip. l. fin. C. ubi & apud quem.* moribus quorumdam populorum superior & inferior judex gaudet hac potestate. Alibi à solo principe, qui etiam in propria causa se ipsum restituit. *arg. l. 41. de hered. instit. vide Instit. nostr. jur. nat. 2. c. 14. q. 3. & author. ibi alleg.* vel summa reipublicæ potestate oblatis precibus impetratur, a qua postea ad judicem ordinarium causa omnis, & rescissio & actio redintegranda remittitur. *Struv. Ex. 8. th. restitutio 4. Schilt. Ex. 11. th. 10. Simon van Lewen censura forensi. lib. 4. cap. 40.*

Causa restitutionis agitanda est in foro domicilii. *l. 2. C. ubi & apud quem.* etiam in foro rei sitæ. *arg. l. fin. C. ubi in rem act.* sive sit res mobilis, sive immobilis. quantum ad illam *DD.* putant, eam tantum peti deberi in foro domicilii: quia nuspiam intelligitur esse, quam in loco, ubi quis fortunarum, adeoque rerum mobilium, fixam sedem habet. *l. 7. C. de incol.* facit *l. 38. de judic.* prior opinio juri nostro magis convenit, & æqui-

quitas suadet, utibi quis mihi respondeat, ubi rem præsentem habet. *Sichard. ad l. fin. C. ubi in rem actio.*

An in foro contractus? Disputatur. Alii negant: vide *Struv. d. Ex. 8. th. restitutio* 4. Alii affirmant (1) propter generalitatem. *l. 19. §. 1. & seq. de judic.* in qua restitutiones in integrum non excluduntur à foro contractus. (2) *arg. l. 14. §. 4. in pr. C. de non numerata pecunia.* Hanc opinionem, ut veriorem, præferimus.

49. Petitur ab ipso læso vel ejus successoribus, sive sint universales, *l. 6. h. t.* sive singulares; ut cessionarius, fidejussor nonnunquam. *arg. l. 24. pr. de minor. arg. l. 20. de tut. & ration. distrah.* etiam per procuratorem. *l. un. C. etiam per proc. caus. in integr. rest. ag. poss.* modo habeat speciale mandatum. *l. 25. §. 1. de minor.* vel cum libera. *c. 4. 5. de procurator. in 6to. c. 6. X. h. t. arg. l. 60. §. ult. mandat.* generale tamen, secundum doctores, sufficit, si incidenter hoc fiat, & per modum exceptionis. *Carpz. 2. Respons. 99. n. 11.*

Adversus lædentes, & interdum quosvis possessores, exceptis tamen certis personis, & causis, *ut mox dicemus.* Non conceditur, nisi causa cognita, & probata. *l. 3. h. t.*

50. Ad cognitionem pertinet, quod scil. ei non sit locus (1) quando quis est tutus ipso jure: ut si forte contractus sit ipso jure nullus. *l. 16. in pr. de minor.* (2) competit remedium ordinarium, nisi restitutionis beneficium plenius sit ac pinguius. *arg. l. 3. §. 1. naut. caup. & stab.* remedia enim juris, quibus quis minus consequitur, non tollunt ea, quæ dantur ad plus obtinendum. *arg. l. 9. §. 4. l. 14. §. 2. quod metus causa.* vel minori competit ordinarium contra tertium. *l. 3. C. si tut. vel curat.* vel incertum est, utrum competat; tunc enim alternative peti potest. *c. 8. X. de restitut.* (3) cognoscitur, an non jam semel idem petitum fuerit, nec impetratum. *l. ult. C. si sæpe in integr. restitut. postul.* nisi ex diversa causa petatur. *l. 7. §. 9. de minor. junct. d. l. ult.* (4) contra quas personas petatur. *l. 2. C. qui & adversus quos.* (5) an non tempus, petendæ restitutioni præfixum, sit præterlapsum. *l. 6. §. ult. C. de tempor. in integr. restit. l. ult. C. de dolo.* (6) examinanda est læsio, an scil. sit magna? quia propter rem minimam, si sit infra duos aureos. *l. 9. §. fin. l. 10. de dolo.* non datur restitutio prætoria. *l. 4. h. t.* (7) causa læsionis, an vera sit, an justa? an majori non præjudicet? *d. l. 4. h. t. junct. arg. l. 16. §. 4. de min.*

Est (1) metus (2) dolus (3) ætas (4) status mutatio (5) absentia vel aliud impedimentum (6) alienatio judicii mutandi causa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

facta (7) in certis casibus error. *l. 2. h. t.* quia errore lapsi regulariter non restituuntur: aut enim est error juris, & non habet locum: quia vel nocet, cum nemo jus ignorare debeat, vel, si quidam illud ignorare possint, ipso jure sunt tuti. *arg. l. 9. de condict. indeb. l. penult. & ult. de juris & facti ignorant.* aut facti, & nemini obest: quia facta etiam prudentissimos fallunt. *l. 8. 9. pr. d. t.* sunt ergo saltem certi casus, *ut dictum,* in quibus ex juris errore locum habet. vide *Struv. d. Ex. 8. th. impedimenta 76. in med.*

51. Ea postulata nihil est innovandum, sed omnia in suo statu relinquenda, donec controversia finiatur. *l. un. C. in integrum restitutione postulata ne quid novi fiat.* ita ut jure civili habeat effectum suspendendi executionem, secundum veriorem opinionem, sive inchoata jam sit executio, sive non. *d. l. un. l. 32. C. de transact. arg. l. 42. de minor.* vide *Berlich. part. 2. decis. 179.* ubi varias opiniones recenset.

Moribus quorundam populorum habet effectum reconventionis, & executio regulariter non impeditur, sive ante, sive post eam petatur, nisi per modum exceptionis executionem impedientis opponatur, & in continenti liquido probetur. *Simon van Leven l. 4. c. 40. n. 4.* Excipitur tamen jure canonico casus, quando malitiose petitur, differendæ executionis causa, idque ex circumstantiis & conjecturis constat. de quo judex arbitratur: tunc enim fit executio præstita cautione de restituendo, si reus postea obtinuerit. *c. 6. X. h. t. junge arg. l. 2. C. ad L. Corn. de fals.*

52. Ea obtenta, omnia ex utraque parte in pristinum statum reponuntur. *arg. l. 2. in fin. C. in quibus caus. in integr. restitut. l. un. C. de reputat. quæ fiunt. in jud. arg. l. 28. de dol. arg. l. 18. ex quib. caus. maj.* prodest interdum fidejussoribus, *ut dicemus suo loco*, ut & de tempore, intra quod est petenda. Prima causa in integrum restitutionis est metus.

Lib. 4. tit. 2. quod metus causa gestum erit. C. 2. tit 20. de his, quæ vi metus ve causa.

53. Metus est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio. *l. 1. h. t.* Vis est majoris rei impetus, cui resisti nequit. *l. 2. d. t.*

54. Metus hîc intelligitur is, qui alterius violentia infertur, & quo quis ad gerendum sive agendum aliquid compellitur. *l. 1. l. 3. pr. h. t.*

55. Si consideretur circumstantia metus, & periculi, quod imminet,

quod

quodque sic effugimus, metu gestum est voluntarium, licet citra eum non voluissemus: unde stricto jure, quod metu est promissum, subsistit, & voluntas coacta etiam est voluntas. *l.* 21. §. *penult. h.t.* quia tamen iniquum esset, si quis condemnaretur, ex æquitate rescinditur, sive sit bonæ fidei, sive stricti juris negotium. *l.ult.* §. 1. *h. t. l.* 4. 5. *C. eod. pr. J. de except.*

Excipiuntur sponsalia, & matrimonium. *l.* 14. *C. de nupt. c.* 15. 16. *X. de sponsal.* quia omnino liber consensus requiritur. Sic dotis promissio ob singularem favorem statim est nulla. *l.* 21. §. 3. *h.t.* item libertas. *l.* 9. *l.* 17. *qui & à quib. manum. liber.* non fiant. *l.* 7. *de dol.* non obst. *l.* 9. §. 2. *h. t.* tutoris authoritas metu interposita. *l.* 1. *in fin. de auth. tutor.* testamentum, si testes inviti retineantur. *l.* 20. *in fin. qui testam. fac. poss.* Jure naturæ omnis generis actus. vide *Puffend. lib.* 3. *c.* 6. §. 10. *&* 11. *Grot.* 2. *c.* 11. §. 7. *n.* 2. 3. *lib.* 3. *c.* 19. §. 3. *&* 4. *aliter.*

56. Requiritur (1) ut sit metus majoris mali, qui etiam in constantissimum hominem cadere potest. *l.* 5. 6. *h t.* e. g. mortis, verberum, stupri: propter irreparabile damnum. amissionis fortunarum, carceris. *l.* 8. §. 2. *l.* 22. *l. ult.* §. 1. *h. t.*

Circa quem est distinguendum: utrum quis suo merito in eum sit conjectus, an præter id & injuste: illo casu, vel condemnatus est ad aliquid dandum vel faciendum, quod non vult, & carcere ad id adigi potest. vel, quis præstitit judicatum, & de novo, aliquid ita extorquetur, & restitutio petitur. Hoc casu, sc. si injuste, respectu detrudentis in carcerem actus nullius est momenti. *l.* 22. *h. t.* & contra promissum datur restitutio.

Metus est vanus, vel ex parte objecti, si non adsit ejusmodi majus malum. *l.* 9. *C. d. t.* vel ex parte causæ inferentis, si sc. in ejus potestate non sit, malum quod intendit inferre: unde infamia, a minante eam, frustra metuitur: quia famæ fundamentum sunt facta propria. *l.* 5. §. 2. *de extraord. cognition. l.* 7. *h.t.* Sic, interdum potest vocari vanus in hoc, qui in alio non est talis: constantia enim civiliter & comparative est intelligenda respectu cujusque hominis, qui metum passus est e. g. in viro major requiritur, quam in fœmina: in homine robusto, quam in ægro. &c.

57. (2) Ut sit vis injusta: quo referuntur minæ, imprimis vitæ amittendæ. *l.* 7. *C. h. t.* modo executio earum metuatur. *junge l.* 9. *pr. ff. l.* 9. *C. h. t.*

Hinc (1) non conceditur restitutio, ubi ex facto jure licito est illatus, ut si quis in bello captus lytrum promittat: quia talis metus jure infertur.

l. 21.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

arg. l. 21. pr. h. t. Grot. 2. c. 17. §. 19. l. 3. c. 1. §. 6. (2) ubi tantum est suspicio mali inferendi. *l. 9. pr. h. t.* vel, ubi metus concipitur ex precibus potentis. *l. 6. junct. l. pen. & ult. C. h. t.* vel, injustam accusationem timet. *arg. l. 23. §. 1. h. t. l. 9. 10. C. eod.* si sc. aliæ circumstantiæ concurrant, *arg. l. 18. C. de transact. Grot. 2. c. 1. §. 5. n. 2.* vel, ex reverentia alteri debita. *l. 22. de ritu nuptiar.* nisi modus in potentia aut reverentia exigenda minis, vel aliâs facti atrocitate excedatur: quia tunc restitutio conceditur. *arg. d. l. 6. l. 11. & 12. C. h. t.*

58. (3) Ut damnum inde afferatur: quare qui vim adhibuit debitori suo ut ei solveret, hoc edicto non tenetur. *l. 12. in fin. h. t.* licet, si rem suam vi alteri eripiat, quamvis ex errore putet, hoc permissum esse, dominio suo cadat: quia singulis non est concedendum, quod publica debet fieri authoritate, majoris tumultus evitandi gratia. *l. 176. pr. d. R. J. l. 13. h. t.*

An lex 13. hodie adhuc sit in usu, an vero abrogata? vide *Grœnweg. hic & quæ scripsimus in tit. de rapinis.* Legi 12. *h. t.* non obstat: quod sæpe intersit debitoris, hoc tempore hanc rem aliô forte destinatam, & his similibus circumstantiis esse extortam, & quod quam plurimum referat, quo tempore, quo loco res solvatur, quodque igitur æstimare possit damnum, & hæc solutio, & quicquid gestum rescindi, & læsus in pristinum statum restitui possit: jurisconsulus enim non exigit simpliciter damnum metu illatum, sed requirit, ut pristina actio sit amissa, & jus aliquod. & sic, licet debitor possit dici læsus, non tamen amisit actionem, vel jus: secus quam quando aliquis alium cogit, ut ipsum liberet ab obligatione. *l. 9. §. 7. h. t.*

59. Læso subvenitur interdum officio judicis. *l. 21. §. 5. h. t.* interdum recisso gesto datur aliqua regularis actio utilis, sive in rem, sive in personam. *l. 9. §. 3. 4. l. 21. §. fin. h. t. l. 3. C. eod.* vel exceptio, quæ etiam prodest fidejussori. *l. 7. §. 1. de except.* vel actio ex hoc edicto. *l. 12. h. t.*

60. Actio quod metus causa est actio personalis prætoria in rem scripta, quæ datur metu compulso contra quemvis, qui lucrum inde habet, vel rem tenet, intra annum in quadruplum damni accepti, si simplum non restituatur, post annum tantum in simplum. *l. 9. §. 8. l. 14. §. 1. 3. 5. 10. h. t. l. 3. C. eod. §. 25. 27. J. de act.*

Quia descendit ex delicto est in personam. §. 31. *J. de actionib.* & cum edictum in rem in genere sit conceptum, & hac actione ipsam rem, quæ a no-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

bis est ablata petimus, vocatur in rem scripta. *l.* 9. §. 8. *l.* 14. §. 2. *h. t.*

61. Datur ei, qui metum passus est, ejusque heredibus: præsertim quia est rei persecutoria, & pœnam reus demum non restituendo rem incurrit: aliâs non omnes actiones pœnales heredibus dantur, ut injuriarum & istæ quæ cum illa comparantur. *l.* 14. §. 2. *in fin. l.* 16. §. *ult. h. t.* §. 1. J. *de perpet. & temporal. act.*

62. Contra quemcumque rei metu extortæ possessorem, licet ipse vim non intulerit. *l.* 9. §. 8. *l.* 14. §. 5. *h. t.* idem obtinet jure naturæ. vide *Grot.* 2. *c.* 10. §. 1. *n.* 2. etiam in heredes quatenus ad eos pervenit. *l.* 16. §. *fin.* quia possident, & heredum heredes, quamvis ad eos nihil pervenerit: quia sufficit ad primos pervenisse. *l.* 17. *h. t.* & hoc casu est perpetua. *l.* 19. *h. t.*

63. Intra annum in quadruplum, in quo continetur simplum, & sic est actio mixta ex rei persecutione & pœna. §. 25. 27. J. *de act.* Simplum est damnum ipsum, sive ipsa res quæ abest, ejus fructus & omnis causa. *l.* 12. *pr. l.* 14. §. 7. *h. t.* fructus consumpti & percipiendi, si agatur contra malæ fidei possessorem: exstantes & consumpti quatenus locupletior est factus, si sit bonæ fidei possessor. *l.* 18. *ff. h. t.* cum aliâs bonæ fidei possessor fructus consumptos lucretur. *l.* 4. §. 2. *finium regund.* De jure naturæ, vide *Grot. d.* 2. *c.* 10. §. 5. pœna est triplum damni vel rei cum omni causa. *l.* 14. §. 1. 7. 9. 10. *h. t.* quam quis evitare potest, si ad jussum judicis rem restituat: quia est actio arbitraria, in qua, quando arbitrio judicis quis non paret, condemnatur §. 27. 31. J. *de act.*

Si unus ex pluribus, qui metum intulerunt, simplum sponte restituerit, cæteri liberantur: aut tantum actio adversus eos datur in id quod minus ab illo est exactum, hoc enim in casu tantum est rei persecutoria. *l.* 14. §. *ult. l.* 15. *l.* 16. *pr. h. t.* bonæ fidei possessor, si per contumaciam non restituat, etiam condemnatur in quadruplum: quia tunc instar malæ fidei possessoris est. *arg. l.* 9. §. 5. *l.* 14. §. 3. *h. t.*

An is, qui contra tertium actionem quod metus causa instituit, cogatur pretium refundere? affirm. regulariter. *l.* 3. C. *h. t.* secus, quam in rebus furtivis. *l.* 2. C. *de furt. ut supra dictum.* ratio differentiæ est, quia in his non transit dominium, in illis transit. Vel potius, tertius possessor, si sponte emtione dominium sit consecutus, rem sine pretio domino reddere debet. *l.* 23. *C. de R. V.* sed coactus vendere, cum pretium acceperit,

 etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

etiam emtori, si eam repetat, illud reddere debet. *l.3.C.h.t. junge Grot. d.2.c.10.§.9.*

64. Si res perierit ante litem contestatam, bonæ fidei possessor casum non præstat. *l.14.§.5.h.t. vide l.5. de reb. credit.* ille vero qui metum intulit tenetur solvere æstimationem una cum fructibus & interesse. *l.1.C.h.t.junct.arg.l.18.pr.de dolo.* quia instar furis semper est in mora, quæ perpetuat obligationem. *l.8.§.1. de condict. furtiva. Grot.2.c.17.§.17.18.*

Si post litem contestatam, tertius possessor etiam non tenetur, nisi actor probaverit se rem statim, si post acceptum judicium restituta fuisset, voluisse atque potuisse distrahere. *l.14.§.11.h.junct.l.15.§.f.de R.V.*

Malæ fidei possessor, & is qui metum intulit, tenetur casum præstare, & si quidem intereat post sententiam intra tempora judicati, id est, intra 4. menses, qui ad solvendum conceduntur in judicio condemnatis ex actione personali. *l. penult. & ult. C. de usur. rei judic.* æstimationem rei præstare non cogitur, sed tantum pœnam tripli, nisi res apud dominum non fuisset peritura: ratio, cur cogatur præstare æstimationem, si pereat ante judicium, vel post litem contestatam, vel ante sententiam, est: quia tunc non condemnatur in triplum, sed tantum fructuum, & interesse habetur ratio, illo autem casu ipsius contumacia pœna tripli coercetur. *d.l.14.§.11.h.t. Struv. d. Ex. 8. th. verum 25. in med.*

65. Actio hæc olim dabatur intra annum utilem. *l.14.§.1.h.t.* quem in quadriennium continuum mutatum putamus. *l. ult. C. de tempor. in integr. restitut.* quæ generalis est, & complectitur omnes restitutiones, in quibus olim obtinuit annus utilis. *junge l. ult. C. de repudiand. hereditat, ibi: restitutionibus dabatur.*

Alii putant, annum utilem in hac causa non esse mutatum in quadriennium continuum: quia *l. ult. C. de tempor. in integr. restit.* hujus non facit mentionem, & tantum de restitutione, non vero de actione pœnali loquitur, quæ ultra annum non durat: & leges correctoriæ non sunt extendendæ. Prior opinio videtur præferenda: quia lex ultima comprehendit omnem causam, in qua olim obtinuit annus utilis, & sic nulla est extensio; & aliud est, si actio per se sit pœnalis, & aliud, si talis fiat per accidens, ut hæc nostra, quæ ultra annum durare potest.

66. Judicium hîc ut aliâs in materia restitutionum non est duplex, sc. rescindens, & rescissorium: quia eo ipso, dum prætor rescindit, restituit. *arg.l.9.§.3.l.21.§.5.h.t.* Alii dissentiunt, & rescindens vocant ipsam restitutionis tractationem, qua removetur impedimentum ob quod agi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

non poterat: reciſſorium, ipſum remedium, quod competit reſciſſo & remoto obſtaculo. Nos hanc opinionem non probamus: quia deſtituitur & ratione & textu. Non obſt. *l.* 46. §. 3. *de procurat.* ubi fit mentio judicii reſtitutorii, quod ſupponit reſtituens, ſeu, reſcindens: quia, dum datur reſtitutorium, fit ipſa reſtitutio. *Vinn.* 1. *ſelect. quæſt. c.* 10. *junge Cuj.* 7. *obſ.* 31. Secunda cauſa eſt Dolus.

Lib. 4. *tit.* 3. *de dolo malo. C.* 2. *tit.* 21. *de dolo malo.*

67. Dolus vel eſt bonus, vel malus. Dolus bonus eſt ſolertia laudabilis. in bello vocari ſolet ſtratagema: in contractibus ſolertia negotiativa, & permittitur. *l.* 1. §. 3. *h. t.* in bello nihil intereſt vi manifeſta, an clam hoſti noceamus. *Grot. l.* 3. *c.* 1. §. 6.

68. Alius præſumptus, quando lex latam culpam pro dolo interpretatur; quod fit regulariter ubi pecuniarie agitur. *l.* 32. *depoſ. vide ſupra p.* 437. *in fin.* vel, ſi quis in re illicita verſetur. *arg. l.* 41. *ad L. A.* alius verus, ut hîc. *arg. l.* 6. *C. h. t.* De hac diviſione alii dubitant: quia *verum & præſumptum* eſt attributum generale cunctarum pene rerum, quæ in jure civili ſunt proditæ. Sed non videtur ſequi, etiam alia negotia dividuntur in vera & præſumpta, ergo dolus non recte ita dividitur, ſed eſt ſaltem generale attributum: genus enim invenitur in omni ſpecie, à qua aliquid additur. ſic, conſenſus invenitur fere in omnibus negotiis, recte tamen dividitur in verum & præſumptum; niſi enim negotia in hoc tertio convenirent, non poſſent ita dividi.

69. Dolus malus verus, in genere, eſt improbum & malitioſum propoſitum, quo alterum quis ſciens & volens lædit. *l.* 7. 10. 14. *ad L. Cornel. de ſicar.* ſic ſumitur in delictis, quæ vocantur doloſa. *junge l.* 11. §. 2. *de pœnis.* nihil intereſt ſive palam & vi aperta, ſive clam fiat. *d. l.* 7. 10. *ad L. Corn. de ſic. l.* 2. *pr.* §. 8. *vi bonor. rapt. l.* 14. §. 13. *quod met. cauſ.* In ſpecie, eſt omnis calliditas, fallacia, machinatio, ad circumveniendum, fallendumque alterum adhibita *l.* 1. §. §. 2. *h. t.* ita ſumitur hîc: quoties ſcil. aliud ſimulatur, aliud agitur. *junge l.* 7. §. 9. *de pact. l.* 43. § *fin. de contrah. empt. Struv. Ex.* 8. *th. ſecunda cauſa* 23. & *ſeq. Grot.* 3. *c.* 1. §. 8.

70. Præterea, dicitur eſſe vel ex propoſito, vel ex re ipſa. *l.* 36. *de V. O.*

Dolus ex propoſito eſt dolus, qui ipſo tempore, quo contractus initur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

tur, malo consilio sive proposito intervenit. *l. 36. de V. O.*

Dolus ex re ipsa est dolus, qui post contractum supervenit. *d. l. 36. de V. O. l. 2. §. 3. 4. 5. de doli mali & metus except.*

72. Item, vel est dans causam contractui, vel incidens.

Dolus dans causam contractui est dolus, quo quis cum animum contrahendi non habet, calliditate adversarii adducitur, ut contrahat. *l. 7. pr. h. t. l. 16. §. 1. de minor.*

72. Facit, ut contractus bonæ fidei sit ipso jure nullus, sive sit consensualis, de quo leges expresse loquuntur, sive realis, in quo eadem ratio obtinet: sc. cum laxiore, liberiore ejus natura, æqualitate, & bona fide, propter mutuas contrahentium præstationes, quæ exigunt, ut, etiamsi aliquid non sit expressum, habeatur pro expresso, non potest consistere: & partes censentur consentire, & contrahere sub conditione, si res ita, pro ut æstimant, se habeat, adeo, ut propter defectum hujus tacitæ conditionis jure dicatur nullus, *Bachov. ad Wesenb. h. t.* qui circa contractus reales dissentit; verum, ut videtur, sine ratione. *Grot. 2. c. 11. §. 6. n. 3. Puff. 3. c. 6. §. 6. 7. 8.*

Nec obstat (1) quod naturaliter alium decipere liceat. *l. 16. §. 4. de minorib.* lex enim est intelligenda de solertia negotiativa, non de dolosa circumscriptione. *Franzk. Ex. 11. quæst. 3. Grot. 2. c. 12. §. 26. Instit. nostr. jur. nat. d. l. q. 41.* Nec (2) quod metus, qui cum dolo est conjunctus, contractum non faciat nullum. *l. 14. §. 13. quod metus causa:* quia in metu est dolus apertus, sive dolus in genere, *de quo dictum,* hîc est dolus tectus, per quem nesciens decipitur.

73. Contractus stricti juris non est nullus: in hoc enim pro omisso habetur, quicquid verbis non est expressum. *l. 99. pr. de V. O.* si ergo expresse de dolo nihil fuerit dictum, stricto jure contractus subsistit: quia tamen iniquum est, alium ex sua malitia lucrari, petens, si res adhuc sit integra, removetur exceptione doli, aut, si non sit integra, læsus habet actionem de dolo. *l. 36. de V. O. l. 5. C. de inutilib. stipul. l. ult. h. t.*

74. In contractu b. f. ipsi datur electio, utrum eum velit dicere nullum, an vero servare, & interesse petere actione ex contractu descendente: quia à parte decipientis consensus est verus & perfectus, & propterea obligatur aut ad servandum, aut ad damnum resarciendum. *arg. pr. in fin. J. de author. tut. l. 13. §. 29. de act. emt. Struv. d. Ex. 8. th. competit. 28.*

75. Si tertii dolus causam det contractui, subsistit: quia à parte contrahen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

trahentium consensus adest, & contra tertium dabitur actio de dolo. *arg. l. 2. in fin. de proxenet.*

76. Præterea, si in tali contractu traditio interveniat dominium transfertur, non quidem ex contractu, sed traditione (1) quia in hac ad transferendum dominium, etiam causa putativa sufficit. *l. 36. de A. R. D.* (2) propter *l. 10. C. de rescindend. vendit. l. 7. pr. de dolo junct. l. 3. C. si adversus libert.* Alii dissentiunt per *l. 31. pr. de A. R. D.* Et d. l. 10. *C. de rescind. vendit.* intelligunt de dolo incidente.

Si tamen dolo quis venditorem inducat, ut fidem habeat de pretio, aliud est dicendum, & res vendita à quocunque possessore vindicari potest. *arg.* §. 41. J. *de R. D.*

77. Dolus incidens est dolus, quo sponte contrahens in ipsa re, sive modo contrahendi, e. g. circa rei valorem, aut qualitatem fraudulenter decipitur. *arg. l. 18. §. 3. commodat. l. 13. in pr. de act. empti.*

Si hoc fiat in contractu bonæ fidei, & læsus conveniatur re integra, exceptionem doli opponit; si re non integra, ipse agit, & instituit actionem ex ipso contractu e. g. actionem empti venditi. *l. 7. pr. §. 3. l. 9. pr. h. t. l. 13. §. 4. & 5. de act. empt.*

Si in contractu stricti juris, & deceptus conveniatur, opponit exceptionem doli; si agat, datur actio de dolo. *d. l. 7. §. 3. h. t. l. 36. de V. O. l. 5. C. de inutil. stipulat.*

78. Actio de dolo est actio prætoria personalis, arbitraria, quæ datur ei, qui calliditate alterius est deceptus, adversus decipientem ad damni illati restitutionem. *l. 1. pr. l. 13. pr. l. 14. l. 17. pr. l. 18. pr. h. t.*

79. Causa est dolus, qui regulariter non præsumitur. *arg. l. fin. C. h. t.* nisi mendacium probetur, & insolitæ & inauditæ cautiones, vel renunciationes adhibeantur. *Mav. p. 6. d. 146. Hering. de fidej. c. 17.* & sic est ex delicto, & in personam. §. 31. J. *de act.* in contractibus quidem etiamagitur ob dolum. *l. 23. de R. J.* tamen ibi causa efficiens actionis est contractus, non vero dolus, & propterea in heredes agitur, etiamsi nihil ad eos pervenerit, secus quam hîc *l. 17. §. 1. l. 26. h. t.* Quia est famosa. *l. 1. de his qui notant. infam.* demum datur, si alia civilis non sit, e. g. interdictum, alia restitutio in integrum. *d. l. 1. §. 1. 4. 6. l. 7. §. 4. h. t.* nec ullum aliud certum remedium. *d. l. 7.* §. 4. hinc, si ab alio res servari queat, locum non habet: secus, quam si nihil prorsus consequi quis possit, & actio plane sit inanis. *l. 5. h. t.* Sic cessat, si exceptione doli quis uti possit. *l. fin. h. t.* vel aliam actionem habeat tem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

pore culpa sua finitam. *l. 1. §. 6. h. t.* Si tamen probabiliter dubitetur, an alia competere possit, vel, quæ concurrit, æque sit famosa, ut mandati. *arg. l. 1. C. h. t. junct. l. 1. de his qui not. infam.* vel criminalis, datur. *l. 9. §. 2. h. t. junge l. 3. de stellionatu, arg. l. 1. §. 4.*

80. Præterea requiritur, ut damnum non sit modicum, id est, infra duos aureos. *l. 9. §. ult. l. 10. h. t.* propter summam tamen minorem datur actio in factum. *arg. l. 11. 12. h. t. l. 28. in fin. Brunnem. ad l. 9. n. 4. h. t.* Ubi quæritur, cur furti agi possit propter rem minimam. e. g. gallinam. *§. 16. J. de R. D.* cum tamen actio furti etiam sit famosa? respondent alii ideo hoc esse: quia furtum est maleficium legitimum, dolus non item. vide *Zœs. h. t. n. 10.* Nos putamus, veram rationem esse: quia hîc agitur de rescindendo contractu, vel etiam, ut contractus declaretur nullus, ad quod leges non ita faciles sunt. *arg. l. 2. l. 8. C. de rescind. vendit.*

81. Datur adversus eum, qui alium in re, quam exprimere debet, decepit, & heredibus ejus. *l. 13. h. t. vide l. 7. §. ult. l. 16. d. t.* modo designari possit. *l. 15. §. fin. d. t.* etiam contra pupillum pubertati proximum, si ipse dolum commiserit, ut si artificiose mentitus sit tutorem velle, ut sibi pecunia detur. *l. 13. §. 1. l. 14. h. t.* non autem ex dolo tutoris, nisi in quantum factus est locupletior. *l. 15. pr. d. t.* contra heredes, in quantum ad eos pervenit, licet postea fuerit consumptum, vel dolo factum, quo minus perveniret. *l. 13. §. 1. arg. l. 15. §. 1. l. 26. l. 27. h. t.*

82. Non datur (1) liberis vel libertis adversus parentem vel patronos, propter honorem & reverentiam quæ ipsis debetur. *l. 11. §. 1. ff. h. t. l. 9. de obseq. parent. & patr. præstand.*

(2) Humili, luxurioso, prodigo, adversus eum, qui dignitate excellit, aut est vitæ emendatioris. *d. l. 11. §. 1. h. t.* datur tamen actio in factum, ut judex ex bono & æquo arbitretur. *d. l. 11. in fin. l. 12. h. t.* nec contra municipium, sive universitatem: quia municipes per se dolo non faciunt, & persona decipiens est designanda. *l. 15. §. 1. & 3. h. t.*

83. Petitur, ut res dolo amissa restituatur cum omni causa: aut, si non restituatur, ut condemnetur ad interesse. quod interdum juramento in litem æstimatur. *l. 18. pr. h. t. junge l. 22. 35. de V. S.* Si res casu perierit, statim fit condemnatio ad interesse. *l. 18. §. 1. h. t.* sicut, quando dolo alicujus fit, ut lis temporibus exactis pereat. *d. l. 18. §. 4. h. t.* Quia est rei persecutoria, si plures dolo fecerint, & unus rem restituerit vel interesse, cæteri liberantur. *l. 17. pr. h. t.*

84. Jure

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

84. Jure novo est instituenda & finienda intra biennium continuum à tempore doli commissi, non vero scientiæ. currit ignoranti & absenti; nisi quis reipublicæ causa absit. *l.* 3. *l. ult.* C. *h. t.* nec litis contestatione perpetratur. *d. l. fin.* C. *h. t.* ratio videtur esse: quia est famosa, & contra jus civile. Hodie, sublato processu Romano, hoc sublatum est. *Schilt. Ex.* 11. *th.* 21.

85. Actio in factum, quæ subsidiaria est doli, durat 30. annos *l.* 28. *ff. h. t.* præsertim, cum mores nostri faciliores sint in his dandis & in famosis difficiliores, quare etiam utilius est hanc instituere, quam illam. *Schilt. d. Ex. th. th.* 21. imprimis, cum dolus in mente delinquentis consistat, & directe haud facile probari possit. Sic, exceptio doli est perpetua. *l.* 5. §. *fin. de dol. mal. & met. except.*

86. Præterea, moribus differentia inter contractus bonæ fidei & stricti juris etiam videtur sublata, neque distinguitur utrum dolus dederit causam contractui, an inciderit. semper datur actio de dolo, vel potius, utilis in factum. *Simon van Lewen censur. forens. lib.* 4. *c.* 42. *n.* 4. *Brunnem ad l.* 11. *ff. h. t.*

Tertia causa est ætas minorennis. *l.* 1. §. 1. *de minor.*

Lib. 4. *tit.* 4. *de minoribus* 25 *annis.* C. 2. *tit.* 22. *de in integr.*

restit. minor. tit. 23. *de filiof. min. tit.* 24. *de fidej. min. tit.* 25. *si tut. vel curat. interv. tit.* 26. *si in commun. ead. caus. tit.* 27. *si adv. rem jud. tit.* 28. *si adv. vendit. tit.* 29. *si adv. vendit. pign. tit.* 30. *si adv. donat. tit.* 31. *si adv. libert. tit.* 32. *si adv. transf. vel divis. tit.* 33. *si adv. solut. tit.* 34. *si adv. dot. tit.* 35. *si adv. del. tit.* 36. *si adv. usuc. tit.* 37. *si adv. fisc. tit.* 38. *si adv. credit. tit.* 39. *si min. ab hered. tit.* 40. *si ut omiss. hered. tit.* 41. *in quib. caus. non est necess. in integr. tit.* 42. *qui & adv. quos. tit.* 43. *si min. se maj. dix. tit.* 44. *si sæpius in integr. restitut. postul. fuer. tit.* 45. *de his qui ven. ætat. impetr. tit.* 46. *si maj. fact. rat. habuer.*

87. Ad hanc restitutionem requiritur (1) ut nondum sit impletus annus 25: quia tunc demum adesse censetur virilis virgor. *l.* 1. §. 2. *h. t.* jure Saxon. annus 21. qui naturaliter de momento in momentum computatur, ita ut ipsa hora, qua quis natus est, spectetur, & biduum bissextile pro uno die habeatur.

Sic etiam numeratur in tempore conventionali. e. g. si convenerit, ut, si pretium non solvatur intra 30 dies, fundus sit inemptus, dies intercalaris proficit emtori. *arg. l.* 4. C. *de his qui ven. ætat. impetr. l.* 1. §. 1. *l.* 3. §. 3. *h. t. Zæs. h. t. n.* 2.

In

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

In Italiæ plerisque locis ætas majorennis circumscribitur annis 18. junge hîc Mæv. ad jus Lubecense. *lib.* 1. *tit.* 7. *ar.* 6. *n.* 4. *&* 5. In Imperio Romano Germ. annis 25. *Reformat. politic. Augustan. de anno* 1548. *tit. von der pupillen unndt minderiärigen tutoren unndt. vormunderen.* De Electoribus, vide *A. B. c.* 7. Jure naturæ æstimatur ex actibus quotidianis. *Grot.* 2. *c.* 11. §. 5. *n.* 1.

88. Ab allegante ætatem minorennem venit probanda. *l.* 9. *C. de probat.* testibus vel instrumentis. *l.* 2. *C. de his qui ven. ætat.* scriptura nativitatis. *l.* 2. §. 1. *de excusat. Gothofr. in notis ad l.* 13. *in fin. de probat. d. l.* 2. *C. de his qui ven. ætat. impetr.* item, per assertiones obstetricum. *l.* 3. §. 5. *de Carb. edict.* libros parochiales. testimonia parentum, & cognatorum hîc semiplenam tantum faciunt probationem: quia agitur ad specialem effectum impetrandæ restitutionis. aliàs plenam. *l.* 16. *de probat.*

89. (2) Consideranda est læsio, quæ non debet esse modica, nec tamen enormis. *l.* 1. *pr. h. t. junct. l.* 4. *de restit. in integr. l.* 9. §. *ult. l.* 10. *de dolo.* contigisse ob ætatem minoris, vel dolo adversarii. *l.* 11. §. 3. 4. *h. t.* Hinc non datur (1) iis, qui non sunt decepti: ut, si alieno nomine gesserint ut procuratores, & institores. *l.* 23. *h. t.* (2) iis, qui ipso jure tuti sunt. *l.* 16. *pr. l.* 39. §. *fin. d. t.*

(3) Si casu sint læsi. *l.* 11. §. 4. 5 *eod.* quo refertur, si post emtionem pretia rerum decreverint, ita ut enormiter videantur læsi: quia pretium commune variis de causis mox augetur, mox minuitur, quæ prævideri non possunt. vide *Grot.* 2. *c.* 12. §. 14. *n.* 2. *supra p.* 543. §. 12. *in fin.* (4) quoties aliquid fecerunt, quod jure majoribus, & minoribus communi ipsos facere opportet, vel fieri æquum est. *arg. l. ult. C. si advers. credit. l. fin. C. de in integr. rest. min.* quia non videtur capi, qui publicum jus sequitur. *l.* 116. §. 1. *de R. J.*

90. Læditur tribus modis: vel enim quod habuit, amittit; vel emolumentum quod acquirere potuit, amittit; vel se oneri quod suscipere non licuit, obligat. *l.* 44. *h. t.*

91. Restituitur regulariter in omnibus, in quibus ob lubricum ætatis aut lapsus, aut captus est, sive extra judicium, sive in judicio.

Extra judicium: si donet, dotem, aut donationem propter nuptias det, si contrahat, si à contractu recedat. vide *tot. tit. C. si advertus dot. si advers. donat. si adv. vendit. &c.* contra aditam vel repudiatam hereditatem, modo res adhuc fuerit integra. *l.* 24. §. 2. *junct. l.* 7. §. 9. *h. t.*

excepto

excepto casu. *l. ult.* §. 6. *C. de bon. quæ liber.* ne temere filius veniat contra factum patris. etiamsi curator minori adstiterit, vel solus loco ejus contraxerit. *l.* 47. *h. t.* sufficit enim quod ob lubricum ætatis sibi ipsi prospicere nequeat. *d. l.* 47. *h. t.* nec obstat: quod habeat contra tutorem ordinariam tutelæ actionem: quia minori quando diversa ipsi competunt remedia, datur electio. *l.* 16. §. 2. *h. t. tot. tit. C. si tut. vel curat. interv. junct. arg. l.* 23. *h. t. Carpz. part.* 2. *constit.* 11. *defin.* 34. imprimis, si extraordinarium sit pinguius; in tantum, ut nec electio ipsi noceat. exceptio est in *l.* 13. §. *fin. C. de judic.* ubi electio negatur. Vel contractus e. g. venditio sit celebrata decreto magistratus, & res publice sub hasta vendita, modo non sit ob debitum fiscale: quia contra fiscum non restituitur, nisi probetur collusio, & fraus, per quam res viliori pretio vendita, aut solennitas omissa est. *l.* 11. *C. de præd. minor. arg. l.* 7. §. 7. *l.* 9. *pr. arg. l. penult. h. t. l. fin. C. si adversus fis.* quamvis enim pro decreto judicis sit præsumptio, ea tamen cedit veritati, quando minor potest, ut debet, probare læsionem. *Carpz. p.* 2. *constit.* 34. *d.* 13. sic non datur, si ex decreto ei facta sit solutio. §. *ult. J. quib. alien. lic. nec ne.*

92. In judicio. *d. l.* 7. §. 4. *penult. & ult. l.* 8. *h. t.* sic datur restitutio contra omissas probationes. *l.* 18. *h. t.* contra sententiam, defendente minorem curatore. *l.* 16. §. *ult. h. t. l.* 4. *C. si adv. rem jud. L. ult. de in integr. restit. de cujus lectione vide Gothofr. in not. lit. R.* etiam contra partem ejus si pro parte valere possit, quia plura capita continet, aliâs non. *l.* 29. §. 1. *h. t. junct. arg. l.* 27. *l.* 41. *famil. ercisc.* omissam appellationem. *l.* 7. §. *pen. h. t.* lapsum fatalium; in eremodiciis, seu desertione causæ. *d. l.* 7. §. *ult. h. t. Gail.* 1. *obs.* 143. si conumax fuerit lubrico ætatis, secus si dolo. *l.* 8. *junct. l.* 9. §. 2. *h. t.*

93. In læsionis probatione, distinguendum est inter gesta, vel non gesta, quæ in manifestum minoris incommodum cedunt, aut, quæ frequentius cedere solent, aut, quæ magis ejus commodum spectant: primi generis sunt fidejussio, renunciatio, temporis lapsus, e. g. in jure retrahendi, & alia præscriptione longi temporis. *l. un. C. si adv. usuc.* ut & longissimi. in brevioris temporis præscriptione ipso jure tutus est. *l. ult. C. in quib. caus. in integr. restitut. necess. non est. junct. l.* 3. *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor. vide supra p.* 243. §. 12. *& author. ibi alleg.* compromissio, hereditatis aditio, in quibus omnibus sufficit, si allegetur negotium, & ut damnosum proponatur. idem dicendum, si hereditatem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

repudiatam postea lucrosam dicat. secundi generis, vel ita sunt comparata, ut ipsum gestum per se nihil incommodi contineat. e. g. emptiones & venditiones, locationes conductiones &c. vel ita se habent, ut ex ipso gesto, præsertim a minore, facile resultet læsio. e. g. ex mutuo. in utrisque quidem probatio læsionis exigitur, verum in prioribus non ita facile ostenditur, quam in posterioribus, *arg. l. 27. §. 1. h. t. Struv. d. Ex. 8. th. istiusmodi* 48.

94. Adversarius audiendus est, si velit contraria probatione ostendere, minorem non esse graviter læsum, vel locupletiorem factum. *l. 1. arg. 2. C. si adversus credit.* si hoc ostendere non possit, & minor restitutionem in integrum e. g. contra venditionem impetraverit, emptor pretium repetit. ubi interdum opus est, ut probetur, fuisse versum in rem pupilli. *l. 24. §. 4. h. t.* quia potuit dedisse tunc temporis, cum sciret eum illud perditurum.

95. (3) Notandæ causæ, ob quas minori læso restitutio denegatur, quarum prima est, si vel ipso jure sit tutus: vel, aliud remedium ordinarium æque commodum habeat. *l. 16. in pr. h. t.* si tamen lædens offerat se ad resarciendum id quod minus habet, liberum ipsi est, an velit restitutionem petere, *ut supra dictum, arg. l. 24. §. 4. h. t.* vel (2) hoc beneficium propter singularem rationem ipsi non concedatur: (1) propter ejus factum, si dolose, non concurrente adversarii dolo, aliâs enim dolus dolo compensatur: *arg. l. 36. de dol. Brunn. ad l. 2. C. si min. maj. se dix.* citra errorem majorem se dixerit. *l. 1. 2. 3. 4. C. d. t.*

96. (2) Major factus, id, quod in minore ætate est gestum, ratum habeat: vel verbis expressis, vel facto aliquo, quod non potest habere alium animum, quam ratihabendi: sic, si minor se hereditati paternæ immiscuerit, major factus debita exigat, vel ædes, in minore ætate emptas, in majori fulciat, non videtur præcise ratum habuisse, quod gessit in minore ætate: quia potuit animum habere gerendi negotia: è contrario, si in minori ætate judicium sit susceptum, & in majori continuatum, inducitur animus ratum habendi: potuisset enim major factus desistere. *l. 3. §. 1. 2. de minor. Struv. Ex. 8. th. si major* 52. ubi examinat aliorum explicationem.

97. (3) Si veniam ætatis à principe impetraverit: masculus, etiam spurius, quia non splendorem natalium, sed morum probitatem probare debet, unde prodigus removetur; anno 20. fœmina, anno 18. non sem-

per

per ipsa, sed etiam procurator nomine ejus, propter sexus pudorem, cum masculus præsens esse debeat. *l. 2. §. 1. C. de his qui ven. ætat. impetr.* modo, *ut dictum*, morum honestatem & frugalitatem recte probent. *l. 1. 2. C. d. t.*

Ea impetrata, omnia, ut major administrat, sed immobilia alienare non potest: quia in his par est omnium minorum conditio. *l. 3. d. t.*

Si videat, se lubrico ætatis veniam petiisse, & non sufficere administrationi, potest contra impetrationem in integrum restitui: lapsus enim est propter ætatem, & præterea nullius jus læditur: quia restitutio ad actus medio tempore gestos non pertinet. *arg. l. 1. h. t. junct. l. 1. C. d. t.*

98. (4) Juramento minor gestum confirmaverit: sive de beneficio suo fuerit admonitus, sive non: sive solenne, sive minus solenne sit juramentum. *auth. sacramenta puberum C. si adversus vendit.* quia d. Authentica non distinguit. Ad nullitates, quæ proveniunt. e. g. propter dolum, metum, vel etiam rescissionem ex *l. 2. C. de rescind. vendit.* non pertinet: verum, non obstante juramento, a contractu, ubi dictæ causæ interveniunt, recedi potest. etiamsi minor nulla ætatis facta mentione generaliter juraverit: sc. se nullo modo, vel via impugnaturum contractum, nisi forte respexerit & ætatem, & alia remedia: quia tunc, imprimis secundum jus canonicum, quod animæ consulit, restitutio denegatur. *arg. c. 28. de R. J. in 6to.* Alii etiam ad contractus nullos eam extendunt: verum contra verba, & mentem d. authenticæ. contra naturam juramentorum, quæ judicantur ex negotio, cui accedunt. etiam jure naturæ. *Grot. 2. c. 13. §. 20. n. 2. & 4.*

Ex magna, & justa causa absolutionem petere potest, & contra illud restitui. nec obstat verbum *inviolabiliter*, quod in dicta *auth.* habetur, & quo dissentientes nituntur: intelligendum enim est, nisi urgens & magna subsit causa.

99. Præterea cessat restitutio ob conditionem minoris: si scil. artem profiteatur, vel certam negotiationem exerceat, in causis & negotiis illius artis non restituitur: e. g. doctor juris circa ea, quæ sunt juris, secus si lædatur extra suam artem. e. g. in bonitate, valore, & usu mercium: vel, si de imprudentia, & temeritate consilii agatur: quia referuntur ad errorem facti, qui nemini nocet. *l. 2. de ignorant. jur. & fact.* sic etiam judex restituitur, si temere auditorium receperit. *l. 41. de recept. arbitr.* vide *l. 1. C. qui & adversus quos in integr.* mercator non re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

stituitur in negotiis mercaturam concernentibus.

100. Cessat etiam ob personas, contra quas postulatur: sic (1) non datur jure stricto contra gesta cum parentibus, & patronis. *l. f. C. qui & adversus quos.* Hîc non quidem agnoscimus distinctionem inter restitutionem quæ fit contra parentes, ut scil. ea negetur, & quæ fit contra factum parentum, ut illa concedatur: quia in lege non fundatur, & idem videtur esse, sive restituantur contra parentes, sive contra factum parentum: si tamen læsio possit probari, restitutio est concedenda ex æquitate. *arg. Nov.* 155. *c.* 1. ubi Imperator adjecta generaliori ratione scribit: quod omnis quidem reverentia, atque honor sit conservandus parentibus, dummodo nihil in liberorum detrimentum fiat. unde non male asserit Grœnweg. *ad l. f. C. qui & adversus quos.* Belgarum, & Gallorum moribus, hanc Justiniani constitutionem non obtinere: sed potius jus antiquum Romanum, cujus vestigia sunt in *l. 2. C. si advers. rem judicat. l. 2. C. si advers. donat. l. 5. C. de dolo.* præsertim, si se immodice læsos probent. junge *cap. 8. X. de restitut. in integr.*

101. (2) Non datur minori læso contra minorem æque læsum, nisi in quantum alter factus est locupletior. *l. 34. h. t.* si minor credidit filiofam. majori, potius habetur ratio ætatis, quam Scti Macedoniani, quod ille potuit ignorasse. *l. 11. §. ult. h. t.* aliter interdum se res habet, quando mulier fidejussit pro minore. *l. 12. h. t.*

102. Ob certas causas; sic (1) non restituitur contra libertatem, nisi magna ex causa à principe: ut, si servum actorem bonorum suorum manumisserit, cujus damnum ad totius domus eversionem pertineret, *l. 10. l. 11. in pr. h. t. l. 1. 3. C. si advers. libertat.* (2) contra matrimonium: quia sua natura est indissolubile (3) amissionem vel remissionem executionis pœnæ *l. 37. pr. h. t.* potius enim ad vindictam pertinet, quam ad rem familiarem (4) quando dolus ejus in contractu intervenit. *l. 9. §. 2. h. t.* (5) contra delictum dolo admissum. *d. l. 9. §. 2. d. t. l. 1. C. si advers. delict.* licet interdum pœna mitigetur. e. g. in incestu. *l. 38. §. 4. ad L. Jul. de adulter.* falso. *l. 1. C. de fals. monet. l. 5. ad Leg. Cornel. de fals.* de vectigali defraudato, vide *d. l. 9. §. pen. h. t.* Sic, contra confessionem delicti temere emissam, quando de eo aliter non constat, restituitur. *l. 6. §. penult. de confess. Carpz. pr. crim. q.* 143. Idem dic de iis, in quibus imprudentia magis, quam malitia peccatum: ut, si mater minor 25. annis non petierit tutorem liberis suis. *l. 1. junct. l. 2. C. si advers. del.* si heres minor necem defuncti non vindicaverit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

caverit. *l.* 1. §. 32. *l.* 14. *SC. Silan. l.* 6. *C. de his quib. ut indign.* Contra veram contumaciam, *ut dictum*, quando ſcil. citatus dicit, ſe nolle comparere, vel etiam, ſi reſtituere juſſus, non pareat, non datur reſtitutio. *l.* 9. §. 2. *h. t. l.* 1. *C. ſi adverſus delict. junct. l.* 15. §. 21. *de damn. infect.* ſecus ſi faciat per imperitiam, incuriam, juris ſui neglectum, & multo magis, ſi curator ipſius fuerit contumax. *arg. l.* 8. *d. t.*

Si plane non defendatur in judicio, non opus eſt reſtitutione: quia non poteſt dici contumax. *l.* 4. *C. ſi adverſ. rem judicat. l.* 54. *pr. de re judicat.*

Tandem reſtitutio ſemel denegata ex una eademque cauſa non conceditur. *C. tot. tit. ſi ſæpius reſtitutio in integr. poſtul.* licet poſſit à prima ſententia appellare; vel, ſi hoc omiſerit, reſtituatur, ſi velit. *l.* 1. *C. d. t.*

103. Datur minoribus ob ætatem læſis, puberibus & impuberibus. *l. penult. h. t.* etiam aliquando ei, qui in utero eſt. *l.* 45. *d. t.* licet ſint reges vel principes, *ut dictum*, Grot. 2. *c.* 14. §. 1. aliter. heredibus ex perſona ipſorum, licet ſint majores. *l.* 18 §. *ult.* 19. *d. t.*

Minori autem, qui eſt heres majoris, negatur: quia repræſentat defunctum. *l. fin. ſi ad verſ. vendit. pign.* nec aliis, in quorum damnum geſtum ejus cedit, niſi negotia ipſorum geſſerit, & inde damnum ſentiant: tunc enim nomine ejus reſtitutionem petunt. *l.* 24. *pr. h. t.*

An reſtitutio filiifam. proſit patri, ℞. ſi filiusfam: contraxerit de re paterna ut adminiſtrator & procurator, non habet locum: quia pater ſibi imputet, quod eum procuratorem dederit. *d. l.* 23. *h. t.*

Si contraxerit de peculio caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi ex perſona filii reſtituitur, ut ejus heres. *l.* 3. §. 10. *junct. l.* 18. §. *ult. d. t. l.* 1. 2. *de caſtrenſ. pec. l.* 3. *C. de bon. quæ liber.* In adventitio ordinario opus non habet reſtitutione: quia non poteſt contrahere in eo citra patris conſenſum. in extraordinario idem juris eſt, quod in caſtrenſi & quaſi caſtrenſi: quia de eo inter vivos pro arbitrio diſponit. *Nov.* 117. *c.* 1. §. 1.

In peculio profectitio, ſi filius conveniatur, locus eſt reſtitutioni, ſed patri non prodeſt: quia licet filius ſit reſtitutus, conveniri tamen poteſt. *l.* 3. §. 4. *h. t.* excipitur in *d.* §. 4. mutuum, quod accepit, vel abſque juſſu patris, vel ejus juſſu. vide hîc. *Struv. d. Ex* 8. *th.* 60. *in med.* ſi pater conveniatur actione quod juſſu, de in rem verſo, de peculio, etiam non reſtituitur. *d. l.* 3. §. 4. *h.* ſecus ſi ut heres filii. *ut dictum. d. l.* 3. §. 9. *h. t.* idem obtinet, ſi reſtitutionem petat ut defenſor ejus. *arg. l.* 3. §. 11. *de pecul. l.* 27. *pr. h. t.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

An restitutio minoris prosit ejus fidejussori? ℞ si restituatur ex causa majoribus communi propter dolum scil, prodest: quia generale est, quod exceptiones, rei non personæ cohaerentes, transeant ad fidejussores. *l. 7. §. 1. in fin. de except.* vel, si fidejussor simpliciter, non tanquam pro minore se obligaverit. *l. 51. pr. de procurat. l. 89. de acquir. vel. omittend. hered.* secus, si propter lubricum ætatis: adeo, ut etiam contra ipsum fidejussorem restitui possit, si forte pro minore solvat, & ipsum actione mandati conveniat. *l. 1. C. de fidejuss. minor. l. 13. pr. h. t.* licet aliquando restitutio ejus ipsi prosit: si scil. creditori obligatio, & actio contra: alium salva sit. *l. 51. de proc.* vel etiam, si qualitas in minore cesset propter quam fidejussit. e. g. si fidejubeat pro eo, ut herede, & contra aditam hereditatem in integrum restituatur. *l. 89. de acquir vel amitt. hered.*

Si fidejussor fiat heres ejus, restitui potest, non ut fidejussor, sed ut heres: quia per confusionem obligatio fidejussoria est extincta. *l. 5. pr. de fidejussorib. l. 95. §. 3. de solut.*

Restitutio minoris non prodest socio vel litis consorti. *l. unic. C. si in communi eademque causa.* nisi causa fuerit connexa, & individua. *arg. l. 29. §. 1. h. t.* vide hic *l. 47. §. 1. h. t.* juncta *d. l. 29. §. 1.*

104. Exemplo minorum restitutionem petere potest respublica: quia per administratores regitur, & facile potest lædi. *l. 4. C. quibus ex caus. major. l. 3. C. de jure reipub.* Alii negant, *l. 4.* corrigunt, & loco *minorum* legunt majorum: quia rubrum hoc suadet. Nobis placet prior opinio: quia ratio, & *d. l. 3.* eam probant. posterior non procedit: dantur enim leges; quæ a DD. fugitivæ vocantur, & sub alio titulo sunt positæ. Nihil refert, si respiciamus æquitatem, an sit summa, an non summa & municipalis, quamvis verba legis 3. loquantur de municipalibus, ut recte hoc *Cujacius* probat ex titulorum connexione. Hæc lex propter rationis identitatem obtinet in omnibus universitatibus, villis, castris: etiam ecclesiis, aliisque piis locis. *c. 1. 2. 3. 7. X. h. t.* licet Glossa in villis, & castris hoc neget: quia, si totum restituatur, non opus est, ut hoc fiat in parte: ratione, ut videtur, infirma, sic non est distinguendum, an magnæ sint respublicæ, an parvæ; leges enim generaliter loquuntur, & omnes per administratores reguntur. *Sichard. ad l. 4. C. quibus ex caus. major.* neque dicendum videtur, quod non possit restitui: quia aut utilitas redundavit in civitatem, & non datur restitutio. *l. 27. de reb. cred.* aut non, & non obligatur, nec ea opus est; obligari enim interdum potest, ubi non est versum in utilitatem.

vide

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

vide supra p. 458. §. 51. *in fin.* nec obstat. *l.* 22. §. *ult. ex quib. caus. major.* ubi reipub. ut majori succurritur: quia pro diversitate causarum, majorum & minorum beneficiis utitur: imo, ipsi minores quandoque ut majores restituuntur. *ut dictum.* An detur prodigo? negatur: quia ut prodigus non obligatur, & restitutione opus non habet. *l.* 40. *de R. J.*

105. Datur contra eos, cum quibus minori, reipublicæ, ecclesiæ, & similibus, negotium intercessit, contra dominum, si cum servo, si cum filiofam. contra filiumfam. & patrem. *l.* 1. §. 1. *l.* 24. §. 3. *h. t. junct. l.* 44. *de pecul.* interdum, favore minoris contra tertium, qui cum ipso non contraxit: si scil. contrahens non sit solvendo: vel, si sciens minorem læsum rem acquisierit, & intersit ejus rem ipsam habere. *l.* 9. *pr. l.* 13. §. 1. *l.* 14. *h. t.* tertius, re ablata, regressum habet adversus suum auctorem. *l.* 15. *d. t.*

106. Postulata ea, pars adversa in jus vocatur, causa cognita, judex, cujus officium imploravit, non enim hic datur alia actio, sicut in actione, quod metus causa, minorem restituit, & gestum rescindit. *l.* 1. §. 1. *l.* 13. 14. *h. t.* si lis sit cum tertio possessore, secundum ea, quæ diximus, datur actio in rem contra ipsum. *l.* 13. §. 1. *h. t.*

107. Petenda & finienda est intra quadriennium, nisi adversarii vel judicis facto impediatur. *l. ult. C. de tempor. in integr. restitut. l.* 4. *C. h. t.*

108. Incipit currere etiam ignoranti, ex quo venit primus anni 26 dies. vel jure Saxon. 22. anni. si quis veniam ætatis impetraverit, ex quo ea est concessa: ita tamen, ut ratione eorum, quæ ante gesta sunt, restitutio detur usque ad finem anni 25. quod tempus etiam obtinet, si lege vel statuto majorennitas anno 18. determinetur, ut hoc fieri diximus in filiis Electorum, & pluribus locis Italiæ. de hoc quidam dubitant: quia id quod in favorem minorum est introductum, ut citius sint majorennes, sic in odium ipsorum vergeret, si sc. terminus juris Romani ordinarius minueretur. quo accedere putant: quod jura statutaria stricte sint interpretanda, ne duplicem juris communis contineant correctionem. *Simon. van Leuwen. censur. forens. lib.* 4. *c.* 43. §. 12.

Prior opinio verior est: si enim hoc commodum sentiant, ut citius fiant majorennes, etiam incommodum ferant, si citius tempus restitutionis expiret.

Heres minoris tantum temporis habebit, quantum defuncto, cujus heres, aut bonorum possessor docebitur extitisse, reliquum fuerit. *l.* 5. §. 2. *C. de temporib. in integr. restitut.* aut, si ante majorennitatem moriatur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

tur, integrum quadriennium. *l. 18. §. ult. l. 19. h. t.*

Reipublicæ & aliis universitatibus currit à tempore læsionis. Nec obstat: quod respublica comparetur minori, contra quem præscriptio temporalis & quadriennii non currit, præscriptio enim quadriennii in restitutione in integrum currit contra rempublicum, sicuti interdum & aliæ præscriptiones temporales contra minores. Alias certum est, quod præscriptio longi remporis contra eos non currat. *l. 3. quib. non objicit. longi temp. præscript.* Cæterum, quod dicitur litem esse finiendam intra quadriennium, usu non observatur. *Struv. d. Ex 8. th. petenda 64. in fin.*

109. Effectus impetratæ restitutionis est, ut & minor in pristinum statum restituatur, & plane indemnis servetur. *l. 27. 1. h. t.* ut & is, cum quo contraxit, quantum fieri potest: ne minori lucrum iniquum acquiratur. unde restituere debet, quantum factus est locupletior. *l. unic. §. fin. C. de reputation. quæ fiunt in judic. in integr. restitut.*

110. Quarta causa est capitis diminutio minima. *l. 2. 7. §. 2. & 3. de capit. minut.*

Lib. 4. tit. 5. de capite minutis.

Olim, quia tales capite diminuti aliam & novam personam induebant, & præterea emancipati per imaginarias emptiones, venditiones, & manumissiones, detrudebantur in statum servilem *l. 3. §. 1. h. t.* stricto jure obligationes civiles, & actiones extinguebantur, quæ iis & adversus eos competebant: ideo prætor, ac si hoc factum non fuisset, restituebat iis & in eos actiones. *d. l. 2. 3. 7. h. t.* excepto casu, quo creditor ipse suum debitorem adrogavit. *l. 2. §. 4. h. t.* Sic, hæc restitutio pertinet tantum ad causas antecedentes capitis deminutionem, non postea supervenientes. *l. 2. §. 1. 2. h. t.* & quidem, *ut dictum*, civiles, non naturales, aut quæ magis consistunt in facto, aut ex delictis oriuntur: hæc enim manent in suo statu. *d. l. 2. §. 3. l. 6. 8. 10. h. t.* Hodie etiam civiles. *arg. l. ult. C. de emancipat. §. 6. J. quib. mod. patr. potest. solv.* & hinc edicto locus non est. *Struv. d. Ex. 8. th. quarta 66. in fin.* *vide supra p. 147. §. 7.*

111. Quinta causa est vel specialis, scil. absentia: vel generalis & indeterminata, quælibet alia justa & legitima, quæ veniam & excusationem meretur singularem, propter quam restituuntur majores 25 annis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Lib. 4. tit. 6. ex quibus causis majores 25. annis in integrum restituuntur. C. 2. tit. 54. quib. ex caus. majores in integr. restit. tit. 51. de rest. milit. tit. 52. de uxor. milit.

112. Absentia consideratur vel respectu partium, vel respectu magistratus. quando hic est absens, semper restitutio datur: si scil. ejus copia non fuerit, vel jus haud dixerit, vel per ejus dilationem effectum fuerit, ut actio eximeretur: secus, si actionem denegaverit causa cognita: quia hoc in casu appellatio est interponenda. *l.* 1. §. 1. 26. §. 4. *h. t.*

Absentia partium præbet quidem restitutionem: Vel absentibus contra præsentes, modo sit justa & edicto legibusve expressa. *l.* 1. *h. t.* verum, cum ex Sctis & principalibus constitutionibus iis succurratur, non opus est hoc singulari prætoris edicto. *l.* 2. *h. t.* licet per modum restitutionis, *ut dictum*, succurratur. *Struv. d. Ex.* 8. *th. absentia* 70. *in fin.* Vel præsentibus contra absentes: quo in casu quæcunque absentia attenditur, etiam injustissima: sicuti enim absentia non est damnosa, ita & nec cum tertii præjudicio prodesse debet. *l.* 22. §. 1. *h. t.* etiam ficta. §. 5. J. *de act. l.* 21. §. 2. *in fin. & arg. l.* 22. §. 2. *h. t.* Jure novo præsentibus contra absentes datur remedium protestationis: scil. præsens recta via præsidem, episcopum, vel defensorem civitatis porrecto libello adire potest: vel, illis absentibus, in loco domicilii absentis, publice & testato libellum proponere & queri de ejus absentia, atque usucapionem interrumpere. *l.* 2. C. *de annal. except.*

An, si præsens hoc remedio ex negligentia non fuerit usus, hodie adhuc in integrum restitui possit? quidam negant: quia hoc in casu desidia ipsius punienda. Alii affirmant: quia in *l.* 2. ne unico verbo hujus negligentiæ pœnæ fit mentio, neque corrigitur. §. 5. J. *de act.* Hæc opinio videtur vera: quicquid enim non est mutatum non prohibetur stare. *l.* 35. *pr.* C. *de in off. testam. vide Bachov. Vol.* 1. *disp.* 11 *th.* 17. *lit. A.* Vel absentibus contra absentes, si eorum res tempore absentiæ sint usucaptæ. *l.* 46. *h. t.*

113. Absentia est vel vera, vel ficta, quæ præsumitur in infantibus, furiosis, & iis negotiis in quibus consensus & intellectus requiritur. *l.* 124. § 1. *de R. J. l.* 17. §. 11. *de injur. l.* 2. §. 3. *de jur. codicill. arg. l.* 26. *de captiv. & postlimin. revers.* sicuti etiam datur præsentia ficta. e.g. in contumacia *l.* 13. *in fin. pr. de min.* ordinaria, vel extraordinaria.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Ordinaria est, qua quis ita abest à loco, ut alibi habeat domicilium. vocatur absentia negativa. Extraordinaria est, qua quis à loco, quo domicilium habet, abest. vocatur privativa, & aliquis peregrinari dicitur. *l. 7. C. de incol. l. 2. C. ad municipal.*

Hæc est hujus loci. Aliâs in nostro jure pro diversitate materiarum varie absentes dicuntur. *l. 173. §. 1. l. 199. de V. S.*

114. Extraordinaria est vel necessaria, vel voluntaria.

Necessaria (1) est vel laudabilis, qua quis reipublicæ causa abest: ut sunt proconsules, legati, procuratores principis, milites, tribuni & uxores ipsorum. *l. 1. 2. C. de uxor. milit. junge l. 5. §. 1. l. 6. l. 7. 8. h. t.* licet ante fuerit constitutum, ne uxores maritos, vel ad bellum, vel ad provincias administrandas sequerentur. *l. 4. § 2. de offic. procons.* & alii, quorum mentio fit in *l. 35. h. t.* etiam capti & ibi nati. *l. 15. §. 1 h. t.* non autem transfugæ. *l. 14. d. t.* nisi de iis dubitetur, & ante bonij milites fuerint. *l. 5. §. 6. de re milit.*

Vel (2) vituperabilis propter delictum: ut sunt relegati, & carcere juste inclusi. *l. 9. l. 26. §. 1. h. t.*

Vel (3) casualis, quæ veniam & commiserationem meretur: ut sunt à latronibus in vinculis detenti, propter hiemem, vel navigationem impediti. *d. l. 9. l. 38. §. 1. d. t.*

Voluntaria alia est laudabilis, & favore singulari digna: ut, si quis studiorum gratia absit. *l. 28. pr. h. t. auth. Habita C. ne filius pro patre.* alia lucri causa: ut sunt mercatores. *l. 42. h. t.* nisi jussu superioris propter anonam abierint: quia tunc reipubl. causa absunt. *l. 5. §. 3. de jur. immunit.* alia malitiosa: ut, si quis sit contumax. *l. 21. §. 2. h. t.*

Ob laudabilem sive necessariam, sive voluntariam, restitutio datur, sive procuratorem quis reliquerit, sive non. *l. 26. §. ult. h. t.* quem tamen si reliquerit, & per eum potuit defendi, & solvendo est, contra ipsum agere debet. *l. 39. h. t.* si quis sui commodi causa absit, ut mercator, demum restituitur, si forte propter nimiam festinationem, vel aliâs procuratorem invenire non potuerit, vel reliquerit, & ab eo non fuerit defensus, nec solvendo sit, modo adversarius locupletior fuerit factus. *arg. d. l. 26. §. ult. l. 39. junct. l. 42. d. t.*

Propter casualem restitutio etiam locum habet. *d. l. 9. l. 38. in fin. d. t.*

Propter delictum, quamvis in se sit vituperabilis, secundum quid tamen veniam meretur, ne absens lædatur, etiam datur, ut isti, qui

sui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

sui lucri causa abest. *d. l. 26. §. 1. h. t. junge l. 20. in fin. pr. de minor.*

Dolose & malitiose absens plane non restituitur. *arg. l. 2. §. 8. si quis caution. in judic. sistendi causa fact. non obtemper. l. 21. §. 2. h. t.*

115. Generalis & indeterminata causa est: *si qua alia mihi justa causa esse videbitur in integrum restituam l. 1. §. 1. in fin. h. t.*

Impedimentnm propter quod quis læditur, & ex hac generali clausula restitui debet, aut procedit ab ipso qui læditur, aut à persona alicujus tertii, aut à casu. *Struv. d. Ex. 8. th. Generalis 75.*

Quod ab ipso læso procedit, aut pendet ab animo, vel à defectu corporis.

Si illud, vel est error juris vel facti, propter quem regulariter nemo restituitur, verum error juris nocet: quia præter paucas personas exceptas, quales sunt minores, fœminæ, milites, rustici certis in casibus, jus ignorare non licet. vide *l. 7. 8. 9. de jur. & facti ignor.* ignorantia facti non nocet. *dd. ll.* & interdum datur condictio indebiti, interdum alia remedia ordinaria. vide *l. 2. C. de act. empt. & vend.* Certis tamen in casibus, *ut supra dictum*, error est causa restitutionis. *l. 2. de restit. in integr.* exempla funt in *l. 1. §. ult. quod falso tutore gest.* in *l. 15. §. 5. quod vi aut clam.* in *l. 1. §. 9. de itinere actuque privato.* in *§. 33. J. de act.*

An ex causa ignorantiæ detur restitutio contra completam usucapionem? Neg. (1) propter expressum textum *l. fin. & Auth. malæ fid. poss. C. de præscript. long. temp.* (2) sic everteretur finis præscriptionum, qui est, ne lites durent, & ne dominia sint in incerto (3) non potest dici justa ignorantia ejus, qui patitur præscribi rem suam: vix enim fieri potest, ut multo tempore, res ad aliquem pertinens non aliqua via ad ejus notitiam perveniat, cum multas ejus occasiones subministret tempus. *Grot. l. 2. c. 4. §. 6.* in brevioris tamen temporis præscriptionibus plures existimant, restitutionem non esse denegandam. *arg. l. 86. pr. de aquir. vel omitt. heredit.*

Multo minus auditur ignorans actor contra reum itidem ignorantem: quia in pari causa melior est conditio possidentis. *l. 128. pr. de R. J. junge Bachov. ad Treutl. vol. 1. disp. 11. th. 17. lit. A.*

Si hoc: sive, ob impedimentum vel morbum corporis datur. *l. 1. pr. ibi: adverso casu laborat.*

Propter impedimentum ab adversario injectum aliquis restituitur, sive dolus intervenerit, sive non. *l. 26. §. 4. in fin. h. t.*

Si fiat à tertio, si ille sit solvendo, contra ipsum erit agendum: secus, si non,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

vel, si non facile possit conveniri: quia tunc locus est restitutioni.

Quæ etiam datur, si à casu sortuito proveniat. *arg. l. 38. in fin. h. t.* huc refertur, si quis ob paupertatem jus suum non possit prosequi. vide *d. Ex. 8. th. porro 78. & seq.*

116. Occasione hujus clausulæ generalis quibusdam in locis datur restitutio in integrum contra sententiam, & rem judicatam. *Blum. de processu Camerali. tit. 57.*

Sic Glossa ad *l. 14. quemadmodum servitus amittatur*, & in *l. 35. de servit. prædior. rusticor.* & in *l. 6. si servitus vindicetur* ex hac clausula restitutionem competere dicit, in casu, quo servitus culpa aut negligentia non fuit amissa e. g. si servitus aquæ ducendæ fonte exsiccato ultra 10. annos non fuerit exercita. Alii putant, hoc in casu non tam esse restitutionem in integrum, quam potius remedium ordinarium affine actioni confessoriæ, & quasi quandam utilem confessoriam. *Hahn. ad Wesenb. h. t. Schilt. Ex. 11. th. 29.*

117. Datur majoribus propter dictas causas, sive in judicio, sive extra judicium fuerint læsi: etiam eorum heredibus. *l. 1. 26. §. 6. h. t. l. 1. C. de restitut. militum.*

Non autem isti, qui damnum erat passurus in re, etiamsi non fuisset absens. *l. 44. h. t.*

118. Contra eos, respectu quorum quis est læsus, & eorum heredes. *l. 30. h. t.* etiam infantes, furiosos, civitates: quia pro absentibus habentur, si nemo sit, qui eos defendat. *l. 21. §. 2. l. 22. h. t.*

119. Ad restituendum id quod est amissum, sive sit res, sive jus agendi. sic etiam ad lucrum, quod præsens quis consequi poterat, & ob absentiam non est consecutus. ad quod persequendum etiam datur nova actio, quam, si præsens fuisset, instituere potuisset, licet ante non competierit. *l. 17. pr. §. 1. l. 41. h. t. §. 5. J. de act.*

119. Petenda & finienda est hæc restitutio intra quadriennium continuum, computandum à tempore cessantis absentiæ vel similis impedimenti. *l. ult. C. de temporib. in integr. restitut.* ita ut hoc tempore lapso cesset.

120. Impetratur præcedente causæ cognitione intra hoc tempus actio, quæ pro conditione rei aut juris amissi modo realis estmodo personalis. *vide* §. 5. J. *de act. l. 28. §. ult. h. t.* per cujus dationem à prætore fit & perficitur rescissio, nec datur aliud remedium rescindens, aliud recissorium, *ut supra dictum.* ipsa actionis instantia ultra trienni metas non

est

est protrahenda: *l.* 11. §. 1. *C. de judic.* quod usu non observatur. *Struv. d. Ex.* 8. *th.* 83. & 85. *in fin.*

Alii putant, hoc tempus etiam observandum esse, quamvis per viam exceptionis vel replicationis petatur. (1) quia hæc exceptio per modum actionis proponi potest (2) aliâs possessor nunquam tutus esset (3) illæ exceptiones sunt perpetuæ, quarum actiones sunt temporales, quando per modum actionis non possunt proponi; ut in dolo, cujus exceptio propterea perpetua est. vide *Brun. ad l. fin. C. de tempor. in integr. restitut. Schilt. Ex.* 11. *th.* 32.

Alii restitutionem perpetuam putant, si per modum exceptionis petatur. *arg. l. fin. §. fin. de doli mali & met. except.* Hæc opinio verior videtur: quia nulla lex hanc exceptionem restringit ad quadriennium. argumenta aliorum procedunt, quando leges exceptionem concedunt tantum intra certum tempus: ut est exceptio non numeratæ pecuniæ. *l.* 8. *C. de non numerata pecun.*

Sic, alii quadriennium demum currere statuunt à tempore scientiæ: seu, à quo quis scivit, se propter absentiam vel simile impedimentam esse læsum, adeo, ut etiam usque ad 100. annos petendæ restitutioni faciant locum: verum, videntur rationem juris, ipsum jus civile, & rationem præscriptionum subvertere: vide *d. l. ult. C. de tempor. restitut. in integr.* ubi dicitur: quod quadriennium minoribus currat ab exacto 25 anno: majoribus ergo à die sublati impedimenti. Nec obstat collatio anni utilis cum quadriennio: quia utilis dicebatur, quoniam non à die læsionis, sed, *ut dictum*, à cessante impedimento currebat. *l.* 5. *C. h. t. l.* 18. *C. de postlim. reverf. Bachov. ad Treut. Vol.* 1. *d.* 11. *th.* 3. *lit. B.*

121. Effectus est, ut quis in eum statum ponatur, quo ante absentiam, aliudve interveniens impedimentum fuit, & ut rescissoria actione vindicetur res cum fructibus & omni causa. *l.* 22. §. 1. *l.* 23. 28. §. *fin. l.* 29. *h. t.*

122. Sexta & ultima causa est alienatio rei judicii mutandi causa.

Lib. 4. *tit.* 7. *de alienatione judicii mutandi causa facta.*
C. 2. *tit.* 55. *de alienat. judic. mut. causa fact.*

Alienatio judicii mutandi causa facta est, quando quis vel possessionem alienando dolo malo molestum adversarium suo loco adversario substituit, vel alio modo ejus causam duriorem reddit. *l.* 1. *l.* 3. §. 1. *l.* 4. §. 5. *pr. h. t.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

123. Durior fit causa ob qualitatem personæ: quando vel substituitur potentior, vel is, qui habet fori privilegium, vel homo, qui est alterius provinciæ. *l. 1. §. 1. l. 3. pr. l. penult. h. t.* (2) mutatam qualitatem actionis (3) mutatum negotii statum. *d. l. 3. §. 1. 2. 3. h. t.*

124. Restitutio competit vel per actionem: scil. in judiciis realibus adversus reum, sive debitorem; vel per modum exceptionis, quando quis est in possessione contra actorem molestiorem substitutum, qui removetur per exceptionem factæ alienationis judicii mutandi causa. *l. penult. ult. d. t.*

125. Actio inde descendens est actio in factum prætoria, rei persecutoria competens illi, qui per hujumodi alienationem læsus est, & ejus heredi adversus alienantem, ad id quod interest, duriorem causam redditam non fuisse. *l. 1. 3. §. 4. l. 4. § 5. 6. l. 7. h. t. d. Ex. 8. th. actio. 89.*

126. Est ex dolosa alienatione ante judicium facta. *l. 3. l. 4. §. 1. l. 7. h. t.*

127. Requiritur (1) alienatio inter vivos. *l. 8. §. 3. d. t.* (2) ut fiat dolo mutandi judicii futuri causa, ita, ut vel dominium vel possessio in alium transferatur (3) lite nondum contestata. *d. l. 1. 4. §. 2. l. 8. pr. §. 2. h. t.* quia res de qua actu litigatur alienari non potest. *l. 2. & seq. C. de litigios.* aut, jure novo in actionibus in rem, ante, post preces imperatori oblatas, judici insinuatas, & adversario cognitas. *auth. litigiosa. C. d. t.*

128. Datur ei & ejus heredi, cujus causa facta est deterior. *d. l. 1. 4. §. ult. h. t.*

129. Contra eum, qui molestiorem substituit adversarium, cum petere vellet. *d. l. penult. ult. h. t.* vel alia ratione causam reddit deteriorem. *l. 1. 2. 3. d. t.*

In heredem non datur: quia, licet sit rei persecutoria, ex delicto tamen est, & ad heredem nihil pervenit, cum tantum committatur causa vexandi adversarium. *l. 4. §. ult. l. 5. 7. h. t.* Hinc non tenetur, qui alienat, ut liberetur litis molestia, & verecunda cogitatio lites execrantis non est vituperanda. *d. l. 4. §. 1. 3. h. t.* aut bona fide in solutum dat. *l. 8. §. ult. 9. 10. d. t.*

130. Ad id quod nostrum interest, adversarium molestiorem non habuisse, vel causam non redditam fuisse deteriorem. *l. 1. 3. §. 4. h. t.* etiamsi usucapio ab alienante cæpta ab alio fuerit absoluta. *l. 4. pr. h. t.* quia enim alienans non committit furtum, sed dolum tantum, usucapio procedit, & interdum intra annum absolvi potest.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Quamvis contra dolo desinentes possidere detur utilis rei vindicatio. *l. 27. §. 3. de R. V.* etiam antequam prætor hanc actionem introduxit, fundamentum enim istius vindicationis est dolus, qui pro possessione habetur. *l. 131. de R. J.* tamen hæc actio interdum locum habet, ubi utilis rei vindicatio cessat, vel etiam, interdum commodior, vel plenior est: tum, quod in hac tam accurata doli probatio non requiratur, ut in illa, & præsumptiones sufficiant: tum, quod detur ad damnum & interesse. *l. 4. §. 5. h. t.* ita ut actori detur electio, quam velit instituere, nisi reus utilem actionem pati malit. *l. 3. §. 5. h. t.*

131. Cessiones jurium & actionum in potentiores factæ huc non pertinent: quia in hoc titulo non agitur de cessionibus publicarum personarum, sed privatarum; & istæ prohibitæ sunt sub jactura juris cessi. *l. 2. C. ne liceat potentior. Franzk. lib. 1. resolut. 20.*

132. Hæc actio, ut & aliæ in quibus olim obtinuit annus utilis, institui potest intra quadriennium continuum, quod incipit currere à die factæ alienationis. *l. ult. C. de tempor. in integr. restitut.*

133. Ad actiones in rem prætorias refertur etiam ea, qua creditores revocant id, quod in fraudem eorum debitores alienarunt. §. 6. J. *de act.*

Lib. 42. tit. 8. quæ in fraudem creditorum facta sunt, ut restituantur. C. 7. tit. 75. C. de revocand. his, quæ in fraudem creditorum alienata sunt.

Actio, qua creditores alienata revocant, recte dicitur esse actio Pauliana, de qua agitur in *l. 38. § 4. de usur.* & in *d. §. 6. J. de act.*

Actio Pauliana est actio prætoria in rem, qua in fraudem creditorum alienata à creditoribus in possessionem missis revocantur cum sua causa. *l. 38. §. 4. de usur. l. 1. pr. §. 1. h. t.* §. 6. J. *de act.* nec obstat: quod alienatio dolo aut fraude facta sit nulla, & sic hac actione non sit opus. *l. 16. pr. de jur. patr.* hoc enim verum est, si fiat in fraudem legis, ut in *d. l. 16.* secus, si in fraudem hominis, ut hîc.

134. Oritur ex fraudulosa alienatione, quæ est causa impulsiva, & sic videtur esse in personam, quamvis referatur ad actiones in rem propter jus, quod lex dat creditoribus in rebus alienatis, ad istas vindicandas: non autem propter pignus prætorium, quod constituitur per immissionem in bona debitorum: quia locum habet in bonis alienatis ante immissionem in possessionem, & sic, antequam potuit pignus prætorium

oriri,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

oriri. *Franzk. Ex. 10. quest. 4.* ubi dissentientium argumenta examinat. Nec obstat, quod in §. 6. dicatur bonis à creditoribns possessis: possessio enim conceditur, non ut pignus constituatur, verum, ut appareat, an bona quæ restant sufficiant creditoribus nec ne, & an alienatio aliorum bonorum, ante immissionem facta, sit in ipsorum fraudem. *l. 1. §. 1. l. 15. h. t.*

135. In fraudem factum esse dicitur omne, per quod aliquid decedit ex bonis debitoris, sive hoc fiat per pactum. *l. 1. §. 2. h. t.* sive per alienationem, sub qua & hypothecam comprehendimus. *arg. l. 1. §. 2. l. 2. l. 3. d. t.* item, si res allodialis in feudum convertatur *arg. 2. F. 9. §. 1.* modo animo eventus respondeat. Non vero, si lucrum sibi delatum e.g. hereditatem, vel legatum quis repudiet. *l. 6. pr. §. 1. 2. seqq. h. t.*

136. Competit creditori ejusque heredi, nec non curatori bonorum, imprimis, si habeat speciale mandatum, in cujus fraudem alienatio facta est, etiamsi sciverit. *l. 1. §. 1. l. 10. §. 1. l. 15. h. t. junct. arg. l. 8. de publ. in rem act.* etiam fisco *l. 45. pr. de jur. fisc.* an isti, cui debetur portio statutaria? Disputatur. *Brun. ad l. 6. h. t.*

Animus fraudandi est probandus: etiam conjecturis, & præsumptionibus. *arg. l. 17. §. 1. h. t. junct. l. 2. de probat.* in alienationibus tamen ultima voluntate factis solus eventus sufficit. *arg. l. 1. §. 1. si quid in fraud. patr.* Non vero istis, qui non sunt creditores, vel heredes eorum: e. g. heredi debitoris. *l. 4. C. h. t.* filio, ob legitimam: quia est heres debitoris in legitima. huc referendam putant portionem statutariam: sicut enim propter legitimam non datur, licet & jure naturæ, & jure civili debeatur: ita etiam non videtur dari propter hanc portionem. alii tamen dissentiunt, *ut supra dictum. Brunnem. d. l. 6.* quia in portione statutaria non consideratur ut heres.

137. Contra eos, in quos res fraudulenter est translata, si fraudis fuerint conscii, sive titulo lucrativo sive oneroso acceperint. *l. 1. pr. l. 10. §. 2. h. t.*

Tutoris & curatoris scientia pupillis, adolescentibus, & furiosis nocet, quatenus ad eos pervenit. *d. l. 10. §. 5. h. t.*

Si fraudis sint ignari, datur, quando rem consequuntur titulo lucratio. *l. 6. §. 11. l. penult. C. h. t.*

Huc non refertur gener ratione dotis: quia non est titulus lucrativus respectu ejus. *l. ult. §. 1. h. t. junct. l. 2. C. eod.* & ibi *Brun. l. un. C. de impon. lucrat. descript.* alud obtinet si dos perveniat ad filiam. *d. l. fin. §. 1. vers. quod si d. l. 2 C. eod. Bachov. ad Wesenbec. h. t. n. 6.* in heredes da-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

datur quatenus ad eos pervenit. *l.* 10. §. *fin. l.* 11. *h. t.*

138. Ad revocanda ea, quæ in fraudem alienata sunt, perinde ac si tanslata non fuissent. §. 6. J. *de act.* res corporales, incorporales, ut actiones. *l.* 14. *h. t.* fructus, qui tempore alienationis rei cohærebant,& qui post litem contestatam percepti sunt, vel precipi potuerunt à fraudatore. *d. l.* 10. §. 20. *l. fin.* §. 4. *h. t.* non vero, qui percepti sunt medio tempore post alienationem usque ad litem contestatam: quia in bonis debitoris nunquam fuerunt. *d. l. fin.* §. 4. *d. t.* non obst. *l.* 10. §. 22. *h. t.* loquitur enim de commodis diversi generis. *Bachov. Vol.* 2. *disp.* 24. *th.* 5. *lit. c.* nec ad usuras. *arg. l.* 19. *de jur. fisc.*

Revocata re, possessori, qui sciens eam emit, pretium non refunditur; nisi nummi soluti adhuc in bonis debitoris exstent. *l.* 7. 8. *d. t.* quod secus est in actione Faviana, & Calvisiana: in quibus emtori indistincte pretium reddendum est. *l.* 1. §. 12. *& seqq. si quid in fraud. patron.*

139. Actio instituitur intra annum utilem. *l.* 1. *pr. l.* 10. *pr. h. t.* qui incipit currere post excussa bona debitoris. §. 6. J. *de act.* quia tunc demum constat debitorem non esse solvendo, & datur potestas agendi. *arg. l.* 1. §. 1. *in fin. C. de annal. except.*

Post annum datur in quantum ad eum pervenit, contra quem actio movetur, sive sit ipse fraudator, sive alius. *l.* 10. §. *penult. h. t.*

140. Si debitor rem fraudulenter ita perdat, ut nulla restitutione recuperari possit, ipse convenitur: &, si non habeat in bonis, in carcerem conjicitur. *arg. l. ult.* §. *fin. h. t. junct. arg. l. ult. de in jus voc.*

141. Si quis sibi vigilaverit in exigendo debito, & ipsi sit solutum ante bona possessa, nihil revocatur: secus quam, si bona jam fuerint possessa: Vel etiam, si reliquis creditoribus jam instantibus & solutionem urgentibus, alicui per gratificationem solvatur. *l.* 6. §. 7. *l.* 24. *pr. h. t.*

Sic etiam, si unus ex chirographariis in suum creditum pignus acceperit, non valet, sed revocatur. *l.* 10. §. 13. *h. t.*

Priori casu, ubi quis sibi invigilavit, & jure petere potuit, nihil interest, qualis sit creditor, etiamsi sit chirographarius, & sciverit, debitorem non esse solvendo, sive sponte solutum acceperit, sive non. *d. l.* 6. §. 7. *l.* 24. *h. t.* nisi constet, à debitore esse solutum ex gratificatione. *d. l.* 24. *pr. h. t.* de quo tamen alii dubitant: quia hæc distincto videtur rejici in fine dictæ legis. Propter potius jus repetunt (1) hypothecarii solutum nudis chirographariis. (2) hypothecarii priores solutum posterioribus, modo non competat remedium ordinarium c, g. hypothecaria con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

contra tertium possessorem, penes quem res alienata exstat. *l. 1. de distract. pign.* vel ex bonis debitoris etiam prioribus possit satisfieri. *arg. l. 6. §. ult. de bon. auth. jud. possid.* aut fides ejus adhuc sit integra, & in eo statu, ut omnibus creditis sufficiat. *arg. l. 6. qui & a quib. manum.* quamvis hîc non videatur exceptio: quia nulla est fraus.

142. Si quis fugientem cum pecuniis debitorem persecutus fuerit, & extorserit ei tantum quantum ipsi debetur, alii creditores etiam ad restitutionem agere non possunt. *l. 10. §. 16. h. t.*

Hîc tamen cum Juliano est distinguendum: an fiat post missionem in bona, & est communicandum: an ante eam & non est conferendum? verum is qui extorsit sibi soli retinet. *Bachov. Vol. 2. d. 24. th. 5.*

143. Tandem hîc notandum: si, concursu adhuc pendente à judice facta sit alicui creditorum adjudicatio, ea sit nulla, & quatenus in aliorum præjudicium vergit revocanda. *arg. l. 24. pr. h. t. Mæv. part 4. decis. 142. Hahn. ad Wesemb. de reb. authorit. judic. possidend. §. 8. in fin.* secus quam, quando quis sub hasta emit, & pretium solvit, quibusdam autem creditoribus ex eo haud fuerit satisfactum. quia cessat ratio legis. *junct. arg. l. 6. §. 9. l. 10. §. 2. h. t. Struv. d. Ex. 44. th. ult.*

144. Actiones præjudiciales, quibus intendimus aliquem esse nostrum servum, libertum, vel filiumf. etiam sunt in rem. *§. 13. J. de act.* sic, præjudiciali actione dicitur vindicari libertas. *l. 13. C. de liberali causa.* Actiones præjudiciales, proprie sic dictæ, sunt actiones, quibus agitur de statu, & conditione hominum civili, eamque contra alterum quis asserit. talis est actio ratione libertatis inter dominum & servum, patronum & libertum.

Hodie, utilis inter dominum & colonos adscripititos, & alios rusticos ratione operarum, & servitiorum rusticorum.

Ratione civitatis inter magistratum & subditos. ratione familiæ, inter parentes & liberos: scil. actio de partu agnoscendo. utilis, inter fratres & cognatos, ut aliquem pro fratre agnoscant, vel cognato, ut e. g. de nobili familia pronuncietur, nomen, & insignia ferre, feuda & alias successiones sperare possit. Item, inter maritum, & uxorem. *Struv. Ex. 46. th. denique 68.* uterque potest esse actor, & reus. pro actore is habetur, qui prior ad judicium provocat, illique incumbit probatio. *l. 12. de except. l. 14. de probat.*

145. Dicuntur esse in rem (1) quia non descendunt nec ex contractu, nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

nec ex quasi contractu &c. §. *ult.* J. *de obligat.* (2) non competunt ad dandum, vel faciendum, vel præstandum. *l.* 3. *pr. de obligat. & act.* (3) petitur declaratio juris nobis competentis in alterius persona. (4) continent vindicationem juris sive dominii, non personæ ipsius (5) interdum etiam dantur contra quemcumque. v. g. si quis se liberum, sui juris, aut ingenuum esse contendat, datur contra omnes, qui jus dominii, patriæ potestatis, & patronatus sibi asserunt, & ita alios in quasi possessione sui juris turbant; ad exemplum actionis negatoriæ. (6) propter. §. 13. J. *de act. Bachov. ad Treut. Vol.* 2. *d.* 26. *th.* 4. *lit. A. ad Instiuc.* §. 13. J. *de act.*

Alii putant: eas nec in rem proprie esse, nec in personam, sed constituere tertium genus actionum. Alii ad personales referunt. (1) quia jure potestatis dantur, tanquam ex obligatione. (2) in §. 13. *J. de act.* subjiciuntur statim post actiones in personam. (3) semper dantur contra eundem, quæ est nota actionis in personam. *l.* 25. *de O & A.* Nos priorem opinonem præferimus: quia hæ posteriores, nec ratione solida, nec lege nituntur. *Vinn.* J. *de act.* §. 14. *n.* 2. *in fin.*

146. In genere aliâs præjudiciales actiones dicuntur, quæ quodvis præjudicium conjunctæ causæ adferunt. *arg. tit. C. quando civilis actio crimin. præjud. l.* 1. *famil. ercisc.*

Præjudiciales etiam dicuntur, quarum ex eventu alterius pendet cognitio, ut, sententia lata, alii quæstioni præjudicet, & in alio judicio exceptionem pareat rei judicatæ. *arg. l.* 25. *de stat. hom.* vel, quæ pluribus quæstionibus, quæ interim, silent, suspenduntur & ab illarum decisione dependent, præjudicium faciunt. sic, quando decisum est, aliquem esse filium, sequitur ipsum esse alendum. Idem dic de reliquis.

147. Actio in personam est actio, quæ datur adversus eum, qui nobis obligatus est vel ad dandum, vel faciendum, vel præstandum. §. 1. J. *de act. l.* 3. *de obligat. & act.*

Hæc definitio est generalis, & competit omnibus actionibus in personam; sive non dominus agat adversus dominum, ut emptor adversus venditorem, sive dominus adversus non dominum, ut commodans adversus commodatarium.

148. In specie, actio in personam est actio, qua dum quis agebat, judici formula, *si appareat eum dare opportere*, præscribebatur. §. 14. *J. de act.* hæc competit tantum non dominis adversus dominos, ita ut actio commodati, locati, depositi sub hac definitione non comprehendantur: quia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

quod semel meum est, amplius meum fieri non potest. excipe condictionem furtivam, quæ datur domino adversus furem & ejus heredem in solidum, sub formula, *si appareat eum dare oportere.* ratio est odium erga ipsos, licet domini non sint. *d.* §. 14. *in med.*

Unde sequitur, hanc formulam in aliis actionibus in personam, quibus dominus agit adversus non dominum, non obtinere: exceptio enim firmat regulam in casibus non exceptis.

Actio in personam vocatur condictio. *d.* §. 14. *in fin.*

Huc refertur condictio ex lege.

Lib. 13. *tit.* 2. *de Condict. ex Lege C.* 4. *tit.* 9. *de condictione ex lege & sine causa.*

149. Condictio ex lege est actio in personam, qua id dari opportere intenditur, quod debetur ex obligatione civili, quæ introducta est nova lege, non exprimente, quo genere actionis experiundum sit. *l. un. h. t.* e. g. in *l.* 35. §. *ult. C. de donat. l.* 30. *pr. l.* 35. §. 2. *C. de inoff. testam. junct. N.* 115. *c.* 5. *pr. l.* 27. §. *ult. l.* 28. *ad L. Jul. de adult. l.* 1. *C. h. t. l.* 2. *C. de resc. vendit. l.* 2. *C. de debit. civit. l.* 24. 25. *J. de act. l. ult.* §. 1. *in fin. C. de heredit. pet. l. ult.* §. 6. *in fin. C. de jur. deliber. Struv. Ex.* 18. *th. condictio.* 57.

150. Requiritur (1) obligatio à lege orta. hinc, ubi ex lege non oritur, condictio ex lege locum non habet e. g. in *l. diffamari.* 5. *C. de ingenuis manumissis.* sed imploratio officii judicis. *ut suo loco dicemus. Bachov. Vol.* 1. *disp.* 23. *th.* 1. *lit. D.* Sic, quando verba legis non introducunt novam obligationem, sed diriguntur *ad judicem*, hæc, non illa, datur. *arg. l.* 24. §. *fin. de minor. Wesenbec. h. t. n.* 3. (2) à lege civili, non à jure prætorio, quod producit actionem in factum. *l.* 11. *de præscr. verb.* Nihil interest, sive sit lex civilis universalis sive singularis, ut privilegium. sive immediate producatur obligatio, sive mediante facto hominis. *arg. l.* 35. §. 5. *C. de donat.*

(3) ut sit nova, non ratione materiæ, sed ratione efficaciæ. e. g. in pacto donationis. (4) non dicat qua actione sit agendum.

151. Quibus, adversus quos & ad quid detur? videndum ex lege, quæ introducit obligationem & ex ea condictionem dat. exempla vide in legibus supra allegatis.

152. Exemplo hujus condictionis datur condictio ex moribus, si obli-

obligatio moribus ſit introducta, ſive firmata, neque cautum, qua actione ſit utendum. Condictio ex canone, ſi ex jure Canonico. Condictio ex æquitate, ſi ex ſingulari æquitate obligatio oriatur. *arg. l. 32. de reb. cred.* Huc etiam pertinent obligationes, quæ ex ſtatutis principum introductæ ſunt. *vide Gothorfr. in not. ad l. un. h. t.*

153. Præterea ad actiones in perſonam refertur condictio Triticiaria.

Lib. 13. tit. 3. de Condict. Triticiaria.

Cur vocetur Triticiaria? variæ ſunt opiniones. vide *Bachov. de act. diſp. 4. th. 10. Struv. Ex. 18. th. 59.*

A quibuſdam per jocum vocatur actio Franciſcanorum: quia pecuniam ſecum non ferunt. *Grœneweg. h. t.*

154. Condictio Triticiaria eſt actio in perſonam prætoria, qua æſtimationem rei, arbitrio judicis pro ratione loci ac temporis factam, dare intendimus. *l. penult. & ult. h. t.*

155. Oritur ex omnibus obligationibus in quibus res aliqua præſtanda, cujus æſtimatio certis caſibus debetur. *l. 1. & ſeqq. d. t.* & cum non ſit plane nova, ſed magis veteris adjectitia qualitas, poteſt eſſe vel bonæ fidei vel ſtricti juris, vel arbitraria, pro natura principalis, qua res ipſa fuiſſet petenda, ita ut in æſtimatione facienda interdum tempus litis conteſtatæ, interdum rei judicatæ, *ut mox dicimus*, ſit ſpectandum. *l. 3. l. 4. h. t. arg. l. 3. §. 2. commod.* Alii eam arbitrariam dicunt.

156. Dominis regulariter non datur, niſi furto, aut vi, res mobilis ſit erepta: vel, de re immobili ſint dejecti. *l. 1. §. 1. l. 2. h. t.*

157. Convenitur ea, qui loco rei æſtimationem ex conventione aut delicto debet. *l. 1. l. 2. l. 3. h. t.*

Nihil refert, cujuscumque generis res ſit æſtimanda, ſive incorporalis, ſive corporalis. *l. 1. l. 4. h. t.* præter pecuniam numeratam: quia hæc ſola non opus habet æſtimatione, per eam enim omnes reliquæ res æſtimantur. *d. l. 1. h. t.* & rem actoris propriam, niſi furto ablata vel vi occcupata fuerit. *ut dictum*; dominis enim non datur.

Etiam ad recuperandam poſſeſſionem rei immobilis. *l. 2. h. t.* licet propter eam in foro hoc remedium non multum receptum ſit.

158. In æſtimatione facienda videndum, an dies vel locus, quo res dari debet, conventioni ſit adjectus, an non: priori caſu, illius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

diei & loci, de quo convenit, æstimatio attenditur: posteriori, spectatur quanti res est tunc, cum judicium accipitur, & is locus spectatur, quo petitur. *l. fin. h. t.* nisi mora intervenerit: quia enim hæc unicuique nocet. *l.* 173. §. 2. *de R. J.* utroque in casu fit æstimatio quæ maxima fuit à tempore moræ contractæ. sc. reus, qui est in mora, tenetur ad id pretium quo res plurimi fuit à tempore moræ usque *ad litem contestatam*, in strictis, & in b. f. judiciis *usque ad sententiam. l. 3. h. t. arg. l. 37. infin. mandat. junct. l.* 8. §. 1. *de condict. furt. l. 3. pr. de usur. Struv. a. Ex.* 18. *th. quæritur* 64. & quidem ad ipsum pretii augmentum, non ad lucrum aut damnum quod inde per consequentiam provenire potest. e.g. si vinum vere pluris vendatur, non quicquid vino vendito per negotiationem quis lucrari potuisset. Item, non considerantur casus fortuiti & exquisiti, quibus res pretio justo majori venditur, sed communis æstimatio & forensis. *l.* 21 §. 3. *de act. emt. ibi*: omnis utilitas emptoris in æstimationem venit, quæ modo *circa rem ipsam* consistit.

159. Si res, sive species promissa, interierit, inspicitur tempus mortis, non quidem novissimum, sed quod proxime mortem antecessit, nisi & hîc mora intervenerit: quia tunc æstimatio fit, quanti res maximi fuerit, à tempore moræ. *l. 3. h. t.*

160. Moribus nostris regulam in *l. 3. h. t.* propositam non ita sequimur: verum, si dies solutionis sit dictus, & mora commissa, secundum hanc normam termini solutionis destinati fit æstimatio, & reus propter moram condemnatur ad interesse: quantum scil. interest, dicto tempore aut loco non fuisse solutum. *Brun. ad hanc l. 3. Schilt. Ex. 24. th. 61.*

Sequitur actio de eo, quod certo loco.

Lib. 13. tit. 4. de eo quod certo loco dari oportet. C. 3. tit. 18. ubi convenitur, qui certo loco dare promisit.

161. Actio de eo quod certo loco est actio in personam prætoria, arbitraria, qua id, quod ex causa stricti juris certo in loco est solvendum, in alio, facta mentione istius, quo dari debuit, petitur, ut æstimet judex, quanti intersit alterutrius, eo loco non dari, quo debuit. §. 33. *J. de act. l. 1. 2. ff. l. un. C. h. t.*

162. Etsi stricto jure non videbatur alicui competere facultas alium conveniendi, quam in loco, ubi promiserat, quia incidebat in pœnam, plus petitionis. § 33. *J. de act.* sicut & reus invito actore etiam alio lo-

co

co non poteſt ſolvere. *l. 9. h. t.* tamen, cum forte nunquam in iſtum locum venturus fuiſſet, iniquum videbatur, ſi plane non potuiſſet ad ſolutionem compelli: hinc ex æquitate prætoria introducta eſt hæc actio, vel potius actionis qualitas, per quam actiones aliâs ſtricti juris, ut ex ſtipulatu, mutuo, teſtamento, conſtituto, donatione, legato, fideicommiſſo, afficiuntur qualitate arbitrariarum: ut ſcil. judex propter varia in diverſis locis rerum pretia arbitretur, quid interſit alio loco rem præſtari. *l. 3. h. t.* modo tantum temporis elapſum fuerit, quo reus ad locum ſolutionis pervenire potuerit. *d. l. 3. §. 6. d. t.* quia hæc tacita conditio omni promiſſioni, quæ ad certum locum reſtringitur, ineſt. *l. 137. §. 2. de V. O.* ipſa actio in ſe manet, quæ ante fuit. e. g. ſi agatur ex ſtipulatu, condictio ex ſtipulatu. *l. 3. §. 7. 8. h. t.* & ſic de aliis. *Struv. d. Ex. 18. th. etſi 67.*

163. Actiones bonæ fidei loci adjectione opus non habent, niſi reſpectu ſtipulationis acceſſoriæ. *l. 7. §. 1. h. t.* aut, ſi adjiciatur, non fiunt arbitrariæ: quia hæc qualitas illis natura ineſt, ut actor eos alio in loco intentare, & judex utilitatis loci adjecti rationem habere poſſit, & ex æquo & bono æſtimare. *d. l. 7. h. t.* unde non male dicitur, arbitria in bonæ fidei judiciis ineſſe. *Fransk. h. t. n. 13.*

164. Etiam ob temporis adjectionem ejuſmodi actio conſtituta non eſt: quia non tribuit peculiare forum, & ſi reus ſit in mora ſolvendi, actione ex conventione directa, ob eam, ad rem ſimul cum intereſſe conveniri poteſt. *arg. l. 4. h. t. arg. l. 48. de V. O.* ante tempus autem agi non poteſt, ne plus petatur tempore. §. 33. J. *de act.* & ſic differt à Triticiaria, in qua habetur ratio & temporis & loci, tam adjecti quam non adjecti. *l. ult. de condict. Triticiar. Bachov. d. vol. 1. diſp. 23. th. 6. lit. a.*

165. Datur contra eum, qui certo loco promiſit, & non fecit, ut in alio loco ſolvat, de quo judex arbitratur: ſi enim in ſolutionis loco debitum offerat, aut ibi depoſitam pecuniam habeat, vel facile ibi ſolvere poſſit, ex æquitate, quam maxime in hac actione ante oculos habet, præſtita cautione, eum abſolvit. *l. 4. §. 1. h. t.*

166. Inſtituitur in alio quovis loco idoneo, in quo aliâs, loco non adjecto, forum reus ſortitur, ut eſt domicilii, & contractus. *l. 2. & 3. de bon. authorit. judic. poſſid.* hæc enim qualitas non efficit, ut aliquis alienæ jurisdictioni ſubjiciatur. *arg. l. 19. de judic.* vel fiat durioris conditionis, quam ille, qui ſine loci mentione promiſit, & tantum in foro competente convenitur. *arg. d. l. 19. §. ult. de judic.* Unde vocabulum *ubique* in *l. 43. de judic. l. 16. §. 1. de conſtitut. pec.* ſignificat om-

nem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

nem locum idoneum, ubi ex legum dispositione actiones institui possunt. Nec obstat: reus ubique potest solvere. *l. 137. §. 3. de V. O.* ergo & actor ubique agere potest, R. ubique potest solvere reus non invito, sed consentiente creditore. *l. 9. h. t.* nam & solvere potest ante diem, actor autem sic non potest petere, ita ut argumentum à reo ad actorem hîc non procedat.

167. Petitur hac actione res, facta mentione loci, in quo solutio est promissa, ut judex æstimet, quod alterutrius, sive creditoris, sive debitoris interest, destinato potius loco, quam in eo, quo petitur, solvi. *l. 2. l. 3. h. t.*

Si duo loca alternative solutioni sint adjecta, reus sponte solvens eligere potest. si moras nectat, mox hunc, mox alium eligat, actori liberum est in actione facere mentionem loci, prout vult. *l. 2. §. 3. d. t.* si duo loca conjunctive fuerint adjecta, scil. & Amstelodami, & Francofurti dabo, in utroque directa actione conventus dimidium solvit: in loco tertio si conveniatur, utriusque loci mentio est facienda. *l. 2. §. 4. h. t.*

168. Veniunt in hanc actionem omnes res, quæ ex contractu stricti juris sunt dandæ certo loco, & quarum pretia in diversis civitatibus variant: licet enim una videatur esse potestas pecuniæ ubique, tamen aliis in locis facilius, & levibus usuris inveniuntur, aliis difficilius, & gravioribus. *l. 3. h. l. 63. §. f. ad L. Falcid.* an etiam facta contineantur? verior est sententia negantium: quia si certo loco aliquid fieri debeat, directa actione e. g. ex stipulatu ad interesse agitur, si non sequatur. *§. ult. J. de V. O.*

Nec obstat; quod obligatus ad tradendum dicatur facere, & propter traditionem agi possit R. tradere non est factum nudum, sed est factum quod continet aut juris in re, vel possessionis & detentionis translationem. *l. 5. 6. 7. h. t.*

169. Continet utriusque utilitatem tam actoris, quam rei; quando sc. ejus interest, & minoris fit condemnatio, quam promissum est: quando actoris, reus condemnatur, ut rem promissam & interesse præstet. *l. 2. §. penult. l. 3. pr. l. ult. h. t.*

Interesse est lucrum cessans, & damnum emergens. *l. 13. rat. rem. haber.* ac propterea excedere potest usurarum modum in *l. 26. C. de usur.* expressum. sic, si trajectitiam pecuniam quis dederit certo in loco eam recepturus, ubi sub pœna debebat, vel, sub pignoribus, & interim pœna commissa esset, aut pignora vilissimo pretio distracta, aut lucrum

quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

quod acquirere potuisset, sit amissum, post moram debitoris non solius damni, sed & lucri ratio habetur, & majoris condemnatur, etiam ultra legitimum usurarum modum, *ut dictum.* secus, si non fuerit in mora. *arg. d. l. 2. pr. l. 8. fin. h. t.*

170. An juramento in litem æstimari possit? Doctores variant: rectius negatur *arg. l. 68. de R. V.* Si creditor sponte & volens in alio loco solutionem accipiat, interesse petere non potest. *arg. l. 9. ult. h. t.*

Si creditor fuerit in mora accipiendi loco destinato, vel etiam reus moram excuset, judex eum absolvere debet, cautione ab eo exacta de pecunia solvenda, ubi promissa est. *l. 4. §. fin. h. t.*

171. De reo videbatur dicendum, non dari casum quo in hac actione ejus interesse ratio haberi possit: quia aut non est in mora, & hæc actio non habet locum. *l. 2. §. 6. t.* aut est in mora, & interesse nullum allegare potest, cum sibi debeat imputare, quod justo tempore non solverit, & sic mora sua ipsi nocuerit: verum (1) si quis pure promiserit, se Romæ daturum, potest fieri, ut etiamsi non sit in mora, tamen alio in loco petatur, & sic ratio ipsius interesse sit habenda. (2) quamvis etiam non pure promiserit, verum ex certo die, & per lapsum ejus constituatur in mora, tamen nulla lex hanc pœnam statuit in morantem, (3) mora nocet in futurum, hoc interesse debetur ob causam præcedentem. Nec obstat: actori nocet mora. *l. 16. §. 3. de constit. pecun.* ℞. in ea lege actoris utilitas in conventionem est deducta, secus quam rei. Quo accedit, quod rei sint favorabiliores, quam actores. *Bachov. ad Treutl. vol. 1. disp. 13. th. 4. lit. E.*

172. Id quod dictum est de reo principali etiam obtinet in fidejussore, ita ut, si in alio loco conveniatur, quam quo solvere promisit, ratio ejus quod interest haberi debeat. vide *l. 8. h. t.* quæ interpretum prolixis commentariis plerumque intricatur. *junge Struv. d. Ex. 18. th. caterum 73.* Interesse utriusque non obstat. *l. un. C. h. t.* in qua habetur *alterutrius*: quia Imperator in *l. un. C. d. t.* videtur loqui de eventu post applicationem, hoc sensu: posse utriusque interesse in hoc judicio spectari, ita tamen, ut alterutrius saltem rationem in effectu judex habeat, scil. ejus quem insontem deprehenderit, qui est *alterutor.*

173. Altera divisio actionum est, quod quædam sint rei persequendæ gratia comparatæ, quædem pœnæ persequendæ, quædam mixtæ ex persecutione rei & pœnæ. *§. 16. J. de act.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Rei persequendæ causa comparatæ sunt omnes in rem actiones, in personam, quæ ex contractu nascuntur fere omnes: veluti condictio certi ex mutuo, stipulatu, actio commodati, depositi, mandati, pro socio, ex emto vendito, locato conducto. Si depositi agatur eo nomine, quod tumultus, incendii, ruinæ, naufragii causa depositum sit, in duplum datur, si neget depositarius: ut &, si cum herede ejus de dolo proprio agatur. §. 17. *de act.*

Ex maleficiis actiones aliæ tantum pœnæ persequendæ causa comparatæ sunt, ut actio furti vel manifesti, §. 18. *J. d. t.* vel non manifesti, aliæ tam pœnæ quam rei persequendæ causa, & ob id mixtæ sunt: qualis est actio vi bonorum raptorum, quia in quadruplo rei persecutio continetur, pœna est tripli; L. Aquiliæ, non solum si adversus inficiantem in duplum agatur, sed & si in simplum. actio contra eos, qui relicta sacrosanctis ecclesiiis vel aliis venerabilibus locis, legati vel fideicommissi nomine dare distulerint, usque adeo ut etiam in judicium vocarentur: tunc enim in duplum fit condemnatio. §. 19. *J. d. t.*

174. Præterea dantur actiones mixtæ ratione causæ efficientis, & ratione objecti seu rei: hoc est, actiones, quæ oriuntur partim ex jure in re, sive dominio, partim ex jure ad rem, sive obligatione, & sic revera mixtam habent causam, ita ut quis obligetur ex dominio, quod quis cum alio habet commune, ad divisionem rei, & ex quasi contractu, qui consistit in eo, quod rem habuerit communem, & propterea teneatur ad præstationes personales: id est, ut fructus communicet, impensas pro parte restituat, damna resarciat, quæ dolo, culpa lata, vel levi dedit.

Alii existimant has actiones videri tantum mixtas, revera autem in personam esse: quia tales sunt origine & essentia sua, quamvis fine & effectu non nihil cum actionibus in rem commune habeant. *l.* 1. *fin. reg. l.* 1. §. 1. *C. de annal. except.* imprimis cum §. 1. *J. de act.* tantum faciat mentionem actionum in personam & rem, omissa hac tertia specie. Neque in his de dominio & proprietate esse quæstionem, cum nihil postuletur restitui, sed saltem ut dividatur, & ut recedamus à communione. *Hillig.* 19. *Donell. enuclat. c.* 2. *lit. G. Vinn. J. de act.* §. 1. *n.* 8. *&* §. 20. *n.* 1. Nobis placet prior opinio: quia natura singularum actionum, ratio & analogia juris, expressius textus & communis doctorum schola eam suadet. argumenta dissentientium aut nihil, aut priorem opinionem probant. *lex.* 1. *fin. reg. l.* 1. §. 1. *C. de annal. except.* sc. a-

ctio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ctio finium regundorum, quamquam ratione termini, & præstationum, personalis sit, *d. l. 1. fin. reg.* & iis annumeretur. *d. l. 1. §. 1. C. de annal. except.* tamen pro vindicatione est, & non mere personalis. *d. l. 1. fin. reg.* Ad §. 1. *J. de act.* respondemus circa principium hujus tituli. Quod autem hîc non sit quæstio de dominio, res non postuletur restitui, sed ultro domino detur, & agatur tantum ad divisionem, probat in mixtis non semper reperiri omnia naturalia, quæ dicuntur de simplicibus ipsis. sic, actio in rem simplex regularis non datur possidenti. §. 3. *J. de act.* mixtæ dantur. *l. 1. §. 1. fam. ercisc. l. pen. commun. divid.* in rem simplex petit rem restitui, mixtæ dantur tantum contra possidentem: quia res communis nunquam ita possideri à singulis potest, quin simul possideatur penè & alienum. *arg.* §. 9. *de R. D. l. 28. commun. divid. Fransk. Ex. 13. q. 3. §. 53. & seqq.*

175. Revera mixtæ sunt tres: familiæ erciscundæ, communi dividundo, finium regundorum. §. 19. *J. de act. l. 2. §. 1. l. 4. §. 2. commun. divid. junge hîc tit. de obligat. quæ quasi ex contractu opiuntur. p. 639. & seqq.*

Petitio hereditatis, quæ oritur ex jure hereditario quod quis habet *l. 1. §. 1. si pars hereditat. pet.* ex se & sua natura est in rem, Imperator tamen propter præstationes personales, quæ in eam veniunt, refert ad actiones mixtas. *l. 7. C. de petit. hered. vide supra p. 340. §. 40.*

176. Tertia actionum divisio est, quod omnes, vel in simplum conceptæ sunt, vel in duplum, vel in triplum, vel in quadruplum, & ulterius nulla actio extenditur. §. 21. In simplum agitur; velut, ex stipulatu, ex mutui datione, ex empto, vendito, locato, conducto, mandato, & denique ex aliis quamplurimis causis. §. 22. *J. d. t.* In duplum, veluti furti nec manifesti, damni injuriæ ex L. A. depositi ex quibusdam causis. Item, servi corrupti. Item, ex legato quod veneralibus locis relictum est. §. 23. *J. d. t.* Tripli, cum quidam majorem vera æstimatione quantitatem in libello conventionis inserunt, ut ex hac causa viatores, i. e. executores litium ampliorem summam sportularam nomine exigant. §. 24. *J. d. t.* Quadrupli, veluti furti manifesti. Item, quod metus causa, actione de calumniatoribus, condictitia actione ex lege contra executores litium, qui ipsi plus exegerunt à reis, quam permissum est. §. 25. *J. d. t. Struv. Ex. 46. th. porro 70. in fin.* ubi tradit: moribus hodiernis actiones ejusmodi in duplum, & quadruplum non obtinere.

177. Quarta, quod quædam sint bonæ fidei, quædam stricti juris, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

præterea, quædam arbitrariæ. §. 28. 29. 30. 31. J. *de act.*

178. Bona fides in genere sumitur pro eo, quod est ex bono & æquo: sic, condictio indebiti est ex bono & æquo. *l. 66. de condict.ind.* actio injuriarum. *l. 11. §. 1. de injur.* de sepuchro vilato. *l. 3. pr. l. pen. de sepulchr. viol.* in factum adversus judicem, qui male judicavit. *l. ult. de extraord. cogn.* In usucapionibus dicitur, quando quis ignorat rem esse alienam: vel, in præscriptione rerum incorporalium, quando longo tempore rem possidet, nec vi, nec clam, nec precario. *l. 10. si servit. vindicet.* in fructuum perceptione utroque modo. *l. 48. de A. R. D. arg. l. 45. de usur.* in contractibus opponitur (1) dolo, sic omnes sunt bonæ fidei: id est, in nullo valet conventio, ne dolus præstetur. *l. 23. de R. J.* (2) stricto juri: & bona fides est, quando ex bono & æquo interdum ea, quæ verbis contrahentium omissa sunt, pro non omissis habentur: strictum jus, quando ea, quæ verbis non sunt expressa habentur pro omissis. *l. 99. de V. O.* quo sensu actiones aliæ dicuntur esse bonæ fidei, aliæ stricti juris.

179. Actio bonæ fidei est actio, in qua judici permittitur libera potestas ex bono & æquo æstimandi, quod alter litigantium alteri præstare debet. §. 30. J. *de act.* ut sunt ex empto, vendito, locato, conducto, negotiorum gestio, mandati, depositi, pro socio, tutelæ, commodati, pigneratitia, familiæ erciscundæ, communi dividundo, præscriptis verbis, de æstimato, ex permutatione, hereditatis petitio. §. 28. J. *de act.*

180. Oriuntur ex contractibus, vel quasi contractibus bilateralibus, sive ab initio statim tales sint, sive tales fiant; quando nimirum, alius principaliter, alius minus principaliter obligatur: ut in contractibus, ex quibus datur actio directa, & contraria: vel etiam, quando alter ex causa alterius præcedente demum obligatur: ut in contractibus innominatis.

181. Ratio, cur ex iis detur actio bonæ fidei est æquitas: sc. quicquid quis sibi fieri vult, id alii faciat: vel, quod quisque juris in alium statuit, ipse eodem jure utatur. si ergo in his contractibus quis velit, ut ea, quæ verbis expressa non sunt, pro expressis habeantur, etiam vicissim velit, ut ita se habeat à parte secum contrahentis. e. g. si emptor velit, ut quamvis de evictione, vel fructibus in venditione nihil sit dictum, tamen ea ipsi præstentur, vicissim velit, ut, etiamsi venditor nihil dixerit de pretii proprietate, vel de usuris, tamen nummi proprii solvantur

&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

& usuræ præstentur, quando est in mora. & sic de reliquis. vide *Fransk. Ex.* 13. *quæst.* 6. 7. & 8. *supra p.* 535. §. 4. & *seqq.*

182. Omnes recensentur in §. 28. J. *de act.* non quidem expressis verbis, sed implicite (1) similes comprehendunt sibi similes: sic, sub actione locati comprehenditur actio emphyteuticaria.

(2) Sub speciebus actionum directarum, quæ recensentur, intelliguntur contrariæ, utiles, qualificatæ, e. g. exercitoria, institoria &c. si e. g. ex empto & vendito detur.

Sub generalibus includuntur omnes species. sub negotiorum gestione generali, actio funeraria. *l.* 14. §. 7. *de religios. & sumpt. funer.*

Petitione hereditatis, in genere, hereditatis petitio fideicommissaria; possessoria. actione præscriptis verbis, in genere, non solum intelliguntur species nominatæ de æstimato, & ex permutatione: verum etiam ex contractu do ut facias, facio ut facias, & facio ut des, in quantum scil. & in his sunt mutuæ præstationes. ad actiones familiæ erciscundæ, & communi dividundo referri debet finium regundorum, quatenus est ex quasi contractu, & continet præstationes personales. *Bicc. in aureis Sect.* 5. *th.* 19. *lit. I.* De hac, & actione præscriptis verbis ex contractu do ut facias, facio ut facias, facio ut des, dubitant alii. *Vinn.* J. *de act.* §. 28. *n.* 6. *Struv. Ex.* 46. *th. sequens illa.* 69. *in fin.*

183. Petitio hereditatis quia est ex jure in re, sive jure hereditario, non est bonæ fidei sua natura, sed Justinianus ipsi tribuit effectum actionum bonæ fidei, & mixtarum. *l.* 7. *C. de petit. hered.*

Idem dicendum de actione ex stipulatu, quæ pro dote introducta est: quia enim oritur ex contractu unilaterali non est bonæ fidei, sed sua natura stricti juris, à Justiniano tamen ipsi tribuitur effectus actionum bonæ fidei, cum tacita hypotheca, & jure prælationis. §. 29. J. *de act.* *l.* 1. §. 1. *C. de R. V. A.* *l.* 12. *C. qui potior. in pignor.* ratio hujus privilegii in *N.* 97. *c.* 3. est: quia fornicantibus obvenit quæstus, & exinde vivunt, absurdum erat caste viventes, & adversantes, è matrimonio detrimentum sentire. quasi vero fornicatio esset licitus acquirendi modus! vide *supra p.* 78. §. 25.

184. Actio stricti juris est actio, in qua judicis potestas conventioni est adstricta, ut eam judicando excedere nequeat.

185. Oritur ex contractibus, vel quasi contractibus unilateralibus: & cum in iis unus tantum obligetur, exprimenda sunt, ad quæ alter obligari debet in veris contractibus: in quasi contractibus ad exemplum verorum contractuum lex hoc inducit.

186. Arbitraria actio est actio, in qua, nisi judicis arbitrio actori satisfiat, veluti res restituatur, exhibeatur, vel solvatur, reus condemnatur. §. 31. J. *de act.* e. g. Publiciana, Serviana, quasi Serviana, quod metus causa, de dolo malo, de eo quod certo loco, ad exhibendum. &c. *d.* §. 31. actio noxalis interdum. Alii Tribonianum hîc errare existimant. vide *Vinn. dict.* §. 31. *n.* 6. *&* 9. ubi recte notat: dari plures præter eas, quæ sunt nominatæ.

187. In his judici permittitur ex bono & æquo secundum cujusque rei, de qua actum est, naturam æstimare, quemadmodum actori satisfieri oporteat. unde sequitur, quod regulariter judex non aliter possit procedere quam ut (1) arbitrium interponat, & deinde ad sententiam definitivam perveniat. *l.* 18. *pr. de dolo.*

188. Quoad terminos actionum bonæ fidei, stricti juris, & arbitrariarum, aliter sumuntur in jure Justinianeo, *ut hactenus expositum*, aliter moribus hodiernis. ex opinione DD. in foro actiones arbitrariæ plane ignorantur, & illæ tantum quæ in §. 28. J. *de act.* recensentur, habentur pro bonæ fidei judiciis, reliquis omnibus judiciis stricti juris annumeratis. *Bitsch. in Aureis sect.* 5. *th.* 19. *lit. I.*

Officium judicis est, ut in omnibus, quantum fieri potest, certæ pecuniæ vel rei sententiam ferat, etiamsi de incerta quantitate apud eum actum fuerit. §. 32. J. *de act.*

Nec actor plus petat vel re, vel tempore, vel loco, vel causa, vel aliud pro alio, citra libelli mutationem: vide §. 32. 33. 34. 35. 36. 37. J. *d. t.* de quibus agemus in tit. *de. offic. judic.*

119. Tandem aliæ actiones sunt, quibus solidum persequimur: aliæ, quibus non persequimur solidum. e. g. quando agimus contra eos, quibus datur beneficium competentiæ. de quo etiam dicemus in dicto titulo, ut & de concursu actionum, & earum cumulatione. vide hîc §. 38. 39. *& seqq. usque ad fin. J. de act.*

Titulus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Titulus VII.

Quod cum eo qui in aliena potestate est negotium gestum esse dicitur.

Lib. 14. *tit.* 5. *quod cum eo, qui in aliena potestate est, negotium gestum esse dicitur.* C. 4. *tit.* 29. *quod cum eo, qui in aliena potest.*

1. Quia in titulo precedenti. §. 10. & 38. mentio facta est actionum quibus in peculium agitur, sive filiorumf. sive servorum, Imperator hic eas latius exponit. (1) de negotiis quæ cum servis nostris gesta sunt: deinde, de negotiis filiorumfam. quia tamen servorum negotia jura communia habent cum iis, quæ sunt filiorumf. ista præmittit.

2. In his quædam sunt particularia: scil. servus non obligatur jure civili ex suo contractu. §. 6. J. *de inutil. stipul.* secus quam filiusfam. *l.* 39. *de O. & A. l.* 57. *de judic.* qui conveniri potest in solidum. *l.* 44. *de pec.* durante, & finita patria potestate. *l.* 2. *l.* 5. *pr. h. t.* licet executio, quando nihil habet in bonis, differatur quamdiu est in potestate. *d. l.* 5. *pr. h. t: junct. l. pen. C. qui bon. ced. poss.* Verum cum patri omne emolumentum acquiratur ex contractu ejus prætor in eum, soluta patria potestate, si non efficiatur ejus heres, aut in modica parte instituatur, causa cognita, dat actionem in id tantum quod facere potest. *l.* 2. 3. 4. *pr.* 5. 7. *h. t.* quid dicatur modicum? Gl. intelligit legitimam. alii id ex quantitate debiti æstimant. quod verius, licet olim interdum legitima potuerit esse pars minima. *arg. l.* 8. §. 8. *in fin. de inoffic. testam.* & ipsi, non vero heredi ejus, quia est privilegium personale. *l.* 4. §. 3. *h. t.* relinquitur quantum requiritur ad propriam & familiæ suæ sustentationem. *arg. l.* 30. *de re jud.* modo, (1) dum contrahit, se non dixerit patremfam. *l.* 4. §. 1. *l.* 6. *h. t.* quia legis beneficio non est dignus, qui contra leges peccat. *l.* 37. *in fin. de min. arg. l.* 26. §. 1. *de milit. testam.* (2) non delinquat. *l.* 4. §. 2. *h. t.* (3) huic beneficio in specie non renunciaverit. *arg. l.* 41. *de min. l. pen.* C. *de pact.* (4) non conveniatur post multos annos, nisi causa cognita. *l.* 4. §. 4. *h. t. Gl. ad d. l.* 1. (5) exheredatus deinde non receperit hereditatem ex fideicommisso, vel querela inofficiosi. *l.* 5. §. 1. *h. t.* Hodie apud plures populos hoc privilegium ipsi non competit, licet ab hereditate paterna abstineat. *Groenweg. h. t.* quia cessant singulares effectus patriæ potestatis.

3. Actio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

3. Actio *ex hoc edicto* est actio in personam, quæ datur illi, qui cum filiof. contraxit adversus eum, quando patria potestate est solutus & ex bonis paternis nihil vel parum est consecutus, in id quod facere potest. *l. 2. pr. l. 4. 7. h. t.*

4. Servus mutuam pecuniam accipiens dominum de peculio obligat, filiusfam. non. *tot. tit. de Scto Macedon.* filiusfam. fidejubere potest ratione peculii, non autem servus. *l. 3. §. 5. de pecul.* sicut nec juramentum deferre. *d. l. 3. §. 5. l. 9. §. 2. de pec.*

Filiusfam. in judicem consentiens obligat patrem, servus non. *d. l. 3. §. 8. & 9. de pecul.*

5. Obligantur domini & patres his in casibus propter voluntatem, qua gestum à filiis vel servis approbant.

Voluntas vel generalior est vel specialior.

6. Generalior est in peculio, specialior in aliis actionibus: hinc in his in solidum, in illo saltem ratione peculii obligatur & deducere potest quod sibi debetur. specialior voluntas est (1) in eo quod jussu.

Lib. 15. tit. 4. Quod jussu.

7. Jussu domini vel patris dicitur servus vel filius contrahere, sive verba ad filium vel servum, sive ad extraneum cum filio contrahentem fuerint directa: quamvis hoc posteriori casu concurrat actio mandati. *l. 1. §. 1. & seq. h. t.*

8. Ut actio quod jussu locum habeat, requiritur: ut ipse filius vel servus principaliter contraxerit, & non tantum adhibeatur ut minister: e. g. si dominus ipse vel pater contrahat, vel mutuum accipiat, ut servo saltem pecunia numeretur, vel filiofam. directa actio in patrem vel dominum ex contractu descendens datur, non hac actio qualificata. *l. f. pr. h. t. l. 14. §. ult. l. 15. de constit. pecun. arg. l. 6. §. 1. de negt. gest.* sic in delicto non habet locum, sed si pater vel dominus id jusserit, convenitur actione ex delicto. *l. 2. pr. de nox. act. l. 11. pr. de injur. l. 37. ad L. A.* Edictum etiam non pertinet ad liberationem. *arg. l. 10. §. 1. de fidejuss.* nec servus ad jussum domini acceptum ferre potest. *l. pen. de acceptilat.*

Actio quod jussu est actio in personam, qua dominus juxta cujus expressam & directis verbis specialiter declaratam voluntatem contra-

ctum

ctum filiusfam. vel servus celebravit convenitur, ut, quod ex eo debetur, in solidum præstet. *l. 1. pr. h. t. l. 8. l. ult. C. quod cum eo.*

9. Ratio, cur detur in solidum, est: quia quodammodo contrahitur cum eo, qui jussit, modo contrahentes non excesserint formam præscriptam. *arg. l. 3. junct. l. 1. pr. h. t.*

10. Datur etiam propter subscriptionem citra errorem factam: *l. 1. §. 4. h.t.* sigillationem, secundum quosdam. *Schneid. h. t. §. 1. n. 6.* modo constet, sigillum ejus esse, & recognoverit. *arg. l. 4. quemadm. testam. aper. l. 20. C. de fide instrum.* non obstat. *l. 39. de pign. act.* quia ibi signavit ut testis. ratihabitionem *l. 1. §. 6. h. t.* & sic hic jussus in genere sumptus differt a jussu proprie & stricte dicto, qui requiritur in nuptiis, & præcedere debet. *pr. J. de nupt.* etiam à mandato: hoc libere suscipitur, nec procedit à potestate. *l. 1. pr. §. 2. h. t. §. 11. J. mand.* jussus est eorum, qui potestatem habent in eos, quos jubent, & qui propterea jussum declinare non possunt. *d. l. 1. h. t.* Nihil refert an ipse pater vel dominus, sive per epistolam, sive verbis, vel generaliter vel specialiter jubeat, an alius ejus nomine, ut tutor, curator, procurator. *l. 1. §. 7. fin. l. 2. h. t.* sola scientia & patientia hîc non sufficit: nec commendatio. *l. fin. C. quod cum eo.* quia expressum mandatum requiritur: nec hortatus. *vide infr. p. 618. §. 4. in fin.* nec fidejussio. *l. 1. §. 5. h. t.* quia tanquam extraneus intercessit.

11. Datur omnibus, qui cum servo vel filiosam. contraxerunt, etiam heredibus, modo, *ut dictum*, formam præscriptam observaverint. *l. 1. §. 1. 2. arg. l. 3. h. t.* Si plures sint domini, in eum solum, qui jussit; aut, si omnes jusserint, in quosvis in solidum agi potest. *l. ult. §. 1. h. t. arg. l. 60. §. 2. l. 59. §. 3. mandat.* si servus sit alienus, non datur, licet postea jubens fiat dominus. *l. 2. in fin. h. t.* etiam cessat quando pupillus jubet sine tutoris authoritate. *l. 1. §. 7. h. t.* aut jussus revocetur ante executionem. *l. 1. §. 2. h. t.* vel tantum jubeatur contractus executio. *l. ult. pr. d. t.*

12. Novo jure ex interpretatione prudentum directo à patre, vel domino condici potest, perinde ac si principaliter negotium cum ipsis gestum esset. *§. ult. J. h. t.*

13. Hodie, utilis hæc actio datur, si libera persona in utilitatem alicujus, ejus jussu contrahat, aut impendat aliquid. *Struv. Ex. 20. th. admonendum 78. in fin.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

14. Eadem ratione prætor duas alias in solidum actiones pollicetur, quarum altera exercitoria, altera institoria vocatur. §. 2. J. *h. t.*

Lib. 14. *tit.* 1. *De exercitoria actione.* C. 4. *tit.* 25. *de institoria & exercitoria actione.*

15. Cum jure civili per eos, quos in potestate habemus, nobis acquirere possimus, actio autem ex eorum gesto in nos non detur, sicut nec ex contractu extraneorum §. 10. J. *de act. junct.* §. 4. J. *de inut. stip.* prætor æquitate motus introduxit certas actiones, aut potius actionum qualitates, quibus vel is, qui certæ negotiationi aliquem præposuit ex contractu ejus conveniri potest, vel pater, & dominus ex gesto cum filio vel servo. *l.* 1. *pr.* §. 5. 20. 23. *h. t. pr.* J. *quod cum eo qui in alien. potest.* id quod Jurisconsultorum authoritate postea etiam receptum jure civili, *ut dictum.* De jure naturæ, vide *Grot.* 2. *c.* 10. §. 2. *c.* 11. §. 13. §. *fin.* J. *d. t.* licet, aliâs certum sit, per liberam & extraneam personam, hoc est, qui nec in dominica, nec patria potestate est, obligationem & actionem nobis non acquiri. *l.* 11. §. 6. *de pignorat. act. l.* 126. §. 2. *de V. O.* quia initium obligationis est à personis contrahentium. *l.* 11. *de oblig. & act.* §. 19. J. *de inutil. stipulat.*

Ne quidem per procuratorem, vel negotiorum gestorem regulariter citra cessionem. *arg l.* 1. 2. C. *per quas personas nobis acquir.* §. 5. *J. eod. l.* 8. §. 5. *l.* 43. 45. *pr. mand.* exceptis casibus quibusdam, ubi sine ea domino competit utilis actio (1) si procurator sibi dari stipulatus fuerit ex re domini *l.* 27. §. *ult. l.* 28. *arg.* 68. *de procurat.* (2) præsente domino, licet non ex re illius. *l.* 79. *de V. O.* (3) si domino aliter res salva esse nequeat. *arg. l.* 18. §. *ult. de damno infecto* sic, ex pacto procuratoris domino datur exceptio doli. *arg. l.* 21. §. *ult. l.* 25. §. *ult. de pact.*

Præterea, si ab alio meo nomine pecunia alicui numeretur, mihi acquiritur actio directa citra cessionem, ut & hypotheca ex pacto alterius. *l.* 2. C. *per quas person. nob. acquirit.*

Certa negotiatio, cui alios præponimus, vel est maritima, vel terrestris.

16. Ex maritima datur actio exercitoria ex empto, exercitoria ex locato &c. prout est contractus, cui hæc qualitas supervenit. *arg. l.* 5. *pr. de pecul.* vide hîc Schilter. *Ex.* 27. *th.* 8. qui has actiones proprias esse existimat per *l.* 1. §. 17. *l.* 5. §. 1. *h. t.* verum inde non probatur: nisi eam

propriam,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

propriam & novam velit dicere, non genere actionis, sed qualitate. *arg. l. 1. pr. & §. 23. h. t.*

17. Actio exercitoria, in genere, est actio in personam, qua ex contractu à magistro navis, vel promagistro secundum modum præpositionis inito exercitor ejus convenitur. §. 2. J. *h. t. l. 1. §. 5. 6. 7. h. t.*

18. Quia fundamentum & causa est contractus, sive bonæ fidei, sive stricti juris, non differt ab actione principali, & in plurimis illius naturam imitatur. *arg. l. 3. 5. pr. arg. l. 38. pr. de pecul.* ex delicto magistri non datur, e. g. ex piratica. non obstat. *l. 1. §. 2. h. t.* dum enim exercitor navi aliquem præfecit, videtur negotia, quæ cum eo geruntur approbare, & fidem suam quodammodo pro eo interponere, id quod non præsumitur in delictis.

19. Exercitor navis est ad quem quotidianus ejus quæstus pertinet, vel omnes obventiones, & reditus ex ea, sive sit dominus, sive conductor per aversionem. *§. 2. J. quod cum eo qui in alien. l. 1. §. 15. h. t. l. 62. §. 2. de contrah. empt. l. 4. §. 1. 2. de peric. & commod. rei venditæ.*

Per aversionem emere vel conducere Jurisconsultis est, quando quasi aversi negotium contrahimus, re omni neque perspecta, neque explorata. *arg. l. 35. pr. l. 36. locat. conduct. vide supra p. 546. §. 21. p. 588. §. 2.*

20. Magister est, per quem exercitor navem exercet; vel, cui totius navis cura incumbit, & demandata est. Promagister est, quem ipse magister sui magisterii vicarium præfecit, ignorante exercitore. *l. 1. §. 1. 3. 5. h. t.* spectat ad eum cura, & ratio mercium impositarum, quas suscipit ex inventario legitime per modum instrumenti confecto. *Struv. Ex. 20. th. dicitur. 9.*

21. Navem intelligimus sive maritimam, sive in aliquo stagno naviget, sive schedia. *l. 1. §. 6. h. t.* an voluptariam, aut, qua piscibus tantum capiendis piscatores utuntur? vide *Gothofr. in not. ad l. 1. §. 6. h. t. junge l. 2. de captiv. & postlim. revers.*

An nobilis possit esse exercitor? vide *p. 537. §. 3.*

22. Datur illi & ejus heredi, qui cum magistro navis contrahit, ejus rei nomine, cui præpositus fuit. §. 2. J. *h. t. l. 1. §. 3. 7. 9. 10. & seqq.*

23. Hinc à contrahente lex, & forma præpositionis diligenter est observanda, quam si egressus fuerit, non obligatnr exercitor, *d. l. 1. §. 12.* nisi forma fuerit captiosa. e. g. ut non teneatur nisi de iis, quæ bene &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

utiliter magiſter geſſerit. Si de ea non conſtet, diligenter contrahentes inquirere debent, in quantum tempus & locus permittunt. non ſolum ex mandato expreſſo, quod magiſter oſtendit, ſed etiam ex patientia, & ſcientia exercitoris de forma præpoſitionis conſtat. *d. l.* 1. §. 7. *& ſeqq. l. ult.* §. 1. *in fin. h. t. junct. arg. l.* 60. *de R. J.*

Magiſter interdum poteſt pecuniam mutuam accipere in uſum ejus rei, cui præpoſitus eſt, nec aſtringitur creditor probare, eam eſſe verſam in rem e. g. navis refectionem. *l. ult. h. t.* modo (1) ſciat in hoc ſe credere magiſtro (2) ut res ſit in eo ſtatu, ut impenſam illam, e. g. navis refectionem deſideret (3) hac lege pecunia detur, & accipiatur (4) non multo major ſumma quam opus eſt (5) ut detur in eo loco in quo id, propter quod accipitur, comparari poteſt. *d. l. ult.* §. 1. *junct. l.* 1. §. 7. 9. *h. t. Vinn.* J. *quod cum eo qui in alien. poteſt.* §. 2. *n.* 4. *in fin.* ſi quis autem ad navim armandam, quæ jam eſt armata crediderit, nihil repetit. *d. l.* 1. §. 8. *arg. d. l. ult. h. t.*

24. Hîc non refert cujuscumque conditionis, ſexus, aut ætatis ſit magiſter, mas an fœmina, paterfamiliâs aut filiusf. liber aut ſervus, pubes aut impubes. *l.* 1. §. 4. 16. *h. t.* etiam, ſi quis contraxerit cum eo, quem magiſter nominatim ſubſtituit, licet exercitor prohibuerit, quod jure ſingulari ob utilitatem navigantium, & ne decipiantur contrahentes, receptum *l.* 1. §. 5. *h. t.* aliâs ubi perſonæ certæ induſtria eſt lecta, ſubſtitutus non habet locum *arg. l.* 31. *de ſolut. l. un.* §. 9. *C. de caduc. tollend.*

25. Si plures ſint magiſtri, ſingulis in ſolidum videtur navis cura eſſe commiſſa, niſi alia lex præpoſitioni ſit adſcripta. *l.* 1. §. 13. 14. *h. t.* ut, ſi officia ſint diviſa: quia tunc pro diſtincto cujuſque officio exercitor convenitur: ſi vero ita præpoſiti ſint, ut plerumque fieri ſolet, ne quid alter ſine altero gerat, creditor, qui contra legem præpoſitionis, quam ſcivit vel ſcire potuit, cum uno contraxit, ſibi imputet. *d. l.* 1. §. 14. *d. t.*

26. Non datur, ſi cum nauta ſit contractum. *l.* 1. §. 2. *h. t.* licet ex delicto ejus exercitor conveniatur: debet enim curare ut hi, qui navis cauſa in navi ſunt careant dolo & culpa. *l.* 1. §. 2. *d. t.*

27. Contra exercitorem & ejus heredem: etiam mulierem, quia hîc in rem propriam obligatur. *l.* 1. *pr.* §. 16. *l.* 4. §. *fin. h. t.* pupillum, ſi tutoris authoritate navem exerceat. *d. l.* 1. §. 16. *h. t.* filiumfam, vel dominum ſervi, ſi ſervus ſit exercitor. *d. l.* 1. §. 16. *d. t.*

Circa patrem tamen & dominum tres caſus ſunt diſtinguendi; ſi filius

aut

aut servus exerceant iis ignorantibus, tenentur tantum actione de peculio (2) si iis scientibus, locus est actioni tributoriæ. (3) si, expressa eorum voluntate, actio exercitoria in solidum, sive cum magistro filii, sive cum ipso filio exercritore contractum sit. *d.l* 1. §. 19. 20. *h.t.*

Duobus prioribus casibus idem obtinet, si filius, sive servus, institorem agat. Ultimo, non datur institoria, sed perinde, ut in secundo casu, tributoria actio: quia placuit facilius exercitoriam, quam institoriam dari, cum major sit reipublicæ utilitas in exercitione navium, quam usu institorum. *d.l.* 1. §. 20. *h.t.*

Si plures navem exetceant, singuli ex contractu magistri in solidum tenentur, nec divisionis beneficium locum habet. *l.* 2. *C. h.t. & ibi Brun. l.* 1. §. *ult. l.* 2. 3. 4. *h.t.* si tamen unus solus aliquid præstiterit, actione pro socio, vel communi dividundo ab aliis recuperat. *l.* 3. *d.t.*

Si plures eam exerceant per se, non per magistrum, & omnes simul contrahant, pro ea parte tantum actione directa ex contractu conveniuntur, quam habent in navi. si unus solus tantum contraxerit, solus convenitur: quia reliqui nec per se, nec per mandatarium obligantur, nisi convenerit, ut sibi invicem magistri essent, quod in dubio non præsumitur. *arg. l.* 4. *pr. h.t.*

28. Moribus Hollandorum, & aliorum receptum est, ut quoque ex contractu magistri, à pluribus constituti, singuli exercitores tantum conveniantur pro parte exercitionis. *Vinn. J. h.t.* §. 2. *n.* 2.

An utile sit? Zieglerus in notis ad Grot. negat. *l.* 2. *c.* 11. §. 13. quia sic actiones distrahuntur per plures. Grotius contra, *dicto loco*, jus civile hoc male asseruisse statuit. *vide hîc Schilter. d. exer.* 27. *th.* 13. 14. *Instit. nostr. jur. nat. c.* 11. *q.* 26. *pag.* 230. *in fin.*

29. Ad persequendum, quod nobis debetur secundum cujusque contractus, cum magistro initi, naturam. *l.* 1. § 3. *& seqq. l. ult. h.t.*

Si majorem pecuniam quis crediderit, quam opus est, tantum id ab exercitore repetere potest, quod necessarium erat: nisi à magistro in pretiis rerum emendarum fuerit deceptus: quia tunc damnum est exercitoris. *d.l.* 1. §. 10. *h.t. Struv.* 20. *Ex. th. persequimur.* 13.

30. Si magister sit liber homo, electio datur, an contrahens velit instituere actionem directam ex contractu contra ipsum: an vero hanc prætoriam contra exercitorem. *l.* 1. §. 17. *h.t.* quamcumque autem instituerit, unius solutione, licet suo nomine solvat, alius liberatur. *d.l.* 1. §. 24. *h.t.* An durante tantum officio, an vero etiam eo finito?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

nito? non conveniunt doctores. æquitas, & juris analogia suadet, ut asseratur prius: quia actus contrahentium non debent operari ultra eorum intentionem. *l.* 20 *arg. l.* 29. *de R. C. jung. arg. l. ult. de instit. act.* Dissentientes nituntur argumento. *l.* 1. §. 17. *h. t. l.* 7. §. 11. *ad SC. Maced. vide Wisenbach. Ex.* 28. *n.* 19. verum opinio eorum inde probari non potest. *Zœs. ad tit. de instit. act. n.* 4. *Struv. Ex.* 20. *th. potest autem.* 39.

31. Circa mores non conveniunt. Alii testantur, apud Gallos & Belgas hanc similesque actiones antiquatas esse, & præponentes tantum ex contractibus præpositionum directis judiciis teneri. *Grœnweg. h. t. Hahn. ad Wesenbec. tit. de instit. n.* 6. Alii, electionem non quidem locum habere statuunt, sed tamen tantum exercitoria agi volunt. nisi exercitores negent, suum esse magistrum. *Schilt. Ex.* 27. *th.* 9.

32. Exercenti navem adversus eos, qui cum magistro contraxerunt, actio non est, nisi hic sit in ejus potestate. *pr.* 1. *per quas person. nob. acquir.* §. 4. *J. de inutil. stipul.* sed agit ex locato cum magistro, si certa mercede operam ejus conduxerit: aut, si gratis eam ipsi præstiterit, actione mandati. *l.* 1. §. 18. *l.* 5. *h. t.*

Aliquando tamen, si aliter ipsi consuli non possit, ex æquitate ei succurritur in subsidium. *d. l.* 1. §. 18. *in fin. h. t.*

33. Quale sit remedium? Doctores non conveniunt. plures putant esse restitutionem in integrum: alii extraordinariam implorationem officii judicis: quomodo & aliis succurri videmus. *l.* 1. *de var. & extraord. cogn. l.* 17. *de reb. cred. arg. l.* 7. *mand. arg. l.* 2. *de instit. act.*

34. In negotiis maritimis sæpe contingit, ut, quia tempestate urgente merces in mare projiciuntur navis levandæ causa ad avertendum commune periculum, æquitas exigat, ab illis, quorum res per jactum servatæ sunt, damni compensationem istis faciendam, quorum merces sunt jactæ; ex lege Rhodia de jactu. *l.* 1. *l.* 2. *de L. Rhodia de jactu.* qui potissimum ejus caput constituebat.

Lib. 14. *tit.* 2. *de L. Rhodia de jactu.*

35. Contributio, Avaria dicta, est actus, quo illi quorum merces, sive res propter jactum salvæ manserunt ad damnum rerum jactarum sarciendum pro rata portione conferunt. *l.* 2. *l.* 4. §. *ult. h. t.*

Est duplex, communis, vel grandis sive grossa.

36. Ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

36. Ad communem refertur (1) pecunia, quæ datur nautis locorum peritioribus, piscatoribus, & aliis personis locorum gnaris, ut navem in periculo constitutam cum mercibus tuto, & secure conducant, quæ tamen, si excedat summam 6. librarum Flandricarum, est grandior. (2) quæ solvenda est cum prævehuntur arces, sive in portubus.

(3) Pro navibus è flumine vel portubus educendis. solvuntur pro ratâ mercium. Avaria grandis est quando fit jactus: vel, cum armamenta navis, malus, anchoræ, rudentes, jactantur & proscinduntur. solvuntur ab omnibus. *Weytsen. de avaria, circa pr. Grot. introd. lib. 3. c. 22. Marquard. de jur. mercat. 3. c. 4. n. 10. & seqq.* De grandiore hîc agitur.

37. Jactus debet fieri ex justo naufragii metu. *l. 2. pr. h. t.* & non est penes magistrum navis solum, sed penes eum & majorem navigantium partem, aut saltem penes ipsum, & gubernatorem navis, modo parati sint, in portu præstare vectoribus exigentibus jusjurandum, necessitate urgente id factum. interdum, etiam præcipuorum officialium navis consensus sufficit. *vide Simon van Leuwen 4. c. 29.* prout statuta & consuetudines cujusque loci exigunt. temerarius vel culposus jactus huc non pertinet, & projiciens convenitur, vel in factum actione, vel de damno dato ex L. Aquilia.

38. Conferre debent omnes, quorum interest: etiam dominus navis, nomine ejus, *ut dictum, l. 2. § 2. h. t.*

In contributionem veniunt omnes res æstimabiles. nec refert an navem multum onerent, nec ne: ut gemmæ, nummi, vestimenta, annuli: quia lex 2. *§. 2. h. t.* indistincte loquitur. hodie, vestes, quas quis vel semel induit, & alia, quæ ordinario cultui inserviunt, non veniunt in contributionem, sed tantum cistis inclusa, & sarcinis. *Simon van Leuwen 4. c. 29. n. 2.*

Liberorum hominum, quia æstimationem non recipiunt, quales sunt, qui in ipso jactu aut conflictu cum hostibus, vel læsi sunt, vel vulnerati, mutilati, aut occisi: ut & cibariorum non habetur ratio. *l. 2. §. 2. in fin. h. t.* mores hîc variant. vide *Simon van Leuwen d. l. n. 3. Mornac. ad l. 2. h. t.* nec servi, qui in mari perit. *d. l. 1. §. 5. h. t.*

39. In contributione ut rite fiat (1) res, quæ aliarum servandarum causa amissæ sunt, æstimantur secundum pretium, quo emptæ sunt: quia sufficit dominis si illud recipiant, &, lucrum casu interceptum esse, æquo animo ferant. *l. 2. §. 4. h. t.*

(2) Res, quæ servatæ sunt, secundum pretium, quo venire possunt, *d. l. 2.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

d. l. 2. §. 4. h. t. hæc distinctio moribus est antiquata, & res amissæ, & salvæ æstimantur eo pretio, quo in loco destinato veneunt.

40. Æstimatione sic facta, ab uno quoque pro rata portione illius quod in navi habuit, damnum uni vel pluribus per jactum illatum resarcitur: etiam is, cujus merces sunt jactæ, pro rata in illis damnum ferre debet, ut jactus sic in solidum resarciatur (1) propter *l. 1. h. t.* ubi dicitur: *omnium contributione sarciatur, quod pro omnibus datum est.* (2) quia detrimentum pro portione communicatur. *l. 2. pr. l. 4. pr. h. t.* (3) ratione istius, quod ex aliorum contributione petit, aliquid ipsi salvum est, & propterea conferre debet, unde tantum ipsi conceditur actio, ut consequatur quantum adhuc superest, detracta portione sua. (4) aliâs, si nihil conferret, evenire posset, ut reliqui vectores omnibus suis mercibus privarentur, ille suas salvas haberet: quod est iniquum, *Struv. d. Ex. 20. th. atque ex his. 20.*

41. Si alicujus merces per jactum deterioratæ sint, & damnum sit majus quam illud quod conferre debet, alii pro rata portionis ipsi contribuunt, si sit minus, adhuc superfluum confert istis, quorum merces sunt jactæ. *l. 4. §. ult. h. t.*

Si res sint deterioratæ non propter jactum, verum alia ex causa, forte quod in angulo jacuerint ubi unda penetravit, nihil consequitur: quia damnum non sentit ex jactu, *d. l. 4. §. ult. h. t.*

42. Collatio levior fit si res jactæ, ad littus appulsæ, dominis restituantur: quia tunc aut minus contribuitur, aut si jam contributum sit, repetitur tantum, quantum merces restitutæ valent. *l. 2. §. penult. h. t.*

43. Si unius jactu navis fuerit levata, postea alia tempestate perierit; tamen, si aliquorum naufragorum merces per urinatores extrahantur, priori contributio est facienda: quia per jactum antecedentem servatæ fuerunt, licet postea perierint, & iterum extractæ fuerint: secus, si non recuperentur: tunc enim, quia nihil salvum est, nihil confertur, *l. 4. §. 1. h. t.*

Contra, si alicujus merces ante jactæ per urinatores extrahantur, non contribuit his, quotum merces naufragio perierunt: quia per jactum ipsi nihil est salvum. *d. l. 4. §. 1. h. t.*

44. Hîc quæritur, si navis nimium onerata portum intrare non possit, merces quædam in leviorem navem, sive scapham imponantur, ut major in portum intrare possit, & merces cum scapha pereant, an sit contribuendum? ℞ illi, qui merces suas in majori navi salvas habent

ad id

ad id obligantur: quia hoc damnum omnium causa accidit, & propterea aliorum merces sunt servatæ: contra, si major navis pereat, schapha salva maneat, hi, quorum merces in scapha sunt, prioribus nihil contribuunt: ab iis enim nihil factum est, ut merces, quæ in scapha sunt, conservarentur. *l. 4. pr. h. t.*

Sic, si navis pereat, salvis mercibus, nihil contribuitur. *l. 5. in pr. h. t.* Idem dic, si nauta aliquid exarmaverit, vel quia corruptum fuit: vel, propter alias causas armis suis, malo, rostro navis spoliata sit. *l. 6. h. t.* quia mercedem propterea accipit: quemadmodum fabro non resarcitur, si malleum fregerit. *l. 2. §. 1. h. t.* vel procuratori, si damnum casu inferatur, cum negotium gerit. *l. 26. §. 6. mand.* vel, si militi arma in bello eripiantur: vel, si nuncius in itinere, vel famulus in servitio læsus fuerit: quamvis charitas his in casibus interdum aliud suadeat. *arg. l. 14. de re milit.*

Quando arbor, aut aliud navis instrumentum removendi communis periculi causa dejectum est: contributio est facienda. *ut dictum. l. 3. h. t.*

45. Ad consequendum quod propter jactum debetur, datur adversus magistrum navis actio ex locato, non quidem ad id, ut ipse resarciat damnum, sed ut cæterorum vectorum sarcinas, si quas habeant, retineat: jactus enim est factus ad res servandas, & sic habetur pro necessariis expensis, pro quibus datur jus retentionis, donec secundum dispositionem legis Rhodiæ portio damni præstetur: vel etiam, ut magister contra vectores ex locato conducto agat ad contribuendum pro rata: sive sarcinas in navi habeant, sive loca conduxerint, & pecuniam aut pretiosa secum portent. *l. 2. pr. h. t.* Si actionem suam præstare velit vectoribus, audiendus erit, secundum regulam: qui propterea tenetur, quod habet actionem, eam cedendo liberatur. *arg. l. 51. in fin. de pecul.* nec tenetur præstare, ut alii sint solvendo. *arg. l. 2. §. 6. h. t.*

46. Præter hanc, an detur actio mandati, vel negotiorum gestorum, si scil. non intervenerit expressus consensus? DD. non conveniunt. nos probamus eorum opinionem, qui affirmant: quia hi contractus etiam locum habent, ubi utriusque utilitas versatur. Nec obstat, quo dissentientes nituntur, quod hîc tempestas jactus necessitatem imponat, & non omnino libere suscipiatur: quia posita hac circumstantia, quod aut perire debuerint, aut projicere merces, utique sponte egerunt. *arg. l. 21. §. ult. quod metus causa.*

Præterea, hic metus non est ab homine, sed à casu. vide *Grot. 2. c. 11. §. 7.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

11. §. 7. *Struv. Ex.* 20. *th. ad consequendum* 24. *in fin. ubi dissentit.*

47. Si ob culpam magistri, forte, quia navem nimium oneravit: vel, merces perperam positæ fuerunt: vel, propter imprudentiam non adhibito perito loci ductore scopulis illisa est navis, & jactus factus, is vel exercitor damnum sarcire tenetur actione locati conducti: vel, etiam legis Aquiliæ. *arg. l.* 27. §. 3. *ad L. Aquil. arg. l.* 30. §. 2. *locati conducti.*

48. Sic etiam non fit contributio, si damnum casu acciderit: e. g. prædones quasdam merces abstulerint, & dominus eas redemerit. *l.* 2. §. 3. *h. t.* secus, si piratæ quasdam acceperint pro communi liberatione: tunc enim, quia omnium causa damnum est datum, ab omnibus est resarciendum. *d. l.* 2. §. 3. *h. t.*

49. Sic, quando naufragium fit, contributio locum non habet: verum quod quisque servat, sibi servat. *l.* 4. *pr.* §. 1. *l.* 7. *h. t.* si bona naufragorum in littus appellantur, sua unusquisque sibi vindicat: quia ejicientis manent. *l.* 2. §. *f. l.* 8. *h. t. l.* 9. §. *f. de A. R. D.* §. *f.* J. *de R. D.* licet, recuperandi spem amiserit. *Grot.* 2. *c.* 4. §. 4. *aliter.* vide supra *p.* 197. *pr.* abrogata irrationabili consuetudine, qua bona naufragorum fisco cedunt. *auth. Navigia* C. *de furtis. l.* 1. C. *de de naufrag. l.* 43. §. *penult. de furt.* licet hic mos adhuc servetur, in Gallia, Hispania, Anglia, Italia & aliis locis. *Schilt. Ex.* 27. *th.* 33. *& seqq.*

50. Æquitas L. Rhodiæ ad alios & similes casus à DD. extenditur. sic, si prædium alicujus civis pro salute totius civitatis sit dirutum: si tempore incendii ædes alicujus destructæ sint ad majorem cautelam, ne ignis ad alias perveniat: si propter vim hostilem, vel ædificia quædam comburantur, vel destruantur: si quis hosti, ut ab obsidione desistat, vel pro deprædatione, & vastatione communi certam pecuniæ summam solvat: si, ut pax obtineatur interdum integræ provinciæ cedantur. *vide Instr. Pac. Westphal. Cæsareo-Suec. art.* 10. 11. *Grot.* 2. *c.* 14. §. 7. *lib.* 3. *c.* 20. §. 7. *n.* 2. *Instit. nostr. jur. nat.* 2. *c.* 14. *q.* 12. æquum est, ut damnum, quod quis omnium causa sustinuit, ab omnibus pro rata sarciatur.

Ad hujus legis extensionem pertinet casus. *l.* 2. §. 6. *h. t.*

51. De lege Ἀξίωσις. 9. *h. t.* vide *Seld. Grot. in flor. spars. Gothofr. Schilter. d. Ex.* 27. *th.* 30.

Propter negotia terrestria datur interdum actio institoria à persona ministrante sic dicta. §. 2. J. *h. t.*

Lib.

Lib. 14. Tit. 3. de Institoria actione. C. 4. tit. 25. de instit. & exercit act.

52. Institor est is, qui tabernæ, vel cuilibet alii negotiationi, sive certo loco, sive sine eo, est præpositus. *l. 3. 4. 18. h. t.*

Habet aliquando mandatum generale, aliquando speciale, & certis rebus est præfectus. e. g. emptioni venditioni. Unde alius est generalis, alius specialis: qui etiam vocatur procurator. *l. 5. §. 4. 5. 6. l. 11. §. 5. h. t.* Quamvis inter institorem & procuratorem plures intercedant differentiæ. e. g. procurator constituitur mandato, institor interdum locatione conductione. *arg. l. 1. §. 18. de exercit. act.* interdum jussu sine contractu: ut si præpositus sit in potestate, vel dominica, vel patria. *l. 1. h. t. junct. arg. §. 6. de inutil. stipul. l. 19. §. 2. de N. G.*

53. Institoris nomine venit (1) insularius, id est, custos domus, quæ undique viam habet. *l. 5. §. 1. h. t.* (2) qui pecuniis fœnerandis præpositus est. *l. 5. §. 2. h. t.* (3) agris colendis (4) mercaturis, i. e. non emendi & vendendi officio, sed uni vel alteri mercationi. *vide supra. p. 536. §. 2. Speidel. vac. Factor. Item, Laden oder gewerbs diener, oder verwalter.* (5) redemptioni redituum (6) mensæ. *d. l. 5. §. 2. 3. h. t. l. 3. C. eod.* huc etiam referunt pharmacopolarum provisores, cauponum cellarios, *Keller*. à quibus diversi sunt famuli domestici, *Hausknechte*, qui nomine domini nullam contrahendi potestatem habent, neque solent peregrinantibus, vel hospitibus rationes exhibere: secus, quam priores. *Hahn. in not. ad Wesenbec. h. t. n. 6. Struv. Ex. 20. th. institor. 52.*

54. Præponuntur non tantum à mercatoribus, sed etiam quibuscunque aliis. *arg. l. 5. pr. §. 1. seqq.* modo, si præponantur negotiationi quæstuariæ, hoc fiat ab istis, quibus negotiari non est prohibitum. *arg. l. 46. de contrah. empt.* de quibus vide supra. p. 537. §. 3.

55. Præponi possunt omnes, qui ratione utuntur: masculi, & fæminæ. *l. 8. h. t. ibi: puellasque* ratio Gl. potius jucunda, quam vera est; *ut speciosa puellarum forma homines ad contrahendum invitentur.* liberi, servi, majores, minores, puberes, impuberes. *arg. l. 7. §. 1. 2. h. t.* etiam prodigi: quia sibi imputet, qui eum præponit. *d. l. 7. §. 2. h. t.* licet sua bona non possit administrare, & furioso comparetur. *l. 40. de R. J. l. 1. pr. de curat. furios.*

56. Actio Institoria est actio in personam, qua ex contractu, ratio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ne negotiationis cui præpositus est, ab institore inito dominus conveniatur in solidum, ad id, quod ex eo debetur. *l. 1. h. t.* §. 2. *J. h. t.* Est directa vel utilis.

57. Fundamentum est ipse contractus, ratione negotiationis, cui præpositus, est initus: quia eo ipso dum præponitur videtur probari id, quod gerit.

Tacitus consensus etiam hîc sufficit: ut, si quis aliquo præsente, & sciente sese pro ejus institore gerat, & negotiationem administret. *arg. l. 1. §. 5. de exercitor. act. l. 18. mandat. l. 7. §. 11. ad SCtum Macedon.* modo is, qui agit, probet, aliquem institorem esse: se enim fundat in eo, quod facti est. *l. 16. C. de probat. l. 10. C. de non numerat. pec.*

58. Datur illi, qui secundum formam præpositionis cum Justitore contraxit, ejusque heredi. *l. 5. §. 11. 12. l. 11. §. 5. l. 15. h. t.*

In pecunia, quæ mutuo datur, eadem sunt observanda, quæ in exercitoria actione. vide *l. ult. de exercit. act.* imprimis, si mercibus emendis sit præpositus, & pecuniam non acceperit à domino: quia simul censetur præpositus illis, quæ ut media ad executionem sunt necessaria, vel utilia. *arg. l. 2. de jurisd. Grot. 3. c. 1. §. 2. c. 22. §. 2. & 4.* Illis observatis, præponens tenetur, quamvis institor eam in proprios usus impenderit. *arg. l. fin. de exercit. act.* Sic, dolus ab ipso commissus potius debet nocere præponenti, quam contrahenti cum ipso. e. g. si palam tabella affixa ante tabernam prohibeatur, ne quis cum institore contrahat, ille eam corruperit, vel amoverit ab ignorantibus, non obstante prohibitione, cum ipso contractus iniretur. *arg. l. 11. §. 4. h. t.* Idem dic, si formula præpositionis fuerit captatoria, ambiguis & obscuris verbis concepta. *arg. d. l. 11. §. 5. in fin. h. t.*

59. Contra illum, qui præposuit, cujuscunque sexus sit, vel professionis: habent enim suos institores caupones. *l. 13. in pr. de instructo & instr. leg.* fullones, sarcinatores, vestiarii & similes. *l. 5. §. 4. & seqq. h. t.* etiam contra pupillum, modo tutoris authoritas intervenerit. *l. 9. 10. h. t.* minorem, *arg. dd. ll.* filiumfam. *l. 7. §. 11. ad SC. Maced.* heredes præponentis: si plures fuerint, contra singulos pro parte. *l. 14. 15. h. t.*

Pupillus, qui heres præponentis fuit, quamdiu præpositus manet, etiam tenetur: removendus enim erat à tutoribus, si noluissent ejus opera uti. *l. 11. pr. l. 17. §. 2. h. t.*

60. Non datur, si cum eo quis contrahat, de quo palam ante tabernam, vel eum locum, in quo negotiatio exercetur, proscriptum est, ne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ne cum eo contrahatur: nisi præpones admodum variet, ut mox cum hoc, mox cum alio contrahi velit: vel, nisi institor tabellam corruperit, aut amoverit, *ut dictum*, vel propter vetustatem, aut aliter legi non potuerit. tunc enim adversus eum actio datur: ne contrahentes decipiantur. *l.* 11. §. 2. 3. 4. *h. t.*

An detur, si, principali ignorante, institor alium substituerit? Disputatur. Alii affirmant ex *l.* 1. §. 5. *de exercitor. act. ibi: facilius hoc in magistro.* unde concludunt: quia facilius in exercitoria admittitur, ergo in institoria. Alii negant, & comparationem in dicta lege plane excludere existimant: quia speciale hoc est in exercitoria actione propter utilitatem navigantium. *Strauch. Ex.* 2. *th.* 6. *junge Gothofr. in notis ad l.* 1. §. 5. *d. t.*

61. Petimus, quod nobis debetur ex contractu cum institore inito. Si plures sint domini, contra singulos in solidum datur: quod vero unus præstitit, ab aliis repetit judicio societatis, vel communi dividundo. *l.* 13. §. *fin. h. t.*

62. Potest etiam institor civili actione directa ex contractu conveniri, si sit libera persona. *arg. l.* 7. §. 10. *ad SCtum Macedon. jung. l.* 1. §. 17. *de exercitor. act.* imo, si fidem suam pro domino adstrinxerit finito officio. *l.* 67. *de proc.* aut, si fines præpositionis excesserit. *arg. l.* 1. §. *fin. in fin. quod juss. arg. l.* 5. §. 11. *l.* 11. §. 5. *h. t.*

63. Moribus nostris interdum verum est, quod quidam dicunt: factorem, licet in mille literis se scribat debitorem, tamen non posse conveniri nomine proprio, sive ut principalem, sed tantum nomine institorio: quia hoc procedit, nisi expresse pro domino se obligaverit: secus, si sit, tenetur saltem solutionem præstare de pecunia domini, licet non exprimat in contractu qualitatem institoriam: contrahentes enim semper sub ea cum ipso contraxisse præsumuntur. unde etiam executio non potest fieri in ejus bonis, nec ejus persona arresto detineri. *arg. l. fin. h. t. Grœnweg. ibi. Carpz. p.* 1. *c.* 32. *def.* 14. *n.* 5.

Si finito officio de suo solverit pecuniam, non repetit, nec venire potest contra proprium factum: licet, postea dominus fiat non solvendo. *arg. l.* 49. *mand. l.* 5. §. 4. *de dol. mal. & met. except. l.* 44. *de condict. indeb. Struv. d. Ex.* 20. *th. potest.* 39.

64. Ad exemplum hujus actionis hodie ex cujuscunque procuratoris contractu datur utilis institoria: quia, accurate loquendo, institor à procuratore differt non nomine tantum, *ut supra dictum*, sed re & juris ef-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

fectu. *l.* 5. §. 10. *h. t.* procurator enim non obligat constituentem, ut tertio inde actio acquiratur contra eum. Hinc, moribus actio, quæ ex contractu procuratoris contra dominum datur, est saltem utilis institoria: vel potius, in factum ex illo contractu, qui cum procuratore est celebratus. *ut dictum*, *Schilt. Ex.* 27. *th.* 40.

65. Præponens regulariter adversus eos, qui cum institore contraxerunt actionem non habet, sed agit adversus institorem. vide, *quæ diximus de exercit. action.* ubi excepimus casum: quando in subsidium & extra ordinem ipsi succurritur, dum institor non est solvendo, aut absens latitat, aut mortuus sine herede. vide *Pichard. in comment. ad Instit. h. t. n.* 26.

66. Tandem hîc notamus: quod hæc actio cesset in delictis institoris (1) quia ad sólos contractus est restricta. *l.* 1. *h. t.* (2) agit extra terminos præpositionis. Nec obstat. *l.* 5. §. 8. *h. t.* ibi enim institoria non ideo datur, quod servus corpus sepeliendum spoliaverit, sed quia non recte curavit. Sic, si in pharmacopolio loco medicamenti venenum institor det, utilis hæc actio, sive quasi institoria locum habet. *arg. d. l. Hahn. ad Wesenb. h. t. n.* 4.

Interdum filii vel servi negotiantur in peculiari merce, dominis, vel patribus scientibus; verum neque expresse mandantibus, neque istos negotio præponentibus, & datur actio quæ vocatur Tributoria.

Lib. 14. *tit.* 4. *de Tributoria actione.*

67. Actio tributoria est actio in personam, quæ datur in dominum sive patrem, quo sciente servus, vel filiusfamil. in peculiari merce est negotiatus, ut creditoribus, quibus nihil vel minus est tributum, ex ea præstetur id, quod singulis pro rata debetur. §. 3. J. *h. t.*

68. Oritur ex contractu. *l.* 1. *pr. h. t.* servi vel filiifam. qui in merce peculiari domino vel patre sciente & patiente est negotiatus. *d.* §. 3. *l.* 1. §. 2. 3. *l.* 3. §. 1. 2. *l.* 4. 5. *pr. h. t.* ob dolum, tanquam causam impulsivam, domini vel patris non æqualiter distribuentis. *l.* 7. § 2. *l.* 8. *d. t.*

69. Si filius sive servus patri vel domino aliquid debeat, ipsorum conditio non est melior, neque illud ante deducere possunt, sicuti in actione de peculio, sed pro rata portione merx dividi debet inter eos & reliquos creditores, nisi quidam præferantur, vel jure dominii, vel jure pignoris. *l.* 5. §. 8. *l.* 6. 7. *pr. h. t. Struv. d. Ex.* 20. *th. venit.* 46. *in f.*

70. Da-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

70. Datur creditoribus, quibus minus tributum quam oportet, & eorum heredibus contra dominum, vel patrem, qui dolo inique creditoribus distribuit. *l. 7. §. 2. l. s. h. t.*

Non autem in heredes, nisi quatenus ad eos pervenit. *d. l. 7. §. ult. l. 9. §. 2. h. t.* Nec obst. *l. 49. de O. & A.* quia hæc actio accepit naturam propriam, & irregularem ab aliis.

Quamvis tendat ad dolum patris vel domini coercendum, tamen non est de dolo, ut in delictis. non infamat, creditor persequitur eâ, quod ipsi abest ob dolum distribuentis, sicut aliâs propterea in contractibus actio datur. *l. 8. h. t. §. 5. J. h. t.*

71. Si filius vel servus habeat diversas tabernas & diversos creditores respectu earum, inter se non confunduntur, sed separati in tributum vocantur: quia unusquisque magis merci quam ipsi credidit. *l. 5. §. 15. 16. h. t. Struv. d. Ex. 20. th. quid si 47.* ubi in medio, ad mercatores, qui diversas habent stationes, hoc extendi posse affirmat: in Exercitatione 44. *th. 64.* negat, ut & Grœnweg. ad hanc *l. 5. §. 15. h. t.*

Quamvis pater ex contractu filii jure prætorio peculiotenus obligari possit, tamen singulare quid in mutuo per Sctum Macedonianum est constitutum.

Lib. 14. tit. 6. de SCto Macedoniano. C. 4. tit. 28. ad Senatusconsultum Macedonianum.

72. Senatusconsultum Macedonianum est senatusconsultum, quo cavetur ne creditoribus, qui filiisfamilias mutuam pecuniam dederant, actio efficax detur. *l. 1. l. 9. §. pen. h. t. l. 40. pr. de condict. indeb. §. pen. J. quod cum eo qui in alien.*

73. Cur Macedonianum vocetur? vide *Struv. Ex. 20. th. 51. scil.* à Macedone improbo fœneratore.

74. Causa finalis est, ne cui, qui quacunque ratione filiofam. mutuam pecuniam dedisset, ne quidem post mortem patris, actio, aut petitio detur. *l. 1. h. t.* & petentibus ea vel denegetur, vel etiam exceptione elidatur. *l. 7. §. 10. l. 11. d. t.* quia bonum est coarctare juveniles calores, ne cupidini dediti tristem exitum sentiant, qui eos post dispersum expectat patrimonium. *l. fin. §. 5. in fin. C. de bon. quæ liber.* & ut hac ratione improbi fœneratores coercerentur. *l. 1. l. 9. §. pen. h. t.*

75. Sub

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

75. Sub filiisfam. comprehenduntur etiam filiæfam. nepotes, neptesve, & ulteriores. *l. 9. §. 2. h. t. l. 1. de V. S. l. 14. h. t. l. pen. C. eod.* licet in dignitate ac nobilitate sint constituti. sive pecunia exstet, sive consumpta sit, sive ante, sive post mortem patris conveniantur: quia creditor semel contra SCtum peccavit, & sua culpa damnum sentit. Brunn. *ad l. 9. h t.* putat: si creditoris dolus absit, filium & patrem in conscientia obligari ad restituendum. *junge Grœnweg. ad l. 2. Grot. 2. c. 10. §. 2. 3.*

76. Præterea etiam actio de peculio, secus quam ex aliis contractibus filii, hoc in casu contra patrem non datur. *arg. l. 7. §. 10. l. 9. §. 1. h. t.* non obstat. *l. 1. C. ne filius, pro patr.* de cujus lectione. vide *Colleg. Juridic. Argentor. h. t. th. 9. n. ult. Locam. quæst. 379.* imo, si filiusfam. pignus daret, vel ex peculio, cujus alienandi potestatem non habet, solverit, solutio non subsistit, sed res extantes pater vindicare potest, consumptas condicere. *d. l. 9. §. 1. h. t. l. 14. de R. C.* in quibus alii dissensum agnoscunt inter JCtos. vide *Struv. Ex. 20. th. sed quid. 57.* nec fidejussor potest conveniri, nisi donandi animo intercesserit. *l. 9. §. 3. h. t.* nec heredes: quia execeptio in rem, non in personam est concepta. *l. 7. §. 10. h. t. l. 7. §. 1. de except.*

Imo, licet maneat naturalis obligatio. *l. 10. h. t.* quia tamen lex civilis, quam fœnerator debebat observare, vim denegat, & effectum, tutus quoque quis est in conscientia: cum enim jus naturæ particulariter non determinet modos obligandi, sed hoc relinquat dispositioni juris civilis pro utilitate & necessitate reipublicæ: ideo, si vel hunc vel istum modum approbet, vel non approbet, etiam jus naturæ idem faciat. Unde patet, quod, si simpliciter & citra dispositionem hujus SCti Macedon. hanc juris naturæ obligationem consideremus, valeat & subsistat: secus, si cum respectu ad dispositionem ejus. *Seld. de jur. nat. sec. discipl. Hebr. 6.*

Adeo, ut nec in parentum præjudicium isti renunciare possit: ne quidem juramento. *arg. l. 7. §. 14. de pact.* nec Deo hic acquiratur obligatio, secus quam vult Grot. *2. c. 13. §. 14.*

77. Opponitur isti, qui mutuam pecunium filiofam. dedit, cujuscunque sit sexus aut conditionis: etiamsi sit civitas. *l. 15. h. t.* dummodo habeat potestatem mutuo dandi. *arg. l. 3. §. 2. h. t. vide p. 456. §. 50.*

78. Pertinet tantum ad pecuniam numeratam, sive sub usuris, sive sine iis detur. *l. 7. §. 9. h. t.* quia videtur instrumentum idoneum ad luxum & nequitiam, & irritamentum malorum. *l. 3. §. 3. d. l. 7. §. 3.*

h. t.

h. t. non aliam rem fungibilem: nisi frumentum e. g. oleum, vel vinum in fraudem SCti detur, ut his distractis uteretur pecunia. *l. 7. §. 3. h. t.* Huc pertinent mercatores, qui merces pretiosiores aut plures quam decet filiofam. vendunt. œnopola, aut caupo qui in porrigendo vino aut cerevisia modum excedit. Alii contractus non sunt prohibiti, nisi, *ut dictum*, fraus subsit e. g. si filiusf. pecuniam accepturus pro alio reo dato fidejuberet. *d. l. 7. pr. h. t.*

78. Non habet locum (1) si contrahatur cum eo, qui liberatus est à patria potestate: etiam per dignitatem. *l. 3. §. ult. h. t. junct. l. 40. pr. de condict. indebit.* de quo ultimo tamen quidam dubitant: quia dignitas patriam potestatem tollit quoad odiosa, non autem quoad favorabilia: in quibus videtur adhuc esse sub patria potestate.

Verum prior opinio videtur præferenda: quia hæc ratio procedit tantum in iis quæ à familia dependent, non autem in aliis. Item, quidam putant, excipiendos esse principum filios, propter summam dignitatem in qua constituuntur: de quo etiam merito dubitaveris: quia in his vel maxime pecunia mutua potest vergere in ipsorum perniciem, & sic majore cautione opus est. *arg. pr. J. quib. alien. lic.* (2) filiusfamilias habeatur ex justa ignorantia à creditore pro patrefamilias. *arg. l. penult. h. t.* modo eam probet. *l. 1. C. h. t.* quia contra ipsum est juris præsumptio. huc refertur, si communiter talis existimetur. *l. 3. pr. h. t.* si duo sint creditores, alter eorum sciat, alter ignoret eum esse filiumfamilias, non sufficit. *l. 7. §. 7. h. t.* an ad hoc requirantur. 10. anni? vide *Brunn. ad l. 2. C. h. t.* Item, si vectigalia conduxerit. *l. 3. §. 1. h. t.* quia sic publice se gerit pro patrefamilias. si se dixerit patremfamilias non nude, sed ex probabili & verisimili causa: alias enim ipsi non creditur. *l. 1. C. h. t.*

Si patria potestas sit in suspenso, quia pater est apud hostes etiam SC. est in pendenti. *l. 1. §. 1. h. t.* furor patris non obstat, quo minus locum habeat. *arg. pr. in fin. J. de nupt.* secus quam volunt alii quidam (3) sit miles, & castrense, vel quasi castrense peculium habuerit: quia in his habetur pro patrefam. & quoad quantitatem eorum merito cessat. *l. 1. §. fin. l. 2. h. t. junct. l. f. §. 1. C. eod.*

Quidam ex DD. volunt idem obtinere in peculio adventitio imprimis irregulari: verum, *ut videtur*, non bene: quia in eo cessat ratio. (4) paterfam. factus agnoverit debitum. *l. 2. C. h. t.* forte novatione: modo non fuerit lapsus errore facti. *v. g.* si crediderit patrem suum tempore contractus fuisse mortuum: quia tunc novatio non obstat. *arg.*

 l. 9.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

l.9.pr. de jur. & fact. ignor. partis debiti solutione. an hoc in casu reliquum possit peti, non obstante Sc̄to? quidam affirmant: quia pars est pars totius, & sic, qui partem agnoscit, agnoscit totum. *l.4. C. de non numerata pecun.* Alii negant: quia partis solutio hîc stricte est accipienda, & tantum ad retentionem, non ad actionem prodest. *l.7. §. fin. junct. arg. l. 9. pr. h. t. l. 40. de condict. indebit.* Hæc opinio nobis placet. Nec obstat: quod partis solutione cesset Sc̄tum. *l. 7. §. fin. h. t.* cessat enim tantum pro parte, non in totum. scil. *ut diximus*, ista pars soluta repeti non potest à patre. *l. 9. h. t. Bochov. ad Treut. vol.* 1. *d.* 20. *th.* 8. *lit. A.* argumentum ex lege 4. *C. de non numerat. pec.* est à diversis: quia in chirographo quis confessus est, se accepisse pecuniam: hinc, si partem solvat videtur agnoscere debitum, & confessione repetere, ita ut non possit opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ; hîc è contrario quis non negat pecuniam non esse numeratam, sed debitum agnoscit, inde tamen non sequitur, quod solvere debeat.

(5) Cessat, quando consensu patris pecunia est accepta, sive præcedente. *l.* 12. *h. t. l.* 3. *C. eod.* sive subsequente. *l. 7.* §. 15. *l.* 16. *h. t.* constituendo, novando, fidejussorem dando, solvendo. *arg. l. 7.* §. 15. *arg. l.* 18. *ff. arg. l.* 2. *C h. t.* vel, si mercator patri scriberet, vel etiam ipse filius, se pecuniam à mercatore accepisse, seque rogare, ut restituatur, pater nihil respondeat: tunc enim videtur ratum habuisse. *d. l.* 16. *h. t.*

Huc referimus, si pater aliquoties certam pecuniæ summam solvisset, quam filius mutuam acceperat: quia præsumitur, quod novissimam velit probare. *arg. l. ult. quod cum eo.* Sic, ex re ipsa consensus inducitur, si patre sciente filius negotietur. *l. 7. §.* 11. *in pr. h t.* in rem patris pecunia sit versa, ubi ex pietate ad eam tenetur. e.g. sumptus in studia. imo, si creditor bona fide ita dederit, licet filius male impenderit. *arg. l.* 2. *C. h. t. junct. l.* 1. §. 9. *de exerc. act.* idem dic de ephoris, quamvis mala fide agant: dolus enim ipsorum patri magis, quam creditori nocere debet. *arg. l.* 5. *pr. de tribut. act. l.* 1. §. 9. *l. ult. de exercit. act.* quid, si filius invito patre studeat, & mutuum accipiat?

Alii cessare putant: quia pater ad hos sumptus, *ut dictum*, ex pietate tenetur. vide hîc *Limn.* 8. *c.* 7. *n.* 2. & 3. Alii negant: quia filius contumax est consilii paterni contemptor, & creditum inobedientiam auget. Alii judicis arbitrio relinquunt, qui determinabit pro conditione personæ, loci, ingenii, fortunæ cujuscunque, qui si hoc probet, probabilis modus non est excedendus. id quod etiam observandum, si con-

sensu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſenſu patris ſtudiis operam det. licet ex conſuetudine, ut nimis tenax & avarus tantum non ſolitus fuerit mittere. vide *Brunnem. ad l. 8. h. t. n.* 13. Non ſufficit ad probandam patris voluntatem, ſi producatur chirographum, ejus ſigillo confirmatum. *l. 2. C. de reb. alien. non alien.* nec ſimplex ejus commendatio. *vide ſupra. p. 617. §. 3. in med.* (6) interdum ceſſat ratione ætatis ipſius creditoris; ſic non poteſt opponi pupillis. *l. 3. §. 2. h. t.* minori quoque ſuccurritur. *l. 11. §. 7. de min.*

Pater etiam obligatur & dominus quia datum eſt verſum in rem ipſorum. *§. ult. J. h. t.*

Lib. 15. Tit. 3. De in rem verſo.

79. In rem patris vel domini verſum intelligitur, quod neceſſario vel utiliter in rem ipſorum eſt verſum: vel, ſaltem eum in finem comparatum, ut verteretur, licet caſu utilitas ſit interverſa. §. 4. J. *quod cum eo, qui in alien. poteſt. l. 3. §. 7. 8. h. t.* quemadmodum enim in procuratore & negotiorum geſtore eventus non conſideratur, ſed tantum cauſa gerendi, ita & hîc. *l. 10. §. 1. l. 12. §. 2. de negot. geſt. Grot. l. 2. c. 14. §. 12. n. 2.*

80. Si res neceſſaria patri fuerit comparata, totum conventum pretium ſolvere tenetur: ſi utilis tantum, verum pretium in utilitatem ejus dicitur verſum: ſi de minore pretio conventum fuerit, indiſtincte eſt ſolvendum. *arg. l. 5. pr. h. t. junct. arg. l. 1. §. 4. de V. O.*

81. In utroque requiritur ut duret: id eſt, ut filiofam. vel ſervo à patre vel domino non ſit reſtitutum, quod eſt impenſum: quia non videtur factum, quod f. ctum non durat. *l. 10. §. 6. h. t. & ibi Brunn.* neceſſe tamen non eſt, ut tempore inſtitutæ actionis utilitas adhuc ſuperſit, verum ſufficit, quod aliquando utile fuerit, licet caſu utile eſſe deſierit. *l. 3. §. 7. h. t.* Si datum ad voluptatem tantum pertineat, hæc actio ceſſat, niſi volente patre, vel domino fuerit impenſum. coguntur tamen pati, ut tollatur. *l. 3. §. 4. arg. l. 27. pr. de negot. geſt.*

In rem etiam videtur verſum, ſi filius nomine patris, qui de peculio conveniri poterat, ſolverit. *l. 10. §. 1. h. t.* ſecus, ſi ſuo nomine, licet pater ita liberetur actione de peculio. *d. l. 10. §. ult. junct. l. 11. h. t.* Idem in rem verſum eſt, ſi filiusfam. mutuum acceperit, & patri donaverit. *arg. l. 7. §. 1. d. t. & Gothofr. in not.*

82. Actio de in rem verſo eſt actio in perſonam, qua ex filiifam. aut

 ſervi

ſervi contractu pater, vel dominus eatenus condemnatur, quatenus ex iſto acceptum in negotium ejus impenſum eſt. §. 4. J. *quod cum eo &c. l. 1. pr. l. 3. §. 6. h. t.* Eſt directa, vel utilis: quæ datur, ſi homo ſui juris aliena negotia geſſerit, & exinde aliquid in rem domini verterit. *arg. l. 7. §. 1. C. quod cum eo qui in alien. Hahn. innot. ad Weſenbec. h. t. n. 4.*

83. Fundamentum eſt contractus, ex quo patri vel domino utilitas obvenit, ſive ſciverit, ſive ignoraverit, modo creditum in ejus rem fuerit verſum. *l. 1. pr. h. t.*

84. Datur ei, qui cum filio vel ſervo contraxit. probare debet in rem patris, vel domini eſſe verſum, & propterea curioſus eſſe, quo vertatur: quiaſi dolo malo filiusfam. vel ſervus non verterit in utilitatem patris vel domini, licet ita acceperit, vel etiam alias vertere ſolitus fuerit, non tenentur. §. 5. J. *quod cum eo, &c. l. 3. §. 9. h. t.*

Fidejuſſori pro filio vel ſervo non datur. *l. 18. h. t. Colleg. jurid. Argentort. h. t. th. 6.*

85. Adverſus patrem vel dominum, ut totum id, quod in ejus utilitatem verſum eſt, præſtet; etiam uſuras, ſi filiusfam. promiſerit. *l. 1. l. 10. §. 4. 5. h. t.* Nihil refert ſive filiusfam. vel ſervus habeat peculium, ſive non. *arg. l. 11. d. t.*

Si pater ob eam rem conſequatur actionem, liberatur, eam creditori cedendo. *l. 3. §. 5. l. 51. de pecul.* ſic, ſi adminiſtratores civitatis à Titio mutuam acceperint pecuniam, eandem civibus neceſſitate preſſis iterum mutuo dederint, ipſa civitas, licet ſit obligata de in rem verſo, à Titio tamen conventa, liberatur, cedendo actiones contra cives, quibus mutuo dedit. *arg. d. l. 3. l. 51. de pecul. junct. l. 27. de reb. cred.*

86. De concurrentibus actionibus cum hac noſtra, & ea, quæ utiliter inſtitui poteſt, confer. §. 5. J. *quod cum eo.*

87. An ceſſet, ſi de peculio ſit actum? vide *l. 1. §. 2. h. t.* §. 4. J. *quod cum eo &c.* aliâs utilior eſt: quia durat ultra annum, actione de peculio extincta, & in concurſu creditorum præfertur iſtis, qui de peculio agunt *l. 1. §. 2. h. t.* Nec obſt. quod una dicatur cum actione de peculio. §. 4. J. *h. t.* quia talis eſt non ratione eſſentiæ & naturæ, ſed ratione exercitii, quod conjunctim in uno libello cum ea poſſit cumulari, & id quod ex duabus cauſis debetur, & duabus actionibus peti potuiſſet, in unum judicium, & inſtantiam deducatur. *Bachov. de act. diſp. 8. th. 7. Vinn. h. t. §. 4.*

Tit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Titulus VIII.

De noxalibus actionibus.

Lib. 9. *tit.* 4. *De noxalibus act. C.* 3. *tit.* 41. *de noxal. act.*

1. Hæ quilitates actionum introductæ sunt circa delicta servorum privata: scil. datur actio furti noxalis, actio bonorum raptorum noxalis &c. Verum cum hodie tales servos non habeamus earum nullus est usus, nisi forte aliquando dominus ratione mercedis, quam ministro debet, damnum resarcire cogatur. *Struv. Ex.* 14. *th. moribus.* 47.

2. Ex delicto filiorum pater nec directe, nec ex noxa conveniri potest. §. *fin.* J. *h. t.* si tamen condemati sint, actio rei judicatæ contra ipsum datur in quantum vires peculii patiuntur. *l.* 3. §. 11. *de pec.*

3. Publicanorum ordo, quamvis spectabilis fuerit, & potens apud Romanos, tamen cum audacia, & scelerum infamia laboraret, propter redemptores. *l.* 60. §. *pen. loc.* prætor ad eam compescendam peculiare edictum proposuit. *l.* 1. *pr. l.* 12. §. 1. *de publ. & vect.* cujus correctionem, vide apud Schilter. *Ex.* 42. *th.* 42. & cum etiam ex servorum facto obligentur, eosque noxæ dedere possint. *l.* 3. *pr. de publ. & vectig.* hîc de actione ex isto edicto nobis dicendum videtur.

Lib. 39. *tit.* 4. *De publicanis, & vectigalibus, & commissis. C.* 4. *tit.* 61. *de vectig. & commiss. tit.* 62. *vectig. nov. instit. non poss.*

4. Actio ex edicto contra publicanos est actio in personam, quæ datur viatoribus adversus publicanos, & eorum familiam, si aliquid per vim illicite fuerit exactum ad quadruplum, aut, si vi fuerit ademtum, furto ablatum, aut damnum injuria datum, nec restitutum, intra annum in simplum. *l.* 1. *pr. l.* 5. §. 1. *l.* 9. §. 5. *h. t.*

5. Oritur ex edicto & delicto: sc. furto, rapina, damno injuria dato, aut illicita exactione. *l.* 1. *pr. l.* 9. §. 5. *h. t.* sive comittatur à publicano ipso, sive alio ejus nomine, aut à familia. *d. l.* 1 *pr. l.* 12. §. 1. *h. t.* nihil refert, an liber an servus sit, modo in vectigali ministret: aliâs enim, si non sit in familia ministrante, hoc edictum cessat. *d. l.* 1. §. 5. *l.* 12. §. 2. *h. t.* Si non exhibeatur, competit judicium sine noxæ deditione, *quod hîc singulare est*, sive eum in potestate habeat, sive non,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

five exhibere possit, sive non. *dd. ll.* nec absentia, fuga, manumissio, alienatio excusat. *l. 2. l. 3. pr. l. 13. §. 2. h. t.* secus quam mors. *d. l. 13. §. 3. h. t.* si exhibeat noxale judicium datur. *d. l. 3. pr. h. t. §. 2. J. h. t.* si plures furtum vel damnum admiserint, præstatur tantum, quantum si unus liber admisisset. *l. 3. §. fin. h. t. l. 1. pr. si famil. furt. feciss. dic. l. 2. §. 15. vi bon. rap. l. 32. ad L. A.*

6. Datur personæ læsæ, *l. 9. §. 5. h. t.* heredibus & aliis successoribus. *l. 13. §. fin. d. t.* Contra publicanos. *l. 12. h. t.* si sint plures, qui illicite exegerunt, singulos pro rata: modo omnes sint solvendo: quia aliâs quod deest suppleri debet. *l. 6. h. t.* heredes, quantum ad ipsos pervenit. *l. 4. pr. h. t.*

7. Concurrunt actio furti, vi bonorum raptorum, L. Aquiliæ, elective. *l. 1. §. 4. h. t.* si sc. sint delicta communia; aliâs, si publicanus plus quam decet exigat; quia abesse potest violentia, furtum, & damnum injuria datum, concursus locum non habet, sed datur specialis actio ex edicto de publicanis. *l. 1. pr. h. t.* potest etiam agi extraordinaria persecutione ad vindictam publicam. *l. 9. §. 5. d. t.*

8. Publicanus hîc est conductor vectigalium, & aliorum redituum publicorum. *l. 1. §. 1. l. 12. §. 3. l. 13. pr. §. 1. h. t. l. 16. 17. §. 1. de V. S.* dicitur etiam manceps. *l. 11. C. h. t. l. 53. locat. cond.* rationem appellationis vide apud *Fest. voc. manceps. Struv. Ex. 39. th. in causa. 35. & seq.*

9. Vectigal, in genere, est pensio, quæ pro mercium invectione, vel evectione, aut vehiculo, navi, vel ipsis hominibus, viam, flumen, pontem transeuntibus, solvitur in compensationem onerum propterea ferendorum. *l. 4. §. 1. ff. l. 5. 6. 8. 9. C. h. t. Grot. 2. c. 2. §. 14.*

10. Est vel portorium, quod pro mercibus importandis, vel exportandis solvitur. *l. 3. C. h. t. l. 203. de V. S.* vel pedagium, quod pro ipsis transeuntibus datur. jus civile hujus non facit mentionem; jus canonicum sæpe. *c. quanquam 4. de censib. in 6. c. innovamus 4. X. eod. &c.* Generalius comprehendit quaslibet præstationes, etiam tributa agris & pecudibus imposita. *l. 1. & seqq. C. de exact. tribut. l. 1. C. de annon. & trib.*

11. Conducunt omnes, qui non prohibentur; ut sunt reliquatores vectigalium, fisci aut reipublicæ debitores, nisi idoneos dent fidejussores pro debito, aut prius solverint. *l. 9. §. 2. 3. h. t.* tutores, curatores, donec rationes reddiderint; si dissimulato munere conducant, coercentur pœna falsi. *l. 49. locat. cond. l. un. ne tut. vel curat. vectig. cond.* filiifamilias,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

familias, aut, si faciant, se gerunt pro patribusfamilias. *l. 3. §. 1. de SC. Maced.* Mulieres, quia non est munus publicum, admittuntur. *l. 47. de jur fisc.* omnes tamen libere, nec tempore elapso coguntur ulterius conducere. *l. 9. §. 1.* etiamsi tantidem de novo elocari non possint: nisi ex priori conductione ingens emolumentum perceperint. *l. 11. §. fin. h. t.*

12. Si debito tempore pensio non solvatur possunt expelli ante tempus completum, vel etiam ob moram usuræ exiguntur. *l. 10. §. 1. h. t.* quid juris sit, si plures vectigal conduxerint? vide *Struv. d. Ex. 39. th. debent. 39.*

13. Imponunt isti, penes quos est majestas, & cura viarum. *l. 10. pr. h. t. l. 3. C. de vectig. nov. non instit.* etiam jure naturæ, ad compensanda onera, quæ respectum habent ad merces, vel securitatem & commoditatem viarum, fluminum, portuum, pontium &c. *Grot. d. 2. c. 2. §. 14.* iidem vetus augent, vel minuunt. *l. 1. 3. C. d. t. l. 10. pr. h. t.* sive per se, sive per alios, cui facultatem concedunt; aliâs enim puniuntur pœna exilii. *l. 2. 3. 4. C. d t.* In Imperio Romano-Germanico hoc jus Imperatori cum unanimi Electorum consensu competit. *Capit. Leop. art. 21. Joseph. eod. Instr. Pac. Westph. art. 9. 10. vide Instit. nostr. jur. publ. 3. tit. 4. §. 6. p. 330. & seqq.*

14. Olim erat pars octava rei, vel æstimationis ejus. *l. 7. 8. C. h. t.* unde vectigal octavarium appellatur, & vectigalium conductores octavarii. *l. d. l. 8. C. h. t.* Hodie secundum numerum ponderum, vel mercium mensuram, certa pecunia solvitur, pro cujusque loci consuetudine. *l. 4. §. fin. h. t.* regulariter alia res non datur: quia vectigal solvitur pro rebus, & sic aliud est vectigal aliud sunt res; imprimis cum consuetudine sic sit receptum. Jure naturæ cavendum, ne excedatur æquus modus: qui æstimatur ex magnitudine ferendorum onerum, tempore reipublicæ, natura mercium, emendi vendendique facultate, pecuniarum copia aut inopia. *Bœcler. ad Grot. 2. c. 2. §. 14. n. 3.*

15. Solvitur regulariter pro rebus, quæ negotiandi causa invehuntur, vel evehuntur. *arg. l. 9. §. fin. h. t.* etsi quis emat de fundis fiscalibus. *d. l. 9. §. 8. h. t.* imo, quamvis à venditore immune à vectigali pacto adjecto, ne solvat; quia videtur adjectum in fraudem fisci. *arg. d. l. 9. §. 8.* quæ non distinguit. Non vero pro iis, quæ exercitus causa parantur. *l. 9. §. 7. h. t.* vel ad usum proprium, & familæ deferuntur, licet ex propriis fundis non percipiantur. *l. 5. C. h. t.* quæ generalis est & non distin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

diſtinguit: vel, faciunt ad rus exercendum. *d. l. 5. C. h. t.*

16. Ab omnibus, niſi excipiantur, quales ſunt (1) præſides, modo manu propria annotent publicano, quæ in ſuos uſus emi mandant. *d. l. 4. §. 1. h. t.* fiſcus. *l. 9. §. ult. d. t.* legati. *l. 8. C. h. t.* navicularii, qui rem ſibi gerunt. *l. 6. C. d. t.* doctores, profeſſores, ſtudioſi. *arg. auth. Habita C. ne pater pro filio.* eccleſiæ, hoſpitalia, perſonæ eccleſiaſticæ. *l. 5. auth. caſſa. C. de SS. Eccleſiis.* In Imperio Romano Germanico Principes, Comites, Civitates, res in proprium uſum advehi curantes. conſiliarii, & alii eorum officiales, aſſeſſores Cameræ, Parlamentorum, ſenatores, fiſcales & ſimiles. *R. J. 1500. §. Item ſollen auch Churfürſten. R. J. 1521. §. item ſollen auch.* non tamen liberantura neceſſitate res profitendi. *arg. l. 4. §. 1. h. t.* quare utile eſt, ut habeant ſchedulas immunitatis, *frey Zedul.*

17. Vectigali non ſoluto à perſonis & rebus non immunibus, res cadunt in commiſſum, etiamſi poſtea offeratur *l. 16. §. 3. 12. h. t.* vel, quis dicat, ſe alia via eſſe uſum, ſi ſit inuſitata. *arg. l. 2. C. h. t. arg. l. 4. C. de curſ. publ. arg. l. 7. C. de nav. non exc.* vel publicanus tranſeuntes non monuerit: quia ipſi profiteri eas debent. *l. 16. §. 6. 12. h. t.*

18. Commiſſum eſt, quo dominium rei non profeſſæ, aut celatæ ipſo jure amiſſum, abſque traditione acquiritur fiſco aut vectigali. *l. 14. h. t.*

19. Sic ad fiſcum pertinet, ſi quis importaverit, vel exportaverit merces prohibitas, *contrebande Wahren. vide ſupra. p. 542. in med.* imo, imponens in navim capite plectitur. *l. 11. pr. §. 2. h. t. junge hîc Nov. Leon. 63.* ſi partim prohibitæ, partim permiſſæ ſint, & has tantum quis profiteatur, vel partim munes partim immunes, & illas celet, jure ſtricto omnes committuntur. *l. 3. C. de naut. fœn. l. 11. §. 2. h. t.* jure benigno tantum prohibitæ, & munes. Si plures navim oneraverint, unius delictum non nocet reliquis, etiamſi ſocii fuerint. *l. 8. §. 1. h. t. l. 52. §. fin. l. 59. §. 1. pro ſoc.* Idem dic, ſi, domino navis ignorante, hoc fuerit factum: ſc. navis ipſi ſalva manet, mercibus confiſcatis. *l. 11. §. 2. h. t. l. pen. §. 1. loc. cond.* Si nauta vel auriga merces non profiteatur, vel ſua culpa vel negligentia, & vectigal non ſolvat, dominus mercium non tenetur. *l. 8. §. 1. l. 10. §. dominus 2. ibi: navis domino reſtituitur. h. t.* quia pœna debet tenere ſuum authorem. *l. 22. C. de pœn. l. ult. §. 11. hoc tit. de cujus lectione vide Schilter. Ex. 42. th. 59. Myller. ab Ehrenb. de ſtatib. Imp. part. 2. c. 64. §. 10.*

Alii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Alii tamen dissentiunt: quia commissum afficit res, & domino dant recursum in nautam. An in integrum hoc in casu restitui possit? etiam non conveniunt. *vide Brunnem. ad l. 10. h. t. Mev. ad jus Lubec. 2. tit. 3. art. 6. n. 10.*

20. Quamvis dominium rerum commissarum ipso jure pertineat ad fiscum vel publicanum *l. 14. h. t.* ad possessionem tamen auferendam opus est sententia declaratoria. *Gail. 2. obs. 51. n. 5.* & ipsi datur persecutio contra quemcunque possessorem *d. l. 14. h. t.* etiam contra heredem, si possideat, *l. 8. pr. h. t.* secus, si non possideat, &, vivo delinquente, quæstio non fuerit mota. *l. ult. §. pen. h. t.* Alii putant, fiscum propria authoritate bona commissa apprehendere posse ex generali consuetudine. *Struv. d. Ex. 39. th. dominium. 51 in fin. Schilter. dict. Ex. 42. th. 55.*

21. Non cadit res in commissum, (1) si quis eam professus fuerit, & publicanus vectigal non exigat. *l. 16. §. 12. h. t.* quia tunc fisco satisfit ex bonis ejus, aut fidejussorum: sicut aliâs, quando summam promissam fisco ex collectione explere non potest, ex propriis bonis id supplet, & si non habeat in ære, interdum luere cogitur in pelle. *arg. l. 1. §. ult. de pœn.* Hæc publicani negligentia, aut remissio, non inducit immunitatem à vectigali futuro tempore. *l. 9. §. 6. h. t.* (2) publicanus absit, & quis vectigal deposuerit. *arg. l. fin. §. 3. h. t.* (3) ob adversam tempestatem onus exponat. *l. fin. §. 8.* hoc doctores extendunt ad metum latronum, vel quando res ob pestem transvehuntur. (4) ignoscitur pupillo, modo vectigal intra 30. dies solvatur. *l. 7. §. 1. fin. h. t.* minori. *l. 16. §. 9. d. t.* militi. *l. 3. C. d. t.* (5) si res perierint sine dolo possessoris. *l. 2. C. h. t.* (6) si ex errore probabili quis eas non profiteatur, quia ignorat ibi esse telonium: commissum quidem non est, ubi non est dolus, sed tamen cum signa vectigalis erecta transeuntem moneant, & ignorantia sit vincibilis, in pænam vectigalis incidit, sc. dupli. *l. fin. §. 10. h. t.* nonnulli DD. hîc requirunt juramentum purgatorium; sc. ut quis juret, se ingnorasse ibi esse vectigal. *Gail. 2. obs. 48. n. 26.* quia præsumtio est contra ipsum. (7) si actio de commisso intra quinquennium fuerit præscripta. *l. 2. C. h. t.* Nec obstat, quod quidam existimant, hujus rei non posse reddi solidam rationem: quia Cæsari sempet dandum est, quod est Cæsaris; hoc enim tunc procedit, quando ejus juri non est præscriptum. cujus æquitatem, vide supra. *p. 240. §. 4.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Titulus IX.

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

Lib. 9. tit. 1. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

1. Damnum à rebus alterius nobis datur, vel animatis, de quo in præcedenti, & hoc titulo. vel ab inanimatis, de quo in titulo, de novi operis nunciatione, & aqua pluvia arcenda.

2. Damna ab animalibus diversimode dantur. aut enim secundum naturam, aut contra eam nocent: secundum eam, depascendo fruges; in quo conveniunt mansueta cum feris. in his nulla actio habet locum, nisi sint mausuefacta, & adhuc in dominio. *l. 5. §. 5. de A. R. D. junct. arg. l. 1. §. 10. h. t.* si non sint, superiores, qui jus venandi prohibuerunt, benignos se exhibere debent erga subditos, quorum segetes depastæ sunt. *Struv. d. Ex. 14. th. damna. 2.*

In illis, si nulla interveniat culpa in depascendo, vel domini, vel pastoris, datur actio de pastu. Actio de pastu est actio in personam, qua dominus animalis convenitur, ut aut damnum resarciat, aut animal noxæ dedat. *l. 14. §. ult. de præscript. verb.* Est vel directa vel utilis.

Si culpa alterius in agrum alienum fuerit immissum, datur actio legis Aquiliæ utilis. *l. ult. C. ad L. Aquil.*

Si dolo, ut glandem alienam comederet, etiam actio ad exhibendum. *arg. l. 9. §. 1. ad exhibend.*

Si in meum fundum alienæ fruges deciderint, & ab animali depastæ fuerint, datur actio in factum subsidiaria. *d. l. 14. §. f. de præscriptis verbis.* Interdum, si sc. dolus interveniat, actio ad exhibendum, in id quod interest. *l. 9. §. 1. ad exhibend.*

In actione de pastu, & L. Aquil. æstimatur damnum habita ratione, & periculi, & speratæ messis, secundum propinquitatem ad eam. minus enim quis habet, & aliquis damnum fecisse intelligitur, non in re tantum, sed & in fructibus. *Grot. 2. c. 17. §. 4. 5.*

Si columbæ in alterius granario frumentum absumpserint, etiam datur utilis de pastu. *arg. l. 14. §. ult. de præscript. verb.*

Contra eum, qui dolo pecora in alienum fundum immisit, interdum etiam datur actio criminalis. *l. 2. C. de pascuis publicis.* in pascua principis immissum, & ibi repertum animal pro noxa fisco cedit. *l. 1. C. de fund. & salt. rei domin.*

Pecus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Pecus in suo agro deprehensum non licet includere jure civili, nisi eatenus, ut inde intelligatur quis dominus sit. *l. 39. §. 1. ad L. Aquil. junct. arg. l. 25. pr. ad L. Jul. de adult.* Non obst. *l. 8. de incend. ruin. naufr. l. 9. §. 1. de damn. inf.* quia de diverso casu in iis agitur. vel etiam expellere quis potest, sine atrocitate. *d. l. 39.* Jure Saxon. & fere generali consuetudine Germaninæ includere permittitur. *Struv. d. Ex. 14. th. notandum. 7.*

3. Extra pastum differunt mausueta animalia à feris. in feris est distinguendum: an versentur in naturali libertate, & nulla competit actio, an vero adhuc occupata sint, & noceant culpa domini in genere: ut, si male custodita erumpant, & damnum dent, & datur actio L. Aquiliæ utilis. *arg. l. 1. §. 10. h. t.* vel in specie, si ibi habeantur, ubi vulgo iter fit, & nocuerint, quo in casu datur actio ex ædilitio edicto: si liber homo perierit, ad pœnam 200. solidorum: si illi nocitum fuerit, quanti bonum & æquum judici videbitur: cæterarum rerum, quantum damnum datum, factumve sit, dupli. *l. 42. de ædilitio edicto.*

4. Mansueta contra naturam nocent (1) vel culpa quacumque ejus, cui datum est, & nulla datur actio. quo refertur, si dominus signo quodam feritatis præter naturam occurentes advertat, ut sibi caveant, & incauti illud accesserint, vel cum ipso egerint: quia hoc sibi imputent. *arg. l. 2. §. 1. h. t.* vel culpa tertii, aut ipsius domini, & contra eos datur actio L. Aquiliæ. *l. 1. §. 4. 5. 6. 7. d. t.* Idem obtinet, si noceat simul culpa extranei, & proprio motu. *d. l. 1. §. 5. h. t.* Si concurrat cum ejus vitio domini culpa actio de pauperie, & L. A. locum habet. *arg. l. 2. §. 1. l. 4. §. 2. de nox. act. l. 44. §. 1. ad L. A.* vel proprio motu, ex lascivia, pavore, aut feritate, & datur actio de pauperie. *pr. §. 1. J. h. t.*

5. Pauperies est damnum, sine injuria facientis datum. *§. 1. J. h. t. l. 1. §. 3. h. t.* vel, ut vitemus difficultates, quæ videntur oriri ex rebus inanimatis, infantibus, furiosis & similibus, qui etiam sine injuria sæpe dant damnum, tamen non dicuntur facere pauperiem, dic: Pauperies est damnum sine injuria facientis, sc. animalis irrationalis datum.

6. Actio de pauperie est actio in personam, qua ob damnum à quadrupede alieno, contra naturam generis sponte commoto, illatum, convenitur dominus istius, ut aut noxæ dedat, aut æstimationem noxiæ solvat. *l. 1. pr. §. 1. & seqq. §. 1. J. h. t.* Est vel directa, vel utilis. *l. penult. h. t.*

7. Causa est noxa, sive pauperies, quam animal proprio motu per lasciviam, pavorem, aut feritatem, dedit: sive mediate, dum aliam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

rem tetigit, sive immediate. *l.* 1. §. 9. *h.t.* & lex propterea dat actionem. nec opus est ut eam dicamus esse, vel ex jure in re, vel ex quasi contractu, vel quasi delicto. prout DD. hîc variant. actiones enim oriuntur ex variis causarum figuris. *l.* 1. *de O. & A.* modo sit alienum: si enim proprium sit, hæc actio non datur. adeo, ut, licet dominus postea alienet, non possit agere. *arg.* §. 6. J. *de noxal. act.* & in hoc casu noxa caput non sequatur: quia actio non nata non potest corpus sequi.

8. Hîc quæritur, si quis equum, vel aliud animal vendiderit, &, dum emptor illud experitur, damnum illi dederit, an emptori hæc actio detur? ℞ si post traditionem fuerit factum, non datur: *l.* 52. §. 3. *ad. L. A.* quia dominus est; si ante eam, vel, si convenerit, ut si placuerit intra certum tempus, & interea pauperiem fecerit, locum habet. *d. l.* 52. §. 3.

Sic, si tertio tale quid acciderit ante traditionem, datur contra venditorem; &, si noxæ dederit, exceptione tutus est contra emptorem: quia damnum dedit sine culpa ejus. §. 3. J. *de empt. & vendit. l.* 13. §. 22. *ff. l. pen. C. de act. emt. vend.* De jure naturæ. vide *Grotium.* 2. *c.* 17. §. *penult.* ubi putat, ut animal, quod pauperiem fecit, noxæ dedatur, esse ex jure civili: quia dominus, qui in culpa non est, natura ad nihil tenetur. quam opinionem non putamus veram. *junge Puffendorf. l.* 3. *c. j.* §. 6. *Inst. nostr.* J. *N. & G. d. c.* 17. *quæst.* 17. *p.* 343. *in fin.*

9. Verba legis XII. Tabularum in hac actione concepta quidem sunt de quadrupede mansueta, quæ pauperiem contra sui generis naturam facit. §. 1. *J. h. t. l.* 1. *pr.* §. 4. 10. *d. t.* An autem tantum intelligatur quadrupes, quæ pecudum numero est & gregatim pascitur? Disputatur. alii affirmant. *arg. l.* 1. *pr.* §. 4. 10. *h. t.* Alii negant: quia ob damnum à fele & cane datum, quæ pecudum numero non sunt, competit. *l.* 1. §. 5. *l.* 2. §. 1. *h. t.* Hanc opinionem præferimus; textus enim & ratio eam suadent: & sufficit quod animal sit mansuetum & noceat contra naturam sui generis. imo utilis etiam habet locum in feris.

Sicut ex mente legis datur (1) si animal sit bipes. *l. penult. h. t.* casum vide apud Gl. *d. l. pen.* (2) ferum quidem, sed mansuefactum, ita ut feritatem quasi exuerit. *l.* 2. §. *f. h. t.*

10. An etiam detur, propter feras non mansuefactas in custodia retentas? Disputatur. *Struv. Ex.* 14. *th. quamvis.* 9. *in fin.* negat: quia in iis cessant verba, mens, & ratio legis, cum pauperiem non faciant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

contra naturem suam vel consuetudinem. §. 1. J. *h. t.* Alii affirmant: propter. *l.* 1. §. 10. *h. t.* ubi sub conditione cessare dicitur, si ursus fugerit, & nullius sit, ergo aliud est dicendum, si adhuc sit in custodia. quæ sententia videtur magis probanda; tum propter dictum textum, tum quia eadem est ratio obligandi, quæ consistit in eo, quod quis sit dominus istius animalis, quod nocuit: licet, ut directa actio detur, debeat esse quadrupes & nocere contra naturam sui generis. unde, ut plane non habeat locum, requiritur concursus naturalis libertatis & feritatis. *vide supra* §. 3.

11. Directa & utilis datur ei, cujus interest, damnum datum non esse, ejusque heredi: sive sit dominus, sive non. sic datur commodatario, fulloni &c. quia hoc damnum ab ipsis est resarciendum. *l.* 2. *h. t.*

12. Contra eum, qui est dominus animalis, aut tempore institutæ actionis pro domino id possidet: quia noxa caput sequitur. quare, qui vult animal retinere, satisfaciat actori. *l.* 1. §. 12. *h. t.* si sint plures, contra unumquemque in solidum, *l.* 1. §. 14. *h. t.* unius tamen solutione cæteri liberantur, & solvens ultra suam partem, repetit actione pro socio, vel communi dividundo. *arg. l.* 3. 4. *de his qui dejeceret effud.*

Contra heredes, quatenus domini sunt, non vero jure successionis, sive ut heredes. *l.* 1. *§. ult. h. t.*

13. Etiam contra eos, qui dolo desierunt possidere. *arg. l.* 12. 21. *pr.* 24. *de noxal. act.* si ante litem contestatam animal decesserit, actio extinguitur, modo dolus possessoris non intervenerit. *l.* 1. *§.* 13. *h. t. junct. dd. ll.*

An idem obtineat, si lata culpa præcesserit? Alii affirmant: (1) quia nulla lex distinguit inter casum & latam culpam. (2) non dicitur in jure nostro, quod is qui lata culpa possidere desiit conveniatur, ac si dolo desierit possidere. *dd. text.*

Alii negant: quia agitur de rei persecutione & damno resarciendo, ubi lata culpa habetur pro dolo. *l.* 226. *de V. S. junct. l.* 29. *pr. mandat.*

Priorem opinionem veriorem putamus: nam, quamvis propter latam culpam in contractibus & delictis sic possimus conveniri, ubi agitur de rei persecutione. *l.* 1. *si mensor. fals. mod. dixerit.* tamen hîc aliud est: quia quis convenitur, ut possessor, & nuspiam in jure dicitur, quod is, qui lata culpa desiit possidere, habeatur pro possessore.

Si interierit post litem contestatam in noxæ æstimationem condemnatur. *arg.* . 1. *§.* 16. *h. t.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Si ab alio animal sit occisum, æstimationem evitat, si cedat actionem L. Aquiliæ adversus occidentem. *d. l.* 1. §. 16. *h. t.*

Præterea datur contra istum, qui per mendacium se dominum dicit, & liti se offert. *l.* 7. *de interrog. in jure faciendis.*

14. Ad id, ut animal, quod nocuit, noxæ dedatur, aut æstimatio damni præstetur. *l.* 1. *pr. h. t.* Interdum tantum ad æstimationem. *l.* 1. §. 15. *h. t.* si sc. inficietur animal suum esse

Si alia quadrupes aliam concitaverit, dominus concitatæ non obligatur, sed dominus concitantis: quia feritate quadam contra naturam commota pauperiem fecit, ita ut, si ista sit occisa, ejus æstimatio sit solvenda *l.* 1. §. 11. *h. t. Grot.* 2. *c.* 2. §. 3. in qua habetur respectus ad tempus damni dati, non ut in L. Aquilia ad tempus præteritum; nec excedit veram rei æstimationem, ut in dicta L.: quia est rei persecutoria, licet in §. *ult. J. h. t. in fin.* improprie dicatur poenalis: sc. respectu heredis, qui hîc aliquid præstat quod non accepit.

15. Inficiando etiam non crescit, sed tantum inficians non amplius potest liberari noxæ deditione, verum præcise cogitur solvere æstimationem. *ut dictum. l.* 1. §. 15. *h. t.* Alii dissentiunt: verum sine ratione.

16. Si liber homo vulneratus fuerit, habetur ratio impensarum in curationem factarum, & operarum amissarum, corpus autem liberum æstimationem non recipit. ne quidem ob deformitatem. *l.* 3. *h. t.*

17. De moribus ita loquitur Simon van Leven. *lib.* 5. *cens. forens. cap.* 21. *n.* 18. deformitatis & cicatricum ratio habenda est, veluti, si puellæ innuptæ facies deformata sit, quæ nubere non potest, nisi ampliore dote constituta, aut, si honestioris viri facies per genas aut per nasum fuerit transcissa, *eadem enim hîc est ratio quæ in L. A.* quæ propter deformitatem probatioris vitæ famam onerare solet: quod ita moribus obtinere certius est, quam ut probatione aliqua indigeat. *junge Brun. ad l.* 13. *n.* 5. *ad L. Aquil. Grot. lib.* 2. *c.* 17. §. 15. *&* 17.

De virginibus quidam dissentiunt: quia virgines ingenuæ virtutibus magis, quam forma sibi virum quærere debent. Nos priorem opinionem probamus: oris enim gratia sæpe est dotis instar. *Brun. d. l.*

Si liber homo fuerit occisus, heredem ejus experiri posse statuimus: quia, si propter dejectionem vel effusionem, ex bono & æquo heredibus datur, cur non hæc dabitur liberis & parentibus ejus, qui à quadrupede est occisus. *Brunn. ad l.* 3. *h. t.*

Alii

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Alii dissentiunt: quia damnum pecuniarium hoc in casu non est datum. *Struv. Ex. 14. th. consequimur. 15.* ubi etiam in fine tradit, quid jure Saxonico obtineat. Adde de prioribus Schilt. *Ex. 19. th. 12. 13. 14.* in qua notat, apud plurimos populos Wergeldum solvi.

18. Concurrit interdum cum actione ædilitia pœnali: sc. si canis ibi habeatur, qua vulgo iter fit, & damnum inferat. *§. ult. J. h. t.* quia nunquam actiones aliud, vel plus continentes, præsertim pœnales, sive inter se ex diversis delictis, sive cum actionibus rei persecutoriis de eadem re concurrant, alia aliam consumit. *§. ult. in fin. arg. l. 110. pr. de R. J. ilique Jacob. Gothofred.*

Actio ædilitia maxime locum habet (1) si nocitum libero homini, quo casu pœna est arbitraria. *d. §. ult. l. 42. de ædil. edict.* quam, licet quis solverit, actione ad huc de pauperie recte convenitur ad noxæ deditionem, vel solvendam æstimationem. (2) si in aliis rebus damnum datum fuerit, condemnatur ex ædilitio edictio in duplum, quod simul continet damni æstimationem & pœnam, ita ut actio de pauperie cesset. *d. §. ult. l. 42. h. t.* si actione de pauperie prius actum fuerit, adhuc ædilitia pœnam quis consequi potest.

19. Ex Constitutione criminali Caroli V. datur actio criminalis extraordinaria in eos, qui, scientes ferocitatem alicujus animalis, id ibi habent, & non removent, si admoniti fuerint de ferocitate ejus, & aliquem vel occiderit, vel vulneraverit: ita ut conventus non possit liberari noxæ deditione, sed ad solutionem damni & expensarum condemnetur. *art. 136. 150. Carpz. prax. crimin. part. 3. quæst. 131.*

20. An per dictos articulos actio de pauperie sit sublata? Quidam affirmant, verum perperam: quia agunt de actione poenali extraordinaria *ibi: gestrafft werden.* hæc vero de noxæ deditione, vel illius æstimationis præstatione, quæ revera est damni compensatio, non pœnæ.

Præterea agunt de feris animalibus, & sic majorem habent affinitatem cum tertio capite ædilitii edicti, quam cum actione de pauperie. *l. 41. §. 1. l. 42. de ædilitio edicto.* Casus quibus cessat recensentur in *l. 1. §. 4. 5. 7. 11. 13. l. 2. §. 1. h. t.* cui non obst. *l. fin. eod.* quia in ea dominus equi non est in culpa, sed mula facit contra naturam.

21. De moribus dissentiunt. Alii putant noxæ deditionum non usurpari, sed damnum arbitrio judicis secundum præsens tempus, quo datum est, æstimari. *d. ord. crim. art. 136. Wesenb. h. t. n. 6.* Alii contra statuunt, & eam adhuc in usu esse existimant: modo animal confestim dimittatur;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

tatur: vel, si extra domum damnum intulerit, non recipiatur. *Habn. ad Wesenb. h. t. n.* 3. vel, si quis ignorans receperit, statim ad judicem ducatur. *Schilt. Ex.* 9. *th.* 6.

22. Damnum quod ex re aliena inanimata infertur, *ut dictum*, vel est ex opere futuro vel facto: si prius sit, datur novi operis nunciatio: si posterius, stipulatio damni infecti, actio de aqua pluvia arcenda.

Lib. 39. *tit.* 1. *De novi operis nunciatione. C.* 8. *tit.* 11. *de novi operis nunciatione. tit.* 10. *de ædif. privat.*

23. Novi operis nunciatio est legitima prohibitio, facta paranti novum opus in præjudicium alterius, ad id, ne in eo pergat, donec de ipsius jure constet, aut cautio præstita fuerit. *l.* 1 *pr.* §. 12. *& seqq. h. t. Gail.* 1. *obs.* 16. *n.* 1. Est vel publica, vel privata. *l.* 5. §. 10. *h. t.* directa, vel utilis. *l.* 3. §. 3. *h. t.*

24. Publica fit publice coram prætore, vel per litteras, aut mandatum. *l.* 5. § 10. *arg. l.* 16. *h. t.*

Inhibitio ejus ita concipi debet: *præcipio ne quid in isto loco novi operis fiat, & si quis putet, se gravatum, veniat de gravamine allegaturus.* sc. præceptum fit copulative, non alternative: quia aliâs esset mandatum cum clausula, & is, cui nunciatio est facta, nihilominus pergere posset, quod est contra naturam hujus nunciationis.

25. Privata est quæ fit à privato privata authoritate, edicto concessâ. Vel re, sc. lapilli jactu: quando quis unum, vel etiam alterum lapillum ex ipso opere, vel aliunde assumptum in locum, vel opus controversum projicit, dicens: *quod is, cui nunciatio fit, uti non potest lapillum istum ponere, ita nec ædificium in fundo.* an idem sit ac ea, quæ fit manu? Disputatur. Alii affirmant, per *l.* 5. §. 10. *h. t.* Hottomannus 3. *obs.* 4. verba, *per lapilli jactum.* ab imperito interprete addita putat. eam vero quæ fit *manu* denotare vim repulsivam licitam. *Schilt. Ex.* 42. *th.* 17. probat hanc opinionem. Vel verbis, quæ in specie vocatur novi operis nunciatio. *l.* 1. §. 6. *l.* 5. §. 10. *h. t.* ad hanc hodie adhiberi solent notarii & testes. *Struv. Ex.* 39. *th. fit ejusmodi.* 2. Ea utimur contra eum, qui novum opus molitur in suo; reali & publica quando in nostro fundo ædificat, vel in alieno. *l.* 5. §. 5. 10. *h. t.* Hinc, si socio nunciemus novum opus, *in specie*, ipsum agnoscimus solum pro possessore. *l.* 3. §. 12. *junct. l.* 5. §. *ult. h. t.* prohibendus ergo judicio communi dividundo. *d. l.* 5. §. 2. licet prætoria prohibitio ne ædificet, etiam videatur posse fieri. *arg. l.* 27. *pr. de S. P. U.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

de. S. P. V. Bachov. vol. 2. Disp. 18. th. 2. let. B. Si quis in nostro ædificet, adhuc datur interdictum, quod vi aut clam. *l. 7. §. 2. quod vi aut clam.* item, actio negatoria integra manet, etsi executio novi operis nunciationis negetur nuncianti. *l. 19. h. t.* quia alio fundamento & antiquore nititur.

26. Publicam facit prætor vel in opere præsenti, vel per nuncium. *arg. d. l. 16. h. t.* Privatam isti, ad quos pertinet. *l. 5. §. 10. h. t.* in locis publicis cives perpetui. *l. 3. §. fin. l. 4. h. t.* etiam incolæ. *arg. l. 29. ad municip. d. l. 4.* non peregrini & temporarii, nec banniti. *arg. dd. ll.* removentur præterea pupilli. *l. 5. pr. h. t.* fœminæ. *arg. l. 6. de pop. act. junct. l. 2. de R. J.* In privatis isti, quorum juri in re, quod vel habent, vel habere prætendunt, nova ædificatione damnum infertur. *l. 1. §. 19. l. 3. §. 3. h. t.* (1) dominii pleni & minus pleni. *l. un. §. 3. de remiss. l. 3. §. 3. h. t. 2. F. 8. 43. arg. l. 1. §. 19. h. t.* veri & ficti, sive, b. f. possessores. *d. l. 1. §. 19. h. t. arg. l. 136. de R. J.* (2) qui pignus habent in fundo. *l. 9. h. t.* (3) quibus servitus realis impeditur, urbana sive rustica. *d. l. un. §. 3. de remiss. l. 6. §. 1. si servit vind.* Alii concedunt tantum ob servitutes prædiales urbanas. vide. *Strauch. diss. 23. th. 4.* per *l. 14. h. t.* Nos priorem opinionem ob rationis identitatem & textus præferimus. si faciant proprio nomine, est directa nunciatio, si alieno & procuratorio, utilis. *vide l. 1. §. fin. h. t.* ita nunciat usufructuarius, qui hoc in casu quasi legitimus procurator proprietarii propter omnem rei curam quam suscipit. *l. 1. §. fin. quemadm. usufr. cav.* est constitutus. licet olim fuerit dubitatum, an novum opus possit nunciare? vide *l. 1. §. fin. h. t.* quia in dubium vocabatur, an haberet jus vindicandarum servitutum fundo fructuario. vide *d. l. un. §. 4. de remiss. junge Gl. ad l. 2. h. t.* Cuj. 1. *obs.* 16. ex cujus opinione in *l. un.* §. 4. tantum refertur Juliani sententia. *Grœnweg. ad l. 3. §. 2. h. t.* ubi hanc juris Romani scrupulositatem explosam existimat, & usufructuarium suo nomine nunciare posse, etiam ipsi domino, contra quem alias jure civili non hoc, sed alio remedio utitur. *d. l. un. §. 4. de remiss.* (4) pupilli nunciant tutore authore. *l. 5. pr. h. t. junge l. 7. §. 1. eod.* (5) Si plures sint domini, unius nunciatio non semper prodest omnibus. *d. l. 5. §. 6.* Nihil interest, sive ipse quis nunciet, sive alius, nomine ejus, ut tutor. *l. 7. h. t.* procurator. *l. 5. §. 18. l. 13. pr. junct. l. 1. C. de procurat.*

Nunciare non potest, qui tantum habet jus ad rem: ut inquilini, coloni. *l. 3. §. 3. h. t.* nisi fiat, domino absente. *arg. l. 11. pr. l. 13. §. 7. loc. cond. l.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

18. §. 1. *de jud. l.* 1. C. *si per vim.* aliâs nunciatio est ipso jure nulla. *arg. d. l.* 3. §. 3. *junct. arg. l.* 5. *C. de LL.* hic non admittitur, de quo aperte constat vel ex instrumento publico, vel re judicata, aut facti evidentia, eum jus non habere, vel inhabilem esse ad nunciandum, ut servus. *d. l.* 5. §. 1. *Perez.* C. *h. t. n.* 5. 6. 7.

27. Nunciatur novum opus paranti in alterius præjudicium: sive ipsi, sive alii, qui ipsius nomine præsens est, & intelligit quod agit: fabris, puero, puellæ, servo. *l.* 5. §. 1. 3. *l.* 10. 11. *h. t.* etiam vicinis, ut dicant. *arg. l.* 8. *pr. h. t.* inde ipse obligatur, quamvis usu rationis destituatur; ut est furiosus, infans: vel inscio eo fiat: quia nunciatio fit in rem, non in personam. *d. l.* 10. *h. t.* Si plurium res sit, sufficit si uni nuncietur, ut videatur omnibus facta. *l.* 5. §. 5. *h. t.* uno tamen ædificante post nunciationem, reliquis non nocet. *l.* 18. *pr. d. t.* si opus fiat in pluribus locis, plures nunciationes requiruntur. *l.* 5. §. 16. *h. t.* si non in totum, sed in partem denuncietur, demonstranda est. *l.* 5. § 15. *d. t.*

28. Ut legitime fiat: requiritur (1) ut opus sit inchoatum, & imperfectum, in re soli, vel solo cohærenti. *l.* 1. §. 12. *l.* 5. §. 2. *in fin. l.* 8. § 1. *h. t.* ædificando vel demoliendo, ut in pristinum statum restitui possit. *l.* 1. § 11. 12. *h. t.* (2) sit novum, contra pristinam formam. *l.* 1. §. 11. *h. t.* ergo, qui simpliciter fulcit vetus ædificium, vel reficit, non intelligitur. *d. l.* 1. §. 13. *d. t.* non refert, sive fiat in urbe, sive villis, aut pagis. *d. l.* 1. §. 14. *h. t.* in loco privato, publico, sacro, sancto, religioso. *d. l.* 1. §. 17. modo non sint opera publica in utilitatem communem suscepta. *l.* 5. §. 11. *d. t. l.* 1. §. 2. *de cloac.* vel moram non patiantur. *l.* 5. § 12. *h. t.* Ad modum ædificiorum spectat spatium, quo vicinæ ædes inter se, vel etiam ob operibus publicis distare debent. *l. ult. fin. reg. l.* 9. 11. 12. §. 4. C. *de ædific. privat.* An hodie adhuc sint in usu? vide *Struv. d. Ex.* 39. *th. pertinet.* 7. (3) fiat in re præsenti: aliâs, forte in foro facta, non valet. *d. l.* 5. §. 2. 4. *h. t.* adeo ut non reconvalescat. vide *Gl. ad d. l.* 5. §. 4.

29. Fieri potest quovis die non feriato, & feriato: quia non desiderat causæ cognitionem pro tribunali. *arg. l.* 8. *C. de fer. junct. arg. l.* 2. §. 1. *quis ordo in bon. poss. ser.* quidam excipiunt dies feriatos ad Dei honorem, quibus admonitiones cessare jubentur. *l. fin. C. de fer.* quos refutat. Perezius *C. h. t. n.* 12. quæ enim celeritatem desiderant recte his diebus fiunt. *arg. l.* 2. *de fer.* unde jure canonico ob hanc rationem tunc etiam haleces piscari licet. *c.* 3. *X. de fer.* Causa necessario non est exprimenda. *l.* 1. *pr. h. t.*

30. Non

30. Non obstat nunciationi, quod unusquisque in suo solo pro lubitu ædificare possit. *l. 24. de S. P. V. l. 8. 9. C. de servit. & aq.* etiamsi alteri noceat. *l. 9. de S. P. V. l. 24. §. fin. l. 26. de damn. infect.* quia plures hujus regulæ sunt exceptiones, quas vide apud Struv. *d. Ex. 39. th. dictum est. 8.*

31. Effectus nunciationis est, ut statim cogatur quiescere, donec prætor de ea cognoscat, cujus jurisdictioni se committunt. *l. 1. §. 9. l. 8. §. 4. h. t.* & cum remissio legitime sit impetranda, non est procedendum via facti. *arg. d. l. 1. §. 9. h. t.* nisi cautionem offerat de opere demoliendo, si contra jus ædificatum fuerit. *ut mox dicemus. l. 8. §. 4. h. t.* Obligatur nunciatus & successores, universales, & singulares. *l. pen. l. ult. h. t.* quia nunciatio fit in rem.

31. Si contra eam ædificatum fuerit, jure an injuria, non refert: quia conrra edictum ædificavit. *l. 1. pr. l. 20. §. 1. h. t.* & aliâs semper quis justitiam causæ, cujus cognitio ad prætorem pertinet, prætendere posset, datur edictum restitutorium, sive demolitorium nuncianti, & heredibus ejus. *l. 20. §. 1. h. t.* adversus nunciatum & successores. *l. 8. §. fin. l. 22. l. fin. d. t.* etiam eos, qui ratum habuerunt. *l. 20. §. 7. d. t.* ut destruatur, quod factum est post legitimam denunciationem. *l. 20. §. 1. d. t.* nisi nuncians eo quod interest contentus esse velit. *d. l. 20. §. 1.*

32. Quid sit ædificatum, probari debet, & propterea annotari, tempore uunciationis. *l. 8. §. 1. h. t.* Destructio fit sumptibus ædificantis. successor tamen patitur tantum destrui, nisi ejus dolus vel culpa accesserit. *l. 22. l. fin. h. t.* Hodie petitur & decernitur mandatum sine clausula demolitorium, sive restitutorium & simul quoque inhibitorium, ne ulterius quid superaddatur. *Gail. 1. obs. 16. n. 13. 16.*

33. Tollitur hic effectus (1) remissione, vel privata, quæ fit pacto illorum quorum interest. *l. 1. §. 10. h. t.* vel publica à lege (1) si nunciatio notorie sit injusta, forte ex instrumento publico, vel aliâs: quia in notoriis regula juris cessat. (2) satisdatum fuerit, vel interdum repromissum, si sc. publico nomine sit facta. *l. 8. §. 3. h. t.* de ædificio destruendo, si appareat sibi non fuisse jus ædificandi. *arg. l. 20. §. 9. h. t.* an nuncians ante trium mensium spatium, quo de jure ædificationis disceptatur, possit cogi, ut admittat cautionem? vide *l. un. C. h. t. Frider. 2. de mand c. 31. n. 26. Schilt. d. Ex. 42. th. 15.* Struv. *d. Ex. 39. th. fin. vero. 12.* judicis arbitrio ex qualitate operis ædificandi, & temporis circumstantia determinandum relinquit, per *leg. elegantem. 12. §. 7. C. de ædif. priv.* vel à prætore,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

si nuncinas de calumnia jurare nolit. *l.* 5. §. 14. *h. t.* procurator satisdationem recuset. *l.* 5. §. 18. *d. t.* nuncians causam non probet. *l* 1. *pr. h. t.* (2) morte nunciantis, re adhuc integra. *l.* 8. §. *pen. & ult. h. t.* i. e. si opus nondum sit cæptum, suspicio tamen non vana fuerit ædificatum iri, aut cæptum & nondum satisdatum: si enim vivente eo aliquid sit factum, ejus morte nunciatio non extinguitur, sed in heredes transit pro futuro opere, præcedenti connexo; sicut nec extinguitur, si nunciet pro se, & suis heredibus. *arg. l.* 27. §. 1. *de arbitr. Perez. C. h. t. n.* 21. non vero nunciati: quia in rem fit nunciatio, & sic transit in possessorem. *arg. l.* 67. *de contr. emt.* (3) si nuncians alienet id, ob quod nunciavit. *d. l.* 8. §. 6. *h. t.* quia à parte ejus est jus personale, secus ac à parte nunciati alienantis. *d. l.* 8. §. *ult. h. t.*

Olim etiam extinguebatur lapsu anni, quod hodie est mutatum. *l. un. C. h. t.* vide hîc Schilter. *Ex.* 42. *th.* 12.

34. An, si quis ædificaverit in meo, in continenti privata authoritate destruere possim? affir. *l.* 27. *de S. P. U. arg. l.* 1. *C. ut nemini lic. arg. l.* 29. §. 1. *ad L. A.*

Lib. 39. *tit.* 2. *De damno infecto, & de suggrundis & protectionibus.*

35. Damnum infectum est damnum, quod futurum veremur. *l.* 2. *h. t.* non refert, sive ex totis ædibus, sive ex parte earum timeatur. e. g. suggrundis. sive sit in loco urbano, sive rustico, privato vel publico. *l.* 15. §. 6. 10. *l.* 19. §. 1. *l.* 30. §. 2. *l.* 31. *h. t.* etiam ex arboribus. *l.* 24. §. 9. *h. t.*

26. Suggrundæ sunt eminentes tecti partes, ut ædificium contra imbres defendant, & stillicidium avertant.

Protectiones, seu protecta sunt illa pars, quæ ita provehitur, ut nuspiam quiescat. *l.* 242. §. 1. *de V. S.* quæ etiam suggrundæ vocantur. *d. l.*

37. Cur leges Romanæ propter damnum datum nullam actionem competere voluerint, nisi cautio præcesserit, cum tamen jure naturæ hîc non minus videatur esse obligatio, ac, quando quadrupes pauperiem fecit? vide *l.* 7. §. 1. *h. t.* cujus rationem examinat Schilter. *d. Ex.* 42. §. 29. *junge Grot.* 2. *c.* 17. §. 21. *arg. l.* 8. *h. t. Struv. d. Ex.* 49. *th. quod si.* 26. *in fin.*

Prætor hîc (1) actione ex edicto concedit cautionem, & sic urget alium

alium ad constituendam obligationem (2) missionem in possessionem.

38. Cautio de damno infecto est cautio, qua, deficientibus ordinariis remediis, alterum de damno infecto, si illud contigerit, præstando & resarciendo securum reddimus. *l.* 18. §. 2. 4. 9. *l.* 32. *in fin. l.* 33. *h. t.* Est remedium subsidiarium. *d. l.* 18. §. 2. 4. 9. *l.* 32. *in fin. h. t.*

39. Conceditur a prætore & magistratu municipali. *l.* 1. *l.* 4. §. 3. *l.* 7. *pr. l.* 19. §. 1. *h. t.* ad petitionem extraordinarie factam. *d. l.* 4. §. 8. 9. modo juretur de calumnia, *l.* 13. §. 3. *h. t.* nisi sit pater, vel patronus, aut ipsorum procurator. *d. l.* 13. §. 14. *h. t.* nec quæritur, an petentis inter sit nec ne. *d. l.* 13. §. 3.

40. Præstare eam tenetur ille, qui habet jus in re, à qua damnum timetur. (1) dominus plenus & minus plenus, sive directus, sive utilis. *l.* 9. §. 4. *l.* 10. *h. t.* verus & fictus, sc. b. fidei possessor. *l.* 13. *pr. h. t.* (2) creditor pignoratitius. *l.* 15. §. 25. *h. t.* (3) usufructuarius. *l.* 9. §. *fin. h. t.* & qui servitutem habet in re vitiosa, si damnum timeatur respectu servitutis. *l.* 30. *pr. d. t.* secus, si à proprietate extra servitutem: quia tunc non proprio, sed domini nomine cavet. *d. l.* 9. §. 5. (4) in re communi omnes, interdum etiam vicinus. *l.* 13. §. 2. *h. t.*

41. Illis quorum periculo res est: domino, *ut modo dictum. l.* 13. §. 8. *h. t.* bonæ fidei possessori ab aliis, non vero à domino. *arg. l.* 13. §. 9. *h. t.* etiamsi quis alieno nomine eam petat, modo juret, eum, cujus nomine postulat, calumniæ causa non postulaturum. *d. l.* 13. §. 13. 14. & cautionem de rato præstet. *l.* 39. §. *pen. h. t.* creditori hypothecario. *l.* 11. *in fin.* inquilino, & ejus uxori, & qui cum illis morantur, de quo judex cognoscit. *d. l.* 13. §. 3. 5. Non cavetur illi, qui ipse satisdationem detrectat. *d. l.* 13. §. 11. qui illicite quid exstruxit. *d. l.* 13. §. 7. aut alio remedio tutus est. *arg. l.* 18. §. 2. 4. 9. 38. *h. t.* nec hospiti inquilini. *arg. d. l.* 13. §. 4. an socio? vide *l.* 32. & 39. *pr. h. t. Bachov. ad Tr. Vol.* 2. *disp.* 18. *th.* 5. *lit. F.* nec usufructuario à proprietario, & vicissim: nisi usufructuarius sibi caveri petat de vitio soli, proprietarius de vitio operis à fructuario facti. *l.* 20. *h. t. Struv. d. Ex.* 39. *th.* 16. *in fin.*

43. Formula cautionis habetur. *l.* 7. *h. t.* exprimi solet nomen heredum, & successorum universalium & singularium. *l.* 24. §. 1. *h. t.* & *Gl. ibi.*

Adjicitur dies intra quem, si quid damni contigerit, cautio locum habet, qui ex circumstantiis determinatur à prætore in locis privatis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

l. 13. §. *fin. l.* 14. 15. §. 2. *h. t.* & si sit finita, ex integro arbitratu ejus cavetur. *d. l.* 15. *pr.* in publicis, sunt decem anni. *d. l.* 15. §. 2. quid obtineat, si caveatur sine die? vide *d. l.* 15. §. 1. *Struv. d. Ex.* 39. *th. formula.* 17. Offerri potest quamdiu actor non est missus in possessionem ex secundo decreto, & domini jure possidere non est jussus. *d. l.* 15. §. 33. *h. t.*

44. Præstita cautione effectus est actio ex stipulatu; sc. est actio in personam, quæ datur ei, cui cautio est præstita, adversus caventem, ut damnum resarciatur, quod post eam contigit: sive, ad id, quod interest actoris damnum ab ædibus ruinosis non esse datum. *l.* 28. *h. t.*

45. Æstimatur modice. *l.* 39. §. *fin. l.* 40. *pr. h. t.* interdum plane non. (1) si casu, non vero vitio operis, contigerit. e. g. vi ventorum. *l.* 24. §. 3. *h. t.* (2) opus fiat ab eo, quem promissor prohibere non potuit. *d. l.* 24. §. 6. *h. t.* (3) facientis jure; ut, si quis puteum in domo sua aperiat, quo aperto venæ putei vicini præciduntur. *d. l.* 24. §. *fin. l.* 25. *l.* 26. *h. t.*

46. Datur stipulatori & ejus heredi. *arg. l.* 9. *de probat.* si plures sint stipulati, etiam simpliciter, unius rei nomine, singulis pro partibus dominicis: quia unicuique damnum datum esse videtur secundum suam partem. *l.* 40. §. 2. *h. t.*

47. Contra promissorem & ejus heredem. si sint plurium ædes, à quibus damnum factum, conveniuntur pro partibus dominicis, *d. l.* 40. §. *pen. h. t. junge l.* 5. §. 1. *eod.* quia singuli pro sua parte promittunt, ne in solidum obligentur. *l.* 27. *h. t.* quo remedio succurratur, si ante postulatam cautionem ædes ruinosæ deciderint, vide *l.* 7. *in fin. l.* 8, 9. *h. t. Carpz. prax. crimin.* 1. *q.* 27. *n.* 31. *junge* §. 54.

Si cavere nolint, coerceri possunt, vel per incarcerationem, vel, ut regulariter fit, per immissionem in possessionem. *l.* 15. §. 29. *h. t.* fit in totas ædes, si pars ruinosa per se commode nequeat possideri. *d. l.* 15. §. 12. *l.* 38. §. 1. *h. t.* in partem, si separatim hoc fieri possit. *l.* 38. §. 1. *h. t.* in rem communem pro protione illorum, qui cavere recusant. *l.* 5. §. 1. *h. t.* si reus sit pupillus, & tutorem non habeat, quo authore cautionem præstet, vel, absit reipublicæ gratia, vel alia justa causa, ut ei subveniri possit, judex non debet festinare ad decernendum, ut jubeat possidere: vel, si decreverit, dabit restitutionem in integrum. *d. l.* 15. §. 22. *h. t.* imo, si reus prius abierit, domum ei est denunciandum, de quo vide *l.* 4. §. 5. *h. t.*

Si

Si plures ſint, qui cautionem poſtulant, omnes mittuntur in poſſeſſionem, nulla ordinis ratione habita. *l.* 15. *§.* 15. 18. *h. t.* modo miſſio fuerit facta ex eodem titulo, vel communi cauſa. *d. l.* 15. tunc enim ex tempore nulla datur prærogativa in pignore prætorio. *l.* 12. 13. *de reb. auth. jud. poſſid.* ſecus, ſi unus mittatur ex cauſa judicati, alter ex hâc: quia hoc in caſu, qui tempore prior eſt, potior eſt jure. *l.* 2. *C. qui pot. in pign.*

48. Miſſio vel fit ex primo decreto, vel ex ſecundo. Primum decretum eſt decretum, quo ob contumaciam rei actor in poſſeſſionem bonorum cuſtodiæ cauſa mittitur, ut ea loco pignoris detineat, donec reus veniat, reſponſurus. vide *l.* 12. *h. t.* fit ideo, ut tædio dominus affectus, qui alium ſecum in poſſeſſione habere cogitur. *l.* 15. §. 20. *h. t.* caveat. conſequitur jus pignoris prætorii. *arg. l.* 3. §. 1. *de reb. eor. qui ſub tut. vel cur.* durante poſſeſſione non cogitur reficere. *l.* 15. §. 30. *h. t.* cautione præſtita, ab ea diſcedit. *arg. d. l.* 15. §. 30. ſicut & amittit, ſi nullo metu ruinæ inde deceſſerit. *d. l.* 15. §. 35. *h. t.*

Poſt intervallum temporis, quod judicis arbitrio ex communi opinione committitur. *arg. d l.* 15. §. 21. *h. t.* quo, aut rem ruinoſam pro derelicto abſens dominus ex longo ſilentio videatur habuiſſe, aut præſens miſſo aliquandiu, de quo etiam judex arbitrabitur. *arg. d. l.* 15. §. 21. *ibi*: *aliquandiu immorato.* detinenti non caveat, ſequitur miſſio ex ſecundo decreto. & hæc eſt juſta cauſa, propter quam prætor, non vero magiſtratus municipalis, ſecus ac in primo. *l.* 4. §. 3. 4. *h. t.* poſſidere jubet. *l.* 7. *pr. h. t.*

49. Secundum decretum eſt decretum, quo ob contumaciam, vel moram debitoris, eum, qui ad rem detinendam in poſſeſſionem miſſus fuerat, cauſa cognita verus poſſeſſor, aut etiam dominus eſſe jubetur. *l.* 4. §. 4. *l.* 15. §. 21. 33. *h. t.*

50. Ita miſſus civiliter poſſidet. conſequitur dominium. an ſit prætorium, an vero etiam civile? vide *l.* 1. *de fund. dot.* modo reus fuerit dominus; aliàs, ne prætorium quidem, ſed tantum conditio uſucapiendi transfertur. *d. l.* 15. §. 16. vel jus, quod prior poſſeſſor qui non cavit, habuit. *d. l.* 15. §. 25. *& ſeq. h. t.* rem vindicat contra tertium poſſeſſorem. *l.* 7. §. 9. *commun. divid.* dominum ſtatim expellere poteſt. *l.* 15. §. 23. *h. t.* nec admittere iterum cogitur, etſi cautionem offerat. *d. l.* 15. §. 33. *h. t.*

51. Datur etiam actio in factum in eum, qui cavere juſſus, neque

cavit,

cavit, neque ex primo decreto missum in possessione esse, neque ex secundo possidere passus est. *l. 7. pr. l.* 18. §. 15. *l.* 44. *h. t.* ad damnum resarciendum, quod post petitam cautionem contigit, eo modo ac si cautum fuisset. *d. l. 7. pr. l. 15. §. fin. h. t.* extenditur enim in id tempus, quo damnum committitur. *d. l.* 15. §. *fin.* datur perpetuo, etiam successoribus, universalibus & singularibus. concurrit utile interdictum unde vi, aliquando actio publiciana. *l.* 18. §. *pen. h. t.*

52. Si petierit cautionem, &, prætore deliberante, ædes collabantur, damnum resarciri jubet sine missione. *l.* 15. §. 28. *h. t.*

53. Tandem competit actio in magistratum, si specialiter petita fuerit, *l.* 4. §. 7. *& ibi Gothofr.* 9. §. 8. *h. t.* & cautionem, exactionem, & missionem in possessionem negligat, ad id quod interest. *d. l.* 4. §. 7. heredibus, & in heredes. *d. l.* 4. §. *fin. h. t.*

54. Si cautio de damno non facto non fuerit petita, vel licet petita, prætor autem non aditus & ædes corruerint, ac damnum dederint, non datur actio: quia mea culpa id sentio, qui tardius experiri cœpi. *l.* 6. *l.* 44. *h. t.* adeo, ut plerisque placuerit, vicinum non posse cogi, ut rudera tollat, si modo omnia, quæ jacent, pro derelicto habeat. *d. l.* 6. tollere enim non permittitur, nisi omnia, etiam inutilia, auferat, & de damno præterito & futuro caveat. *l.* 7. §. *fin. l.* 9. *pr.* §. 2. 3. *h. t.* Si nihil faciat, & forte non ipsius negligentia, sed propter aliud impedimentum non potuerit damni infecti stipulari vicinus eum interdicto compellere potest, ut aut tollat, aut ædes pro derelicto habeat. *d. l.* 7. §. *fin. l.* 8. *l.* 9. *h. t.*

55. Sic ratem non recte fortassis religatam, vi fluminis in meum agrum delatam, itidem non aliter potest tollere, quam si de præterito quoque damno caveat. *d. l.* 9. 3. *h. t. Struv. d. Ex.* 39. *th. buodsi* 26.

Lib. 29. tit. 3. De aqua & aquæ pluviæ ercendæ.

56. Aqua pluvia hîc est aqua, quæ de cælo cadit, &, sive per se, sive cum alia mixta nocet. vide *l.* 1. *pr. h. t.* quæ dicatur imbre crescere? vide *d. l.* 1. §. 16. *d. t.*

57. Prima pars tituli est de aqua sc. ducenda. Hoc non licet ex flumine publico navigabili, aut quo aliud fit navigabile: nec per viam publicam, sine permissu principis. *l.* 10. *in fin. l.* 18. *in fin. h. t. l.* 2. *de flum.* ex privato licet, domino consentiente & eo, cui servitus aquæ

ductus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ductus est constituta *l.* 8. *h. t.* Sic supra iter alienum arcus aquæ ducendæ causa jure non fit. *l.* 11. *pr. d. t.* Altera pars est de aqua pluvia arcenda.

58. Actio aquæ pluviæ arcendæ est actio personalis in rem scripta, quæ datur domino ob damnum quod in agro metuit ex aqua pluvia, propter opus factum, contra dominum loci, ubi est factum, ut destruatur. *l.* 21. *de statuliber. l.* 6. §. 5. *l.* 12. *l.* 22. §. *fin. h. t.* Est directa vel utilis. *l.* 3. §. *fin. l. junct.* 22. §. *fin. h. t.*

59. Introducta LL. 12. tabb. *d. l.* 21. *de statul. arg. l.* 22. §. *fin. h. t.* requirit (1) ut aqua sit pluvia. *l.* 1. §. 15. quare si ex fonte & puteo derivetur agendum actione negatoria. *l.* 8. §. 5. *si servit. vind.* (2) noceat vel nocitura sit. *l.* 1. §. 1. 11. 15. 21. *h. t.* (3) agro vicino. *d. l.* 1. §. 17. (4) per influxum. *l.* 1. §. 22. *junct. l.* 2. §. 9. ubi habetur limitatio. (5) ob opus manu factum. *l.* 1. §. 1. *& seqq. l.* 2. §. 6. *l.* 15. *h. t.* ob destructionem regulariter non datur, nisi propterea aqua vehementius, quam natura, curat. *d. l.* 1. §. 22. *h. t.* (6) in loco privato rustico, privata authoritate. *l.* 1. §. 19. *l.* 2. §. 3. *l.* 18. *l.* 23. *pr. h. t.* (7) vicino non sciente, vel patiente. *l.* 19. *l.* 20. *h. t.* (8) non agri colendi causa. *l.* 1. §. 3. *h. t.*

60. Directa datur domino prædii, qui ex opere damnum timet. transit ad novum dominum, seu successorem cum dominio & damno. *l.* 6. §. 4. *h. t.* Utilis usufructuario. *l.* 3. §. *fin. junct. l.* 22. §. *fin. h. t.* emphyteuticario, superficiario. *arg. d. l.* 22. §. *fin.*

61. Contra eum, qui tempore actionis institutæ est dominus. *l.* 12. *h. t.* secus ergo, si ante litem contestatam alienaverit. *arg. l.* 4. §. 1. *l.* 14. *pr. l.* 16. *h. t.* nisi fuerit factum animo judicii mutandi causa. *d. l.* 16. Utilis contra usufructuarium. *d. l.* 3. §. *ult. junct. l.* 22. §. *fin. h. t.* contra colonum, qui opus fecit, non datur. contra procuratorem, tutorem, competit interdictum, quod vi aut clam. *d. l.* 4. §. *pen. & ult. l.* 5. *h. t.* licet dominus ipse, quo forte inscio factum est hac actione teneatur, & cogatur pati, ut restituatur. *d. l.* 4. §. 2. *l.* 5. *h. t.*

62. Ad opus destruendum, & restituendam pristinam formam propriis sumptibus facientis ante alienationem. *l.* 6. §. 6. *l.* 4. §. 2. *l.* 11. §. *fin. l.* 12. *h. t.* post eam actor destruit suis, quos tamen à faciente recuperat per interdictum, quod vi aut clam. *d. l.* 4. §. 2. *l.* 6. §. 6. Si condemnatus non destruat, datur actio in factum ad inreresse. *arg. l.* 24. §. 2. *h. t.* & juratur in litem. *l.* 2. 5. *de in lit. jur.* etiam ad damni restitutionem post litem contestatam dati: sicut propter illud, quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

quod litem præcedit competit interdictum, quod vi aut. *d. l.* 14. §. 3. *h. t.*

Si plures sint fundi domini, à quo metuitur, contra singulos pro parte. *l.* 6. §. 1. 2. *h. t.* sc. damni dati, & operis non restituti nomine. *l.* 11. §. 3. *h. t.* ipsa enim restitutio pro parte fieri non potest. *l.* 4. §. *ult. de V. O.* Propter opus post litem contestatam datur novum judicium, nisi prius sine hoc posteriori tolli nequeat. *l.* 14. §. *fin. l.* 15. *h. t.*

63. Non liberatur dominus, si paratus sit locum cedere: secus quam b. f. possessor: quia hic tantum præstat patientiam, ut tollatur, & sic plus facit cedendo fundum. *l.* 7. *h. t.* Idem dic de socio, si ipse operis auctor non fuerit; ut & in fundo donato, vel legato. *l.* 12. *h. t.* donator sumptus & impensas actori restituit, ex interdicto quod vi aut clam. Idem obtinet in venditore. *l.* 13. *h. t.* successor universalis tenetur, ut ipse dominus. *l.* 6 §. 7. *h. t.*

64. Cessat (1) si non sit aqua pluvia e. g. aqua calida ex fonte calido profluens. *l.* 1. §. 3. *l.* 3. §. 1. *h. t.* (2) aqua ex loci natura, & non propter opus factum fluat. *l.* 1. §. 14. 15. *h. t.* si tamen agger manufactus fuerit dejectus, sive memoria ejus exstet, sive non, reponere eum, & si vicimus impediat, utilis actio vel interdictum competit adversus ipsum, ut reficere possim, modo illi non noceam: quia *æquitas hoc suggerit, etsi jure deficiamur.* *l.* 2. §. 5. *h. t.* quam regulam doctores *auream* vocant, & inde varia inducunt, e. g. clancularіam compensationem, si quis ab alio sine magno labore, vel periculo restitutionem ejus quoddebetur impetrare non possit. junge hîc *Grot.* 3. *c.* 7. §. 6. *n.* 4. *c.* 14. §. 6. *n.* 2. non enim actione pluviæ arcendæ cogi potest, ut vicino prosit, sed tantum ex æquitate, ne noceat. *junge Grot.* 2. *c.* 2. §. 11. Idem, si aqua fluens stercore iter obstruat, & inde ex restagnatione superiori agro noceat, inferior cogitur pati, ut purgetur. *l.* 2. §. 6. 7. *h. t.* si fossa vetus sit, & aqua non defluat, sed restagnet, quia inferior eam non purgat, agi potest ad id ut purget. *l.* 2. §. 1. *h. t. & ibi Brunnem.* (3) ut noceat agro, secus, si ædificio vel oppido: quia tunc agi debet jus non esse, stillicidia vel flumina immittere. *l.* 1. §. 17. *h. t.* sicut &, si ex ædificio urbano, vel rustico hoc fiat, agendum est de fluminibus, & stillicidiis. *l.* 1. §. 19. *h. t.* licet aliâs quoad hanc actionem non intersit, an aqua quæ nocet, ex publico, vel sacro, vel profano loco oriatur. *d. l.* 1. §. 18. *h. t.* (4) si vicinus saltem impediat, ne mihi prosit. *l.* 1. §. 21. *h. t.* (5) si opus fiat agri colendi, & magis frumenti quærendi causa. *d. l.* 1. §. 3. 15. *in fin.* (6) publica authoritate. *l.* 2. §. 3. *l.* 23. *pr. h. t.* (7) vetustas

ejus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ejus memoriam excedat: quia vetustas pro lege, & vicem ejus obtinet. *d. l. 2. pr. l. 1. §. fin. h. t.* (8) servitus sit constituta. *l. 2. pr. §. ult. h. t.* (9) fiat vicino patiente. *l. 19. 20. h. t. Struv. d. Ex. 39. th. non datur. 33. junge. §. 59.*

Titulus X.

De iis per quos agere possumus.

1. Olim alterius nomine agere non poteramus, nisi pro populo, pro libertate, pro tutela, pro captivo ab hoste, pro absente reipublicæ causa: quia scil. omnes actiones erant legis actiones. i. e. certis ac solennibus formulis constabant. *l. 2. §. 6. de Orig. Jur.* quas nemo alieno nomine proponere potest. *l. 123. de R. J.* verum, postquam contentiosæ jurisdictionis actus hanc qualitatem amiserunt: quia non minimam incommoditatem habebat, ceperunt homines per procuratores litigare: nam & morbus, & ætas, & necessaria peregrinatio, itemque aliæ multæ causæ, sæpe impedimento sunt, quo minus rem suam ipsi exequi possint. *in fin. pr. J. h. t.*

2. Hodie ergo agere possumus, aut proprio, aut alieno nomine. soli actus jurisdictionis voluntariæ, adoptio, emancipatio, manumissio, nomen vetus *legis actionum* retinuerunt, & naturam, nec alieno nomine expediri possunt. *d. l. 123. de R. J.*

Lib. 3. tit. 3. De procuratoribus & defensoribus. C. 2. tit. 13. de procuratoribus. tit. 14. ut liceat potentioribus patrocinium litigantibus præstare &c. tit. 18. ne fiscus vel respub. procurationem alieni patrocinii causa in lite præstet.

Vide de his supra titulum de mandato. *pr. 624.* ubi tractantur.

Titulus XI.

De Satisdationibus.

Lib. 2. tit. 8. Qui satisdare cogantur, &c. C. 2. tit. 57. de satisdando.

1. Ut judicia rata sint, effectum suum consequantur, nec per alterutram partem eludantur, opus est cautione.

2. Cautio, in genere, est actus, quo alium securiorem reddimus. *l. 188. §. 1. de V. S. l. 1. h. t.* Est vel nuda, vel non nuda.

Cautio nuda est cautio, quæ fit nuda repromissione. *arg. tit. qui satisd. &c.*

Cautio non nuda est cautio, quæ fit vel pignoribus, vel juramento, vel fidejussoribus. *arg. d. t.* hæc in specie, vocatur satisdatio.

Satisdatio est cautio, quæ fit datis fidejussoribus. *l. 1. h. t. supra p. 160. pr. p. 235. §. 9.* plura dicemus in titulo *de officio judicis.*

3. Hic consideratur, vel secundum jus antiquum, vel secundum jus novum. Jus antiquum proponitur sub triplici differentia.

(1) Actionis in rem, & personam (2) actoris & rei (3) personarum principalium, & pro his intervenientium. *pr. §. 1. J. h. t.*

Lib. 46. tit. 7. judicatum solvi. tit. 8. rem ratam haberi & de ratihabitione.

4. Cautio judicatum solvi est cautio, quæ exigitur, si per alium reus defendatur, ut judicatum exsolvatur. *fac. l. 6. judicat. solvi.*

Præstatur vel ab ipso reo procuratorem constituente: vel ab eo, qui rei absentis defensionem suscipit. §. 4. J. *h. t. l. 10. h. t.*

Actori in ipso litis initio, datis fidejussoribus. *l. un. C. de satid.* si ipse quis caveat pro suo procuratore, ejus fidejussor existit, & præter satisdationem, debet cavere hypotheca rerum suarum. *d. §. 4. J. h. t.*

Etiam, se tempore recitandæ sententiæ, in judicium venturum. *d. §. 4. in fin. J. h. t.*

Continet tres clausulas. *l. 6. judicat. solvi.* (1) de re judicata solvenda à qua, quia excellentior est, denominatur.

(2) De re defendenda: ut, si viri boni arbitratu non defendatur reus, actor ab eo, & ejus fidejussore exigat id, quod sua interest. *l. 5. §. f. l. 7. 9. 13. judic. solvi.*

Committitur, si lis sit contestata, adhuc duret, & res in solidum non defendatur. *l. 13. 17. h. t.* secus, si quis existere possit, qui defendat. *l. 3. §. 9. d. t.* Si unus ex pluribus fidejussoribus litem fuerit contestatus, reo defensio adhuc permittitur, & fidejussor absolvitur: si fuerit condemnatus, ipsi negatur. *d. l. 3. §. fin. l. 4. 5. pr. h. t.* sicut & stipulatio evanescit, lite finita, per transactionem, solutionem, vel alium modum. *d. l. 13. in fin. pr. h. t. l. 20. de accept.* etiam committitur post sententiam, quoad clausulam, *judicatum solvi.* condemnatis conceditur dilatio legalis. *l. 1. h. t.* gaudent beneficio divisionis. *l. 16. eod.* (3) de dolo malo: i. e. dolum malum absuturum. *d. l. 6. h. t.* refertur ad initium cautionis, tempus præsens, & futurum. *l. 19. pr. §. 2. h. t.* committitur unoquoque

quoque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

quoque horum temporum. *d. l. 19. pr.* Semel tantum, & ex una causa commissa amplius committi nequit. *l. 5. §. 2. h. t.* modo una sit persona, & ex eadam causa id, quod in universum interest, petatur, aliâs secus est. *l. fin. h. t. Struv. Ex. 47. th. ex una 109.*

5. Si appellatio interponatur fidejussor non liberatur, nisi nominatim de eo, quod *hic judex e. g. Sempronius* judicaverit, fidejubeat. *pr. l. 3. l. 20. judic. solvi.* Cessat etiam ejus effectus, si vel actio, vel litigantis persona mutata fuerit. *arg. l. 3. pr. l. 7. l. 13. pr. h. t.*

6. Jure novo, quo magistratus citat, reus cavere debet, judicio sisti; sive, se usque ad terminum litis in judicio permansurum. §. 2. J. *de satisdat.* aut, si procuratorem præsens constituat, se judicatum soluturum, §. 4. J. *h. t.* quid jure Saxon. obtineat? vide *Struv. Ex. 5. th. caterum. 32. in med.*

7. Quando de procuratore actoris dubitatur, statim ab initio litis, interdum post eam: si sc. tunc demum novus interveniat. *arg. l. 2. C. de consort. ejusd. lit.* præstanda est cautio *rem ratam haberi. l. 21. rem rat. haberi. §. 3. J. h. t. l. 1. C. de procurat. l. 40. §. 3. eod.* si de mandato certo constet, ea non est opus. §. 3. J. *h. t. l. 1. C. de procurat.* sicut nec e contrario admittitur, ne quidem cum cautione, si plane nullum habeat: nisi sit conjuncta persona. *l. 12. 21. C. de procurat. vide p. 626.*

8. Cautio de rato, vel rem ratam haberi, est cautio, qua quis ab eo, qui nomine alterius, de cujus mandato non constat, aliquid agit, sibi vult promitti, eum rem ratam habiturum. §. 3. J. *h. t. l. 3. §. 1. l. 8. §. fin. h. t.*

9. Hæc stipulatio committitur, si dominus ratam rem non habuerit; neque expresse. *l. 12. §. 1. h. t.* neque tacite. *l. 5. d. t.*

Tacite fit ratihabitio: si dominus litem à falso procuratore cœptam reassumat. *d. l. 5.* vel, ex contractu alterius agat. *l. 66. de fidej.* si literas recipiat à tali procuratore. *arg. l. 16. ad Sctum Maced.* expensas litis solvat. *Brun. ad l. 5.* Si pro parte tantum ratam habuerit, committitur tantum pro parte. *l. 18. h. t.* Si ab initio ratam non habeat, postea, mutata voluntate, id faciat, stricto jure stipulatio est commissa, doli tamen exceptione promissor se tueri potest. *l. 12. §. 2. h. t.*

10. Agitur adversus promissorem, & ejus successores. *arg. l. 22. §. 7. h. t.* in id quod interest stipulatoris. *l. 13. 19. eod.* Ratihabitio retrotrahitur, si nihil obstet. e.g. nisi requiratur speciale mandatum; actus intra certum tempus fieri debeat, tempore isto præterlapso. *l. 24. h. t.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

11. Hodie actor cavet, quod inter duos à tempore porrecti libelli menses litem velit contestari. *Novell.* 99. *c.* 11. ad ejus finem in ea permanere. *Nov.* 112. *c.* 2. *auth. generaliter C. de episcop. & cler.* expensas solvere, si injuste litem moverit. *d. Novel.* 112. *c.* 2. De jure Saxonico, vide *Struv. d. Ex.* 5. *th. cæterum.* 32.

12. Defensor est, qui sine mandato alium in judicio defendit. cavet judicatum solvi. §. 5. J. *h. t.* si sit actio in rem, etiam de rato. *l.* 40. §. 2. *de procurat. vide p.* 631. *pr.*

13. Cæterum hæc omnia apertius & perfectius à quotidiano judiciorum usu in ipsis rerum documentis apparent. §. 6. J. *h. t.*

Titulus XII.

De perpetuis & temporalibus actionibus, & quæ ad heredes, & in heredes transeunt.

1. Actiones, quæ ex lege, Scto, constitutionibus principum proficiscebantur, sive civiles, olim perpetuo, id est, non præfinito certo tempore competebant: quia leges, & similium jurium vis erat perpetua: donec sacræ constitutiones omnibus tam in rem, quam in personam, certos fines publicæ utilitatis causa, sc. ne lites essent immortales, & dominia in incerto, dederunt. ita ut nunc perpetuæ dicantur, quæ interdum intra tres, interdum, 10. vel 20. interdum 30. vel 40. annos institui possunt. *tot. tit. C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.*

2. Prætoriæ plerumque intra annum dantur: quia prætoris imperium tamdiu durabat. aliquando tamen etiam sunt perpetuæ, id est, usque ad finem à legibus introductum competunt, postquam non tam prætorem, quam præturam spectari placuit. *Vinn. h. t. n.* 1. *in fin. med.* quales sunt pleræque rei persecutoriæ. ut publiciana, de constituta pecunia, ex jurejurando, exercitoria, institoria, de peculio &c. nisi expresse anno fuerint inclusæ. *l.* 35. *in fin. pr. de O. & A.* sic actiones prætoriæ mixtæ post annum in simplum dantur. *l.* 14. §. 1. *quod metus causa l.* 1. *de public.*

Item perpetuæ sunt, quas bonorum possessori accomodat, cæterisque qui heredis loco sunt: ut est fideicommissaria hereditatis petitio. vide tamen *Vinn. h. t. in fin.* & possessoria hereditatis petitio.

In de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

In delictis : actio furti manifesti, ea quæ datur de furto aut damno in navi, caupona, aut stabulo. *l. ult. §. ult. naut. caup. & stabul.* actio adversus publicanos. *l.* 13. *§.ult.de publican.* in factum de agrimensoribus. *l.* 1. *pr. junct. l.* 4. *si mens. falf. mod dixer. adde l.* 1. *pr.* 13. *de servo corrupto. pr.* J. *h. t.* plura refert. *Struv. Ex.* 46. *th.* 77.

3. Actio in rem, si competat de re mobili, durat triennium. *arg. pr.* J. *de usucap.* si de re immobili & servitutibus inter præsentes 10. inter absentes 20, annos. *l. fin.* C. *de præscript. long. tempor. vide tamen l.* 3. C. *de præscript* 30. *vel* 40. *ann. & ibi Gothofr. in not.* in criminalibus 20. *l.* 12. C. *ad L. Corn. de falf.* actionibus in personam 30. hypothecariæ, actionibus in judicium deductis 40. annis præscribitur *l.* 1. C. *de annal. except. l.* 3. *l.* 7. §. 1. *l.* 9. C. *de præscript.* 30. *vel* 40.

Non omnes actiones, quæ in aliquem aut ipso jure competunt, aut à prætore dantur, dantur in heredem §. 1. J. *h. t.* aut heredibus.

4. Ut hoc sciamus : distinguendum erit inter actiones in rem, in personam, & mixtas.

5. Actiones in rem heredibus dantur, quatenus ipsi sunt rei domini & in universum defuncti jus succedunt. *l.* 59. *de R.* J. *l.* 37. *de acquir. heredit.*

In heredes, quatenus possident : quia sc. non veniunt ex obligatione personæ, sed rem sequuntur & possessorem. *l.* 2. C. *de hered. action. l.* 42. 55. *de R. V.* aliud est, si defunctus dolo desierit possidere : tunc enim conveniuntur pro portionibus hereditariis. *arg. l.* 52. *de R. V. l.* 12. *in fin. ad exhib.* idem obtinet, quando legatarii contra eos agunt actione hypothecaria. *l.* 1. *in fin.* C. *commun. de legat.*

6. Actiones in personam, quæ oriuntur ex obligatione, sive ex contractu vel similibus negotiis licitis, ut pollicitatione, pacto legitimo: sive ex delicto, vel quasi delicto, heredibus dantur, etiamsi eorum nulla facta sit mentio. *arg. l.* 8. *de tribut. act. l.* 13. C. *de contrah. stipulat.* si sint plures unius defuncti, unicuique pro potione hereditatis : quia ipso jure inter eos dividuntur, *ut supra vidimus in tit. de obligat. quæ ex quasi contractu. nasc. p.* 645. *junge* Carpz. *p.* 2. *c.* 20. *def.* 2.

Adversus heredes ex contractu descendentes in solidum dantur. si sint plures, in unumquemque pro rata hereditatis. vide *l.* 157. *de R.* J. *l.* 2. C. *de heredit. action.* etiamsi defunctus dolo fuerit versatus, & inde nihil ad eos pervenerit. *d. l.* 157. *de R.* J. quia eadem tenentur actione, qua defunctus, & cum ipsa hæreditate hoc in eos transit. *l.* 12. 49. *de O. & A. Grot. l.* 2. *c.* 21. §. 19.

Ali-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Aliquando tamen, ſcil. ſi contractus non ſit bonæ fidei, cujus naturæ doli præſtatio ineſt, ſed ſtricti juris, non tenentur ob dolum defuncti, ſi ad eos nihil pervenerit, & clauſula non fuerit adjecta, dolum malum abfuturum: his enim contractibus ſua natura doli præſtatio non ineſt. *l.* 152. §. *fin. de R.* J. §. 2. *in med. J. h. t.* Alii hunc paragraphum aliter & varie interpretantur. vide *Struv. d. Ex.* 46. *th.* 79. *in med. Vinn. h. t.* §. 1. *n.* 4.

7. Actiones ex delictis privatis heredibus dantur; quia oriuntur ex obligatione quæ in eos transmittitur. ſive actio ſit rei perſecutoria, ſive pœnalis. §. 1. J. *h. t.*

Excipe injuriarum & pœnales alias, quibus injuria ſingulariter perſonæ illata vindicatur: qualis eſt actio de calumniatoribus, querela inofficioſi teſtamenti, inofficioſæ donationis, qua revocatur donatio ob ingratitudinem. quia defunctus eam remiſiſſe cenſetur, dum mortuus eſt, & eam non præparavit: ſive, de injuria conqueſtus non eſt. §. *ult.* J. *de injur. junct. d.* §. 1. *in med.*

In heredes tranſmittuntur, quando defunctus litem eſt conteſtatus: quia in ea quaſi contrahitur. *l.* 3. §. 11. *de pecul.* & ſemel judicio incluſæ pepetuantur. *l.* 139. *pr. de R. J.* An idem obtineat, ſi reus delictum ſit confeſſus & mortuus? *vide Pichard. h. t.* §. 1. aliâs dantur, non in ſolidum, ſed quatenus ad eos pervenit: ut ſcil. extorqueatur turpe lucrum. *l.* 5. *pr. de calumniator. arg. l.* 4. §. 5. *l.* 5. 6. 7. *de alienat. judicii mutandi cauſ. fact.* ſi ad eos nihil pervenerit, jure civili non conveniuntur: quia delicta inhærent perſonæ propter male meritum, & in heredes non tranſeunt, neque in iis defunctum repræſentant. *Grot.* 2. *c.* 21. §. 13. excipe condictionem furtivam, quæ in ſolidum datur, etſi nihil ad eos pervenerit. *l.* 9. *de condict. furtiv.* Alii omnes rei perſecutorias in heredes dant in ſolidum. *vide Pichard. d. l.* Nos priorem opinionem præferimus: quia ſic volunt & ratio & textus. argumentum à contrario ſenſu, quod deducunt ex §. 1. ſc. actiones ex maleficiis pœnales in heredes non dantur. E rei perſecutoriæ, hîc non probat.

Jure canonico heredes pro viribus hereditatis tenentur, licet ex delicto nihil ad eos pervenerit, nec lis fuerit conteſtata: ad exonerandam conſcientiam defuncti, *cap. ult. X. de ſepulchr.*

8, Actiones ex delictis pœnales in heredes non dantur. §. 1. J. *h. t.* quia pœna debet tenere ſuos authores. *l.* 12. C. *de pœn.* propter male meritum, *ut dictum*, quod non tranſit: licet ex delicto ad heredes

aliquid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

aliquid pervenerit: hoc enim alia actione repetendum quam pœnali. *Struv. d. Ex.* 46. *th. pœnales.* 33. excipe si lis fuerit contestata, *ut modo dictum.*

9. Actiones mixtæ ex pœna & rei persecutione heredibus dantur, sed non in heredes: nisi ratione rei, & in quantum ad eos pervenit. *l.* 5. *de calumniator.* aut, ubi dolo successoris factum est, quo minus ad se perveniret. *l.* 27. *de dol. mal.* Non obst. *l.* 2. §. *fin. vi bon. rapt.*

10. Actiones populares heredibus dantur, quatenus sunt de populo; in heredes non dantur, quatenus sunt pœnales. *l.* 5. §. 5. *de his qui effuder. vel dejecer.* sed tantum in quantum ad eos pervenit. *arg. l.* 5. *de calumniat.* vel quando lis est contestata. *l.* 12. *pr. de V. S.*

11. Accusationes ex criminibus extraordinariis, & publicis, heredibus dantur, non qua talibus, sed ut cuivis de populo: in heredes non dantur, quando pœna infligenda petitur, vel delinquenti, vel mulcta fisco applicatur: etiamsi contra defunctum jam motæ fuerint. *arg. l.* 3. §. 4. *de accusat. l.* 3. *l. penult.* C. *si reus vel accusat. mort. fuer.* quia illa demum pœna lite contestata in heredes transit, quæ actori est applicanda, ad hanc enim quasi contractus pertinet, qui inducitur ex litis contestatione, non ad accusationes criminales. quare nec in delictis privatis, si criminaliter agatur, actio in heredes datur post litem contestatam. *Carpz. lib.* 3. *resp.* 39. Nec obstat: quod Deus in lege Hebræis data, paternam impietatem in posteros se vindicaturum, minatur: quia habet jus dominii plenissimum, ut in res nostras ita in vitam nostram, ut munus suum sine ulla causa, & quovis tempore auferre cuivis quando vult possit. *Grot.* 2. *c.* 21. §. 14.

Excipiuntur quædam crimina publica quo refertur (1) crimen perduellionis. *l.* 5. §. 1. C. *ad L. Jul. Majest.* (2) Judicium repetundarum. *l.* 2. *ad L. Jul. repetund.* peculatus *l. penult. l. ult. ad L. Jul. pecul.* 1. 2. *C. eod.* de residuis. *l.* 15. §. 3. *ad SC. Turpill.* ex quibus adversus heredes intra annum à morte antecessotis datur actio in quadruplum, post eum, quatenus ad eos pervenit. *Grot. d. l.* 2. *c.* 21. §. 13. 14. ubi inquirit in Justitiam. *l.* 5. *C. ad L. Jul. Majestat.* junge hîc *l.* 22. *C. de pœn.* quæ secundum quosdam DD. corrigere videtur. *d. l.* 5. quia est posterior, & eorundem Imperatorum.

12. Concurrunt sæpe propter unum idemque negotium plures actiones. Concurrere dicuntur, cum plures eidem actori adversus eundem reum crica eandem rem competunt ex una vel diversis causis. *l.* 10. *de act. empt. l.* 130. *de R. J. l.* 1. *de arbor. furt. cæs.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

13. Requiritur (1) ut concurrant circa eandem rem aut factum, aut, ut saltem occasione istius competant. sic, propter verberea datur actio injuriarum & legis Aquiliæ: hac de damno, ista de injuria agimus. *l. 32. 34. pr. de O. & A. junge l. 1. vi bon. rapt. l. 2. pr. §. 1. de privat. delict.*

(2) Dentur contra eundem: si enim propter eandem rem contra diversos instituantur, non est concursus actionum. e. g. furtum Titius fecit Sempronio, Gajus rem istam Titio iterum surripuit, Sempronius cum utroque habet actionem furti. *l. 76. §. 1. de furt.*

14. Concursus est triplex. (1) electivus, quando, una actione electa, nullus est regressus ad aliam, licet per electam quis nihil obtinuerit. *l. 9. §. 1. de tributor. act. junct. l. 1. C. de furt.* (2) successivus, quando, si una actione non consequamur, quod intendimus, habemus recursum ad aliam. altera alteram tantum consumit per consecutionem ejus quod debetur. *l. 76. §. 8. de leg. 11.* (3) cumulativus, quando ex omnibus commodum licet consequi. *arg. l. 28. de novat. l. 2. §. 3. de privat. delict.* Struv. *d. Ex. 46. th. sit autem. 90. & seqq.* ubi ad ea, quæ objiciuntur, respondet.

15. Circa concursum observanda divisio actionum, qua distinguntur in rei persecutorias, pœnales, & mixtas. In rei persecutoriis, prima regula est: rei persecutoriæ actiones ex una eademque causa generaliori sive communi competentes, inter se concurrentes, altera alteram tollit, si simpliciter ad idem tendant. *arg. l. 53. pr. de O. & A. l. 57. de R. J.* quia bona fides non patitur, ut bis idem exigatur. *d. l. 57. de R. J.* neque actoribus eo fine plures actiones dantur, ut omnibus iis uti possint, sed, ut laxior sit agendi facultas, & unam eligant, qua rem petere velint. *l. 76. §. penult. de Legat. 2.*

Si in his actionibus concurrentibus diversum quid, sive plus continetur, in eo quod diversum, sive plus est, altera alteram non tollit, sed solum in eo, in quo concurrunt. *l. 41. §. 1. de O. & A.* sic actio ad exhibendum non tollit rei vindicationem: quia hæc ad restitutionem, illa ad id, ut res in publicum producatur, dari solet. *l. 9. de R. V. l. 2. 3. §. 9. ad exhib.*

Hîc non distinguitur, quale sit factum propter quod dantur: an sit contractus, an delictum. e. g. si colonus aliquid subtrahat ex fundo, vel actione locati, vel condictione furtiva ago. *l. 34. §. fin. de O. & A. l. 71. pr. de furt. Struv. d. Ex. 46. th. 93.* ubi videbis responsiones ad leges obstantes.

16. Al-

16. Altera regula est: actiones rei persecutoriæ ex diversis causis, sive factis competentes se invicem non tollunt, sed concurrunt cumulative, ita ut quis utraque possit agere succedanee, sive ad diversa, sive ad unum consequendum tendant: *l.* 14. §. 2. *de except. rei judicat. l.* 18. *de O. & A. l.* 10. *de act empt.* nisi in actionibus in personam bis debeatur ex causa lucrativa. §.6. *J. de legat. l.*17. *de O. & A.* in actionibus in rem dantur, non ideo, ut quis eandem rem sæpius possit consequi, sed ut quod non obtinuit ex priori causa, obtineat ex posteriori. hinc expedit, ut semper causa adjecta res vindicetur, e. g. quia forte alicui est donata: tunc enim, licet ex hac vindicare non possit, potest adhuc ex alia, si eam habeat: contra, si generaliter & simpliciter vindicet, & succumbat, amplius agere non potest. *l.* 11. §. 1. 2. *l.* 14. §. 2. *de except. rei judicatæ.*

17. In actionibus pœnalibus prima regula est: si oriantur ex diversis delictis singulis in solidum licet experiri: quia nunquam plura delicta concurrentia faciunt, ut ullius impunitas detur, neque delictum ob aliud delictum minuit pœnam. *l.* 32. §. *fin. ad L. Aquil. l.* 130. *de R. J. l.* 2. *pr. de privat. delict.* idem est, si in uno facto intentio fuerit plura delicta committendi. *l.* 5. §. 1. *ad L. Aquil.*

Secunda; si concurrant ex uno facto plures actiones, omnibus agi potest, sed altera alteram consumit, si in ea non sit plus. *l.* 52. §. *fin. de furt. l.* 1. *vi bonor. raptor.*

Tertia, actiones pœnales civiles ex delicto & accusationes publicæ, sive, actiones criminales si concurrant, nullum fit præjudicium alterutri, sed potest utraque institui: quia ad diversa competunt. *l. un. C. quando civil. actio criminali præjud.* Non obst. *l.* 4. *de publ. jud.* vide responsionem *d. Ex.* 46. *th.* 95. *in fin.*

81. Actiones mixtæ, si concurrant cum rei persecutoria, non consumuntur per hanc, quatenus sunt pœnales, sed quoad simplum, sive rem. *l.* 18. §. 1. *commod. l.* 34. §. *fin. de O. & A. l.* 48. *ad L. Aquil. & ibi Gothofr.*

Excipe actiones mixtas arbitrarias, quarum natura est, ut, restituta re, poena vitetur: adeoque, si quis rem fuerit consecutus, non potest, sive ipsa actione mixta, sive alia pœnali, pœnam adhuc persequi. §. 31. *J. de act. l.* 9. §. 6. *quod metus causa. d. Ex.* 46. *th.* 99. unde supple quæ objici possunt.

Si concurrant cum mere pœnalibus, consumuntur quoad pœnam: nisi forte in alterutra etiam quoad hanc amplius sit, semper enim alterutra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

consequimur adhuc id, quod amplius est. *l.* 88. *de furt. l.* 1. *penult. vi bonor. raptor. l.* 34. *pr. de O. & A. Cujac. l.* 8. *obs.* 24. *d. Ex.* 46. *th.* 98. ubi habentur plura, quæ obstant.

Si concurrant mere pœnalis & rei persecutoria altera alteram non consumit, sed utraque recte quis experitur: quia tendunt ad diversa. *l.* 7. §. 1. *de condict. furt. arg.* §. *fin. J. de obligat. quæ ex quasi del. l.* 54. §. 3. *de furt. d. Ex.* 46. *th.* 97. unde sume responsiones ad ea quæ obstant.

19. Plures actiones jure civili Romano regulariter uno libello cumulari, sive comprehendi, non possunt: verum, quando concurrunt ejusdem rei nomine, una tantum quasi uno libello, unoque judicio experiri quis potest, & debet; nisi actor sit incertus, qua actione sit experiendum. *l.* 43. §. 1. *de R. J. l.* 1. §. 4. *quod legatorum.*

Alii putant, etiam jure civili cumulationem permitti, adeo ut, qui excipit eam prohibitam esse, probare cogatur. Pro hac opinione adducunt. *l.* 11. *de jurisdict.* Nos in puncto juris priorem sententiam præferimus: quia nullus est textus, qui hanc cumulationem probat. neque *l.* 11. quicquam pro contraria opinione facit. imo, contrarium potius inde patet: quia ibi non dicitur, quod in eodem libello plures actiones cumulari possint, sed tantum, quod plures actiones coram eodem judice, diversis tamen libellis, possint institui. *junge l.* 56. §. 1. *de furt.* vide hîc *Umm. ad process. disput.* 6. *th.* 13. qui contrariam opinionem sequitur. usu fori cumulatio admittitur, & distingui solet in Successivam, alternativam, & simultaneam.

20. Successiva est, quando in eodem libello plures proponuntur actiones, ita ut una post alteram decidi debeat. sic cumulari volunt querelam inofficiosi & petitionem hereditatis, actionem ad exhibendum cum rei vindicatione.

21. Alternativa, si ob incertitudinem duæ proponuntur actiones, ut, si hac actor non possit consequi, consequatur altera. sic cumulant vindicationem, & publicianam.

22. Simultanea est, quando in eodem libello plures actiones simul proponuntur, ut una sententia decidantur. e. g. actio injuriarum, & ad palinodiam.

Ab hac simultanea cumulatione excipiuntur (1) actiones, quæ sibi invicem præjudicium adferunt. sic non potest cumulari rei vindicatio, & confessoria actio, pro asserendo jure in eadem re: rei vindicatio cum actione communi dividundo.

Ac-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

(2) Accusatio criminalis: quæ non potest conjungi cum civili, nisi altera incidenter tractetur. *l. pen. C. de ordine judicior. Brunn. ad l. f. eod.*

(3) Interdictum retinendæ possessionis cum rei vindicatione. *l.* 13. *C. de R. V. d. Ex.* 46. *th.* 100.

Hæc, quæ de concursu & de cumulatione actionum diximus, potuissent etiam tractari in fine tituli *de act.*

Titulus XIII.

De Exceptionibus.

Lib. 44. *tit.* 1. *de except. præscript. & præjudiciis.* C. 8. *tit.* 36. *de except. & præscript.*

23. Actiones valent, & contra nos dantur, usque dum infirmantur, vel ipso jure, vel ope exceptionis: de priori dictum est in titulo, *quib. mod. toll. obligatio.* de posteriori agitur hîc.

24. Quando titulus per se est justus in obligatione, jure civili valet, & parit actionem, quæ tamen, consideratis certis circumstantiis, ob æquitatis defectum iniqua esse potest. e. g. metu quis alium cogit ad emendum, titulus emptionis jure civili justus est, & per se parit obligationem & actionem, verum, considerata circumstantia, quod metu coactus contraxerit, cum tamen liber requiratur consensus, iniquum est, si condemnetur, & actio excluditur per exceptionem, quod metus causa. Idem obtinet in reliquis. *vide pr.* §. 1. *seqq.* J. *h. t.*

25. Exceptio vel consideratur ut proponenda, & est jus excludendi id, quod ob actore intenditur; vel ut proposita in judicio, & est exclusio actionis in judicium deductæ. *pr.* §. 1. *in fin.* J. *h. t.* junge *l.* 22. *eod.* ubi dicitur, quod sit conditio. rationem vide apud Struv. *Ex.* 46. *th.* 2. Est vel temporalis, sive dilatoria, vel perpetua, sive peremptoria. §. 8. 9. 10. J. *h. t.* Exceptio temporalis, vel dilatoria est exceptio, quæ ad tempus actionem excludit, vel differt.

Exceptio perpetua & peremptoria est exceptio, quæ perpetuo actionem excludit, vel perimit. Alii eam etiam dividunt in exceptionem juris & facti, per quam negatur actori actio competere, & quod eam sine ullo jure agendi habeat, vocatur exceptio non competentis actionis; verum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

est excogitata ab interpretibus, neque juri nostro conformis: sicut enim prætor actionem non dabat, nisi jure competentem, ita nec exceptionem. *Schilter. in append. ad tit. de exceptionibus ad lib.* 44. vide tamen argumentum titul. *quarum rerum actio non datur. Hahn. in not. ad Wesenbec. h. t. n.* 2. *& dict. tit. quarum rerum actio non datur. Brun. ad l.* 1. *h. t.*

26. Dilatoriæ vel ad judicium pertinent, vel ad causam in judicium deductam.

Judicium respicientes concernunt, vel personas, quæ judicium constituunt, vel modum procedendi, vel judicii circumstantias. Personas respiciunt (1) istæ, quæ opponuntur judici: ut est (*a*) exceptio fori incompetentis. *arg. l. penult. l. ult. C. de judic.* (*b*) præventionis, quando quis citatur ad judicem super illa lite, quæ jam coram alio pendet. *l. ult. C. de in jus voc. Cujac.* 10. *obs.* 10. *lit.* 23. *obs.* 11. (*c*) litis pendentis. *l.* 30. *de judic.* differt jure civili ab illa. *arg. l.* 1. §. 1. *de litig. l.* 2. *C. eod.* licet moribus sint confusa: quia per citationem à judice competente factam & reo legitime insinuatam inducitur litis pendentia. *Gail.* 2. *obs.* 74. modo reus non fuerit contumax, licet actor ipse postea non comparuerit: reus enim, qui comparuit, potest exceptione litis pendentis uti, si actor in alio judicio actionem velit instituere (*d*) judicis suspecti (*e*) inhabilitatis. (2) quæ opponuntur actori: ut est exceptio non impetratæ veniæ. Reo: exceptio revocandi domum. Utrique & actori & reo: cautionis, inhabilitatis, contumaciæ, justi impedimenti. procuratoribus, & defensoribus: exceptio illegitimationis.

27. Modum procedendi spectat exceptio inepti libelli. sive generalis, obscuri, sub & obreptionis: vocatur etiam præscriptio mendaciorum. *l.* 2. *C. si contra jus & utilitat. publ.* ineptæ cumulationis, exceptio præjudicii. *l.* 21. *h. t.*

Ad extrinsecas judicii circumstantias pertinet exceptio loci non tuti, temporis angusti, feriarum.

28. Causam concernunt exceptio plus petitionis, pactum de non petendo ad certum tempus, exceptio moratoria. *l.* 2. *C. de prec. Imperator. offerend.* exceptio competentiæ, spolii, quam spoliatus opponit isti, qui eum spoliavit, ut ante omnia restituatur, & est probanda intra 15. dies. *l.* 1. *de restitutio. spoliat. in Sexto. l.* 1. §. 23. *de vi & vi armat.* exceptio excussionis, laudationis. vide de his omnibus. *Struv. Ex.* 46. *th.* 5. *&* 6.

29. Dila-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

29. Dilatoriæ regulariter ante litis contestationem sunt opponendæ, & probandæ, si judicium ipsum concernant. *l. penult. l. ult. C. h. t.* si concernant causam, probari possunt post litem contestatam. *l. 19. C. de probat.* quam legem quidam corrigunt, & pro *dilatoriam* legunt *peremptoriam*, *junge Perez. ad cod. h. t. n. 9.* Sic alii etiam putant corrigendam esse legem 10. *C. de fidej.* nam & ibi in fine habetur de hoc ordine observando, quare (1) delent vocem, *mandator.* (2) in fine pro *condemnatio-nem* legunt *contestationem.*

Dilatoriæ interdum etiam post litem contestatam opponuntur (1) si tunc demum incipiunt competere, aut ad notitiam rei pervenerint. *c. pastoralis. X. h. t.* (2) per reum non steteri, sed forte per judicem, quo minus ante fuerint oppositæ, *arg. l. penult. C. h. t.* (3) contineant gravamen successivum: ut exceptio loci non tuti vel suspecti. *Gail. 1. observ. 52.* & quæ reddunt judicium retro nullum: ut est falsi procuratoris, judicem esse furiosum, vel impuberem, tutorem & curatorem esse nulliter datum. *Gail. 1. obs. 47. 2. obs. 107. vide l. 24. C. de procurat. c. 67. X. de appellat.*

(4) Tertius etiam post litem contestatam judicem accusare, & tales exceptiones opponere potest. *arg. l. 16. pr. C. de judic.* (5) si ante litem contestatam de iis reservandis quis potestatus fuerit. *c. 4. X. h. t. Gail. l. 1. obs. 72.* Interdum, ne quidem ante ejus contestationem (1) si terminus à judice præfixus effluxerit, *c. pastoral. X. de except.* (2) illis expresse fuerit renunciatum. *l. 57. §. 1. de procurat.* Licet plures, imo diversas, successive opponere. *l. 5. 8. h. t.* nisi quis mendacii fuerit convictus: quia tunc nulla amplius juvatur. *l. 43. pr. de R. J. arg. l. 22. §. fin. de noxali act. junct. l. 1. §. 15. si quadrup. pauper. fecisse dicat.* & sic etiam differunt ab actionibus, quæ jure civili in uno libello cumulari non possint. *l. 6. de except. rei judicat.* exempla mendacii vide in *auth. contra. C. de non numerat. pec. l. 22. de re jud. l. 67. §. 3. pro soc. l. 10. §. 1. de fidejuss.* etiam tansitus est permissus, id est, ab una exceptione ad alteram licet confugere. Gloss. in *cap. auditis. X. de præscript.* nisi judex certum terminum præfixerit, intra quem omnes sint proponendæ. *cap. pastoral. X. h. t.* quomodo multis in locis constitutum, & moribus receptum est *Wiesenb. h. t. n. 8.*

30. Peremptoriæ sunt: doli, metus, erroris, non numeratæ pecuniæ, Scti Macedoniani, Velleiani, minorennitatis, rei venditæ, pretii non soluti, pacti de non petendo in perpetuum, jurisjurandi, rei judicatæ, transactionis, præscriptionis, rei litigiosæ.

31. Opponuntur & ante, & post litem contestatam, post quam etiam probantur. *l. 4. 8. l. 9. C. h. t.* Quæ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Quædam à doctoribus vocantur privilegiatæ, quæ faciunt ad excludendam litis contestationem, & ipsum processum finiunt, statim proponuntur & probantur. ut est exceptio rei judicatæ, præscriptionis, solutionis, actionis non competentis, acceptilationis, collationis, confessionis, transactionis, jurisjurandi. de quibus *Hahn. ad Wesenb. h. t.*

32. Quædam etiam post sententiam opponi possunt ad impediendam executionem. ut est exceptio solutionis, Sćti vellejani, Macedoniani, non numeratæ pecuniæ, compensationis. vide *l. 11. ad SCtum Maced.* Aliâs regulariter post conclusionem in causa non admittuntur exceptiones: quia non amplius audiuntur probationes.

33. Præterea aliæ sunt reales, quæ rei sive causæ cohærent, cum ea ad successores transeunt, fidejussoribus etiam prosunt. ut exceptio rei judicatæ, doli, pacti de non petendo, Sćti Vellej. *l. 7. §. 1. h. t.*

Aliæ sunt personales, quæ personæ cohærent, sive ad personam restrictæ sunt, fidejussoribus non competunt: ut est exceptio competentiæ, cessionis bonorum. *§. ult. J. de replicat.*

Alii addunt mixtas, quæ tam ob conditionem personæ, quam rem conceduntur. ut exceptio SC. Maced. Vellej. *Brunnem. ad l. 7. 19. h. t.* verum, ut videtur, citra necessitatem. imo, nulla hîc est mixtura in effectu. minorennitatis est in rem, licet fidejussori non detur: quia sufficit quod in heredes transeat. *arg. l. 196. de R. J.* aliæ sunt prætoriæ. ut exceptio peculii, doli, metus. aliæ civiles. *§. 7. J. h. t. l. 40. de condict. indeb.* quæ ex legibus dantur, ut exceptio rei judicatæ, quæ ex mente Vinnii *h. t. §. 7.* sola occurit in nostro jure, reliquæ dantur ex iis, quæ legis vicem obtinent. sic ex constitutionibus principum est exceptio divisionis, excussionis, quadriennii, quinquenii, 30 annorum &c. ex SC. exceptio SC. Macedoniani, Vellej. &c. Tandem sunt, vel favorabiles vel odiosæ. *l. 40. de condict. inbeb.*

34. Omnis, etiam notoria, opponi debet, neque judex eam omissam supplet. *l. 11. C. de appellat.* unde dicitur: exceptionem rei in facto positam esse & judicem eam non supplere. *Gloss. in l. 5. C. de hered. pet.* Non obstat titulus codicis, *ut quæ desunt advocatis partium judex suppleat:* quia loquitur de supplemento juris, non facti. ut, si litigatores suam intentionem non impleverint, & advocatus vel litigator principalis omiserit, quæ ad causam fundandam maxime pertinent, si legem pro se facientem non adduxerit: quia nota esse debet judci, ut necesse non sit, eam allegari. secus ac factum, quod alias scire nequit.

Alii

Alii limitant hoc in exceptionibus solutionis, præscriptionis, & omnibus, quibus actio ipso jure sublata est.

35. Probari debet a reo: quia in ea est actor. *l. 1. h. t. junct. l. 12. de probat.*

36. Regulariter opponi possunt perpetuo: quia non est inpotestate rei, ut hoc vel illo tempore conveniatur. secus, quam actiones, quæ saltem proponuntur usque ad terminum à lege præfinitum. *l. 5. 6. C. h. t. junct. pr. J. de perpet. & temp. except.*

Excipitur exceptio non numeratæ pecuniæ, quæ tantum datur intra biennium. quidam huc referunt, quando per viam exceptionis vel replicationis aliquis in integrum est restituendus, sc. quod tunc duret usque ad quadriennium: quia hæc exceptio, ut & non numeratæ pecuniæ, potest opponi per modum actionis. Sic exceptionis inofficiosi testamenti concedunt tantum intra quinquennium. *Schilt. Ex. 11. th. 32. Brun. ad l. 6. de temporib. in integrum restitut.*

37. Reus exceptionem opponens non videtur confiteri intentionem actoris. scil. non habetur pro confesso, ut executio contra ipsum competat. *l. 9. de except. junge Fransk. lib. 2. resolut.* 18. onere tamen probandi ipse gravatur, *ut dictum.*

Hinc ex *leg.* 9. *C. h. t.* cautela petenda: aut enim reus confidit actorem nihil probaturum, & actionem simpliciter negare debet. *l.* 4. *C. de edend.* vel credit, actorem probaturum, & opponit exceptionem: vel dubitat, & neque fateatur, neque neget actionem, sed conditionaliter excipiat, & sic suam exceptionem non tenetur statim probare. *confer. Bachov. in not. ad Wesenb. h. t.*

38. Altera pars tituli est de præscriptionibus. Præscriptio in jure varie sumitur: interdum pro exceptione: *l. 8. l. pen. ult. C. h. t. l.* 11. §. *pen. ff. eod.* interdum pro modo acquirendi dominium *arg. tit. de usuc. & præscript.* interdum pro exceptionibus temporalibus, ut in *tit. de divers. & temporal. præscript.* quo in sensu plures hîc accipiunt.

39. Tertia, de præjudiciis, quæ constituunt primam speciem exceptionum.

49. Exceptio præjudicii est exceptio, qua reus ita excludit actionem, ut dicat, per eam non debere fieri præjudicium alteri causæ potiori, quæ prius intentanda, probanda, & decidenda erat. *l. 16. 17. 18. h. t. l. 1. §. 1. fam. ercisc.*

Sequuntur variæ species.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Lib. 44. tit. 2. de exceptione rei judicatæ.

41. Hanc exceptionem proponit is, pro quo judicatum, contra eum, qui litem, sententia & re judicata finitam, denuo instituit. *l.* 6. 11. *arg.* 16. *h. t.*

42. Exceptio rei judicatæ est exceptio, quæ datur reo contra eandem personam, quæ ex eadem causa eandem rem denuo petit. *l.* 12. 13. 14. *h. t.*

43. Requiritur (1) ut idem corpus, sive eadem res petatur, non quidem secundum pristinam qualitatem & quantitatem: quia, licet quid decesserit aut accesserit, tamen exceptio rei judicatæ iterum petenti obstat. e. g. si grex fuerit auctus vel minutus *l.* 14. *pr. l.* 21. §. 1. *h. t.* quia, qui petit rem, petit accessiones & fructus: ut fœtum ex grege *arg. l.* 7. §. 1. *h. t.* nisi accessiones postulentur ex nova causa, prout intelligenda est. *d. l.* 7. §. 3. *h. t.* alii eam corrigunt, & particulam *non* delent, alii aliter. vide *Gothofr. in not. lit. b.* sic, qui totum petiit & victus est, postea partem petere non potest: quia pars est in toto. *l.* 7. *pr. h. t.* nisi desinat esse pars. e.g. domo destructa, licet tigna soluta vindicare: quia tunc censentur alia res. *l.* 7. §. 2. *h. t. vide* p. 202. §. 79. *pr.* sic, si duo corpora fuerint petita, in altero judicio alterutrum peti nequit. *d. l.* 7. *pr.*

Toties igitur eadem res agitur, quoties apud judicem posteriorem id quæritur, quod in priori judicio quæsitum est. *l.* 7. §. 1- 4. *h. t. Struv. d. Ex.* 46. *th. ut vero.* 18. 19.

44. (2) Sit eadem petendi causa proxima. *l.* 11. *pr.* 14. *pr.* 27. *h. t.*

Eadem actio non requiritur, sed sufficit, si eadem quæstio recurrat in secundo judici, quæ in primo ventilata est. sic, si partem fundi petitione hereditatis petiero, & succubuerim, non possum agere familiæ erciscundæ: quia semper recurrit quæstio, an sim cohæres? sed, si aliqua quæstio incidenter occurrat, sententia eam non decidat, in alia lite proponi potest. sic, cum quis absolvitur ab inventarii confectione, quia non fuit in conclusione primi libelli, de hereditate, an scil. heres sit? agere potest. Alii distinguunt: an plene de causa incidente cognoscatur, an summarie: illo casu obstare dicunt exceptionem rei judicatæ, non vero hoc. idem obtinet, quando judex non potest principaliter cognoscere de causa incidente, quia aliud forum habet. ut sunt e. g. causæ matrimoniales. vide *Brunem. ad l.* 5. *h. t.*

Actio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Actiones personales differunt ab actionibus in rem: scil. eadem res ab eodem ex variis causis potest esse debita. e. g. ex causa depositi, commodati, mutui, empti: & quia in his semper una & definita causa exprimitur, altera alterius petitione non vitiatur. At, quando in rem agitur, non expressa causa, ex qua quis rem suam esse dicit, omnes una petitione comprehenduntur: neque enim amplius quam semel res mea esse potest, sæpius autem deberi. *l.* 14. §. 2. *h. t.*

Hinc consultum est, ut in actione in rem non in genere quis agat, sed certa causa adjecta: quia tunc, etiamsi non obtineat, exceptio rei judicatæ non obstat, verum ex alia causa speciali, qua rem suam dicit, vindicare potest. *l.* 11. §. 2. *h. t.*

Idem obtinet, si in genere prius quis rem vindicaverit, postea dominii causa accesserit. *d. l.* 11. §. 4. *l.* 25. *pr. h. t. Struv. d. Ex.* 46. *th. non igitur.* 21.

45. (3) Ut inter easdem personas, vel, quæ pro talibus habentur, eadem quæstio moveatur: ut si meus procurator vel defensor egerit, aut filius pro patre & viciſſim. sic, qnando antecessor egit, obstat vel prodest successori, tam universali, quam singulari, etiam fidejussori: quia exceptio in rem est. *l.* 3. *l.* 4. *l.* 7. §. 4. *l.* 9. §. *fin. l.* 11. §. 7. 8. *l.* 22. §. *fin. h. t.*

46. Quoad personas administrantes nihil interest; utrum administratio sit publica, vel privata. Sic, sententia lata contra tutorem præjudicat pupillo. *d. l.* 11. §. 7. res autem inter alios judicata, nullum aliis præjudicium facit. *l.* 1. *h. t. tot. tit. C. inter alios acta vel judic. aliis non nocere.*

47. Nec executio contra tertium non auditum est instituenda. *Gail. lib.* 1. *obs.* 118. nisi (1) jus ejus à jure litigantis dependeat, *l.* 63. *de re jud.* (2) res sit litigiosa, quæ sine novo processu à tertio possessore vindicari potest. *l.* 2. *C. de litigios.* (3) in alterius fraudem facta sit alienatio. *arg.* §. 6. *J. de act.* (4) cedens sit condemnatus: quia executio fieri potest contra cessionarium. *arg. l.* 3. *C. de novat. junct. l.* 18. *pr. de compensat. vide p.* 683. *in med.* Brunnem. ad *l.* 4. *h. t.*

48. Datur, non solum in causis civilibus, sed & in criminalibus. hinc, si quis in uno loco fuerit absolutus, ideo, quod innocentiam suam priori judici plene probaverit, in alio amplius puniri non potest. *arg. l.* 3. *in fin. l.* 6. §. *ult. nautæ, caup. stabular. l.* 57. *de R. J.*

49. Sequitur ex his, quod, quando quis absolvitur, prior obligatio non tollatur ipso jure, sed ope exceptionis rei judicatæ; ne alias lites fiant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

immortales. maxime, si secundus judex diversa pronunciet. *l. 6. h. t.* sive sit naturalis, sive civilis: quia post sententiam adhuc peti potest, nec judex eam dicendo hoc agit, ut obligationem tollat, sed ut id, quod in veritate est, pronuntiet, & quid juris est declaret.

Lib. 44. tit. 3. de diversis temporalibus præscriptionibus & accessionibus possessionum.

51. Præscriptio alia est rerum, *de qua dictum in tit. de præscript.* alia temporis, de qua hîc.

52. Potest referri ad duo genera, (1) actiones temporales, quibus opponitur exceptio illius temporis finiti, quo actio terminatur (2) actus, quibus fatales dies labuntur.

53. Hæc est dierum, mensium, annorum; imo, etiam monenti. h. e. præscriptio, quæ in puncto, sive ex individua temporis parte, currit. sic præscribitur potestati contradicendi quando filiusfam. mutuo accepto litteras mittit ad parentem, mentitus de mandato, nec iste de contraria mente protestetur. *l. 16. ad SCtum Maced.* præscriptio trium dierum, quando intra triduum advocati error est corrigendus. *l. fin. C. de error. adv.* agitur de glande. *l. un. de glande leg.* post judicem suspectum postulatum arbiter est eligendus. *l. fin. C. de judic.* decem, in interponenda appellatione. *l. pen. C. de recept. arbitr. N. 23. c. 1. 119. c. 4.* in sententia arbitri confirmanda. *l. pen. C. de recept. arbitr.* quindecim, ultra quos testes non coguntur manere in judicio. *l. pen. C. de test.* nec intra 15. paschæ dies fieri potest debitorum exactio. *arg. l. 8. C. de fer.* viginti, quando in judicium citatis conceditur facultas deliberandi, an cedere, an contendere, an judicem recusare velint? *N. 53. c. 3. N. 96. c. 2.* aliud exemplum est in *l. 1. §. ult. ut omnes jud. tam civil. quam milit. l. 1. §. 1. de fugit.* triginta, contra apochas non solutæ pecuniæ. *l. 14. §. 2. C. de non numerat. pec.* quando apostoli sunt petendi à judice. *l. 24. C. de appellat. N. 126. c. 3.* servi à dominis revocandi. *l. pen. ult. C. qui mil. poss.* abolitio ab accusatione petenda. *l. 3. C. de abolit.* aut, priore accusatore mortuo, aut impedito, repetenda. *l. 3. §. ult. de accusat. l. 10. § fin. ad SC. Turpill.* quando pupillus à pæna commissi est excusandus oblatione vectigalis. *l. 7. §. ult. de publ. & vectig.* aliud exemplum est in *l. 1. §. 1. de liber. agnosc.* quadraginta in *l. 2. §. si non propter 4. sit quis cau. in jud. sist. caus. Gl. & ibi. Gothofr.* quinquaginta, in exccusatione

à tute-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

à tutela vel cura. *l.* 13. *de excusat.* §. 1. *l.* 6. *C. eod.* sexaginta, seu duorum mensium, in petenda re emphyteuticaria jure protimeseos. *l. fin. C. de jur. emphyt.* accusanda uxore adulterii. *l.* 6. *C. ad L. Jul. de adult.* instituenda interdum actione redhibitoria. *l.* 31. §. 22. *l.* 38. *pr. de ædil. edict.* opponenda compensatione fisco. *l.* 46. §. 4. *de jur. fisc.* in exigenda pecunia pupillari à tutore, & denuo fœnori elocanda. *l.* 7. §. 11. *l.* 15. *de administr. & perc. tut.* in exemplo legis 45. §. 10. *de jur. fisc. l. ult. qui sine manumiss. ad libert. l.* 1. 2. §. *fin. C. de temp. appellat. l. pen. C. de fidej. N.* 66. §. 2. 3. *N.* 83. *præf.* §. 2. nonaginta, seu trium mensium, in conficiendo inventario. *l. ult. C. de jur. deliber.* opponenda exceptione non numeratæ dotis. *auth. quod locum. C. de dot. caut. non num.* finienda lite de novo opere ædificando. *l. ult. C. de ædif. priv.* aliud exemplum vide *N.* 115. *c.* 2. centum, in petenda bonorum possessione. *l.* 3. *unde cogn.* quatuor mensium, in probanda causa justæ excusationis à tutore. *l.* 38. *de excusat. tut.* in faciendo id quod judicatum est, aut iis lapsis currunt usuræ centesimæ. *l.* 2. 3. *C. de usur. rei jud.* de aliis vide *l.* 52. §. 10. *pro soc. l.* 4. *C. de ædif. priv. l. ult. C. si pend. appellat. mors inter.* Sex mensium, in instituenda plerumque actione redhibitoria, interdum, quanti minoris. *l.* 18. 19 §. *ult. l.* 28. *de ædilit. edict.* vindicatione tributariorum prædiorum à peræquatore adsignarorum. *l. ult. C. de cens. & cens. l.* 11. *C. de omn. agr. desert.* eligendo episcopo. *N.* 123. *c.* 1. *in fin.* accusando adulterio jure extranei. *l.* 1. §. 10. *ad SC. Turpill.* junge exemplum *l. ult. C. de jur. fisc.* novem mensium, in deliberatione interdum. *l.* 19. *C. de jur. deliber.* anni, quo præscribitur plerisque actionibus prætoriis. *pr. J. de perpet. & temporal. act.* imprimis pœnalibus; interdum etiam, si ex jure civili dentur. vide *l.* 2. *ad L. Jul. repetund.* popularibus. *l. ult. de popular. act.* petitioni bonorum possessionis à parentibus & liberis. *l.* 1. §. 12. *de successor. edict. l.* 6. *in fin. ad SC. Tertyll.* interdum oppositioni exceptionis non numeratæ dotis. *N.* 100. *c.* 1. *pr.* querelæ proponendæ ab eo, qui se gravatum dicit à peræquatore, seu censitore. *l. fin. C. de cens. & censit.* vindicationi servi, qui ignorante domino clericus est factus. *N.* 123. *c.* 17. privilegio militari, post annum missionis in infirmando ejus tastamento. *l.* 26. *pr. de testam. milit* biennii, in restitutione in integrum ob dolum. *l. ult. C. de dol. mal.* opponenda exceptione non numeratæ pecuniæ. *l.* 14. *C. de non numerat.* aliud exemplum est in *l. fin. C. de jur. dom. impetr.* sponsalibus post biennium confirmandis. *l.* 2. *C. de sponsal.* facultati supplicandi. *l. un. C. de sentent. præf. prætor.* triennii, in lite finienda, *l.* 13. §. *fin. C. de jud.* usucapione rerum mobili-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

mobilium. *pr. J. de usuc.* ut suus heres major 25. annis hereditatem recusans, ad eam possit reverti. *l. ult. C. de repud. vel abst. hered.* res judicata adversus fiscum retractari possit. *l. un. C. de sentent. advers. fisc.* qurdriennii, in petenda restitutione in integrum. *l. ult. C. de tempor. in integr. restit.* adde *l. 1. 2. C. de quadriennii præscr.* quinquenii, in instituenda querela inofficiosi testamenti. *l. pen. §. 2. C. de inoff. testam.* huc refer exempla *l. 1. §. 10. ad SC. Turpill. l. 11. §. 4. ad L. Jul. de adult. l. 7. ad L. Jul. pec. l. 13. ad SC. Sillan. tot. tit. ne de stat. def. post. quinq. l. 2. C. de vectig. & commiss. l. un. §. 1. C. de contr. jud. l. fin. C. si maj. fact. rat. habuer. l. 2. §. 1. 4. si ingen. esse dic. l. 2. de collus. deteg. vide de his omnibus Cuj. in tr. de divers. temp. præscr. & term.*

55. In præscriptione temporis habetur ratio interruptionis, & accessionis. interruptio nocet, accessio prodest possessoribus. vide *quæ scripsimus in tit. de usucap.*

56. In quibusdam casibus præscriptionis temporalis, utiles dies, non continui, spectantur. Dies utiles sunt dies, quibus est experiundi potestas, ratione actoris, rei, & judicis. *l. 55. de ædilit. edict. l. 6. §. fin. quæ in fraud. l. 2. pr. quis ord. in bonor. possess.* hinc dies cedunt, quibus prætor jus reddit. *l. 1. h. t.*

Dies continui sunt dies, in quibus de momento in momentum tempus currit. numerantur feriati & non feriati. obtinent in præscriptionibus, quibus solus lapsus temporis attenditur: novissimus debet compleri, &, si momentum desit, non finitur obligatio. *l. 6. de O. & A.*

Aliâs in usucapione, etiamsi minimo momento novissimi diei res sit possessa, completur, nec totus dies exigitur, verum cæptus pro completo habetur. *l. 6. junct. l. 7. de usucap.*

Dies intercalaris in plerisque causis pro uno habetur. etiam in actione judicati, sive, in tempore constituto condemnatis. *l. 2. C. de usur. rei jud. l. 2. h. t.* non autem in lege commissoria: sive, in diebus, qui paritum conventione præscribuntur. *d. l. 2. h. t. l. 98. de V. S.*

57. Præterea, dies est vel naturalis, vel civilis. Dies naturalis dicitur major pars cujusque diei, i. e. septem primarum horarum, non supremarum. *l. 2. §. 1. de V. S.* Civilis, qui à media nocte incipit, & sequentis noctis media parte finitur. *l. 8. de fer.* noctu tamen non est judicandum. *N. 82. c. 3.* etiam jure canonico prohibetur judicium ecclesiasticum in tenebris exerceri. *c. 24. de off. jud. deleg.*

58. Omis-

58. Omissam præscriptionis exceptionem judex supplere non tenetur: quia nescit, an debitor bonam fidem habuerit nec ne, & forte reus, vel, debitor eam omisit, quod malæ fidei sibi fuerit conscius. *Brunn. ad l.* 11. *in fin. h. t.*

Lib. 44. *tit.* 4. *de doli mali & metus exceptione.*

59. Exceptio doli est exceptio, quæ opponitur actori, qui dolum in negotio ex quo agit, vel etiam postea, admisit. *l.* 2. §. 1. 2. *h. t.* Est vel doli in specie, vel in factum. generalis vel specialis.

60. In factum exceptio hîc dicitur ad eum modum quo actio in factum subsidiaria. idque vel ob qualitatem personæ, quæ doli ob reverentiam argui non potest. ut in casu legis 4. §. 16. *h. t.* vel, ob rei sive objecti qualitatem. §. 1. J. *de exception.*

61. Hæc, ut & metus exceptio: imo, omnes, quæ per replicationem elidi non possunt, nituntur naturali æquitate. §. 1. J. *de except. l.* 1. §. 1. *arg. l.* 11. §. 1. *h. t. l.* 12. *de dol. junge Grot.* 2. *c.* 11. §. 6. 7.

62. In genere, dolo facit quicumque petit id, quod exceptione elidi potest. nam, etsi ab initio nihil fecit dolo malo, tamen, nunc petendo, id facit: nisi in eo talis sit ignorantia, ut dolo careat. *l.* 2. §. 5. *h. t.*

Concurrens cum aliis exceptionibus specialibus ex earum natura judicatur. e. g. quando concurrit cum exceptione non numeratæ pecuniæ opponi tantum potest intra biennium. *l.* 2. §. 5. *h. t. junct. l.* 14. *C. de non numerat. pec.*

63. Datur contra eos, qui deceperunt, aut, quorum petitio vergit in injuriam eorum à quibus petitur. etiam pupillum, & furiosum, si semel ipsis solutum iterum petant, & locupletiores facti sint. *l.* 3. §. 4. *h. t.*

Regulariter tantum contra dolum admittentem. qui designandus est. *l.* 2. §. 1. *l.* 11. *pr. h. t.* &, si detur ex dolo alterius ejus persona est exprimenda. *d. l.* 2. §. 1. *h. t.* Objicitur successori ex causa lucrativa. e. g. legati, aut donationis: quia nulllum damnum incurrit. *l.* 4. §. 29. *d. t.* non autem ei, qui est ex titulo oneroso *d. l.* 4. §. 27. 29. nisi authoris accessione utatur: tunc enim personam ejus repræsentat. aliâs, exceptio ex delicto personæ veniens emptori non nocet. An cessionario? vide *l.* 2. §. 1. *h. t. junct. l.* 16. *de dol.* cui videtur obstare. *l.* 7. §. 1. *de except. vide Gothofr. in not. ad l.* 1. *h. t.*

Dolus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Dolus filiifam. vel servi ratione peculii profectitii patri, vel domino obest: quia non videtur æquum esse, ut dolus eorum noceat ultra operas. *l. 4. §. 17. h. t.*

Procuratoris simplicis, non nocet, nisi post litem contestatam. Idem dic, de procuratore generali cum libera. Ejus, qui est in rem suam non nocet. *d. l. 4. §. 18. h. t.* tutoris nocet pupillo in quantum locupletior est factus. *l. 4. §. 23. & seq. h. t.*

Adversus parentes, & alias personas quibus vivis, & mortuis reverentia debetur, datur exceptio in factum. sive, adversus eos excipiendum est non facta mentione doli: quia aliâs eorum existimatio læderetur. Idem dic de heredibus ipsorum: quia & mortuis in his personis reverentia debetur. *d. l. 4. §. 16. h. t.* Sic à parochianis pastori, à studiosis rectori, à vasallis domino, opponitur exceptio in factum. *Brunn. ad l. 4. n. 17. h. t.*

64. Competit ei, qui stricto jure est obligatus, sed ob certam circumstantiam inique condemnatur. *pr. §. 1. J. de except.* etiam heredibus, successoribus: quia à parte ejus qui exceptionem objicit est in rem. *l. 2. §. 2. h. t.* Actio de dolo biennio terminatur. *l. fin. C. de dolo.* exceptio perpetuo durat: nisi cum breviori alia, *ut dictum*, concurat. *l. 5. §. fin. h. t.*

65. Exceptioni alii opponitur replicatio doli. e. g. si filiusfam. vel pater opponat exceptionem Scti Macedon. eliditur per replicationem doli, si filiusfam. se dixerit patremfamilias, aut pater consenserit. *l. 4. §. 14. h. t.*

Contra doli exceptionem replicatio doli non admittitur: quia communis malitia petitori non debet esse præmio, ei vero, cum quo agitur, damno. & æquum est, actorem nihil consequi ex eo, quod perfide gessit. *l. 4. h. t.* quia in pari causa melior est conditio possidentis. *arg. l. 4. de condict. ob turp. caus.* Grot. 2. c. 11. §. 9. aliter. imprimis, ubi agitur de lucro. *vide hîc Brunnem. ad l. 4. n. 15. h. t.* Quare, si à creditore quis fuerit deceptus, & ille rursus decipiatur, ipsi objicitur dolus ut tamen de commisso à debitore replicare non possit.

66. Exceptio metus est exceptio, quæ datur ei, qui metum passus est, contra petentem ex eo, etsi metum non intulerit. *l. 4. §. 33. h. t. §. 1. J. de except.*

67. Differt ab exceptione doli: quia hæc complectitur personam ejus, qui dolo fecit, illa est in rem scripta, nec inspicitur, an is, qui agit, metum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

metum incusserit, sed tantum, an metus causa aliquid factum sit in re, de qua agitur. *l.* 4. §. 33. *h.t.* exceptio doli est famosa. *l.* 4. §. 16. *h.t.* metus, non. *arg. l.* 1. *de his qui notant. infam.* in illa respectus tantum habetur ad authorem. *d. l.* 4. §. 27. *& pen.* in hac non. illa est generalis, hæc specialis. *d. l.* 4. §. 33. *h.t.*

68. Datur ei, qui metum est passus; nisi sit filius cui pater eum intulit: quia patri permissum est liberorum conditionem facere deteriorem in rebus peculiaribus, modo non abstineant ab hereditate ejus: aliâs enim ipsis succurritur exceptione in factum. *d. l.* 4. §. 34. *& Gl. ibi.* nihil refert an res perfecta sit, an imperfecta. *l.* 9. §. 3. *quod met. caus.*

69. Utrique subjungitur erroris exceptio, quæ datur erranti adversus petentem id, quod errore promissum est. *arg. l.* 9. *pr. de jur. & facti ignor.* §. 1. J. *de except. Grot.* 2. *c.* 11. §. 6.

Lib. 44. *tit.* 5. *quarum rerum actio non datur.*

70. Si proprie loquamur, actio non dicitur dari, quando est ipso jure nulla. An autem in hoc titulo ita sumatur? disputant. alii negant, eamque ita vocari putant, quæ exceptione peremptoria potest elidi. *arg. l.* 112. *de R.* J. alii verisimile esse existimant: hunc titulum agere de exceptionibus intentionis sive facti, quibus negatur quod competat actio: quarum enim rerum actio non datur, de illis conventus opponit exceptionem negativam intentionis.

Nec obstare putant: quod hîc etiam agatur de exceptione jurisjurandi, quod non magis tollit actionem ipso jure, ac sententia. *l.* 1. *pr.* §. 1. 2. *h. t.* quia ex ipsorum mente hic titulus fuit conceptus: *quarum rerum actio non datur, & de exceptione jurisjurandi.*

71. Exceptio jurisjurandi est exceptio, quæ competit ei, qui, adversario deferente, juravit, se non debere, vel rem suam esse, si ex eadem causa conveniatur. *l.* 28. §. 4. *de jurej.*

72. Datur juranti, successoribus, fidejussoribus. *l.* 7. §. 1. *de except.* contra deferentem. modo pupillus id non fecerit sine tutoris authoritate: quia tunc non habet locum. *l.* 1. §. 1. *h. t.*

73. Sic, prætor non dat actionem de eo quod in alea gestum est. *l.* 1. *pr. de aleator. l.* 2. §. 1. *h. t.* ob odium in aleatores, & aleæ lusum. Exceptio de eo quod in alea est gestum est exceptio, quæ datur ei, qui in alea, vel quocunque alio lusu fortuito, qui arte non dirigitur, colluso-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ri rem vendidit, ut luderet, si de re evicta conveniatur à collusore emtore. *l. 2. §. 1. h. t. Zœs h. t. in fin.*

74. Præterea aliis in casibus, quibus liquido constabat de exceptione, actio denegabatur. *l. 2. §. 1. de SCto Vell. l. 1. pr. ad SCtum Maced. §. penult. quod cum eo qui in alien potestat. Struv. ex. 46. th. agitur. 44.*

Lib. 44. tit. 6. de litigiosis. C. 8. tit. 37. de litigiosis.

75. Exceptio litigiosi est exceptio, quæ objicitur ei, qui rem litigiosam, quam ab eo, cui lis fuit cum altero, comparavit, persequitur. *arg. l. 1. §. 1. l. 2. h. t.* secus, si à tertio, cum quo lis non est, eam acceperit bona fide. *d. l. 1. §. 1. h. t.*

76. Res, sive corporalis, sive incorporalis, fit litigiosa per litis contestationem. *d. l. 1. §. 1. h. t. l. 2. C. eod.*

Simplex denunciatio, quæ fit impediendæ venditionis causa, vel, quando debitor interdicit, ne creditor pignus vendat, rem non facit litigiosam. *l. 1. C. d. t.*

Jure novellarum, ut res fiat liligiosa, in actionibus realibus videtur sufficere precum oblatio, principi facta, judici insinuata, ac per eum reo cognita. licet nondum responderit. *auth. litigiosa. C. h. t. Nov. 112. c. 1.* actiones personales quando faciant rem litigiosam? *vide Franzk. 1. resolut. 11. n. 24. & seqq.* ad reales an videantur referendæ actiones mixtæ? sc. quod ita fiant litigiosæ. vide apud Franzk. *d. resolut. n. 54. & seqq.*

77. Effectus est, quod lis cœpta peragatur, ac si alienatio non intervenisset. *l. 2. C. d. t.* post sententiam contra tertium possessorem sine novo processu executio facienda: quia alienatio jure codicis est ipso jure nulla. *l. 2. l. fin. §. 1. C. h. t.* & propter dolum alienantis actor non debet defatigari diversis judiciis. id quod hac de causa contra communes juris regulas est receptum. *l. 4. 12. 13. 14. pr. de except. rei jud.* Si sciens rem litigiosam comparaverit, non solum eam tenetur restituere, sed & pretium fisco applicatur, cui & alterum tantum inferre cogitur: si nesciens, irrita est alienatio, &, à venditore emptor recipit pretium numeratum, & insuper tertiam partem alterius tanti, duæ vero partes fisco præstantur: quia venditor non potuit ignorare litem, ideoque, quod improbe facit, in duplum plectitur. *l. f. C. h. t.*

Si dedicetur, dedicans propter contumeliam in Deum, quem sic colit in detrimentum adversarii, duplum ei præstat. *l. fin. h. t.* dedicatio ab favorem religionis non revocatur, sicut nec libertas servo litigioso data. *arg. l. 3. §. 1. de alienat. judic. mutand. cauſ. junct. arg. l. ult. C. de relig.*

78. Excipiuntur alienationes quæ fiunt ex justa causa: *scil.* dotis, donationis propter nuptias, modo non sint aliæ res, quæ alienari possunt, transactionis, rerum hereditariarum divisionis, legati aut fidei commissi. *d. l. ult. §. 1. in fin. C. h. t.* Item dic de aliis alienationibus necessariis: quia ad has prohibitio non pertinet. *arg. l. 1. de pr. fundo dot. l. 13. fam. ercisc.* Sic permittitur, si cautio interponatur. *arg. l. 5. pr. de heredit. pet.* de qua vide *Franz. d. 1. resolut. 11. §. 54. & seqq. junge l. ult. C. eod.*

Si res litigiosa legetur, jure codicis heres legatario præstat litis æstimationem, & suo periculo eam persequitur. *l. 3. C. h. t.* jure novellarum, rem non præstat, nisi litem obtinuerit. *auth. nec si heres. C. h. t. N. 112. c. 1.* quæ corrigit dictam leg. 3.

Quomodo differat hic titulus ab alienatione, quæ fit mutandi judicii causa? vide *l. 8. de alient. judic. mut. causa, & supra in tit. de act.*

79. Res non amplius est litigiosa. (1) si sententia lis sit finita. *arg. l. 1. de re jud.* (2) transactione vel pacto ea fuerit remissa. *arg. l. 2. 31. de jurej. l. 20. C. de transact.* (3) post triennii lapsum. *l. 13. §. 1. C. de jud.*

80. Moribus res litigiosæ vendi, obligari, permutari, vel alio modo transferri possunt, salvo jure tertii, ut sententia in alienantem lata adversus rei litigiosæ possessorem executioni mandari possit. *Struv. d. Ex. 46. th. hodiernis. 51.*

Titulus XIV.

De Replicationibus.

Explicanda in hoc titulo petenda erunt ex præcedenti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Titulus XV.

De Interdictis.

Lib. 43. tit. 1. de interdictis sive extraordinariis actionibus, quæ pro his competunt. C. 8. tit. 1. de interdictis.

1. Actionibus annumerantur, & Interdicta. Interdicta hodie sunt actiones extraordinariæ, quæ de possessione vel quasi, maxime competunt. *pr. §. fin. J. h. t. l. penult. ult. C. h. t.*

2. Cur dicantur actiones extraordinariæ? vide *Struv. Ex. 45. th. agebatur. 5.*

3. Dantur imprimis ratione possessionis. *§. 1. J. h. t. l. 14. §. fin. de except. rei jud.* licet per consequentiam proprietatis causam continere dicantur. *l. 2. §. 2. h. t. l. 1. §. fin. de aq. quot. & æstiv. l. 3. §. 13. de itin. act. priv.* sc. dum possessionis controversiam finiunt, etiam per consequens causam proprietatis terminant: quia is vincit hoc in casu, qui jus, de cujus usu quæritur, ad se pertinere ostendit.

An hæ actiones in factum ex causa interdicti extraordinatiæ sint in personam an in rem? Non una est doctorum sententia.alii eas simpliciter volunt esse in rem. alii in personam quæ in rem sunt conceptæ. alii interdum eas dicunt esse in rem, interdum in personam: sc. prout oriuntur ex jure in re, sive, possessionis. *arg. l. 1. §. fin. l. 2. uti possid. junct. §. 1. J. de act.* vel ex jure, *ut loquuntur*, ad rem, sive ex obligatione, contumacia, vel delicto; ut in dejectione, turbatione. Hanc opinionem præferimus: quia quamvis semper sint de possessione, vel quasi possessione, tamen actiones non dicuntur esse in rem vel personam ab objecto, sed à causa efficiente proxima, vel jure in re, vel ad rem, sive, ab obligatione. *Bach. ad Tr. Vol. 2. disp. 25. th. 1. lit. C.*

4. Sunt (1) vel realia, quæ ex jure in re veniunt, & dantur adversus possessores. ut interdictum quorum bonorum. *arg. l. 1. pr. ff. l. ult. C. quor. bon.* quod legatorum. *l. 1. §. 2. 3. ff. l. un. C. quod legat.* quia oriuntur ex jure hereditario. Salvianum, ex jure pignoris. *l. 1. §. 1. ff. l. 1. C. de prec. & Salv. interd.* Uti possidetis, utrubi, ex jure possessionis. *l. 1. §. 2. 4. uti possid. l. un. §. 1. utrub.* de superficiebus, ex utili dominio. *vide p. 192. in fin.* de itinere actuque privato, ex jure servitutis. *l. 1. pr.*

§. 1.

§. 1, 2, 6. *& seqq. l. 3. §. 11. de itin. actuque privat.* de liberis exhibendis. *l. 1. §. ult. de liber. exhib. junct. l. 1. de R.V.* Personalia sunt, quæ ex obligatione; sc. facto vel delicto oriuntur. ut Interdictum de vi & vi armata, quod vi aut clam, de precario. *arg. l. 23. de R.J.* de libero homine exhibendo. *l. 1. pr. de liber. hom. exhib.* (2) Simplicia, in quibus alter est actor, alter reus. §. 7. J. *h. t.* quo referuntur restitutoria, exhibitoria, & interdum prohibitoria. *d.* §. 7. Vel duplicia, ubi uterque est actor & reus, ut interdicta retinendæ possessionis, uti possidetis & utrubi. *d.* §. 7. interdictum de aqua. *l. 1. §. 26. de aqua quotid. & æstiv.* An sola? vide *l. 2. § fin. h. t. & ibi Gothofr. in not. junct. d. l. 2. pr. eod. & l. 37. §. 1. de O. & A.* quæ sibi videntur contrariæ esse. (3) Publica, quæ sunt de rebus publicis, sive divini, sive humani juris; ut de rebus sacris religiosis. *l. 1. h. t.* locis publicis, via publica, fluminibus publicis, & eorum ripis. Vel privata, quæ sunt de rebus privatorum, e. g. quorum bonorum, ne vis fiat ei, qui in possessionem missus est. &c. (4) Prohibitoria, quando prætor aliquid fieri vetat. Restitutoria, quibus restitui aliquid jubet. Exhibitoria, per quæ jubet exhiberi, vide exempla. §. 1. J. *h. t.* quædam mixta, sc. partim prohibitoria partim exhibitoria. *l. 1. § 1. h. t.* ut de libero homine exhibendo, de liberis exhibendis. *l. 1. § 1, 3, 4. de lib. hom. exhib.* vel prohibitoria, & restitutoria. ut interdictum ne vis fiat ei, qui in possessionem missus. *l. 1. §. 3. l. 3. §. pen. ne vis fiat ei, qui in possess. miss.* (5) Adipiscendæ possessionis gratia, quibus agimus ad adipiscendam possessionem, quam nunquam habuimus. ut interdictum quorum bonorum, & Salvianum. §. 3. J. *l. 2. §. 3. h. t.* Retinendæ, quibus agitur ad eam retinendam. ut uti possidetis & uturbi. §. 4. J. *h. t.* Recuperandæ, quibus agimus ad possessionem recuperandam. ut, unde Vi. §. 6. J. *h. t.* Ex his etiam quædam sunt mixta, tam recuperandæ quam adipiscendæ, possessionis gratia. ut interdictum ne vis fiat ei, qui in possessiom missus est: quia si quis aliquem prohibuit venire, hoc interdicto tenetur, & si quis alium à possessione dejecit. *l. 1. §. 3. ne vis fiat ei qui in posses.* & sic non in uno casu simul & semel. *Bachov. vol. 2. disp. 25. th. 1. lit. F. Ludwel. disp. 17. th. 6. in fin.* Alii dissentiunt. *vide Cuj. 4. obs. 11.* (6) Annua, quæ intra annum competunt. ut sunt ex delicto orta. *arg. l. 35. pr. de O. & A.* Vel perpetua, quæ post annum dantur. ut sunt quæ continent rei persecutionem. *arg. d. l. 35. l. 15. §. 5. 6. quod vi aut clam.* Jure canonico & moribus (7) alia sunt ordinaria, sive plenaria, in quibus observatur ordinarius processus. Vel extraordinaria, sive summaria,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

maria, in quibus judex etiam ſine libello procedit, & reſpicit, quis ſit in poſſeſſione, non vero quis poſſideat. *Clem. c. ſæpe. de V. S. Gail.* 1. *obſ.* 7. vocatur etiam momentaneum. vide *Struv. d. Ex.* 45. *th.* 173. *in med.*

5. Forma procedendi, ut patet, ex ultima diviſione, alia eſt jure Juſtinianeo, alia moribus, & jure canonico. In judicio Camerali & aliis Principum judiciis, ubi jus commune ſervatur, decerni ſolent mandata ſine clauſula. *Ord. Camer. p.* 3. *tit.* 23. *Gail.* 1. *obſ.* 13. 14. de curiis Saxoniæ, vide *Carpz.* 1. *Reſp.* 10. *& ſeqq. Struv. d. ex.* 45. *th.* 11.

6. Habetur in ſuper fructuum ratio. *l.* 3. *h. t. l.* 8. §. 4. *in fin. de prec. l.* 1. §. 40. *de vi & vi arm.* etiam hodie reſtitutio fit cum omni cauſa, dammo, fructibus, & eo quod intereſt. *Frider. de interd. c.* 14. *n.* 18.

7. Ad effectus refertur. (1) quod nullum interdictum ſit famoſum. *l.* 13. *de vi & vi arm. l.* 32. *de pœn.* (2) regulariter non admittit exceptionem dominii. *l.* 37. *de jud. junct. l.* 7. *C. ad L. Jul. de vi publ.* (3) jure civili non eſt locus appellationi. *l. un. C. ſi de moment. poſſ.* ſecus ac jure canonico. *c.* 10. *X. de reſtit. ſpoliat. c.* 36. *X. de teſt.*

Lib. 43. *tit.* 2. *quorum bonorum. C.* 8. *tit.* 2. *quor. bonor.* 6. *tit.* 33. *de edicto D. Hadriani toll.*

8. Interdictum quorum bonorum eſt interdictum, quod datur bonorum poſſeſſori, ſive heredi, contra eum, qui pro herede, vel poſſeſſore poſſidet, ad reſtituendum id quod poſſidet. *l.* 1. *h. t.* Eſt directum, vel utile, quod ſecundum quoſdam datur illi, qui in re certa heres eſt inſtitutus. *arg. l.* 13. *C. de hered. inſtit.*

9. Eſt reſtitutorium, & adipiſcendæ poſſeſſionis omnium bonorum. *d. l.* 1. §. 1. *h. t.* An hoc interdicto opus fuerit ad adipiſcendam novam poſſeſſionem, cum illi competat, cui prætor jam dedit bonorum poſſeſſionem? vide *Vinn. h. t.* §. 3. *n.* 2. Oritur ex jure hereditario prætorio. *arg. l.* 1. *pr. h. t.* unde actio ex cauſa hujus interdicti eſt in rem. *d. l.* 1. *junct. arg. l. fin. de public. in rem act.*

10. Datur ei, qui bonorum poſſeſſionem à prætore obtinuit, ſive decretalem, ſive edictalen, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato. *l.* 1. *l.* 2. *C. h. t.* §. 3. *J. de interd. junct. arg. l.* 8. *de publ. in rem act.* etiam heredi civili, quatenus hereditatem à prætore agnoſcit. *d. l.* 1. *C. h. t.* huc referꝛ eos, quibus datur ex pacto, ſtatuto, conſuetudine.

11. Con-

11. Contra eum, qui pro herede, vel possessore possidet totam, vel partem hereditatis, vel eam dolo desiit possidere. §. 3. J. *de interd. l.* 2. *C. h. t.* Non vero eum, qui titulo singulari b. f. *arg. l.* 9. *de petit. hered.* nec contra debitores hereditarios: quia non sunt possessores alicujus rei. *l.* 2. *h. t.* Nec obstat, quod dissentientes urgent, quod contra eos detur petitio hereditatis: quia ibi petimus jus hereditarium, quod est penes illos, hîc possessionem corporis quod non habent.

12. Ut tradatur possessio rerum hereditariarum; etiam singularium, si possideantur pro herede, vel possessore. *l.* 1. *pr.* §. 1. *h. t. junge l.* 9. *l.* 10. *de hered. petit.* sive sint corporales, sive incorporales. *arg. l.* 3. *pr. l.* 12. *de acquir. vel amitt. possess. junct. l.* 8. §. 5. *in fin. si servit. vind.* Nec obst. *l.* 1. §. 1. *ibi: non ad singulas res pertinet.* quia verum hoc est, si non possideantur eo modo, ut dictum, sc. pro herede, vel pro possessore. Alii distinguunt inter directum, & utile interdictum.

13. Non admittuntur exceptiones altiorem indaginem requirentes. *arg. l. ult. C. h. t.* quia est judicium summarium. *arg. l.* 3. *un. C. si de moment. possess. appellat.* sed in petitorium rejici solent: secus ac istæ, quæ in continenti probari possunt. ut, si res controversa commodati, depositi titulo penes defunctum fuisset, vel ex titulo justo possideretur; vel etiam usu capta esset. *l.* 1. *pr. h. t.* ita ut hîc exceptio dominii, valide opponi possit. *vide Perez. C. h. t.* non obst. *l. fin. C. d. t.* ad quam respondet. *Bachov. vol.* 2. *disp.* 35. *th.* 1. *lit. H.*

14. Affine est huic interdicto remedium ex *l. fin. C. de edicto D. Hadriani tollendo.* quo heres, testamento scriptus, illud, nullo visibili vitio laborans, producit, & post summariam causæ cognitionem à judice ad ejus petitionem mittitur in possessionem omnium rerum hereditariarum, quæ fuerunt tempore mortis. vide *l. fin. C. de edict. D. Hadr. toll.*

15. Datur heredi scripto in testamento privato, vel publico, solenni vel minus soloenni, sive ex asse, sive ex parte, etiam interdum ex re certa. *arg. l.* 1. § 4. *de hered. inst.* primo & secundo. *l.* 1. *C. d. t.* directo & fideicommissario. *l.* 56. *ad SC. Trebell.* transmittitur ad eorum heredes, sive ex testamento succedant, sive ab intestato. *arg. l. fin. C. de hered. instit. l.* 7. *in fin. de acquir. vel omitt. hered. l.* 59. *de V. S. l.* 194. *de R. J.* licet ab intestato succedentibus aliâs non detur. *arg. d. l. fin. C. de edict. D. Hadr. toll. ibi: testamentum ostenderit.* sicut nec heredibus nuncupatis; nisi, *ut volunt doctores*, talis nuncupatio in scripturam redigatur à notario, vel etiam referri debeat, ut cæci. *l.* 8. *C. qui testam. fac. poss.*

16. Testa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

16. Testamentum in judicio est producendum, non cancellatum, non abolitum, nec ex quacunque sui parte vitiatum, sed quod in prima figura sine omni vituperatione apparet, & depositione testium legitimi numeri est vallatum. *d. l. fin.* hinc regulariter orginale, non vero copia, sive exemplum produci debet. *arg. d. l. fin.* rasura vel cancellatio circa heredis institutionem, testium subscriptionem, vel alia testamenti solennia officit, modo non sit ab ipso notario facta, & bene correcta, ut sensus possit percipi. *Brunn. ad l. fin. C. de edict. D. Hadr. toll. a. b.*

17. Mittitur in possessionem rerum hereditariarum, *ut dictum.* interdum, qui jam in possessione est, confirmatur. *Struv. d. Ex. 45. th. mittitur. 22.*

18, Missio decernitur, sive contradictor adsit, qui testamentum nullum, vel inofficiosum, vel heredem incapacem dicit, sive non: tales enim contradictiones remittuntur ad aliud judicium, nisi in continenti possint probari, *ut supra diximus.*

Lib. 43. tit. 3. quod legatorum. C. 8. tit. 3. quod legatorum.

19. Interdictum quod legatorum est interdictum, quo heres post aditam hereditatem agit contra legatarios, ut possessionem rei legatæ, quam propria authoritate citra testatoris voluntatem occuparunt, restituant. *l. 1. §. 2. h. t.*

20. Æquitas ejus consistit in eo, ne quis post instituta judicia sibi ipsi jus dicat, verum ut ab herede petat. *d. l. 1. §. 2. h. t. junct. l. 13. quod met. caus.* imprimis, ut heres consequatur quartam Falcidiam. *arg. l. 1. §. 5. h. t.* quamvis etiam videatur dari iis in casibus, ubi ista cessat: sc. ob quodcunque heredis interesse, ubi forte hereditas ære alieno est gravata. *N. 1. c. 3. in fin.* in casu electionis, quæ fieri debet ab herede §. 22. *J. de leg.* vel, ob solam audaciam legatarii, *l. 1. §. 2. h. t.* nisi justas habeat exceptiones; ut, si heres non sit solvendo, sit bancæ vel fidei ruptor, de fuga suspectus &c. Licet plures existiment cessare, ubi cessat Falcidia. vide *Prez. C. h. t. n. 2.*

21. Datur heredi & bonorum possessori, ex testamento, & ab intestato. *l. 1. §. 11. ff. l. un. C. h. t.* etiam fideicommissario universali. *arg. l. 8. §. 1. quib. mod. pign. solv.* heredi heredis. *d. l. 1. §. 3. l. un.* modo caveat legati dodrantem restitutum iri. *l. 1. §. 16. & seqq. l. 2. §. 1. h. t.*

22. Con-

22. Contra legatarium, fideicommissarium singularem. *l.* 1. §. 2. *ff. l. un. C. h.* eorum successores, universales & singulares: est enim actio in rem. *d. l. un. l.* 1. §. 10. 13. fideicommissarium universalem: quia eadem est ratio, sc. quando rem occupat propria authoritate. *arg. d. l.* 1. §. 2. eum, qui in possessionem missus est, si oblata cautione non recedat. *l.* 1. §. 9. *h. t.* qui dolo possidere desiit. *d. l.* 1. §. 7. mortis causa donatarium, si rem non acceperit ab ipso donante vivo. *arg. l.* 1. §. 5. *h. t.* aliâs enim quartam heres vindicat. *l. pen. C. ad L. F.* Alii etiam hoc in casu, quando sc. rem à donante accepit, utile interdictum concedunt. *arg. d. l. pen. C. ad L. F. l.* 26. *pr. ff. eod.* quia propter quæ datur vindicatio, propter ea facilius datur utile hoc interdictum. *Hahn. h. t.*

Quando incertum est, utrum quis pro legato, an pro herede, vel, pro possessore possideat, hereditatis petitio, & hoc interdictum alternative institui potest. *l.* 1. §. 4. *h. t.*

23. Ad restituendum legatum, vel fideicommissum propria authoritate occupatum. *d. l.* 1. §. 2. *h. t.* aut, ad præstandum quod ratione Falcidiæ, vel aliâs interest. *l.* 2. §. 2. *h. t.* nihil refert, an sit res corporalis, an incorporalis, ut usufructus, usus, vel alia servitus. *d. l.* 1. §. 8.

24. Re restituta, eam repetit ab herede. *l.* 1. §. 2. *h. t.* & cautio propterea præstatur. *d. l.* 1. §. 16. *& seqq. l.* 2. §. 1. *h. t.* non obstat. *l.* 13. *quod met. causa.* quia loquitur de eo, qui rem apud alium existentem propria authoritate vi invadit, quod de tali legatario dici non potest.

Cessat (1) si post aditam hereditatem heres ratum habeat. *l.* 1. §. 14. *& ibi Brunnem.* & si sint plures quorum alter consentit alter non, hic adhuc agere potest. *l.* 1. §. 15. *h. t.* (2) si vacua possessione ex voluntate testatoris eam occupet. *arg. l.* 34. §. 1. *de leg.* 2. de hoc, *ut dictum*, alii dubitant, & utile interdictum concedunt. (3) si agens recuset cautionem. *d. l.* 1. §. 16. *& seqq. l.* 2. §. 1. *h. t.*

Lib. 43. *tit.* 4. *ne vis fiat ei, qui in possessionem missus erit.*

25. Hoc interdictum est generale prohibitorium, & restitutorium; competens ei, qui authoritate judicis in possessionem ivit, & non admissus est, ad id quod interest possessionem habere. *l.* 1. *pr.* §. 2. 5. *l.* 3. §. 2. *h. t.*

26. Actio in factum ex causa hujus interdicti est actio in personam, quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

competit ei, qui suo, vel alieno nomine prohibitus est venire in possessionem, adversus omnes, qui dolo malo faciunt, quo minus quiete possit in possessione esse, ad hoc, ut quanti actoris interest, se possessionem, vel custodiam bonorum non habere. *d. l.* 1. *pr.* §. 5. *h. t.*

27. Oritur ex delicto quodam, & datur intra annum isti, qui à prætore ex primo decreto, vel damni infecti, vel rei servandæ causa, vel legatorum, aut ventris nomine, in possessionem missus non admittitur; vel, qui in eam venit, expulsus est, vel turbatur dolo malo. *l.* 1. *pr.* §. 1. 3. 8. *l.* 3. *h. t.* etiam alieno nomine misso, & ejus heredibus. *l.* 1. §. 8. *l.* 2. *pr. h. t.*

28. Adversus prohibentem, turbantem, vel expellentem, suo vel alieno nomine. *d. l.* 1. §. 3. *l.* 2. §. 1. 8. *h. t.* non vero adversus heredem, nisi quatenus ad eum pervenit. *d. l.* 1. §. 8. *h. t.* vel quando ob causam legatorum, vel fideicommissorum datur: quia tunc est rei persecutoria. *d. l.* 1. §. 8. Sic, si suus ideo à possessione alium prohibeat, quia rem suam putat, vel sibi obnoxiam, vel eam non esse dibitoris, vel satisdationem offerat, non datur. *l.* 1. §. 4. *l.* 4. §. 1. *h. t.* an detur contra pupillum? vide *l.* 1. §. 6. *h. t.*

29. Ad id quod interest, in possessionem non esse admissum, vel, in ea non fuisse turbatum, vel inde expulsum. *d. l.* 1. *pr.* §. 5. *h. t.* Unde, si creditum sit falsum, vel ob falsam petitionem quis missus fuerit, vel exceptione excludi possit, non habet locum: secus, si verum sit ex parte. *l.* 1. §. 5. *arg. l. fin.* §. 2. *h. t.* vel etiam exceptio non sit liquida, & ulteriorem requirat indaginem. *arg. l.* 3. §. *fin. h. t.* An, si à tertio interesse actor sit consecutus, pristina actio adhuc supersit, qua debitum exigere posit? Disputatur. vide *l.* 3. §. 14. 15. *de tab. exhib. junct. l.* 51. §. 1. *de re judic.* quæ videtur obstare. *Struv. Ex.* 45. *th. sed quid.* 39. *Cuj.* 12. *obs.* 23. *Bachov. ad Tr. vol.* 2. *disp.* 24. *th.* 2 *lit. E.*

30. Si creditor vel legatarius malit possidere, prætor eum induci curat per apparitores, vel viatores; imo, si debitor omnino resistat manu militari; vel etiam coercetur mulctæ dictione. *l.* 3. *pr.* §. 1. *h. t. junct.* 68. *de R. V. l.* 1. *C. de off. mil. jud.* Hodie decernuntur mandata sine clausula. vide *Brunnem. l.* 1. *h. t.*

Lib.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Lib. 43. *tit.* 5. *de tabulis exhibendis.* C. 8. *tit.* 7. *de tab. exhib. jungimus hic lib.* 10. *tit.* 4. *ad exhibendum.* C. 3. *tit.* 42. *ad exhibendum.*

31. Ratione detentionis rei, quam exhiberi intereſt, datur actio ad exhibendum. Exhibere, in genere, eſt facere in publico poteſtatem rei, ut ei, qui agere intendit, ſit copia experiundi. *l.* 2. *ad exhib.* Actio ad exhibendum eſt actio in rem ſcripta, quæ datur ei cujus intereſt, adverſus detinentem rem mobilem, ad id ut in publicum proferatur. *l.* 2. *l.* 3. §. 9. *ad exhib.*

32. Oritur, in genere, ex jure rerum. *l.* 3. §. 1. 9. 10. 11. 12. *ult. l.* 4. 12. §. 2. *l.* 9. *ad exhib.* quod competit iſti, cujus intereſt rem ab altero detentam exhiberi. *l.* 2. 3. §. *ult. ad exhib.* ita ut æquitas id exigat. *d. l.* 3. §. *pen. d. t. l.* 7. C. *eod.* ex quo fundamento datur interdictum de tabulis exhibendis. vide *d. l.* 3. §. 8.

Licet ſæpius ratione juris in re, ſive dominii detur. *l.* 1. *d. l.* 3. §. 3. tamen cum directo ad rem vindicandam non competat, ſed factum exhibitionis tendat tantum ad intereſſe. *d. l.* 3. §. 9. vocatur perſonalis. *d. l.* 3. §. 3. *h. t.* Alii eam ex quaſi contractu deſcendere arbitrantur. (1) quia eadem hîc eſt ratio, quæ eſt in judicio familiæ erciſcundæ, & finium regundorum. (2) definitio quaſi contractus militat. Alii eam ſimpliciter quidem in perſonam eſſe putant, ſed non ex quaſi contractu, verum anomalam, non nativam, ſed dativam ex æquitate, ſive ex lege. vide *Hahn. ad Weſenbec. d. t.* Nos priorem opinionem, ut juri magis conformem, præferimus.

33. Competit iſti, cujus tempore litis conteſtatæ & ſententiæ latæ intereſt peculiariter, ſive, ex ſpeciali & proprio jure: ſive, *ut quidam volunt*, pecuniariter, ex juſta cauſa, de qua judex cognoſcit ſummarie, ſicut in aliis actionibus præparatoriis. vide *l. pen. ad exhib.* ſive in rem quis ſit acturus, ſive in perſonam. *l.* 1. 3. §. 3. 5. 6. 7. 12. *l.* 9. *pr.* 18. *l. ult. d. t.* veluti pignoratitia, interdicto, furti, aut noxali judicio. *dd. ll.* ſic, ſi ſervus furtum, vel aliud delictum privatum commiſerit, qui de facie, non autem nomine notus eſt, hac actione, non vero noxali erit agendum. *d. l.* 3. §. 7. judex probationes aliquas exigit, altiores rejiciuntur in judicium directum. *l.* 3. §. 9. 13. *h. t.* indicanda ſunt argumenta, ſive, indicia rei de qua agitur. *l.* 3. *pr. d. t.* excipe caſum. *d. l.* 3. §. 7. ſi plurium interſit, ſingulis experiundi poteſtas eſt. *d. l.* 3. §. 12.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

34. Contra possidentem, & detinentem rem mobilem: quia est in rem scripta, ut actio quod metus causa. *arg. l. 2. l. 3. §. ult. l. 4. d. t.* etiam collegium. *l. 7. §. 3. h. t.* sive vere possideat vel naturaliter vel civiliter, modo ipsi sit facultas restituendi. *d. l. 3. §. ult. l. 5. pr. h. t.* sive pro possessore habeatur, ut, si quis dolo possidere desierit. exempla sunt in *d. l. 9. pr. §. 1. 2. 3. eod.* sive saltem rem detineat, ut commodatarius, depositarius, conductor & similes, qui recensentur in *d. l. 3. §. ult. l. 4. d. t.* etiam contra heredem, quatenus rem tenet, vel ex dolo defuncti factus est locupletior: ut, si rei pretium sit consecutus. *l. 12. §. ult. ad exhib.* sufficit in omnibus, si tempore rei judicatæ possideant. *l. 7. §. 5. d. t.* An detur propter rem immobilem? alii negant: quia se ipsam exhibet. *l. 2. in med. pr. C. quando & quib. quarta pars.* alii affirmant: sc. si non constet ubi res sit sita, vel quibus terminis sit inclusa. addunt *l. 8. h. t.* verum hanc opinionem non ita clare probat.

35. Ad exhibendam rem mobilem, *ut dictum, l. 2. ad exhib. l. 6. C. eod.* etiam alii inclusam, ut excludatur, & separetur, modo non sit tignum alienis ædibus junctum. *l. 6. l. 7. pr. ff. d. t.* in ea causa in qua fuit tempore judicii accepti. *l. 9. §. 5. & seq. h. t.* quod non fit, si res interea fuerit usucapta. *d. l. 9. §. 6.* cum fructibus, partu, & omni utilitate, aut ad interesse, cujus in condemnando judex rationem habet. *d. l. 9. §. 3. 5.* regulariter periculo, & sumptibus actoris. *vide l. 11. §. 1. d. t.* aliquando etiam, si res non possit vindicari, ob æquitatem datur actio in factum. *l. 3. §. pen. d. t.*

36. Si reus per contumaciam exhibere nolit, vel dolo possidere desierit, juratur contra eum in litem ex affectione. *l. 5. C. h. t. l. 5. de in lit. jur. §. 3. j. de off. jud.* si dolo vel culpa res fuerit deterior exhibita, hac actione absolvi debet, sed de damno convenitur ex *L. A. l. 17. ad exhib. l. 7. C. eod.*

Sic, si post judicium acceptum desierit sine dolo malo possidere regulariter absolvi debet, licet ei imputari possit, quod rem non statim restituerit, & litem secum contestari passus fuerit. *l. 7. §. 5. ad exhib.* vide hîc *Struv. Ex. 15. th. si quis autem. 36.*

37. Per accidens evenire potest ut restitutio fiat ex hoc judicio: si sc. victus de re porro non velit contendere judicio principali. *l. 9. §. pen. d. t.* ex eadem causa semel tantum agitur. *l. 12. §. 2. h. t.* & si nova superveniat denuo institui potest, *d. l. 12. §. 2. ff. l. 3. C. h. t. Brunnem. ibi.*

38. Durat 30 annos, *arg. l. 3. C. de præscript. 30. vel 40. ann.* nisi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſit de glande legenda : tunc enim intra tres tantum dies competit. *l. 9. § 1. h. t.*

39. Cumulari poteſt cum principali in eodem libello, & cum Icti ſæpius in hac actione faciant mentionem reſtitutionis. *l. 7. §. 4. 5. 6. 7. l. 8. l. 9. §. 7. h. t.* ſi de utraque liqueat judici, una ſententia terminare licet, ſecus ſi non liqueat : quia tunc de præparatoria prius eſt cognoſcendum. vide. *Oldendorp. cl. 3. art. 1. q. 7.*

40. Hodie, non inſtituta peculiari actione, judex mandato compulſoriali petente actore exhibitionem præcipit, & ſic hujus actionis videtur exiguus eſſe uſus. *Perez. C. h. t. n. ult. Sruv. Ex. 15. th. caterum hodde.* 38.

41. Interdictum de tabulis exhibendis eſt interdictum exhibitorium, quo prætor tabulas quaſcunque, quæ ultimam voluntatem continent jubet apud ſe exhiberi iis, quorum intereſt, à poſſeſſoribus, aut iis, qui dolo posſidere diſierunt, ut, ſi non exhibeantur, condemnentur in id quod actoris intereſt. *l. 1. h. t.*

42. Oritur inde actio in factum, quæ competit omnibus quorum intereſt, adverſus illos, qui tabulas ultimæ voluntatis ſe exhibere poſſe, vel debere negant, ad hoc ut exhibeant, aut intereſſe præſtent. *d. l. 1.* quia eſt ex contumacia & dolo non exhibentis, eſt ex delicto rei perſecutoria, & annalis. *l. 3. §. 6. 10. 11. l. 14. 16. h. t. l. 35. de O. & A.*

Alii eam non ex delicto, ſed ex æquitate eſſe dicunt. ſic quidam negant eſſe rei perſecutoriam, propter. *l. 3. §. 14. h. t.* ubi dicitur pœnalis. verum ita non vocatur reſpectu actoris, ſed rei, qui ex denegata exhibitione nihil percipit.

43. Datur ei, cujus intereſt tabulas exhiberi. ſive, cui in teſtamento aliquid eſt adſcriptum. *l. 3. §. 10. ff. l. un. C. h. t.* ejus heredibus, & cæteris ſucceſſoribus. *d. l. 3. §. fin.* Intereſſe probatur per teſtes, coram quibus teſtamentum eſt recitatum, vel qui illud legerunt. etiam præſumptionibus. v. g. ſi ſit cognatus, conjux, fidus miniſter : imprimis, ſi juramentum calumniæ præſtetur ab eo, qui hoc interdicto vult uti. *l. 3. C. quemadm. teſtam. aper.*

Si teſtator vivus dicat tabulas ſuas eſſe, & eas ſibi exhiberi velit, hoc interdicto non eſt agendum, ſed actione ad exhibendum, ut eas vindicet. quod in omnibus probandum eſt, qui inſtrumentorum corpora ſua eſſe dicunt. *l. 3. §. 5. h. t.* Item, ſi inter heredem ſcriptum, & ab inteſtato ſit controverſia, quæ ex tabulis pendet, hoc interdictum negatur iis, qui ſibi quid adſcriptum dicunt : ut &, ſi ad publicam falſi quæ-

 ſtionem

ſtionem jam ante inſtitutam pertineant: quia tunc deponuntur aut in æde ſacra, aut apud virum bonum. *l. fin. h. t. l. 4. §. fin. famil. erciſc.*

44. Contra poſſeſſores, aut qui dolo poſſidere deſierunt. *l. 1. pr. l. 3. §. 6. h. t.* modo inficientur, ſe tabulas exhibere poſſe, aut debere; ſi enim confiteantur, dabitur imploratio officii judicis. *arg. l. 1. § 1. h. t.* etiam contra heredes, quatenus poſſident & proprio ſuo nomine conveniuntur. *arg. d. l. 1. pr. l. 3. §. 6. h. t.* tutorem pupilli, ſi ille dolo poſſidere deſierit. *l. 4. h. t.* Nihil intereſt ſive ædittuus, ſive alius homo, liber aut ſervus eas detineat. *d. l. 3. §. 2. 3. 4. h. t.* ſive ſint perfectæ, & ſolennes, ſive imperfectæ & minus ſolennes, unæ vel plures, ruptæ vel quocunque modo vitioſæ, modo ſcriptura tendat ad cauſam teſtamenti, defuncti, non vero viventis. *l. 1. §. 2. 10. l. 2. 3. §. 1. h. t.* De non ſignatis eſt diſſenſus inter Jctos, Africanum in *l. 6. ad L. Corn. de falſ.* & Ulpianum in *l. 1. §. 3. 5. h. t.* reſpondet *Weſenb. h. t. n. 4. junge Perez. C. h. t. n. 2.* nuncupativa teſtamenta, in ſcripturam à notario redacta comprehenduntur à doctoribus. *arg. l. 1. §. 2. h. t.*

45. Ut tabulæ exhibeantur: etiam plures, *ut dictum*, ſi ultima voluntas in pluribus codicibus ſit ſcripta, apud magiſtratum vel prætorem, ut fiat copia apprehendendi. *l. 1. §. 1. 6. h. t.* aut, ſi hoc non fiat, reus condemnetur quanti intereſt actoris. *l. 3. §. 11. 12. 13. h. t.* ſi ſit heres, æſtimatio ad hereditatem refertur, ſi ſit legatarius, ad legatum: etiam id, quod ſub conditione eſt relictum, adeo ut nihil reſtituatur, ſi conditio deficiat; quia videtur magis pœna eſſe præſtita *d. l. 3. §. 11. 12. 13. 14. h. t.* ut tamen, ſi ab herede æſtimatio ſit ſoluta, repellatur exceptione doli, ſi adhuc legatum ex teſtamento petat: ſecus, ſi ab extraneo eam fuiſſet conſecutus. *d. l. 3. §. 15. h. t. Struv. ex. 45. th. compeſit.* 47. Si reus confiteatur ſe tabulas habere, ſed actori nihil relictum eſſe dicat, & ſe vereri, ne ſecreta patrimonii pandantur, qui metus non eſt inanis. *l. 2. C. de aliment. pupill. præſt.* judici, vel viris honeſtis oſtendere tenetur. *arg. l. 2. C. quemadm. teſtam. aper.*

46. Cæterum hoc remedio opus fuit, quia actio ad exhibendum competit tantum propter res, quas mox ſumus vindicaturi, ſecus, quam actio ex cauſa hujus interdicti. quo accedit, quod actio ad exhibendum detur contra confitentem, ſecus quam hoc interdictum. *l. 1. §. 1. h. t. l. 2. §. 8. teſtem. quemadm. aper.*

Tit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Tit. VI. Ne quid in loco sacro fiat.

47. Divini juris, sive, religionis tuendæ gratia datur interdictum, *ne quid in loco sacro fiat.*

Inderdictum ne quid in loco sacro fiat est interdictum, quo prohibetur, ne quid fiat in loco sacro, vel in eum immittatur, quod deformitatem vel incommodum affert, & si fuerit factum, ut restituatur. *l.* 1. *h. t. l.* 1. §. 19. *ne quid in loc. publ.*

48. Sacrum hîc late sumitur, secus quam in §. 9. J. *de R. D.* prout etiam muri & portæ, sive, res sanctæ intelliguntur. *l.* 2. 3. *h. t.* non vero sacrarium. *l.* 1. §. 1. *h. t.* sc. privatum, quale interdum devotionis gratia habetur. *l.* 9. §. 2. *de R. D.* nec ad locum, qui desinit esse sacer. *d. l.* 9. §. 2. *junct. l.* 36. *de religios. & sumpt. fun.* nec illicitas hæreticorum congregationes, de quibus in *l.* 2. *C. de summ. trinit.* vel profanationes dierum dominicarum, recte extenditur: quia nihil fit quod permanens est, vel ad loci deformitatem, vel incommodum facit. Utiliter tamen videtur posse fieri in iis, qui valvas vel fenestras lapidibus infestant, vel conspurcant, vel alio modo templa violant. *arg. l.* 1. *pr. h. t.*

49. Datur cuicunque de populo. *arg. l.* 8. *C. de episc. aud. l.* 2. §. 2. *ne quid in loc. publ.* imprimis ratione officii æditiuis: quia cura locorum sacrorum ipsis est commissa. *l.* 1. §. *fin. h. t.*

50. Contra eum, qui in loco sacro, vel sancto opus, non ornamenti, sed deformitatis, aut damni, vel incommodi causa facit. *l.* 1. §. 2. *h. t.* etiam muri vel portæ sine permissu Principis habitari non possunt, propter fortuita incendia. *l. fin. h. t.* de moribus vide *Brunnem. ad l.* 2. *h. t.*

Ad id, ut intermittatur ædificatio, vel immissio. *arg. l.* 1. *h. t.* aut, si quid factum fuerit, restituatur in pristinum statum. *d. l.* 1. *pr. h. t.*

Tit. VII. De locis & itineribus publicis.

51. Hoc interdictum est generale de omnibus locis publicis, & prætor vetat quid fieri ad impediendum loci publici usum, & ad tuendam rem publicam cuilibet petenti interdictum pollicetur. *l.* 1. *h. t.*

52. Loca publica sunt loca, quorum proprietas ad populum, usus ad omnes pertinet. *l.* 1. *pr. de interd. l.* 1. *h. t. l.* 2. §. 2. 11. *ne quid in loc. publ.*

53. Via

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

53. Via publica est via, quæ in porrectum, *vel etiam in anfractum*, certa latitudine ab eo qui jus publicandi habet, ut ea publice iretur, omnibus est relicta. vocatur regia, prætoria, consularis, militaris. *l.* 2. §. 21. 22. *ne quid in loc. publ. & Gothofr. ibi. lit. V. l.* 3. *h. t.*

54. Privata est, quæ vel ex servitute debetur, vel, à via regia ad agros deflectit. *l.* 2. §. 23. *ne quid in loc. publ.* hæc certo respectu vocari potest publica: quia omnibus per eam commeare licet, *d. l.* 2. §. 23.

55. Vicinalis via est, quæ placito vicinorum ex ipsorum agris collatis est facta, ut ultro citroque homines commeare possint in vicum. *l.* 3. *h. t. d. l.* 2. §. 22.

Si vel non fiat ex collatione privatorum, vel ejus memoria non exstet, est publica. *d. l.* 2. §. 22. *junct. l.* 3. *pr. h. t.*

A militari differt: quod hæc habeat exitum, aut ad mare, aut in urbes, aut in flumina publica, aut ad aliam viam militarem: illius altera pars desinit in via militari, altera sine exitu intermoritur in ipso vico. *l.* 3. *h. t.*

56. Cuilibet ex populo, *ut dictum*, licet frui locis, & itineribus publicis, & si clausuris prohibeatur, vel aliâs, ipsi competit actio. *l.* 1. *h. t. & Brunnem. ibi.* Sic, si via publica, vel fluminis impetu, vel ruina sit amissa, vicinus eam concedere cogitur pro pretio, quod ex publico ipsi solvitur. *l.* 14. §. 1. *quemad. servit. amitt. junct. arg. l.* 2. *C. pro quib. caus. serv. pro præm. lib. accip.*

Tit. VIII. Ne quid in loco publico vel itinere fiat.

57. Hoc interdicto cohibetur illicita in loco publico ædificatio, & immissio in eum. prospicitur & publicis utilitatibus, & privatorum. Loca publica horum usibus inserviunt jure civitatis, non quasi propria cujusque. Ad id obtinendum tantum juris quis habet, quantum quilibet ex populo ad prohibendum. *l.* 2. §. 2. *h. t.* Loca fiscalia, quia sunt in fisci patrimonio, & in iis privatus nec facere, nec prohibere quicquam potest, huc non pertinent, verum, si in iis quid fiat, præfecti eorum curam habent. *l.* 1. §. 4. *h. t.*

58. Datur ei, ad cujus damnum opus redundat. *l.* 2. §. 2. 5. *h. t.* vel, cuivis de populo. *l.* 1. *de loc. & itin. publ. l.* 2. §. 2. *h. t.*

Quomodo damnum detur? vide *l.* 2. §. 11, 12, 14. 25. 29. *l.* 3. §. 1. 4. *h. t.*

59. Con-

52. Contra istum, qui in loco publico aliquid molitur, quo deterior fiat ejus usus. *d. l.* 2. *pr.* §. 5 6. 8. 14. Si quis in publico ædificet, ut, quæ ex meo nullo jure ad te defluunt, fluere desinant, hoc interdictum non datur. *d. l.* 2. §. 13. Idem dic, si in publico ædificet, & alterius ædificio illicite extructo obstet. *d. l.* 2. §. 15. Idem observatur, si superioris permissu hoc fiat: sc. interdictum non datur. *d. l.* 2. *pr. in fin.* modo non tendat in præjudicium & injuriam tertii. *d. l.* 2. §. 10. 16. aliâs tale privilegium censetur sub, & obreptitie impetratum. *l.* 7. *C de prec. imp. off. l.* 2. *C. de LL.* Sic non datur, si quis in mari piscari, aut navigare prohibeatur. *arg. d. l.* 2. §. 9.

60. Ad id, ut opus non fiat, & de eo caveatur. *d. l.* 2. §. 18. vel, si factum jam sit, ut destruatur. modo non sit ædificium: quia nemo hoc tollere cogitur, ne urbs ruinis deformetur, nisi multum obstet usui publico. si hoc non sit, vectigal ipsi imponitur, quod vocatur *solarium. d. l.* 2. §. 17. reliqua de itinere publico vide apud Struvium *Ex.* 45. *th. ne quid.* 62. *& seqq.* Hîc breviter notare sufficit, quod interdictum prætorium pertineat ad vias rusticas, quæ sunt extra urbem. *l.* 2. §. 24. *h. t.* Ejus sunt tres partes: (1) prohibet, ne quid fiat in via, vel itinere publico, quo deterius reddatur. exempla vide *d. l.* 2. §. 25. *& seqq.* (2) si quid immissum, vel factum fuerit, ut restituatur in pristinum statum. *d. l.* 2. §. 43. (3) ne quis prohibeatur via publica libere uti. *d. l.* 2. §. *fin.* e. g. si merces, equi, currus, servi, sine justa causa sistantur, vel vexentur: publice enim interest sine metu & periculo per itinera commeari. *l.* 1. §. 1. *de his qui effud. junge Hahn. in not. ad Wes.*

Tit. IX. De loco publico fruendo.

61. Prætor hîc interdicit, ne vis fiat ei, vel socio ejus, qui conduxit locum publicum ab eo qui locandi jus habet, quo minus juxta leges conductionis fruatur. *l.* 1. *pr.* §. 3. *h. t. ex mente doctorum*, est vel directum, vel utile. Illud datur propter vectigal conductum; hoc, propter alia loca publica e. g. balnea, theatra, vectigalia vini & aliarum rerum. *Mindan. de interd. tit.* 5. *n.* 5.

62. Actio oritur ex delicto quodam. *arg. d. l.* 1. *ibi*: *vim h. t.* datur conductori loci publici & ejus socio. *d. l.* 1. *pr. d. t.* cui, si cum ipso concurrat, præponitur. *d. l.* 2. §. 2. aliâs in societate privata socius ex contractu socii agere non potest, nisi cessa actione. *l.* 3.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

pr. pro soc. rationem differentiæ vide apud *Brunnem. l. 1. h. t.* & eorum heredibus. *arg.* §. 1. *J. de perpet. & temporal. act.*

63. Contra eos, qui vim faciunt, vel impediunt loco conducto uti, frui. *d. l. 1. pr.* §. 1. 3. *h. t.* non autem contra heredes: quia est ex delicto. *arg.* §. 1. *J. de perpet. & temporal. act.*

64. Ad id, ut frui liceat ex lege conductionis. *d. l. 1. pr.* §. 3. aliâs, si fiat contra legem non datur. *d. l. 1.* §. 3. sic, invitis conductoribus, imagines, & statuas ponere licet in loco publico, quæ ornamento reipublicæ sunt, si princeps permittat. *l. fin. h. t. Struv. d. Ex. 45. th. competit. 73. & 74.*

65. Hodie, conductoribus publicis extra ordinem subvenitur, teste Wissenb. *part. 2. disp. 23. th. 22.*

Tit. X. De via publica, & si quid in ea factum esse dicetur.

66. De viis publicis urbanis, quarum curam prætor in se non suscepit alii magistratus curatores & viocuri propterea dicti, imprimis ædiles prospiciebant. *l. un. pr. h. t. & ibi Gothofr. in not. Struv. d. Ex. 45. th. viarum* 76. in hoc titulo magis distincte, quam in titulo 8. interdicitur. (1) ne quid fiat in via urbica, ex quo damni quid alii detur. *d. l. un. pr. h. t. ibi. non noceant domibus.* (2) ne fiat deterior. *d. l. un. pr.* §. 2. *ibi. ut nullus effodiat vias, neque subruat, neque construat in viis aliquid.* (3) aut, si factum fuerit, ut restituatur, tollatur. *d. l. un.* §. 2. *ibi: quod factum est dissolvant.* (4) ne quis via publica ire prohibeatur. *d. l. un.* §. 3. *ibi: ut non prohibeatur vehiculum transire.* (5) ut quisque vias publias ante suam domum sartas, stratas, atque purgatas habeat. *d. l. un.* §. 3. si sint conductores, proprietarius faciat, aut, si non construat, computatur dispendium in mercedem. *d. l. un.* §. 3. *l.* 55. §. 1. *locat. cond.* reliquum, ut & fora, pontes, & alia loca publica, publicis sumptibus reparantur, sternuntur, purgantur cura dictorum magistratum. *d. l. un. pr.* interdum, cives & incolæ ad sumptus conferre coguntur, nullo nec ecclesiæ vel aliorum privilegio admisso. *l. 7. C. de SS. eccles. Struv. d. Ex. 45. th. ad tuitionem. 75.*

67. Ex hoc interdicto colligunt DD. (1) quod nec urinam in viam publicam effundere liceat, si fœtida reddatur. *d. l. un.* §. 5. (2) posse conductorem ædium vel fundi compelli ut onera publica præstet, & ea compatet locatori in mercedem. (3) rixas in publica platea judicem impedire debere, & punire propter scandalum. *d. l. un.* §. 5. *& ibi Brunnem.*

Tit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Tit XI. De via publica & itinere publico reficiendo.

68. Quia viarum & itinerum rusticorum curam ædiles, ut magistratus urbani, sustinere non potuerunt. *l.* 2. §. 24. *ne quid in loc. publ.* prætor edicit; ne quis eas reficere prohibeatur, vel, sub prætextu refectionis deteriores reddat. *l.* 1. *pr.* §. 2. *h. t.* hic enim impune vim patitur. Interdictum datur cuicunque de populo. *l.* 1. §. 3. *h. t.* licet aliquandiu via populus non fuerit usus: quia non utendo eam amitterre non potest, cum ea non utatur per modum privilegii, sed sit res meræ facultatis. *l.* 2. *h. t. Brunnem.* ubi agit, de molendinis, in genere, ad quæ ire solent homines, & de bannali. Item, si quis diu aliquem excipiat hospitio. *junge Grot.* 2. *c.* 4. §. *ult.* Adversus eum, qui viam aperire i. e. ad pristinam altitudinem restituere, purgare, vel reficere prohibet. *d. l.* 1. *pr.* §. 1. *h. t.* ad id quod interest actoris. *d. l.* 1. §. 3. *h. t.*

69. Si quis in agrum vicini publicam viam rejecerit, i. e. fecerit, ut per agrum vicinum jam publice eatur, tenetur actione viæ receptæ ad id, quod alterius interest, injuriam agro non esse illatam. *l. fin. h. t.* si lutum viæ in eum rejiciatur, competit actio L. A. *arg. l. un.* §. 5. *de rip. mun.*

Tit. XII. De fluminibus, ne quid in flumine publico, ripave ejus fiat, quo pejus navigetur.

70. Pleraque flumina cum sint publica, prætor etiam de iis interdicit, primo in genere in titulo præsenti, deinde, in specie in sequentibus.

71. Flumen, in genere, est quævis aquarum congregatio. *l.* 1. §. *fin. pr. de aq. & aq. pluv. arc.* in specie, est collectio aquarum, quæ intra certas ripas in alveo decurrit. Differt à rivo magnitudine, & existimatione circumcolentium. *l.* 1. §. 1. *h. t.* Est vel publicum vel privatum. *d. l.* 1. §. 3. *h. t.*

72. Flumen publicum est flumen quod in publico oritur. *d. l.* 1. §. 2. *junct. arg.* §. 4. pertinet ad populum. §. 2. J. *de R. D.* Privatum est, quod in prædio privato critur. *d. l.* 1. §. 4. est privatorum. *d. l.* Utrumque vel est perenne, vel torrens: illud, quod ex naturali fonte & principio perpetuo durante, oritur, & semper fluit. *d. l.* 1. §. 2. licet evenire possit, ut æsta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

æſtate exareſcat. *d. l.* 1. §. 2. *in fin.* Hoc, quod nec de fonte, nec de viva aqua, à pluviis vel de montibus in valles deſcendit, æſtate ſiccatur, hyeme creſcit, & currit. *d. l.* 1. §. 2. *h. t.* *Mindan. de interd. tit.* 6. *n.* 20.

73. Perenne vel eſt navigabile, vel non navigabile. *d. l.* 1. §. 12. *h. t.* præſens interdictum pertinet ad publicum navigabile. (1) eſt prohibitorium, quo prætor vetat quid fieri, vel immitti in flumen publicum, aut ripam ejus, quo iter vel ſtatio navigii deterior fiat. *d.l.* 1. *pr. h. t.*

Sive corrumpatur, ſive difficilior, minor aut rarior fiat, ſive in totum tollatur. *d. l.* 1. §. 15. *h. t.* ſi aliquid fiat in non navigabili, ut vel exareſcat, vel aquæ curſus impediatur, Labeo putat, non eſſe iniquum, utile interdictum dari, ne vis fiat ei, quo minus quis tollat opus, quod in alveo vel ripa factum eſt, ut aquarum curſus deterior fieret. *d.l.* 1. §. 12. *h. t.* vel, ſi in mari quid fiat, ut portus præcludatur. e. g. ſubmergendo navem, vel ſimile quid. *d. l.* 1. §. 17.

74. (2) Reſtitutorium, quo id quod in publico flumine vel ejus ripa factum, aut immiſſum eſt, reſtitui jubet. *d. l.* 1. §. 19. 20. *h. t.* etiam directum eſt vel utile; quando ſc. aliquid fit in flumine non navigabili, vel mari, *ut dictum.*

75. Utrumque competit cuivis de populo. *arg. l.* 1. *de loc. & itiner. publ.* contra eum, qui aliquid in flumen, vel ripam vel mare immiſſum habet, ut iter vel ſtatio navigii fiat deterior, ut tollat, & reſtituat. *d. l.* 1. §. 19. 21.

76. Statio eſt locus, ubi naves tuto ſtare poſſunt. *d. l.* 1. 13. Iter eſt vel ipſa navigatio vel etiam iter pedeſtre prope flumen, quo alligatis ad navem funibus trahitur aut ab equis aut hominibus ſecundum fluminis ripam. vide. *d. l.* 1. §. 14. 19. *h. t.*

77. Ripa eſt id quod flumen, & naturalem rigorem curſus tenet. non mutatur, ſi imbribus, vel mari, vel alia ratione ad tempus excreverit, niſi alveo mutato, aliâ fluere cœperit. *d. l.* 1. §. 5. partim publica eſt, partim cedit privatis. *l.* 3. *pr.* §. *fin. h. t. l.* 5. *pr. de R. D.*

78. Ex publico flumine licet aquam ducere niſi (1) princeps, cujus eſt flumen, ob utilitatem publicam id vetet. (2) aqua ſit in publico civitatis uſu, ut ſine ejus impedimento fieri non poſſit. (3) navigatio in flumine navigabili, vel eo, quod inde navigabile fit, detrimentum patia-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

tiatur. *l. 2. h. t.* Unde quærunt, an liceat privato molam in flumine publico exstruere? Alii negant: nisi fiat populi vel principis permissu. *l. 2. §. 10. 15. ne quid in loc. publ. arg. l. un. pr. §. 7. ne quid in flum. publ. l. 50. de aquir. rer. dom. arg. l. 8. de aq. & aq. pluv. arc.* Alii affirmant: modo sine detrimento usus fluminis, aut, sine injuria alterius fieri possit. Sive sit flumen non navigabile, ex quo aliud navigabile fit: quia cursus aquæ regulariter non impeditur constructione molarum: sive navigabile, quia (1) *l. 24. pr. de damn. inf.* generaliter loquitur. (2) ratio interdicti consistit in damno quod redundat in alium. (3) naturaliter licet ædificare, quod alicui prodest. *l. 2. §. 5 de aq. & aq. pluv. arc.* Prior opinio nobis magis placet: quia in loco publico nihil sine principis concessione facere, vel in eum immittere licet. *l. 2. pr. ne quid in loc. publ.* Quare eitam non licet superius molendinum ædificare, quo inferiori aqua subtrahatur. *arg. d. l. 2. §. 10. 16. ne quid in loc. publ. Struv. Ex. 45. th. quo minus.* 88. vel, si quis ex utraque ripa haberet domus, non potest pontem propria authoritate construere in usum earum. *l. fin. h. t. & ibi Brunuem.* An idem obcineat in molendino pneumatico? negant. *arg. l. 26. de damn. inf.*

79. Hoc interdictum cessat (1) si in insula in flumine publico nata, quid fiat. *l. 1. §. 6. h. t.* quia privatorum est. (2) alveo derelicto. *d. l. 1. §. 7.* (3) lege sit permissum, *d. l. 1. §. 16.* (4) in flumine privato. *d. l. 1. §. 4 10.* (5) in loco vel amne tantum circumdato, vel inundato. *d. l. 1. §. 9. 10.*

Tit. XIII. Ne quid in flumine publico fiat, quo aliter aqua fluat, atque uti priori æstate fluxit.

80. Hoc interdicto prætor prospexit, ne derivationibus minus concessis flumina exarescant, vel mutatus alveus vicinis aliquam injuriam adferat.

81. Pertinet ad flumina publica navigabilia & non navigabilia. *l. un. §. 2. h. t.* in hoc latius est, quam interdictum præcedens, quod directo non pertinet ad non navigabilia. *l. 1. §. 12. de flumin. ne quid in flum. publ.*

82. Datur cuivis de populo. *d. l. un. §. 9.* contra omnes, qui faciunt ut aqua aliter fluat, quam superiore æstate fluxit, cum jus non haberent. *d. l. un. §. 8. 9.* etiam contra heredes, modo participent de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

dolo defuncti. *d. l. un.* §. 13. *& ibi Gothofr. in not.* si forte, cum defunctus facere instituisset, ut perficeret, ipsi suaderent. *fac. l.* 44. *de R. J.*

Aliter aqua fluere dicitur, quando ejus fluxus aut fit altior, aut depressior, aut rapidior. *d. l. un.* §. 3. *h. t.*

83. Ad hoc, ut desinat facere, vel immittere, quo minus aqua aliter fluat, quam superiore æstate. *d. l. un.* §. 12. *h. t.*

84. Æstas, in jure nostro, non sumitur naturaliter, sed civiliter, incipit ob æquinoctio verno, finitur æquinoctio autumnali. *d. l. un.* §. 8. *h. t. l.* 1. §. 32. *de aq. quot. & æst.* Si æstate interdicatur, proxime præcedentem intuemur. Si hyeme, non consideratur proxima hyemi æstas, sed præcedens, sive superior: quia certior est naturalis fluminum cursus æstate, quam hyeme, & prioris æstatis fluxus indubitatior. *d. l. un.* §. 8. Hinc, si quis habuerit opus aliquod per biennium aut ultra annum, propter quod cursus fluminis immutatur, cogi non potest, ut id tollat. *dd. ll.*

85. Secunda pars interdicti est, ut si jam quid factum, vel immissum sit, restituatur in pristinum statum, aut tollatur. *d. l. un.* §. 11. *& seq.* cujus sumptibus? vide *l.* 2. §. 43. *ne quid in loc. publ.*

Tit. XIV. Vt in flumine publico navigare liceat.

86. Prætor hoc interdicto prospicit, ne vis fiat ei, qui in flumine, lacu, fossa, vel stagno, navigare vult vel ratem agere, quove minus per ripam onerare, exonerare merces liceat. *l. un. pr. h. t. l.* 3. *C. de navic.* Est vel directum vel utile. *d. l. un.* §. 7. *h. t.*

87. Lacus est, qui citra certum fluxus rigorem perpetuam aquam habet. Stagnum est, quod temporalem continet aquam stagnantem, quæ plerumque hyeme cogitur. Fossa est receptaculum manufactum. *d. l. un.* §. 3. 4. 5. *h. t. junct. l.* 1. §. 3. *ne quid in flum. publ.*

88. Datur cuivis de populo, adversus prohibentem, vel vim facientem, quo minus ea liceant, *de quibus modo dictum*, ad id, ne amplius vis fiat, & ut eo nomine caveatur. *arg. l. un. pr. de rip. muniend.* imprimis cum nec princeps sine justa causa hoc possit prohibere. vide *Grot.* 2. *c.* 2. §. 13. *n.* 1. *de mari liber. c.* 1. modo non sit lacus, stagnum, aut flumen privatum. *d. l. un.* §. 2. *h. t.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

☞ 89. Si quis publicanum,qui locum vel ſtagnum conduxit, piſcari prohibeat, competit utile interdictum. Idem dic, ſi à municipibus conductum habeat. *d. l. un.* §. 7. Sic, ſi quis prohibeatur in mari navigare vel piſcari, datur. *arg. l.* 1. §. 17. *de flumin.* licet etiam habeat actionem injuriarum. *l.* 13. §. *fin. de injur.*

Eſt etiam uſus, quando iſti, qui flumina publica accolunt abſque authoritate ſuperiorum vel novas exactiunculas moliuntur, vel veteres augent. *arg. l. un. pr. h. t.*

Quando piratæ, prædones, milites, mare, vel flumen publicum obſident, aut infeſtant, hodie opus eſt reſtitutoriis, avocatoriis, & inhibitoriis interdictis. *vide Mindan. de interd. tit.* 6. de jure naturæ Grotium. 2. *c.* 17. §. 20.

90. Non datur ad id, ut locus deprimatur pecoris adpellendi gratia, ſed agendum eſt interdicto, ne cui vis fiat, quo minus pecus ad flumen publicum, vel ejus ripam adpellere liceat. *d. l. un.* §. *fin.*

Tit. XV. De ripa munienda.

91. Tandem prætor prohibet impedire iſtum, qui aliquid in flumine publico, ripæ vel agri tuendi cauſa facere vult ex quo navigatio non fit deterior. *l. un. pr. h. t.* modo caveat damni infecti nomine boni viri arbitratu in annos decem, aut per illum non ſtet, quo minus caveatur. *d. l. un. pr.* §. 1. 2. *h. t.*

92. Utile datur in lacu, foſſa, aut ſtagno, quando quis ripam munit. *d. l. un.* §. *fin.* adverſus impedientem: vel etiam adverſus munientem, ſi navigatio inde fiat deterior, ad hoc, ut prior impedire deſinat, poſterior autem, ut caveat, *ut dictum.*

93. Cavendum eſt ante opus factum, etiam vicinis & iſtis qui trans flumen prædia poſſident. *d. l. un.* §. 4. poſt illud, actio L. A. locum habet. *d. l. un.* §. 5. *h. t.*

Tit. XVI. De vi & vi armata. C. 8. tit. 4. unde vi.

94. Ex hoc interdicto datur actio in perſonam iſti, qui de poſſeſſione rerum immobilium eſt dejectus, adverſus eum, qui dejecit, ut poſſeſſio cum omni cauſa & intereſſe, recuperetur. *l.* 1. *pr.* §. 31. 32. *h. t.*

95. Oritur ex delicto; ſive violenta dejectione, ſive publica, ſive pri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

privata. *l. 1. pr.* §. 1. 2. *h. t. junct. arg. l. 8. de publ. in rem act. l. 3. §. 5. h. t.* est rei persecutoria. *d. l. 3. pr.*

96. Datur ei (1) qui vi dejectus est de possessione rei immobilis, sive naturaliter, sive civiliter, vere vel quasi possederit, bona vel mala fide. *l. 1. §. 9. 23. 24. 25. 30. l. 3. §. pen. h. t.* licet à dejiciente clam vel precario. §. 6. J. *de interd.* quia spoliatus ante omnia est restituendus. *l. 7. C. h. t.*

An hîc sit distinguendum, utrum, simplici vi, an vi armata sit dejectus, ita ut priori casu ipsi non detur, sed posteriori? vide *Struv. Ex. 45. th. 109* ubi hanc distinctionem jure justinianeo incognitam putat; licet æquitas velit, ne manifesto prædoni, contra dominum, de cujus jure liquido & confestim constat, detur, sive statim, sive ex intervallo ipsum dejecerit. (1) quia, ubi constat de jure proprietatis, non est attendenda causa possessionis. *c. cum dilectis. X. de caus. possess. & propriet.* (2) spoliato nihil juris competit ad possessionem. (3) *arg. l. 31. depos.* Nec obstare potest, quod dominus habeatur pro violento invalore *arg. l. 3. §. 9. h. t.* inde enim non sequitur, ergo privandus est sua possessione & tali prædoni est addicenda, licet aliquam suæ violentiæ pœnam merentur. *vide* tamen *l. 12. quod metus causa.* datur etiam heredi. *arg.* §. 1. J. *de perpet. & tempor. act. l. 1. §. 44. h. t.* (2) de re soli, vel quæ solo cohæret. (3) vi atroci expulsiva, sive privata sive publica, *ut dictum*, sine vel cum armis. Arma sunt omnia tela. i. e. fustes, lapides, gladii, hastæ, frameæ. imo, si unus, vel alter tenuerit arma, sufficit. vel, si inermes venerint, & in concertatione fustes, vel lapides sumpserint. etiam terror armorum locum facit huic interdicto, quamvis iis non fuerint usi. *l. 3. §. 3. 4. 5. h. t.* modo, post possessoris fugam possessio fuerit occupata. *d. l. 3. §. 6. 7. h. t.*

97. Contra dejicientem vel per se vel per alium; sive familiam suam. *l. 1. §. 1. 18. h. t.* etiam unum servum. *d. l. 1. §. 17.* modo non neget, se servum vel familiam defendere: quia hoc in casu sufficit, si acceptum restituat, vel, servos noxæ dedat. *d. l. 1. §. 15.* sive procuratorem vel eum, quem jussit. *d. l. 1. §. 12.* Si sit verus procurator, contra utrumque, ita ut alterius nomine alter eximatur, modo æstimatio litis fuerit soluta. Si sit falsus, contra ipsum tantum, nisi dominus ratum habuerit. *d. l. 1. §. 14.* ob dejectionem filiifam. vel mercenarii pater vel dominus conveniuntur interdicto utili. *d. l. 1. §. 20.* contra heredes quantum ad ipsos pervenit, vel dolo malo ipsorum factum est, quo minus perve-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

veniret. *d. l.* 1. §. *fin. l.* 2. *l.* 3. *pr.* §. 1. *h. t.* An contra ſucceſſorem ſingularem, vel tertium poſſeſſorem? Alii negant. *d. l.* 1. §. *fin.* Alii affirmant, (1) quia interdicta ſunt actiones reales. (2) per *l.* 3. §. 1. *h. t.* Prior opinio placet: quia (1) actio ex hoc interdicto eſt in perſonam. (2) lex, quam allegant, loquitur de ſucceſſore univerſali. Contra perſonas quibus reverentia debetur, ut eſt pater, patronus, dominus feudi, datur actio in factum. *l.* 1. §. 43. *Brunnem. ibi.* quia quamvis non ſit famoſum, tamen continet atrocitatem facinoris, modo non adhibeant vim armatam. *d. l.* 1. §. 43. *Struv. Ex.* 45. *th. hoc interdictum.* 111.

98. Ad id ut reſtituatur poſſeſſio rei immobilis, cum mobilibus, quæ ibi erant. *l.* 1. *pr.* §. 32. *l.* 19. *h. t.* ſive ſint propriæ, ſive alienæ. e.g. depoſitæ, commodatæ. ſi ſint deperditæ, aliquando probantur & æſtimantur juramento. *l.* 9. *C. h. t.* etiam fructuum tam rerum immobilium, quam mobilium habetur ratio à die dejectionis, ut & cæterarum utilitatum, quas dejectus habiturus fuiſſet, non dejectus, *d. l.* 1. §. 40. 41. ſeu, omnis damni, quod ſentit ob dejectionem: quia priſtina cauſa eſt reſtituenda. modo agatur intra annum. *l.* 1. *pr.* §. 31. *h. t.* poſt annum condemnatio fit in id, quod ad dejicientem pervenit. *d. l.* 1. *pr.* §. *ult. l.* 3. *pr. h. t. l.* 4. *de interd.*

Probatio damni fit per teſtes, vel alio modo. interdum juramento, *ut vocant*, Zenoniano. *l.* 9. *C. h. t.* etiam ab herede, notitiam ejus habente, & contra heredem. *ut dictum ſupra.* licet res mobiles forte caſu perierint, & dejectus moram fecerit, quo minus interdictum ante interitum inſtitueret: quia dejiciens ab ipſo tempore delicti plus quam fruſtrator debitor conſtitutus eſt. *l.* 19. *h. t. d. Ex.* 45. *th.* 113.

99. Ex dictis ſequitur, quod ceſſet (1) ſi quis nondum poſſederit, ſed tantum poſſidere volens prohibitus ſit. *l.* 1. §. 26. *l.* 3. §. 14. *in fin. h. t.* (2) adhuc poſſideat. *d. l.* 1. *pr.* §. 45. *d. t.* etiam per familiam & ſervos: quia per hos poſſeſſionem retinet. *d. l.* 1. §. 45. (3) ſit tantum detentor; e. g. colonus. *d. l.* 1. §. 10. *in fin.* omnes tamen qui nomine alieno poſſident, abſente domino, agere poſſunt, etiam ſervus. *l.* 1. *C. ſi per vim vel al. mod. abſ. perturb. ſit poſſeſſ.* ſalva actione, quæ domino competit, quolibet tempore reverſo, ad poſſeſſionem recuperandam. *d l.* 1. ita ut imperiale reſcriptum, forte ab adverſa parte impetratum, non obſtet. *l. fin. C. eod.* (4) ſi dejectus ſit de re mobili, navi, vehiculo. *d. l.* 1. §. 7. an hîc etiam comprehendatur molendinum navale?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

disputant. vide supra p.209.§.4.idem dic,si quis prohibeatur frui re mobili. *l.* 3. §. 15. *h.t.* (5) si clam ingressus sit possessionem. *l.* 1. *pr.* §. *ult. uti possid.* nisi postea superveniat vis, dum dominum reversum repellit. *l.* 6. § *fin. de aq. vel amitt. possess.* licet ex constitutione Justiniani etiam teneatur ut prædo, qui absque violentia absentium vacuam possessionem illicite occupavit. *l. ult. C. h. t.* Sic is, qui sine vi per errorem aut incuriam domini possessionem rei alienæ occupavit, eam restituere tenetur. *l.* 5. *C. h. t.*

100. Jure canonico (1) spoliatis datur remedium ex *c.redintegranda.* 3.*q.*1. quod concurrit cum omnibus aliis possessoriis. Est condictio ex canone, quæ datur illi, qui sine justa causa à possessione cujuscunque rei recedit, adversus quemvis detentorem. unde patet, quod sit in rem scripta. de quo alii dubitant. vide Ziegl. *ad c.redintegr.c.*3.§.11.*& seqq.*(2)ex *c. sæpe. X. de restit. spoliat.* est condictio ex canone, quæ datur adversus quemlibet possessorem, qui ipse quidem non spoliavit, sciens tamen & prudens rem habet à spoliatore (3) exceptio spolii ex *c. frequens. de restitut. in* 6o. qua spoliantem potest repellere, si ipsum vel super re spoliata, vel alia in judicio conveniat, vel etiam criminaliter accuset, ut ipsius intentio non audiatur, usque dum spoliatam possessionem restituerit. In hac exceptione duo sunt observanda. (1) ut intra 15 dies à tempore oppositionis judici probetur. *d. c. frequens.* (2) ut etiam possit intentari per modum actionis. *c.*2. *X. de ord.cogn.*

101. Jure naturæ, si quis armis veniat, ad dejiciendum alterum de possessione, armis resistere licet. *l.* 1. §. 27. *h. t.* an autem rerum gratia ipsum occidere sit permissum? vide *Grot.* 2. *c.* 1. §. 13.

Tit. XVII. Uti possidetis. C. 8. *tit.* 6. *uti possidetis.*

102. Interdictum uti possidetis est, quo prætor vetat vim fieri ei, qui rem immobilem, vel ei similem possidet, quo minus ita possideat, & eum in possessione tuetur, nisi vi, clam, aut precario, ab adversario possideat. *l.* 1. *pr.* §. 1. *& seqq. h. t.* §. 4. *J. de interd.* Est directum, vel utile, quod datur de possessione rerum mobilium, quatenus rebus immobilibus cohærent. *arg. l.* 1. §. 6. *de vi & vi armat.* vel quasi possessione jurium. *l. fin. h. t. l. fin. de servit. l.* 1. §. 9. *de superfic.*

103. Actio ex causa hujus interdicti est in rem: quia oritur ex jure in re, sc. possessionis. *arg. l.* 1. §. 3. *l.*2. *l.* 3. *pr.* §. 1 *h. t. junct. arg.* §. 1. *J. de act.* judicium est duplex. sc. uterque potest esse actor vel reus, licet ipso

actu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

actu is habeatur pro actore, qui prior ad illud provocat, &, si simul hoc fecerint, is est, quem sors determinat. *l. 13. de jud.*

104. Datur possessori rei immobilis, vel ejus, quæ pro tali habetur, sive sit corporalis, sive incorporalis. *l. 1. §. 8. l. ult. h. t. l. 8. §. aristo. 5. si serv. vind. in fin.* ut est jus rerum, quod cum immobilibus comparatur *dd. ll.* sic datur de servitute urbana, rustica, reali, personali, de jure venandi, pascendi, percipiendi annuos reditus, &c. quamvis enim multa interdicta specialia proponantur de servitutibus. e. g. de itinere actuque privato, de rivis &c. tamen hoc est generale, ut aliis plenius consulatur. Nihil refert, sive quis naturaliter sive civiliter, sive totum fundum, sive partem, pro diviso, vel indiviso. *d. l. 1. §. 7. h. t. arg. l. 35. §. 1. l. 37. de pign. act.* juste vel injuste possideat. *l. 1. §. fin. l. 2. h. t.*

105. Contra eum, qui se possidere contendit. *d. l. 1. §. 3. h. t.* possessionis controversiam nobis movet, vim in ea inferendo, aut in possessionis usu impediendo, vel turbando. *l. 3. §. 2. 3. & seqq. h. t.* Turbare est jus possessionis obscurum facere. *Gl. ad l. 13. quod met. caus.* vel, molestiam & impedimentum possessori creare, quo minus quiete possessione uti possit. An requiratur turbatio realis, an verbalis sufficiat? quærunt. pro verbali facit. (1) quod nuda diffamatione jus possessionis fiat obscurum. *arg. l. 3. pr. h. t.* (2) qui verbis turbat, videatur facto turbare. *arg. l. 20. §. 11. de petit. hered.* (3) leges præcise realem turbationem non requirant. *vide l. 11. de vi & vi ar.* non potest elidi per exceptionem dominii, quamvis statim liquidissimas pro eo, probationes adducat. *arg. §. 4. J. de interd. l. 1. §. 3. 4. h. t.* nisi adversarius, ut de proprietate lis agitetur, admittat. *c. 1. X. de restit. spoliat.*

106. Possessio ab actore est probanda, vel vere: si quis litis contestatæ tempore se possidere ex actibus possessoriis ostendat. *d. §. 4. J. de interd.* (1) rei insistentia. *l. 1. §. 1. de vel aq. vel am poss.* (2) fructuum perceptione. *arg. l. 2. C. eod.* (3) cultura rei. *l. 3. §. 4. h. t.* (4) perceptione pensionum. *c. cum venisset. X. de restit. spoliat.* (5) investitura propria. *arg. 2. F. 2.* (6) clavium & instrumentorum traditione. *l. 74. de contrah. emt. l. 1. C. de donat.* quasi possessione jurisdictionis, justitiæ administratione, appellationis receptione, patibuli, & similium signorum erectione, &c. Vel præsumptive, secundum jus canonicum, si ostendat antiquiorem possessionem: quia inde pro præsenti præsumitur, & actus, quos alter allegat habentur pro turbatoriis: modo hic nequeat elidere alterius præsumptionem, probando justam suæ possessionis causam. *c. 9.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

X. de probat. Si probationis ab utraque parte ſit æqualitas, alia remedia ſunt adhibenda. ſc. ſequeſtrationis, inhibitionis, diviſionis, ſortis. *vide tamen Brunnem. ad l. 3. h. t.*

107. Prætor interdicit, ne vis fiat poſſidenti, declarat alterum poſſeſſorem, alterum injuſtum turbatorem. *l. 1. § 1. h. t.* condemnat eum intra annum, inſtituta actione, in id quod poſſeſſoris intereſt, in poſſeſſione non fuiſſe turbatum. *d. l. 1. pr. l. 3. §. fin. h. t.* cautio vero de non amplius turbando non exigitur. *arg. d. l. 1. pr. h. t.* Alii doctores hîc diſſentiunt. *Gail 1. obſ. 166.*

108. Non datur (1) ei, qui non poſſidet, vel detinet tantum, ut, colono, creditori, qui tantum cuſtodiæ cauſa in poſſeſſionem eſt miſſus. Vel, qui de poſſeſſione eſt dejectus. *arg. l. 1. §. 4. h. t.* Alii diſſentiunt, propter *l. 17. de aq. vel amitt. poſſ.* verum non probat hanc ſententiam; quia aut loquitur de juris fictione, quatenus rem ipſam habere videtur, qui actionem ad illam habet, vel, in *d. l.* dejectus poſſidet, non ad hoc, ſed ad interdictum de vi & vi armata. *vide Bachov. in not. ad Weſenbec. Zœſ. h. t. n. 2.* vel, qui tempore turbationis non poſſedit, ut eſt heres: hic enim, quia poſſeſſio in ipſum non tranſit ipſo jure. *l. 23. pr. de aq. vel am. poſſ.* nec propter turbationem poſſidenti defuncto, nec jacenti hereditati factam, agere poteſt. *arg. d. l. 23. l. 1. pr. h. t. l. un. C. eod.* niſi (*a*) ſtatutum exſtet, ex quo poſſeſſio ipſo jure tranſit, ut in Gallia. (*b*) lis cum defuncto fuerit conteſtata. *arg.* §. 1. J. *de perpet. & tempor. act.* hîc tamen quidam diſtinguunt inter transmiſſionem poſſeſſionis, & transmiſſionem actionis ex cauſa poſſeſſionis, quam putant tranſire in heredem, ut aliæ rei perſecutoriæ: quia nuſpiam excipitur à regula §. 1. J. *de perpet. & tempor. act.* (2) ei, qui ab adverſario vi, clam aut precario poſſidet. *l. 1. §. fin. h. t. l. un. C. eod.* ſecus, ſi ita poſſideat ab alio, quam qui ipſum turbat. *l. ult. C. uti poſſidetis.* (3) ſi intra annum non egerit. *l. 1. pr. h. t.*

Tit. XVIII. De ſuperficiebus.

109. Interdictum de ſuperficiebus eſt, quo prætor ſuperficiario, ſuperficie fruenti, vim fieri vetat, quo minus ita fruatur, niſi vi, clam, aut precario ab adverſario poſsideat. *l. 1. pr. §. 2. h. t.* Cauſa hujus interdicti eſt, quia interdum ſumus incerti, an actio locati ſubſiſtat, & melius eſt poſsidere, quam in perſonam experiri. *d. l. 1. §. 1. h. t.*

110. Præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

110. Præterea superficiario competit actio in rem, qua superficiem constitutam & acquisitam, à quolibet alio possidente, etiam ipso domino soli, vindicat. *d. l.* 1 §. 3. 4. 6. *h. t. l.* 1. §. 1. *si ag. vectig. pet.* 73. §. 1. 74. *l.* 75. *de R. V.*

111. Superficies, sive superficium, in genere. *l.* 39. *de leg.* 2. *l.* 32. *de jur. dot.* est quod supra solum, seu, faciem soli externam exstat, oculis cernitur, & diversam à solo rationem obtinet. proprietas est ejus, cujus est solum. Sic, plantæ, vineæ, arbores, agri superficies sunt. *arg. l.* 13. *pr. de S. R. P.* ædificium soli. *d. l.* 39. *de leg.* 2. *l.* 23. *pr. in fin. de usucap.* Hîc in specie agitur de superficie in alieno solo ita conducta, vel alio modo comparata. *l.* 1. *pr.* §. 1. *h. t.* ut certa lege quis fruatur tempore diuturno, vel perpetuo. ædificium in eo ponat, ibi habitet, vel jam exstructo instar domini utatur. *d. l.* 1. *pr. l. fin. h. t.* ita ut superficiario utile quoddam dominium competat. *arg. d. l.* 75. *de R. V.*

Jus itaque superficiei est jus, sive, utile dominium in superficie soli alieni ita constitutum, ut certa pensione, vel pretio, sive solario, illa quis frui, de ista proprio nomine disponere, eamque alienare possit. *d. l.* 1. §. 7. *h. t. d. l.* 75. *de R. V.*

112. Differt à jure vasalli & emphyteutæ, præter alia, etiam in hoc, quod eorum jus adeo rem afficiat, ut etiam verum jus in ipsum solum consequantur, secus quam hîc. *arg. l.* 3. §. *pen. de nov. oper. nunciat.* à jure servitutis, quod superficiarius eam possit imponere. *l.* 1. §. *ult. h. t.* servitus autem servitutis esse non possit. *l.* 1. *de usu & usufr. leg.*

113. Constituitur & acquiritur ut jus emphyteuticum. *vide supra p.* 603. *pr.* Si ad modicum tempus hoc fiat, non præsumitur jus superficiei constitutum. *l.* 1. §. 3. *h. t. Struv. Ex.* 45. *th.* 128.

114. Ad superficiarium, vi utilis dominii, pertinent omnes utilitates, sive ipse eas percipiat, sive alius jure ab eo concesso, ut usufructuarius. *l.* 1. *pr. quib. mod. usufr. amitt. arg. l.* 12. §. 2. *de usufr.* rem vindicat. *d. l.* 75. *de R. V.* si duobus sit constituta superficies, utile judicium communi dividundo, si velint, datur. *d. l.* 1. §. 8. *h. t.* servitutes aquirit, & utilibus actionibus eas petit. *d. l.* 1. §. *fin. h. t.*

115. Hoc interdicto agit adversus omnem, etiam dominum fundi, ut possessionem retineat, adversarius à turbando desistat, damna, ac id quod interest, turbationem non esse factam, præstet. *arg. l.* 1. §. 2. *h. t.* de non amplius turbando caveat. modo non clam, vi, vel precario ab adversario possideat. *d. l.* 1. *pr. h. t.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

116. Emphyteuticarius & vasallus, si in possessione turbentur experiuntur utili hoc interdicto. *Gothofr. in not. ad. l. 1. §. 1. h. t. lit. F.* licet aliâs, *ut modo dictum*, differant.

Tit. XIX. De itinere actuque privato.

117. Pertinet hoc interdictum ad servitutes rusticas. *l. 1. §. 1. h. t.* Est duplex: primum datur ei, qui hoc anno itinere aut actu privato usus est, ne vis ei fiat, quo minus utatur. modo non vi, clam, aut precario ab adversario possideat *l. 1. pr. h. t.*

Secundum quosdam est vel directum, vel utile; quod datur ob iter vel actum urbanum: quia est eadem ratio. legem 1. §. 1. *h. t.* intelligunt de directo. vide tamen *Struv. d. Ex. 45. th.* 131.

118. Prætor non inquirit, utrum jure servitutem impositam habuerit, an non: sed tantum, an itinere vel actu hoc anno fuerit usus. *d. l. 1. §. 2. h. t.*

119. Actio, quæ inde oritur, est in personam: quia est ex delicto, sc. vi illata. *d. l. 1. §. 2. h. t.*

Datur ei, qui hoc anno ad minimum 30. diebus, intra annum à die interdicti retrorsum computandum, itinere, vel actu, usus est. *l. 1. §. 2. 4. h. t.* An servitus sit probanda, sive, quod quis jure & ratione aliqua utatur itinere, vel actu? Disputant. nos eorum opinionem præferimus, qui putant: sufficere, si quis alleget, se b. fide. i. e. nec vi, nec clam, vel precario, ab advversario possidere, *d. l. 1. §. 2. 4. h. t.*

120. Contra eum, qui vim infert, sive, impedimento est, quo minus quis utatur. *d. l. 1. §. 2.* vel per se, vel per alium. *d. l. 1. §. 2. 7. l. 3. §. 4. h. t.* licet eo tempore, quo interdictum redditur, non utatur: quia usus non refertur ad præsens tempus, cum itineribus, vel via, non semper utamur, sed quando usus exigit. *d. l. 1. §. 2. h. t.* Si casu vel facto adversarii impeditus fuerit, quo minus eo anno sit usus, in integrum restituitur. *d. l. 1. §. 9. 10.* si dicto tempore anni, nec vi, nec clam, vel precario, fuerit usus, non impedit, si postea clam, vel precario utatur. *d. l. 1. §. 12. l. 3. pr. h. t.*

121. Ad id, ut vis intermittatur, sive, ne quis amplius turbetur, ac præstetur quanti interest, itinere vel via non prohiberi. *l. 3. §. 3. h. t. arg. l. 2. §. fin. si serv. vindic.*

122. Alterum interdictum datur ei, qui prohibetur iter vel actum reficere,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

reficere, quo minus frui possit. *l.* 3. §. 11. 12. *h. t.* Ut competat, requiruntur tria. (1) ut hoc anno quis sit usus servitute. *d. l.* 1. §. 11. *h. t.* (2) habeat jus reficiendi, vel propter servitutem impositam, vel longam possessionis prærogativam. *d. l.* 3. §. 11. 13. 14. *l.* 5. §. 3. *h. t.* (3) caveat adversario de damno infecto, sive, vitio operis. *d. l.* 3. §. 11. *l.* 5. §. *fin. h. t.*

Reficere quis dicitur, si iter, actum, vel viam ad pristinam formam reducat, ita ut non dilatetur, deprimatur, producatur. *d. l.* 3. §. 15.

Differt etiam à priori, quod hoc contineat possessionis & proprietatis causam: illud possessionis. *l.* 2. §. 2. *de interd.* An, qui succumbit in hoc interdicto, prius amittat. Alii affirmant: quia quando alterutrum requisitum ex *d. l.* 3. §. 11. *& seqq.* deficit, interdictum deficit. Alii negant: quia hoc à priori plane est diversum, & sic exceptio rei judicatæ non potest obstare. *l.* 3. *l.* 14. *de except. rei jud.* Hæc opinio est vera, propter dictas leges.

Tit. XX. De aqua quotidiana & æstiva.

123. De aquæductu prætor proponit quatuor interdicta. Primum est de aqua quotidiana, quo prætor vetat vim fieri illi, qui hoc anno, saltem una die vel nocte, aquam de qua agitur, nec vi, nec clam, nec precario, ab adversario bona fide duxit à capite. i. e. *ubi aqua nascitur.* ad quemcunque usum, etiam in prædia urbana, quo minus porro eodem modo ducat. *l.* 1. *pr.* §. 4. *& seqq. ad* §. 27. *h. t.*

124. Est prohibitorium & restitutorium. *d. l.* 1. §. 1. 23. 27. Datur ei, qui *suo jure, ut dictum*, duxit, heredibus, & sucessoribus singularibus. *d. l.* 1. §. 24. 37. utile datur socio. *l.* 4. *h. t.* pertinet ad aquam quotidianam & perennem. *d. l.* 1. §. 1. 5. 6. *h. t.* etiam calidam. *d. l.* 1. §. 13.

125. Contra eum qui prohibet, sive sit dominus fontis, vel fluminis, vel per ejus agrum aqua ducatur, etiam quocunque modo usum corrumpendo, vel deteriorem faciendo. e. g. fodiendo, serendo, succidendo, ædificando in fundo, per quem aqua ducitur. *d. l.* 1. §. 27. De corrivalibus vide *d. l.* 1. §. 26. *l.* 5. §. 1. *h. t.* Ad id, ut prohibeatur facere, quo minus aqua ducatur aliter, quam ducta est illo anno. *d. l.* 1. §. 27. & caveat, se ducentem eam non impediturum, usque dum is de suo jure doceat, & quæstio judicii petitorii sit finita. *l. pen. h. t.* Cessat

(1) si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

(1) si non sit eadem aqua, vel quia alia ei est immixta, vel, quia per aliam fundi partem ducitur, quam eo anno factum est. *d. l.* 1. §. 15. 17. (2) si non sit perennis. *d. l.* 1. §. 5. (3) si alia hora, aut die ducatur. *d. l.* 1. §. 22. *l.* 2. *h. t.* (4) alteri jus sit cessum. *d. l.* 1. §. 28.

126. Aqua quotidiana non illa dicitur, quam quotidie quis ducit, sed quam, si vellet, ducere potest, sive æstivo, sive hyberno tempore, licet interdum non ducatur. *d. l.* 1. §. 2. 3. 4.

127. Secundum est de aqua æstiva, quo prætor vetat vim fieri illi, qui priore æstate aquam, de qua agitur, nec vi, nec clam, nec precario ab adversario duxit à capite, quo minus porro ita ducat. *d. l.* 1. §. 29. *h. t.*

Aqua æstiva est, qua æstate sola utimur, non quia hyeme non possit duci, sed quia non solet. sicut vestimenta æstiva, saltus æstivos, castra æstiva dicimus, quia iis plerumque æstate utimur. *d. l.* 1. §. 3. 4. aqua quotidiana & æstiva non differunt jure, sed usu. interdum etiam ex proposito utentis, vel natura locorum. *d. l.* 1. §. 3.

Quomodo æstas & hyems dividantur in jure? vide *d. l.* 1. §. 32. 33. 34. *h. t. supra* §. 14. *Struv. d. Ex.* 45. *th. aqua æstiva.* 139.

128. Utile interdictum datur. (1) si quis hac, non superiore æstate duxerit. *d. l.* 1. §. 36. (2) de aqua, quam quis hyeme tantum solitus est ducere, non autem æstate. *d. l.* 1. §. 35. aliàs differt à primo interdicto, quod in eo consideretur quasi possessio præsentis anni, in hoc, regulariter, prioris æstatis. *d. l.* 1. §. 31. 32. 33. quamvis in eo conveniant, quod sufficiat probare usum, non jus, modo quis nec vi, nec clam, nec precario, vel jure familiaritatis ab adversario possideat. *d. l.* 1. §. 19.

129. Tertium est de aqua ex castello. *i. e. ex receptaculo aquarum publicarum* ducenda, quo prætor vetat vim fieri ei, cui à principe permissum est aquam ex castello ducere, quo minus ita, ut permissum est, ducat, vel, si damni infecti caverit, quo minus propterea opus facere possit. *d. l.* 1. §. 38. 39.

130. Hoc interdicto non præparatur causa, nec ad temporariam possessionem pertinet, sed agens aut habet jus à principe assignatum, aut non habet, & totum interdictum finitur. *d. l.* 1. §. *fin. l.* 5. *de C. aquæ ductu. & ibi Perez.* ubi de cura aquæductuum in civitate agitur. Unde dicitur causam proprietatis continere. *d. l.* 1. §. *fin.* Differt etiam in

in eo à superioribus, quod non jure servitutis, sed, *ut dictum*, principis permissu ducatur. *d. l.* 1. §. 42. quod probandum. *arg. l.* 2. *de probat.* vel, quis duxerit per tempus cujus memoria non extat. *l.* 3. §. 4. *h. t.* præterea, hæc permissio est personalis, & ad heredes non transit, nisi concessio sit facta prædio, quod possident. *d. l.* 1. §. 43.

Tit. XXI. De rivis.

131. Quartum interdictum est de rivis, quo prætor vetat vim fieri ei, qui eodem anno, vel superiore æstate, nec vi, nec clam, nec precario ab adversario aquam duxit, quo minus aquæ ducendæ causa rivum, *sive in publico, sive in privato*, specum, septa, reficiat, purget, modo aliter eam non ducat, ac usus est, & de damno infecto caveat. *l.* 1. *pr.* §. 1. 9. *l.* 3. §. *pen. l. fin. h. t.*

132. Rivus hîc est locus per longitudinem depressus, per quem aqua decurrit. *d. l.* 1. §. 2. *h. t. vide supra.* §. 71. Specus est locus undique apertus, in profundum demersus, per quem aqua ducitur. *d. l.* 1. §. 3. Septa, sunt, quæ ad incile opponuntur, aquæ derivandæ compellendæve causa excogitata. *d. l.* 1. §. 4. sive lignea sint, sive lapidea, perinde est. *d. l.* 4. §. 4. Incile est locus depressus, vel excavatus ad latus fluminis. *d. l.* 1. §. 5. Reficere est restituere corruptum in pristinum statum, sive tegendo, de quo tamen apud veteres lis fuit. *vide l.* 1. §. *ult. l.* 3. *pr. h. t. & ibi Brunn.* sive substruendo, sive sarciendo, sive ædficando id fiat. *d. l.* 1. §. 6. secus est, si quis aliud quid moliatur. e. g. terrenum rivum, signinum. i. e. lapideum facere velit. *d. l.* 2. §. 10. vel, si per alium locum velit rivum ducere; vel, locum deprimere, tollere, vel dilatare. *d. l.* 1. §. 11. nisi sine novo opere & mutatione ejus rivus aquam continere nequeat. *l.* 3. §. 1. *h. t.*

133. Datur iisdem & contra eos, quibus & contra quos dantur superiora interdicta. *l.* 3. §. 7. *h. t.* non requiritur, ut probetur jus servitutis, sed sufficit solius usus & quasi possessionis demonstratio. *d. l.* 1. §. 8. *l.* 4. *h. t.* non solum pro rivis, sed & pro omnibus, de quibus dictum. fossæ etiam & putei eo continentur. *d. l.* 1. §. 5.

134. Si aqua ducatur in unum lacum, & inde per plures, utile interdictum datur volenti reficere lacum. *l.* 3. §. 3. *h. t.* idem dic, si agatur de cuniculo restituendo, per quem vapor trahitur in balneariis. *d. l.* 3. §. 6.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Tit. XXII. De fonte.

135. De aquæ haustu & pecoris ad aquam appulsu duo dantur interdicta prohibitoria. Primum est, quo prætor vim fieri vetat ei, qui hoc anno nec vi, nec clam, nec precario ab adversario aqua usus est ex fonte, quo minus porro ita aquam haurire, aut pecus ad eam appellere possit. *l. un. pr. §. 2. h. t.* Est directum vel utile: quod datur, si quis utatur aqua ex piscina, lacu, puteo. *arg. l. un. pr.* §. 4. *h. t.*

136. Datur ei, qui hoc anno aqua usus est, *eo modo ut dictum in superioribus*, adversus prohibentem, ad id ut non prohibeat, & propterea cautionem præstet, modo aqua sit viva & perpetua. *d. l. un.* §. 4. *h. t.* aliâs cessat: ut in cisterna. *d. l. un.* §. 4.

137. Secundum est, ne vis fiat ei, qui hoc anno legitime usus est fonte, quo minus eum reficere aut purgare possit, ad continendam aquam, ut ea uti possit. *d. l. un.* §. 6. 8. modo non aliter utatur, & de damno infecto caveat. *arg. d. l. un.* §. 6. *ult.*

138. Utile datur propter lacum, piscinam, puteum. *arg. d. l. un.* §. 4. *pen.* Idem dicunt doctores, quando agitur de tuenda fontis & aquæ munditie: ut, si quidem moris sit ex fonte vel puteo haurire, ad coquendum, lavandum, & alios puriores usus, alii vero hoc non faciant civiliter, vel etiam sordidas vestes, indusia, centones, ex fonte recta proluant: vel sordidis haustis, orcis, & vasculis immissis aquam hauriant vel etiam, si similia prope fontem lavent, ut inquinata aqua in eundem refluat. *Hahn. in not. ad Wesenb. h. t.*

Tit. XXIII. De cloacis.

139. Interdictum de cloacis privatis est, quo prætor vetat, ne vicinus vim faciat cloacas, per ipsius ædes ductas, reficienti, purganti, aut in publicam immittenti. *l.* 1. §. 9. *h. t. vide supra. p.* 216. §. 21. modo caveat damni infecti. *d. l.* 1. *pr.* §§. *seqq. h. t.*

Cloaca est locus concavus per quem colluvies defluit. *d. l.* 1. §. 4. est vel publica vel privata. *d. l.* 1. §. 15.

140. Hoc interdictum datur, *quod singulare est*, quamvis clam, vi, vel precario quis possideat ab adversario: quia republicæ interest, ut purgetur, vel reficiatur, *d. l.* 1. §. 7. cum coelum pestilens & ruinam

nam minetur immundities cloacarum. *d. l.* 1. §. 2. ipsa tamen cloaca, quam alter non jure habet, postea denegatur. *Struv. d. Ex.* 45. *th. de cloacis.* 148. *in fin.* Refecturus potest intrare ædes vicinas, rescindere pavimenta, suis tamen impensis reficienda. *d. l.* 1. §. 12. quod ad loca necessaria non est extendendum: quia servitus non debet reddi gravior, nisi ex eorum circumstantiis, & aliis indiciis contrarium colligi possit. *Mev. p.* 3. *decis.* 63. *Brunnem. ad l.* 1. *h. t.*

141. De cloaca publica est interdictum, quo prætor jubet, ut quod quis ibi factum vel immissum habet, quo usus ejus deterior fiat, restituat, & simul interdicit, ne quid fiat, vel immittatur. *d. l.* 1. §. 15.

142. Novam cloacam in publico facere is demum concedit, cui est viarum publicarum cura. *l. fin. h. t.*

Tit. XXIV. Quod vi aut clam.

143. Interdictum quod vi aut clam est interdictum, quo prætor jubet restituere id, quod vi aut clam factum est. *l.* 1. *pr. h. t.*

Datur ei, cujus interfuit opus non fieri. *l.* 11. §. 10. *h. t. l.* 17. *de nov. oper. nunc*, ut, colono, fructuario, nomine fructuum. *l.* 16. *pr.* §. 1. 19. *h. t.*

144. Contra eum qui vi facit, *i. e. per vim, sive contra denunciationem, vel quemlibet prohibentis actum, manum opponentis, lapillum jactantis. l.* 1. §. 5. *& seqq. l.* 20. *pr.* §. 1. *h. t.* vel clam, *i. e. celando adversarium, cum existimare deberet, eum esse prohibiturum. vel etiam, qui quidem denunciavit, sed aliter fecit. vel, consulto tunc denunciavit, cum sciret prohiberi non posse. d. l.* 3. §. 7. 8. *l.* 4. *l.* 5. *pr. h. t.*

145. Opus sc. in solo, sive re solo cohærente. *l.* 7. §. 5. *pen.* ut si arbores, harundinem, salicetum succiderit. Si fossam fecerit in sylva publica, in quam bos meus inciderit. Si tegulas de ædificio, ramos de arboribus sustulerit. Si in puteum vicini aliquid infuderit, ut aquam corrumperet. *d. l.* 7. §. 5. 6. 7. *& seqq.* nihil interest, sive fiat in loco publico, sacro, religioso, sive privato. *d. l.* 7. §. 8. *l.* 20. §. *fin. h. t.* sive jus faciendi habuerit, sive non. *l.* 1. §. 2. *arg. l.* 15. §. 8. *h. t.* sive ipse quis fecerit, sive ejus familia. *d. l.* 5. §. 8. *l.* 7. §. 1. sive alius ejus jussu. *d. l.* 5. §. 8. *l.* 11. §. 6. *h. t.* datur etiam contra heredes ac successores. *d. l.* 5. §. 9. eum, qui opus possidet. *d. l.* 7. *pr. l.* 15. *pr.* interdum,

si non possideat, ad impensas. *l. 16. §. ult. h. t.* procuratorem, tutorem curatorem, municipum, syndicum. *l. 5. §. 10. h. t.*

146. Ad id, ut quod factum est restituatur. i. e. res reponatur in eum statum quo ante fuit. *l. 11. §. 4. l. 15. §. 7. fin. h. t.* cujus impensis? vide *l. 16. §. fin. h. t.* etiam fructus sunt restituendi, & id quod interest præstandum. *d. l. 11. §. 4. l. 15. §. 7. fin. h. t.* æstimatur juramento in litem, aut, si actor nolit jurare, judicis officio. *d. l. 15. §. 9.* præterea habetur ratio amœnitatis, & voluptatis. *l. 16. §. 1. h. t.*

147. Actio ex causa hujus interdicti est ex delicto rei persecutoria. *arg. l. 1. §. 11. l. 15. §. fin. h. t.* pertinet ad retinendam possessionem, si quis per opus ita factum turbetur in possessione suæ rei; vel in ea incommodum afferatur. ad recuperandam, si opus ita se habeat, ut eo quis possessione dejiciatur. *l. 7. §. 5. comm. divid. Struv. d. Exl 45. th. 154.*

148. Cessat (1) post annum ex quo opus est factum. *l. 15. §. 3. 4. h. t.* (2) in rebus mobilibus. *l. 20. §. pen. h. t.* (3) si quis tempore denunciationis in opus consenserit. *l. 3. §. 2. h. t.* (4) faciens habeat justam causam. *l. 7. §. 4. h. t.* (5) cautio offeratur. *l. 3. §. 5. 6. d. t.* (6) si quis clam destruxerit, quod alius clam ædificavit. *d. l. 7. §. 3.* (7) incendii arcendi causa clam, vel violenter contra prohibitionem destruxerit. *d. l. 7. §. 4.* (8) vel propter agrum colendum quid fuerit factum. *d. l. 7. §. 7.*

Tit. XXV. De remissionibus.

142. Non tenetur interdicto, quod vi aut clam, vel, de novi operis nunciatione, qui opus fecit, post nunciationem, si remissionem ejus à prætore impetraverit.

150. Remissio est nunciationis, quæ non valet, à prætore facta abolitio. *l. un. pr. §. 2. h. t.*

151. Hic titulus continet adhuc exceptiones ad priorem. præterea est alia remissio, quæ fit cognitore prætore, ubi renunciatio facta valuit. *l. 5. §. 17. de novi oper. nunciat.* vel conventione partium. *vide supra. p. 127.*

Tit. XXVI. De precario. C. 8. tit. 9. de precario.

152. Precarium est actus liberalitatis, quo precibus petenti res gratis utenda conceditur, pro Jubitu revocanti restituenda. *l. 1. pr. §. 1. l. 2. §. fin. h. t.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

153. Est vel simplex, quo usus tantum conceditur. *l. 6. §. 2. h. t. l. 10. §. 1. de aquir. vel amitt. possess.* Vel non simplex, quo præter usum competit possessio. *l. 2. §. 3. l. 4. §. 1. l. 6. §. 3. l. 9. 12. pr. h. t.*

154. Quamvis per liberalitatem describatur, tamen proprie non est donatio: quia in hac dominium transfertur, non in illo. *l. 1. §. fin. h. t.* in hac revocatio tantum habet locum in certis causis. *l. fin. C. de revocand. donat.* in illo semper, quandocunque concedenti visum fuerit. *l. 1. pr. h. t.* multo minus est conttactus. (1) quia nec nomen, nec causam habet. *arg. l. l. 7. §. 2. de pact.* (2) negatur esse contractus. *l. 14. h. t.* Nec obstat. (1) *l. 2. §. 2. in fin. l. 19. §. 2. h. t.* ubi datur actio præscriptis verbis: quia non intelligitur actio præscriptis verbis ordinaria, sed est extraordinaria, ex variis causarum figuris. *arg. l. 2. 3. de præscript. verb.* (2) *l. 23. de R. J.* in qua contractibus annumeratur; hoc enim tantum fit ratione culpæ. (3) *l. 1. §. 3. h. t.* ubi commodato comparatur: quia est comparatio in eo, quod usus gratuitus concedatur, aliâs plures inter utrumque intercedunt differentiæ. e. g. commodatum datur ad certum usum, ante quem finitum regulariter non revocatur, secus ac precarium. *l. 17. § 3. commod. l. 1. pr. l. 2. §. 2. l. 15. pr. h. t.* in commodato præstatur omnis culpa, in hoc tantum lata. *l. 5. §. 2. l. 18. commod. l. 1. §. 4. de O. & A. l. 8. §. 3. h. t.*

155. Constituitur voluntate utcunque declarata. *l. 13. h. t.* per procuratorem. *l. 6. §. 1. d. t.* etiam ex patientia præsumta, & usu. *l. 4. §. fin. l. 5. h. t.* utriusque scilicet, & concedentis & accipientis. *l. 1. pr. §. 2. l. 2. §. 3. l. 12. in fin. pr. l. 15. pr. arg. l. 14. h. t.* sive res vere tradatur, sive per fictam manum, *l. fin. pr. h. t.*

156. In rebus corporalibus & incorporalibus. *l. 2. §. fin. l. 3. 4. pr. 15. §. 2. h. t.* re ipsius petentis, si non sit ejus pleno jure. *l. 2. §. 3. junct. l. 11. h. t.* non obstat. *l. 6. §. 4. eod.* etiam in habitatione. *l. 2. C. h. t.* licet enim hospitibus, qui per aliquot dies in hospitio manent, concedatur ad certum usum. *l. 1. §. 9. de his qui effud.* tamen illi precario concedi potest, qui animo habitandi rogavit.

157. Ut pro lubitu à concedente possit revocari. *l. 1. pr. l. 2. §. 2. 15. pr. h. t.* adeo, ut pactum contrarium non valeat. *l. 12. pr. h. t,* modo revocatio non sit captiosa. e. g. si quis traderet, & confestim repeteret, cum damno accipientis. ergo hoc *revocandi arbitrium* civiliter est intelligendum ex qualitate rei, quæ precario rogatur, cum temporis aliquo intervallo, ne sub prætextu liberalitatis, *ut dictum*, accipiens in damno constituatur, *l. 17. §. 3. commod. Franzk. d. t. n. 18.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

158. Accipiens inde consequitur interdictum uti possidetis adversus omnes, præter eum, quem rogavit. *l. 17. h. t.* rei usum, interdum, si specialiter hoc sit actum, ipsam possessionem. *arg. l. 15. §. 4. h. t.* aliâs tantum detinet, & est in possessione. *l. 6. §. 2. h. t.* unde, quando possidere dicitur, improprie fit, quia possessoris commodo fruitur. *vide hîc Brunnem. ad d. l. 15.* fit injusta simulac concedens revocaverit. *l. 1. §. 5. fin. uti possid. l. 13. §. 1. de aquir. vel amitt. possess.* aliâs etiam durat post mortem concedentis, & ad heredem ejus transit. *l. 8. §. 1. l. 12. §. 1. h. t.* nisi in formula concessionis inserantur verba, *quoad volam.* voluntas enim morte finitur. *l. 4. locat. cond. vide supra. p. 42. §. 47. in fin.* sic non transit in heredem accipientis. *d. l. 12. §. 1.* non obstat. *l. 8. §. fin. h. t.* Concedens, si rem velit repetere, utitur interdicto de precario. *l. 14. h. t. l. 14. §. 11. de furt.*

159. Interdictum de precario est, quo prætor jubet, ut quod quis precario ab aliquo habet, id illi restituat. *l. 2. pr. h. t.*

160. Datur illi, qui rem, *ut supra dictum*, concessit precario & ejus heredi. *d. l. 12. §. 1. h. t.* sive dominus sit, sive non sit. *vide l. 11. 18. h. t.*

161. Contra eum, qui sic accepit. *l. 4. §. 2. 3. 4. l. 5. 6. h. t.* aut dolo fecit, ut habere desineret. *l. 8. §. 3. h. t.* ejus heredem, qui tamen ex dolo defuncti non tenetur, nisi quatenus ad eum pervenit. *d. l. 8. §. fin.*

162. Ad rem cum omni damno, quod dolo vel culpa lata datum est. *d. l. 8. §. 3. 4. h. t. vide p. 480. in med.* restituendam. nisi mora intercesserit; quia tunc de omni culpa & casu obligatur. *d. l. 8. §. 4. 6.* etiam fructus ex die interdicti editi debentur. *d. l. 8. §. 3. 4.* nec obstat exceptio pacti, de non repetendo rem intra certum tempus: quia, *ut dictum*, non valet. *l. 12. pr. h. t.*

163. Post annum, quandocunque concedenti libuerit: quia continet rei persecutionem. *d. l. 8. §. 7. l. 35. de O. & A.* Cessat (1) morte ejus qui accepit, *ut diximus*, non ejus, qui concessit. *l. 8. §. 1. l. 12. §. 1. h. t.* (2) si res ita concessa alienetur. *d. l. 8. §. 2.* (3) in *l. 6. pr. l. 11. h. t.*

Tit. XXVII. De arboribus cædendis.

164. Prætor hîc duo proponit interdicta (1) ne vis fiat ei, qui adimit arborem tuam, quæ ex ædibus tuis, in ædes illius impendet, & sibi habet, si per te stet quo minus ipsam adimas. *l. 1. pr. h. t.* Est directum

ctum vel utile: quod competit propter arboris radices. *l. 1. C. de interd. Oldend. Cl. 5. act. 16.*

165. Datur domino, sive unus, sive plures sint, etiam usufructuario. *l. 1. §. 4. 5. h. t.* adversus eum, cujus arbor, sub qua & vitis intelligitur, in alicujus ædes, hortum, vel aream impendet, ad eam radicitus exscindendam, aut, si non faciat, ut ipse quis adimere. i. e. tollere & ligna, citra metum vis inferendæ, sibi retinere possit. *d. l. 1. pr. §. 2. 3.*

166. (2) Ne vis fiat ei, qui arborem, quæ ex agro tuo in ejus agrum impendet, si per te stet, quo minus eam pedes quindecim à terra altius coerceas, ipse coercet, & ligna sibi retinet. *l. 1. §. 7. 8. 9. h. t.* ne umbra ejus prædio noceat. *d. l. 1. 8.*

167. Differt à priori, quod hoc detur propter prædium rusticum, ad coercendam arborem usque ad quindecim pedes, cum in illo, & in prædio urbano, etiam succidi debeat. *d. l. 1.* Lege 12. *tab.* datur adhuc actio civilis, si arbor vicini vi venti inclinet in meum fundum. *l. 2. h. t.*

168. Jure Saxonico impune licet vicino, si velit, ramos supra fundum ejus pendentes succidere. *Carpz. p. 3. c. 32. def. 25. n. 5.* vel, si non faciat, fructus qui in eum cadunt, sibi retinet. *Coler. part. 1. dec. 146.* Aliis in locis interdum propter ramos in alterius fundum pendentes inter vicinos dividuntur. *vide Brunnem. ad d. l. 1.*

Tit. XXVIII. De glande legenda.

169. Hoc interdicto prætor vetat vim fieri, si quis glandem *i. e. cujuscunque generis fructum*, quæ ex alterius agro in fundum vicinum cadit, tertio quoque die legere, vel auferre velit. *l. un. h. t.* Cessat (1) post tres dies. *d. l. un.* (2) si agens nolit cavere de damno infecto. *l. 9. §. 1. ad exhib.*

160. Jure Saxonico nullum habet usum: quia fructus ad vicinum pertinent, *ut dictum.*

171. Doctores hîc observant exemplum frugalitatis veterum, & singularem legum nostrarum justitiam; etiam propter rem minimam. Unde præsens titulus in proverbium abiit, & levidensem rem significare solet, propter quam agimus. *Brunnem. ad l. un. h. t.*

Tit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Tit. XXIX. De libero homine exhibendo. C. 8. tit 8. *de liberis exhibendis, & de libero hom. exh.*

172. Interdictum *de libero homine exhibendo* est, quo favore libertatis quilibet de populo, maxime autem is, ad quem res pertinet, agit, contra eum, qui hominem liberum, de quo constat talem esse, dolo malo, sine justa causa invitum detinet, ut eum exhibeat, & ita libertas tueatur. *l.* 3. §. 9. 12. 13. *l.* 4. *pr. h. t.*

173. Nihil refert, sive ipse statum suum sciat, sive ignoret. *d. l.* 4. *pr.* sive detentor sit præsens, sive absens. *d. l.* 3. §. 14. nec sufficit, si semel litis æstimationem solvat, verum, iterum potest conveniri vel ab eodem, vel ab alio, usque dum eum exhibeat. *d. l.* 3. §. 13. *h. t.* ex pluribus acturis eligit prætor conjunctum, vel digniorem. *d. l.* 3. §. 12. non datur de calumnia, vel collusione suspecto. *d. l.* 3. §. 10. nec mulieri, vel pupillo, nisi de conjunctis agant. *d. l.* 3. §. 11.

174. Statim est exhibendus, nec modicum tempus condemnato datur. *l.* 4. §. 2. *h. t.* actio est perpetua. *arg. d. l.* 4. §. 2. concurrit accusatio criminalis ex L. Fabia de plagiariis. *d. l.* 3. *pr.* quæ datur, etiamsi prius interdicto sit actum: quia non tendit ad idem. *d. l.* 3. *pr.* affinis est actio præjudicialis, qua agitur, si dubium sit de libertate. *d. l.* 3. §. 7. *in fin. h. t.*

Tit. XXX. De liberis exhibendis. item ducendis. C. 8. *tit.* 8. *de liberis exhibendis. seu deducendis.*

175. Interdictum de liberis exhibendis est, quo is, qui liberos habet in potestate, agit contra detinentem invitos, vel eum, qui fecit, quo minus apud se essent, ad id ut exhibeantur liberi, quo eos deducere possit. *l.* 1. *pr. l. fin. h. t.*

176. Interdictum de liberis ducendis est, quo prætor vetat vim fieri ei, qui liberos in potestate habet, quo minus eos detentoribus abducere possit. *l.* 3. *pr. h. t.*

177. Causa est patria potestas, vi cujus ex jure Quiritium liberos pater potest vindicare. *l.* 1. §. *fin. de R. V.* etiam jure naturæ, quia jus patrium in eos avelli non potest. *Grot.* 2. *c.* 5. §. 5. interdictum de liberis exhibendis merito hoc præcedit. *l.* 1. *pr. h. t.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

178. Ita ut sit præparatorium alterius: ut enim duci possint liberi, exhibendi sunt. *d. l. 3. §. 1. h. t.*

179. Utrumque datur patri, qui liberos, filium, filiam, nepotem, neptem, &c. in potestate habet. *l. 1. pr. l. 3. pr. h. t.* si negent, se in ea esse, competit actio præjudicialis, vel extraordinaria. *arg. d. l. 3. §. 3. h. t. junct. §. 13. J. de act.* quia contra liberos ipsos hæc actio non datur. *d. l. 3. §. 3.*

180. Contra quemcunque detinentem, quamvis suæ detentionis habeat justam causam: quia omnimodo sunt restituendi. *l. 1. §. 2. h. t.* ne aut alienæ potestati addicantur, aut filii alieni patrumfamiliæ loco constituantur. *d. l. 3. §. 4. in fin. h. t.* etiam contra matrem, si ex justa causa ejus non intersit. e. g. si nulla patris nequitia argui possit, cur cum patriæ potestatis deminutione penes eam esse debeant. *d. l. 3. §. 5. in fin.* contra dolo possidere desinentem. *d. l. 1. pr. h. t.*

181. Ad id ut exhibeantur, & duci possint, citra omnem differentiam sexus, ordinis, aut conditionis. *d. l. 1. pr. h. t. junct. arg. l. 8. de public. in rem act.* si impubes sit, & litigetur, quid obtineat? *vide d. l. 3. §. 4. h. t.*

182. Cessat (1) si mater ex justa causa liberos detineat, forte propter patris nequitiam. *d. l. 3. §. 5.* (2) si sit judicatum liberos non esse in potestate: quia tunc repellitur pater exceptione rei judicatæ. *arg. d. l. 3. §. 4. junct. l. 14. pr. de except. rei jud.* (3) non datur contra generum: ne bene concordantia matrimonia, & forte liberis subnixa, dissolvantur: *d. l. 1. §. fin. h. t.* Imo, gener magis agit utiliter contra patrem, qui filiam habet in potestate, de uxore exhibenda & ducenda. *l. 2. h. t. l. 11. C. de nupt.* modo invita detineatur: quia si ipsa volente hoc fiat, imploratio officii judicis locum habet. Sic, utile interdictum concedunt propter liberos extra potestatem constitutos. *arg. l. 2. C. h. t.* libertos. *arg. l. 2. §. 1. de interd.* adscriptitios. *arg. l. 7. 18. 21. 22. §. 1. C. de agric. & censit. junge. supra. p. 737. §. 10.*

Tit. XXXI. *Utrubi.*

183. Interdictum utrubi est, quo possessor rerum mobilium se defendit adversus turbantem, à quo tempore litis contestatæ, nec vi, nec clam, vel precario possidet. §. 4. J. *de interd. l. un. pr. §. 1. h. t.*

184. Olim differebat ab interdicto uti possidetis, hodie omnis differentia, præter eam, quæ est ab objecto, videtur sublata. *d. §. 4. J. de interd.* Alii adhuc addunt, ratione temporis: quia illud datur intra annum,

l. 1. pr. uti possid. hoc perpetuum dicunt, cum ad nullum tempus restringatur. *arg. l. un. pr. h. t.*

185. Datur ob turbatam possessionem rei mobilis, secus quam si quis inde dijiciatur: quia hoc casu sunt remedia ordinaria juris civilis, e. g. ad exhibendum, vi bonorum raptorum, furti. *arg. pr. §. 1. J. vi bonor. rapt. junct. arg. l. 16. pr. de min.* non vero priori. *vide l. 1. §. 6. de vi & vi arm.*

Tit. XXXII. *De migrando.*

186. Interdictum de migrando est, quo prætor vetat, ne vis fiat inquilinis, qui migrant, quo minus res invectas & illatas non oppignoratas, quia vel merces est soluta, vel per dominum ædium stat, quod non solvatur, secum abducere possint. *l. 1. pr. l. fin. h. t.* Est vel directum vel utile: quod datur iis, qui gratuito sine mercede habitant. *l. 1. §. 3. h. t.* Item, colono interdum. *arg. l. 5. C. loc.* vel etiam datur propter res, quæ non fuerunt oppignoratæ. *l. 1. pr. §. 5. l. 2. h. t.*

187. Nihil refert, sive sint propriæ sive alienæ, quarum custodia ad ipsos pertinet, ut depositæ, locatæ, commodatæ. *l. fin. h. t.* Etiam extra ordinem leges ipsis subveniunt. *l. 1. §. 2. h. t.*

Tit. XXXIII. *De Salviano interdicto. C. 8. tit. 9. de prec. & Salv. interd.*

188. Interdictum hoc in digesta non est relatum, & propterea varie à doctoribus ejus formula concipi solet. *Mindan. de interd. tit. 18. pr.* in genere describi potest, quod sit interdictum, quo creditor principaliter possessionem rei oppignoratæ persequitur. *arg. §. 3. J. de interd.* Est vel directum, vel utile.

189. Interdictum Salvianum directum est, quo locator prædii rustici agit contra colonum ad possessionem adipiscendam rerum, quas pro mercede fundi expresse oppigneratas esse voluit. *§. 3. in fin. J. de interd. l. 1. pr. h. t. l. 1. C. eod.* Utile, quod datur locatori prædii urbani, & aliis creditoribus hypothecariis, ad exemplum actionis hypothecariæ. *arg. l. 1. §. 1. h. t.*

190. Fundamentum est ipsa possessio, quam sufficit probare, fuisse tempore oppignorationis penes oppignorantem, sive habuerit jus oppignorandi,

gnorandi, sive non. *Bachov. ad Tr. Vol. 2. disp. 25. th. 2. lit. G.*

191. Directum datur locatori prædii rustici. §. 3. J. *de interd. l. 1. pr. ff. l. 1. C. h. t.* in quibus tantum ejus fit mentio. Alii id etiam in prædio urbano concedunt: verum contra dictos textus. *vide Bachov. d. Vol. 2. disp. 25. th. 2. lit. E & F.* heredi ejus. *arg.* §. 1. J. *de perpet. & tempor. act.* Utile, locatori prædii urbani, & cuivis hypothecario. de quo tamen multi dubitant, propter *l. 1. C. h. t.* quibus respondet. Bachovius dicto loco, & particulam *ve ibi: debitoremve* non conjunctive intelligit in *d. l. 1. arg. pr.* ejus: vel contra tertium possessorem, vel de partu pignoris apud colonum non nato. *l. 1. pr. ff. l. 1. C. h. t. Struv. d. Ex. 45. th. 172.*

192. Contra colonum. *d. l. 1. C. h. t.* etiam partiarium, qui pro parte fructuum loco mercedis conducit: quamvis enim magis cum locatore sit socius, propter lucrum & damnum commune. *l. 25. §. 6. locat. cond.* ideo tamen non desinit esse colonus: secus, quam contra colonum coloni: quia ejus res priori locatori non obligantur. *l. 24. §. 1. locat. cond.* Utile datur contra inquilinum, & eos, quos modo diximus; etiam inquilinum inquilini: quia & in his tacita hypotheca locum habet. *l. 11. §. 5. de pignorat. act.* An autem contra alios? *vide modo dicta §. 191. in fin.* Utrumque etiam contra heredes. *arg. d. §. 1. J. de perpet. & temp. act.*

193. Ad præstandam possessionem rerum oppignoratarum, ut creditori propter mercedem, & deteriorationem dolo, vel culpa factam, sit cautum, donec id quod debetur, totum sit solutum. *arg. l. 6. §. 1. quib. mod. pign.*

194. De divisione judicii possessorii ordinarii, & extraordinarii, summarii, vel summarissimi, vide supra *p. 861. in fin.* §. 4. Hîc addimus (1) quod possessorium præ petitorio judicio eligere consultius esse videatur: quia leviores probationes sufficiunt, nisi dominii probationes sint in promptu. *l. 24. de R. V.* (2) causa possessorii prior, petitorii posterior sit. *l. 3. C. de interd. l. 35. de aquir. vel amitt. possess.* &, si aliter fiat, appellatio permittitur. *l. 1. C. de appellat.* (3) possessorium & petitorium coram eodem judice propter causæ continentiam institui, tractari, & finiri debeant. *l. 10. C. de judic. arg. l. 36. pr. de R. V. arg. l. 35. de aq. vel amitt. poss.* (4) petitorio jam instituto, id relinquere liceat, & confugere ad interdictum adipiscendæ, vel recuperendæ possessionis. *l. 12. §. 1. de aq. vel am. poss. l. 18. §. 1. de vi & vi arm.* etiam retinendæ: quamvis de hoc quidam dubitent. (5) utrumque & petitorium, & possessorium cumulatione alternativa, & successiva, non vero simultanea jungi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

possit. *l.* 1. §. 4. *quod legat. l.* 3. *C. de interd. l.* 13. *C. de R. V. Franz. Ex.* 14. *q.* 1. 2. *Vinn.* 2. *q.* 39. licet usu & hæc admittatur quoad interdicta adipiscendæ, & recuperandæ possessionis, non vero quoad retinendæ. *Struv. d. Ex.* 45. *th.* 174. (6) instituto solo petitorio, judex, non probato dominio, super possessione, etiamsi ex actis appareat, non possit pronunciare. *c. fin. X. de caus. poss. & prop. Carpz. p.* 1. *resp.* 72. (7) & vicissim, instituto solo possessorio, judex non possit judicare de proprietate, licet ex actis de ea constet. *arg. l.* 18. *comm. divid. l. fin. C. de fideicomm. libert. Carpz. p.* 1. *resp.* 33.

Lib. 41. *tit.* 2. *de acquirenda vel amittenda possessione.*
C. 7. *tit.* 32. *de acquirenda & retinenda possessione.*

195. Possessio est detentio rei corporalis cum affectione, & animo eam sibi habendi. *l.* 3. §. 3. 9. 20. *l.* 41. 46. *h. t. l.* 2. *C. de præscript.* 30. *annor.* In definitione alii ponunt tantum detentionem, alii jus, alii jus & detentionem, alii detentionem retinent, sed non intelligunt præcise actualem, sed etiam potestativam. *arg. l.* 3. §. 3. *h. t. Struv. Ex.* 42. *th. jus possionis* 4. *Biccius in aureis sect.* 3. *th.* 135. *litt.* C C.

196. Jus possessionis est facultas rem detinendi, animo eam sibi habendi, & commoda, quæ inde proveniunt, percipiendi. *l.* 44. *pr. h. t. l.* 13. §. 1. *C. de judic. vide Schilter. Ex.* 45. *th.* 45.

197. Aliud est alieno nomine possidere, aliud pro alieno, aliud pro suo. qui alieno nomine possident, plane non possident, sed tantum detinent, sive sunt in possessione. §. 5. J. *de interd.* ut est servus, & filiusf. ratione peculii profectitii. *l.* 9. *l.* 24. *pr. h. t. l.* 38. §. 6. *de V. O. junct. l.* 49. §. 1. *h. t.* is, cui res aliena solum custodiæ, & administrationis gratia traditur, ut comodatarius, depositarius, conductor. *l.* 9. *de R. V.* qui pro alieno possidet, vere possidet, sed non pro suo: quia, qui pro suo possidet, opinione domini possidet, rem suam esse putat. *arg. pr.* §. 1. J. *de usucap. Colleg. jurid. Argen. lib.* 41. *tit.* 2.

198. Possessio est vel civilis, vel naturalis. *l.* 3. §. 3. 13. *ff. l.* 10. *C. h. t.* dicitur vel à modo possidendi: & naturalis possessio est, quando corpore, & facto aliquo possessionem apprehendimus, eique insistimus. Civilis, quando animo possidemus, & eam retinemus. *dd. ll.* Vel à forma: & civilis possessio est, qua quis rem detinet animo, & opinione domini. *arg. d. l.* 3. §. 21. *ff. l.* 10. *C. h. t. l.* 13. §. 1. *de publiciana in rem act.*

Sic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Sic civiliter possidet (1) dominus. *arg. l.* 1. §. 2. *uti possid.* (2) bonæ fidei possessor, qui ignorat rem esse alienam. §. 35. J. *de R. D. l.* 136. *de R. J.*

Naturalis est, qua quis rem tenet animo sibi habendi absque opinione domini. *arg. d. l.* 13. §. 1. *de public. in rem act.* hic animus abest (1) propter malam fidem: quando quis sciens rem alienam apprehendit, & licet sciat, se non esse dominum, tamen pro sua habere destinavit. *l.* 1. §. *ult. uti possid. l.* 6. §. 1. *h. t. l.* 67. *pr. de furt.*

(2) Propter voluntatem tradentis, & accipientis: quando quidem jus in re transfertur, absque tamen jure & animo domini. *d. l.* 13. §. 1. sic naturaliter possidet creditor pignus. *l.* 16. *de usurp. l.* 35. §. 1. *l.* 37. 40. *pr.* §. *fin. de pignorat. act. l.* 37. *do aquir. vel amitt. possess.*

Alii dissentiunt (1) per *l.* 15. §. 2. *qui satisdare cog.* verum lex non loquitur de proprio possessore (2) *l.* 7. §. 2. *de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* ℞. lex loquitur de creditore secundo, qui scit debitorem sibi obligare rem, jam alii obligatam. (3) *l.* 2. *C. si unus ex plur. l.* 10. *C. de distract. pign.* ℞. tenere in jure nostro sæpius significat possidere. e. g. in *l.* 15. §. 3. *ex quibus caus. major.*

Præterea naturaliter possidet emphyteuta, *l.* 15. §. 1. *qui satisdar. cog.* superficiarius, *l.* 1. §. 1. 2. *arg. l.* 2. *de superfic.* sequester, apud quem omittendæ possessionis causa res est deposita. *l.* 39. *h. t. junct. l.* 17. §. 1. *deposit.* is qui precario rogavit, ut sibi possidere liceret. *l.* 12. *pr. l.* 15. §. 4. *de precar.* usufructuarius non possidet, sed detinet rem non animo eam sibi habendi, sed tantum usum rei. *l.* 10. §. *fin. de aquir. rer. dom.* neque ipsi res datur, sed ususfructus. *l.* 3. *pr. de usufr. junct. l.* 28. *C. de donat.* vide tamen *l.* 12. *pr. l.* 49. *h. t.* facit *l.* 3. § 13. *de vi & vi armat. arg. l. pen.* §. 8. *l. fin. uti possid.*

199. Duo eandem rem in solidum possidere non possunt: quia contra naturam est, ut cum aliquid ego teneam, tu quoque id videaris tenere. *l.* 3. §. 5. *h. t.* nec obstat. *l.* 3. *pr. uti possidet.* quia ibi tantum duo contendunt de possessione, & sic dicuntur in solidum possidere, alius juste, alius injuste, licet unus tantum vere possideat. Schilterus *Ex.* 45. *th.* 44. omnia exponit ex vocabulo *in solidum*: nimirum dominus feudi pro parte dominii directi possidet, & vasallus pro parte dominii utilis, & sic de reliquis. vide hîc Biccium *d. sect.* 3. *th.* 157. *lit. AA.* qui putat ex Cujacii 9. *obs.* 32. in lege 3. *uti possid.* referri sententiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Trebatii & Sabinianorum, non Ulpiani, aut Proculejanorum. *confer. Bachovium ad Treutl. Vol. 2. disp. 21. th. 4. lit. K.* ubi refutat hanc opinionem, & omnes expositiones contortas vocat: quia diverso possessionis genere duos posse possidere rem, absurdum non est, scil. si alius possideat naturaliter, alius civiliter, & existimat: Paulum aliquando pinguius disputare ex sententia Proculianorum in *l. 3. §. 5. h. t.* hinc Jasonem ad *l. 3. §. 5.* scribere: se, *nisi obstaret textus expressus*, potius probare sententiam Sabini & Trebatii, quam Pauli, qui illos male reprehendit. Brunnemannus *ad l. 3. h. t.* (1) sequitur communem opinionem: scil. quod duo non possint in solidum possidere eandem rem eodem possessionis genere, verum quod alius possit possidere civiliter, alius naturaliter. (2) hoc fallere dicit in juribus, & servitutibus per *l. 15. commun. prædior. l. 4. de aqua quotid. & æst.* sic, cum pluribus cumulative concessa est jurisdictio, quilibet in solidum potest cognoscere, & locus est præventioni.

Nos putamus: quia ad omnem possessionem requiritur, ut aliquis ad minimum rem corporaliter possit detinere, quando vult, etiam is, qui civiliter possidet. *l. 3. §. 13. 14. l. 13. pr. 20. 44. pr. h. t. Struv. Ex. 47. th. ipsa igitur 22.* impossibile esse, ut duo eandem rem in solidum possideant, alius scil. civiliter, alius naturaliter, quemadmodum impossibile est, ut tu stes in eo loco in quo sto, vel, ut sedere videaris in eo loco quo sedeo. *l. 3. §. 5. h. t.*

200. Possessionem acquirere non solum possumus per nos ipsos, verum etiam per alios. in genere, omnes possunt, qui habent animum possidendi; etiam universitates & municipia, non per se, sed per servos, & administratores. *l. 1. §. 20. l. 2. h. t.* infans, tutore authore, quod singulare est. *l. 32. §. 2. h. t. junge hîc Grot. 2. c. 2. §. 2. n. 5. c. 3. §. 6.* infante major, etiam sine tutore. *l. 1. §. 3. l. 32. §. 2. h. t.* nec obst. *l. 3. C. h. t.* quia in ea tutoris authoritas intervenit. vel, favore utilitatis, si ipsis sit donatum, ibi acquirunt sine ejus authoritate. aliâs furiosi & infantes possessionem non acquirunt, sed tutores & curatores pro ipsis. *d. l. 1. §. 20. h. t.* junge *supra p. 193. §. 34.*

201. Possidentur res quæ sunt in commercio. ea, quæ sunt extra illud, à sciente detineri nequeunt animo sibi habendi, licet ex errore accidat, ut. e. g. liber homo, res sacra pro profana habeatur. *l. 23. §. ult. l. 30. §. 1. h. t. §. 4. J. per quas person. cuique acquirit. l. 1. §. f. h. t. §. 1. J. de usucap.*

Vere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Vere posſidentur & proprie res corporales, ſive mobiles, ſive immobiles: quia tangi & detineri poſſunt. *l. 3. pr. h. t. Grot. lib. 2. c. 8. §. 3. in fin.* etiam inſtrumentis, modo ſint in noſtra poteſtate *l. 55. de A. R. D. Grot. d. c. §. 4.* hinc poſſesſio oculis tantum acquiri non poteſt, ſed requiritur corporis ad corpus adjunctio, qualis circa res mobiles maxime fit manibus, circa res ſoli pedibus: ſcire enim ubi res eſt, non eſt reperire, vel occupare. *Grot. d. c. 8. §. 6.*

Res incorporalis ſive jura analogice, ſive quaſi posſidentur. quæ quaſi poſſesſio conſiſtit vel in uſu, vel facultate utendi. *l. f. de ſervitutib. arg. l. 6. §. 1. l. 8. §. 5. ſi ſervit. vindicet.*

202. Res debet eſſe (1) certa. *l. 3. §. 2. l. 26. h. t.* vel etiam pars inceta, in re certa. *arg. l. 76. §. 1. de R. V.* non vero res plane incerta, ut, ſi quis posſidere vellet, quicquid Titius posſidet. *d. l. 3. §. 2. l. 26. h. t.* (2) vacua ab alterius poſſesſione. *l. 3. §. 5. h. t.* ſive ante apprehenſionem, ut res cummunis, vel cujus poſſeſsio ab alio eſt omiſſa: vel in ipſa apptehenſione, quando quis alium vi dejicit: vel poſt eam, ut ſi prædo dominum advenientem non admittat. *arg. l. 6. §. 1. l. 7. h. t.*

203. Posſideri poteſt res tota, & pars totius.

Corpus totum conſtituens, vel eſt natura unitum, ut homo, vel opera humana junctum & conſtat partibus: aut cohærentibus, ut ædes, & in hoc ſingulæ res, non ut ſingulæ posſidentur, ſed ut cohærent, & totum conſtituunt, & ſic acquiruntur. *l. 30. pr. §. 2. de uſurpat.* aut diſtantibus: ut grex, & in hoc toto ſingulæ res posſidentur. *d. l. 30. §. 2. de uſurpat.* pars ſive pro diviſo, in quam ſcil. totum revera eſt diviſum. *l. 6. §. 1. comm. prædior.* ſive pro indiviſo, in quam non realiter, ſed ratione, ſive intellectu diſtinguitur. *l. 5. de ſtipulat. ſervor.* recte poſſidetur. *l. 26. pr. h. t.*

204. Poſſeſſio acquiritur apprehenſione rei, quæ fieri debet corpore ſive actu quodam corporali, *ut dictum,* & animo rem ſibi habendi, ſive rei ut ſuæ inſiſtendi. *l. 3. §. 1. l. 8. h. t.* nec per ſe animo tantum, nec corpore, ſed conjunctim utroque acquiritur. *d. l. 3. §. 1. 8.* ad occupationem corpus requiritur: ut meum ſit quod occupavi, animus. *arg. l. 55. de O & A.* poſſeſſio enim & facti, & juris eſt: & licet nonnulli exceptionem faciant in caſibus, quibus ſolo animo actu corporis non interveniente poſſeſſio acquiratur, quorum 10. recenſet Giphanius. *ad l. 3. §. 1. n. 10. h. t.* Iſti tamen omnes non ſunt genuini, cum ſemper concurrat aliquid occupationis, vel traditionis naturalis, aut quod pro ea habeatur, ut,

cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

cum signum pro re signata traditur. *l.* 1. C. *de donat.* *l.* 74. *de contrah. empt.* ubi agitur de clavibus. *l.* 18. §. 2. *h. t.* ubi oculis apprehendimus, *l.* 1. §. 21. *h. t.* quo loco respective possessio dicitur acquiri affectu, ut etiam non omnino ministerium corporis excludatur, ut patet ex *l.* 51. *h. t.*

205. Regulariter animo nostro acquiritur possessio, cum non sit in aliis, quod velimus, sed in nobis ipsis. Donell. *lib.* 5. *c.* 10. excipiuntur quædam personæ, per quas, etiam ignorantibus, nec quicquam mandantibus acquiritur possessio. sic domino acquiritur per servum, pupillo per tutorem, & curatores &c. Inter possessionem & dominium intercedit differentia. scil. dominium non potest esse nisi ex una causa: quia quod semel meum est, amplius meum fieri non potest, *l.* 14. §. 2. *de except. rei judicatæ*, possessio alicui potest competere ex pluribus causis sive titulis. h. e. quod ex aliquo titulo possedi, id deinde etiam ex alio incipere possum possidere. *l.* 3. §. 4. *h. t.* sic, aliquis potest possidere pro empto: quia emit. pro suo: quia usucepit. *l.* 1. *pro suo*, item, si sciens acceperit à non domino, possidet pro possessore, si postea rem emat à domino, pro emptore. *l.* 33. §. 1. *de usucap.*

206. Præterea nemo sibi potest mutare causam possessionis nuda sua destinatione: nimirum, ut ex alia causa jam possideat, quam qua hactenus possedit. *l.* 3. §. 19. *h. t. & ibi Brun.* nisi alia nova causa revera supervenerit. *l.* 19. §. 1. *h. t.* vel justa opinione supervenisse existimet. *l.* 36. §. 1. *de usucap.*

207. Corpora unita & connexa intelliguntur apprehensa, quando saltem una pars apprehenditur, animo totum possidendi. v. g. qui fundum possidere vult, non opus habet, ut omnes glebas terræ circumambulet, sed sufficit, quamlibet ejus fundi partem introire, animo totum occupandi. *l.* 3. §. 1. *h. t.* modo reliquæ fundi partes à nemine occupentur. *l.* 18. §. *fin. h. t.*

Ex distantibus corporibus constantia apprehenduntur, quando omnes partes simul sunt præsentes, & una apprehenditur, animo totum occupandi. e. g. toto grege præsente unius corporis apprehensione. Si partes sint disjunctæ loco, ita ut nec si velimus singula corpora possimus occupare, singula apprehendenda sunt. *l.* 30. *de usucap.*

Jura, quæ rei corporali cohærent, analogice, vel, per similitudinem apprehenduntur: quia tangi non possunt. scil. occupata re corporali jura annexa occupata censentur. si competant in re aliena, apprehenduntur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

tur cum vel in rem, in qua jus vel servitutem constitutam habemus, volumus induci. *l. 3. pr. de usufr.* vel, cum ea exercemus per actus quasi possessorios. qualis in juribus negativis est prohibitio, aut contradictio, cui prohibitus, aut is, cui contradictum, acquiescit. *vide supra. p. 241. in fin.*

Si unum jus generale plura diversa in se contineat, omnia censentur acquisita exercendo unum actum, si quis universum jus, quod habet, in alterum velit transferre. e. g. si quis in jurisdictione unum actum mixti imperii exerceat animo universum acquirendi. *Struv. d. Ex. 42. th. apprehenduntur. in fin.*

208. Quamvis jura hereditaria ipso jure post mortem antecessoris in heredem transeant, secus tamen est in possessione, nisi & naturaliter, sive actu quodam corporali interveniente, sit occupata. *l. 23. pr. l. 30. § 5. h. t.* quia mortuo possessore, necesse est eam extingui, cum à facto & animo pendeat, & in heredem transire non possit. unde etiam, una re hereditaria apprehensa ab hærede, cæteræ non intelliguntur possessæ. *arg. l. 30. §. 2. de usucap.* licet sit suus: eadem enim est ratio in omnibus.

Hæc quidem ita obtinent jure Justimaneo & stricto, lege tamen vel statuto vel consuetudine introduci potest, ut possessio ipso jure transeat: concedendo nimirum eosdem effectus, qui aliâs ex vera & corporali apprehensione proveniunt. talis transitio civilissima vocatur. viget in Hispania, Gallia, Italia. *Tiraquell. integr. tr. le mort saisit le vivs.* exceptio etiam est in usucapione. vide *supra. p. 245. §. 20. in med.*

Ratione acquisitionis possesio alia potest esse justa, quando justo titulo res possidetur: alia injusta, quando injusto titulo. est divisio accidentalis, extrinseca. *l. 3. §. 5. arg. l. 6. 22. h. t.* sicut & illa, quando alia dicitur bonæ fidei, & quis credit rem esse suam. vel malæ fidei, quando quis scit rem esse alienam. *l. 3. §. 22. h. t.* hæ duæ divisiones sunt distinctæ, in quantum omnis possessio bonæ fidei est justa; non autem omnis justa est bonæ fidei, quatenus quis ignorat rem esse alienam. sic creditor pignus juste possidet, sed non bona fide, in hoc sensu.

210. Animo & corpore acquisita conservatur & retinetur non tantum animo, sed & corpore simul. sive ipsi rei incumbamus, sive nos animum habeamus, & alii nostro nomine detineant: ut sunt li-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

beri nostri, servi, coloni, inquilini, depositarii, commodatarii, conductores, procuratores: per has enim personas retinemus possessionem, etiam dejecti. *l.* 31. §. 3. *de usu cap. l.* 1. §. 54. *de vi & vi armat. l.* 40. *h. t.* imo, licet ignoremus, quantum servus noster possideat ratione peculii: quia sufficit animus in genere declaratus, dum administrationem concedimus. *l.* 3. §. 12. *h. t.*

211. Retinetur etiam solo animo, quamvis quis neque ipse sit in possessione, neque ejus nomine alius. ut (1) si non relinquendæ possessionis animo, sed postea reversurus, aliquis inde decesserit. §. 5. 7. *de interdict.* *l.* 44. §. 2. 45. 46. *in fin. h. t.* (2) illi qui nostro nomine possident, moriantur, aut furere cœperint. *l.* 25. §. 1. *h. t.* Vel ex possessione decesserint, dolo, vel desidia, ut eam desererent. licet enim jure veteri possessor ignorans sic possessionem amiserit. *l.* 40. §. 1. *l.* 44. §. *u. t. h. t.* tamen jure novo hoc est mutatum. *l. ult. C. h. t.* & scienti tantum & jus suum deserenti præjudicatur. *arg. l.* 6. §. *ult. l.* 7. *h. t.* Vel etiam, ut non desererent. *l.* 31. *h. t.* sive sponte, sive ab alio inducti. *d. l.* 25. §. 1. *h. t. l.* 31. *de dol.* Vel, si alteri rem ut propriam locaverint, aut commodaverint. *d. l.* 25. §. 1. *l.* 30. §. *fin. h. t.* utroque casu requiritur: ut vel res nostra sit vacua ab alterius possessione: vel, si ab alio sit occupata, nos ignoremus. *l.* 46. *h. t.* vel, speremus ipsum nobis cessurum, aut facile expulsum iri: si enim facultas rei apprehendendæ omnino deficiat, possessio animo non amplius retinetur. ut, si revertentem possessorem occupator repellat, vel saltem prior suspicetur se posse repelli & ideo nolit reverti in fundum. *l.* 6. §. *ult. l.* 7. *h. t.* sic, civilis possessio, quæ secundum quosdam DD. in solo animo consistit, per decennalem negligentiam amitti dicitur. *Richter. part.* 3. *consilio* 31. *n.* 64. Infans & furiosus licet animum revertendi non habeant, tamen quia hîc agitur de conservatione juris quæsiti, contrarius animus non ostensus habetur pro ipso animo retinendi. *arg. l.* 27. *h. t. jung. Grot. l.* 2. *c.* 3. §. 6.

212. Ex dictis constat, rerum mobilium possessionem difficilius retineri, quam immobilium: si enim res mobiles perdantur, ubi sint & quæri debeant, ignoremus, ita ut eas naturaliter apprehendere non possimus, quando volumus, protinus desinimus possidere, etiamsi eas nemo occupaverit. *l.* 3. §. 13. *pr. l.* 25. *pr. h. t.*

Si isti, qui sunt in nostra potestate, eas surripuerint, retinemus possessionem per ipsos: quia per tales personas nobis acquritur. *l.* 1. §. 5. 14. *h. t.*

213. Jus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

213. Jus possessionis acquisitæ & retentæ consistit (1) in genere, in eo: quod quilibet possessor, etiam injustus, eo ipso quo possessor est, plus juris habeat, quam ille, qui non possidet. *l. 2. uti possidet. d.* §. 4. *J. de interd.* modo ab ipso adversario nec vi, nec clam, nec precario, possideat. *l. 1. §. 4. 5. uti possidet. d. §. 4. J. de interd.* hinc, si actor non probet rem suam esse, pro possessore judicatur, & possessio apud eum manet. *l. fin. de R. V. l. 2. junct. l. 4. C. de probat.* ex quibus quidam doctores distinguunt dominium possessionis & proprietatis. verum male: quia sensus legis 2. est, quod, si actor dominium non probet, apud possessorem propter possessionem dominium vel verum vel præsumptum maneat. In *l. 4. C. eod.* dominium proprietatis opponitur usufructui· *arg. l. 12. ad L. Aquil.* sic, quia præsumptio est pro possessore, nemo in singularibus tenetur edere titulum suæ possessionis: secus quam in judicio universali, sive petitione hereditatis. *l. 11. C. de petit. hered.*

Item, in pari causa melior est conditio possidentis. *l. 8. de condict. ab turpem causam.* possessione, etiam injusta, sine causæ cognitione nemo est privandus. *l. 6. §. 1. l. ult. C. unde vi.* possessori ad defendendam possessionem illatam vim repellere licet, & resistere possessionem impedienti, observato moderamine inculpatæ tutelæ. *l. 1. C. unde vi*, etiam judici absque causæ cognitione procedenti ejusque officialibus *l. 5. C. de jure fisci l. 5. C. de executor. Struv. d. Ex. 42. th. jus possessionis.* 23. Jure naturæ, sive sit quæstio de causis publicis sive privatorum, etiam pro possessore pronunciarur. vide *Grot. 1. c. 4. §. 20. lib. 2. c. 2. §. 8. c. 4. §. 2. §. 8. n. 3. in fin. §. 9. c. 8. §. 23. 24. c. 10. §. 11. c. 23. §. 11. in fin. &c.* (2) injuste de possessione dejectus, etiam ab ipso domino, licet possessor sit prædo, ante omnia est restituendus. *l. 1. §. 30. 31. de vi & vi armat. l. 7. C. unde vi.* hinc, qui nos dejecit, eum in continenti rursus dejicere & possessionem recuperare possumus. *l. 17. de vi & vi armat. cap. 5. 7. 12. X. de restit. spoliat. Ordn. des Landfriedens zu Wormbs de anno 1521. tit. die pœn. aller Friedbrecher. in fin. ibi: Zu frischer that.* (3) propter possessionem aliquando fructus ex re perceptos nostros facimus. vide supra p. 198. (4) ob possessionem rerum immobilium liberamur ab onere satisdandi. *l. 15. qui satisd. cog.* (5) ratione rei nanciscimur forum. *l. fin. C. ubi in rem* (6) possessio est causa interdictorum, pro ea adipiscenda, &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

& recuperanda. (7) parit usucapionem, & propterea actionem Publicianam, ad rem vindicandam, etiamsi quis exiguo tempore possederit, contra infirmiori jure possidentem. *l. fin. de public. in rem act.* (8) competit propterea impensarum deductio. *l. 37. 38. 39. de petit. hered. l. 38. de R. V.*

214. Possessioni acquisitæ interdum infertur turbatio: quæ est actus, quo possessor alterius dolo vel culpa libere & quiete rem possidere impeditur. vel, quando molestia atque incommodum possessioni infertur. *arg. l. 2. 4. §. 22. l. 5. de usurp. & usuc.*

215. Turbatur possessio vel in, vel exrra judicium. utroque modo vel verbis, vel re.

216. In judicio verbis fit turbatio, quando quis negat adversarium possidere, & asserit sibi possessionem competere. *l. 1. §. 3. uti possid.*

Re, (1) quando ex invalido judicis decreto possessionem ingreditur. *arg. l. 3. 6. C. unde vi.* (2) sequestrem alienæ possessionis injuste à judice obtinet. *arg. l. un. C. de prob. sequestr.*

217. Extra illud verbis fit (1) diffamatione, quando dicit, alteri possessionem non competere, si sc. ideo eam impediat (2) falso asserit, se habere jus in re alterius.

Re, se circa rem ab alio possessam gerendo, ac si ipse possideret: eam vendendo, locando, arbores plantando, possessionem invito possessore intrando. *l. 6. §. 1. h. t.* plura vide *d. Ex. 42. th. extra judicium. 29.*

In rebus incoporalibus, seu, juribus fit turbatio (1) jure alterius competente utendo. (2) prohibendo ne exerceat jus, quod ipsi competit. (3) cessando in præstatione ejus, quod alteri jus possidenti à nobis debetur. *d. Ex. 42. th. 30.*

218. Quemadmodum nulla possessio acquiritur nisi animo & corpore, ita nulla amittitur nisi animo & corpore. *l. 8. h. t. l. 153. de R. J.* non vero solo corpore. *d. l. 8.* quare pupillus solus, sine tutoris authoritare, eam non amittit, licet inde decedat. *l. 29. h. t.*

219. Amittendi modus animo & corpore, interdum manifestus est: ut, si quis egrediatur e possessione animo illam derelinquendi. interdum modus amittendi corpore occultus est: ut, si quis rem suam incipiat tenere nomine alieno: quia tunc videtur solo animo eam amisisse, cum retineat detentionem rei: ut fit in constituto possessorio. *l. 18. h. t. junge l. 3. §. 6. l. 44. §. ult. h. t.*

220. Ut

220. Ut constitutum possessorium valeat, alia requiruntur à parte constituentis, alia à parte constitutarii; ab illius parte requiritur (1) possessio rei. *l. 18. h. t. ibi possideo.* utrum autem corpore, an sine eo, possideat, nihil refert: quia lex non distinguit. (2) ut desinat suo nomine possidere, & alieno incipiat, id quod fit vel verbis expressis, vel re: ut, si rem retineat, vel ex conducto. *l. 77. de R V. l. 32. §. 1. h. t.* vel precario *arg. l. 21. h. t.* vel, pro deposito, commodato. vel usumfructum sibi retinendo in re quam possidens alteri donat. *l. 28. C. de donat.*

A parte constitutarii intervenire debet approbatio: sive præsens sit sive absens. hoc tamen casu non ante valet, quam si ratum habuerit *arg. l. 42. J. h. t.*

Formula hujus constituti est: constituo prædicta mea bona in posterum non meo, sed creditoris mei nomine possidere velle.

Titulus XVI.

De pœna temere litigantium.

1. Cum homines quidam proclives sint ad litigandum, & vero ex frequentia litium maxime turbetur concordia civium, magnam merito sustinuerunt curam legislatores, ne homines ad litigandum facile procederent, & ut talis temeritas variis modis coerceretur. *pr. J. h. t.*

C. 2. tit. 59. de jurejurando propter calumniam dand.

2. Primo quidem religione jurisjurandi, sive juramento calumniæ.

Juramentum calumniæ est, quo litigantes obtestantur, quod existiment, se bonam fovere causam, & quod litem bona fide, & absque fraude prosequi velint. §. 1. *J. h. t.* Est vel generale, quod ab utroque litigantium super tota causa præstatur. *Auth. Hoc sacramentum C. de jurejur. propter calumn. l. 44. §. 4. fam. ercisc und. cap. 1. penult. X. de juram. calumn.*

Vel speciale, quod etiam dicitur juramentum malitiæ; scil. non committendæ, quod in qualibet judicii parte tam ante, quam post litem contestatam exigitur. *l. 8. §. 5. qui satisdare coguntur.*

3. Formulas utriusque, in Imperio usitatas, vide in *Ord. Camer. de anno 1555. part. 1. §. 65. 74. Struv. Ex. 17. th. dividi. 73.*

4. Præstant omnes, qui litigant, cujuscunque sint conditionis, principales, & advocati. *l. 2. pr. §. 1. 4. C. de juram. calum.* Jure canoni-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

nonico, etiam procuratores ad exemplum advocatorum. *c. 6. X. de juram. calumn. c. 2. eod. in 6to.*

Excipitur (1) parens & patronus, à quibus exigi non poteſt. *l. 8. §. 5. qui ſatiſd. cogunt. l. 7. §. 3. de obſeq. parent. & patron. præſtand.* Nec obſt. *l. 34. de jurejur.* quia pro *neque* legendum eſt *æque* patrono, ac parentibus remittitur. vide *Struv. d. Ex. 17. th. præſtare. 74.*

(2) Domino & vaſallo, quando inter ſe litigant. 2. *feud. 33. §. in quib.* quia quod quisque juris in alium ſtatuit, eodem jure ipſe utatur. hæc feudalis diſpoſitio in camera ſecundum quosdam non obſervatur. *Ruland. de Commiſſar. part. 1. lib. 2. c. 14. n. 11.*

Nomine pupillorum & minorum tutores, & curatores jurant. *d. l. 2. §. 1. C. de juram. calumn.* id etiam obtinet in aliis adminiſtrationibus. *d. l. 2. §. 2. junct. auth principales. C. d. t.*

Si perſonæ dignitas, vel ſexus, vel morbus impediant, quo minus ad tuibunal venire poſſint, mittitur aliquis, qui domi litigantis juramentum excipiat, præſente adverſario, & ejus procuratore. *N. 124. c. 1. d. l. 2. §. 1. C. d. t.* Jure canonico, procurator, qui ad hoc habet ſpeciale mandatum, jurat in animam domini. *c. 6. X. de jur. calumn. c. 2. §. pen. & ult. eod. in 6to.*

5. Præſtatur in omnibus cauſis. *l. 1. 2. C. de juram. calumn.* excipiuntur (1) matrimoniales. (2) criminales. *arg. l. ult. C. de accuſat.* id quod hodie non obſervatur: quia accuſatores non coguntur in crimen ſubſcribere. in matrimonialibus exigitur juramentum malitiæ.

6. Capita juramenti calumniæ continentur his verſibus.

Illud juretur (1) *quod lis ſibi juſta videtur.*
Et ſi quæratur (2) *verum non inficietur.*
(3) *Nil promittatur* (4) *nec falſa probatio detur.*
(5) *Ut lis tardetur dilatio nulla petetur.*

7. Si quis nolit jurare, habetur pro calumniatore. actor à judicio repellitur, reus pro convicto habetur poſt ſententiam declaratoriam. *l. 2. §. 6. 7. C. de juram. calumn. Nov. 124. c. 1.*

Tutorum, curatorum, & adminiſtratorum denegatio principalibus non adfert præjudicium. quid moribus, & jure Saxonico obtineat? vide *d. Ex. th. cæterum 77. Vinn. h. t. n. 4.*

8. Secundo coercetur temeritas litigantium in quibusdam judiciis pœna infamiæ. veluti, ſi quis furti, vi bonorum raptorum, injuriarum: item tutelæ, mandati, depoſiti, directis, non vero contrariis actionibus condemnetur. *l. 1. de his qui notant. infam.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

C. 7. tit. 51. de fructibus, & litium expensis.

9. Tertio, pœna pecuniaria: quæ vel generalis est, dum judex improbum litigatorem in expensas litis necessarias, non vero voluptarias, quas delicatus litigator sua sponte fecit. vide *l. 40. pr. de damn. inf. arg. N.* 82. *c.* 7. §. 1. *infin.* victum sc. excipe, si absens ex contumaria causam obtinuerit. *l.* 13. §. 2. *C de jud.* à victore in libello petitas condemnare debet: imo, etiamsi non petierit: licet plures dissentiant, & in foro aliter servetur. *Gail.* 1. *obs.* 52. *n.* 21. petitæ intelliguntur, si in libello sit adjecta clausula generalis: *peto mihi jus administrari omni meliori modo. Gail. d. l.* Judex hoc facere poterit. *auth. post jus jurandum C. de judiciis. l.* 13. §. 6. *eod.* modo victus non habuerit justam litigandi causam. *d. l.* 13. *junct. l.* 79. *de jud.* quod ab initio facile utraque pars existimat: quia homines multa & in jure & in facto sæpe ignorant. *l.* 2. 9. *pr. de jur. & fact. ign.* quamvis in se non possit esse, ut uterque habeat justam causam. *vide supra. p.* 54. §. 86. *Grot.* 2. *c.* 23. §. 13. hinc, quis sit temerarius litigator, facile definiri non potest, sed judicis arbitro relinquitur. *arg. l.* 1. §. *ult. de jur. deliber.* qui ex facti obscuritate, & ambigua juris interpretatione hoc decernit, & in utroque magis reo, quam actori favet. *l.* 125. *de R. J.* an huc referri debeat, si reus nitatur celebris doctoris, aut duorum authoritate? Perezius C. *de fruct. & lit. expens.* §. 7. affirmat. vide supra. *p.* 44. §. 56. alios casus, quibus victus videtur habuisse justam litigandi causam, vide *d. l. apud Perezium.* si quis ex jurejurando adversarii delato condemnetur, doctores deferentem in expensas condemnant. verum non videtur semper jure hoc fieri. *arg. l.* 8. *de condit. instit.* talis condemnatio non fit (1) si consensu utriusque litigetur. *arg. N.* 112. *c.* 2. (2) si fiscus causa cadat. vide *l. ult. C. de fruct. & lit. exvens. & ibi Perez. Cuj. in par.* C. *de sport.* (3) episcopus. *N.* 123. *c.* 28. (4) minores, propter quos, & parti adversæ licet aliâs hoc privilegium non habeat, illud conceditur. *d. l. ult.* quia æqualitas est servanda. *arg. tit. quod quisque juris in al.* (5) pauperiores. *arg. N.* 17. *c.* 3. (6) cognati. *arg. l. pen. de jur. dot. arg. l.* 22. *de re jud.* Si petitas judex in sententia omiserit, ipe tenetur. *l.* 3. *C. de fruct. & lit. exp.*

10. Præter expensas etiam veniunt damna, quæ forte propter absentiam passus est victor. e. g. quia est advocatus, artifex. &c.

Vel specialis, in certis tantum causis: in quibus scil. inficiciando lis crescit. §. 1. J. *h. in pr. & f.*

Tit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Titulus XVII.

De Officio judicis.

1. Officium judicis eſt, ut non aliter judicet, quam legibus, aut conſtitutionibus, aut moribus proditum eſt. *pr. J. h. t.* non autem exemplis. *l. 13. C. de ſentent. & interlocut. l. 12. de off. præſ.* imo, jus certum ſequi debet, licet ſit durum. *l. 12. §. 1. qui & a quibus manumiſſi.* duritiem enim legum ſolus legiſlator per interpretationem authenticam mitigare poteſt. *l. 9. C. de LL.*

2. Officium judicis DD. faciunt duplex: ſcil. aliud Nobile eſt, aliud Mercenarium. quæ quidem diviſio expreſſis verbis in noſtro jure non proponitur, tamen ratio ejus & mens ab eo non eſt aliena, & ſic retineri poteſt. vide *Bachov. h. t.*

3. Officium nobile eſt, quod per ſe ſubſiſtit & nulli actioni inſervit, ſed judex vel vi officii, etiam non imploratus, vel ſimpliciter imploratus, aliquid facit: e. g. in puniendis delictis, tutoris datione, cognitionibus extraordinariis, *vide tot. tit. de extraordin. cognitionibus.*

4. Mercenarium eſt, quod actioni inſtitutæ inſervit. de quo agitur hoc titulo, ut exempla ſubjecta probant. *vide Bachov. ad Treut. vol. j. diſp. 12. th. 1. lit. A. Umm. ad proceſſum. diſp. 22. th. 13. n. 18.*

5. Judex, in generaliori ſignificatione, eſt vel pedaneus, vel ipſe magiſtratus, qui imperium, & poteſtatem habet. *l. 1. de jud. rubr. de reb. auth. jud poſſid. C. de jurisd. omn. jud.* in ſpecie pedaneus. *l. 46. de jud. l. pen. jud. ſolv. l. ult. de off. præt.* hodie cum iſta differentia ſit ſublata, & ipſi magiſtratus judicare debeant, nos titulo de judiciis præmittimus titulum de ſenatoribus, & ſequentes: quamvis enim pertineant ad jus publicum: quia tamen ex ſenatoribus magiſtratus ſumebantur, qui ipſi jus dicebant, merito huc referuntur. ut & titulus de extraordinariis cognitionibus.

Lib. 2. tit. 9. De ſenatoribus.

6. Senator Romanus eſt civis Romanus, per legitimam lectionem ejus, cui hoc jus competebat, in ſummo ordine conſtitutus publici conſilii cauſa. *l. 12. §. 1. h. t. arg. l. 239. §. 5. de V. S. Cuj. h. t.*

7. Senatus eſt conventus eorum, qui jus ſententiæ habent, coactus ab

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ab eo, cui hoc est commissum, ad consilium capiendum de re publica, more, & instituto majorum. *l. ult. in fin. h.t. Joh. Sarius Zamoscus de senatoribus Romanis. lib. 2. p.* 100.

8. Dicere sententiam jure novo in senatu possunt, præfectus urbis, patritii, consules, consulares, præfecti prætorio, magistri militum & alii illustres. *d. l. ult. in fin. N.* 62.

9. Senatus est ordo, non magistratus. *arg. l.* 7. §. 20. 21. *de interd. & releg.* populus enim Romanus dividebatur in tres ordines: senatorium, equestrem, & plebejum. *arg. l.* 10. *C. de nupt. l.* 238. *pr. de V.S. Zamosc. d. l.* 1. *p.* 5. inter quos primus erat senatorius, qui non juris dicundi, sed consilii causa constitutus erat. licet extra ordinem & jus dixerit, & judices dederit. *l.* 1. §. 10. *de post. l.* 2. *de flum. l.* 1. §. 2. *a quib. appell. non lic. Struv. Ex.* 4. *nomen.* 3.

10. In senatu etiam erant tres ordines: primus, patriciorum, qui ex centum à Romulo viris primo lectis erant oriundi. Secundus, patrum conscriptorum, qui ab aliis regibus, consulibus, aut censoribus in senatum cum patritiis erant lecti. Tertius, pedariorum, qui ipsi in senatu sententiam non dicebant, sed pedibus in aliorum sententiam ibant. *Gell.* 3. *c.* 18. Dividuntur etiam in Illustres, Spectabiles & Clarissimos. *l.* 2. §. 2. *C. de his qui ven. ætat. l.* 100. *de V. S. N.* 62. *l.* 1. *& ult. C. ubi senat. vel clariss. vide N.* 71. *& Gothofr. in rubr. C. de tutor. & curat. Illustr. vel clariss.*

Variavit numerus senatorum, & eorum authoritas & potestas. licet dignitas semper fuerit haud exigua, & Imperatores ipsis accenseri voluerint. *l.* 8. *C. de dign.* etiam propterea crimen læsæ majestatis in ipsos potuerit committi. *l.* 5. *pr. C. ad L. Jul. maj.*

11. Jura & privilegia sunt (1) quando fœmina consularis vel præfectorii concurrit cum viro, qui habet dignitatem proxime inferiorem, vir præfertur: quia major dignitas est in sexu virili. *l.* 1. *pr. h. t.* vide *Schilt. Ex.* 5. *th.* 7. ubi in fine usum ostendit in concursu creditorum ex *l.* 8. 9. *de pact. junge Gl. ad d. l.* 1.

(2) Senatoris uxor hac dignitate fruitur, & vidua retinet, quamdiu non nubit viro inferioris dignitatis: quia tunc eum sequitur; nisi aliud specialiter fuerit impetratum. *l.* 8. *ult. pr. h. t. l.* 10. *C. de nupt.* & dignitatis senatoriæ fœmina nubens plebejo non amplius habetur nomine clarissimarum. *d. l.* 8. quia nobilitatis contemptor animus hoc modo pœnas luit. Idem dic de filiabus. *d. l.* 8. Sic eam amittit, si cor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

pore quæstum faciat, artem ludicram exerceat, vel publico judicio damnetur. *l.* 47. *R. N.*

(3) Dignitas senatoria communicatur & transmittitur in liberos, filios, & nepotes. *l.* 5. 6. 7. 9. 10. *h. t.* etiam adoptatos. *d. l.* 5. 6. ante eam susceptam conceptos, & natos. *d. l.* 5. non obstat. *l.* 11. *C. dignit.* Iis, quamvis pater senatu moveatur, citra proprium factum non aufertur. *arg. l.* 11. *de R. J.* modo ante motionem fuerint concepti. *d. l.* 7. §. 1. nec eam amittunt, si homini inferioris conditionis dentur in adoptionem. *d. l.* 6. §. 1. *h. t.* vel emancipentur. *d. l.* 6. 7. nisi sint adoptivi. *l.* 6. *pr. h. t.* Doctores hoc privilegium extendunt ad filios nobilium, professorum, opificum. *Carpz. p.* 2. *c.* 10. *def.* 32. *&* 6. *Resp.* 98. *Struv. d. Ex.* 4. *th.* 6. etiam ad jus primogenituræ in successione principatuum, & regnorum. *Tiraquell. de jur. primog. q.* 31. quamvis hoc videatur fieri citra necessitatem: per ea quæ Grotius habet. 2. *c.* 7. §. 14 *& seqq.* §. 22.

(4) Senatores consequuntur domicilium dignitatis in urbe. *l.* 8. *C. de incol. l.* 2. *C. ubi senat. vel clariss.* ut tamen retineant illud, unde oriundi sunt, aut larem fovent, aut majorem partem bonorum possident, & assidue versantur. *d. l.* 2. quia dignitas senatoria videtur potius adjecisse, quam permutasse domicilium. *l. pen. h. t.* salva immunitate. *l.* 23. *pr. ad municip.* id quod DD. applicant ad consiliarios & officiales principum hodiernos *Carpz.* 2. *Resp.* 23.

(5) Committitur in ipsos, *ut dictum*, crimen læsæ majestatis. *l.* 5. *C. ad L. Jul. majest. pr.* gaudent immunitate. *l.* 4. 5. 14. *C. de dignit.* fori privilegio. *l.* 2. *C. ubi senat. vel clariss.* sunt liberi à tormentis. *l.* 10. *C. de dignit.* à carcere. *l.* 16. *C. d. t.*

(6) Amittitur dignitas senatoria, motione ex ordine senatorio ob turpe crimen, vel ambitum. *l.* 2. 3. *h. t.* absque tamen capitis deminutione: vel, quo minus moti potuerint in civitate permanere: licet non dentur judices pedanei, aut testes sint omni exceptione majores. *vide d. l.* 2. *l.* 3. *h. t. arg. l.* 12. §. 2. *de jud. l.* 3. §. 1. *de test. l.* 6. §. 1. *ad L. Jul. repet.*

Tit. 10. *de officio consulis. C.* 12. *C.* 3. *de consulibus.*

12. Magistratus est publica persona, quæ jurisdictioni præest. *arg. l.* 1. *pr. de off. ejus cui mand. est jurisd. arg. l.* 6. §. 1. *de tutel. l. pen. de just. & jur.*

Est

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Eſt vel urbanus, vel provincialis. ille, vel ordinarius vel extraordinarius.

13. Urbanus eſt, qui domi rempublicam adminiſtrat, & jus dicit.

14. Provincialis eſt, qui in provincia jus dicit. Uterque eſt vel major vel minor.

15. Magiſtratus major eſt, cui imperium, & poteſtas competit. *l. 32. de injur. junct. l. 2. de in jus voc. l. 215. de V. S.* Minor eſt, qui non habet imperium, & poteſtatem. ſc. talem. *dd. ll.* omnis enim magiſtratus habet imperium, & poteſtatem, ſed non æquali gradu. *l. ult. de off. ejus cui mand. eſt jurisd.*

16. Urbanorum magiſtratuum primi ſunt conſules, quorum ſtatus varius eſt, pro reipublicæ Romanæ varietate. *vide l. 2. §. 16. de O. J. Struv. Ex. 4. th. magiſtratus.* 10. tandem fuit honoris titulus, & magis umbra, & ſimulachrum, quam poteſtas.

17. Judicant de liberali cauſa, tutores, judices, arbitros dant: jubent pignora capere, mittunt in poſſeſſionem, in integrum reſtituunt, de fideicommiſſis, præjudiciis, alimentis, pollicitationibus cognoſcunt, delicta coercent, ſed non relegant. *l. 14. §. 2. in fin. de interd. & releg. junge l. 2. de in jus voc. l. 3. §. fin. l. 4. de recept. qui arbitr. l. 1. § 3. de appellat. l. 57. de re jud.* quibus omnibus non obſtat. *l. un. pr. §. 1. h. t. Cuj. in paratit. h. t. Struv. d. Ex. 4. th. 1.*

18. Singulis annis eliguntur duo. *d. l. 2. §. 16. de O J.* ſunt vel ordinarii, vel ſurrogati: qui ſc. in alterius demortui, vel remoti locum ſunt ſuffecti: à quibus SC. denominatio etiam fit, ſed non anni numeratio. vide *DD. ad SC. Trebell. junge N. 47.*

Tit. XI. De officio præfecti prætorio. C. 1. tit. 26. de eff. præf. prætorio orient. & Illyrici. tit. 27. de off. præf. prætor. Africæ lib. 7. tit. 42. de ſententia præfectorum prætorio. lib. 12. tit. 4. de præf. præt.

19. Præfectus prætorio primis temporibus fuit magiſtratus militaris, qui cohortibus prætoriis, ſive, militibus præſidiariis, pro cuſtodia imperatoris delectis, præerat. *l. un. h. t.*

20. Poſtea M. Antoninus cœpit eos ſecum habere, ut jura tractarent. Commodus Imperator omnes Perennio præfecto curas com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

commisit, ut ipse deliciis vacaret. atque ita demum judicia, & appellationes in præfecturam translatæ sunt, & in tantum ejus authoritas crevit, ut à sententia præfecti appellare non liceret, & imperatorem in eo repræsentaret. *d. l. un.* §. 1. *l. un. C. de sentent. præf. prœt.* Hoc privilegium non competit ejus vicario. *l.* 1. *C. de off. vicar. junct. arg. l.* 1. §. 1. *à quib. appell. non lic.* &, si ipsius præfecti sententia quis gravatus fuerit, datur supplicatio intra biennium. *d. l. un. C. de sentent. præf. præt. l.* 5. *C. de prec. imp. off.* habet etiam jus edicta condendi, quæ vocantur. *formæ l.* 2. *C. de off. præf. præt. orient.* mulctas dicendi usque ad 50. libras auri. *l.* 4. *C. de mod. mulct.* potest in delicta animadvertere. *l.* 3. 4. *C. de off. præf. præf. Orient. & Illyr.* sacræ jussiones non habent robur antequam præfecto fuerint insinuntæ, & is examinaverit, an sub vel obreptitie fuerint impetratæ. *N.* 152. alii magistratus adversus eum non possunt restituere in integrum. *d. l. un. h. t. l.* 17. *de min.* sed ipse hoc facit.

21. Quamvis ante Constantinum numerus fuerit incertus, plerumque unus, rarius duo, vel tres constituerentur, pro reip. necessitate ad hostes arcendos; Constantinus tamen quatuor creavit; unum orienti, alterum Illyrico, tertium Italiæ & Africæ, quartum Galliæ, Hispaniæ, & Britanniæ præfecit, & civilia negotia tractare eos voluit. militibus præposuit magistros militum. *Pancirol. in not. Imper. orient. c.* 5.

22. Tempore Justiniani etiam recensentur quatuor. (1) Orientis. (2) Illyrici. (3) Africæ. (4) Italiæ. vide *N.* 70. *c.* 1. *Struv. d. Ex.* 4. *th.* 15.

Tit. XII. De officio præfecti urbi. C. 1. *tit.* 28. *de off. præf. urbi.*

23. Præfectus urbi cæpit sub regibus, qui, ne urbs sine imperio esset, iis forte ob bella absentibus, jus reddunt, & subitis medentur. Sub consulibus, antequam prætores crearentur, hic mos est continuatus, quando illi rempublicam foris administrabant. postea, non nisi latinarum feriarum causa, ad certos solum dies fuit creatus. *l.* 2. §. 33. *de O. J. & ibi Gothofr. Georg. Eberl. ad d. l. c.* 31. *n.* 3. tandem ex tumultu plane esse desiit, usque dum ab Augusto Imperatore reductus, ordinarius, ac perpetuus magistratus constitueretur.

24. Officium ejus est, quietem, & publicam salutem, tum in urbe, sc. Roma veteri & nova, sive constantinopoli. *l.* 4. *C. h. t.* tum extra eam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

eam, ad centesimum lapidem procurare, & defendere, ministris militibus stationariis, sive, in stationibus & vigiliis dispositis, quibus praeest primicerius. *l.* 1. §. 12. *h. t. l. ult. C. eod. Cuj.* 13. *obs.* 1. competit ipsi jus avocandi. *l.* 2. C. *h. t.* cognoscit de omnibus criminibus. *d. l.* 1. *pr. junct.* §. 4. *h. t.* relegat, deportat in insulam, quam Imperator assignat. *d. l.* 1. §. 3. licet ante factam assignationem deportatio effectum habeat. *l.* 1. §. 4. *de leg.* 3. *l.* 2. §. 1. *de poen. l.* 6. §. 1. *de interd. & releg.* damnat in metallum, fustibus castigat. *d. l.* 1. §. 10. *h. t. l.* 8. §. 5. *de poen.* An ergo habuit jus gladii? *aff. dd. ll. junge l.* 7. C. *ad L. Fab. de plag. l. ult. de off. praef. vigil.* negotiationi, advocationi, foro, spectaculis, interdicit vel ad tempus, vel in perpetuum; cum praeses hoc tantum potuerit ad tempus administrationis. *l.* 1. §. 9. 13. *h. t. junct. l. ult. de poen.* collegia illicita, & fraudes coercet. *d. l.* 1. §. *ult.*

25. Cognoscit etiam in civilibus quibusdam. *l.* 1. §. 1. 2. *& seqq. l.* 2. *ff. l.* 2. C. *h. t.* prospicit de annona & carne, ut justo pretio vendantur. *d. l.* 1. §. 11. *ff. l.* 1. *C. h. t.* hîc quaeritur, an magistratus rebus possit constituere justum pretium? vide *Grot.* 2. *c.* 12. §. 14. *n.* 2. *in fin. supra.* p. 543. §. 12. *p.* 545. §. 18. junge *l. ult.* §. 1. *ad L. Jul. de anno.* ex qua patet, quod decuriones, quorum potestas erat minor, non potuerint constituere pretium grani. curat, ut numularii se probe gerant. *d. l.* 1. §. 9. omnes artes, ut decet, exerceantur. *d l.* 1. §. *ult. ff. l.* 4. *C. h. t.* & sic sub imperio suo habet non tantum cives singulos, etiam praetorem. *l.* 17. *C. de appellat.* sed & corpora: ut sunt, naviculariorum, metallariorum, murilegulorum, fabricensium &c. *d. l.* 4. de sensu *l. fin. h. t.* *vide Struv. d. Ex.* 4. *th. hujus magistratus.*

Tit. XIII. De officio quaestoris. C. 1. *tit.* 30. *de officio quaestoris. tit.* 32. *de off. comit. sacr. larg. tit.* 33. *de off. com. rer. privat.*

26. Fuerunt olim duo quaestorum genera: alii quaestionibus capitalibus praeerant. *l.* 2. §. 22. 23. *de O. J.* quorum munus postea ad triumviros capitales est translatum; & huc non pertinet. vide *Georg. Eberlin. de O. J. c.* 19. *n.* 14. *& seqq.* alii pecuniae publicae. horum munus explicatur in hoc titulo. fuerunt olim magistratus minores. *l.* 2. §. 22. *de O. J.* sunt vel urbani, qui curam aerarii in urbe habent: vel provinciales, qui proconsulibus, propraetoribus adsunt, ut reipublicae reditus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

tus colligant. *d.l.* 1. §. 22. *de O. J.* De viciſſitudine hujus muneris in ſtatu regio, ſub populo, & imperatoribus, vide *Struv. d. Ex.* 4. *th. ſequitur.* 18. 19.

27. Sub principibus cœpit novum quæſtorum genus, qui *candidati principum* vocabantur: quos enim ad honores provehere volebant, quæſtoris titulo ornabant, & quæſtura erat primus ingreſſus honorum, & ſententiæ ferendæ in ſenatu. *l.* 1 §. 3. *h. t.* Cæſarum litteris, orationibus, reſcriptis legendis vacabant. *l. un.* §. 2. *ſeqq. h. t.* eorum dignitas atque authoritas tandem adeo crevit, ut legum, precum, laterculi minoris, i. e. codicis, quo minores dignitates deſcriptæ erant, cura penes eos eſſet. *tot. tit. C. h. t.* principis reſcripta ſubnotarent. *N.* 114. *c.* 1. omnem denique juris ac juſtitiæ adminiſtrandæ directionem in aula haberent. *l.* 32. §. 2. *C. de appellat. l. ult. C. de diverſ. reſcript.* unde quæſtores ſacri palatii dicti, noviſſime cancellarii. *Struv. d. Ex.* 4. *th.* 20.

28. Præter hunc Juſtinianus creavit quæſtorem exercitus: qui annonam per caſtra diſtribueret. de quo. vide *N.* 41. 50. tandem in urbe Conſtantinopolitana conſtituit alium ad quærendos, & coercendos mendicos, inertes, otioſos, ut labori eos addiceret: peregrinos, vagos. dedit etiam poteſtatem cognoſcendi de crimine falſi, de concuſſionibus, ſeu, nimiis exactionibus exſecutorum. *N.* 80. *c.* 5. *& ſeqq.*

Tit. XIV. *De officio prætorum. C.* 1. *tit.* 39. *de offic. prætor.*

29. Prætor olim dicebatur omnis magiſtratus, à præeundó. vide *præf. N.* 24. hodie, prætor eſt, cui datur poteſtas jus reddendi, ſeu, dicendi. *l.* 2. §. 27. *de O.* J.

30. Creatus eſt poſtquam conſules belli cauſa ab urbe avocati ſunt. *d. l.* 2. §. 26. 27. *de O.* J. Eſt vel urbanus, qui jus dicit inter cives. Vel peregrinus, qui inter peregrinos, vel cives & peregrinos jus dicit. *d. l.* 2. §. 27. 28. *de O.* J. etiam fiſcalis & fideicommiſſarius. *d. l.* 2. §. 32. J. § 1. *de fideicommiſſ. hered.* ſucceſſu temporis plures ſunt creati. *d. l.* 2. §. 32. *N.* 25. 26. *Struv. d. Ex.* 4. *th. denique.* 22.

31. Officium conſiſtit in tribus, quod totidem verbis exprimitur: *do*, *dico*, *addico*. dies, quibus hæc fari licebat, dicebantur *faſti*; quibus ſilebatur, *nefaſti.*

32. Dat judices pedaneos, & per eos modo ordinario jus reddit, & poſt latam ſententiam ipſe eam exſequitur. *l.* 15. *pr. de re jud.* unde Ulpianus juris-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

jurisdictionem describit, licentiam dandi judices. *l. 3. de jurisd. in fin.* dat vel denegat actiones. vide supra. *p.* 857. §. 70. *& seqq.* exceptiones. *l. 1. §. 6. in fin. ne quid in flum. publ. l. 1. §. 16. de flumin.* bonorum possessionem. *pr. J. de bonor. poss.* tutores. §. 4. J. *de Attilian. tut.* *Dicit*, cum interdicit, vel ob certarum causarum, vel personarum favorem extra ordinem cognoscit, & sententiam pronunciat. *l. 75. de judic. l. 24. §. ult. de minor.* vel pro tribunali, vel de plano: etiam in via. *l. 4. §. 1. de interrogat. in jur. fac. l. 18. §. ult. de quæst.* *Addicit*, cum in jure fit cessio. Poterat etiam jus civile supplere, & edictis suis corigere. *l. 7. §. ult. de just. & jur.*

33. Mutata reip. formæ à temporibus Augusti ejus potestas est valde imminuta; ita ut tandem ea retinuerit, quæ referuntur. *l. 1. C. h. t. l. ult. C. de prædiis minor.* sc. actus voluntariæ jurisdictionis, quando decretum est interponendum in alienatione prædiorum minorum, restitutio in integrum fieri debet, judicium liberalè exercendum, tutor dandus; vel simile quid faciendum. unde ab ipso ad præfectum urbi datur appellatio. *l. 38. de minor.* Jurisdictionem criminalem non habet. *arg. l. 1. pr. §. 4. de off. præf. urb. §. antep. & penult. J. de suspect. tut.* licet servos & viles personas ob illatam injuriam verberibus coercere possit. *l. 17. §. 4. l. 35. de injur.* aliud enim est coercere priuatum delictum, aliud, animadversionem criminis exercere. nec obst. *l. 3. pr. de accusat.* quia aliud in urbano, aliud in provinciali obtinet. *d. l. 2. §. 32. de O. J. & ibi Coccejus.*

35. Justinianus novissime constituit novum prætorem, sc. *plebis.* cui competit jurisdictio corrigendi mores, & populi abusum. *N. 13. N. 79. c. 2.*

An error communis jus faciat? tractatur occasione. *l. 3. h. t.* quod negatur. vide ejus expositionem apud Struv. *d. Ex. 4. th. 25.* Non obstat. *l. 3. de suppellect. leg.* quia ibi tantum agitur de errore circa vocis significationem, & talis facit jus. vide *l. 7. eod. supra p. 360. §. 30. p. 385. pr.* Cæterum hæc lex à doctoribus solet applicari ad ea, quæ gesta sunt à tyrannis. vide *Grot. 1. c. 4. §. 19. 2. c. 14. §. 14. Bœcler. de eo, quod civitas. p. 9. 10. & seqq. Hottom. quæst. illustr. 17. Schilter. Ex. 5. th. 9.*

Tit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Tit. XV. De officio præfecti vigilum. C. 1. tit. 43. de offic. præf. vigil.

36. Præfectus vigilum est magistratus extraordinarius. *l. 2. §. 33. de orig. jur.*

37. Augustus eum constituit. cum septem cohortibus, & earum tribunis, quibus præerat. *l. 1. l. 3. pr. h. t.* securitatem diurnam & nocturnam præstat, incendia, effracturas, tumultus avertit. *d. l. 3. pr. §. 1. h. t.* An in dubio incendium culpa inhabitantium præsumatur ortum? vide *d. l. 3.* cui junge. *l. 11. de peric. & commod. rei vend.* ubi videtur haberi contrarium priori. Responsa de hac quæstione exhibet. *Schilter. Ex. 5. th. 10.*

In hunc finem cum hamis, dolabris, siphonibusque calceati oberrant. *d. l. 3. §. 1. seqq. h. t.* curat, ut quisque inquilinorum aquam in coenaculo habeat ad ignem extinguendum. *d. l. 3. §. 4.* id quod interdum aceto fiebat. *l. 12. §. 18. de instr. vel instr. leg.* cognoscit de raptoribus, furibus, invasoribus, receptatoribus. *d. l. 3. §. 1. h. t.* eos coercet fustibus, flagellis, virgis. *d. l. 3. §. 1. l. ult. h. t.* Jus ultimi supplicii, nisi in servos, non habet. *arg. l. ult. ff. l. un. C. h. t. l. pen. de condict. caus. dat. caus. non sec.* verum, in capitalibus causis delinquentes remittit ad præfectum urbi. *dd. ll.* vel responde ad *l. pen.* quod de facto loquatur, non de jure. *Hahn. in not. ad Wesenbec.*

38. Successu temporis cum hic magistratus daretur vilioribus, qui cum furibus sæpe conspirarunt, paulatim despectui habitus est, & Justinianus in urbe Constantinopolitana constituit ejus loco *prætorem plebis.* cui dedit jus gladii in eos, qui nocte mœchando, vel alio modo deliquissent. *N. 13. c. 3. c. 4. & ibi Cuj.* eum fecit collegam consulum, nullum voluit ad hanc dignitatem adspirare, nisi ante aliqua functus fuerat. *d. N. 13. c. 3.* ipsi dedit consiliarium cum vicenis militibus, & tricenis matricariis. *d. N. 3. in fin. c. 5.* salarium. *d. N. c. 3. in fin.*

Tit. XVI. De officio proconsulis & legati. C. 1. tit. 35. de offic. procons. & legat.

39. Sequuntur magistratus provinciales, qui varii fuerunt. Cum enim Romani extra Italiam arma proferrent, & provincias subigerent, magistratus illis erant præficiendi.

Provinciæ, stante republica, dividebantur in consulares, & prætorias. tem-

tempore Augusti, alias ille populo concessit, alias autem, & quidem validiores, sibi retinuit. *vide Sueton. in ejus vita. c.* 47. in illas mittebantur proconsules cum plenissima potestate, mero & mixto imperio. *l.* 1. 2. 7. §. 2. *l.* 8. 9. *pr. h. t.* jurisdictione voluntaria, & contentiosa. *d. l.* 2. *l.* 9. §. 1. *& seqq. h. t.* illam statim exercebat simulac urbem erat egressus: hanc, quando in provinciam veniebat. *l.* 2. *pr.* *l.* 4. §. *ult. h. t.* licet insignibus consularibus, sc. sex fascibus & lictoribus, statim uteretur. *l.* 1. *l.* 14. *h. t.*

40. Potestas ejus eadem est, quæ est Romæ prætoris. edicta promulgat, sive, jus provinciale. *arg. l.* 26. *de dol. l.* 1. *de alienat. jud. mut. caus. l.* 1. *quod cum eo qui in alien. potest. neg. gest. esse dic.* curat ædes sacras & publicas. *l.* 7. §. 1. *h. t.* competit ei merum, imo majus omnibus post principem in provincia imperium. *l.* 6. *pr. l.* 8. *l.* 11. *ff. l. un. C. h. t.*

Justinianus majoris authoritatis & securitatis causa adjunxit potestatem militarem. *vide N.* 24. *& seqq. usque ad* 31.

41. Ne proconsules abuterentur sua potestate cogebantur jurare de religione catholica defendenda, obsequio principi, & subditis defensione præstanda, quod pecuniam nec dederint pro officio, & quod munera non velit accipere, licet xenia. i. e. esculenta & poculenta fuerint permissa. *l.* 6. §. 3. *h. t. l.* 18. *de offic. præs.* de ministris optimis assumendis. *N.* 8. *in fin.*

42. Sine uxore regulariter proficiscitur, ne illa provinciæ gravis fiat exactionibus. aut, si eam secum habeat, tenetur ejus delictis. *l.* 4. §. 2. *h. t.* quod hîc speciale est & contra titulum. *C. ne uxor. pro marito.*

43. Ea, quæ causæ cognitionem & decretum desiderant, administrat pro tribunali, reliqua de plano. *l.* 9. §. 1. 3. *h. t.* egentibus dat advocatos & curat ne opprimantur. *d. l.* 9. §. 2. 4. 5. ferias constitutas ex more dirigit. *l.* 7. *pr. h. t.* observat omnia, quæ præsidi sunt communia, & cuncta expedit usque ad adventum sui successoris, ut videatur esse unus utriusque proconsulatus. *l.* 10. *h. t.* portam Romæ ingressus imperium, sive, insignia jurisdictionis deponit. *vide l.* 1. *pr. l.* 14. *l. ult. h. t.*

44. Propter diffusam administrationem habet legatum adjunctum ut adjutorem & actuum observatorem, cui & non alii jurisdictionem mandat, si eam mandare velit. *l.* 4. §. *ult. l.* 6. §. 1. *junge l.* 7. §. *ult. l.* 8. *l.* 9. *pr. h. t.* An hic habeat mandatam, an propriam jurisdictionem? disputatur. Alii man-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

datam ipsi tribunt, per *d. l. 4. §. ult. l.* 12. *l.* 13. *h. t. junct. l.* 1. §. 1. *de off. ejus cui mand. est jurisd.* Alii propriam (1) per *l. 4. pr. de offic. ejus cui mand. est jurisd. junct. l. 2. qui & a quo appellat.* (2) quia jurisdictionem suam accipit à populo. (3) proconsul non potest non ei mandare. *l. 4. §. 6. h. t.* (4) nec principe inconsulto eam ei adimere. *d. l. 6. §. 1. h. t.* Ad *l. 4. §. ult. l.* 12. 13. *h. t.* respondent, dare & mandare in iis sumi improprie: sc. non significare delegationem jurisdictionis, sed magis jussum & admonitionem, sive *conditionem* sine qua eam, à populo acceptam, non potest exercere. Hæc opinio proprer textus & rationes videtur verior.

Unde est, quod habeat tutoris dationem, quæ mandari non potest. *l.* 1. §. 1. *de tut. & curat. dat. vide supra p.* 149. §. 2. judicis dandi licentiam. *l.* 12. *h. t. junct. l. 5. C. de judic.* ab eo ad proconsulem appellatur. *d. l. 2. quis à quo appelletur.* habet suos assessores & juris peritos. *l. 6. §. 1. de pœn. Grothofr. in not.*

45. Jurisdictionem criminalem non habet. *l. 6. pr. l. 11. h. t.* secus quam legatus Cæsaris, qui est instar præsidis. *l. 14. de SC. Sillan. junct. l. 12. pr. de accus. l. pen. de offic. præs.*

An apud ipsum fuerit legis actio? doctores non conveniunt. Alii affirmant. per *l.* 17. §. 1. *de manu. vind.* Alii neganr per leg. *l.* 2. §. 1. *l. 3. h. t.* legem 17. corrigunt & negationem intrudunt. Nos priorem opinionem sequimur. ad *l.* 2. §. 1. *l.* 3. respondemus, quod loquantur de legato, qui nondum est ingressus provinciam: talem enim jurisdictionem ipse proconsul non habet. *arg. l. 4. §. ult. h. t. Strauch. diss.* 20. *aphor.* 15.

Quamvis autem non habeat potestatem in criminibus ferendi sententiam, & eam exequendi, tamen de iis poterat cognoscere. *l. 6. pr. ff. l. un. C. h. t. confer. Struv. d. Ex. 4. th.* ea tamen 31. ubi priora aliter explicat.

Tit. XVII. De officio præfecti augustalis. 1. *tit.* 37. *de offic. præf. august.*

46. Præfectus augustalis est cui Ægypti gubernatio est permissa. *l. un. ff. l. 1. C. h. t.* vocatur etiam simpliciter augustalis. *l. 32. C. de appellat.* præfectus Ægypti. *l. un. h. t.* præfectus prætorio augustalis. *l. 2. C. h. t.* sc. ab Augusto. qui postquam Ægyptum in provinciæ formam redegit, eam

eam, ut præcipuam, aditu difficilem, & fertilissimam, sibi retinuit; ita, ut sine principis permissu, nemo ex illustribus eam ingredi ausus fuerit: quia, ea occupata, facile Italia fame premi poterat. *Struv. d. Ex. 4. th. provincias. 32.*

47. Competit ipsi jurisdictio ordinaria, contentiosa. *l. un. ff. arg. l. 1. C. h. t.* extraordinaria & voluntaria. *l. 21. de manum. vind. l. 1. pr. de tut. & curat. dat.* sc. dat tutores, manumissiones fiunt apud ipsum. *dd. ll.* interdicit postulationibus. *l. 1. C. de post.* examinat flagitia ordinariorum, quos sub se habet, judicum, de iis ad principem refert, ipse autem eos punire, vel amovere non potest. *l. ult. C. h. t.* appellatur ab ipso ad principem vel præfectum prætorio. *d. l. 32. C. de appellat.* ejus cura in Ægypto exiguntur tributa, adhibito, si opus sit, militari auxilio. *l. 1. C. h. t.*

48. Singulare est, quod officium non deposuerit, antequam successor metropolim Alexandriam ingressus fuerit, cum aliâs sufficeret successorem in provinciam venisse. *l. 10. de offic. procons. l. 17. de off. præs.*

Tit. XVIII. De officio præsidis. C. 1. tit. 40. de offic. rectoris provinciæ.

49. Cæteris provinciis præerant præsides, sive, legati cæsaris. *l. 1. l. pen. h. t.* vocantur etiam rectores, moderatores, correctores provinciæ. *l. 2. 9. 11. C. de off. rector. prov. l. pen. h. t.* in genere aliâs præsidis nomine etiam proconsules, & omnes, qui provinciæ præsunt cum mero & mixto imperio intelliguntur. *l. 1. h. t.*

50. Competit ipsi jurisdictio voluntaria & contentiosa. *l. 2. 3. 4. 5. 6. 8. 9. 10. h. t.* habet jus dandi tutores. *l. 1. pr. §. 2. de tut. & curat. dat.* causa cognita dominos ad ædificia reficienda compellit. *l. 7. h. t.* exigit tributa à provincialibus. *l. 8. l. 10. C. de offic. rect. prov.* datur ipsi merum imperium. *l. 6. §. 8. l. 14. h. t.* in specie, jus gladio animadvertendi, & in metallum damnandi. *d. l. 6. §. 8. h. t. l. 8. §. 1. de pœn.* An possit deportare? Disputatur. Alii negant, per *leg. 2. §. 1. de pœn.* Alii affirmant, per *l. 6. §. 8. de pœn. junct. l. 21. de R. J.* Prior opinio videtur verior, & argumentum à majori vel pari non valet contra expressum textum. *vide p. 287. pr.* Præses annotat deportandum, & rem & suam opinionem principi refert, qui æstimat,

 an

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

an eam ſequi debeat, reus interim in carcere manet. *d. l.* 2. §. 1. *de pœn. l.* 6. §. 1. *de interd. & releg. l.* 1. §. 3. *de legat.* 3. Nec obſt. *d. l.* 6. §. *ult. de pœn.* quia præſidis vocabulum ſumitur in ſenſu generalioai, *ut ſupra dictum, l.* 1. *h. t.* vel, diſtingue inter jus deportandi, & inter jus cognoſcendi de deportandis, quod ipſi competit.

51. Reliqua, quæ concernunt ejus officium, ſunt: ut provinciam pacatam atque quietam conſervet, eamque malis hominibus purget. *l.* 3. 13. *pr. h. t. N.* 17. *c.* 2. *N.* 134. *c.* 2. facilem ſe præbeat adeuntibus. contemni ſe non patiatur, & propterea ſe familiarem non reddat. *l.* 19. *h. t. N.* 8 *c.* 13. juſtitiam adminiſtret, nec videat quid Romæ fiat, ſed quid fieri debeat. *l.* 8. 9. 12. *h. t.* nec patiatur ſe furoris prætextu abduci a puniendis criminibus. *l.* 13. §. 1. *l.* 14. *h. t.* in veritate indaganda etiam à majoribus judicibus diſſentiat. *l.* 5. *C. de offic. rect. prov.* concuſſiones, exactiones quorumcunque, & omnem iniquitatem à civibus arceat. *l.* 6. *h. t.* munera non accipiat, niſi xenia inter paucos dies conſumanda. *l.* 18. *h. t.* ſine cauſa voti non egrediatur provinciam. *l.* 15. *h. t.* nec conſtantinopolim veniat, niſi principis juſſu. *l.* 9. *C. de offic. rect. prov.* tempore hiemis maneat in diverſis urbibus, ſi provincialibus ſit magis commodum. *l.* 6. *C. d. t.* in prætoriis & palatiis. *l.* 14. *C. d. t.* ita in univerſum ſe gerat, ut acclamationibus ſe dignum reddat. *l.* 3. *C. d. t.*

Tit. XIX. *De officio procuratoris caeſaris vel rationalis.*

52. Procurator cæſaris eſt, qui præeſt cauſis fiſcalibus & patrimonio cæſaris. *l.* 1. 2. *h. t. l.* 47. §. 1. *de jur. fiſc. l. ult. de interrogat. in jur. fac.* dicitur etiam rationalis. *rubr. h. t.* curator cæſaris. *l. ult. pr. h. t. l.* 5. *pr. de jur. fiſc.* procurator rei privatæ. *l.* 7. *C. de edend.* procurator divinæ domus. *l.* 8. *ubi cauſ. fiſc.*

53. Singulare eſt & contra. *l.* 90. *de aeq. vel omitt. hered.* quod ſervum cæſaris poſſit jubere adire hereditatem. *l.* 1. §. 2. *h. t.* modo non ſit ſuſpecta: quia tunc imperator conſulitur. *l.* 2. *h. t.* curat etiam fundos templorum. *l.* 4. *C. de fund. rei privat.*

54. Jurisdictionem civilem habet in quibusdam. *vide l.* 2. 5. *C. ubi cauſ. ſtat. l.* 2. *C. de ped. jud. junct. l.* 1. *C. de jurisd.*

In criminalibus nullam. *l.* 3. *h. t.* niſi cum præſidis vice fungitur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

gitur. *l. 2. C. de pœn. l. 3. C. ubi cauſ. fiſc. l. 4. C: ad L. Fab. de plagiar. Cuj. 19. obſ. 12.* Si ab alio de crimine ſententia fuerit dicta, quæſtio bonorum ad eum ſpectat. *l. 1. 2. C. ubi cauſ. fiſc. l. 6. de publ. jud.* Non poteſt interpellari à proconſulibus, & præſidibus in exercitio conceſſæ jurisdictionis. *l. 9. pr. de off. proc. l. 2. C. de offic. com. ſacr. palat.*

55. Succeſſu temporis ærario populi cum fiſco confuſo, aut imminuto fiſcus à privatis rebus principis diſtingui cæpit, & fiſcalibus bonis præfectus eſt comes ſacrarum lagritionum: rebus propriis, comes rerum privatarum, & ſacri patrimonii. de quibus *vide totos tit. cod. Struv. Ex. 4. th. porro. 35.*

Tit. XX. De officio juridici. C. 1. tit. ult. de offic. juridic. Alexandriæ.

56. Juridicus Alexandriæ eſt adjunctus præfecto Auguſtali, ut ibidem jus dicat. Competit ipſi legis actio. *l. 1. h. t.* tutoris datio. *l. ult. eod.* jus actorum conficiendorum. *l. 1. C. h. t.* etiam mixtum imperium. *Spartian. in vita Severi. Perez. in Codic. h. t. n. 2.*

Tit. XXI. De officio ejus cui mandata eſt jurisdictio.

67. Hic titulus explicatur in titulo de judiciis: quando ſc. agitur de mandata jurisdictione.

Tit. XXII. De officio aſſeſſorum. C. 1. tit. 51. de aſſeſſoribus, & domeſticis, & cancellariis judicum.

58. Magiſtratus non ſolum jurisdictionem ſuam mandare, ſed & conſiliorum participes ſibi ſociare poſſunt. *l. 3. C. h. t. Struv. d. Ex. 4. th. 46. & 47.*

Aſſeſſor hîc eſt jurisperitus, qui in judicio aſſidet, & magiſtratui jus ſubminiſtrat. *l. 1. 7. fin. pr. h. t.* vocatur ſtudioſus juris. *l. 1. h. t.* comes. *l. 4. h. t.* conſiliarius. *l. 5. eod.*

59. Officium ejus conſiſtit in cognitionibus, poſtulationibus & libellis. *d. l. 1. h. t.* Judex proprie cognoſcit, aſſeſſor judicem docet, quomodo ſit cognoſcendum, ſive ſit cauſa civilis, ſive criminalis. Unde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ob assessoris imprudentiam non magistratus, sed assessor punitur. *l. 2. quod quisque juris.* Advocati & assessoris munere nemo simul fungi potest. *l. fin. pr. C. h. t.* non habet jurisdictionem vel potestatem jus reddendi. unde, absente magistratu causas cognoscere, & decidere nequit. *l. pen. C. h. t.*

60. Præter assessores habent domesticos protectioni suæ deputatos, per officiales electos. *l. 8. C. h. t.* Cancellarios, qui sunt à secretis magistratuum, scribendis & expediendis judicum epistolis, & edictis operam dant. *l. 3. 5. 8. C. h. t.* omnes finito munere per 50. dies in loco auditorii sui commorari tenentur, ut quilibet contra eos experiri possit, convicti rerum ablatarum, in quadruplum damnantur, dimidia ejus parte accusatori, altera parte fisco cedente. *l. 3. 8. in fin. l. 9. C. h. t.* Si per subornationem alterius legem circumveniat, non solum jactura matriculæ, sed & 10. auri libris plectitur. *l. ult. §. ult. C. h. t.*

Lib. 50. tit. 13. De extraordinariis cognitionibus, & , si judex litem suam fecisse dicatur.

61. Extraordinaria cognitio est, quando prætor nullo dato pedaneo judice ipse cognoscit. *l. 1. pr. h. t.*

62. Cognitio ordinaria est, quando magistratus judicem dat, eique formulam, quam in judicio sequitur, præscribit. *l. 4. §. ult. de off. proconf. l. 13. & seqq. de jurisd. Struv. Ex. 45. th. agebatur. 5.*

63. Judices in urbe à prætore urbano, in provincia à præside leguntur, in decurias, & certum ordinem rediguntur, ut sint certi. *vide Gell. 14. noct. Attic. c. 2.*

64. Decuriæ tandem quinque sunt constitutæ. *Suet. in vit. Aug. c. 32. Calig. c. 16. Galb. c. 14.*

Ex his ex placito partium judex à prætore datur; qui, nisi justam causam se excusandi allegare possit, aut privilegium habeat, necessario hoc munus suscipit. *l. 13. pr. §. 2. de vacat. & excusat. mun.* licet possit interdum ut suspectus recusari. *l. 16. C. de judic.*

65. Cognoscit de causa, & pronunciat. *l. 74. ff. l. 5. C. de judic.* vel condemnando, vel absolvendo. *l. 1. de re jud.* vel jurat, sibi non liquere. *l. 55. d. t.* sententiam magistratus, non ipse, quia tantum notionem habet. *l. 5. d. t.* exsequitur. *l. 15. eod.*

66. Cognitiones extraordinariæ sunt quidem ex variis causis, à Callistrato

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

listrato tamen dividuntur in quatuor genera. *l. 5. pr. h. t.* aut enim de honoribus, sive muneribus gerendis agitur, aut de re pecuniaria, aut de existimatione, aut de capitali crimine.

Imprimis autem de salariis, quæ debentur præceptoribus, artium liberalium, non mechanicarum. *l. 1. pr. §. 7. h. t.*

67. Liberales habentur rhetores, grammatici, geometræ, ludimagistri, & professores. *d. l.* 1. *pr. §. 6.*

Philosophis ideo jus non dicitur, quia pecuniam spernunt, vel alias, si eam retinere cupiant, detegunt fictam adseverationem. *d. l. 1. §. 4. junct. l.* 8. §. 4. *de vacat.*

Medicis jus dicitur. sub iis comprehenduntur chirurgi, pharmacopæi, etiam auricularii, fistularii, dentium medici, & obstetrices. non tamen incantatores. *d. l.* 1. §. 3. *in fin.*

Professores juris civilis honeste honorarium accipiunt, etsi non petant. *d. l.* 1. §. 5. ubi Ulpianus dicit: *curent in ingressu sacramenti honorem sibi offerri.*

Advocati pro modo litis, pro facundia, & fori consuetudine salarium petunt. ad summum centum aureos. *d. l.* 1. §. 10. 12.

68. Altera pars tituli agit de quasi delicto, si judex per imperitiam male judicaverit. *de quo vide p. 726.*

Hodie sublatis judiciorum formulis. *tit. C. de formul. & impetrat. subl.* cum magistratus ipsi judicare debeant. *l. 2. C. de jud. ped.* omnia judicia sunt extraordinaria. §. 8. J. *de interd.*

Lib. 5. tit. 1. De judiciis, & ubi quis agere vel conveniri debeat.

C. 3. *tit.* 1. *de judic. tit.* 2. *de sport. & sumpt. in jud. faciend. tit.* 3. *de pedan. judic. tit.* 4. *qui pro sua jurisd. judic. dar. darive poss. tit.* 5. *ne quis in sua caus. jud. tit.* 6. *qui legitim. person. stand in jud. hab. vel non. tit.* 7. *ut nemo invit. ager. vel accus. cog. tit.* 8. *de ordin. judic. tit.* 9. *de litis contest. tit.* 10. *de plus petit. tit.* 13. *de jurisd. omn. jud. tit.* 14. *quando imperat. inter pupill. vel vid. vel al. miserab. person. tit.* 15. *ubi de crim. ag. oport. tit.* 16. *ubi de possess. ag. oport. tit.* 17. *ubi fideicommiss. peti oport. tit.* 18. *ubi convenit. qui cert. loc. dar. promiss. tit.* 19. *ubi in rem act. exerc. tit.* 20. *ubi de hered. ag. tit.* 21. *ubi de ratiocin. tam publ. quam privat. tit.* 22. *ubi caus. stat. ag. deb. tit.* 23. *ubi quis de curial. vel cohort. condit. conv. tit.* 24. *ubi senat vel clariss. tit.* 25. *in quib. caus. milit. for. præscript. uti non poss. tit.* 26. *ubi caus. fisc. vel divin. tit.* 27. *quand. lis. unic. sine jud. se vind.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

69. Judicia, quamvis facto hominum formam acceperint, tamen in genere considerata, sunt juris naturæ & divini. *Grot'* 1. *c.* 3. §. 1. *c.* 4. §. 2. *epist. ad Roman. c.* 13. *vers.* 4. *jung. l.* 13. *quod met. caus. l.* 176. *de R. J.* & ipse Deus primum judicium instituit in paradiso. *Genes.* 3.

70. Judicium est legitima causæ controversæ tractatio coram judice à litigantibus instituta, ut ejus sententia lis determinetur. *l.* 1. 2. *de re judicata l.* 9. 13. *C. de judic.* Plures sunt divisiones, de quibus dicemus infra.

71. Omne judicium constat quatuor. (1) personis judicium constituentibus. (2) causa in judicium deducta. (3) forma procedendi. (4) fine. *Struv. Ex.* 9. *th. constat.* 2.

72. Personæ principales sunt actor, reus, & judex. *l.* 62. *h. t. l.* 13. §. 2. *C. eod.*

72. In processu inquisitorio hodie recepto actoris vices supplet ipsa fama, sive, vox publica. vel, ipsum commissum delictum reum quasi accusat. *arg. l.* 13. *de offic. præsid.*

Minus principales sunt advocati, procuratores, assessores, tabelliones, sive, scribæ, executores. *d. Ex.* 9. *th. personæ* 2.

73. Actor est, qui in judicio petit ac prior ad illud provocat. *l.* 13. 14. 29. 62. *h. t.*

74. Reus est, contra quem, etiam invitum, actio instituitur. *l.* 3. *pr. de jurejurando l.* 83. §. 1. *de V. O.* vocatur etiam fugiens. *l.* 13. §. 2. 3. *C. h. t.*

In duplicibus judiciis. scil. familiæ erciscundæ, communi dividundo, finium regundorum, actoris partes sustinet, qui prior ad judicium provocat. *l.* 13. *h. t.* antequam hoc fiat, non constat, quis actor, quis reus sit. *l.* 10. *fin. regund.* si uterque id faciat, sorte res est dirimenda. *l.* 13. 14. *h. t.*

75. Ad agendum aut accusandum nemo invitus cogitur. *l. un. C. ut nemo invit. accus. aut agere cogat.* Excipitur (1) remedium legis diffamari. 5. C. *de ingenuis manumissis.* qui enim alium diffamat, agere cogitur, proponere causam principalem, eamque probare debet, aut perpetuum ipsi imponitur silentium. Sic, qui in causa diffamati est reus, in principali est actor. An quando diffamator citatus est, actionem proponit, & petit, ut diffamatus statim respondeat, hoc facere cogatur? Brunnem. ad *l.* 2. §. 5. *h. t.* negat: quia diffamanti termi-

nus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

nus conceditur ad agendum, ergo & diffamato concedatur ad respondendum. (2) legis 28. *de fidejussoribus.* nimirum, si fidejussor habeat prægnantes exceptiones quibus, si conventus fuerit, se liberare possit à fidejussione, creditor vero industria litem differat, forte donec fidejussor mortuus fuerit, ex practica hujus legis citare potest creditorem, ubicunque locorum degentem, ut veniat, coram judice fidejussoris se sistat, audiat ejus exceptiones, aut patiatur sibi imponi perpetuum silentium.

Hoc remedium optimum est, si quis heredes à futura litis molestia liberare velit. *Celebrrimus Stryck. de caut. contract. sect. 2. c. 6. §. 99.* Alii tamen existimant, hanc non esse. *d. legis.* sententiam.

Huc refertur, si quis ad agendum contra tertium se obligaverit, ut in *l. 13. §. pen. de act. emt. l. 75. § fin. de leg. 1.*

76. In utroque, sc. actore & reo requiritur, ut personam legitimam standi in judicio habeant. Reus, si citetur, in dubio censetur talem habere.

77. Servus in judicio stare non potest, sive agat, sive conveniatur exceptis certis causis *l 53. 67. h. t. d. Ex. 9. th. in utraque. 5.* huc homines proprii non referuntur. vide supra. *p. 60. pr.*

78. Filiusfam. actionibus in personam conveniri potest, & sententia contra ipsum ferri. *l. 39. de obligat. & act. l. 57. h. t. l. 3. §. 4. de minorib.* executio vel fit in patrem, si adsit peculium profectitium, unde judicatum solvatur. *l. 3. §. 11. de pecul. l. 27. de minor.* si non adsit, differtur usque dum fiat sui juris. *vide d. l. 3. §. 4. de min.*

Actione in rem ipse filius convenitur ratione peculii castrensis & quasi castrensis. *arg. l. 4. §. 1. de castrensi pecul.*

In adventitio, pater, consensu filii adhibito. *l. ult. §. 3. C. de bon. quæ lib.* nisi sit extraordinarium: quia tunc actio instituitur contra filium consensu patris *d. l. ult. in fin. pr.* ut propter patriam potestatem ejus personam legitimam efficiat.

Actiones in rem, peculium profectitium concernentes, solus pater suscipit. *§. 1. J. per quas personas nobis acquir.*

79. Quando filiusfam. agit, solus hoc facit in peculio castrensi, & quasi castrensi, etiam invito patre. imo, interdum adversus eum. *l. 4. de castrensi peculio. l. 4. de judic. l. 2. de SCto Macedon.*

In adventitio ordinario pater, agit consentiente filio: modo non sit minor, aut longe absit. *l. ult. §. 3. C. de bon. quæ lib.* Si pater absit, procura-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

curatore non constituto, aut, si furiosus sit, filio agere permittitur, sub cautione, patrem rem ratam habiturum. *arg. l.* 22. §. 4. 10. *soluto matrim.* licet, hoc in casu, quia filiofamilias utilis actio conceditur. *arg. l.* 18. §. 1. *h. t.* quidam non videant, quomodo ab ipso cautio exigi possit? Si peculium sit adventitium extraordinarium, filius agit, consentiente patre, quem judex ad hoc compellit, si temere id recuset. *l. ult. in fin. pr. C. de bon. quæ liberis.* de peculio profectitio solus pater agit. *l.* 9. *de O. & A.* nisi vel absit, vel furiosus sit, vel ægrotet, nullo procuratore constituto: tunc enim filius agere potest: quia utilis actio ei conceditur, de qua loquitur, *l.* 18. §. 1. *h. t. jung. l.* 35. *in pr. ff. l.* 12. *C. de procurator.*

Inter patremfam. & filiumfamil. lis nulla esse potest. *l.* 4. *h. t. l.* 7. *de O. & A.* quia habentur pro una persona. quidam excipiunt: quando agitur ad alimenta; vel, quando pater filium in potestatem revocat. *arg.* §. 13. *J. de act.* vel, quando ipsi ususfructus in adventitio non quæritur. imo, hodie, ubi habet usumfructum, si eo abutatur, à filio conveniri potest. *arg. d. l. ult.* §. 4. *junge N.* 55. *c.* 1. de peculio profectitio inter eos nec hodie lis est: sed, si simile quid eveniat, inter privatos parietes sopiri debet, & citissime decidi. ubi impietas vel liberorum erga parentes, vel parentum, & vitricorum erga liberos, vel privignos deprehenditur, pœna erit restitutio expensarum, & mulcta extraordinaria. *Mavius part.* 3. *decis.* 298.

80. Ob deficientem rationis usum agere non possunt infantes, furiosi, ne quidem tutore authore: impuberes, adolescentes, prodigi, muti, surdi: quia hi posteriores percipere non possunt, quod in judicio proponitur: tutore ergo vel curatore opus est. *l.* 1. 2. *C. qui legitim. person. standi in judic.* si tamen minoribus non objiciatur exceptio, & sententia pro iis feratur, valet. *l.* 14. *C. de procurat.*

Aliâs datur curator ad litem. §. 2. *J. de curat. l.* 3. §. 2. *de tutel. d. l.* 14. *C. de procurat.* sc. liberum est minoribus, ut sibi curatorem petant, sed, si non petierint, iis invitis dandus est à prætore. *l.* 1. *C. qui pet. tutor.* vide supra. *p.* 163.

81. Magistratus etiam non agit, scil. major. *l.* 48. *h. t. & Gothofr. in not.* secus quam minor: hic enim conveniri potest. *l.* 29. §. 7. *ad L. Aquil. l.* 32. *de injur.*

Excommunicati, banniti, proscripti, agere non possunt. *l.* 5. *C. de bon. proscriptor. Ord. Cameral.* 2. *tit.* 9. *Gail. lib.* 2. *obs.* 86. *lib.* 2. *de pace publ. c.* 12.

82. Circa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

82. Circa reum est observandum: quod nec uxor pro marito, nec maritus pro uxore, nec pater pro filio possit conveniri. *tot. tit. C. ne uxor pro marito. ne filius pro patre.* licet in subsidium interdum repressaliæ sint receptæ. de quibus vide *Grot. l. 3. c. 2. §. 2. 5. Instit. nostr. jur. nat. d. l.*

83. Conveniri non possunt, qui prohibentur. alii in totum: ut infans, furiosus, mutus, surdus &c. *vide quæ diximus de actore.* alii certo modo. ut magistratus, filiusfam. minor. servus conveniri potest criminaliter. *l. 12. §. fin. de accusat.*

84. Judex, in genere, est persona, publica authoritate ad judicandum, vel cum, vel sine jurisdictione constituta. *arg. l. 5. de re jud. junct. arg. tit. C. de jurisd. omn. judic.*

85. In utroque observanda est habilitas. eaque, vel generalis: scil. ut sit persona apta, legibus non prohibita. sic, inhabilis est judex, vel ob defectum quendam naturalem; nimirum surdus, mutus, furiosus, impubes. *l. 12. §. 2. h. t.* &, quamvis à principe dentur, semper contra illos exceptio opponi potest. si de facto pronuncient, sententia ipso jure est nulla. etiam parte non petente. *vide DD. in cap. jurata. 9. X. de rescript.* sic, imperitus legum rejicitur. *Nov. 82. pr.* milites non arcentur. *l. penult. C. h. t.* qui tamen aliâs arma melius, quam jura sciunt. *l. ult. C. de jur. deliber.* & sic hoc videtur esse ex indulgentia.

Cœcus potest judex dari in causis, quæ non requirunt ocularem inspectionem. *l. 6. h. t.* possunt enim qualitates esse in eo, qui defectum visus supplent, & potest sententia recitari, vel per alium, vel memoriter. vide *Celeberrimum Stryck. de jur. sens. tit. de visu. c. 5. n. 10.*

Major 18. annis, licet sit minor 25. partibus consentientibus judicat. *l. 57. de re judic. junct. l. 1. § 3. de postul. l. 41. de recept. qui arbitr. receper.*

Vel specialis: ne scil. lege prohibeatur. qualis est fœmina. *l. 12. §. 1. 2. h. t.* senatu motus, sicuti & servus. vel, ne ut suspectus possit recusari.

86. Causæ suspicionum sunt (1) commodum vel incommodum ex causa ad judicem pertinens. *arg. l. 17. h. t.* (2) inimicitiæ. *l. 9. in fin. pr. de liberal. causa.* (3) singularis gratia, conjunctio, & amicita. *arg. l. 10. de jurisdict.* patria potestas non obstat, quo minus filiusfam. possit esse judex pedaneus in causis patris: quia propter formulam tali judici præscriptam non videtur affectibus corrumpi, cum ab ea recedere non possit; secus, si ut magistratus jus dicat. *l. 77. 78. h. t.* quæ loquuntur de judice pedaneo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

de quo in hoc titulo sermo est. nec obstat. *d.l.* 10. *de jurisdict.* pertinet enim ad magistratum, qui jurisdictionem habet. (4) Si judex fuerit corruptus. *arg. l.* 3. *de condict. ob turp. caus. Gail. lib.* 1. *obs.* 35.

Eum recusaturus, sive sit delegatus, sive ordinarius. *d. l.* 10. *de jurisd. l.* 4. *C. eod.* unam ex his causis allegare debet. regulariter ante litem contestatam. *l.* 16. *C. h. t.* nisi vel post emerserit. *l.* 17. *h. t.* vel, ante eam quis ignoraverit. *cap.* 4. *X. de except.* libello est complectenda & probanda. In judice, qui simul est magistratus (1) est observanda jurisdictio (2) competentia.

Lib. 2. *tit.* 1. *De Jurisdictione. C.* 3. *tit.* 13. *de jurisdictione omnium jud.*

87. Jurisdictio, in genere, est potestas judicandi causas sive civiles, sive criminales, in judicium deductas. Est vel criminalis, vel civilis. *l.* 2. §. 23. *de orig. juris. l.* 1. *de officio ejus. cui mand. est jurisd. l.* 7. §. *ult. de offic. proconf. Clarissimus Dn. Matthæus de jur. glad. c.* 1. §. 4.

88. Jurisdictio civilis est potestas jus dicendi in causis civilibus authoritate publica tributa. *l.* 3. *h. t. junct. arg. tit. C. h. t.*

89. Dividitur à doctoribus (1) in ordinariam, & extraordinariam, sive legitimam. *Struv. Ex.* 4. *th. praterea.* 52.

Jurisdictio ordinaria est potestas de civilibus, ac privatis causis jus dicendi, jure magistratus competens. *l.* 1. *l.* 4. *de officio ejus cui mand. est jurisd.*

Jure magistratus competere dicitur, sive quis propter eam initio sit creatus, sive eam more majorum obtineat. *d. l.* 1. *de offic. ejus cui mand. est jurisd. arg. l.* 6. §. 2. *de tutel. l.* 1. §. 4. *de suspect. tutor.* Est propria magistratus affectio, & ipsi quatenus magistratus est, sive, qua magistratus constitutus est, competit, nec opus habet speciali concessione. *dd. ll.*

Jurisdictio extraordinaria est potestas judicandi, vel statuendi in causis civilibus, speciali lege, vel constitutione concessa. *arg. l.* 1. *de off. ejus cui mand. est. jurisd. arg. l.* 6. §. 2. *de tut. dat. l.* 7. §. 2. *l.* 8. 9. *de off. proconf.* Ut est criminalis jurisdictio. *d. l.* 1. *de offic. ejus cui mand. est jurisd.* tutoris datis. *l.* 6. §. 2. *de tut.* decreti interpositio super transactione de alimentis testamento relictis. *l.* 8. *de transact.* judicis dandi potestas à provinciali magistratu. *l.* 12. §. 1. *de judic.*

90. Ordi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

90. Ordinaria exercetur in personas eorum, qui magistratus sunt subjecti, tempore litis contestatæ, licet postea forum mutent. *l.* 19. *pr. h.t.* & in causas eorum. unde excipiuntur solum ea, quæ speciali lege concedi solent. *d.l.* 1. *de officio ejus cui mand. est jurisd.*

91. Jus sibi ipsi vel etiam suis, si sit magistratus, dicere non debet, *l.* 10. *h.t.* secus, si sit judex pedaneus, *ut supra dictum.* *l.* 77. *de judic.* Doctores varie dissentiunt: ac propterea quidam hîc agnoscunt antinomiam. vide *Wisenbach. h.t. n.* 41.

In causa tamen publica, & quæ concernit magistratus officium, ipse cognoscere potest: quia hîc non in suo, sed alieno negotio jus dicit, *d.l. un. si quis jus dicenti non obtemperav.* sic judex, injuriam ratione ofoficii illatam, in continenti vindicare potest. *Schilt. Ex.* 6. *th.* 12, *Carpz.* 6. *resp. elect. resp.* 97. cognoscit, si quæratur, an ejus sit jurisdictio. *l.* 5. *de judic.*

Quidam causas criminales excipiunt, & in his liberos indifferenter jurisdictioni parentum subesse putant: quia delicto dignitatis privilegium amittitur. *l.* 1. *C. ubi senator. & clariss.* verum neque ratio, neque praxis hoc ita admittit: &, quamvis pater prehendre filium possit, nec tamen ulterius procedit. *l.* 13. §. *fin. de re militar.*

Sic, nec in majorem vel æqualem jurisdictionem exercet. *l.* 14. §. 1. *de jurisd.* nisi ei se sponte subjecerit; sive sit jurisdictio voluntaria, sive contentiosa. *arg. l.* 18. §. 1. *de manumiss. vindict.* Penes quem summa est potestas, in propria causa jus dicit. *arg. l.* 40. 41. *de herd. instituend.* ubi enim judicium deficit, unusquisque sibi ipsi jus dicit. *Grot. lib.* 1. *cap.* 3. §. 3. & hoc isti, qui habent summam potestatem, non habent. *junge Gothofr. ad l. un. ne quis in sua causa.*

92. Omnibus magistratibus competit jurisdictio. *l. ult. de officio ejus cui mandata est jurisd.* sed gradu inæquali. majores habent imperium & potestatem: scil. majorem & augustiorem, authoritatem & jubendi potestatem, quæ minoribus negatur. *l.* 32. *de injur. l.* 26. *ad municipal.*

93. Majores magistratus sunt, qui habent jus sedendi pro tribunali, de quibus vide *Struv. d. Ex.* 4. *th.* 9. 12. 16, 22. 26 29.

Minores magistratus sunt, qui non habent jus sedendi pro tribunali.

Tribunal est locus altior fere hemicycli instar introrsum curvatus, imponitur isti sella curulis. *Tacit.* 1. *annal. Martialis lib. XI. epigr.* 99.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Sedeas in alto tu licet tribunali
Et è curuli jura gentibus reddas.

94. (2) Alia eſt libera, alia ad certam quantitatem reſtricta. *l.* 11. *l. penult.* §. *ult. h. t.*

In judicanda ſumma ſemper ex petitione ſingularum judicandum eſt. *d. l. pen.* §. *ult.* non conſideratur an compenſatio, vel deductio habeat locum: quia pariter ex eventu judicii pendent, & ante de judicis competentia conſtare debet. An is, qui habet poteſtatem reſtrictam, poſſit de majori quantitate judicare, ſaltem quoad ſummam concurrentem? Alii affirmant: quia, licet ſententia pro parte valere, & non valere, non poſſit, quod tamen hoc tantum procedat, quando una ſpecies alteri cohæret. verum hæc ſententia eſt periculoſa: quia ſic legibus facile eludi poteſt, & quantitas eſt diviſa ratione materiæ, ſive, ſolutionis, non ratione formæ. *Schilt. Ex.* 6. *th.* 19. *&* 20.

95. (3) Alia eſt prorogata, alia non prorogata. *l.* 1. C. *h. t.* quamvis enim privatorum conſenſus non poſſit facere judicem, qui nulli præeſt judicio. *l.* 3. *C. h. t.* tamen jurisdictionem alicui publice datam prorogare alicui poteſt, qui aliâs non erat competens, & ſic ex legis permiſſione eum competentem facere. junge hîc *l.* 18. *h. t.*

96. A doctoribus dividitur in ſpontaneam, & legalem. illa fit conſenſu, aut expreſſo, confirmata tamen aditione ad judicem. *d. l.* 18. *junct. l. penult.* C. *de pact.* aut tacito, quando quis litem conteſtatur coram judice, cujus forum poterat declinare. *l.* 4. C. *h. t.* niſi erraverit. *l.* 15. *h. t.*

In hac locus eſt pœnitentiæ, ante litis conteſtationem. *l.* 33. *de judic.* ſecus quam in expreſſa, ubi ſaltem pœnitere licet, uſque ad aditionem ad judicem. *dd. ll.*

Fit vel de perſona in perſonam: modo utraque habeat talem jurisdictionem. ſic, ſtudioſus poteſt conſentire in jurisdictionem Scabinorum urbis. *arg. l.* 14. *h. t.* vel, de re ad rem: modo cauſa ſit ejuſdem naturæ. *l.* 74. §. 1. *de judic. junct. arg. l.* 26. *ad municipal.*

Prorogationem de loco ad locum, de tempore ad tempus non admittimus: quia ſic privatorum conſenſus alicui tribueret jurisdictionem, qui eam non habet.

Legalis eſt, quæ fit non tam conſenſu, quam legis diſpoſitione. Sic, qui contra me in judicio agit, cogitur judicem eundem contra ſe admit-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

mittere. hoc est fundamentum reconventionis. *l.* 11. §. 1. *h. t. l.* 14. & *auth. seq. C. de sententiis & interlocutionibus.*

Alii & hanc conventionalem esse putant, a lege tantum confirmatam, conventionis vocabulo latius accepto. *arg. l.* 2. §. 1. *de judic.* ita ut reconventionis fundamentum etiam sit ex tacito consensu. *d. l.* 14. sic in mero imperio progationi, quæ fit de persona in personam, locum faciunt. per *arg. l.* 1. *ff. de judic.* Alii tamen dissentiunt. *arg. l.* 7. *de custod. reor.*

97. Cæterum, quamvis hujus jurisdictionis usus hodie sit rarior, tamen non est nullus, & prorogatio jurisdictionis magistratuum & præfectorum unius domini fieri potest, etiam ipsis invitis. *arg. l.* 2. §. 1. *de judic. Ex.* 6. *th.* 22. unde quibusdam in locis receptum est, ut non contradicente, vel etiam consentiente superiore, appellari sæpe possit ad eum, qui nec superior, nec competens aliâs judex est. *vide d. Ex.* 4. *th. porro.* 59. *in* 4.

98. (4) Jurisdictio alia est propria, alia mandata.

Propria sive principalis est, quam quis suo jure, sive, vi muneris publice delati exercet. *l.* 5. *h. t.*

Mandata est, quam quis beneficio alieno exercet. sive, est exercitium alienæ jurisdictionis. *d. l.* 5. 16. *h. t.*

Lib. 1. *tit.* 21. *de officio ejus cui mandata est jurisdictio.*

99. Jurisdictionem mandare potest is, qui (1) eam habet suo jure. sive, more majorum, & jure magistratus. *l.* 5. 6. *de jurisdict.*

(2) cui actu competit, sive, qui eo tempore eam habet, quo istam mandat. *l.* 4. §. *ult. de officio proconsf. l. unic. pr. C. qui pro sua jurisdict.* sive sit urbicus sive provincialis magistratus. *l.* 2. *pr. h. t. l.* 4. §. *ult. de offic. proc. l.* 16. *de jurisd.*

100. Mandari potest cuilibet, sive in magistratu fuerit, sive privatus. *l.* 3. *l. ult.* §. 1. *h. t.* de jure Canonico. vide *cap.* 11. *in pr. X. de rescript. in sexto.* modo in hujus persona non sit defectus, vel quoad corpus, vel quoad animum, & judex esse non prohibeatur. *arg. l.* 12. §. 2. *de judic. arg. l.* 45. *pr. de procurat.* nec sit extra territorium mandantis. *arg. l. un. pr. C. qui pro sua jurisdictione.*

101. Mandari possunt ea, quæ jure magistratus competunt, sive, jurisdictio ordinaria & mixtum imperium. *l.* 1. *pr. l.* 4. *pr.* §. 4. *l. ult.* §. 1. *h. t.* in causis mandanti subjectis. *arg. l. un. C. qui pro sua jurisd. jud. dar. poss.*

Ergo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Ergo mandari non possunt (1) quæ sunt extraordinariæ jurisdictionis, sive, quæ specialiter conceduntur, lege vel SCto vel constitutione principum. *l. 1. h. t.* (2) merum imperium, nisi in casu necessariæ absentiæ. *d. l. 1. h. t.* vel, ob rationis similitudinem, si sint alia similia impedimenta. quo refertur: si quis morbo impediatur, quo minus judicio præesse possit. *arg. l. ult. de V. S. l. 2. §. 7. de vacat. mun.* item, si magistratus multitudine causarum occupetur. Alii dissentiunt per *l. 1. ibi*: non aliter. *d. l. 2. §. 7.* Nos priorem opinionem præferimus: quia particulæ taxativæ non excludunt similia, vel majora. *ut supra dictum. vide Umm. ad process. disp. 4. n. 86.* ubi putat: moribus & jure Canonico merum imperium mandari posse: quia competit jure magistratus, de quo nos infra dicemus.

102. Mandata jurisdictione in genere, ea non competunt, in quibus magistratus ipse cognoscit, & judicem dare non solet, verum requirunt speciale mandatum. quo referunt causam libertatis, status, & similia. *arg. l. 1. §. 4. de suspect. tut.*

103. Ille, cui mandata est jurisdictio, utitur jurisdictione ejus, cujus vice fungitur. idem observat quod mandans observaret. *l. 1. §. 1. l. 3. ff. h. t. l. 16. de jurisdict.* si pars mandetur, eam solum secundum modum præscriptum exercet. *d. l. 16. de jurisd.*

104. Mandata jurisdictione, semper imperium mixtum cohæret, & cum ea transit: quia jurisdictio sine imperio explicari non potest. *l. ult. h. t.*

105. Is, cui mandata est jurisdictio, alii eam mandare non potest. delegatus non subdelegat. *arg. l. 5. 6. de jurisd.* quia non utitur propria jurisdictione. judicem tamen dare potest. *l. 12. §. 1. de jud.* Sic, mandata jurisdictio non potest prorogari. item, ab eo, cui mandata, est non provocatur is, qui mandavit: aliâs enim fieret appellatio ab eodem ad eundem, sed ille, ad quem fieret, si mandata non esset. *l. 1. §. 1. quis & a quo appellatur.*

106. Mandata jurisdictio finitur (1) revocatione mandantis, etiam post litis contestationem. *arg. §. 10. J. mand. arg. l. 58. de judic. junct. l. 6. §. 1. de officio proconſ.* (2) finito mandantis officio, vel morte vel depositione. nisi mandatarius gerere cœperit: tunc enimcontinuatur. *l. 6. de jurisdict.*

107. Cum eo, cui mandata est jurisdictio, non est confundendus judex pedaneus. hic ad id erat deputatus, ut de facto cognosceret, secun-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſecundum formulam præſcriptam judicaret. *l. ult. de officio prator. tot. tit. C. de judicib. pedan.* neque magiſtratus erat, nec ullam habebat jurisdictionem, nec exſequendi poteſtatem, ſed tantum nudam cognitionem, & ſententiæ lationem. *l. 5. pr. 28. l. 55. de re judicat. l. f. ubi & apud quem reſtitut. in integr. vide ſupra. p. 926. §. 65.*

Ab hoc appellabatur is, qui eum dederat. *l. 1. 3. quis & a quo appellat.* nec morte ejus, qui dedit, judicium ſolvebatur, licet res fuerit integra. *l. 49. §. 1. de judic.*

108. Quomodo & quando hic mos dandi judices pedaneos exoleverit? vide *Struv. Ex. 15. th. & quidem. 43. in med.*

109. Similis eſt ei, cui jurisdictio mandata, judex datus à principe, qui non notionem nudam, ſed jurisdictionem mandatam, id eſt, conceſſum exercitium jurisdictionis à principe habet, ſubdelegare & exequi poteſt. *l. 5. C. de judic.* Hodierni noſtri commiſſarii ſeu delegati ſubdelegare non poſſunt, nec ſententiam ſuam regulariter exſequuntur, niſi aliud ex mandato conſtet. *conf. Gail. 1. obſ. 1. & 97. n. 15.*

Si ad exſequendum ſint dati, habent cognitionem, quæ pertinet ad ipſam executionem: ſcil. de modo exequendi, & rebus in quibus fieri debet executio: non autem de exceptionibus, quibus ſententia, vel executio impugnatur: quia hæc remittitur ad eum, qui protulit ſententiam. *Minſinger. lib. 3. obſ. 69. d. Ex. 4. th. aſſimiles. 45.*

110. Cæterum mandatæ jurisdictionis hodie in Imperio noſtro non eſt magnus uſus: quia principes eam non habent more majorum, ſed vel per privilegium, vel jure ſuperioritatis: ita ut horum commiſſarii ſimiles quidem ſint mandatariis, *ut dictum*, ſed tamen proprie loquendo non tales, quales proponuntur in jure Juſtinianeo. vide *Schilt. Ex. 5. th. 21.*

111. (5) Jurisdictio alia eſt contentioſa, quæ exercetur in invitos, vel, contendentes, & litigantes. *arg. l. 2. de officio proconſul.*

112. Alia voluntaria, quæ in volentes, ſeu, non litigantes exercetur. *d. l. 2.* differentia ſpecifica inter utramque quærenda eſt in contentione, quia in invitos exercetur. Unde non opus eſt ſtatuere tertiam ſpeciem, mixtam ex voluntaria & contentioſa: quando ſc. magiſtratus jus reddit, & aliquid vi officii ſui extra litem, & judicium, in cauſis non ſimpliciter à voluntate eorum, quibus jus redditur, dependentibus, diſponit. quo referunt tutoris dationem, bonorum poſſeſſionem decretalem &c. poſſumus enim hos actus referre ad contentioſam jurisdictionem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

nem. vide hîc *d. Ex. 4. th. quoniam. 69. supra. p. 419. §. 3.*

Ad voluntariam referimus omnes actus, qui inter duos consentientes apud magistratum peraguntur, & toti ab authoritate legis, & magistratus dependent. ut adoptio, manumissio vindicta, emancipatio: hi enim actus in specie solent vocari legis actiones.

Item huc pertinent negotia civilia, quibus authoritas, & confirmatio aliqua magistratus accedere debet, ut publica fide nitantur. e. g. donationis, testamenti insinuatio, apertura testamenti, oblatio pecuniæ in judicio, confirmatio hypothecæ judicialis.

An hi actus à judice in propria causa expediri possint? Disputatur. vide *Carpz. lib. 4. respons. 31.* hoc certum est: quod in legis actionibus, *de quibus dictum*, sive actibus voluntariæ jurisdictionis hoc procedat *l. 3. 4. de adopt. l. 20. §. 4. de manumiss. vind.* etiam de plano, extra territorium, si sint territoria subalterna, non autem, si sint omnino diversa. sic, legitimatio per rescriptum principis non potest fieri in alieno territorio à comitibus palatinis, *ut vocantur*, sive, in alieno regno. *arg. §. 2. J. de libert. l. 2. de offic. pro consul.*

113. Quia jurisdictio sæpe exercetur in reluctantes, & invitos, opus est aliqua coercitione, ut adversus refractarios effectum sortiatur. *l. ult. de offic. ejus cui mand. est jurisdict.*

Fit per imperium, quod, quia competit omni isti, qui habet jurisdictionem, eique cohæret, & simul jure magistratus competit, opponitur imperio mero, quod non inest jurisdictioni ordinariæ, licet jurisdictionem, vel includat, vel præsupponat. *l. 3. h. t. l. 6. pr. de offic. proconf.*

114. Mixtum imperium est potestas modice coercendi cohærens jurisdictioni ad eam tuendam, & jus redditum exequendi. *l. 1. §. f. de offic. ejus, cui mand. est jurisd. l. un. pr. si quis jus dicent.*

115. Competit omni magistratui, & majori, & minori, licet non quilibet possit omnibus modis coercere. sic, duumviri jurisdictionem suam non possunt defendere pœnali judicio. *d. l. un. pr. si quis jus dicenti.*

116. Coercitiones modicæ vi hujus imperii fiunt per remedia prætoria, quæ tuendæ jurisdictioni inserviunt. quo imprimis referuntur, mulctæ dictio, pignoris capio, corporis retentio, sive prehensio. *l. 9. §. f. ad L. Jul. pecul. l. 2. pr. de in jus voc.*

117. Huc non pertinent (1) animadversiones graviores in criminalibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

bus. (2) ea quæ nudæ notionis expediendæ causa fiunt à judice pedaneo: ut est delatio juramenti in litem, habere reum pro confesso, sequestrare rem litigiosam, excludere à jure probandi. *l. 11. §. 4. de interrogat. in jure fac. junct. l. 2. §. 7. C. de jurejur. propter calumn. l. 7. §. ult. qui satisd. cog. l. 4. §. 1. ibi: deferre. de in litem jur. arg. l. pen. de confess.*

An jubere cavere prætoria stipulatione, restituere in integrum, mittere in possessionem, dare bonorum possessionem, sint jurisdictionis, an mixti imperii? vide *Struv. d. Ex. 4. th. controverti. 65.*

118. Jurisdictio extraordinaria quid sit? vide supra, ut, & ea, quæ eo referuntur. Specialiter tribui non tantum dicuntur, quæ nominatim singulis conceduntur, sed etiam, quæ in universum, & sub nomine officii speciatim tribuuntur. e. g. prætori, præsidi &c. *l. 1. l. 3. de tutor. dat. junct. l. 6. §. 2. de tutel.*

119. Jurisdictio criminalis est potestas cognoscendi, statuendi, & exequendi in causis criminalibus. vocatur alias merum imperium. *l. 3. de jurisdict.* potestas gladii ad animadvertendum in facinorosos homines. junge *l. 8. §. 1. de pœn.* vel, potestas vindicandi crimina, seu, animadvertendi in reos criminum. *l. 6. pr. de offic. proconsul.*

Modi vindicandi ad tres gradus revocari possunt. *arg. l. 6. §. f. l. 7. 8. 28. de pœn.*

120. Primus est ultimum supplicium. Secundus, mors civilis, vel, quando pœna à morte naturali prima corpori infligitur: ut fit per corporis mutilationem, in metallum damnationem. *l. 3. C. de serv. fugitiv. l. 8. §. 4. l. 17. de pœn.*

Tertius, sunt coercitiones, quæ fiunt salva libertate, & civitate: ut relegatio, interdictio, vel dignitatis privatio, fustigatio, flagellatio, etiam pœna infamiæ, dignitatis privatio, vel suspensio. *l. 4. 7. §. 3. de interdict. & relegat. l. 8. pr. de pœn.*

121. Ex his coercitionibus quædam sunt communes mixto & mero imperio. ut, mulcta, incarceratio, est meri imperii, si in judicio criminali irrogetur; mixti, si adhibeatur jurisdictionis tuendæ causa. *arg. l. 4. in fin. de interd. & relegat.* idem dicendum de pœna infamiæ.

122. Apud Romanos quidam magistratus habebant omnes gradus meri imperii. ut, dictator, præfectus prætorio, præfectus urbi, proconsul. *l. un. de offic. præf. præt. l. 1. pr. §§. seqq. de offic. præf. urb. l. 6. pr. l. 7. §. ult. de offic. proconf. l. 1. §. 4. de legat. 3.* alii saltem quosdam, sive, imperium minus plenum. *l. 6. §. 8. de offic. præf. junct. l. 2. §. 1. de pœn. l. 6. §. 1. de in-*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

terdict. & releg. sc. præses provinciæ non habebat jus deportandi.

123. Etiam dividi potest in civilem, & militarem: quæ inter milites, vel militem reum, & paganum actorem exercetur. *l. 6. C. de jurisd. omn. judic. l. 2. C. ubi quis de cur. vel cohort. l. un. C. in quib. caus. mil. for. præscript.*

In secularem, & ecclesiasticam: quæ magistratui ecclesiastico, in causis ecclesiasticis competit. *tot. tit. X. de for. compet. auth. statuimus. C. de episc. & cler.* ante vocabatur audientia. *rubr. C. de episc. audientia. l. 25. C. de episc. & cler.*

124. Hodie jurisdictionis vox fere sumitur tripliciter (1) pro ipsa majestate, sive summo imperio. *junge Grot. 1. c. 3. §. 1.* sive sumamus majestatem in sensu proprio, sive pro majestate analoga: quam status imperii nostri in suis territoriis habent, & superioritas territorialis vocatur. neutiquam enim comparari potest cum jurisdictione, quæ vi officii competebat magistratibus Romanis. Huc quodammodo referri potest jurisdictio immediatorum, & liberorum nobilium Imperii Romano-Germanici. *Instr. pac. Westphal. art. 5. §. 10.* (2) pro potestate, quam status imperii per investituram, vel aliam concessionem in alios transferunt jure hereditario. hoc sensu jurisdictio dividitur in superiorem. *Ober-gerichte, halsgerichte, peinliche gerichte*, & inferiorem, *erb oder nidergerichte.*

Vetustissima aliâs est tripartita divisio Francorum, & Allemannorum, in altam, mediam, & bassam. hæc in Germania quibusdam locis viget. vide. *Knichen. de jure territor. c. 4.* etiam in Gallia. interpretatio ex usu cujusque regionis est æstimanda. Alta est meri imperii. media & bassa versatur circa causas civiles. illa circa actiones reales, personales & mixtas: hæc, competit domino soli, villæ, vel vici, ad tuenda jura, quæ à subbitis annuatim ei penduntur. *Schilter. Ex. 6. th. 7.*

Jurisdictione in genere concessa, ne hodie quidem videtur concessum merum imperium. Unde, cum distincta sit ejus natura, de speciali concessione constare debet. Sic, concessio jurisdictionis à superiore videtur subalterne facta. vide *Struv. jus feud. c. 6. aph. 18.*

Hodie præscriptione acquiri potest, secus quam jure communi. *arg. l. 3. in f. ad L. Jul. maj.*

(3) Jurisdictio moribus quidem significat potestatem circa omnes causas civiles; etiam eas, quæ olim specialiter concedebantur, vel quæ dicebantur jurisdictionis legitimæ: merum tamen imperium, *ut diximus*, sub se non comprehendit: quia nec hodie mandari potest, ne quidem jure Canonico.

c. si

c. si pro debilitate X. de offic. & poteſtat. judic. deleg. Alii diſſentiunt per *c. in archiepiſcopatu. X. de raptor. c. aqua. X. de conſecr. eccleſ. c. ult. ne cler. vel monach. in 6to. c. licet. X. de offic. vic.* Nos priorem opinionem retinemus. quia textus pro poſteriori allegati nihil probant.

125. Occaſione jurisdictionis prætor proponit tria edicta: partim ut authoritas jus dicentis defendatur, partim ne iniquum jus dicatur, vel impetretur.

126. Ex primo edicto eſt actio popularis, quæ datur contra eum, qui propoſitum perpetuæ jurisdictionis cauſa à prætore in albo, id eſt, tabula dealbata, dolo malo corrupit, ad pœnam 500. aureorum, applicandam actori. *l. 7. 8. 9. de jurisd. junct.* quid ſit aureus? vide *l. 30. C. de epiſcop. audient. l. 5. C. de ſuſceptor.* excipiuntur mulieres, pupilli, & qui poſtulare nequeunt: his enim non datur. *l. 4. 6. de popul. act.*

Si plures corruperint omnes tenentur in ſolidum. etiam ſervi: cum enim prætoris majeſtas contempta ſic vindicetur, non ſufficit, ſi dominus tantum offerat, quantum, ſi unus feciſſet, offerret, id quod aliâs in furto, & aliis privatis delictis obtinet. *Struv. Ex. 48. th. tertio. 37. 39.* excuſat ruſticitas, ignorantia, juſſus prætoris. *l. 7. §. 4. h. t.*

Hodie minor eſt pœna, & non tantum obtinet in albo, ſed & in ſtatuis, picturisque publicis, imprimis vero in inſignibus judicii: ſignis jurisdictionalibus, furcis, patibulis, numellis, crucibus corruptis, & violatis. Sic magiſtratus ex officio in tales corruptores inquirit, & arbitrarie animadvertit. *Oldendorp. cl. 11. art. 3. Sobilter. Ex. 6. th. 24.*

127. Ex ſecundo, eſt actio in factum perſonalis prætoria, orta ex delicto quodam, quod reddendo vel impetrando jus novum committitur.

Lib. 2. tit. 2. quod quisque juris in alterum ſtatuit, ut ipſe eodem jure utatur.

128. Hæc actio datur illi, qui læſus eſt jure iniquo: vel etiam cuicumque, qui in ſimili cauſa eum, qui ante ſtatuit aut impetravit jus novum, quandoque convenit. *l. 3. §. 2. h. t. junct. l. 1. § 1. eod.* contra magiſtratum, qui id perfecte ſtatuit. *l. 1. §. 2. h. t.* ſive habeat jurisdictionem ordinariam, ſive delegatam. ſive major ſit, ſive minor. contra illum, qui poſtulatione ſua impetravit, ut uteretur, datur, licet non fuerit uſus. *l. 3. pr. h. t.* non obtinet tamen, ſi ſaltem inchoatum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſit: quia injuria, quæ ad effectum deducta non eſt, non debet obeſſe. Vel etiam, ſi magiſtaatus ſupra jurisdictionem jus dixerit, vel alias pronunciatio ſit ipſo jure nulla. *l.* 1. §. 2. *in fin. h. t.* Si conſilio aſſeſſoris hoc factum fuerit, datur contra eum. *l.* 2. *h. t.*

129. Ad id ut magiſtratus, vel pars litigans in ſua cauſa idem jus patiatur, quod vel ſtatuit, vel impetravit. *d. l.* 1. §. 1. *l.* 3. *h. t.*

Jus novum eſt quodcumque ſtatutum, contra jus commune cæſareum, ſive, contra jus civile, feudale, canonicum, ubi ſc. receptum eſt: in Imperio noſtro, quod eſt contra receſſus Imperii, conſuetudines univerſales. Hodie ergo obtinet, ubi magiſtratus tale jus novum fecit, vel per ſententiam ſuam, vel per ſtatutum, vel ubi civitas jus novum impetravit.

130. Occaſione hujus edicti videtur introductum jus retorſionis: quo jura in cauſis civilibus diverſa, retorquet altera provincia, vel civitas contra alterius provinciæ, ſive civitatis incolas, ſive cives, diverſo jure utentis. *Struv. d. Ex.* 4. *occaſione.* 84. Male autem inde inducitur: quod, ſi quis moratoria reſcripta obtinuerit, ea ab aliis impetranti opponi poſſint: quia conceduntur per modum privilegii, quod non debet trahi in exemplum. §. 6. J. *de jure nat. gent. & Civil. Schilt. Ex.* 6. *th.* 27. ubi non recte videtur refutare eos, qui jus retorſionis ex hoc titulo deducunt.

131. Tertio Edicto conceditur magiſtratibus, exceptis duumviris, jurisdictionem pœnali judicio defendere. *l. un. pr. h. t. arg. l.* 4. *de jurisd. l.* 26. *ad municip.*

Lib. 2. *tit.* 3. *ſi quis jus dicenti non obtemperaverit.*

32. Exercetur contra eos, ſive, actores, ſive reos, qui, quod extremum, ſive, ultimum in jurisdictione eſt, non faciunt: id eſt, executioni obſiſtunt, eam non patiuntur. *l. un.* §. 1. *h. t.* Continet hoc judicium meram pœnam, quæ infligitur ſecundum æſtimationem rei, ſeu, quanti ea res eſt, in qua quis executionem fieri non eſt paſſus. *d. l. un.* § *ult. h. t.* non datur poſt annum, nec in heredem. *d. l. un.* §. *ult.*

133. Pœna eſt fiſco applicanda: quia infligitur ob contemptum jurisdictionis. hodie inobedientes coerceri ſolent captura, arreſtatione, incarceratione, captura pignorum, denegatione audientiæ, miſſione in bonorum poſſeſſionem. *Weſenb. h. t. n. ult. d. Ex.* 4. *th.* 3. §. 185.

In

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

134. In judice post jurisdictionem (2) consideranda est competentia, quæ æstimatur ex persona rei, cujus forum actor cogitur sequi. *l. 2. C. de jurisd. l. fin. C. ubi in rem actio.* excipiuntur, qui habent forum privilegiatum. ut sunt studiosi. vide *Gothofr. in notis ad l. 2. & f.*

135. Reus habet forum, vel ex jure communi, vel ex privilegio. ex jure communi 5 modis (1) ratione patriæ, & domicilii (2) contractus (3) delicti (4) rei sitæ, (5) continentiæ causæ.

136. Patria jure Romano alia est communis, alia propria. illa fuit Civitas Romana, omnibus Imperio Romano subjectis communis, per constitut. Antonini. *l. 2. §. 4. 5. l. 24. de judic. l. 17. de statu hom.* in hac repertus, licet alibi proprium domicilium constitutum haberet, conveniri poterat. *l. 28. §. 4. ex quibus caus. major.* nisi jus revocandi domum haberet. *l. 2. §. 3. 4. de judic.* tunc enim postulare poterat, ut lis in locum domicilii transferretur, quale habent legati, & qui necessario testimonii dicendi, vel tutelæ causa Romam evocati sunt, vel, qui propter appellationem alicubi degunt: nisi vel contraxerint ibi, vel deliquerint *d. l. 2. §. 4. 5. junge l. 1. C. ubi senat. vel clariss. Gail. lib. 2. obs. 1. Brun. ad l. 2. §. 3. de judic.* Sic, si legatus specialiter promiserit, quod durante legatione velit Romæ sólvere, recte ibi convenitur, secus, si simpliciter ante legationem promisisset solutionem. *l. 3. de legat.* idem dic, si de novo constituerit, quod ante in provincia debebat. *l. 8. de judic.* Si prius ipse agat, etiam sine injuria ibi, sc. Romæ potest reconveniri. *d. l. 2. §. 5. d. t.* ut &, si in munere legationis non impediatur. *vide l. 25. 27. 28. §. 3. 4. d. t.* si uxor durante legatione diverterit. *l. 42. d. t.*

Hodie Roma est sedes summi pontificis, nec talem communem patriam agnoscimus. *Struv. Ex. 9. th. hodie. 15.*

Jus revocandi domum, quod olim legatis competebat, quando Romæ deprehendebantur, non recte applicatur a DD. ad deputatos Statuum patriæ, vel civitatum, quando ad curiam principum vocati sunt, & nullatenus arrestari possunt pro debitis civtiatum aut statuum: hoc enim non fit, quia habent privilegium revocandi domum, quod forte ipsis concedi potest propter similitudinem inter eos & legatos intercedentem, sed quia non sunt obligati: subditorum enim bona & personæ tenentur tantum pro debitis civitatum in subsidium. scil. in casu denegatæ & protractæ Justitiæ. *Grot. 3. c. 2. §. 2. 5.* aliter *Struv. in d. Ex 9. th. hodie 15. inf.*

137. Pa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

137. Patria ſpecialis eſt, quam filius, vel libertus habet in illo loco, ubi pater legitimus, vel patronus ejus eſt civis, ſeu municeps. ubi, ſi mater forte tempore partus in alio loco non fuiſſet peregrinata, natus eſſet. *l.* 1. *pr.* §. 1. 2. *ad municip. l.* 2. *C. eod. l.* 7. C. *de incol.*

138. Inſpicimus tantum domicilium patris in loco originis, non avi, vel avitam originem: ne ſcil. res abeat in infinitum. hinc, originarii non tam à propria, quam à patris origine dicuntur. *l.* 3. *C. de mun. & origin.*

Si quis ſit natus in vico, cenſetur habere illam patriam, cui vicus reſpondet. *l.* 30. *ad municipal.*

139. Jura quæ ratione hujus patriæ, ſeu, loci originis à patre, vel patrono in filium, vel libertum tranſeunt, conſiſtunt in foro ſortiendo, & in obeundis honoribus, & muneribus perſonalibus. *l.* 15. §. 3. *l.* 17. *pr. ad municipal. vide Strauch. diſſ.* 21. §. 15. *l.* 29. *ad municipal.* exceptio eſt in Senatore Rom. *l.* 22. §. 4. 5. *l.* 23. *d. t.*

Hic (1) notandum: quod aliquando ex privilegio ſingulari filius ſequatur matris originem. *l.* 1. § 2. *ad municipal.* id quod ſemper obtinet in ſpuriis. expoſiti, *vulgo*, *Findel Kinder* cenſentur eſſe ejus originis, ubi ſunt inventi, & educati. *Gratian. tom.* 1. *deciſ. forenſ. c.* 75. *n.* 12. (2) filius adoptivus duplex habeat jus originis; reſpectu ſcil. patris naturalis, & adoptivi. *l.* 15. §. *ult. d. t.* (3) libertus & ejus liberi non ſolum ſequantur domicilium, ſed & originem patris, & patroni. *l.* 6. §. 3. *l.* 22. 23. *pr.* 37. *pr. d. t.* id quod ſecus eſt in filiis, qui incolatum patris, ſeu, domicilium non ſequuntur, ſi alibi ſint nati, quam ibi, ubi pater ipſorum ortus eſt. *l.* 6. §. 1. *l.* 17. §. 11. *ad municip. d. Ex.* 9. *th. patria ſpecialis.* 17. quia in patris perſona domicili ratio eſt temporaria. *d. l.* 6. §. 1. *ad municip. l.* 17. §. 11.

140. Jure Romano hoc jus eſt immutabile. ſcil. quod ex nativitate oritur: ſecus, ſi veniat ex adoptione: ſi enim talis emancipetur, etiam origo deſinit. *l.* 16. *ad municipal.*

Origini nativitatis, licet domicilium alibi conſtituat, nemo ſe eximere poteſt. *l.* 4. 5. C. *de municip. & origin.* niſi ſit fœmina: hæc enim adeo ſequitur domicilium mariti, ut dicatur amittere jus originis. *l. un. C. de mulier. in quo loco munera. l.* 38. §. 3. *ad municipal.* quamvis & hoc non videatur ſimpliciter verum: quia non dicitur, quod amittat originem, ſi extra talem locum nupſerit: hic enim ſemper præcipuus eſt quoad commoda & honores. *vide DD. ad l. ult. ad municipal.*

Ger-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Germaniæ moribus, si quis alibi constituat domicilium, jus originis non retinet, neque quoad honores & munera, neque quoad jurisdictionem: adeo ut, si alicujus pater sit Ulmensis, & filius casu illuc veniat, neque ibi contraxerit, conveniri non possit. *Gail.* 2. *obs.* 36. *Schilter. Ex.* 13. *th.* 24. Alii hîc contrarium statuunt. vide *Carpz.* 2. *resp.* 21. *Struv. d. Ex.* 9. *th. hodie* 19.

Quod si tamen de alio domicilio non constet, censetur quis illud retinuisse in loco originis. Hinc, quando filius moritur, qui nondum alibi constituit domicilium, non succeditur ex statuto illius loci, ubi moritur, sed ex statuto domicilii paterni. sc. in mobilibus, in immobilibus succeditur secundum jura loci, ubi sita sunt. *Mav. part.* 5. *decis.* 105. *Brun. ad l.* 5. 6. *ad municipal.*

141. Qui domicilium asserit esse mutatum, probare tenetur: quia mutatio regulariter non præsumitur, sed in loco originis quis illud censetur habere. *l.* 3. *C. de municip. & originar. ibi Cujac.* hoc enim principalius, & naturalius est. *junge Carpzov. lib.* 2. *respons.* 21.

142. Domiclium habitationis est locus, in quo quis habitat eo animo, ut ibi perpetuo consistat, nisi quid avocet. *l.* 7. *C. de incol l.* 190. 203. *de V.S. junge l.* 1. §. 2. *de agnosc. & alend. liber. Gothofr. in not.*

143. Domicilium constituitur (1) animo perpetuo in aliquo loco permanendi.)2) facto ipso, sive actuali habitatione. hæc duo conjunctim requiruntur, ita ut neque sola animi contestatio, neque sola habitatio sufficiat. *l.* 17. §. 5. 13. *l.* 20. 27. §. 2. *in fin. ad municipal.*

144. De habitrtione facile potest constare, animus autem probatur (1) ex expressa habitationis declaratione. vel etiam, quando quis jus civitatis in aliquo loco impetrat, & ibi habitat. *l.* 27. §. 1. *l. f.* §. 5. *ad municipal.* (2) ordine & conditione personæ. sic (*a*) olim senator Romanus habebat domicilium Romæ, quod vocabatur domicilium dignitatis. *l.* 11. *de senator. l.* 8. *C. de incol.* (*b*) clericus in loco beneficii, qui residentiam requirit. (*c*) miles, qui ubi meret, videtur domicilium habere, nisi in patria bona possideat, & ibi rerum suarum constitutionem fecerit. *l.* 23. §. *fin. ad municipal. d. Ex.* 9. *th. vel ex. ordine* 23.

(3) Ex urgentibus conjecturis, quæ ostendunt animum perpetuo commorandi. ut (*a*) si quis cum uxore, & familia alicubi subsistat, & rerum domesticarum plenam administrationem ibi instituat. *l.* 203. *de V. S.* ergo non sufficit, si quis prædium conduxerit in civitate, si aliâs sit forensis: quia finita conductione est recessurus. de statutis, quatenus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

iis obligetur. vide *Carpz. part. 3. constit. 12. def. 18. Grot. 2. c. 2. §. 5. l. 2. c. 11. §. 5. n. 2. in fin.* nec sufficit in aliquo loco focum, & ignem habere: quia hoc etiam faciunt, qui ad tempus certum morantur, vel propter vim hostilem, vel pestem grassantem, vel pergulam, quam exercent in loco in quo versantur. (*b*) si quis majorem partem bonorum in loco, in quo vivit, habeat. *l. 2 C. ubi senator. vel clariss. l. un. C. ubi petantur tutor.*

(*c*) Qui assidue, & diu in loco habitat. *l. 2. C. ubi senat. vel clariss.* quo refertur, si quis munia illa faciat, quæ cives istius loci facere solent. *l. 27. §. 5. ad municipal.*

145. Hæ conjecturæ elidi possunt (1) si omnimo constet aliquem alibi domicilium constitutum habere. item, si propter bellum, vel pestem, *ut dictum*, in locum aliquem secesserit, vel propter aliam causam. e. g. ut filii ejus ibi studiis operam dent.

(2) Ex singulari personæ conditione. sic, studiosus quamdiu studiorum causa in loco moratur, domicilium ibi non constituit, sed est sub jurisdictione rectoris. etiam decennio elapso: quod enim à DD. dicitur, decennio constitui domicilium. *vide Cuj. 7. obs. 25.* non procedit, quamdiu constat de occasione temporaria, & animo revertendi ad pristinum locum. *DD. ad l. 2. C. de incol. junct. arg. l. un. C. in quibus causis milit. fori præscript.* hinc, si conveniatur propter contractus alibi celebratos in loco studii, poterit domum revocare. idem dicendum de consiliariis principum, qui in aliqua urbe degunt. idem de mercatore, qui in aliquo loco tabernam, pergulam vel officinam conduxit, ut ibi aliquantulum subsisteret vendendi gratia. licet talis mercator sortiatur forum in loco, ubi stationem negotiationis habet, nec possit causam ad domicilium avocare, nec ejus privilegio se tueri: quia mercimonia ejus territorii jure censentur, in quo sunt. facit. *l. 35. §. 3. de hered. inst. l. 38. in fin. de judic. l. 19. §. 2. eod.* si quis duobus in locis res suas instruat animo ibi permanendi, duobus in locis censetur domicilium constitutum habere, & in arbitrio actoris est, in quo eum velit convenire. *l. 27. §. 2. ad municipal.*

146. Quia impubes non habet plenum intellectum, non facile de novo sibi constituit domicilium, sed patris videtur retinere. *arg. l. unic. C. ubi petant. tutor.* nisi majorem rerum suarum partem alio transferat, & bona immobilia in patria legitime vendat: quia tunc ipsa re illud videtur alibi constituisse. *arg. l. 46. de O. & A.*

Unde doctores domicilium triplex faciunt (1) necessarium, sive, originis,

nis, (2) voluntarium, seu, habitationis, quod pupillus sibi constituere non potest. (3) mixtum, quod re ipsa coutrahitur, *ut modo dictum*, authoritate legum. Furiosus etiam videtur retinere domicilium, quod habuit ante furorem. *arg. l. 20. de statu homin.* nisi & ipsius bona in alium locum transferantur.

Uxor, quia mariti habitationem sequi tenetur, & perpetuo ejus consortio est addicta, per se illud non habet, sed eo ipso quo per matrimonium transit in familiam, & domum mariti, hujus domicilium sequitur. *l. fin. §. 3. ad municipal.* & secundum jura ejus loci dotem repetit, licet promissio, aut instrumentum dotale alibi fuerit conscriptum. *l. 65. de judic. Grot. lib. 2. c. 5. §* 8. imo, etiamsi maritus domum, & bona uxoris intret, quod vulgo dicitur. *Zum Weibe infreyen.* Vel etiam, si uxor à viro discedat, & separatim habitet: quia sibi ipsi non potest mutare matrimonii causam. *arg. d. l. 65. de judic.* secus ergo, si auctoritate judicis fiat matrimonii separatio. si maritus plura domicilia habeat, omnia sortitur, nisi unum eligat, ibique cum familia habitet. Illud retinet post mortem ejus, quamdiu alteri non nubit. *l. 22. §. 1. ad municip.* nec luxuriose vivit: quia, si amittat ob novas nuptias, multo magis ob luxuriam, & stuprum. *Gail. lib. 2. obs.* 28.

Non obtinet (1) in ea, cum qua quis illegitime cohabitat. *l. 37. §. 2. ad municip.* (2) in ea, quæ desponsata tantum est: quia suum domicilium retinet. *l. 32. ad municipal.*

Filiusfam. quamdiu est apud patrem ejus domicilium sortitur, sed ad id non est adstrictus, verum, si fuerit pubes, ipsi sibi domicilium constituere potest. *l. 3. 4. ad municipal.* quia enim ex omnibus causis obligatur tanquam paterfamilias, etiam cum eo agi tanquam cum patre familias potest. *l. 39. de O. & A. l. 57. de judiciis.*

Servi, jure civili cujus non erant participes, domicilium non poterant constituere. nostris moribus, quia sunt liberi homines, nec familiæ domini perpetuo addicti, proprium suum retinent, si tamen personis privilegiatis inserviant, illis privilegiis fruuntur, quæ ad ministros domini porriguntur. *vide supra. p. 39. pr.*

147. Domicilium conservatur animo, licet quis necessitate coactus, e. g. ob pestem, belli pericula, vel alias causas aliquandiu in loco non habitet. *l. 7. in fin. C. de incol.* quia sufficit, quod retineat animum revertendi. Sic relegatus domicilium retinet. *l. 27. §. ult. ad municipal.* etiam in perpetuum: quia animum redeundi habere potest, propter restitutio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

nem, quam sperat. *l. 7. §. 3. de interdict. & relegat. junct. arg. l. 7. C. de sent. pass.* licet in eo loco, in quem relegatus est interim habeat necessarium domicilium. *l. 27. §. 3. ad municipal.* De deportatorum domicilio frustra quæritur: quia habentur pro mortuis. *l. 8. C. ad L. Jul. de vi. N. 134. c. ult.* An tales jure naturæ retineant civitatem? vide *Grot. 2. c. 5. §. 23. n. 3.* an dediti aliis? *l. 2. c. 21. §. 4. n. 8.*

Domicilium unusquisque libere mutat. *arg. l. 5. §. 3. de captiv. & postlimin. reverf.* etiam domino invito: quia quamvis natura nos ad societatem ineundam ducat, & invitet, tamen huic vel isti, quam deinde relinquere nequeamus, non addicit, & sic est ex consociationis natura, ut licentiam migrandi pro arbitrio aliquis sibi reservasse intelligatur. *Grot. d. 2. c. 5. §. 23. Instit. nostr. jur. Nat. & Gent. lib. 2. c. 5. quæst. 35.* nisi mutatio fiat in fraudem jurisdictionis, vel onerum publicorum. *Grot. d. 2. c. 5. §. 24.* excipiuntur etiam homines proprii, & glebæ adscripti. An hoc jus possit statuto prohiberi? vide dictas institut. nostr. An sponsus sponsæ promittere possit, ne mutet domicilium? *vide supra. p. 102. in fin.*

Dominus tamen subditos sine justa causa non expellit. nec sequitur, subditus renunciare potest, ergo & dominus eum expellere. promisit enim imperans subditis protectionem, & facultatem morandi, sicuti subditi obedientiam, in iis, quæ justa sunt. *Grot. l. 2. c. 23. §. 7. c. 26. §. 3.*

Interdum justa expellendi causa est religionis diversitas. *Instr. pacis Westph. art. 5. §. 12.*

149. Mutatur domicilium animo, & facto: scil. eodem modo, quo constituitur. etiam eodem modo, quo probatur constitutio, probatur mutatio.

Si de animo mutandi constet, sed habitatio alibi nondum sit instituta, & sit nuda destinatio mutandi, pristinum domicilium manet. *arg. l. 20. ad municipal.* si cum facto sit conjuncta, verum in destinatum locum quis nondum pervenerit, habitationem ibi nondum constituerit, adhuc sit in itinere, erit sine domicilio. *l. 27. §. 2. in fin. ad municipal.* Alii tamen putant, quod, quia non est vagabundus, ejus destinatio faciat, ut censeatur habere domicilium in loco, quem destinavit, & quod ibi conveniri debeat, &, si filius natus sit in itinere, etiam ibi intelligatur esse ejus patria. *arg. d. l. 27. §. 2. in fin.* vide *Gratian. d. l. sc. tom. 1. disc. 75.*

150. Forum domicilii est generale, & cum aliis modis illud sortiendi concurrit. quare in potestate actoris est, an in hoc generali foro, an vero speciali e. g. rei sitæ, convenire velit reum, sive de possessione, sive

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſive de proprietate agatur. *l. 19. §. fin. de judic.* uno tamen electo, & citato ad id reo, non licet variare, ſed præventioni locus eſt. *l. 30. de judic.*

Excipitur cauſa rationum reddendarum, quæ agitatur in loco geſtæ adminiſtrationis, & ibi reus conveniri debet. *l. 1. C. ubi de ratiocin.*

Præterea quidam excipiunt remedium *l. fin. C. de edicto D. Hadriani tollendo* de quo vide *ſupra. p. 863. §. 14.* & miſſionem in poſſeſſionem rerum hereditariarum, quam petendam eſſe putant in loco ubi ſitæ ſunt. *l. unic. C. ubi de heredit. agat.* imo, alii contra communem hanc & receptam opinionem exiſtimant: quotiescumque agitur de re vindicanda vel de poſſeſſione, quod cauſa agi debeat in foro rei ſitæ. *l. un. C. ubi de poſſeſſ. l. 4. C. ubi in rem actio.* Nobis placet prior opinio: quia forum ſpeciale generale non excludit.

151. Forum domicilii non tranſit ad heredes. cum enim animo & facto conſtituatur, quæ cum perſona extinguuntur, quoad domicilium heres non ſuccedit in jus defuncti, licet communis ſit ſententia, eum ſemper ſortiri forum ex iſtius perſona. pro hac opinione facere putant. *l. 19. in fin. pr. de judic.* verum non recte: quia intelligenda eſt de lite conteſtata, ſecundum legem 34. *d. t.* tunc enim ibi defunctus defendi debet, ſive heres ibi inveniatur, ſive non. etiamſi habeat forum privilegiatum. e. g. ſit clericus, vel ſtudioſus *Struv. Ex. 9. th. tranſire. 36.*

152. Domicilium habentibus opponuntur vagabundi, qui poſſunt conveniri ubicumque reperiuntur: qui enim ubique habitat, nuſpiam habitat. aut, ſi actor ignoret, ubi ſit, aut ipſum perſequi non poſſit, curabit citationem fieri in loco, ubi conſuevit converſari, aut in ſupremo judicio per edictum. *Gail. lib. 1. obſ. 57.* aut, ſi bona alicubi habeat, à magiſtratu loci petitur curator eorum, qui eum defendat.

153. A ſubjectione domicilii inſtituti excipiuntur perſonæ privilegiatæ. (1) clerici coram judice Eccleſiaſtico conveniuntur pluribus in locis. (2) ſtudioſi coram Rectore magnifico aut magiſtratu Academico *auth. habita. C. ne filius pro patre.* item, profeſſores, niſi ſpeciali privilegio ſint muniti, vi cujus conveniri debeant coram ſupremo judice, ut hîc in Hollandia. (3) conſiliarii principis. (4) inhabitantes ædes privilegiatas, quibuſdam in locis. quo referuntur interdum nobiles, qui in urbe habitant ſecuritatis & quietis cauſa, non vero, qui fixas ſedes conſtituerunt: quia tunc, niſi ſpecialiter ſint privilegiati, ſunt ſub magiſtratu urbano. *Struv. d. ex. 9. th. ab illo. 38.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

154. In quibusdam locis etiam aliquem domicilium facit parochiæ illius, ubi est, parochianum. *c. fin. X. de paroch.* & ab illius parochiæ parocho debet absolvi, sacramentum percipere, *c. 2. X. de paroch.* ab eodem copulationem & benedictionem sacerdotalem petere, *concil. Trident. c. 1. sess. 24.* ibi etiam sepeliri. *c. 5. X. de sepult.*

155. Forum contractus duplex est; aliud, quod reus habet ex prorogata jurisdictone. *de quo supra dictum*, aliud, in loco, ubi contractus de negotio aliquo civili inter contrahentes perfecte est celebratus. *l. 19. §. 1. 2. de judic.*

Si inter absentes celebretur, locus contractus est, ubi literæ sunt acceptatæ: quia ante acceptationem contractus non est perfectus. hæc ita obtinent, licet alibi sit confirmatus. Sub contractu Doctores comprehendunt etiam quasi contractum, per *l. 3. de reb. auth. jud. possid. l. 19. de judic.*

Si solutioni vel implemento obligationis alius locus sit destinatus, in hoc convenitur reus. id quod & in constituto obtinet. *d. l. 19. §. 4. de judic. l. 3. de reb. auth. judicis possid. junct. l. 5. §. 1. de constit. pec. l. 2. §. 4. h. t.*

156. Jure civili nihil interest, an quis in loco reperiatur nec ne. *arg. l. 19. §. 1. de judic. Nov. 69. c. 1. §. 1.* jure can. & moribus præsens esse debet. *c. 1. §. contrahentes. de for. comp. in 60.* &, ne quidem per subsidium citatus, absens comparere tenetur. *vid. Gail. lib. 2. obs. 36.* nisi ejus bona ibi reperiantur: quia tunc licet uti arresto, ut aut compareat, aut patiatur missionem in bona.

Si quis habeat privilegium de non evocando, plures putant, eum ibi conveniri non posse: quia aliâs privilegii nullus esset effectus. Nec obstat: quod hoc forum competat ex natura rei: nam & reliqua sunt ex natura rei, ut est forum delicti, forum rei sitæ. vide *d. Ex. 9. th. non autem. 42. in fin.* ubi Struv. dissentit.

Etiam obtinet, quando heres actione personali convenitur à legatariis & fideicommissariis: ibi enim conveniendus, ubi per aditionem hereditatis se obligavit. *§. 5. J. de obli quæ quasi ex contract.* id quod præsumitur factum, ubi vel tota hereditas, vel ejus pars major, vel res legata sita est. *l. 38. de judic.* nisi testator expresse alium locum legatorum præstationi adjecerit. *l. 50. pr. de judic.*

157. Non obtinet (1) si expresse aliter conventum. *l. 19. §. 2. de judic.* (2) si quis contraxerit cum mercatore advena, statim discef-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

cessuro, nullam tabernam in loco habenti. *l. 19. §. 2. de judic.* (3) maritus non convenitur, ubi dotem accepit, sed in loco domicilii, *l. 65. de judic.* (4) in constituto contractus principalis observatur. *l. 8. de judic. l. 33. pr. de donat.*

158. Tertium forum ex jure communi est forum delicti. *tot. tit. C. ubi de crimin.* hîc is qui deliquit conveniri potest, licet non si præsens. *l. 3. pr. de re militar. l. fin. de accusat.* quia petente magistratu loci, ubi crimen est admissum, magistratus loci, ubi reus degit, jure civili reum remittit. *l. 7. §. ult. de accusat. l. 7. de custod. reor. Nov. 134. c. 5.* quæ tamen remissio hodie necessaria non est: quia status reipublicæ est mutatus, & sæpius rei confugiunt in alia regna. Hinc, aut in illo loco puniuntur, aut si petatur, remittuntur. Jure naturæ etiam electio est illius, ad quem rei confugiunt. *Grot. lib. 2. c. 21. §. 4.* nisi forte in loco delicti deprehensi, inquisitione jam formata, causa ventilata, sententia jam lata, inde aufugerint: vel etiam, sint crimina, quæ statum publicum tangunt, aut quæ eximiam habent facinoris atrocitatem: tunc enim remissio inter gentes est recepta.

159. Præterea competens est judex, ubi crimen inchoatum, & ubi consummatum est. ut, si quis in territorio Titii stans alium in territorio Caii stantem sclopeto interficeret, uterque & Titius & Cajus erunt competentes judices. *l. 1. C. ubi de crim.* Si quis in confinio sit occisus, & non constet in cujus territorio delictum sit commissum, uterque judicat. *arg. d. l. 1.* Sic competens est judex, ubi reus reperitur, licet nec domicilium ibi habeat, nec ibi commiserit delictum. *d. l. 1. C. ubi de crim.*

160. Inter hos omnes præventioni locus est, &, si reus ab uno sufficienter sit punitus, ab altero puniri nequit. *l. 6. §. ult. naut. caupon. stabul. arg. l. 57. de R. J.* aut, si ab uno ideo sit absolutus, quod innocentiam suam sufficienter probauerit, opponere potest exceptionem rei judicatæ. *vide supra. p. 851. §. 48.*

Potior ex his est is, ubi delictum est commissum. *l. 7. §. penult. l. ult. de accusat.* reum recte punit, licet aliâs ipsi non sit subjectus. *l. 3. de offic. præsid. l. 7. §. fin. de accusat. l. 11. pr. de custod. reor. & ibi Gothofr.* licet in dignitate sit constitutus: reatus enim dignitatem excludit. *l. 1. C. ubi senat. & clariss.*

Quid obtineat, si Status Imperii in alterius Status Imperii loco deliquerit? *vide Limn. lib. 4. cap. 8. n. 98. & seqq.* Quando reus in alio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

alio loco reperitur, judici istius loci inquisitio incumbit. *vide Carpz. de crim. p. 3. quæst. 110. n. 72. junge l. 1. 2. C. ubi de crimin.*

161. Impeditur aliquando judex procedere contra deliquentes, si sc. confugiant ad asyla. *l. 6. tot. tit. C. de his, qui ad eccles. confug.* Asyla sunt loca, publica authoritate ad innocentiæ auxilium & præsidium constituta, ut interim causæ justitia cognoscatur. *Grot. l. 2. c. 21. §. 6.*

Prosunt iis, qui casu aliquo vel lata culpa deliquerunt. hos inde extrahere non licet citra crimen læsæ majestatis. *l. 2. C. de his, qui ad eccles. confug. junct. l. 3. eod. Nov. 17. c. 7.* si deliberato animo quis hominem occiderit, vel civitates turbaverit, vel aliud crimen commiserit, huic ne quidem sanctissimum Dei altare patrocinatur: quia qui ab initio jura hæc constituerunt, infœlicibus quidem misericordiam, ut his, qui malo animo intulerunt injuriam, pœnam expectandam voluerunt. hinc aut puniendi sunt, aut dedendi, aut certe amovendi. *Grot. d. 2. c. 21. §. 4. n. 7. Selden. de jure naturæ & Gent. 4. c. 2. Anth. Matth. de crimin. lib. 48. tit. 18. n. 7.*

162. Quartum forum est forum rei sitæ, sive, reus forum sortitur ubi res sita est, de cujus possessione aut proprietate agitur. *tot. tit. C. ubi in rem actio. l. un. C. ubi de possession. l. un. C. ubi de heredit. agatur.* in hoc conveniri potest, sive domicilium ibi habeat, sive non, etiamsi neque contraxerit, neque deliquerit, neque ibi reperiatur. imo, sit clericus vel alia persona priuilegiata: quia non tam ratione personæ, quam rei, quæ judicis jurisdictioni est subjecta, convenitur. *Gail. 1. obs. 37.*

163. Obtinet etiam quando sunt mixtæ actiones tam in rem quam in personam. ut, familiæ erciscundæ, communi dividundo, finium regundorum, petitio hereditatis. *dd. ll.* vel actiones in rem scriptæ.

164. Concurrit cum hoc forum domicilii; &, si sententia ibi sit lata, judex rei sitæ requiritur per lireras mutui compassus, ut faciat executionem, & in possessionem mittat. *l. 15. §. 1. de re judicat. l. 12. §. 1. de reb. auth. judic. possidend. junct. l. un. C. ubi de hereditate.*

Dissentiunt alii & hunc concursum negant. fundamentum ponunt in *c. sane. X. de for. compet.* verum magis probat priorem opinionem: quia dicit forum rei sitæ esse præferendum. dare enim judices primos est dare præcipuos, sive, istos, qui sunt judices præ aliis, idem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

idem sensus est verbi, *jubemus in l. ult. C. ubi in rem actio. junge l. 4. §. 6. de offic. proconsul.* ubi vox *debere* eodem modo accipitur. *Gloss. ad d. l. 4. jung.* §. 3. J. *de pupill. substit.* hanc exceptionem, sive potius consilium, utile erat lege publica introducere, ob regulam: forum rei & domicilii esse sequendum. hinc, ut lites citius finirentur, non permittunt modo, sed & consulunt leges, in foro rei sitæ agere potius, quam in foro domicilii, ut cognitio, & executio non fiat à diversis judicibus: aliâs enim judex rei sitæ de novo solet cognoscere, an sententia rite sit lata?

165. Pertinet ad res universales, & singulares, incorporales, & corporales: immobiles, & mobiles, sive in loco perpetuo sint mansuræ, sive non. *l. fin.* C. *ubi in rem act. l.* 24. §. 2. imprimis. *l.* 38. *de judic.*

Cum arrestum hodie tribuat jus pignoris, lis in foro, ubi est impetratum, peragitur, ac si esset forum rei sitæ. *Carpz.* 2. *Respons.* 31. *Mav. de arrest. c.* 15. *n.* 15. *& seq.*

166. Quintum forum est continentia causæ. quando scilicet coram uno eodemque judice tractantur causæ, quæ alias sub diversis judicibus tractandæ fuissent. *l.* 10. C. *de judic.*

Lib. XI. tit. 2. de quibus rebus ad eundem judicem eatur.

167. Continentes causæ sunt, quæ communem habent liquidationis qualitatem, & rationem.

168. Obtinet coram omni judice ordinario, & delegato: quia lex non distinguit.

Venit vel à personis, adversus quas agitur: quando scil. plures sunt rei diversæ jurisdictioni subjecti, tunc enim coram omnium superiori, & communi judice conveniri possunt. ut sunt. e. g. plures tutores, qui diversorum jurisdictioni sunt subjecti. *l.* 5. C. *arbitr. tut. l.* 1. *de quib. reb. ad eundem judic. eatur.* vel ex conditione & natura actionum, quæ intentantur; quando nimirum aut (1) generalis ac universalis est actio, qua diversæ res diversis judicibus subjectæ petuntur. *d. l.* 10. C. *de judic.* (2) actiones sunt cognatæ, una est præparatoria alterius. e. g. possessorium petitorii, sive, una alteram explicat. (3) si una alteri principali præjudicium adferat: quia tunc causa incidens præjudicialis pertinet ad judicem causæ principalis, licet aliâs de tali seorsim judicare non potuisset. *Umm. disp.* 4. *th.* 5. *d. Ex.* 9. *th. hac autem.* 56.

169. Olim erat necessitatis, adeo ut, si continens causa apud plures judices fuisset acta, processus fuerit nullus. *d. l. 10. C. de judic. Gloss. in cap. 3. de rescript. in Sexto.*

Hodie est in arbitrio actoris, utrum eas conjungere, aut disjungere velit. quamvis reus exceptionem, scil. continentiam causæ non esse dividendam, possit opponere ante litem contestatam. *arg. l. penult. ult. C. de except.*

170. Forum privilegiatum reo competit vel ratione causarum, vel conditionis personarum.

171. Causæ privilegiatæ sunt (1) spirituales & ecclesiasticæ. quibus annumerantur matrimoniales, decimarum, patronatus: nisi controversia sit de quasi possessione juris: quia tunc ad magistratum secularem pertinent. *cap. ult. X. de judic.* (2) feudales. (3) causæ status. (4) causæ fiscales. vide *d. ex. 9. th. inter seculares. 58.*

172. Ratione personarum competit (1) viduis, pupillis & aliis miserabilibus personis, quæ statim coram judice supremo conveniri debent. *l. un. quando Imperat. inter pupill. vel viduas &c.* id quod adhuc in curiis principum observatur, licet secus sit in judicio Camerali. *Gail. l. 1. obs. 1.*

Virgines hîc etiam intelliguntur nomine viduarum, orphanorum, & pupillorum *l. 242. §. 3. de V. S. Perez. ad C. d. tit.* In his nihil refert, an habeant tutorem, an sint pauperes, an divites: quia lex non distinguit. Sic, privilegium competit surdis, mutis, cæcis, leprosis, furiosis & aliis, qui judicis arbitrio habentur pro miserabilibus. (2) clericis. *auth. statuimus. C. de episc. & cleri.* (3) professoribus. *auth. habita. C. ne filius pro patre.* (4) militibus. *l. 3. pr. de re milit. l. 6. C. de jurisd. l. 7. de judic. l. 1. 2. C. de offic. magistr. milit. l. 1. C. de exhib. reis.* (5) senatoribus & clarissimis. *tot. tit. C. ubi senat. vel clariss.* (6) officialibus principis. *Perez. d. t. n. ult.* (7) qui habent privilegium Austregarum. *Ord. Camer. part. 2. tit. 1. d. Ex. th. ratione conditionis. 59.*

Si paria sint privilegia, privilegiatus contra æque privilegiatum non utitur privilegio fori. *arg. l. 8. pr. de excus. tutor. l. 11. §. 6. de minorib.*

173. Causa, quæ in judicium deducitur, vel est ecclesiastica, vel secularis. Hæc vel civilis, vel criminalis. unde judicium aliud est civile, aliud criminale.

174. Judicium civile est judicium, in quo civili actione illi potissimum agunt ad quos res pertinet, ad suum interesse.

175. Criminale est, quo reum alicujus criminis accusamus, ut publice

blice à magiſtratu vindicetur, atque exemplo edito deterreantur quandoque ſimilia auſuri. *l. ult. de privatis delict. l. ult. de furt.* §. 10. J. *de injur.*

176. Addunt alii mixtum, quod partim civile eſt, partim criminale. *l. 25. §. ult. ad SC. Syllan.*

177. Civilia judicia pleraque ſunt privata. exceptis iis, ubi datur popularis actio. *t. t. de popular. act.*

178. Criminalia ſunt vel extraordinaria. *t. t. de extraordin. crim.* vel popularia. *t. t. de popul. act.* vel publica. J. *de publ. jud.*

179. Præterea ratione cauſæ judicium dividitur in reale, quo actione ex jure in re deſcendente perſequimur rem noſtram à quocunque poſſeſſore. §. 1. J. *de act. l. 25. pr. de O. & A.*

Judicii realis duo ſunt requiſita. (1) ut deſcendat ex jure in re. vocatur à doctoribus ſubſtantiale, ſive, eſſentiale conſtitutivum. (2) detur adverſus quemcunque poſſeſſorem. eſt naturale, ſive, eſſentiale conſecutivum, & interdum abeſſe poteſt. ut in actione Pauliana. *vide ſupra. p. 776.* §. 137.

180. Perſonale eſt, quod oritur ex obligatione, & inſtituitur tantum adverſus eum, qui aliquid, vel dare, vel facere, vel præſtare debet. *l. 3. pr. de O. & A.*

Etiam ſunt duo requiſita. (1) ut oriatur ex obligatione. id quod eſt eſſentiale. (2) detur tantum contra eum, qui nobis eſt obligatus. quod eſt naturale: interdum enim datur contra quemcunque poſſeſſorem. ut in actione in rem ſcripta quod metus cauſa. *vide ſupra. p. 752.* §. 60.

181. Mixtum eſt, quo partim ipſam rem, partim præſtationes perſonales perſequimur. §. 20. J. *de act.*

182. Reale vel eſt petitorium, ubi ex dominio, vel alio jure in re agitur. *arg. l. 36. pr. de R. V.* Vel, poſſeſſorium, quando agitur de poſſeſſione vel quaſi, abſtracte ab alio jure in re conſiderata, ſive adipiſcenda, ſive retinenda. *t. t.* J. *de interd. vide ſupra. p. 860.*

183. Utrumque vel eſt univerſale, in quo agitur de rerum univerſitate. ut in petitione hereditatis. *l. 18. §. fin. l. 19. de petit. hered.* Vel generale, quando certum genus, ſed non rerum univerſitas petitur. ut in ſocietate, negotiorum geſtione, tutela. *l. 38. pro ſoc.* Vel, ſingulare, ubi de certis, & ſingularibus rebus agitur. ut in rei vindicatione, commodato, depoſito. *l. 1. de R. V. d. l. 38.*

184. Inter cauſas in judicium deductas prius decidendæ ſunt præjudiciales. *arg. l. 2. C. de ord. judicior. vide ſupra. p. 779.* ſi cauſa criminalis cum civili concurrat: aut utraque proponitur ab actore, & in ejus eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

electione, quam prius velit exequi. *l. un. C. quando civil. act. crimin. præjudic.* aut, civili cantroversia mota, criminalis ab adversario infertur, vel, per modum exceptionis, & utraque simul deciditur. *l. ult. C. de ord. judic.* vel, per modum accusationis, & criminalis præfertur propter gravitatem: etiam gravior criminalis alteri criminali minus gravi *Gloss. in d. l. ult. Grot. 2. c. 20. §. 30.*

Ab hac regula excipitur, nisi civilis sit præjudicialis. *l. 26. C. ad L. Jul. de adult.* controversia de possessione proponi & finiri debet ante eam, quæ est de proprietate. *l. 37. de judic. l. 5. §. 1. de vi publ. l. 3. C. de interd.* quia prius constare debet quis petitoris onere, & quis commodo possessionis frui debeat. potest tamen princeps rescribere, ut, licet possessorium sit intentatum, utraque discutiatur, si id utrique litiganti minus onerosum judicet. *vide supra p. 38. pr.* Forma judicii consistit in processu.

185. Processus est modus legitimus in judicio circa causam, in id deductam, à judice & partibus, vitandæ confusionis causa, observandus. *c. 1. de sentent. & re judic. in 6to.* Est vel ordinarius seu solennis, quando secundum legitimum, & usitatum procedendi modum & ordinem causæ tractantur. Vel extraordinarius, seu, minus solennis & summarius, quando de simplici & plano, sine strepitu & figura judicii; vel, *ut loquuntur*, levato velo, sola facti veritate inspecta proceditur. *c. sæpe. Clem. de V. S.* sive, quo omissis solennitatibus, essentialibus, tantum iis, quæ ipsum jus naturæ in judiciis requirit, observatis, causæ summarie tractantur. scil. fit saltem aliqua petitio, citatio, responsio quædam citati, cognitio causæ; si opus sit, probatio, & demum sententia fertur. nec opus est libello, litis contestatione, articulis, probatione & reprobatione formali, neque quælibet exceptiones, dilationes, admittuntur. *Fibigius de processu part. 2. c. 1. pag. 410.*

186. Huc referuntur (1) causæ summariæ. ut sunt ecclesiasticæ, ubi agitur de electione, præbenda, canonicatu, &c. ratione tituli, quando duo litigant de collatione sibi facta (2) causæ matrimoniales (3) usurarum, quando excipitur contra creditorem, quod contractus sit usurarius. *Clem. c. dispendiosam. de judic.* (4) alimentorum (5) possessorii modici. *l. 2. C. unde vi. &c.* præterea huc pertinent causæ executivæ, quando sc. via executiva proceditur, sive, ab executione fit initium, ut sunt. debitum confessatum. *arg. l. un. C. de confess.* depositum. *arg. l. 11. C. deposit.* res judicatæ, arbitri & arbitratoris laudum, acta publica, præceptum principis, juramentum litis decisorium. *Fibigius. pag. 422.*

Forma

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

187. Forma & modus ordinarius alius erat jure veteri, vide Vultei. in *jurisprud. Roman. lib.* 2. C. 26. alius jure novo, desumptus scilicet partim ex jure civili, partim ex jure canon. partim ex moribus. In processu quædam judicium præcedunt, quædam fiunt in ipso judicio, quædam illud finitum sequuntur. *d. Ex.* 9. *th. est autem.* 67.

Quæ præcedunt sunt vel substantialia, vel accidentalia.

Ad substantialia pertinet (1) citatio (2) libellus.

Lib. 2. *tit.* 4. *de in jus vocando. C.* 2. *tit.* 2. *de in jus voc.*

188. Olim quædam coram prætore fiebant & in jure, quædam in judicio, sive, coram judice pedaneo. in jure fiebant, quæ judicio constituendo specimen futuræ litis exhibebant. quo referuntur (1) in jus vocatio. (2) cautio, (3) dilatio (4) feriarum ratio (5) postulatio (6) editio actionis (7) datio vel denegatio formulæ (8) litis contestatio (9) citatio.

In judicio fiebat (1) notio (2) si reus factum negabat probatio. (3) disceptatio (4) conclusio (5) sententia. aliquando exceptionum habebatur ratio: quando scil. prætor non pure judicium dederat, vel etiam, quando in judiciis bonæ fidei earum quidem mentio non erat facta, judex tamen poterat rationem habere: quia actionibus bonæ fidei exceptiones inerant ipso jure, secus quam actionibus stricti juris; in his enim necesse erat, vel formulæ hoc inserere, vel in litis contestatione opponere. §. 30. J. *de Act. l.* 3. C. *de rescind. vend. l.* 38. *de petit. hered. l.* 9. *C. de except. l.* 9. *C. de præscript. long. temp. vide Cuj.* 3. *obs.* 17.

189. Præterea authoritas juris Justinianei hodie magis ad merita causæ, quam processum restringenda: quia hic multa juri canonico, statutis, & moribus debet, *ut dictum.* interim processus juris Justinianei non in totum est abolitus, sed in multis adhuc, quatenus juri canonico & statutis convenit: imo, his deficientibus, suppetias ferre solet.

190. In jus vocare est juris experiundi causa vocare ad eum, qui jus dicit. sive, est denunciare adversario, ut se sistat coram magistratu, litis cum ipso instituendæ causæ. *l.* 1. *h.t. junct. l.* 2. *pr. si quis in jus voc.* §. *ult. J. de pœn. temere litig.*

191. Olim secundum LL. XII. tab. in jus vocatio fiebat privata authoritate, actor adversario sibi forte obvio denunciare poterat, ut secum in jus veniret, aut, si vocatus non illico sequeretur, neque satis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

daret judicio sisti, invitus obtorto collo ad prætorem duci & trahi proterat. *arg. l. 18. h. t.* nam qui aliquem invitum ex domo sua vocabat, ipsi videbatur vim inferre, & injuriam facere, quod de prætore non dicitur: quia juris executio non habet injuriam. *l. 15. §. 1. de injur.* quo accedit, quod aliâs in quibusdam personis speciali veniæ impetratione non opus fuisset. præterea, qui impedit in jus vocationem, tenetur ex L. Julia de vi privata. vide hîc *Brisson. de formulis lib. 5. pag. 411. Ritterhus. in LL. XII. classe 3. c. 1.*

Quando hæc violenta deductio exoleverit, incertum est. nam jam tempore Pauli jurisconsulti rei erant per apparitores vocandi, id quod arguunt sportulæ. de quibus in §. 24. *J. de Act. vide Vultej. Juris pr. Rom. 2. c. 26.*

Hoc certum est, quod, licet hæc violentia deductio desierit esse in usu, tamen non statim privata in jus vocatio exoleverit, verum adhuc facta fuerit citra jussum prætoris per apparitores. *arg. l. 2. §. 1. si quis in jus vocatus non iverit.* id quod vel inde patet: quia adhuc jure *ff. & C.* veniæ impetratione in quibusdam personis opus fuit, quod esset superfluum, si in jus vocatio non potuisset fieri citra jussum prætoris. junge. *Nov. 53. c. 3. 96. pr. Nov. 112. c. 2.*

Quando reus ad magistratum erat deductus, pro tribunali sedentem, post summariam causæ cognitionem dato judice & lite contestata, certus dies dicebatur, quo partes litigantes se sistere debebant, eoque veniente citari solebant voce præconis, ut constaret an præsentes essent nec ne. *l. 7. de restitut. in integrum.*

Si alter è litigatoribus non responderet, aut se non sisteret, alter à prætore edictum postulabat, quo absenti denunciaretur, ut ad decimum diem adesset, aut, si ea die non compareret, ulterius procedebatur, secundum. *l. 68. 69. 70. 71. 72. de judic. Struv. Ex. 5. th. 4.*

192. In jus vocans debebat rationem habere (1) loci: nec enim ex domo sua extrahi quis poterat in civilibus. *l. 18. h. t.* Sic, propter loci religionem non poterat vocari summus pontifex. *l. 2. de in jus voc.* Idem obtinet hodie in nostris episcopis. *arg. cap. decet. de immunitate ecclesiæ in Sexto.* In templo tamen citationes verbales DD. concedunt. item ob crimen. *N. 17. c. 7.* Sic non poterat ab asylis, *ut supra dictum.* abstrahi *d. N. 17. c. 7. §. 1.* (2) temporis: ne aliquis vocaretur dum uxorem ducebat. *l. 2. 3. 4. h. t.*

An illi, qui nuptiis intererant potuerint vocari? neg. DD. *arg. l. 2. 3. h. t.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

3. *h. t.* quia ab iis, qui funus familiare persequuntur, non videtur inducendum ad eos, qui nuptiis inter sunt, propter summum sepulturæ favorem.

Sic non possunt vocari, qui funus persequuntur. Imo, illi, qui ex familia sunt intra novem dies non debent vocari. *arg. N.* 115. *cap. penult.*

Jure Saxon & moribus non vocantur ante 30. dies. *Carpz. part.* 3. *c.* 33. *def.* 2. *n.* 2.

(3) Personæ: ne scil. (a) vocarentur magistratus majores, durante officio. l. 2. *de in jus voc.* nisi ob delicta durante magistratu, & ejus occasione commissa. *l.* 4. C. *ad L. Jul. repetund.* quorum dignitas erat perpetua, conveniri poterant. *l.* 2. *C. ubi senat. & clariss. junct. Nov.* 86. *c.* 4. minores magistratus vocari possunt. *l.* 32. *de injur.* (*b*) infantes & furiosi. *l.* 4. *in pr. h. t.* qui equo publico vehuntur. *l.* 2. *h. t.*

193. Præterea sine jussu prætoris, seu, non impetrata venia non poterant vocari eæ personæ, quibus singularis ob beneficium singulare debetur reverentia. *l.* 4. 13. *h. t.* ut sunt parentes, patroni, patronæ, & propter hos eorum liberi & heredes, etiam extranei. *d. l.* 4. *l.* 2. *C. eod.* &, si quis tales personas venia non impetrata in jus vocaverit, contra eum, qui suo nomine hoc fecit, datur actio personalis prætoria ex delicto injuriosæ vocationis ad pœnam 50. aureorum, actori applicandam. *l.* 12. *l. penult. h. t.*

184. Actio in factum de in jus vocando est actio prætoria in personam competens ei, qui sine venia in jus est vocatus, adversus vocantem ad pœnam 50. aureorum exigendam. *l.* 4. §. 1. *d. l.* 12. *l. pen. h. t.*

Per accidens potest fieri criminalis, si nimirum delinquens inopia laboret: tunc enim, qui non habet in ære, luat in pelle. *l. ult. h. t.*

195. Cessat pœna, si vocantem pœnituerit, aut vocatus non venerit, vel sponte hoc fecerit. *l.* 11. *h. t.* Item, si patronus libertum coegerit jurare de uxore non ducenda, si illum in jus vocet. *l.* 8. §. *ult. h. t.* aliud obtinet in ejus filio. *d. l.*

196. Jure novo in jus vocatio & citatio sunt confusa: sc. postquam ea non amplius fit privata authoritate, sed magistratus per apparitores vocat. *l.* 9. *C. de bon. auth. judic. possid. l.* 5. *C. de ingen. manumiss. N.* 112. *c.* 3.

197. Citatio est actus judicialis, quo reus judicis authoritate, petente actore, litis suscipiendæ causa in locum judicii ad diem certum comparere jubetur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

jubetur. Est vel verbalis vel realis. illa, vel ordinaria vel extraordinaria. Item, vel mediata, vel immediata. simplex, sive dilatoria, vel peremtoria. generalis vel specialis. *ut mox dicemus.*

198. Ratione loci & temporis etiam hodie isti excusantur, de quibus *supra diximus* : magistratus tamen durante officio recte in jus vocantur. *Vmmius de processu disp. 5. th. 7.*

199. Quamvis veniæ impetratio ab usu recesserit, modeste tamen & reverenter citationem adhuc esse impetrandam, ipsum jus naturæ dictitat. imo, si alicubi privata in jus vocatio adhuc in usu sit, opus esse volunt veniæ impetratione. *Gudel. de jur. noviss.* 4. *c.* 5. &, si quis tales personas non impetrata venia in jus vocet, quod adhuc per implorationem officii judicis puniri possit. *Cujac. lib.* 10. *obs.* 10. An sit extendendum ad vitricum, novercam, maritum, dominum feudi, præceptores &c.? merito dubitatur : quia pœnæ sunt restringendæ. *arg. l.* 2. *C. h. t.*

200. Citatio, sive, in jus vocatio est omnium instituendarum actionum & judicii suscipiendi principium. §. *ult.* J *de pœna temere litigant.* pertinet ad essentiam processus, etiam summarii. *c. sæpe. Clem. de V. S.* nec in notoriis, nec a principe regulariter de plenitudine potestatis omitti potest. *arg. l.* 4. *C. de emanc. l.* 7. *C. quomod. & quand. jud. prof. sent.*

201. Citantur omnes, qui non prohibentur. etiam infante majores *arg. l.* 1. §. 2. *de administr. & peric. tut.* aut tutores. *arg. d. l.* 1. §. 2. fœminæ, & omnes, quorum principaliter interest. *arg. l.* 39. *de adopt. l.* 47. *pr. de re jud. l.* 1. 2. *C. de consort. ejusd. lit.*

202. Si quis non citatus præsens sit in judicio, non tenetur respondere. *arg. l.* 2. §. 3. *de judic. junct. l.* 1. *pr. de edend.* ideo enim quis est citandus, ut secum perpendere possit, an velit cedere, an contendere? nisi forte causa sit leviuscula, nuda requiratur præsentia, & nulla responsio. imo, interdum ipsa in præsenti à judice denuntiatio facta pro citatione haberi potest. *vide d. Ex.* 5. *th. cum autem.* 10.

203. Constat citatio (1) conceptione. (2) executione.

Conceptio requirit, ut ex exprimatur (1) nomen judicis. *arg. l.* 80. *de judic.* in ordinario sufficit dignitatis & officii. *Bachov. ad Tr. Vol.* 1. *disp.* 4. *th.* 3. *lit. a.* si sit delegatus, commissio ipsi facta etiam inseri debet. *arg. c.* 31. *de offic. deleg.* & partium litigantium: actoris sc. ne judex eam proprio motu decrevisse videatur : & rei. si plures fuerint, omnium nomina sunt exprimenda. hinc non recte citaveris Titium cum suis complicibus. in universitatibus universitatis nomine citantur consules & senato-

senatores. *arg. l.* 97. *de cond. & demonstr. Gail.* 1. *obs.* 49.

(2) Causa: ut scil. instructus veniat, & citatus ad unam ad aliam respondere non tenetur. *l.* 2. §. 3. *in fin. de judic.*

(3) Locus: qui debet esse in citantis territorrio, tutus à contagione vehementiori, honestus. *l.* 21. §. 10. *& seqq. de recept. qui arbitr.* dies præterea est exprimendus. *l.* 8. *C. quemadmod. & quando judic. l.* 5. §. 1. *quod vi aut clam. c. fin. de rescript.* quia aliâs frustra olim in causa civili decem. *l.* 69. *de judic.* hodie ex *N.* 112. *c.* 3. *pr.* triginta dies continere juberetur. non debet esse feriatus. *l. fin.* C. *de fer.* nec nimis angustus. *vide d. l.* 69. *de judic.* N. 53. *c.* 3. *in fin.* N. 82. *c.* 10. *in fin.* currit à tempore insinuationis. *arg. c.* 12. *in fin. X. de appellat. vide Gail.* 1. *obs.* 53.

Alii putant eam valere absque temporis adjectione, & hunc esse citationis effectum, ut, quamprimum quis possit comparere, teneatur. *c. cum parati X. de appellat.* quod non videtur verum. nec textus hoc probat.

An hora sit necessario adjicienda? etiam quidam negant. *c consuluit. X. de offic. deleg.* vide hîc *Gail.* 1. *obs.* 52.

204. Executio expeditur (1) judicis commissione: neque enim sine ea, etiam ad partis instantiam, citatio hodie fieri potest. plerumque requiritur commissio specialis, petitione partis præcedente, in causis civilibus. *arg. l.* 4. §. 5. *de damn. inf. l.* 68. *de judic.* in publicis judex ex officio procedit. *Gail.* 1. *obs.* 50. *n.* 5. (2) citationis insinuatione: quæ regulariter fieri debet die. *arg. l.* 2. §. 31. *de O.* J. non feriato. *l. ult.* C. *de fer.* vel in faciem, vel ad domum. *c. causam quæ X. de dolo & contumac. l.* 4. §. 5. *de damn. infect. l.* 1. §. 1. *de liber. agnosc.* de facta insinuatione nuncio est habenda fides: quia ejus persona publice est electa, & jurisjurandi religione adstricta. *arg. l.* 5. §. 13. *de reb. cor. l.* 5. C. *de exact. tribut.* non autem, si dicat, se contumeliis esse affectum: quia hoc non concernit ejus officium. *Gail. lib.* 1. *obs.* 54 *n.* 4.

Si aliquid deficiat ex supra dictis, citatio est nullius momenti, nullum producit effectum, reum non constituit in mora. *arg. cap. fin. X. de rescript.*

205. Citatio alia est verbalis, quæ fit viva voce, aut literis. alia realis, qua ipsa persona prehenditur. in causis civilibus regulariter non habet locum. excipe (1) si reus sit de fuga suspectus *arg. l.* 10. §. 16. *quæ in fraud. cred.* (2) si comparere nolit. *l.* 8. C. *quomodo & quando judic.* quamvis forte non recte ita vocetur.

Strauch. diss. 24. th. 1. in fin. veerbalis vel est ordinaria, qua quis per nuntium citatur, qui vel ipsum citatum, vel suos compellat verbis vel literis. *c. 6. X. de dolo & contumac. N.* 112. *c.* 3. Vel extraotdinaria, seu edictalis, quæ fit per edictum publicisin locis affixum. *c. 1. Clement. de judic.*

Huic non est locus, nisi ordinaria verbalis, vel etiam realis fieri commode non possit. quando e. g. citandus vel domicilium non habet, vel habet quidem, sed est extra territorium : vel, si propter citandi terrorem vel violentiam ad ipsius ædes perveniri non potest. *d. c.* 1.

Vel est mediata, seu, subsidiaria, quæ fit mediante alterius judicis subsidio per litteras mutui compassus, in cujus territorio citandus existit. *arg. l. fin. de jurisd.* Carpz. *p.* 1. *c.* 2. *def.* 27. 28. Vel immediata, quæ fit in personam in territorio citantis subsistentem. *d. c. 6. X. de dolo & contumac. Frantz.* 1. *resolut.* 18.

Vel simplex & dilatoria, vel peremptoria. Simplex est, quæ fit absque præcisa comparitionis comminatione, & absque ulterioris termini denegatione emittitur. *arg. l.* 8. C. *quomod. & quando judex.*

Peremptoria est, quæ ita committitur, ut præcisam comparitionem citato imperet, ulteriori omni denegata. vel, peremptoria dicitur, quod tribus distinctis simplicibus citationibus, vel, in qua simul tres distincti termini per certa temporis intervalla sunt assignati, vel, in qua unicus terminus tantundem temporis continet, quantum aliâs tres simplices, addita voce, *peremptorie* aut certa comminatione. *l.* 71. 72. *de judic. l.* 53. §. 1. *de rejudicata. d. Ex.* 5. *th. distinguitur.* 12.

Tandem alia est generalis, quæ fit ad totam causam. alia specialis, quæ fit ad certum actum. *Gail.* 1. *obs.* 51. *n.* 10. *junge l.* 3. *C. de his, qui accusare non poss. c. ult. X. de dol & contum.*

Effectus citationis est (1) quod inducat præventionem. *l. ult. C. h. t. l.* 19. *de jurisd.* (2) interrumpat præscriptionem quamcunque *l.* 7. *in fin.* C. *de præscript.* 30. *vel* 40. *ann. l.* 2. *C. de ann. except. N.* 119. *c.* 7. (3) jurisdictionem mandatam perpetuet. *c. 6. X. de jurisd. Clem.* 2. *ut lite pend.* an actionem temporalem? *vide. l. fin. C. de præscript.* 30. *vel* 40. *ann.* (4) operetur necessitatem comparendi, aut contra citatum ut contumacem proceditur. *c. fin* §. *fin. X. ut lite non contest. l.* 8. *C. quomodo & quando judic.* (5) faciat rem litigiosam. *vide supra. p.* 851. §. 76.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Lib. 2. tit. 5. si quis in jus vocatus non iverit, sive quis eum vocaverit quem ex edicto non debuerit.

207. Quamvis incompetens sit judex, tamen vocatus comparere debet, ut cognoscat, an sua sit jurisdictio. propterea citatus privilegium, si habeat, allegare debet. *l. 5. de judic. l. 2. pr. h. t.* aut si non compareat à magistratu majore propter contumaciam mulctatur. *d. l. 2. §. 1.* ob contemptam ejus authoritatem, nisi sit notoria incompetentia : quia tunc impune non paretur. *arg. l. fin. de jurisd. l. 53. §. fin. de re jud.*

208. A necessitate eundi & à mulcta liber erat (1) qui ex edicto vocari non debuit. *de quo supra dictum, arg. hujus tit.* licet in legibus subjectis de eo nihil contineatur. Unde DD. concludunt, in nostro jure interdum rubrum esse latius nigro. vel, si vocatus fuerit in diem feriatum. vel, ex rusticitate contra hoc edictum peccaverit. *d. l. 2. §. 1.* quia in rustico, dolus, qui hîc requiritur, non præsumitur. vel, non interfit actoris reum non venisse. *l. 2. in fin. h. t.*

Lib. 2. tit. 6. in jus vocati ut eant, aut satis, vel cautum dent.

(2) Non statim cogebatur sequi, qui idonee satisdederat. *arg. rubr. h. t.*

209. Idonei fidejussores æstimantur tum ex facultatibus, tum ex facilitate conveniendi. *l. 2. pr. qui satisdare cog.* Si quis tales rejecerit, ipsis & reo principali tenetur injuriarum. *l. 5. §. 1. d. t.*

210. Pro necessariis & conjunctis personis ejus, qui in jus vocat, qualiscunque fidejussor est admittendus. qui eum accipere recusat, incidit in pœnam 50. aureorum. *l. 2. h. t.* sub his nonnullæ continentur, ad quas edictum de non vocando sine venia non pertinet. *d. l. 2. h. t.*

Huic cautioni, quo minus præstetur, vel vocationi, quo minus perficiatur, obstat violenta exemptio.

Lib. 2. tit. 7. ne quis eum, qui in jus vocabitur, vi eximat.

211. Ne quis in jus vocatus vi eximatur, introducitur hoc edicto actio in factum pœnalis ex delicto eximentis, quæ datur ei & ejus heredibus, si eorum intersit. *l. 5. §. ult. h. t.* contra eum, qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

qui vi, licet non dolo exemerit. *l. 3. §. ult. h. t.* ad pœnam ſolvendam, juxta id, quod actor in judicio petit, non autem quod vere actori debetur. *d. l. 5. §. 1. h. t. junct. l. un. §. ult. ſi quis jus dicenti non obtemperav.* datur intra annum. *l. 5. §. ult. h. t.* an juramentum in litem hîc locum habeat? diſputatur. *vide Bachov. ad Tr. Vol. 1. diſp. 24. th. 12. lit. G.*

212. Si plures exemerint, ſinguli tenentur: quia omnes deliquerunt, & ſic, licet pœna ab uno ſolvatur, reliqui non liberantur. ſicuti nec ab obligatione is, qui vi eſt exemptus. *l. 5. §. 3. h. t.* Si quis concurſum aut cœtum faciat, quo minus quis in judicium perduceretur, tenetur inſuper L. Jul. de vi privata. *l. 4. pr. ad L. Jul. de vi priv.*

Nihil refert, utrum quis ſit exemptus, an certo loco detineatur, ne veniat. *l. 4. pr. h. t.* ſive quis hoc faciat per ſe, ſive per alium. *d. l. 5. pr. h. t.*

213. Qui contra edictum eſt vocatus vi eximi poteſt: quia ſic injuſta vocatio vi repellitur. *l. 1. §. 2. h. t.* Sic ceſſat pœna, ſi quis vocatus ſit ad judicem pedaneum, vel notorie incompetentem: vel, ſi exemptus nihilominus venerit. *l. 2. 3. §. 1. 5. §. 2. h. t.* quia exemptio non habuit effectum. *d. l. 5. §. 2.*

214. Hæc cautio, *de qua dictum*, ut valeat interdum fit fidejuſſoribus, interdum juramento, interdum nuda promiſſione.

Lib. 2. tit. 8. qui ſatisdare cogantur vel jurato promittant, vel ſuæ promiſſioni committantur.

215. Cautio, in genere, eſt ſatisfactio, qua alium ſecurum reddimus. Eſt vel ſatisdatio, vel cautio pignoratia, vel ea, quæ fit per promiſſionem.

Promiſſio, qua cavetur, vel eſt juratoria, vel nuda. hæc nomine cautionis in legibus ſimpliciter poſitæ intelligitur. *l. 3. C. de V. S. l. 25. §. 1. l. 33. §. 3. C. de epiſc. & cleric.*

216. Satisdatio eſt cautio, quæ fit datis fidejuſſoribus. *l. 1. h. t. l. 7. de prætoriis ſtipulat.*

217. Exigitur plerumque à lege, aut prætore, vel etiam conventione, quando incertum eſt propter quod caveri debet: tunc enim fidejuſſores dandi ſunt, nec ſatis fit, ſi pignus offeratur. *dd. ll.* licet vocabulum ſatisdationis late ſumptum ſub ſe comprehendat cautionem, quæ fit pigno-

pignoribus. *l. 49. in fin. de solut.* imo, prætor satisdare nolentem cogit. *l. 7. §. fin. h. t.* unumquemque, qui non excipitur. *l. 14. d. t.*

218. Cautio pignoratitia est cautio, quæ fit datis pignoribus. ad cautionem judicio sisti regulariter requiruntur fidejussores. *arg. l. 1. h. t.*

219. Obligantur ad bimestre, si actor neligens sit. *l. 27. C. de fidej. Gothof. ibi.*

220. Viri illustres juratoriam cautionem præstant. *l. 17. C. de dignit.* etiam spectabiles. *l. 12. pr. C. de proxim. sacr. scrin.* sive fidejussores habere possint, sive non. pauperes interdum ex necessitate: si scil. sint integræ vitæ, non suspecti de fuga, ac jurent, se nec pignora habere, nec fidejussores reperire potuisse. *Auth. generaliter. C. de episc. & cleric. Nov. 112. c. 2. N. 134. c. 9. Struv. Ex. 5. th. diximus. 24.* ubi in fine tradit mores Saxonicos.

Nudæ promissioni committuntur, qui res immobiles in territorio possident, ubi litigant. hodie, in loco judicii. vide *l. 7. §. 1. junct. l. 15. §. 1. h. t.* sc. quantum probabiliter lis æstimatur. *arg. l. 8. §. 3. l. 10. pr. h. t.*

Idem obtinet in ipsorum procuratoribus, qui non sunt deterioris conditionis quam principales. Nec opus est, ut vel jurent, vel bona oppignorent. *arg. d. l. 15.*

121. Possessor hic non sumitur, ut in materia possessionis, verum pro eo, qui possidet, ut satis cautum sit: & non tam possessio, quam jus in re, propter quod aliquis securus est, inspicitur: quia talis non facile latet, aut discedit. *arg. d. l. 15.* licet forte lis ipsi sit mota, quæ adhuc pendet. *d. l. 15. §. 6.* aut ære alieno gravetur. *arg. d. l. 15. §. 6. Carpz. p. 1. c. 5. d. 4.*

Sunt directi & utiles domini. quibus æquiparantur isti, qui habent actiones ad res. *d. l. 15. §. 4. h. t. junct. l. 143. de V. S. l. 52. de acquir. rerum domin. l. 15. de R. J.* aut annuos reditus, aut res mobiles, quæ facile moveri non possunt: ut merces in tabernis. Idem dicunt de rebus pretiosis. *arg. l. 22. C. de administr. & peric. tutor. Carpz. p. 1. c. 5. def. 19.* Non vero isti, qui habent actiones in personam, aut usufructuarii. *d. l. 15. §. 1. 2. 4.*

Jure novissimo accensent possessoribus clericos, monachos. addunt alii pastores, & ministros ecclesiæ. *Nov. 123. c. 21. §. 2.*

Possidere debent ex causa perpetua, non momentanea. *arg. d. l. 15.* An, si lite pendente possessionem vendant, aut facultatibus labantur, cavere debeant? Disputatur, propter *l. 15. §. fin. h. t. vide Carpz. p. 1.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

const. 5. def. 11. quando tempore litis contestatæ non possident, licet postea possidere incipiant, fidejussores non liberantur. sicuti & cavere coguntur, si desinant possidere, de quo tamen, *ut modo dictum*, non conveniunt. vide *l.* 10. §. 1. *in fin. h. t. junct. auth. qui semel C. quomod. & quando judex l. sancimus C. de judic. junge supra. p.* 837. Is qui cavet aliquem sisti in judicio, eum sistere debet in eadem causa. *l.* 11. *si quis caution. in judicio sistendi gratia.*

Lib. 2. tit. 9. si ex noxali causa agatur quemadmodum caveatur.

122. Cum hodie nobis non sint tales servi, neque etiam noxæ deditio habeat locum, hujus tituli nullus est usus. Post præstitam cautionem quandoque reus, vel etiam actor impeditur ab alio, quo minus se sistat in judicio.

Lib. 2. tit. 10. de eo per quem factum erit, quo minus quis judicio sistat.

123. Hoc edicto prætor peculiarem actionem proponit, quæ est in factum ex delicto. *l.* 1. *pr. h. t.* datur illi, cujus interest, non impeditum fuisse in sistendo, tam actori quam reo. *l.* 1. §. 3. *l.* 3. *pr. h. t.* contra eum, qui dolo malo fecit, quo minus in judicio se sisteret, ad suum interesse. *dd. ll.*

Est rei persecutoria, licet respectu rei, qui impedivit, quia ad ipsum nihil pervenit, pœnalis dicatur. *d. l.* 1. §. 4. *h. t.* sc. si interim actor lapsu temporis actionem amiserit. *l.* 3. *pr. h. t.*

Datur intra annum contra eum, qui per se vel per alium dolo fecit. quo refertur, si venienti in judicium triste quid denunciaverit. *l.* 1. §. 2. *h. t.* & ejus heredes, quatenus ad eos pervenit. *l.* 1. § *ult. h. t.*

124. Hinc, si plures impediverint, unius solutione reliqui liberantur. *l.* 1. §. 4. *h. t.*

Si reus impeditus fuerit ab ipso actore, actor non habet actionem: quia ejus non interest, & reus conventus potest opponere exceptionem. sic, si actor dolo rei, & reus dolo actoris se non stiterit, dolus cum dolo compensatur. *l. ult.* §. 3. *h. t.* Si à tertio, hæc actio datur. *l.* 1. §. 3. *h. t.*

125. Differt à superiori, *ne quis eum qui in jus voc. vi eximat.* Illud edictum

edictum coercet vim, hoc dolum: in illo tantum agit is, qui in jus vocavit, in hoc tam actor quam reus. *l. fin. §. 2. h. t.* in illo agitur, si reus se non stiterit, in hoc, sive actor sive reus non venerit. in illo respicitur ad meram pœnam, in hoc ad id quod interest. *l. 5. §. 3. ne quis enim qui in jus voc. junct. l. 1. §. 4. h. t.*

126. Interdum sunt legitima impedimenta, propter quæ in judicio quis se sistere non potest, & propterea excusatur. *l. 2. §. 1. seq. l. 4. 6. si quis caut. in judicio sistendi causa.*

Lib. 2. tit. 11. si quis cautionibus in judicio sistendi causa factis non obtemperaverit.

127. Excusatio admittitur, licet generaliter quis convenerit, quod nulla exceptione uti velit, secus, si specialiter quibusdam causis expressis renunciaverit: tunc enim iis uti nequit. *l. 4. §. 4. h. t.*

128. Generalis renuntiatio non obstat: quia renunciationes, & remissiones juris sunt strictæ, sive, odiosæ, in quibus verbis non exexpressa, habentur pro omissis. *l. 99. pr. de V. O. Grot. 2. c. 16. §. 10.*

129. Legitima impedimenta sunt captivitas, morbus, peregrinatio, expeditio publica, exceptio loci non tuti, tempestates ventorum, fluminum, bellorum metus, pestilentiæ periculum. addunt etiam morbum fonticum conjugis, liberorum, funus ducendum. si magistratus prohibeat. *l. 2. §. 3. 4. 5. 6. ult. h. t.* sic cessat pœna, & exactio ejus, quod interest, si lis interim transactione fuerit sopita. *l. 2. pr. h. t.* reus post tempus venerit, & ex mora jus actoris non fuerit factum deterius. *l. 8. h. t.* vel ante illud sit mortuus. *l. 4. pr. qui satisd. cog.* An impeditus cogatur mittere procuratorem? communiter negant. *arg. l. 2. §. 3. 4. 5. 6. ult. h. t.* quid obtineat, si quis non sit impeditus, sed arduam causam habeat? vide *c. querelam. ibi: in gravibus. X. de procurat.*

130. Allegata probari debent: quia sunt facti, & aliâs omnis emansio dolosa præsumitur. *l. 13. C. de judic.* Si quis sponte vadimonium deserat, tenetur ipse. *l. ult. si quis in jus voc.* & ejus fidejussores. *l. 2. §. ult. qui satisdar. cogant.*

131. Si certum quid promissum, ad id quod promissum. *d. l. 2. §. ult. in fin. junct. l. ult. de prætor. stipulat.* id quod non putamus restrictum ad quantitatem in *l. un. C. de sentent. quæ fertur pro eo quod interest.* quia non pertinet ad interesse conventionale. *vide hic Cujac. 10. obs. 10.*

Si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Si incertum, tunc petitur id quod intereſt, ſecundum verum actoris intereſſe, non ſecundum quantitatem per calumniam petitam. *l.* 2. §. *ult. qui ſatisd. cog.*

132. Antequam totus dies fuerit prælapſus, vadimonium non dicitur eſſe defectum. *arg.l.* 1. *h.t.* Si reus poſt litem conteſtatam non veniat, dicitur, *eremodicium* contrahere. *l.* 13. §. 6. *C. de judic.* ſicut ante litem conteſtatam *vadimonium* deſerere.

133. In termino hujus non tantum computatur ultimus dies termini per *l.* 133. *de V. S.* verum etiam is, quo terminus eſt aſſignatus: vel, quo quis de aſſignatione certior factus eſt, modo currat de momento in momentum. quod fit in terminis a lege determinatis. e. g. in 10. diebus appellationi præfixis. *l.* 1. § 5. *quando appelland.*

Si non currat de momento in momentum, dies, quo terminus aſſignatur, *ſecundam quoſdam*, non computatur, ſed ſequentes tantum, id quod fieri ſolet, quando judex eum aſſignat.

Mindanus de proceſſu putat: illam diei partem non computari, quæ anteceſſit executionem aſſignationis, reliquam, quæ ſequitur, computari, ita ut in ſequente eadem hora terminus demum exeat.

Fibigius *ad proceſſum p.* 1. *c.* 2. *pag.* 70. hoc refutat: quia hîc non momentum temporis, ſed dies integra conſideratur. quæ opinio æquitati interdum convenientior videtur, propter favorem eorum, qui citantur. *Confer. Grot.* 3. *c.* 21. § 4.

134. Cæterum quis fuerit effectus hujus ſatisdationis judicio ſiſti jure veteri, & quomodo hodie caveatur? diximus in *tit. de ſatisdat.* quibus adde: ſi quis duos promiſerit ſiſti, unum ſiſtendo non liberatur. *l. ult. in jus vocat. ut eant.* licet, pœnæ partem tantum præſtet, oppoſita doli mali exceptione. *l.* 9. §. 1. *h. t.* porro à ſiſtendi neceſſitate excuſant feriæ, dilationes, & diverſa tempora.

Lib. 2. *tit.* 12. *de feriis & dilationibus, & diverſis temporibus. C.* 3. *tit.* 11. *de dilationibus. tit.* 12. *de feriis.*

135. Feria, in genere, notat quamcumque diem. *l.* 22. *C. de epiſcop. audient.* Hîc, feriæ ſunt dies actibus judicialibus vacui. *l.* 6. *h.t.* opponuntur juridicis. *l.* 7. *C. h. t.* Sunt vel divinæ, vel humanæ. Divinæ dicuntur, quæ deſtinatæ ſunt cultui dicino, ſive ſint ordiuariæ, ad quas referimus diem dominicum. *l.* 2. 7. 11. *C. h.t.* feſta ſolennia

paſchatis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

paſchatis, pentecoſtes, nativitatis chriſti. *l. 6. 7. C. h. t.* apud quosdam, etiam accenſentur feſta in memoriam Apoſtolorum. non tamen cumulus eorum quæ à ſummo pontifice inſtituuntur, niſi forte inter ejusdem religionis conſortes. Sive extraordinariæ, quibus Deus ob beneficium aliquod noviter exhibitum colitur. quo ſpectat celebratio natalis principis, anni jubilæi, ob res proſpere geſtas. *l. 7. C. h. t.* vocantur repentinæ. *l. 3. C. de dilat.*

136. In omnibus his, ſi actus judiciarius expediatur, eſt ipſo jure nullus. *l. 1. §. 1. l. 6. h. t.* in ordinariis, ſive die dominico, ne quidem princeps diſpenſare poteſt. *arg. l. 2. 7. C. h. t. l. 36. de recept. arbitr.* ceſſare debent omnium artium officia. *l. 3. C. h. t.* debitorum exactiones. *l. 7. in fin. C. eod.* mercatus. *c. 1. X. h. t.* omnes voluptates. *l. fin. C. d. t.*

Excipere ſolent DD. transactiones. *l. ult. C. h. t.* emancipationes, manumiſſiones. non autem quosvis actus voluntariæ jurisdictionis. *l. 2. l. 8. C. d t.* in caſu neceſſitatis poterunt tamen etiam in his expediri actus jurisdictionis contentioſæ. ut pignorationes, poſſeſſionis apprehenſiones, arreſtationes de fuga ſuſpectorum, læſorum aut occiſorum inſpectiones, militaris diſciplinæ obſervatio. ſic excipiuntur ea, quæ ad annonam ſpectant. *l. 1. §. 2. l. 2. l. 3. ff. 10. C. h. t. c. 3. X. h. t.*

Extra hunc caſum, ſi ſuſcipiantur, etiam in criminalibus, actus erit nullus. *l. 2. 6. C. h. t. Gail. lib. 1. obſ. 53.* An artis ſagittariæ, vel ſclopetorum exercitium ſit permiſſum? vide *Carpz. in jurispr. conſiſtorial. 2. def. 253.*

137. Feriæ humanæ ſunt, quæ conſtituuntur propter utilitatem, & occupationem hominum. propter agriculturam ſcil. dies meſſium, & vindemiarum. *l. 1. pr. h. t. l. 3. C. eod.* proſunt omnibus. etiam doctoribus, ſtudioſis, & aliis, licet in fructibus colligendis non ſint occupati. nec obſtat. *l. 1. pr. h. t. ibi: occupati.* diſtinguendum enim eſt inter cauſam impulſivam, & finalem: illa eſt occupatio plurimorum circa rem ruſticam, hæc, quies à litibus. quo accedit, quod non ſtatim ceſſet jus, ubi ceſſat cauſa impulſivia. *arg. pr. J. per quas perſ. agere poſſ.* quia ſufficit, quod in pluribus obtineat.

Ad has referimus etiam ferias nundinarum. *l. un. C. de nundin.* à litigantibus conſentiente judice iis renunciari poteſt. *l. 1. §. 1. l. 6. h. t. l. 36. de recept. qui arbitr.* ſive expreſſe, ſive tacite, ſi ſcilicet exceptio non opponatur. Imo, etiam invitis partibus tractari poſſunt cauſæ publicæ, & fiſcales. *l. 5. C. h. t.* criminales. *l. 12. de publ. jud.* appellari poteſt. *arg.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

l. 2. h. t. l. 1. C. eod. libellus offerri. *Clem. sæpe. de V. S.*

138. Instituere ferias potest is, qui habet majestatem in civitate: quia sic legem condit circa dierum observationem. *l. 4. C. h. t.*

Hinc Gregorius XIII. Imperatori & Imperio invito calendarium suum novum obtrudere non potuit.

Si semel sint institutæ, magistratus inferiores interdum eas ulterius determinare, vel etiam prolongare possunt. *l. 4. h. t. junct. l. 26. §. 7. ex quib. caus. major. l. 7. pr. de officio proconf.*

Si judex & litigantes sint diversarum religionum, publice tamen receptarum & approbatarum, judicis & partium feriæ observandæ sunt. *vide d. Ex. 5. th. institutio.* 36. Si actor & reus tales sint, & in rei foro calendarium Gregorianum, in actoris Julianum obtineat, observatur locus rei. *arg. l.* 3. *§. fin. de test.* imprimis, cum citatus non cogatur in persona comparere, sed fieri hoc possit per procuratorem. *Bachov. ad Tr. Vol.* 1. *disp.* 5. *th.* 9. *lit. F. vide Strauch. disp.* 24. *aph.* 11.

139. Dilatio est rei agendæ in judicio ad alium diem, vel terminum rejectio. *arg. l. 7. fin. h. t.* Est (1) vel peremptoria, vel dilatoria. Illa est, quæ, si sit elapsa, perimit disceptationem, nec adversarius ultra tergiversari potest. *arg. l. 70. de judic.* hæc est, quæ differt tantum disceptationem. congruit in effectu cum ista, quando dicunt: dilatio alia *prorogari*, alia *prorogari non potest.* (2) vel legalis, vel judicialis; quam judex concedit. hæc est hujus loci. vel conventionalis, quæ ex partium conventione datur.

Legalis est, quæ ipso jure conceditur. ut sunt induciæ 20. dierum post oblatum libellum. *auth. offeratur C. de litis contestat. junct. N.* 53. *c.* 3. In causis pecuniariis semel tribui debet, nisi justa causa subsit. *l.* 7. *h. t.* in capitalibus tres conceduntur reo, accusatori duæ. *l. ult. h. t.* in adulterio nulla. *l. 41. ad L. Jul. de adult.* nisi causa cognita. *d. l.* 41. & sic non obstat. *l. fin. h. t.* ratio est partim matrimonii favor, ne falsis contumeliis deformetur. *l. 30. C. ad L. Jul. de adult.* partim adulterorum odium, ut citius puniantur. vide *Bachov. ad Tr. Vol.* 1. *disp.* 5. *th. ult. Strauch. diss.* 24. *aphor* 10. Sic denegatur, quando causa agitur in consistorio principis, cum ad appellationem, sive consultationem rescripsit. *l. 5. C. de dilat.* in causis summariis non facile conceditur. *Cl. 2. de V. S.* de restitutionibus in integrum. vide *l. 6. pr. §. 1. C. de temp. in integr. restit.*

140. Si terminus à lege sit præscriptus judici ac partibus, ita ut præcise

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

cise actus intra eum debeat expediri, nec prolongari, nec coarctari potest. *auth. hodie* C. *de appellat.* si tantum ut regula, sive ita, ut regulariter & ordinarie observari debeat, istum, si hoc fiat citra partium damnum, ex justa causa vel prolongare vel coarctare permissum est. *l.* 1. *C. h. t. l.* 2. *de re judic.*

141. Pendente dilatione, nihil est innovandum. *l.* 3. C. *de dilat.* Dies feriati etiam numerantur. *l.* 7. *C. d. t.* In judiciis dies incipit mane, desinit vesperi. *Nov.* 82. aliâs inchoatur à media nocte, & sequentis noctis media parte finitur. *l.* 8. *h. t.* rationem, vide *apud Gothofr. in not.* Cæterum, quodque tempus excusationem præbet, quo minus quis teneatur, quando judicio sese non stitit, si justum non fuerit relictum. *arg. rubr. h. t.* tempus litibus finiendis jure civili præscriptum in civilibus est triennium, in criminalibus biennium. *l.* 13. §. 1. C. *de judic. l.* 3. *C. ut intra cert. temp. qu. crim. termin.* in causis fiscalibus sunt sex menses. *l. ult.* C. *de jur. fisc.* in muneribus civilibus tres. *l.* 54. C. *de decur.* consensu partium non potest prorogari. *l.* 13. §. 1. *in fin. C. de jud. junct. arg. l.* 27. *de R.* J.

Reo ita in jus vocato, & dum se sistit, actio est edenda.

Lib. 2. *tit.* 13. *De edendo. C.* 2. *tit.* 1. *de edendo.*

142. Actio jure novo editur per libellum, qui complectitur petitionem actoris, sive, jus & causam petendi. *auth. offeratur C. de litis contest.*

143. Forma libelli essentialis constat (1) causa sive, medio concludendi. (2) facti, quod narratur, vel rei, quæ petitur speciali significatione: nisi sit causa universalis, vel generalis, vel alternativa. (3) petitione, sive, conclusione. juxta versiculos:

Quis, quid, coram quo, quo jure petatur & a quo.
Recte compositus, quisque libellus habet.

Libellus, hîc, est scriptura, quæ continet actoris intentionem. In genere, est qualiscunque actoris petitio. Est vel simplex, qui continua serie constat. vel articulatus, qui certis propositionibus, & articulis distinctus, & formatus est. est dictinctio moribus introducta. conventionalis, vel reconventionalis. &c. An sit de substantia processus? de ordinario affirmant. per *N.* 53. *c.* 3. *auth. offeratur* C. *de lit. contest.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

c. 1. *X. de libell. obl.* Sic quærunt, an partes ei renunciare possint?

114. Nomen actionis non est exprinendum. nec civili. *arg. l.* 3. *C. h. t. arg. l.* 6. *d. R. C. l.* 34. *de cond. & demonstr. l.* 6. *in fin. de R. V. l. fin. C. de interd.* nec canon. jure. *arg. c.* 6. *X. de judic.* imo, modo sit concludens, libellus sustinetur, etiamsi actio inepta sit nominata. *arg.* §. 29. J. *de leg. arg. l.* 9. §. 2. *de hered. instit.* Alii jure civili illud exprimendum putant: per *arg. l.* 14. §. 2. *de except. rei jud. l.* 3. *C. de edendo. l.* 33. *de jud. l. fin.* C. *de interd.* prior opinio nobis placet: quia hæ leges non probant, quod posterior intendit. aliud enim est edere actionem, aliud nomen ejus exprimere. sic, non statim, qui actionem exprimit eam nominat. *arg. l.* 6. *de R. C.* an duæ possint cumulari? vide *supra. p.* 844.

145. Si sit error in libello, mutari potest. in substantialibus, circa rem petitam, causam petendi: in accidentalibus, quoad obscuritatem, incertitudinem, adjectitiam qualitatem actionis. *l.* 4. §. *fin. de noxal. act.* licet incertitudo, generalitas & alternatio interdum sit permissa vel ex necessitate, ut in §. 33. J. *de act. l.* 2. *C. de resc. vend. l.* 1. §. 1. *de æstimat. act.* §. *ult.* J. *de V. O.* vel ignorantia, per *l.* 77. §. 1. *de R. V. junct. l.* 1. §. *fin. si pars hered. pet.* in judiciis universalibus & generalibus. vide *l.* 38. *pro soc.* non tantum ante litis contestationem: verum & post eam, usque ad sententiam. §. 34. 35. J. *de act. d. l.* 4. §. *f. de noxal. act* modo refundantur expensæ, & detur spatium ad deliberandum. *arg. l.* 1. *h. t. junct. l.* 79. *de judic.* Unde istæ clausulæ: *Omni meliore modo potens jus & justitiam adminstrari, nobili judicis officio implorato.* Item, quando actor sibi reservat *potestatem extendendi, restringendi, & corrigendi libellum, superfluæ esse videntur.*

Moribus, ubi error intervenit circa substantialia, plane novo opus est judicio. *Carpz. p.* 1. *c.* 11. *d.* 9. *d. Ex.* 5. *th. quod si.* 41.

146. Actor edere tenetur reo instrumenta ante litem contestatam, quibus contra eum est usurus, ut instructior veniat: post eam etiam ea, quæ ad excipiendum prosunt. vel, quibus reus potest uti contra actorem. *l.* 1. 5. 8. *C. h. t.* etiam rationes publicæ sunt exhibendæ. *l.* 6. *C. eod.*

Reus in actoris commodum regulariter hoc facere non cogitur. *l.* 4. *ult. C. h. t.* nisi sit fiscus. *l.* 3. *h. t. l.* 2. §. 1. *de jur. fisc.* hic enim potest probationes sumere ab ipso reo. aliâs actor ipse debet instructus venire: licet pro replica ejus fundanda æquitas velit, ut reus instrumenta edat: quia actor in replicando se habet ut reus. *arg. l. fin.* C. *h. t. l.* 1. *de except.* vel, si sint instrumenta communia, ut hereditaria: aut sumptibus communi-

bus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

bus redempta à notario. *l.* 4. §. 1. *ff. l.* 7. *C. h. t. l.* 5. *famil. erciſc.* vel reus debeat, & non conſtet, quantum. *arg. l.* 91. §. 3. *de leg.* 3. quomodo ſint exhibenda? vide *c. contingit. X. de fide inſtr. junct. l.* 1. §. 2. *h. t.*

Præterea judex acta publica tam civilia quam criminalia inſpicienda concedit. *l.* 3. 4. *ff. l.* 2. *C. h. t.* imo, omnibus, quibus ſententia præjudicare poteſt, ut legatariis, cum de teſtamento agitur, actorum exemplar decerni debet.

147. Tandem prætor edicto jubet, ut exercitores argentariæ menſæ, quales erant conſtituti publica authoritate, ut pecunias fœnori darent, & aliis pecuniam fœnerare volentibus operam exhiberent, rationes edant iis, quorum intereſt. *l.* 4. 5. *h. t.* ſive cum ipſis fuerit controverſia, ſive cum aliis. *l.* 10. *h. t.* &, ſi hoc recuſent, in eos datur actio in factum, in id quod intereſt agentis, rationes ſibi editas fuiſſe. *d. l.* 10. §. 3. *l. ult. h. t.*

Huc referunt notarios, gabellatores, *quos vocant*, rationales, & denique omnes, qui ex officio publico libros rationum conficiunt. Non vero mercatores, nautas, caupones, ſtabularios & hoſpites.

149. Editio petitur interdum actione propria, quæ datur. e. g. pro ſocio, mandati. *l.* 9. *pr. h. t.* interdum actione in factum. *d. l.* 9. imploratione officii judicis, exceptione. *arg. l.* 5. 6. *C. h. t.*

149. Cum non raro accideret, ut lis per in jus vocationem cœpta, ſopiretur per pacta, & transactiones, hîc agendum erit de transactionibus, & receptis, qui arbitrium receperunt. de pactis diximus *in tit. de obligat.*

Lib. 2. *tit.* 15. *de transactionibus. C.* 2. *tit.* 4. *de transactionibus.*

150. Tranſigere, in genere, ſignificat finire, conficere. ſic, legitima tempora transacta dicuntur. *l.* 18. §. 4. *de dolo. junct. l.* 229. 230. *de V. S.*

151. Hîc ſignificat, litem dubiam finire. Transactio eſt rei dubiæ, aut litigioſæ, aliquo dato, vel retento, vel promiſſo conventa deciſio, *l.* 1. 2. *ff. l.* 17. 33. 38. *C. h. t. vide Strauch. diſſ.* 26. *th.* 5.

152. Initur quidem pacto, aut conttactu, non vero eſt pactum, vel contractus, nec innominatus, do ut facias, ſcil. ut a lite decedas, ut alii exiſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

existimant. quia in illo pœnitentiæ locus est, secus quam hîc. *l.* 39. *C. h.t.* sic non obstat. *l.* 38. *C.h.t.* ex qua dicunt esse conventionem, quæ habet causam, & propterea contractum innominatum. quo accedit, quod datio pertineat ad consummationem, non ad perfectionem. Unde etiam est, cur detur actio præscriptis verbis *l.6.C.h.t.* degenerat enim hoc in casu in contractum innominatum. neque, quod in *l.17.C.de fide instrumentor.* dicatur contractus: quia contractus ibi sumitur in significatione latiori, ut patet ex exemplis.

153. Est vel generalis. *l.29.C.h.t.* vel specialis. *l. 9. ff. l. 31. C. d.t.* publica vel privata. *arg. l. 5. de pact. Grot. 3. c. 20. §. 2. & seqq.*

Secundum alios distinguitur in simplicem, quæ in terminis nudi pacti subsistit. *l. 2. h.t.* & non simplicem, quæ conjuncta est cum stipulatione, vel cum traditione rei, aut retentione, factive præstatione: quæ incidit in contractum innominatum: vel cum jurejurando. vocari solet vestita. *Schilt. ex. 9. th. 2.* Alii simplicem proprie sic dictam non agnoscunt: quia semper requiritur, ut aliquid detur, vel retineatur, vel promittatur, ut a lite discedatur. alias enim erit pactum, quod gratis fit *l. 38. C. h.t.*

159. In genere omnes transigere possunt, qui non prohibentur vel natura, vel lege. de quibus *vide quæ diximus in tit. de pactis.*

In specie transigere non potest procurator, licet sit cæsaris. *l. 7. C. h.t. l. 13. h.t.* nisi (1) vel habeat speciale mandatum. *arg. l. 17. in fin. de jurejur. l. 58. 60. 63. de procurator.* (2) vel sit procurator cum libera. vide *præter dd. ll. l. 60. §. fin. mand.* (3) vel in rem suam. *dd. ll. junct. l. 19. C. de procurat.* idem dic de procuratore ad litem, nisi habeat mandatum speciale: quia ad agendum, non ad decidendum est datus. *l. 7. C. h.t.* Syndici possunt. *l. 12. C. h. t.* quia regulariter habent generale mandatum. item, prælati, antistites. *cap. 5. X. de reb. eccles. non alien.* tutores adhibito circa res immobiles decreto. *l. 54. §. f. 56. §. 4. de furt. l. 46. §. f. de administr. tutor. juncta. l. 22. C eod.* minor ipse, si non habeat curatorem. *arg. l. 101. de V. O.* eo tamen modo obligatur ut aliâs. *arg. l. 3. C. de integr. restit. min.*

Pater consensu filii, si consentire queat, de advenititiis ordinariis, citra decretum magistratus. *l. fin. §. 3. 4. C. de bon. quæ liber.* secus, si sit emancipatus. *l. 10. h.t.* nisi sit ejus tutor. sicut nec de peculio ejus castrensi, & quasi castrensi. *arg. l. 10. 19. §. 3. de castr. pec.* vel adventitio extraordinario, sive, pleno. *arg. N. 117. c. 1. §. 1.* filiusfamilias & ser-

vus possunt super peculio profectitio, si ejus habeant liberam administrationem. *l.* 28. §. 2. *de pact.* De vasallo vide 2. *F.* 26. §. *fin.* 2. *F.* 43.

Tandem interdum, secundum DD. partes cogi possunt ad transigendum: sc. quando litis temeritas apparet, aut scandalum ingens metuendum, aut pacis aut reipublicæ perturbatio. *arg. l.* 13. §. 3. *de usufr. arg. l* 21. *de reb. cred. Gail. lib.* 2. *de pace publ. c.* 18. *junge Grot.* 2. *c.* 23. §. 8. *n.* 4. *Bœcler. Quies in turb. p.* 194. *& seqq.*

155. Objectum sunt res ob litem, vel præsentem, vel instantem vel alias dubiæ. *l.* 1. *h. t. l.* 2. *f. C. eod.* Hinc removentur sua natura (1) res certæ. adeo ut, si de tali re fiat transactio, sit ipso jure nulla: quia destituitur objecto, forma, fine. *Brun. ad l.* 1. *h. t.* ubi præjudicium refert. neque vim pacti habeat: quia egreditur fines pacti. aliud est quando fratres, & sorores de hereditate dividunda paciscuntur: hæc enim pacta sunt transactiones, propter lites, quæ metuuntur. *l.* 35. *de pact.*

Sic res judicata, quia pro veritate habetur: aut jurejurando decisa, transactionem non admittit, nisi adhuc subsit dubium. *l.* 7. *pr. l.* 11. *ff. d. l.* 31. *C. h. t.* quo refertur (1) si sit appellatum. *d. l.* 7. (2) negetur res judicata, aut nesciatur vel dubium sit, an sententia sit pronuntiata. *d. l.* 11. *h. t. l.* 23. §. 1. *de condict. in deb.* (3) petita restitutio in integrum (4) sententia sit nulla. aut etiam, si fatalia nondum sint præterlapsa. *d. l.* 7. *pr. ff. l.* 32. *C. h. t. d. l.* 23. §. 1.

156. De controversiis ex testamento, aut codicillis ortis, transgere non licet, nisi inspectis & cognitis verbis eorum: quia ante inspectionem non possumus scire an res dubia sit, nec ne? *l.* 6. *h. t. l.* 1. §. 1. *quemadm. testam. aper.* nec obst. *l.* 78. §. *fin. ad SC. Trebell.* loquitur enim de aliis instrumentis, non vero de testamento, aut codicillis. & sic præsupponendum, omnia legitime fuisse peracta, & testamentum in quo fideicommissum erat relictum, inspectum, controversias autem exortas de viribus testamenti, vel aliis. Inspectioni non potest renunciari à partibus: aliâs enim juris prohibitivi nulla esset vis, & jus publicum privatis pactionibus posset mutari. *arg. d. l.* 6. *junct. l.* 7. §. 14. *de pact. l.* 1. §. 2. *ne fidejuss. vel mandator. dot. dentur. l.* 27. *de R. J.* quare, si de fideicommisso dubio transigatur, & codicilli postea reperiantur, ex quibus de eo constet, transactio rescinditur. *l.* 3. §. 1. *h. t.* reipublicæ enim interest, ut supremæ hominum voluntates habeant exitum. *l.* 5. *testam. quemadm. aper.*

Si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Si renuntiatio ſit jurata, jure can. erit ſervanda, per *c. cum contingat. X. de jurejurando c. quamvis. de pactis in Sexto.* Idem obtinet, ſi codicilli vel teſtamentum ſit nuncupativum, & in ſcripturam redactum: quia ratio legis eſt generalis; nec de voluntate teſtatoris aliâs conſtare poteſt. vide hîc omnino *Schilt. Ex. 9. th. 6. 7.* ubi legem 6. examinat, atque inquirit (1) utrum ſit intelligenda de transactione judiciali, an extrajudiciali? an vero de utraque? (2) hanc ultimam opinionem probat.

Si teſtamentum nuncupativum non ſit in ſcripturam redactum, de controuerſiis non poteſt tranſigi, niſi de iis ex teſtium examine conſtet. pactio gratuita citra inſpectionem admittitur. *arg. d. l. 6.*

157. De alimentis in ultima voluntate relictis, tranſigere non licet, niſi prætore authore, propter favorem ultimæ voluntatis, & rei ipſius: quia teſtator præſumitur ea voluiſſe particulatim præſtari, ne alimentarius forte modica præſenti pecunia contentus, poſtea eſurire cogatur. *l. 8. pr. h. t.* exceptiones vide *d. l. 8. §. 6. pen. ult.* ſic valet, ſi juramentum interceſſerit jure canonico. *arg. c. quamv. de pact. in Stò Grot. 2. c. 13. §. 14.* Idem dic, ſi pactio ſit gratuita. *arg. d. l. 8.*

Aliud obtinet in præteritis: quia non amplius ſe habent ut alimenta: cum enim vita aliùnde ſit ſuſtentata, ceſſat favor ante dictus. idem obtinet, ſi debeantur ex contractu. *l. 8. §. 2. h. t.* quid hîc veniat nomine alimentorum? vide *d. l. 8. §. 12. h. t. ſupra. p. 367. §. 55.*

158. De cauſis matrimonialibus transactio, quæ facit ad diſſolvendum matrimonium non eſt permiſſa. *c. fin. X. h. t.* niſi fiat apud reformatos propter adulterium, & malitioſam deſertionem. aut, de eo adhuc contrahendo agatur: tunc enim, etiamſi ad diſſolutionem tendat, interdum conceditur. *d. Ex. 6. th. porro. 59. ſupra. p.* 109.

159. De delictis futuris omnino eſt prohibita, tanquam de re illicita & impoſſibili. *l. 27. §. 4. de pact.* de præteritis tranſigere licet. (1) in privatis, ſi civiliter agatur, ad hoc, ut reus actione liberetur, non vero, ut non fiat infamis, ſi delictum aliâs infamet. *l. 17. §. 1. de pact. l. 56. §. 4. de furt.* qui enim præſtito aliquo poſt in jus vocationem tranſigit, videtur confiteri, habetur pro judicato, & ex ipſa lege notatur infamia, licet lis nondum fuerit conteſtata. *l. 4. §. ult. l. 5. 6. §. 3. de his qui notant. infam. §. 2. in fin. J. de pœna temere litig.* ſecus eſt, ſi quis gratis paciſcatur. aut, etiamſi pretium dederit, prætore authore. *d. l. 6. §. 3. 4.* (2) in delictis publicis duæ ſunt regulæ. *l. 18. C. h. t.*

160. Prima eſt, de capitalibus, id eſt, quæ ſanguinis pœnam ingerunt,

runt, & ante & post institutam accusationem & pacisci & transigere licet, ita, ut quis non videatur confiteri ob dubium litis eventum & miserationis rationem: præsumitur enim reus potius periculo mortis territus, quam conscientia sceleris pecuniam dedisse. *arg. l. 1. de bon. eor. qui ante sentent.* nec actor hîc incidit in pœnam SCti Turpilliani, licet cœptam accusationem deseruerit, abolitione non impetrata. nec in crimen concussionis, quamvis ante eam desistat, *l. 1. §. 3. de calumniator.*

Excipitur adulterium. *d. l.* 18. quo tempore factum fuerit capitale? Doctores non conveniunt. vide *l. 30. C. ad L. Jul. de adult. & ibi DD. Struv. Ex. 49. th. stipulari.* 32.

Ratio exceptionis est: quia talis transactio præ se fert speciem lenocinii. *l. un. §. 2. in fin. C. de raptu virgin. junct. arg. l. 74. sol. matr.* gratuita pactio ut in aliis, ita & hîc est permissa. *l. 29. §. 2 ad L. Jul. de adult.* hodie etiam transactio. *Carpz. p. 2. quæst. 71. n. 31.* de stupro, raptu, Sodomia, vide *Wisenb. p. 1. disp. 10. th. 16. 17. junge l. 5. de quæst. N. 12. c. 1 d. l. un. C. de rapt. l. 31. C. ad L. Jul. de adult.*

An excipiatur crimen læsæ majestatis? *Brun. ad hanc l.* 18. affirm. Alii negant, quia ratio legis etiam in eo obtinet. Quo accedit, quod aliud sit quærere, utrum conducat transigentibus, an vero permissum sit? forte suadendum non est: quia, hujus criminis conscii æque puniuntur, ac illi, qui commiserunt. *l. 5. C. ad L. Jul. majestat.*

Sic non excipitur crimen falsi à criminibus non capitalibus. Nec obstat particula *citra* in *d. l.* 18. quia sumitur pro *sine*, ut in *l. 1. §. 7. ad SCtum Turpill.* Transctione de crimine publico nullum adfertur præjudicium alii acceusatori, qui non transegit, vel magistratui. *l. 5. §. ult. ad L. Jul. de Jul. de vi publ.* unde etiam non est contra jus naturæ: quia crimina non manent impunita, cum tantum transigatur super potestate accusandi, non autem vindicta, quæ magistratui incumbit, integra ei relinquitur & transactione crimen non aboletur. *arg. l. 2. C. de abolit. junge Grot. 2. c. 20. §. 3. & ibi DD.*

261. Secunda regula est: de criminibus quæ sanguinis pœnam non ingerunt transigere vel pacisci non licet. Huc refertur, si infligatur pœna fustigationis, mutilationis nembri, perpetuus carcer, jactura honoris: quia, licet proxime ad vitam accedant, tamen non sunt capitales. *l. 2. de publ. judic.*

In his, si reus transigat post institutam accusationem, habetur pro vi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

victo. *l. ult. de prævaricat.* si accusator faciat, incidit in pœnam Sc̃ti Turpilliani. etiam gratuita pactio à parte ipsius est invalida, & eam remittens incidit in eandem pœnam. *l. 1. §. 7. l. 6. pr. §. 1. 2. ad SCtum Turpill.* reus autem neque ante neque post accusationem habetur pro convicto. *arg. l. 4. de jur. fisci.* Alii putant, ipsum haberi pro confesso, si ante litem contestatam transigat, & fieri infamem. *l. 6. §. 3. de his qui not. infam.* Brun. *ad l. 5. eod. tit.* contrariam opinionem æquiorem existimat: quia aliás meticulosus forte & lites defugiens impingere posset. Hinc, ne quis videatur confiteri, doctores quatuor modos id evitandi tradunt (1) ut paciscatur. *d. l. 6. §. 3.* (2) jussu judicis hoc faciat (3) expresse dicat, pro redimenda vexa. (4) ambo sibi remittant injurias & faciant pacem: quia sic is, qui deliquisse dicitur nihil confitetur. *Gail. lib. 2. obs. 102.* Hîc etiam authoritas amicorum intercedere, præsertim inter viros nobiles, & lis commode, caute & honeste componi poterit. hujus rei formulam exhibet Schilt. *Ex. 9. th. 31.*

Hodie, de his criminibus transactio est licita. *Struv. d. Ex. 6. th. secunda. 62.*

262. Effectus ejus est, quod rebus dubiis & incertis finem imponat. licet instrumentum de ea nondum fuerit compositum: nisi convenerit, ut in scripturam redigatur. *arg. l. 5. C. h. t. junct. l. 17. C. de fide instrument.* juramento & rei judicatæ comparetur. sive sit judicialis, sive extrajudicialis. *l. 2. 31. de jurejur. l. 20. C. h. t.* nec imperiali rescripto rescindi possit. *l. 16. C. h. t.* quia idem obtinet in sententia. *l. fin. C. sentent. rescindi non posse* nec alteri jus quæsitum auferri. *l. 3. 7. C. de prec. Imperat. offerend.* ne quidem sub prætextu specierum aut instrumentorum postea repertorum. *l. 29. C. h. t.* nisi sit causa publica vel pupillaris. *l. 1. C. si advers. transact. l. 35. de re jud.* imo, transigens, licet non fuerit obligatus, non auditur, allegans, nullam fuisse causam transigendi. *l. 23. C. h. t.* neque, si spe hæreditatis futuræ consequendæ fuerit factum, eam retractabit ea deficiente. *d. l. 23. C. eod.* neque, si quis generaliter de omnibus transegerit, auditur, si dicat, res quasdam esse repertas, de quibus lis non fuerit: modo appareat ex mente & verbis transigentium, eos, si de iis cogitassent, voluisse transigere. *l. 29. C. h. t.* & res quædam dolo non fuerint occultatæ. *l. 19. C. h. t.* vel error non intervenerit. *l. 29. C. d. t.*

Si sit de certa lite, ad aliam non est extendenda. *l. 5. ff. l. 31. C. h. t.* quia est stricti juris. exemplum vide in *l. 8. §. 12. h. t.* nisi clausula generalis sit subjecta, ita ut appareat, contrahentes id egisse, ne quid indeci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

indecisum relinqueretur. vide *Ant. Fabr. C. h. t. def.* 6. sic, non nocet aliis, qui non transegerunt. *l.* 3. *pr. h. t.* non obstat. *l.* 14. *eod.* quia est diversus casus.

163. Tollit vel ipso jure actionem, vel ope exceptionis, vel, ratione initæ transactionis datur actio, vel condictio liberationis, vel remissionis. *arg. l.* 10. 16. *C. d. t.* Ipso jure tollit, quando transactum est per stipulationem Aquilianam, & acceptilationem, quæ subsequi debet. *l.* 4. 15. 32. *C. h. t.*

Exceptione, quando nudo pacto. *l.* 17. 19. 28. 36. *C. d. t.* quia pactum non tollit obligationem. *vide supra. p.* 435. §. 15. sic, actor interdum oblique per replicationem consequitur, quod directo per actionem consequi non poterat. Hodie ex pacto etiam competit actio.

164. Actio datur propter transactionem (1) si stipulatio intervenerit, nec stetur transacto: tunc enim ex stipulatu agi potest. *l.* 33. *C. h. t.* &, si pœna fuerit adjecta actor eligit, an velit eam petere, & datum condicere, an vero transactioni insistere. *l.* 37. 40. *C. d. t.* quia nunquam faciendo contra obligationem obligationi se quis eximit. *Grot.* 3. *c.* 20. §. 38.

An simul possit petere pœnam & insistere transactioni? regulariter neg. per *d. l.* 40. *C. h. t.* ubi alternativa habetur. *junge l.* 10. §. 1. *de pact.* nisi expresse ita convenerit. *l.* 17. *C. eod.* vel jurato transactum fuerit: tunc enim non solum is, qui non stat notatur infamia, verum actione privatur, restituta pœna, quæ pactis probatur inserta, verum proprietate careat, & emolumento, quod ex pactione vel transactione illa fuerat consecutus, itaque omnia eorum mox commodo deputabuntur, quæ intemerata pacti jura servaverint. *l.* 41. *C. d. t.* (2) si transactum sit contractu innominato, ex quo datur actio præscriptis verbis, vel etiam condicitur datum, vel remissum. *l.* 6. 33. *C. h. t. l.* 4. 10. *de condict. causa data causa non secuta.*

165. Retractatur transactio (1) mutuo consensu. *l.* 14. *C. h. t.* (2) ex falsis instrumentis inita. *arg. l. penult. C. d. t.* (3) ob errorem calculi: nisi & super hoc fuerit transactum. *l. un. C. de errore calculi* (4) inani litis terrore per calumniam expressa. *l.* 65. §. 1. *de condict. indeb. l.* 8. §. 20. *h. t.* (5) dolo elicita. *l.* 4. 19. *C. h. t.* si dolus plene non probetur, juramento purgatorio locus est. *Brunnem. ad l.* 65. §. 1. *de condict. indeb.* sic, si mercator dolo res amoveat, postea cum creditoribus transigat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

gat, ut aliquid remittatur, remiſſio non valet. *Berlich. p. 2. deciſ. 263.* niſi etiam de dolo fuerit transactum. *d. l. 4. Hahn. hoc tit. n. 7.* ubi vide præjudicium. non vero propter læſionem ultra dimidium. (1) quia eſt de re dubia, in qua læſio non poteſt probari. (2) transigentes videntur conſenſiſſe in eam (3) nec principis reſcripto reſcinditur, & comparatur rei judicatæ. *l. 16. 20. C. h. t.* (4) propter *l. 78. §. fin. ad SC. Trebellian.*

Lib. 4. tit. 8. De receptis, qui arbitrium receperunt, ut ſententiam dicant. C. 2. tit. 56. de receptis arbitris.

166. Sæpe evenit ut malimus: imo conſultius ſit ob dubium litis eventum, ut potius rem arbitrorum, quam pleno judicio committamus.

167. Arbiter, in genere, eſt perſona, ab alio, ut arbitrium ſuum interponat, electa. *l. 76. 77. 78. 79. pro ſoc.* Eſt vel arbitrator, vel arbiter compromiſſarius. *d. l. 76.*

Arbitrator eſt perſona, vel ad certos actus, vel ad litem amicabiliter componendam conſtituta. *vide dd. ll. junct. l. ult. C. de contrah. emt. l. 16. l. ult. C. de judic.*

168. Conſtituitur vel à lege, ſive ſtatuto, ut interdum lites certarum perſonarum, vel certarum rerum componat, e. g. parentum, liberorum, aut aliarum nulla cognatione junctarum. vocatur arbiter ſtatutarius. in Imperio Romano-Germanico huc referuntur auſtregæ. *Ord. Camer. p. 2. tit. 1. & ſeqq.* Vel ad judice e. g. ad probandos fidejuſſores. *l. 9. 10. qui ſatisd. cog.* an juſte ſint recuſati? *dd. ll.* dicitur arbiter juris. Vel à partibus. e. g. ad pretium determinandum. *l. ult. C. de contrah. emt.* ad litem amice componendam. eſt arbitrator, in ſpecie dictus. germanice *Schiedsmann.* ab ejus arbitrio admittitur reductio ad arbitrium boni viri per ordinariam actionem, vel exceptionem. *d. l. 77. pro ſoc. Struv. Ex. 8. th. conſtituitur. 96.*

169. Arbiter compromiſſarius eſt judex, qui libero partium conſenſu litis decidendæ gratia electus officium hoc ſuſcepit. *l. 1. l. 3. l. 13. §. pen. l. 32. §. 15. h. t.*

170. Conſtituitur partium compromiſſo; quod eſt utriusque litigatoris promiſſio, qua ſibi invicem cavent, quod ejus ſententiæ ſtare velint. *l. 5. C. h. t.* Eſt vel generale, vel ſpeciale. *l. 13. §. 1. l. 21. pr. §. 6. l. 43. h. t.* vel pœnale, vel ſine pœna. *l. 11. §. 2. l. 27. §. fin. ff.*

l. 5.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

l. 5. pr. C. *h. t.* stipulatione, vel pacto. *d. l. 11. §. 2. 3. l. 27. §. fin. h. t.* vel jurejurando factum. *l. 4. §. 2.* C. *h. t.* quem modum prohibuit Justinianus in *N.* 82. *c. 11.* §. 1. jure canonico valet. *c. 2. X. h. t.*

171. Constituunt regulariter omnes, qui pacisci, & transigere possunt; domini, quibus libera rerum suarum competit administratio. eorum procuratores, speciale, vel generale mandatum cum libera habentes, vel in rem suam: aut, si tales non sint, & sine ratihabitione domini compromittant, obligantur vel ad pœnam in compromisso expressam, vel ad interesse. *c. 9. X. h. t. junge supra. p.* 443. §. 35. *p.* 620. §. 14. etiam tutores, curatores pupillorum, minorum, prodigorum, furiosorum, præcedente interdum magistratus decreto. *arg. l. 35. pr. de jurej. l. 46. §. fin. de administr. & peric. tut. junct. l. 1. de reb. eor.* de universitatibus, syndicis, patre ratione peculii, vasallo. vide supra *in tit. de transact.* Qui nullum judicem communem agnoscunt sæpius compromittere solent, ut vel vitent, ne controversiæ in bellum erumpant, vel, ut in pacem redeant. *Grot. 2. c. 23. §. 8. lib. 3. c. 20. §. 46. & seqq.* an belli duces hoc facere possint? vide *Grot. d. l. 3. c. 22. §. 7.* Si ex duobus compromittentibus unus sit inhabilis, totum compromissum est nullum. *l. 32. §. 8. junct. arg. l. 21. §. 11. in fin. h. t.* secus, si sint tres vel plures, & res, super qua compromissum, sit dividua. *arg. dd. ll.* Carpz. *p. 1. c. 1. d. 16.* unus ex sociis in re communi, ita ut solus teneatur ad interesse, si alter sententiæ non steterit. *l. 34. h. t.* non obstat. *l. 27. de pact.*

172. Personas, in quas compromittitur, habiles esse oportet ratione status, ætatis, sexus. ob statum prohibentur servi. *l. 7. §. 1. l. 9. pr. h. t.* adeo ut, si inter plures unus talis sit, totum compromissum non valeat. *d. l. 7. §. 1. h. t.* Ob ætatem, minor 20. annis. *l. 41. h. t.* nec ætas justa superveniens, antequam sententiam dicat, sufficit. *arg. l. 9. pr. h. t.* in majoribus non refert, an sint clerici vel laici. *l. 32. §. 4. h. t.* modo hi non eligantur in causa spirituali. *c. 8. X. h. t.* vel, uterque in causa propria. *l. 51. h. t.* ingenui vel liberti, integræ vel læsæ famæ. *d. l. 7. pr. h. t. & ibi Brunn.* patresfamilias an filiifamilias. *l. 5. h. t.* etiam in re patris. *l. 6. h. t.* judex non potest eligi in re, in qua judex datus est. *l. 9. §. 2. h. t.* quia non permittitur, ut à formula præscripta recedat. secus quam magistratus: modo non constituatur ex sua sententia. *l. 4. de tut. dat.* quemadmodum enim potest esse tutor. *l. 19. §. 1. de tut. & curat. dat.* sed non ex suo decreto, vel sententia, ita nec arbiter. An sit differentia inter jus civile & canonicum? *vide c. 5. 6. 10. X. h. t. Gl. ad d. l. 9. h. t.* moribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ribus etiam fit coram ordinario judice. *Schilt. Ex. 12. th. 3.* licet compromissum juris Romani adhuc hodie constitui possit, & abrogatum non sit, secus ac alii volunt. vide *Schilter. d. ex. 12. th. 3. pr.* Ob sexum, mulier. *l. fin. C. h. t.* jure canonico admittitur, si jurisdictionem habeat. *c. 4. X. h. t.*

173. Compromitti potest in unum, & plures, in totum collegium. *l. 32. §. 13. h. t.* pari vel impari numero. etiam in duos. *l. 17. §. 5. h. t.* licet consultius sit, ut sint impares, ad evitandas difficultates, si forte duo dissentirent, vel vota paria essent. Omnes debent esse idonei, & præsentes, *si copulative* constituantur; aut, si unus sit inidoneus, vel absens, arbitrium non valet. *d. l. 7. §. 1. l. 17. §. 2. l. 18. h. t.* etiamsi per contumaciam hoc fiat. ejus pars præsentibus hîc non accrescit, sicut in collegiis. *l. 3. quod cujusque universit. nom. Grot. 2. c. 5. §. 20. supra p. 632. §. 45. in fin.* vel, si præsens sit & taceat. *arg. d. l. 7. §. 1. l. 17. § 2. l. 18. h. t. l. 36. de re jud.* de jure canonico vide *c. 2. h. t. in 6to.* majora inter dissentientes, sicut aliâs, ita & hic valent, & habent jus omnium. *d. l. 17. §. fin. l. 18. 27. §. 3. h. t. Grot. 2. c. 5. §. 17.* si omnes dissentiant, aut vota sint paria, nihil actum censetur. *l. 27. §. 3. h. t.* nisi quædam inter se possint conjungi, vel unum in alio contineatur. *arg. l. 1. §. 4. de V. O. d. l. 27. §. 3. Grot. d. 2. c 5. §. 19. vide hîc omnino c. 1. de arg. arbitr. in 6to. Si alternative*, ejus sententia valet, qui prius pronunciavit. *arg. l. 8. 17. § 4. h. t.* unius inidoneitas, vel absentia non obstat compromisso, & sententiæ reliquorum. *l. 32. §. 13. h. t.*

174. Præter partium consensum oportet ut arbiter consentiat: quia nemo invitus arbitrium recipere tenetur, licet, eo semel suscepto, ad id perficiendum cogi possit. *arg. rubr. h. t. l. 3. §. 1. eod.* non sufficit, si sciat se esse electum, vel dicat, se periculum facturum, an suo consilio litem finire possit. *l. 13. §. 2. h. t.* verum recipere in se illud debet, libere, *ut dictum*, secus ac statutarii. *arg. d. l. 3. §. 1. h. t.* alium substituere non potest, invitis partibus: quia ejus diligentia, fides, prudentia in eligendo respicitur. *l. 32. §. 16. l. 45. h. t.*

275. Compromitti regulariter potest super quavis causa, non excepta. *arg. l. 1. l. 19. §. 1. h. t.* etiam in judicium deducta. *arg. dd. ll. junct. arg. l. 8. de publ. in rem act.*

Excipiuntur (1) causæ criminales. *l. 32. §. 6. h. t.* (2) famosæ. *d. l. 32. §. 6. h. t. junge l. 13. §. 5. l. 1. de his qui not. infam.* (3) actiones populares. *d. l. 32. §. 7. in fin.* (4) causæ status, de liberate & ingenuitete *d. l. 32. § 7.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

32. §. 7. (5) pupillares ac tutelares. *arg. l. 3. pr. h. t.* (6) matrimoniales. *c. pen. X. de in integr. restit.* jure canonico de spiritualibus non compromittitur in laicum, *ut supra dictum. c.* 8. *X. h. t.* (7) restitutionis in integrum. *l. fin.* C. *ubi & apud quem cogn. in integr.* (8) omnes, de quibus non potest transigi. *c.* 11. *X. h. t.* & quæ non sunt privati arbitrii. *c.* 5. *X. d. t.*

279. Pleno compromisso constituto, officium ejus est, causam cognoscere instar judicis. *l.* 13. §. 2. 3. 14. *l.* 17. §. 3. *l.* 19. *h. t.* admittuntur advocati, procuratores. *l.* 31. 32. §. 18. *h. t. l.* 14. *C. de judic.* partes citantur. etiam ex alieno territorio. *arg. l.* 21. §. 10. *h. t.* offertur libellus, opponuntur exceptiones dilatoriæ. *Carpz. p.* 1. *c.* 3. *d.* 19. præstatur juramentum calumniæ. *l.* 2. §. 4. *C. de jurej. propt. calumn.* fit quasi litis contestatio testimonia & aliæ probationes exiguntur. *l.* 39. *pr. h. t. l. fin. C. de test.* diligenter omnia examinantur. *l.* 3. §. 1. *h. t. c.* 10. *X. h. t.* tandem partibus præsentibus certa sententia profertur, & controversiæ finis imponitur. *l.* 27. §. 4. 5. *l.* 47. *h. t.* an intra triennium? *vide l.* 13. C. *de judic.* debet esse juri conformis. *l.* 19. *pr.* 21. §. 3. 32. §. 15. *h. t. junct. arg. pr.* J. *de jud. offic.* & modo, qui præscriptus est in compromisso. *d. l.* 32. §. 15. *& fin. h. t.* aliâs est ipso jure nulla. *arg. l.* 19. *de appellat.* arbiter male judicando litem suam facit. *l. pen.* C. *de pact. junct.* §. 1. J. *de obligat. quæ ex quasi del. pr.* J. *de offic. jud.* semel latam mutare non potest, nisi ob formam non servatam. *dd. ll. arg. l.* 55. *de re jud.* id agi non potest, ut certa, & non alia feratur sententia. *l.* 19. *h. t.* Sic non potest constitui, ut, si duo forte arbitri non convenirent, ipsi tertium superarbitrum eligant, licet partes tali in casu ipsum determinare possint. *l.* 17. §. 5. *h. t.* nec, ut pœna compromisso inserta fisco præstetur. *l.* 42. *h. t.* De jure naturæ vide *Grot.* 3. *c.* 20. §. 42. *& seq.*

277. Ad hoc faciendum cogi potest: nisi subsit justa excusandi causa. *l.* 3. §. 1. *l.* 13. §. 3. *l.* 15. 32. §. 1. *h. t.* e. g. si à partibus sit diffamatus, ætas, occupatio, vel alia necessitas impediat. *d. l.* 15. *d. t.* fit per implorationem officii judicis. *d. l.* 32. §. 12. qui ipsum compellit, mulctæ dictione, pignorum captione, personæ retentione, quibus omnibus ad factum præstandum, quis cogi potest. *d. l.* 32. §. 12. *h. t.* nisi sit magistratus in majori dignitate constitutus. *l.* 4. *h. t.*

278. Laudum actionem per se non producit: quia arbiter non habet jurisdictionem. *l. fin. C. ubi & apud. quem restit.* nec eam à privatis accipere potest. *l.* 3. C. *de jurisd.* sed propter partium conventionem, quare, sive æquam sive iniquam sententiam dixerit, ei stare coguntur.

l. 27.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

l. 27. §. 2. *h. t. l.* 76. *pro soc.* rationem vide *l.* 5. C. *de O. & A.* appellatio non admittitur. *l.* 1. C. *h. t.* an reductio ad arbitrium boni viri? rectius negatur: propter *d. l.* 76. *pro soc.* quo accedit, quod per compromissum fiat quasi transactio, quæ rescindi non potest. quodque hæc reductio pertineat ab arbitratores. *d. l.* 76. quamvis autem, *ut dictum*, appellatio non admittatur, per quam sententiæ inquitas corrigitur. *l.* 1. *de appellat.* tamen parti læsæ datur exceptio doli, si probare possit, sordibus, gratia, vel inimicitia arbitrum ductum, ut iniquam sententiam diceret. *l.* 32. §. 14. *h. t.* potest opponi post lapsum 10 dierum. nulla temporis præscriptione excluditur. *l.* 5. §. *fin. de dol. mal. & metus except.* vocatur abusive appellatio. *d. l.* 32. §. 14, *in fin.*

279. Ut partes stent sententiæ, coguntur oblique, & indirecte, quando compromissum est stipulatione, aut pœnali, quæ statim committitur, ubi laudo non statur. *l.* 2. 21. §. 4. *ff. l.* 1. 2. *C. h. t.* hoc in casu, pœna soluta, de novo causa coram judice ordinario agi potest. *auth. decerint C. h. t. N.* 82. *c.* 11. nisi aliter convenerit. *Gail.* 1. *obs.* 150. *n.* 13. aut simplici, ex qua datur actio in id quod interest paritum esse sententiæ. *l.* 27. §. *ult. h. t.* Directe, quando sententiæ latæ, aut subscribunt, aut intra 10 dies non contradicunt. *l.* 4. §. 6. *l.* 5. *C. h. t.* vocatur laudum homologatum. *d. l.* 4. §. 6. datur inde actio in factum, & exceptio pacti ex nova Justiniani constitutione. sententia instar judicati mandatur executioni. *l.* 5. *C. h. t.* An locum habeat, quando stipulatio vel pœnalis, vel simplex intercessit? rectius affirmatur: quia etiam statur nudo interveniente pacto. *Brunnem. ad l.* 5. *Gail.* 1. *obs.* 150.

280. Solvitur compromissum (1) morte compromittentium. sc. partium vel arbitri. etiam unius, si plures fuerint dati, & sententia nondum publicata. *l.* 27. §. 1. *arg. l.* 49. §. 2. *h. t.* nisi alternative sint electi, aut heredum expresse mentio facta: tunc enim superstes, vel heredes pronunciant. *d. l.* 49. §. 2. *h. t.* naturali, & civili. *arg.* §. 1. J. *quib. mod. jus patr. potest. solv.* quo refertur, si collegium destruatur. *arg. l.* 3. *de colleg. & corpor. arg. l.* 9. §. 1. *quod met. caus. Grot.* 2. *c.* 21. §. 7. *n.* 2. per mortem vero unius vel alterius ex collegio non finitur, si in collegium sit compromissum, nec, si ipsum collegium compromiserit in causa collegii, vel, prælatus in causa ecclesiæ: quia universitates sunt immortales propter perpetuam substitutionem. *arg. l.* 76. *de jud. Grot.* 2. *c.* 9. §. 3. per ingressum monasterii. *arg. auth. ingressi. Cd e SS. eccles.* bonorum cum effectu cessionem. *l.* 17. *pr. h. t.* quia neque agere neque conveniri potest. *d.*

l. 17.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

d.l. 17. *junct.* §. *ult.* J. *de replic.*(2)extincta re, de qua compromissum est. *d. l.* 32 §. 5. *h. t.* (3) si compromittentes inde recedant. *d. l.* 32. §. 3. etiam unus: modo, si pœna fuerit adjecta, solvatur, nisi adsit justa pœnitendi causa. *arg. l.* 30. *h. t.* (4) si dies adjecta fuerit elapsa. *l.* 32. §. 3. *h. t.* (5) propter supervenientem dignitatem. *d. l.* 32. §. 4. (6) acceptilatione. *l.* 13. *pr. d. t.* transactione. *d. l.* 32. §. 5. (7) sententia semel dicta. *l.* 19. §. 2. *in fin. h. t.* (8) omnibus ex causis, propter quas non potest cogi ad arbitrium dicendum. *vide l.* 15. 16. *h. t.*

Lib. 4. *tit.* 9. *nautæ, caupones stabularii ut recepta restituant.*

282. In digestis titulus, *nautæ, caupones, stabularii, ut recepta restituant*, conjungitur cum præcedente; cujus partem posteriorem exposuimus *p.* 730. priorem, quando sc. obligantur ex quasi contractu, tractare animus fuit in tit. *de exercitoria actione.* quo *p.* 662. §. 87. *in fin.* lectorem remittimus, verum cum memoria promissum exciderit, hîc brevibus exhibemus, eo transferenda.

282. Ex quasi contractu, qui inducitur ex facto receptionis, quo exercitor navis, cauponæ, vel stabuli censetur tacite promittere, salvas fore res receptas. *l.* 1. §. 2. 3. 6. *ll. seqq. d. t.* oritur actio de recepto. *l.* 1. *pr.* §. 1. 2. *h. t.*

283. Nauta hîc est qui navem exercet, ex ea, merces vel vectores trajiciendo, quæstum facit. *l.* 1. §. 2. *h. t. junct. l.* 1. § 7. *de exercit. act. vide p.* 795. §. 19. Caupo, qui quotidiani quæstus causa cauponam exercet. *d. l.* 1. §. 5. *l.* 5. *h. t.* differt à tabernario, qui commestibilia minuatim vendit. germanice, *Garkoch. Speidel. voce garkuchen.* Stabularius est, qui quotidiani quæstus causa jumenta recipiendo stabulum exercet. *d. l.* 1. §. 5. *l.* 5. viatores non retinet; licet hodie stabula plerumque etiam à cauponibus exerceantur, & cum cauponis sint conjuncta. *Gl. ad l.* 43. *pr. verb. taberna. de R. N.*

284. Ab initio cuique liberum est hæc exercere, nec ad id cogitur, verum semel professione tali suscepta, nullum à navi, caupona, vel stabulo excludere potest, sine justa causa. *Brunnem. ad l.* 1. §. 1. *h. t.* nec obstat. *d. l.* 1. §. 1. *ibi: nam est in ipsorum arbitrio ne quem recipiant.* quia hoc intelligendum respectu initii. *Brunnem d. l. Speidel. voce Wirth. gastgeber.* circa *fin.*

Hodie jus hospitium habendi, furnos, molendina, macella, &c. à magistratu conceditur. *arg. l.* 1. §. 11. 12. *de off. præf. urbi Ordin. polit. Imper. de anno* 1548. *art.* 15. *de anno* 1577. *tit.* 15. *Speidel. d. l. in pr.*

285. Prætor hîc adversus nautas caupones & stabularios singulare edi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ctum propoſuit, ut viatorum res illatæ fideliter cuſtodiantur, & ſalvæ reſtituantur. *d. l. 1. pr. §. 1. h. t.* actio duplex eſt, quæ inde datur: altera ex quaſi delicto. *de qua ſupra.* altera ex *dicto* quaſi contractu. de qua hîc.

286. Actio de recepto eſt actio in factum in perſonam, qua vectores & hoſpites agunt adverſus nautas, cauponas, & ſtabularios ad id, ut res ab illis receptæ ſalvæ atque integræ reſtituantur, & omne damnum dolo vel quacunque culpa datum reſarciatur. *d. l. 1. pr. §. 1. 2. l. 3. §. 1. l. 4. 5. h. t.*

287. Ut detur (1) requiritur, ut quæſtum ex hoc exercitio faciant. *dd. ll.* unde excluduntur, qui ſtudioſos in academiis prævia conventione in ædes vel convictum recipiunt. (2) recipiant quâ tales. ſecus, ſi res in ſpecie apud eos deponatur, vel pignori iis detur: quia tunc conveniuntur actionibus ex contractu ordinariis. (3) ut vectorum vel hoſpitum res vel ipſi receperint, vel alii, quibus hæc cura eſt comiſſa. ut ſunt magiſtri navium &c. *l. 1. §. 2. l. 5. h. t. vide ſupra. p. 796. §. 24. & ſeqq. p. 803. §. 53. in fin.*

Nihil refert, utrum expreſſe in cuſtodiam receperint, an vero ipſis ſcientibus ſint illatæ, licet aſſignatæ non fuerint. *l. 1. §. fin. h. t. l. 9. §. 3. in med. de jure dot.* quid obtineat, ſi proteſtati ſint de cuſtodia non recipienda, & cuicunque rerum illatarum curam relinquant? *vide ſupra. p. 731. §. 41.* ſic non intereſt, an gratis, an pro certa mercede, ſint receptæ. *l. 6. pr. h. t.* vel etiam res tales ſint, ut in ſpecie merces pro iis non ſolvatur: ut ſunt veſtimenta, penus, & quæ vitæ ſuſtentandæ gratia comparatæ ſunt: quia omnium cuſtodiam recepit. *l. 4. §. ult. h. t.* modo illatio probetur, arca forte, aut rebus quibuſdam ex iſta amiſſis: etiam interdum juramento. *arg. l. 1. §. 26. depoſ.*

288. Datur vectoribus & hoſpitibus. *l. 1. pr. §. 1. h. t.* quamvis ipſi aliâs ſint nautæ, caupones, vel ſtabularii. *l. 4. §. 1. h. t.* iis, qui forte convivio, in caupona inſtituto, interſunt, ſi pileus vel pallium ipſis auferatur. *arg. dd. ll.* adverſus exercitores, qui receperunt, *ut dictum*, modo quis in navi rem non tradiderit remigi, vel meſonautæ, vel alii perſonæ cui navis, cauponæ, vel ſtabuli cura non eſt commiſſa. *l. 1. §. 2. l. 5. h. t.* ad res illatas reſtituendas. ſive ſint principales ſive acceſſoriæ, propriæ vel alienæ. *d. l. 1. pr. §. 6. l. 4. §. 2.* interdum, ſi tantum fuerint receptæ, & nondum immiſſæ: ſi ſc. in littore perierint. *l. 1. §. ult. l. 2. 3. pr. h. t.* & omne damnum reſarciendum, quod dolo vel quacunque culpa eſt datum. *l. 3. §. 1. h. t.* ſive ipſe, ſive alius dederit,

nau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

nauta, vel quicunque in navi, caupona, vel ſtabulo fuerit, uxor, liberi, hoſpes, viator: etiam proprius viatoris famulus. *l.* 1. *§. ult. d. l.* 3. §. 1. *l.* 6. §. 1. *h. t.* ſive cuſtodes appoſuerint, ſive non, ſive in ipſorum cubiculo, ſive extra illud evenerit. *arg. dd. ll.* quæ non diſtinguunt. perſonam nominare non eſt neceſſe. *arg. dd. ll.* ob caſum non conveniuntur, modo probent rem ita periiſſe. *l.* 2. C. *de naufr. d. l.* 3. §. 1. *h. t.* niſi viator vel vector dicat, illum ipſorum culpa accidiſſe, tunc enim ipſe probare debet. *l.* 2. *de probat. Struv. Ex.* 8. *th.* 111.

289. Concurrit cum hac actione interdum actio locati. *l.* 3. §. 1. *h. t.* depoſiti. *d. l.* 3. §. 1. L. Aquiliæ, furti, ita tamen, ut una contentus eſſe debeat. *d. l.* 3. §. *fin. l.* 6. §. *ult. h. t.*

Lite per pacta, transactiones, & arbitros, non ſopita, ſequitur ejus perſecutio, quæ fit poſtulando.

Lib. 3. *tit.* 1. *De poſtulando. C.* 2. *tit.* 6. *de poſtulando.* *tit.* 7. *de advocat. diverſor. judicior. tit.* 8. *de advocat. diverſ. judic. tit.* 9. *de errore advocatorum.*

290. Poſtulare eſt deſiderium ſuum, vel amici in jure apud eum, qui juriſdictioni præeſt, exponere, vel alterius deſiderio contradicere. *l.* 1. §. 2. *h. t.*

291. Litem quis perſequitur vel proprio, vel alieno nomine: ſi hoc, & jus ſuggerat, dicitur patronus, vel advocatus. ſi litem adminiſtret mandato domini, procurator. *l.* 1. *pr.* §. 1. *l.* 43. *pr. de procurat.* ſi ſine eo, defenſor. *d. l.* 43. §. *ult. l.* 76. *de procurat.*

292. Advocatus proprie eſt, qui alterius deſiderium apud eum, qui jurisdictioni præeſt, exponit. *l.* 1. *l.* 6. §. 1. C. *h. t.* Eſt vel privatus, qui cauſas privatorum agit. vel fiſci, qui in cauſis fiſcalibus patrocinium præſtat *tot. tit. C. de advocat. fiſci.* de cujus officio, cauſis, ſalario &c. *vide Perez. d. t.* vel ordinarius, qui publica authoritate, ad patrocinium præſtandum eſt admiſſus, & in numerum vel album relatus. *l.* 13. C. *de advocat. diverſ. judic.* vel extraordinarius ſive ſupernumerarius, qui in album relatus non eſt. *arg. d. l. junct. l.* 11. §. 2. C. *de advoc. diverſ. judicior.*

293. Omnis in ſe patrocinium ſuſcipere poteſt, qui non prohibetur. *arg. l.* 43. §. 1. *de procurat. junct. arg. l.* 12. *de judic.* de quibus, mox dicemus. Conſtituitur quidem ex litigantium arbitrio vel unus vel plures. *l.* 7. C. *h. t. l.* 14 §. 1. C. *de judic.* judex tamen officium ſuum interdum interponit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ne sc. ab una parte stent omnes peritiores & veterani, ab altera vero tyrones: quia aliâs cliens interdum magis imperitia juniorum, quam causæ injustitia succumberet. *l. 7. C. h. t.* Sic, si quis forte ob paupertatem advocatum invenire non posset, ex officio ipsum constituit: etiam invitum. *d. l. 7.* quia est officium publicum. *l. 1. §. 4. h. t. junct. l. 2. de R. J.* aut, si sine justa & probabili causa hoc recuset, ipsi foro in perpetuum interdicitur. *d. l. 7.* licet sit supernumerarius. *arg. l. 8. §. 3. de procurat.* justas excusandi causas vide *d. l. 8. §. 3. & ll. seqq.*

294. Advocati officium est laudabile vitæ genus, hominibus utile & necessarium, ac propterea principalibus præmiis & privilegiis dignum. *l. 6. in fin. C. de postul. l. 14 C. de advocat. divers. judicior. l. 4. pr. C. de advocat. divers judic. Struv. Ex. 7. th. est vero. 4. junge supra p. 24. §. 15. p. 631. §. 40. in med.*

295. In explicanda causa pro utraque parte laborare debet, ut exacte ejus justitiam cognoscat. injustam causam omnino non suscipiat. *l. 14. §. 1. C. de judic.* etiamsi juramento operam promisisset: juramentum enim illiciti & turpitudinis vinculum non est. *c. 28. X. de jurejurand.* si cliens habeat justas quasdam exceptiones, vel causa sit dubia, eum defendere potest: modo non utatur falsitate. Si in possessorio bonam foveat causam, in petitorio malam, eam defendere potest in possessorio, & petitorium relinquere. (1) quia judex reum in possessione tuetur (2) subsunt duæ causæ, altera de possessione, altera de proprietate. *l. 35. de acquir. vel amitt. possess.* (3) hic est ordo, ut prius finiatur possessorium, postea ad petitorium transeatur. *l. 13. C. de R. V. l. 3. C. de interdict.* In causa injusta non potest inducere ad transactionem, in dubia potest. *arg. l. 1. de transact.*

Qui ignorat causam injustam, modo non sit ignorantia crassa, excusatur: quia sufficit causam esse verisimilem. aliâs partibus obligatur ad restituendas expensas. *arg. § 7. J. de L. A. l. 132. de R. J.* aut actione mandati, aut in factum. *arg. §. ult. J. de L. A. junct. arg. l. 21. C. mand. Umm. disp. 2. th. 10. n. ult.*

296. In criminalibus pro actore contra reum patrocinari non debet, nisi tanta probabilitate vigeat accusatio, quanta defensio, vel justis indiciis sit fundata; tunc enim recte ab advocato suscipitur perinde ac causa civilis. Reum defendere est laudabile. *arg. l. 2. in fin. C. de exhib. reis.* etiam interdum, reo non petente, à judice constituitur, & invitus ad patrocinium compellitur. *arg. l. 19. de pœn. l. 9. §. 5. de off. proconsul.* nisi sit perniciosissimus. quales sunt insignes fures & latrones publici: pro his enim advocatos intervenire judices permittere non debent. *arg. l. 10. C. de fer. Carpz. p. 3. quæst. 114.*

297. Ad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

197. Advocatus, ne quidem in bona causa, fallacias, fraudulentas cautelas, & mendacia adhibeat: etiamsi adversarius hoc faciat: quia ipsius delictum, delictum advocati licitum efficere non potest. *l.* 14. §. 1. *C. de judic.* neque probatur, mendacium esse licitum, si alteri non sit perniciosum, & ad propriam salutem faciat, ex *l.* 45. *ad SCtum Trebell.* sic abstinere debet ab omni injuria, & modeste, sine conviciis, causam agere. *l.* 6. §. 1. *C. h. t.*

Si adversarius summam mutuo acceptam, & solutam, eam solutam esse neget, & solutionem probare non possim, an in judicio dicere liceat, me ab ipso nunquam mutuum accepisse? neg. quia sic mendacium committitur: sed dicere possum, me ipsi nihil debere, & sic, eum nihil dedisse mutuo, propter quod sim obligatus. vide *l.* 18. *C. de testibus. junge Umm. d. disp.* 2. *th.* 8. bono dolo uti permissum est, id est, solertia. *l.* 1. §. 3. *de dolo malo.*

298. In Advocato juris scientia exigitur, aut propter ignorantiam ejus, si cliens damnum patiatur, ipsi obligatur. *l.* 11. §. 1. *C. de advocat. divers. judicior. junct. l.* 14. §. 1. *C. de judic. junct. arg.* §. 7. *J. de L. A.* hinc juri tractando impendat quinquennium. *l.* 3. §. 4. 5. *l.* 5. §. 4, 5. *C. de advocat. divers. jud. vide p.* 20. §. 49. examen subeat, ut suæ eruditionis testimonium accipiat. *l.* 11. *C. de advocat. divers. judicior. supra p.* 20. *in fin. p.* 43. §. 55. *junge hic Mornac. ad l.* 1. §. 1. *h. t.*

229. Qui, visis juribus unius partis, eam derelinquit, & adversæ parti patrocinatur, incurrit crimen prævaricationis: quamvis cliens prior ipsius operam, vel salarii solutionem recuset. *arg. l.* 8. *de extraord. crimin. Carpz. lib.* 3. *Resp.* 4. etiam falsi pœnam, *l.* 38. §. 9. *de pæn.* notatur infamia. *l.* 1. 4. §. 4. *de his qui not. infam.* removetur ab officio. *arg. l.* 5. *de prævaric. l.* 1. §. 6. *h. t.* extraordinarie, mulcta, carcere, relegatione punitur. *l.* 1. §. 1. *in fin. l.* 2. *d. t.* læso omne interesse restituit. *dd. ll.* sententia, ex prævaricatione lata, est ipso jure nulla. *l.* 1. *C. de advocat. divers. judicior.* Si causam nondum susceperit, & adsit malitia, alteri parti operam potest addicere. *arg. d. l.* 1 §. 1. *l.* 2. *de prævar. Struv. d. Ex.* 7. *th. advocatus.* 9. Qui consilium suppeditavit in causa, & pro ea pronunciavit, adversæ parti, *secundum quosdam,* patrocinari non debet: aut enim juste consuluit, & justitia non est impugnanda: aut injuste, & ipsi laudabile erit, si honori suo parcat, qui per subversionem priorum fundamentorum periclitatur. Alii tamen existimant, hoc permissum esse: quia judici licet mutare, & revocare, quod prius interloquendo protulit. *l.* 14. *in fin. de re jud.* hæc opinio videtur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

verior, licet ad talem mutationem non facile sit veniendum, ob rationem à dissentientibus allegatam.

300. Advocato solvendum est salarium sive honorarium, etiamsi nihil, aut in genere, aut incertum quid promissum sit. petitur actione pro salario. pro modo litis, facundiæ advocati, & consuetudine fori æstimatur, modo non excedat centum aureos: ultra enim in una causa accipere prohibetur. *l. 1. §. 10, 11, 12. de extraord. cognition.* etiam à paupere: quia nemo suis stipendiis militare cogitur. *arg. l. 25. in f. C. de nupt. cap. 16. X. de præscript.* hodie magistratus habent advocatos ordinarios in pluribus locis, qui pro pauperibus postulant, *ut dictum, Schilt. Ex. 10. th. 5.* sunt plerumque ultimi in numerum relati. etiamsi videat citra laboris impendium, quæ sint causæ merita: quia aliâs, qui vitam in jure addiscendo consumpsit, ad plurima ex tempore respondere novit, deterioris esset conditionis, quam, qui jura primum discere incipit. vel, si sit in propria causa, quando adversarius in expensas condemnatus est: tunc enim per modum interesse id petit: sc. quod, mota sibi lite, impeditus aliorum causas curare non potuerit. *Gail. lib. 1. obs. 151. n. 16.* cum aliâs opera in re æquiparetur impensæ in eam factæ. *arg. l. 29. §. 1. pro soc.*

Si annuum salarium sit constitutum, licet intra annum moriatur, heredes ejus integrum petunt. vel, si vivo fuerit solutum, nihil repeti potest. *l. 1. §. 13. de variis & extraord. cognit. l. 38. locat. cond. arg. l. 11. C. de condict. ob caus. dat.*

301. Si advocatus aliquid confiteatur, vel proponat in præjudicium clientis, ipsi absenti non præjudicat. secus, si fuerit præsens & intra triduum non contradicat. vel, absens post sententiam quiescat. *l. fin. & tot. tit. de errore advocati.* scil. quando factum est errore, si enim dolo faciat, veluti, si cum adversario colludat, adeo id clienti non nocet, ut statim, collusione detecta, vicissim agere liceat. *l. 1. C. de advocat. diversor. judicior.* sic excipiunt causas rusticorum: quia hi quolibet tempore contra talem confessionem restituuntur. *arg. l. 1. §. fin. de edendo. l. 2. §. fin. de jure fisci.*

302. Ne sine delectu apud prætorem postuletur, tuendæ suæ dignitatis, & decoris causa peculiare edictum proponit, vi cujus quædam personæ, vel omnino postulare prohibentur; ut sunt minores 17. annis. *l. 1. §. 3. h. t.* etiam in propria causa. *arg. d. l.* surdi, muti. *d. l. 1. §. 3.* servi: quia juris civilis sunt incapaces. Alii tantum suam causam exponere possunt, non autem aliorum: ut est fœmina ob sexus pudorem. *l. 18. C. de procurator.*

Hodie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Hodie tamen ſunt loca, & fora, ubi mulieres pro ſe & pro viris ſine curatoribus agunt in judiciis. *Brun. ad l.* 4. *de procurat.* ubi tradit cum Sichardo ad *l.* 18. *C. de procurator.* fœminas pro aliis admitti, in foro mercatorum, judiciis non nullis inferioribus, ubi apices juris non curantur. *Schilt. Ex.* 10. *th.* 17. huc referuntur cæci, inſigniter infames. *l.* 1. §. 5. *h. t.* lege prohibentur hæretici. *l. fin. C. h. t.* clerici, niſi pro ſe & conjunctis agant. *c.* 1. *fin. X. h. t.* liberti, contra patronos. *arg. l.* 2. *C. h. t.* aſſeſſores, dum eo munere funguntur. *l. ult. pr. C. de aſſeſſor.* judices, in cauſa in qua judicant. *l.* 6. *pr. C. h. t.* qui pactum litis cum cliente ineunt. *l.* 5. *C. h. t.* potentiores. *tot. tit. C. ne lic. potent.* fiſcus & civitas, contra privatos. *l.* 3. *tot. tit. C. ne fiſc. vel reſp.* ſecus quam ſubditus, contra magiſtratum, ſi ſit juſta litigandi cauſa. *arg. l.* 9. *pr. de off. proconſ. & leg. l.* 1. §. 4. *in fin. h. t.* de vaſallo vide 2 *F.* 33. §. 1. quidam prohibentur ſententia judicis, vel ad tempus vel in perpetuum. *l.* 6. §. 1. *l.* 8. *h. t. l.* 9. *de pœn.* an hoc in caſu conſiliis & ſcriptis extra judicium litigantibus inſervire poſſint? benignior opinio affirmat. *arg. l.* 1. §. 2. *h. t.* niſi expreſſe in ſententia prohibitum ſit.

Cæterum hodie ſuperior magiſtratus, ut, curiæ provinciales, ſenatus aulicus, camera imperialis, conſiſtoria, & archipræfecti uti poterunt hoc edicto, rationem ſuæ dignitatis atque decoris habere, ne ſine delectu paſſim apud eos poſtuletur. *Schilt. d. Ex.* 10. *th.* 4.

Alii pro ſe & certis perſonis duntaxat poſtulare poſſunt. enumerantur. *l.* 1. §. *fin. ll. ſeqq. h. t.* quales ſunt, qui leviori infamia laborant.

Lib. 3. *tit.* 2. *de his qui notantur infamia. C.* 2. *tit.* 12. *ex quibus cauſis infam. irrogatur.*

303. Infamia eſt privatio bonæ exiſtimationis, & inde dependentium jurium, ob violatam turpibus factis vitæ morumque honeſtatem, inducta. *l.* 17. *C. h. t. l. penult.* §. 1. *& ſeq. de extraord. cognit.* Eſt vel facti, vel juris. *arg. l.* 13. *C. h. t. l.* 2. *de obſequiis parent. & patr. præſtand.* Alii negant hanc diviſionem, verum ſine ratione: quamvis enim in hoc edicto intelligatur infamia juris, tamen ea, quæ eſt facti, etiam ſuos habet effectus. Infamia facti eſt materiale infamiæ juris, formale à legiſlatoris aut judicis ſententia ſupervenit. hoc quoniam non fit in omnibus factis turpibus infamia facti latius patet, quam infamia juris.

304. Infamia facti eſt infamia, quæ ex turpi facto, à jure non nota-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

to, nata existimationem alicujus apud bonos, & graves viros onerat. *l. 13. C. h. t. l. 2. de obsequ. parent. & patr. præstand.*

305. Effectus sunt (1) quod à dignitatibus, & senatu excludat, *l. 2. C. de dignit.* etiam ab officio notoriatus. opificum collegiis. *Carpz. p. 1. dec. 17.* (2) testimonio fides detrahatur. *pr. l. 3. de testib.* (3) repellat à querela inofficiosi. *l. 27. C. de inoffic. testam.*

Infamia juris est infamia, quæ ex turpi facto, à jure notato, orta existimationem lædit apud graves & honestos virio. *arg. l. 20. h. t.*

306. Irrogatur (1) immeditate, quando, nulla judicis sententia expectata, leges factum infamia notant. ut, si quis major 25 annis. *l. pen. C. h. t.* quæstus faciendi causa in scenam prodierit. *l. 1. h. t.* sc. ipso actu. conatus non sufficit, etiamsi quis operas locaret, ut prodiret. *l. 3. d. t.* secus, si quis operas locet, ut cum bestiis pugnet. *l. 1. §. 6. de postul.* vel interdum, si quis de delicto transigat, vel paciscatur. *ut supra dictum:* paciscens enim nomine delicti id confiteri intelligitur. *l. 4. §. fin. l. 5. h. t. l. 15. C. de furt.* Huc referuntur: qui lenocinium faciunt. *l. 1. 4. §. 2. h. t.* mulieres, quæ notoria scortatione se polluunt. *arg. l. 24. h. t. l. 41. 43. de R. N.* non obstat. *l. 4. de condict. ob turp. caus.* bina sponsalia eodem tempore contrahunt. *l. 1. 13. §. 2, 3, 4. h. t.* quæ, mortuo marito, antequam peperit, vel, intra annum luctus sine principis permissu, nubit. *l. 2. C. de sec. nupt. l. 1. 8. 10. 11. §. 2. h. t.* etiam pater, qui consensum præstitit. *d. l. 11. §. 4. l. 13. pr. d. t.* qui scienter eam duxit. etiamsi forte maritus non sit lugendus. *d. l. 11. §. 1.* ne sanguis turbetur. *d. §. 1. junge supra. p. 93.* qui in adulterio deprehenduntur. *l. 43. §. pen. de R. N.* de masculo alii dubitant. per *l. 14. de test. l. 12. C. ad L. Jul. de adult.* quia major castitas in muliere quam viro requiritur. prior opinio est verior: in masculo enim etiam obtinet legis ratio, licet fœminæ tantum fiat mentio. vide *Bachov. ad Tr. Vol. 1. disp. 8. th. 5. lit. C.* leges allegatæ non probant aliam. qui improbum fœnus exercent. *l. 20. C. h. t.* juratam transactionem non servant. *l. 41. C. de transact.* tutores & curatores, qui ante redditas rationes pupillam ducunt, vel filio elocant. *l. 7. C. de interd. matrim. vide supra. p. 87. in fin.* milites qui prædia aliena conducunt. *l. fin. C. de locat. supra. p. 589. pr.* judices qui dolo malo judicant. *l. 2. C. de pœn. jud. qui male judic.* advocati qui in calumniandi licentiam prorumpunt. *l. 6. §. 1. C. de postul.* qui falso se magistros vocant. *l. 7. C. de profess. & med. junge. l. un. C. de stud. liberal. urb. Rom.* exauctorati detractis insignibus militaribus. *l. 2. §. 2. h. t.* secus, si fiat nudis verbis. *l. 4. §.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

§. 8. *in fin. de re milit.* relegati & fustigati ex causa per se famosa. *arg. l.* 5. §.2. *de extraord. cognit. junct. l.*22. *h. t.* ob crimen stellionatus condemnati interdum. *vide l.* 13. §. *ult. h. t. juncta. l.* 2. *stellionat.* (2) mediate per sententiam judicis condemnatoriam: ut in causis famosis. *l.* 1. *h. t.* quo referuntur præter delicta privata, quorum in *l.* 1. fit mentio, omnia judicia publica. *l.* 7. *de publ. jud.* sive in iis prævaricatus, vel calumniatus, vel damnatus fuerit. *l.* 1. *h. t.* unde ob stuprum condemnatus jure civili est infamis: quia stuprum est delictum publicum. §. 4. J. *de publ. judic.* *l.* 25. C. *ad L. Jul. de adult.* quo ex contractibus referuntur actio pro socio, tutelæ, mandati, depositi, directa, non contraria: quia in hac non de dolo, sed culpa agitur, vel de expensis. *l.* 6. §. *f. h. t. vide supra. p.* 623. §. 21. *in fin.*

207. Hodie nullum judicium civile est famosum, nisi ubi specialiter id est receptum. majoris tamen securitatis gratia reservatio famæ fieri potest. aliâs, ubi lex infamiam irrogat, judicis reservatio non potest impedire eam, quæ delictum sequitur. *l.*63. *de furt.* sicut econtra ex falsa causa damnatus non fit infamis. *arg. l.* 8. *C. h. t.* Sic, jure civili talis non fit, si judicium suscipiat per procuratorem. *l.* 6. § 2. *h t. l.* 2. *de obseq. parent. & patron. præstand.* id quod hodie non habet usum: quia, quamvis per procuratorem agamus, sententia in principalem ferri solet. *Grœnweg. ad l.* 6. §. 2. *h. t.*

308. Infamia irrogatur, si condemnatio fiat ob dolum. *l.* 6. §. *f. h. t.* cui hîc lata culpa non est æquiparanda. *arg. l.* 3. §. *f de suspect. tutor.* vide *quæ diximus supra. p.* 179. §. 9. *p.* 478. § 14. *Struv. Ex.* 7. *th. infamia juris.* 18. Effectus iidem sunt, qui in infamia facti.

309. Infamiæ est affinis macula levis notæ. *l.* 27. *C. de inoffic. testam.* oritur vel ex sordido vitæ genere: ut in lictoribus quibusdam in locis, carnificibus. *vide speidel. voc. Hencker.* huc referunt castratores suum. Vel, ex illegitima nativitate: ut in spuriis. *cap.* 13. *X. qui filii sint legit. arg. l.* 3. §. 2. *de decurion.*

310. Effectus sunt: (1) quod faciat locum querelæ inofficiosi. *d. l.* 27. *C. de inofficios. testam.* (2) non facile admittantur ad dignitates. scil. si habeant honestos competitores. *d. l.* 3. §. 2. *de decur.* de honoribus doctoralibus, vide *l.* 2. *C. de dignit.* (3) excludantur à sacris ordinibus. *c. fin. X. qui filii sint legitimi.* (4) non sint testes omni exceptione majores. *arg. l.* 3. *pr. de test.* (5) non facile recipi soleant in collegia opificum. vide *d. Ex.* 7. *th. affinis.* 20.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

311. Qui bonis cessit per adversitatem non fit infamis. *l. 11. C. h. t. arg. l. ult. C. qui bon. cedere poss.* (1) quia est ex jure permissivo. (2) conceditur tantum infortunio lapsis, non vero publicis decoctoribus.

Sic, nec infames sunt, nec levi macula laborant molitores, textores, chirurgi, balneatores, pastores ovium & eorum liberi. vide *Ordinat. polit. de anno* 1570. *tit.* 38. §. 1. *anno* 1530. 1548. *tit. von handwercks söhnen.* neque filii lictorum, nec legitimati per subsequens matrimonium, neque is, qui ducit impraegnatam ab alio. *arg. c.* 20. *X. de spons.* nec, qui torturam sustinuit, vel, cum carnifice edit & bibit. vide *d. Ex. 7. th. non vero.* 21. nec liberi eorum, quid ad ultimum supplicium sunt damnati. *arg. l. 9. de senat. l. 26. de poen. l. 2. §. 2. 7. de decur.* rationem vide *supra. p.* 840. *in fin.* excipe crimen laesae majestatis. *l. 5. §. 1. C. ad L. Jul. Maj.* nec eorum, qui aliâs sunt infames, vel levi macula laborant. vide *Gothofr. in not. ad l. 26. de poen. lit. n.*

312. Infamia, quae per sententiam infligitur, evitari potest, si ante eam debitum vel poena offeratur. *arg. l. 73. de procurat. arg. §. ult. J. de perpet. & temporal. act.* sicut suspenditur, si à sententia fuerit appellatum. *l. 6. §. 1. h. t.*

In infamia juris, quando statim ex ipso facto jus infamat, ut in deprehensa in adulterio, binis sponsalibus, &c. frustra fit oblatio. *arg. l. 4. §. ult. l. 5. h. t.* secus quam, quando admittit tractum temporis: e. g. si quis juramento transegerit, & promissa non statim adimpleverit, per celerem oblationem eam quis evitat. vide *l. 73. de procurat.*

313. Aboletur, quando princeps famam restituit; non vero, si generaliter poenam remittat. *l. 7. C. de sentent. passis. l. ult. C. de generali abolitione l. 1. §. 9. 10. de postul.*

An, si poena, quae infamiam operatur, temporalis fuerit, infamia cesset elapso tempore? varie disputatur. vide *d. Ex. 7. th. aboletur.* 23. junge hîc *l. 5. de decurion. l. 15. pr. ad municipal. l. 8. de postul.* Infamia juris regulariter est perpetua, personam semper comitatur: quia, qui semel est malus, semper praesumitur talis, usque dum facto hominis legitime abesse jubeatur. *l. 6. C. h. t. arg. l. 63. de furt. l. 40. de injur. junct. l. 1. §. 9. 10. h. t.*

314. Accidentalia, quae judicium praecedunt sunt: (1) contumacia. secundum doctores est vel vera; quando quis ter, vel, semel peremptorie citatus per malitiam latitat. *vide quae diximus in tit. de in jus vocando.*

Vel

Vel præsumpta, quando sufficienter citatus emanet absque malitia.

315. Requiritur, ut accusetur. si actor fuerit contumax citatio circumducitur, reus ab instantia absolvitur. *l.* 73. §. 1.2. *de judic.*

Reus, si talis fuerit ante litem contestatam, potest actor petere missionem in possessionem bonorum. *l.* 2. §. 1. *quib. in caus. in possess. eatur.* post litem contestatam proceditur ex *l.* 13. §. 1. *C. de judic.* de usu hodierno. *vide quæ diximus in tit. de satisdat. p.* 837. *Struv. Ex.* 5. *th. cæterum.* 32. (2) dilatio. *de qua supra dictum.* (3) satisdatio. *de qua vide in tit. de satisdat. p.* 835. (4) exceptiones dilatoriæ. *de quibus in tit. de except. p.* 846.

In ipso judicio quæ fiunt, etiam sunt vel substantialia, vel accidentalia.

316. Ad substantialia refertur (1) litis contestatio, quæ est actoris naratio ac rei responsio, apud judicem, qui causam negotii audire cæpit, facta. vel, est actus rei ad libellum respondentis. *l. un. C. de litis contestat. Schilt. Ex.* 11. *th.* 35.

317. Respectu rei secundum DD. alia est negativa, qua reus intentionem actoris negat. alia affirmativa, qua eam quidem fatetur, sed mox opponit exceptionem, qua actionem elidat. sic, in effectu non tam affirmare, sed potius negare videtur: quia exceptionis contestatione intendit, ne actor consequatur id, quod petit. etiam ob contumaciam rei, non respondentis, pro affirmative contestata habetur. Unde hæc divisio non tantum communi usu fori hodie est recepta, verum etiam, nisi daretur, lis nunquam propter contumaciam pro contestata haberi posset. alii existimant, eam non recte sic dividi, nec in simplicem, & conditionatam: quia omnis litis contestatio est contradictio, & in negatione consistit. *Strauch. diss.* 25. *aph.* 1. Nos priorem opinionem, *ut modo dictum*, optima ratione defendi posse putamus: negatio enim fieri potest diverso modo. quod in omni litis contestatione requiratur, est petitio principii. *confer Fibigium ad process. c.* 2. §. 14.

Hic notandum: litis contestationem interdum notare narrationem actoris, & rei responsionem, *ut definivimus*, interdum sumi pro sola rei responsione. &, cum libellus constet tribus partibus: narratione facti, jure petendi, petitione ipsa: responsio quidem ad omnes fieri debet, tamen, dum fit ad factum, potissimum respectu hujus eam dividunt in affirmativam, & negativam. Sic alia est implicita, qua reus negat narrata, ut narrantur, petit se ab instantia absolvi, & adversarium in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

expensas condemnari. *vide Ord. Cameral. part. 3. tit. 13.*

Tandem vel est generalis, qua in genere: vel specialis, qua sigillatim ad singula actoris narrata, & contenta in libello respondetur, sive explicite, sive implicite, *ut modo dictum. Carpz. p. 1. c. 10. d. 1.* pura, vel conditionata, sive eventualis. illa fit sine conditione: hæc, quando reus sub conditione, & in eventum litem contestatur, oppositis exceptionibus dilatoriis. sc. si illis vel satisfactum, vel etiam forte plane nulla vis fuerit, vel saltem ulteriorem indaginem requirant. hoc enim eventu purificato, *ut loquuntur*, & ipsa pro pura habetur. *arg. §. 4. J. de V. O. arg. l. 8. de peric. & commodo rei vend. Vultej. de judic. 3. c. 1. n. 133.*

318. Ad litis contestationem non sufficit, si quis in judicio compareat, ad actoris petitionem non respondeat, taceat. *arg. l. 142. de R. J.* verum requiritur responsio animo litem contestandi, verbis claris, perspicuis, qualia in contractu desiderantur. *arg. l. 3. §. 11. de pec.* ambiguam & obscuram judex ex officio rejicit, certam & indubiam reo injungit: ne lis protrahatur. *arg. l. 13. C. de judic. Carpz. p. 1. c. 10. d. 2. 3.* fieri potest per verba, *nescio, ignoro*: sive agatur de facto alieno, sive proprio, forte in ebrietate admisso: quia æquipollent negativæ. *c. 15. de restitut. spoliat.* secus ac, quando reus simpliciter confitetur intentionem actoris, eique nec directe, nec implicite contradicit: quia tunc nec lis est, nec litis contestatio, & in confessum æque ac judicatum decernitur solutio. *l. 25. in fin. ad L. A. l. 1. 6. de confess.* vel, si dicat, se in medio relinquere, germanice, *ich stelle es dahin.* vel, simpliciter opponat exceptionem. *arg. l. 9. de except. c. 1. 2. X. de litis contest.* plures tamen dubitant de peremptoria. *vide p. 847. §. 30.* vel, si intentioni actoris contradicat cum protestatione, se hoc non facere litis contestandæ, sed judicis informandi gratia. *arg. l. 21. pr. de a. vel o. heredit.*

319. Litis contestatio regulariter non potest omitti: quia est initium litis. *l. un. C. de lit. contest.* aut, si fiat, totus processus vitiatur, omnia pro non factis habentur. *l. 4. C. de sentent. & interl. c. un. X. de lit. contest. c. accedens. X. ut lite non contest.* excipiuntur causæ nullitatis, mandata de relaxandis captivis, causæ spirituales. *c. super. X. de offic. & potest. judic. deleg.* in genere, omnes ubi libello non est opus. *vide Gail. lib. 1. obs. 74. & seqq.*

320. Facit (1) initium litis, *ut dictum, d. l. un. C. de lit. contest.* (2) actionem perpetuat. *l. 139. de R. J. l. 9. §. 3. de jurej.* (3) ob mortem peritura non interit. *§. 1. in fin. J. de perpet. & tempor. act. l. 87. de R. J.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

de R. J. (4) res fit litigiosa. *arg. l.* 2. *C. de litig. N.* 112. *c.* 1. (5) procurator dominus litis. *l.* 11. 13. C. *de procurat.* (6) impedit regulariter dilatorias exceptiones. *l. pen. C. de except.* (7) omnes possessores constituit in mala fide. *l.* 10. C. *de aq possess. l.* 25. §. *penult. de usur. l.* 22. C. *de R. V.* plures effectus vide *apud Gail.* 1. *obs.* 74. §. 4. *& seqq.* quorum quidam competunt citationi.

321. (2) sc. ad substantialia judicii referuntur exceptiones peremptoriæ. de quibus egimus in *tit. de except.* Exhibentur secundum jus commune receptum positiones ab actore mediante juramento dandorum. *c.* 2. *Clement. de V. S. c. un. X. de lite contest.* quas sequitur rei responsio, mediante juramento respondendorum. *Gail. l.* 1. *obs.* 79. *n.* 10.

His positionibus videntur similes fuisse jure justinianeo actiones interrogatoriæ.

Lib. 11. *tit.* 1. *de interrogationibus in jure faciendis, & interrogatoriis actionibus.*

322. Interrogationes in jure fiebant, ut actor sciret, an & ex qua parte posset actione in personam sibi competente aliquem convenire. *l.* 1. 2. 3. 5. 6 8.

323. Receptæ erant in actionibus in personam, partim ut actor evitaret difficultatem probandi, partim ne plus peteret, & sic damnum sentiret. *d. l.* 1. *pr. in fin. l.* 2. 3. *h. t.* cum hæc ratio cesset in actionibus in rem. *l.* 1. *h. t.* verior eorum est opinio, qui negant, quod in iis locum habuerint. *Struv. Ex.* 15. *th. interrogationes.* 40.

324. Tenebatur reus respondere. *l.* 6. §. 1. *h. t.* sua responsione vel confitendo, vel mentiendo se onerabat. *l* 4. *pr. l.* 5. *l.* 9. *pr. l.* 11. *pr.* §. 1. *l.* 14. §. 1. *h. t.* sc. inde nascebatur actio interrogatoria, quæ hodie in desuetudinem abiit: quia nemo cogitur ante judicium de suo jure aliquid respondere, ut inde actio nascatur ei, qui ante nullam habuit, sed litigatoribus sufficiunt ea, quæ ab adversa parte actori expressa fuerunt ad interrogationes, judicio instituendo viam parantes. *l.* 1. §. 1. *h. t.* præterea post litem contestatam eæ admittuntur, ubicunque æquitas judicem moverit. *l.* 21. *h. t. Struv. d. Ex.* 15. *th.* 43. id quod litigantes in juramento calumniæ promittunt. *de quo in tit. de pœna temere litig.*

(3) Probatio (4) conclusio causæ, sive causæ controversæ ad decisionem submissio (5) sententia judicis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

325. Accidentale eſt juramentum calumniæ. de quo dictum in *tit. de pœna temere litigant.*

Lib. 22. tit. 3. de probat. & præſumptionibus. C. 4. tit. 19. de probationibus.

326. Probatio, in genere, eſt aſſerti confirmatio. *arg. l. 4. 5. C. h. t. 6. 13. X. de probat.*

In ſpecie cum reſpectu ad judicium; probatio eſt actus judicialis, quo per inſtrumenta, aut teſtes, aut idonea argrumenta judici de re controverſa fit fides. *arg. l. 12. 19. h. t. l. 3. 4. C. h. t.* Hæc, *ut doctores loquuntur*, ſunt vel artificialia, vel inartificialia.

327. Artificialia, quæ arte & induſtria probantis ex ipſa cauſa & ejus circumſtantiis deducuntur. ſunt vel neceſſaria. e. g. ex principiis phyſicis deſumpta, facto applicata: ut eſt in partus legitimitate. *l. 12. de ſtatu homin.* in ædilitio edicto, delictis. e. g. viripotentem eſſe, coiviſſe, nec virginem manſiſſe, quæ peperit. *arg. l. 34. C. ad L. Jul. de adult.* &c. vel probabilia, ex quibus oritur præſumptio. quæ in hoc titulo à probatione ſtricte ſumpta diſtinguitur, & opponitur argumentis neceſſariis: imprimis inartificialibus. *Struv. ex 28. th. argumenta. 3.*

Inartificialia ſunt, quæ ad fidem faciendam extrinſecus aſſumuntur. ut inſtrumenta, teſtes. *l. 2. C. de teſt. l. 11. C. de fide inſtrum. de quibus infra dicimus.*

328. Argumenta quædam plenam & ſufficientem fidem faciunt ad legitimam probationem. *l. 19. C. de rei vindicat. l. 2. C. de teſt.* e. g. duo teſtes omni exceptione majores. *l. 12. de teſt.* inſtrumenta publica. *arg. l. 11. C. de fide inſtrument.*

Quædam non plenam & inſufficientem. *l. 20. de quæſtion. l. 9. C. de teſtib.* vocatur ſemiplena. huc referunt DD. teſtem unum omni exceptione majorem, ſcripturam privatam, comparationem literarum. circa fugam & famam, an huc referri debeant? dubitatur. vide *l. 3. §. 2. de teſt. N. 53. c. 4. pr. ibi: pene ſuum accuſatorem per fugam. junge l. 7. §. 2. de ſuſpect. tut.*

De hac diviſione vide *l. 31. de jurejurando l. 3. C. de reb. cred. arg. l. 3. §. 1. de teſt. l. 5. §. 6. de re milit. junct. d. l. 9. C. de teſt.* per quam alii exiſtimant, unum teſtem nihil probare; & argumentum, ſi duo teſtes plene probant unus probat ſemiplene, procedere arithmetice, non juridice. Alii tamen & juridice procedere putant. *arg. l. 3. C. de reb. cred.*

Quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Quædam, ne quidem semiplenam faciunt fidem: ut sunt præsumptiones leviores. hæ aliquando eliduntur juramento purgatorio, sicuti priora interdum plenam fidem merentur, si accedat juramentum suppletorium. *arg. d. l. 3. C. de reb. cred.*

Imo, in civilibus sæpæ plura argumenta, quæ aliâs singula plenam fidem non faciunt, perfectam constituunt probationem. *arg. l. ult. C. h. t. l. 19. C. de R. V. d. Ex. 28. th. faciunt. 36.*

329 Probat, qui asserit aut intendit. *l. 2. h. t.* sive actor. *l. 21. h. t.* sive reus. *l. 5. 17. 18. pr. l. 22. h. t. l. 9. C. de except.*

Si uterque affirmet, utrique imponenda est probatio, primo actori deinde reo. *d. l. 9. C. de except.* vel utrique simul, si velint, ut in duplicibus judiciis, remediis retinendæ possessionis, & summariis. *Brunnem. ad l. 2. h. t.*

330. Actor, quia semper solet intendere, semper probat. *l. 21. h. t.* secus quam reus, nisi excipiat. *l. 19. h. t.* vel, quando præsumptio contra eum est. *l. 25. h. t.* probationes ejus semper favorabiliores sunt, quam actoris. *arg. l. 125. de R. J.*

331. Negativæ per rorum naturam nulla directa est probatio. *l. 2. ff. l. 23. C. h. t.* quare DD. negationem dividunt in eam, quæ est facti indefiniti & vagi, quæ, *ut dictum*, probari nequit. *l. 23. C. h. t. l. 10. C. de non numerata pec.* & limitatam tempore, vel loco. e.g. quod quis hoc vel illo die non fuerit Romæ. hæc est probanda: quia negando aliquid ponit. *l. 14. C. de contrahend. stipulat.*

332. Negatio non tam figura verborum, quam vi & potestate æstimanda. e. g. qui dicit solennitates debitas in actu non intervenisse magis affirmat, quam negat. *arg. l. 2. h. t.* sic, si quis neget se esse filiumfamilias, per indirectum affirmat, se patria potestate solutum, e. g. per emancipationem. quod est probandum. *arg. l. 1. C. h. t. junct. l. 8. h. t.*

Præterea est negativa juris, hæc, si sit ex genere permissorum. e. g. procurare, agere, &c. probatur. secus, si sit ex genere prohibitorum, quæ non omnibus, sed quibusdam tantum sunt permissa. e. g. si quis hodie neget alteri esse jus venandi, non probatur: quia juris præsumptio contra ipsum est, & ipsi incumbit, ut ostendat contrarium. *Brunn. ad l. 5. h. t.* Sic negatio qualitatis est probanda, nisi quis sit in possessione juris in quo se fundat. 14. 15. *h. t.* præsumptio enim est pro possessore. *arg. §. 2. J. de act. l. 24. l. de R. V. l. ult. C. eod.*

334. Quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

334. Quod in judicio proponitur vel est jus, vel factum. jus probatione non indiget, sed judici notum esse debet. *l. 2. de jur. & fact. ignor. t. t. C. ut quæ desunt advocat part. arg. N. 82. pr.* ad sublevandum vero ejus laborem, &, ut clarius instruatur, utraque pars jura, quæ pro se facere videntur, allegare, & ad factum applicare solet. non obstat *l. 5. pr. h. t,* jus enim ibi significat potestatem alicui concessam.

335. Judex, quia ipsi probandum est. *l. 12. in fin. h. t. l. 3. §. 1. 2. de test. arg. l. 2. C. de edendo.* æstimat cujus argumenta sint potiora. si jus sit controversum, secundum receptam sententiam judicat. vide *supra p. 53. in fin.*

Si de jure dubitet, ut fit interdum in consuetudine, statutis, vel jure singulari, eo ipso fit quæstio facti, quod probandum erit. vide *l. 79. §. 1. de judic. Bachov. ad Treutl. vol. 2. disp. 4. th. 1. d. Ex. 28. th. jus. 8.*

336. Factum probatur. *l. 17. C. h. t.* nisi omnino sit notorium *arg. l. 1. in fin. de action. empt. junct. l. 1. §. 12. de O. & A. c. 17. q. 1. caus. 2. c. 31. de R. J. in 60.* evidentia enim facti non indiget clamore accusatoris. *c. 9. X. de accusat.* si tamen reddatur dubium, vel negatione partis, vel ignorantia judicis, etiam erit probandum. *arg. l. 16. C. h. t.*

337. Ad legitimam & perfectam probationem requiritur (1) ut sit concludens sive pertinens. *l. 21. in fin. C. h. t. Gail. lib. 1. obs. 81.* ubi agit de clausula, *salvo jure impertinentium.* (2) certa & clara. *l. 6. h. t.* probationes enim obscuras & ambiguas contra producentem interpretamur. *arg. l. 39. de pact. junct l. 21. de contrah. emt.*

Imperfectiores aliquando admittuntur ob qualitatem negotiorum probandorum. nimirum (1) in illis, quæ sunt difficilis probationis. e. g. antiquis, ubi lapis incisus probat. in iis, quæ occulte fieri possunt. quæ in animo consistunt. In criminalibus requiruntur regulariter luce meridiana clariores. *l. ult. C. h. t.* interdum indicia & præsumptiones, quæ sumuntur ex circumstantiis factum immediate præcedentibus, vel consequentibus, quæ reum ita premunt, ut morali certitudine, ab ipso delictum perpetratum esse, certi simus, sufficiunt. vide *arg. l. 34. C. ad L. Jul. de adult. l. 22. C. ad L. Cornel. de fals. l. 1. §. 3. ad L. Corn. de sic.* sunt indicia & conjecturæ jure probatæ. dicuntur præsumtiones juris, & de jure. sic admittuntur, si imponenda sit pœna extraordinaria, rei sint defendendi, causa sit summaria. *Struv. d. Ex. 28. th. 11.*

338. For-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

338. Forma probationis, *ut volunt plures doctores, licet necessum non sit*, est (*a*) Ut id, quod probandum, includatur articulis probatoriis. sumuntur (1) ex visceribus libelli. *arg. l.* 21. *in fin.* C. *h. t.* (2) debent esse perspicui non obscuri. *arg. l. 6. h. t. l. 3. §. 4. de suspect. tut. l.* 45. *de pet. hered. arg. auth. offeratur C. de litis contestat. Gail. lib.* 1. *obs.* 82. (3) non captiosi. *Gail. d.* 1. *obs.* 82. (4) succincti, ut non plura contineant membra, sed commode ad illos responsio quadrare possit.

(*b*) Fiat post litem contestatam: quia ante ignoratur, an reus negaturus, an confessurus sit, quod intenditur. *l.* 1. C. *de litis contestat.* usque ad conclusionem in causa, non ultra. *arg. auth. atqui. C. h. t.* in criminalibus tamen etiam post sententiam, ad probandam innocentiam. *l.* 1. §. *ult. pr. de quæst.* sicut interdum fit ante litem contestatam: si sc. fiat examen testium ad æternam rei memoriam. *arg. auth. sed & si quis. C. de test.* vel, per modum, sive, viam simplicis inquisitionis. *c.* 5. *X. ut lite non contest.* vel, ubi citra solennem ordinem litigantes procedunt. vel, etiam, quando probanda est exceptio dilatoria, vel privilegiata. *l. pen. & ult. C. de except.* (*c*) parte citata. *c.* 2. *X. de test. cog.* (*d*) intra terminum à judice præscriptum. jure communi est arbitrarius. *arg. d. auth. sed & si quis.* secus ac jure Saxonico. quo fieri debet intra terminum Saxonicum. *d. Ex.* 28. *th. forma.* 12.

339. Actore intentionem suam satis probante, reum judex condemnat: si nihil probaverit, vel non satis, eum absolvit. *l.* 2. 19. 23. C. *h. t. l.* 4. *C. de edendo.* etiamsi nihil probaverit. imo, etsi se adstrinxerit ad probandum, & defecerit. *arg. d. l.* 4. C. *de edendo.* reus enim, ultro suscipiens hoc onus, non videtur renunciare juri sibi competenti. *arg. l.* 4. §. 4. *si qui caution. in judic. sist. caus. fact.* actor hoc in casu non statim habendus est pro calumniatore: quia sæpe utriusque potest esse probabilis litigandi causa. *Gloss. in l.* 4. §. 4. *de his qui notantur infam. l.* 1. §. 3. *ad SCtum Turpil.*

340. Si utriusque probationes pares fuerint, reus etiam absolvitur: quia rei sunt favorabiliores quam actores. *l.* 125. *de R. J.* neque juramento necessario hîc locus est. suppletorio sc. vel purgatorio: quia tantum adhibetur, ubi præsumptiones ab unius parte, vel probationes potiores videntur. *l.* 3. *C. de reb. cred. & jurej.*

An, ubi jus est certum, sed moraliter incertum per judicem juris explementum obtineri non posse, quia probatio deficit, quis sibi ipsi possit jus dicere? *vide Grot.* 2. *c.* 7. §. 2. *n.* 2. *in fin. & ibi DD.* 2. *c.* 23. §. 11. *in fin.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Probatio, *ut supra dictum*, est vel in specie talis, vel præsumptio.

341. Præsumptio est probatio negotii dubii, ex probabilibus argumentis sumpta. *arg. l. 3. §. 2. de test. Bchov. ad Wesenb. h. t. n. 14.*

342. Fundamentam ejus est ratio. prout vel gravis, vel levior est, etiam præsumptio est fortior vel levior. Ex ratione præsumit vel jus, vel homo. unde præsumptio alia est hominis, alia juris.

343. Præsumptio hominis est præsumptio, qua judex ex ipsius negotii qualitatibus & circumstantiis aliqud inducit & pro vero habet, usque dum contrarium probetur. *arg. l. 2. §. 1. pact. junct. l. 24. h t.* hoc reo statim injungitur, quando contra eum militat. *arg. l. 3. l. 9. l. 14. l. 25. h. t.*

Fit à judice, non ab alio, ubi de condemnando aut absolvendo agitur. *arg. l. 47. de donat. inter vir. & uxor.*

344. Præsumptio juris alia est præsumptio juris *in specie sic dicta*, alia juris & de jure.

Præsumptio juris est præsumptio, qua à lege ex probabilibus rationibus aliquid inducitur, & pro vero habetur usque dum contrariis probationibus legitime elidatur. §. 11. *in fin. J. de inutil. stipul. Gail. 2. obs.* 144.

In hac plerumque tres regulæ observantur. (1) naturalia, id est, quæ vel natura, vel lege requiruntur ad actum, in dubio adfuisse præsumuntur. *d.* §. 11. *J. de inutilib. stipulat. in med. §. ult. J. de fidejussor. Grot.* 2. *c.* 11. §. 6. *n.* 2. e. g. in quovis homine sensus communis. *arg. l. 14. C. de testam. l.* 2. *C. qui testam fac. poss* animus sibi consulendi. *arg. l. 9. l. 25. h. t.* amor liberorum. *l. 8. §. fin. quod met. caus.* (2) præsumitur res in eodem statu, sive, mutatio non præsumitur. *l. 22. h. t. l. 11. fin. reg.* quo pertinet: qui semel est malus semper pro tali habetur. *c. 8. de g. reg. jur. in. 60.* (3) debet fieri in meliorem partem. *l. 20. l. 56. de R. J.* Sic, in statu civili quilibet præsumitur bonus. *l. 51. pr. pro soc.* omnia hæc cessant, si contrarium evidenter probetur: quia in claris non opus est conjecturis. *l.* 137. §. 2. *in fin. de V. O. d. ex. 28. th.* 18.

345. Ad præsumptionem, sive, probationem extraordinariam non recte refertur, in homicidio sanguinis eruptio: aut, proba per aquam ferventem, ut apud Frisios olim. de qua in *ll.* eorum. *tit. 14. de homine in turba occiso.* §. 3. hæc leguntur: *& se post sacramentum judicio Dei examinandum ferventi aqua innocentem ostendat. vide Siccam. in not. ad LL. Fris.* aut, sagarum per aquam frigidam. *Umm. disp. 5. th. 9. n.* 54. neque duellum, ut scilicet præsumatur habere justam causam, qui in eo victor existit. *Bæcl. ad Grot. lib. 2. c. 1. §. 15. in fin.* quia, condicto certamine

uti

uti tanquam testimonio bonæ causæ, aut judicii divini instrumento vanum est, & a vera pietate alienum. *Gort.* 3. *c.* 20. §. 43. *n.* 3. licet usus plurium gentium hoc probet. *Grot.* 2. *c.* 23. §. 10. *n.* 1. 2. *Lehm* 2. *c.* 30. *p.* 118. *& seqq.* etiam jure feudali ita constitutum fuerit. 2. *F.* 27. *ibi: si quis hominem intra pacem constitutum occiderit capitalem subeat sententiam, nisi per duellum hoc probare possit.* Neque ferrum candens, aut ignis. sc. ut innocens habeatur, si ferro candenti manus non lædatur. *junge. c. nobilis. caus.* 2. *q.* 5. quod abrogatum est *c. ult. X. de purg. vulg.*

Præsumptio juris & de jure est, qua à lege ex fortioribus rationibus aliquid inducitur, & ita pro vero habetur, ut probatio in contrarium non admittatur. *l.* 8. *C. de non numerata pecunia. l.* 23. *C. ad SC. Vellej. l. fin. pr. C. arbitr. tut. l. fin. in fin. C. ad SC. Maced.*

346. Probationi extraordinariæ annnmerari solet (1) jusjurandum *l* 11. §. *ult. l.* 35. *pr. de jurejur.* quatenus scil. ex ratione juris onus probandi alteri ita imponere licet. sicut & interdum conveniunt qualis & quæ sententia ferri debeat. *l.* 26. *de re judicata.* sc. si convenerit, ne reus in solidum condemnetur: nam, ut certa sententia præscribatur judici, quam pronunciare debeat, à partium voluntate non pendet. *l.* 19. *pr. de recept. qui arbitr. Gothofr. ad dd. ll.*

(2) Confessio extrajudicialis. *de qua ut & de jurejurand. vide infra.*

De fama & aliis, ex quibus oritur semiplena probatio, *supra dictum est.*

347. Præsumptioni affinis est fictio juris, qua ob æquitatem legis dispositione aliquid fingitur & concipitur, ac si esset, quod revera ita non est.

Fundamentum est æquitas, licet fiat interdum de impossibili *v. g.* quod, qui in utero est, etiam ante tempus à natura constitutum habeatur pro vivo & nato. *l.* 26. *de statu homin.* quamvis enim rerum natura non possit mutari per fictionem juris, effectus tamen mutantur. alia est affirmativa & positiva. *pr. J. de excusat. tutor. in fin.* scil. is qui in acie mortuus est, per gloriam vivere finigitur. alia negativa, & privativa. scil. is, qui usucepit interdum fingitur non usucepisse. §. 5. *J. de act.* vel translativa à persona in personam. sic, quod quis per alium facit, ipse fecisse putatur. *l.* 1. §. 12. *de vi & vi. arm.* §. 43. *J. de R. D.* de re ad rem: ut in fictione brevis & longæ manus. *l.* 1. *C. de donat. l.* 15. *de reb. cred.* de loco ad locum. sc. ut præsens pro absente habeatur. e. g. si quis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

præsens litem non velit contestari, proceditur contra eum ac si absens esset. *l.* 15. *C. de judic. Nov.* 53. *c.* 4. de tempore ad tempus. ut in postliminio & lege Cornelia. §. *f.* J. *de militar. testam.* ratihabitione. *l. fin. C. ad Sct. Macedon.*

Probatio proprie sic dicta fit per instrumenta & testes.

Lib. 22. tit. 4. de fide instrumentorum & amissione eorum. C. 4. tit. 21. de fide instrum. tit. 22. plus valere quod agitur, quam quod simulate concipitur.

348. Instrumentum est scriptura, ad rerum gestarum fidem faciendam, confecta. *l.* 1. *h. t. l.* 14. *C. eod. l.* 27. *de probat.* Est vel publicum, vel privatum. *l.* 5. *C. de probat. l.* 11. *C. qui potior in pignor. l.* 17. *C. h. t.*

Originale, sive authenticum, vel exemplum, quod ex originali est transcriptum. *l.* 2. *h. t. l.* 4. §. *ult. famil erciſc.* interdum, ubi plura ejusdem tenoris instrumenta conficiuntur, licet omnia sint authentica, exempla vocantur. *l.* 24. *qui testam. fac. poss. l. ult. de hi. quæ in testam. delen. l.* 47. *de leg.* 2.

349. Publicum est scriptura, publica authoritate confecta aut confirmata. *l. fin. C. de re judic. l.* 17. *C. h. t. N.* 44. *pr. N.* 47.

350. Privatum est, quod à persona privata conficitur. *l.* 5. 6. 7. *C. de probat.* in hoc interdum requiruntur solennitates. §. 3. 13. *J. de testam. ordin. pr. J. de milit. testam.*

Instrumentum seu scriptura privata plerumque triplex esse statuitur. (1) chirographum, quod *in genere* sunt literæ, de debitis & creditis securitatis causa conscriptæ. *l.* 14. *C. de non numerata pecunia. junct. l.* 40. *de reb cred.* est vel obligatorium. dicitur chirographum *in specie sic dictum.* vel liberatorium. dicitur apocha. *de qua vide tit. de literar. obligat.* (2) epistola. est vel commendatitia, vel testimonialis, vel credititia. *Nicol. de passer. lib.* 3. *c.* 44. *& seqq.* commendatitia regulariter non obligat, nisi simul contineat mandatum. §. 6. *in fin.* J. *de mandat.* testimonialis plene probat. quo referuntur testimonia natalitia, quod quis creatus sit doctor, didicerit hanc vel istam artem. &c. credentialis, imprimis specialis obligat dominos legatorum, & alios principales. *Nicol. de passer. d. l.* 3. *c.* 44. 48. *Grot. lib.* 2. *c.* 11. §. 12. *Puffendorff. lib.* 3. *c.* 9. §. 2. *Inst. nostr. jur. nat. & gent.* 2. *c.* 18. *quæst.* 25. amatoria regulariter non ob-

ligat:

ligat: quia sæpius ex cœco amoris impetu scribitur, qui consensum sanum excludit. *supra. p. 79. Nicol. de passer. d. 3. c. 46.*

(3) liber, sive codex rationum, qui data & accepta continet. huc refertur (a) qui confectus est ratione singularis conditionis, de re singulari & nobis propria. e.g. liber rationum, societatis, mercatorum, libri censuales dominorum de præstandis à rusticis. (b) de re aliena, ut libri tutorum, institorum, præpositorum. (c) qui fiunt de vulgaribus acceptis & expensis à quocunque patrefam. *Struv. d. Ex. 28. th. instrumentum 23. in fin.*

351. Scriptura privata plene probat contra scribentem. *arg. l. 5. 6. 7. C. de probat.* Non refert utrum totum scripserit, an subscripserit. *l. 1. §. 4. quod jussu. l. 8. de rescind. vend.* interdum, si sigillaverit suo nomine. *vide supra. p. 763.* imo, ex literis ad tertium missis, in quibus fit debiti mentio, à creditore debitum probari potest. utrum alicujus sit scriptura, vel sigillum, constat vel ex legitima recognitione, vel literarum comparatione. *N. 73. c. 6. arg. l. 20. C. h. t.* fieri debet (1) ex aliis instrumentis indubitatis, (2) eam petens jurat, se nec lucri causa, nec ex inimicitia hoc facere. (3) fiait à viris peritis & probis. (4) literarum ductus diligenter inspiciendi coram judice & observandi. (5) negans manum juret de calumnia. *vide d. N. 73. juncta. d. l. 20.* vel per testes, qui subscriptioni adfuere. *arg. l. 12. de test. Carpz. p. 1. c, 17. d. 14.*

352. Regulariter non probat pro scribente. *l. 5. 6. 7. C. de probat.* Nec obstat *l. 26. §. ult. in fin. depos.* quoniam, quod epistola ibi probet pro scribente, fit propter instrumenti individuitatem: quia, qui instrumento aliquo pro se utitur, etiam contra se admittere cogitur. quamvis arbitrio judicis sit permittendum, quantum fidei instrumento illi sit tribuendum pro scribente. *d. l. 26. §. fin. in fin.*

In libris mercatorum *specialiter* receptum est: quod, si legitime sint confecti, consignata sint data & accepta, adscripto die & expressa causa debendi ab integræ fidei homine, sive ipso mercatore, sive ejus institore, receptis moribus probent. imprimis, si morte sint confirmati. rationi hoc conveniens est: quia enim mercatores mercium suarum emptoribus sine chirographo fidem habere solent, æquum est, ut & eorum libris ea adhibeatur, in iis, quæ de negotiatione scripserunt. *Gail. l. 2. obs. 20.*

Omnibus præterea rationibus legitime conscriptis hoc tribuitur: ut sc. post mortem scribentis semiplenam inducant probationem, quam heres juramento supplet. *arg. l. 6. C. de probat.* Sic, annotationes parentum de

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſtatu & nativitate liberorum admittuntur. *l. 29. de probat. vide p. 760. §. 88.*

353. Tertii nuda ſcriptura, qua quis ſcribit alium alii debere, nihil probat. nec pro alio, nec contra alium. *arg. l. 63, de re jud.* niſi ab eo ſit ſubſcripta: quia tunc plene probat. *l.* 11 *C. qui potior. in pign. auth. ſi quis C. eod.*

354. In privato inſtrumento regulariter ſolennis forma non requiritur, niſi forte, *ut diximus*, in libris mercatorum, qui ad probandum producuntur: ibi, enim dies, annus, cauſa, omnino exprimi debent. vide hîc *l. 34. §. 1. de pignor. junge ſupra pr. h. t.*

355. Publicum inſtrumentum fide publica immediate pollet: vel, ob judicialem & ſimilem authoritatem: vel formam ſolennem. ad prius pertinet, quod authoritate publica immediate munitur, quia à perſona publica conficitur: ut apud acta, vel etiam, quod ex archivo publico profertur. *l. fin. C. de re judicata.* Item tabulæ cenſuales publicæ, libri cataſtri, ſeu, æſtimi rite confecti, quantum attinet probationem collectarum *arg. l. 3. C. ſine cenſu vel reliqu. l. 10. de probat.* libri magiſtratuum, apochæ publicæ. *l. 2. C. de jur. emphyteut. tit. C. de apoch. publ.* libri collegiorum, parochorum, inſtrumenta, quæ à magiſtratu confirmantur. e. g. ſi negotium privatum in ſcripturam redigatur, in judico recognoſcatur, publico ſigillo muniarur. *arg. l. 19. C. de teſtam. ibi: actis cujuscunque judicis publicavit judicium. cap. 2. X. de fide inſtrum. d. Ex. th. inſtrumentum.* 28.

356. Ad poſterius, ſc. quod tale eſt ob formam ſolennem, refertur. (1) quod per notarium publicum confectum eſt. *l. 17. C. h. t. N. 44. pr. N. 47. præfat.* notarius eſt perſona publica, conſtituta ab eo, qui ſummam in civitate poteſtatem habet ut ſuper negotiis licitis inſtrumenta conficiat. *d. N. 44. N. 47. l. 3. C. de tabular.* alio ſenſu ſumitur in *tit. Cod. de primicerio, & ſecundicerio, & notariis. l. 1. C. de mand. princip.* Si confectum ſit ab eo, qui non eſt notarius, omnium tamen opinione pro tali habeatur, valet ex æquitate. *arg. l. 3. pr. de offic. præt. l. 3. ad SC. Maced.* Alii tamen diſſentiunt. *arg. l. 7. C. de numer. actuar.* requiritur (a) facti commiſſio, id eſt, ut à partibus rogetur notarius. *DD. in auth. ſi quis in aliquo C. de edendo.* interdum, adhoc cogi poteſt. *arg. l. 1. pr. de adminiſtr. & peric. tut. arg. l. 8. §. 3. de vacat. & excuſat. mun.* niſi juſte ſe excuſet. e. g. ob negotiorum multitudinem. (*b*) rei cognitio: ut intelligat quod agit. *arg. l. 1. in fin.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

fin. de author tutor. (*c*) juris permissio: scil. ut fiat de re licita. si sit illicita, notatur infamia, manus ei amputatur. 2. *F.* 55. *in fin. pr.* ad licitas referuntur omnis generis res & actus: modo interdum interveniat judicis concessio. e. g. si sint contentiosæ jurisdictionis, vel decretum sit interponendum. Sic, exicipiunt causas criminales. *arg. l.* 3. §. 3. *de test.* etiam notarii propriam. *arg. l.* 10. *de test.* an uxoris & liberorum? disputant. *vide Colleg. juridic. Argent. h. t. th.* 5. (*d*) testium præsentia & rogatio. duo sufficiunt. *arg. l.* 12. *de test. vide constit. Maximil. I. Von notarien Zu Còllen de anno* 1512. in nov. 73. *c.* 8. quinque requiruntur, si imperitus literarum contractum ineat. usu hoc non servatur. imo, multis in locis, ubi deficit scribendi peritia, admittuntur *notæ* tam contrahentium, quam testium, licet cum ratione juris non conveniat. *Ant. Fab. C.* 4. *tit. de fide instr. def.* 23. in actibus ultimæ voluntatis, ut codicillis, 5 requiruntur. *l. ult. C. de codic.* In testamento 7. ita ut, si 6. adsint, notarius septimi vices subire possit. *l.* 27. *qui testam. fac. poss. vide supra p.* 294. *in fin.*

In instrumento à notario confecto non opus est ut testes subscribant, & subsigent. *N.* 47. *c.* 1. *N.* 73. *c.* 5. *l.* 21. *C. de testam.* Nec obstat: præsentia requiritur, ergo subscribere debent: cum enim *dd. NN.* hoc non requirant, solennitates sine consuetudine aut lege non sunt introducendæ. nec à præsentia ad subscriptionem argumentari licet.

Aliud est in actibus ultimæ voluntatis, ibi testes subscribunt, si testamentum non sit publicum, sed si e. g. tantum solenne. id quod etiam obtinet interdum in minus solenni. *vide supra. p.* 293. *in fin.*

Locus est exprimendus: quia maxime facit ad fidem instrumenti firmandam, vel ejus falsitatem detegendam. *arg. l.* 14. *C. de contrah. & committ. stipul.* §. 12. *J. de inutil. stipul. neque mutatum est d. N.* 47. *c.* 1. §. 1.

(2) sc. ad publicum ob formam refertur instrumentum, quod est munitum subscriptione trium testium integræ fidei. *l.* 11. *C. qui potior. sunt in pignor. adde d. N.* 73. *c.* 1. 2. 4. 8. & 9.

Doctori juris potestas talia conficiendi non competit: quia in privilegiis ipsi concessis hoc non continetur, secus quam putat. *Berlich. part.* 1. *concl.* 31. *& decis.* 43. *confer. hîc Carpz. lib.* 6. *resp.* 18.

357. Si forma, *vide d. N.* 47. *c.* 1. 2. *N.* 73. *c.* 5. tali instrumento

præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

præscripta non sit præcise observata. e. g. notarius signum non apponat, instrumentum non probat. *arg. l.* 3. *C. de tabular. c.* 6. 7. *X. h. t.* licet, interdum juramento hoc possit suppleri. *Richt. decis.* 32. invocatio nominis divini nec jure Romano est necessaria. *arg. N.* 44. 47. 73. nec novissimo: sc. ex constitutione Maximiliani. licet à notariis vel aliis præmitti soleat pietatis gratia.

Alii dissentiunt: (1) per *præm. Instit. ibi: in nomine Domini nostri Jesu Christi.* (2) principis nomen est præmittendum, ergo multo magis nomen divinum. Prior opinio videtur præferenda: quia argumenta aliorum partim probant tantum pietatem, non necessitatem. *vide supra p.* 1. partim continent rationis diversitatem: si enim principis nomen omittatur argui potest falsitatis. *arg. N.* 47 *c.* 1. secus, si nomen divinum. de signo crucis, vide *Nov Leon.* 72. *& ibi Gothofr. in notis.*

358. Instrumentum publicum quamvis quoad verba assertiva, sive, dispositiva, non autem narrativa, etsi notarius a se visa lectaque dicat, *l. ult. de probat. auth. si quis in aliqua. C. de edendo.* plenam mereatur fidem. 10. *de probat. l.* 31. *C. de donat.* tamen non minus contra hoc, quam aliud, contrarium probari potest. *arg.* §. 12. *J. de inutil. stipul.* quia lex actis non tribuit indubitatam fidem. *arg. d.* §. 12. *l. pen. ult. C. ad L. Corn. de fals. l.* 2. *h. t. junge* Cuj. 13. *obs.* 38. *obst. l.* 15. *C. h. t.*

359. Si instrumentum ad aliud se referat, de relato debet constare. &, nisi contineat orationem perfectam, & idem, quod relato comprehenditur, est producendum. *d. auth. si quis in aliquo. C. de edendo N.* 119. *c.* 3.

360. Utrumque & publicum & privatum, si liquidum sit, paratam habet executionem. *Carpz. p.* 1. *c.* 17. *d.* 32, 33.

Pacto hic effectus tribui non potest, ut plures existimant: quia excedit vim privatarum conventionum. propterea, actione proposita, sententia judicis est expectanda. *Bachov. ad Treutl. vol.* 2. *disp.* 2. *th.* 5. *lit. C.*

361. Vis probandi inest authentico, sive originali, non vero exemplo, sive copiæ. *l.* 2. *h. t. l. ult. de probat.* nisi omnino certum sit, hanc ex illo esse transumptam: ut, si fide publica sit descripta. *arg. l.* 57. *de administr. tutel.* vel, si tanquam vera & justa approbata, & recognita fuerit: vel ab ipsis partibus, vel authoritate publica. *l.* 5. *famil. ercisc.* an sufficiat recognitio à solo notario facta? alii affirmant: quia hoc facit authoritate publica. plura vide *apud Minsing. cent.* 6. *obs.* 74. alii negant: quia in instrumento conficiendo testes requiruntur. *N.* 73. *c.* 5.

ergo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ergo etiam in recognoſcendo. Hæc opinio videtur & juri & rationi convenire. *arg.l.5.famil. ercisc. junct.* N. 73.c.5.l.4. *testam. quemadm. aper.*

Non ſufficit, ſi tantum fuerit in archivo publico repoſita: quia ſola cuſtodia, vel, locus ad fidem amplius conferre non poteſt. idem dicendum de exemplo exempli.

362. Protocollo, quod eſt memorialis ſcriptura tabellionis, in qua geſti negotii annotatio breviter continetur, fides eſt habenda. *Struv. d. Ex.*28.*th.ineſt.*31.Jure juſtinianeo adhibetur in alio ſenſu. *N.* 44. *Gothofr. in not.ad epigr.d.N.*44.ſic,aliud eſt protocollum judiciale.*c.*11.*X.de probat.*

364. Inſtrumenta regulariter producuntur lite conteſtata: quia tunc eſt probandum. interdum ante eam, quando ſc. executive agitur: tunc enim recognitio, quæ reo injungitur, ſtatim fit, & habetur pro litis conteſtatione. *arg. l.* 25. §.*fin. de probat.* Carpz. *p.* 1.*c.* 17. *def.* 10. etiam poſt publicationem atteſtationum uſque ad cauſæ concluſionem. *c.* 9 *X. de fide inſtrum.* imo, poſt eam, ſi noviter ſint reperta: non autem poſt ſententiam. *arg. l.* 35. *de re jud. l.* 19. *C. de transact. arg. l.* 31. *de jurej. junge Myſing. cent.* 6. *obſ.* 56. *in* 9. 10.

365. Fides inſtrumenti infringitur ſive per teſtes, ſive per alia inſtrumenta. §. 12. J. *de inutil. ſtipulat.in fin.l.* 14. *in fin.* C. *de contrah. & committ. ſtipul.* ut, ſi ab uno eo demque duo inſtrumenta producantur, quæ ſibi invicem contrariantur. *l.* 14. *C. h. t. arg. l.* 188. *de R.* J. ſimulationem fraudem, vel aliam falſitatem probando. *l.* 42. *C. de transact.* derogat cancellatio, raſio. *l.* 24. *de prob.* niſi in tali parte ſit, quo inſtrumentum non faciat ſuſpectum. *tot. tit.* C. *plus valere quod agitur.* falſum præſumitur, quod antiquum eſſe dicitur, ſi in charta recenti ſcriptum ſit. aliâs regulariter pro inſtrumento eſt præſumtio veritatis & ſolennitatis.§. 12. 17. *J. de inutil. ſtipul.* §. *ult. J. de fidej. arg.l.*18.*C.de probat.*adeo, ut nec in dubium vocetur per depoſitiones teſtium, niſi falſitatis arguatur.*arg. l.* 1. C. *d. teſt. junct.d.* §.12.*arg.l.*15. C *h. t.*

366. Quia pertinet tantum ad fidem rei geſtæ, non ad negotii ſubſtantiam. *l.* 12. *C. de probat.* obligatio non intercidit, ſi amittatur, & aliis modis judici fides fieri poſſit. etiamſi negotium neceſſario ſcripturam requirat. e. g. ſi partes ab initio in ſcriptis contrahere voluerint. *arg. d. l.* 12.20. *l.* 21. *C. de probat. l.* 1. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11. C. *h. t.*

Diſſentientes excipiunt duos contractus. (1) chirographarium. (2) ſi contrahentibus placuerit negotium in ſcriptis celebrare. *Sichard.ad l.* 1.*C. h. t.* amiſſio, deficientibus aliis, probatur interdum per jusjurandum. ſi forte tertius illud ſibi exhiberi deſideret. *l. ult. in med. C. h. t.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Probatio, *ut supra dictum*, fit etiam per testes.

Lib. 22. tit. 5. de testibus. C. 4. tit. 20. de testibus.

367. Testis, hîc, est persona, quæ ad fidem de negotio faciendam à judice vocatur, & examinatur. *l.* 22. *ff. l.* 5. C. *h. t. N.* 90. *pr.*

368. Quando statutum probationi claræ per instrumenta tribuit effectum executionis, non admittitur, si res clare probetur per testes. (1) quia in statutis à proprietate sermonis non est recedendum. *arg. l.* 7. §. 1. *de suppellect. legata. arg. l.* 25. *de leg.* 111. (2) communis loquendi usus hoc suadet. *l.* 99. §. 2. *de V. S.* non obstat. *l.* 1. *de fide instrum.* quia testes sub instrumentis intelliguntur non ex *natura verbi*, sed ratione effectus.

369. Unus testis omni exceptione major, *ut DD. loquuntur*, semiplene probat: vel etiam, duo minus habiles gravem aliâs præsumptionem inducentes. imo, plures tales, si causa non sit ardua plene probant. sicut interdum unus: ut, si sit princeps. *c.* 1. *X. de probat. arg. l.* 19. C. *de testam.* idem sibi tribuit summus Pontifex, *c.* 28. *X. h. t.* aut, si inter partes ita convenerit quod unius testis depositioni stare velint. *c. tuis. X. de test.* aut, si publicus officialis de officio deponat. *vide supra. p.* 961. §. 204. si sit notarius, qui testatur super contractu, vel simili negotio. *N.* 44. *N.* 47. si impossibile sit plures habere testes. *Matth. de crimn. l.* 48. *tit.* 15. §. 3. 4. 5. *Mornac. ad l.* 2. *h. t. Brun. ad l.* 9. C. *l.* 12. *ff. h. t.*

Testis exceptione major est, contra quem nulla exceptio opponi potest vel ratione personæ, vel quoad dicta.

370. Duo testes omni exceptione majores plenam fidem faciunt. *l.* 12. *ff. arg. l.* 9. §. 1. *C. h. t.*

An sufficiant, quando agitur contra Imperatorem, vel contra summum Pontificem? ℞. in iis causis, in quibus jus sibi dici patiuntur, sufficiunt: quia plures non requiruntur jure naturæ vel gentium, quo ipsi & eorum causæ diriguntur. *Grot.* 2. *c.* 4. §. 12. *n.* 3. *Bachov. ad Treut. Vol.* 2. *disp.* 6. *th.* 6. vide tamen. *c. præsul. caus.* 2. *q.* 4. & *c. nullum, d. caus.* 2. *q.* 4. *c. cum causam.* 37 *X. de test.* Jure civili speciale est, quod Justinianus in causa depositi requirat tres testes. *N.* 73. *c.* 1. si imperitus litterarum contrahat, *ut supra dictum*, quinque. *d. N.* 73. *c.* 8. totidem ad solutionem probandam. *l.* 18. C. *h. t.* si chirographum con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

contineat quantitatem 50. libras auri excedentem, tres, qui subscribant. *l. ult. C. si cert. pet.* quæ omnia hodie desierunt esse in usu.

371. Ut constet, an testes sint omni exceptione majores, nec ne, spectanda est habilitas eorum & inhabilitas tempore examinis. *l. 2. 3. pr. h. t.*

372. Inhabiles sunt ratione personæ, (1) quando non censentur liquido scire veritatem. vel propter ætatem: ut impuberes, *l. 3. §. 5. h. t.* pubertati proximi præsumptionem faciunt, & de eo, quod viderunt in pupillari ætate, modo tale sit factum, ut eo tempore in intellectum eorum cadere potuerit, testantur in ætate puberi. *arg. l. 1. in fin. C. de fals. monet.* si enim tunc sint doli capaces, multo magis testes esse possunt. licet, iis invitis non fiat denuntiatio, sicuti nec cogi possunt, ut jurent, quamvis juarre possint, si velint. *l. 26. pr. de jurejur. facit arg. à contrario sensu in l. 3. §. 5. h. t.* ubi ex causa legis Juliæ impuberes testes esse prohibentur. minores 20. annis in civilibus probant, in criminalibus indicium faciunt. *arg. l. 19. §. 1. l. 20. h. t.* senes non quidem coguntur, ut inviti dicant testimonium extra domum suam, quia tamen liquido veritatem scire possunt, audiuntur. *l. 8. h. t.* mulieres etiam non repelluntur à testimonio in judicio, licet in testamentis aliud sit receptum. *l. 18. h. t. junct. l. 20. §. 6. quæ testam. fac. poss.* & in investitura. 2. *F. 32. in fin.*

Vel propter morbum intellectum excludentem, *sive naturaliter*: ut in furiosis. quo non referuntur simplices: secus ac extreme ebrii quamdiu tales sunt: quia ebrietas rationem exulare facit. *c. 14. X. de vita & honest. cleric.* priores, si intervalla habeant, in dubio præsumuntur deposuisse tempore intervalli, sive, quando sanæ mentis fuerunt. *arg. l. 5. & ibi DD. C. de codicill.* de iis, qui in articulo mortis sunt constituti, vide *l. 3. §. 1. ad SCtum Silan* &, quæ supra notavimus in materia testamentorum ex hoc tit. Sive *moraliter*: ut in prodigis. *§. 6. J. de testam.* sc. in testamentis. an alibi adhibiti, saltem sint non omni exceptione majores? plures affirmant. *arg. d. §. 6.* qui non debet extendi. Nos cum aliis ob luxuriam etiam hac in parte eos cum furiosis comparamus. *arg. l. 40. de R. J.* Aut (2) quia non creduntur veritatem dicturi, ob fidem quæ in istis vacillat. *l. 1. pr. h. t.* vel, obstatum servilem: sic, servi nec pro nec contra dominum audiuntur. *l. 8. C. h. t.* vel, infamiæ notam. *l. 3. §. 5. l. 18. h. t.* quo referuntur damnati in publico judicio. homicidæ, malefici, latrones, sacrilegi, adulteri, incestuosi, vene-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

fici, falsarii, sortilegi, sodomitæ & alii *l.* 1. *de his qui notant. infamia.* vel, ob nimiam egestatem. *l.* 3. *pr. h. t.* huc non pertinent homines tenuioris fortunæ. *arg.* §. 12. J. *de suspect. tutor. N.* 90. *c.* 1. vel ob infidelitatem. sic, judæus non auditur contra christianum. *c.* 1. *X. h. t. l.* 21. *C. de haret.*

Aut (3) quia sensu percipere non possunt, de quo testari debent. ut cœci, ubi visus requiritur, e. g. in colore. surdi, ubi auditus. muti, si literas pingere, vel saltem nutibus mentem exprimere possint habiles sunt. *Struv. d. ex.* 28. *th.* 28. *in fin.*

373. Interdum inhabiles sunt ratione causæ, ac respectu eorum, pro quibus & contra quos testimonium perhibendum, ita ut suspicione laboret. Hoc facit (*a*) magna amicitia aut ex sanguine, aut aliâs intime contracta. *c.* 12. *q.* 5. *caus.* 3. quo aliquando refertur amicitia inter collegas. amicitia enim simplex, cognatio, aut conjunctio non obstat. *arg. l.* 21. §. 3. *h. t. junct. N.* 90. *c.* 7. an frater in causa fratris? affir. *arg. dd. ll. junct. l.* 1. *pr.* §. 1. *h. t.* (*b*) odium capitale. *l.* 1. §. 24. *de quæst.* (*c*) commodum vel lucrum perceptum vel percipiendum: vel etiam, si quis damnum evitet. Huc referunt venditorem in causa emptoris, cedentem in causa ejus cui ceditur, executorem in causa, quam exequi debet. *l. ult. h. t.* tutorem in causa pupilli, advocatum in causa quam instruit, & orat. *d. l. fin. h. t. c. si testes. caus.* 4. *q.* 3. procuratorem in ea, quam administrat. *arg. d. l. ult. de test. l.* 4. §. 3. *de appellat.* proxeneta, si uterque in eum consentiat, admittitur. *N.* 90. *c.* 8.

Omnes hi, *ut notant DD.* si renuntient commodo, admittuntur. (*d*) reverentia & debitum obsequium. sic, inhabiles sunt domestici. sive arctissime sint conjuncti: ut parentes & liberi, maritus & uxor. sive ipsis saltem imperari possit: ut sunt subditi, liberti, mercenarii. omnes arcentur: quia vel propter affectionem, vel subjectionem in producentis gratiam dicturi præsumuntur. *l.* 24. *ff. l.* 3. *C. h. t. Gothofr. in notis junge l.* 6. §. *penult. C. de his qui ad ecclesiam confug. Carpz. p.* 1. *c.* 16. *d.* 51. ubi recte notat: has personas admitti, si veritas aliter haberi non possit. subdito hoc in casu juramentum, quo domino adstringitur, remitti solet. *Carpz. d. p.* 1. *c.* 16. *def.* 64. sic, domestici, mercenarii, liberti, admittuntur, si utrique parti æque tales sint: quia par affectio testem non repellit. *arg. l.* 67. §. 1. *de R. N. Carpz. d. l. def.* 56. vel testimonium dicant contra domesticum. *l.* 17. *C. h. t.* excepto filio, servo, libertis. *l.* 6. 8. 11. *C. d. t.* convictor non recte

refer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

refertur ad domesticos. *arg. d. l. 6. C. l. 24. ff. h. t. §. 9. J. de testam. ordin.* vasallus potest esse testis pro domino, & contra ipsum. 2. *feud.* 33. licet pro eo testimonium non sit omni exceptione majus.

374. Interdum plane rejiciuntur. ut fit ob summam conjunctionem, quæ est inter ascendentes & descendens. *ut modo dictum. l. 6. ff. h. t. d. l. 6. C. eod.* excipitur hîc (1) causa matrimonialis, ubi agitur de consanguinitate, vel affinitate matrimoninum impedientente. *c. 2. 12. in fin. X. h. t.* (2) probatio natalium & ætatis. *l. 16. de probat. Gail. 2. obs. 97. n. 8. & seq. vide supra p. 760. §. 88.* (3) si inter liberos lis intercedat. *Brunnem ad l. 6. C. h. t.* quia paritas affectionis & hîc causam suspicionis amovet. *l. 67. §. 1. de R. N.*

Persona ex universitate in causa ejus admittitur. sc. si non agatur de emolumento, quod ad singulos spectat: quia aliâs testatur in propria causa, secus quam si ad universitatem, qua talem pertineat. *arg. l. 6. §. 1. de R. D. l. 2. 7. §. 1. quid cujusq. universitat. nomine.* Sic socio obstat exceptio, si agatur de re communi. *arg. l. 10. §. ult. de appell.* quia nemo, *ut dictum*, testis admittitur in causa propria. *l. 10. ff. l. 10. C. h. t.* licet aliâs sit legalis & integerrimæ vitæ. imo, ne quidem in articulo mortis. *l. 3. §. 1. ad SC. Sillan.* nec particeps criminis contra criminis socium. *l. 11. C. h. t.*

375. Interdum sunt habiles, sed ex singulari ratione oportet, ne dicant testimonium. ut, sacerdotes ratione revelati in confessione, apud pontificios, advocati, de secreto clientis. *ut supra dictum. l. ult. h. t. Berlich. decis.* 101. *Struv. Ex. 48. th. 99.*

Inhabiles certis in casibus admittuntur. (1) si veritas aliter haberi non possit. (2) quando deponunt contra producentem. *vide supra §. 373. in fin.*

376. Regulariter nemo cogitur testimonium dicere adversus socerum, generum, vitricum, privignum, sponsum, sponsam, sobrinum, sobrinamve. *l. 4. 5. h. t.* ne quidem in criminalibus. licet aliâs testis invitus cogatur, etiamsi juraverit silentium. *arg. c. 18. 45. X. h. t.* vel captis pignoribus, vel mulctæ dictione. *arg. l. 1. pr. si quis jus dic. non obtemperav. arg. c. 1. 2. X. de test. cog. l. 19. C. h. t.* intra quindecim dies sunt examinandi. secus si fiat, impune discedunt & judex parti tenetur. ante, si metus sit, ne abeant, non constringuntur carcere, sed jurejurando. *d. l. 19. C. h. t.*

377. Res, de qua perhibetur testimonium, debet in currere in sensus. *arg. l. 6. §. 2. C. de appel. arg. l. 28. de probat.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

378. Productio & examinatio fit regulariter coram judice, vel ejus commissario, in loco judicii. *l. 3. §. 3. h. t.* etiam peregrinorum, si ibi repeciantur. *arg. c. 1. 3. X. de test. cog. junct. arg. l. 8. de publ. in rem act.* aliâs, judex ubi degunt eos examinat, requisitus per literas mutui compassus. *l. 16. C. h. t. junct. arg. l. 15. §. 1. de re judic.* nisi ab ipso principe, aut consistorio ejus petatur testimonium: tunc enim ex loco domicilii eo veniunt. *l. 16. C. h. t.* An idem obtineat in criminalibus? disputant. vide *d. l. 16. N. 90. c. 5. in fin.* quidam, licet cogi non possint ut eo veniant, tamen oportet ut testimonium dicant in domo. ut sunt milites, senes, *ut dictum*, valetudinarii, magistratus, reipubl. causa absentes, publicani in statione occupati, & omnes, quibus non licet venire ex justa causa. *arg. l. 3. §. ult. l. 8. l. 19. h. t.* Sic, à testimonio dicendo clerici non excipiuntur. *vide c. nullus episcopus. caus. 22. q. 5.* ne quidem à juramento. *c. nuper nobis. X. h. t. l. 7. auth. sed judex. C. de epis. & cler.* quia non minus affectibus quam alii reguntur. non obstant verba dictæ authenticæ: *non tamen jurent.* quia in *N. 123. c. 7.* unde desumpta est, non inveniuntur.

379. Testes producens sumptus impendit pro cujusque dignitate. *l. 3. §. ult. junct. l. 11. C. h. t. l. 6. §. 2. C. de appellat.* ne ipsis officium suum sit damnosum. *l. 7. testam. quemad. aperiantur.*

380. Regulariter post litem contestatam: quia tunc est probandum. interdum tamen extra ordinem, ante eam, *ut supra dictum*, ad perpetuam rei memoriam. *c. 5. X. ut lite contest. Gothofr. ad l. 40. ad L. Aquil.*

Non tantum prima, secunda, tertia, verum etiam quarta productio, causa cognita, & præstito juramento, priorum testium despositiones sibi non innotuisse, permittitur. *N. 90. c. 4.*

381. In examine alii actus præcedunt, alii fiunt in ipso, alii id sequuntur.

Producens testes exhibet (1) articulos probationis, annexa testium nominatione & directione. (2) parti communicantur à judice pro formandis interrogatoriis. (3) citantur testes: quia, si ultro se sistant, multum detrahitur fidei, & tanquam ut suspecti & inimici rejici possunt. *arg. l. 25. de procurat.* (4) citatur producens & altera pars ad videndum jurare testes. mores hîc sunt consulendi.

382. In examine ipso (1) judex præloquitur. (2) prævia adminitione, præstatur à testibus juramentum. *l. 9. l. 18. C. h. t.* etiam clericis & episco-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

episcopis, *ut dictum. c. nuper nobis X. h. t. auth. sed judex C. de episcop. & cleric.*

Inde tamen non concludendum, quod totius depositionis vis in eo consistat: quia à partibus in causa civili remitti potest. *c. 39. X. h. t. arg. l. pen. C. de pact. arg. l. 26. de re jud.*

An per statutum? negatur: quia videtur esse irrationabile, quod injuratis testibus vult fidem adhiberi. *arg. l. 9. C. de test.* nec respicit causas singulares, ut fit, quando partes hoc remittunt, sed generaliter & in universum de futuro disponit. *junge hic arg. l. 3. §. 5. de sepulchr. violato.* præcedere debet, adeo ut, si post attestationem factam præstetur, habeatur pro nulla. *arg. d. l. 9. ibi: prius.* quo accedit, quod detur occasio perjuriis ob pudorem de retractando testimonio. de praxi confer *Gail. 1. obs. 101. n. 9.*

(3) Juramento præstito, partes, ut moribus est receptum, secedunt, singuli seorsim à judice & ejus notario examinantur.

An hoc fieri possit iis præsentibus? alii affirmant ex *l. 16. 18. in fin. C. h. t. l. 18. C. de fide instrum.* alii negant ex *l. 14. C. d. t.* ubi testes debent introduci ad secretum judicis. *junge N. 90. c. 4.* alii distingunt: utrum testes ulteriori productioni renunciaverint, & partes in examine admittunt. secus si fiat, repellunt. nos, opinionem eorum, qui negant, regulariter præferimus, ob rationem, & textus: quia, si interessent examini, non opus esset citatione ad publicationem. interdum tamen permittitur. *vide l. 18. C. de fide instr l. 27. §. 7. ad L. Jul. C. de adulter.* (4) finita depositione testes dimittuntur.

An scriptis fieri possit? neg. regulariter: testibus enim creditur, non testimoniis. *l. 3. §. 3. h. t.* licet post mortem eorum scripta exhibeantur. *arg. d. l. 3. §. 3. junct. l. 8. de publ. in rem. act.* in quibusdam locis singulariter est receptum, ut illustres personæ testimonia consignata ad judicem mittant.

383. Actu examinis expedito, partes citantur, ut certo die adsint publicationi attestationum. hac facta, super iisdem articulis, vel etiam contrariis, in eadem vel alia instantia produci testes nequeunt: quia est periculum & metus subornationis. *d. N. 90. c. 4.* nonnunquam tamen admittitur eorum repetitio. e. g. ad declarandam depositionem ambiguam. *arg. l. ult. C. h. t. Carpz. p. 1. c. 16. d. 39.* vel, si examinatoris culpa de omnibus articulis non fuerint examinati. *c. 48. X. h. t.* alios casus vide *c. fin. c. 17. 56. X. h. t. Gail. lib. 1. obs. 105.*

Si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Si altera pars recipiat reprobationem, sive, probationem elisivam, facienda est ante publicatas attestationes. vel, statim suscepta ab altera parte probatione: vel, saltem post citationem ad publicationem attestationum, intra legitimum terminum.

384. Hac reprobatione finita, utriusque partis testimoniorum fit publicatio, partibus litigantibus citatis. sequitur disputatio. Impugnaturus probationes per testes factas considerat (1) examen testium, an sit legitime peractum? (2) personas, an sint habiles? (3) dicta. Dictis opponitur (1) obscuritas. *l. 11. §. 7. de interrog. in jure faciendis.* (2) incertitudo: ut, quando causam scientiæ non exprimit. hinc, si testis sit interrogatus de ratione, & absque ea deponat: vel etiam, non bonam exprimat, assertio ejus ipso jure est nulla. *arg. c. 37. X. h. t. l. 4. C. h. t.*

Non interrogatus rationem scientiæ addit, si agatur de probando dominio pleno, de fama, infamia, de nobilitate, dignitate &c. de notoria consuetudine, ebritate, furore, adulterio &c. *arg. d. c. 37. X. h. t. l. 4. C. h. t.* (3) contrarietas. quando vel testis sibi ipsi, vel, testes sibi invicem contradicunt. Si testes de diverso tempore deposuerint; e. g. unus de 6. alter de 7. annis, non sunt discordes: quia 6. in 7. continentur. sic, in rapina si unus hora nona, alius hora 12. ejusdem diei eam factam dicat, non sunt discordes: quia testes in via publica euntes, nec audientes pulsum campanæ, facile in temporis momento errare possunt. *Carpz. p. 1. c. 16. d. 42. Grot. 2. 5. §. 19. Farinac. de testibus parte 4. quæst. 65.* (4) singularitas: quæ vel est (1) obstativa, *ut loquuntur*, quando testes sibi invicem contradicunt. (2) diversificativa, quando de diversis factis vel actibus deponunt: vel, de alio tempore & loco. hæc, si contradictionem non involvat, sed dicta simul possint esse vera, non obstat (3) cumulativa: quando de diversis factis depositio ad idem tendit. e. g. si agatur de possessione fundi, alius dicat, se vidisse possessorem arare, alius seminare, tertius messem colligere. *vide hîc l. 16. C. de pæn.* hæc plane non obstat. *d. Ex. 28. th. denique 49.*

585. Judex, quia ipsi est probandum, æstimat probationes. præfert testes oculatos auritis. quamvis & hi interdum admittantur. *l. 28. de probat. l. 2. de aqua & aqua pluvia arcenda.* plus fidei tribuit pluribus, quam paucioribus. dignioribus, quam humilioribus, licet sint pauciores: quia non semper est respiciendum ad multitudinem, sed ad sinceram testimoniorum fidem & animum advertamus, quibus potius lux veritatis adfuerit. *l. 3. §. 2. l. 21. §. 3. in fin. h. t.* senioribus, quam junio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

junioribus. masculis, quam fœminis. id quod tamen judicis prudentiæ est relinquendum. imprimis, quando fœminæ nobiles concurrunt cum maribus ignobilibus. *d. l.* 3. §. 2. *l.* 21. §. 3. *h. t.* etiam foruito intervenientes admittuntur. *l.* 11. *h. t.*

Quia in multis negotiis ratio habetur ignorantiæ, vel facti, vel juris, in quantum prodesse vel nocere potest, huic materiæ ea annectitur.

Lib. 22. *tit.* 6. *de juris & facti ignorantia. C.* 1. *tit.* 18. *de jur. & facti ignor.*

386. Ignorantia est privatio scientiæ, quam quis habere potest. opponitur errori: qui est opinio veritati contraria. item, dubio: quod est mentis hæsitatio. vel, quando animus in medio hæret, huc aut illuc ducitur. *Grot.* 2. 6. 23. §. 2. 3. 6. 26. §. 3. *n.* 5. §. 4. hîc ignorantia latius sumitur, ut errorem sub se comprehendat. *l.* 2. 3. *h. t.*

387. In omni jure, quo aliquid tribuitur, sunt duo: id, quod tribuitur, & causa tribuendi.

Hæ causæ sunt facta, quæ antecesserunt, & propter quæ jus aliquid tribuit. has, si quis ignoret, in facto errat.

Quando causæ præcedentes, ex quibus jus nascitur, notæ sunt, ipsum vero jus constitutum ignoratur, juris ignorantia dicitur. e. g. in bonorum possessione ex testamento petenda, si quis testamentum conditum, seque heredem scriprum ignoret, facti: sin hæc sciat, & bonorum possessionem sibi non competere putet, juris error est. *l.* 1. §. 1. *& seqq.*

388. De ignorantia juris duæ sunt regulæ. prima: juris ignorantia non prodest, sive, non excusat, sed nocet noviter acquirere volentibus, adeo ut, ne quidem fœminæ excipiantur. *l.* 8. *pr. l.* 9. §. 3. *h. t. l.* 6. *C. qui admitti ad bonor. possess.* ratio regulæ est in *l.* 2. *h. t.* sc. quia facta prudentissimos fallunt, leges scire omnes convenit. *l.* 9. *C. de LL: vide supra p.* 687. §. 7. qui jus non didicit, peritiores consulat. *l.* 2. §. *ult. quis ordo in bonor. possess. servet.* nisi imperiti non habeant copiam eos consulendi. *d. l.* 9. §. 3. *h. t.* nihil enim imputandum ei, qui, cum vellet, facere non potuit. *l.* 17. §. 3. *de usur.*

Alltera: juris ignorantia suum petentibus, ut in damnis amittendæ rei suæ, non nocet: id est, propter juris ignorantiam dominium rei, vel jus nemo amittit. *l.* 7. *l.* 8. *h. t.* quia hîc non agitur de acquisitio-

ne, nec repetitione rei amissæ, sed ademptione: nemo vero ignorans dominium amittit. *l. 35. de acquirend. rer. domin.* vel nolens. §. 40. *J. de R. d.* vel errans, cujus nulla est voluntas *d. l. 35.* licet in jure erret. *d. l. 8. 9. h. t.*

Quando quis ex juris errore solvit, ex æquitate repetit. *arg. l. 66. de condict. indeb.* vide supra *in tit. oblig. quæ ex quasi contractu oriunt. de condict. indebiti. p. 655. §. 68.* Juris ignorantia non nocet fœminis, in quibusdam causis. *l. fin. h. t. l. 11. l. ult. C. eod.* militibus. *d. l. 9. §. 1. h. t.* rusticis, in casibus à lege comprehensis: in albo corrupto. *l. 7. §. 4. de jurisd.* pœna SC. Syllanian. *l. 3. §. 22. de SC. Syllan.* in *l. 2 §. fin. de jure fisci.* vel ubi æquitas judicem movet. *l. 8. C. qui admitti ad bon. possess l. 1. §. fin. de edendo l. 25. §. 1. de probat.* quia leges magis favent repetitioni, quam adventitio lucro. *l. 41. §. 1. de R. J.*

389. Ignorantia facti, quando quis ignorat factum, vel, singulares facti circumstantias, non nocet, sed prodest, tam in lucro acquirendo, e. g. in usucapione. *l. 4. 8. h. t. l. 11. pro emt.* licet noceat ei cujus res usucapitur. *l. ult. C. de præscript. long. temp.* quam in damno evitando, id est, ne damnum incurramus, aut, rem amittamus. vel etiam, ut eam amissam, sive, ex errore indebite solutam repetamus. *l. 9. §. ult. h. t. l. 6. 10. C. eod.* etiam in delictis. *l. 3. in fin. l. 4. l. 18. §. 4. 5. de injur. §. 7. J. de oblig. ex delict. l. 4. C. de incest. nupt.* Nihil refert, an sint majores vel minores, mares an fœminæ, pagani vel milites. excipitur supina negligentia: ut, si quis ignoraret quod publice omnibus notum est. *l. 9. §. 2. h. t.* vel, si senator duceret libertinam, status ejus ignarus, cujus tamen conditio publice esset nota: quia sic cadit in suspicionem doli. *l. 6. h. t. junct. l. 44. pr. de ritu nupt.* vel, simularet ignorare, quod ex officio scire deberet. *arg. l. 1. C. de fals. monet.* vel, si facto alieno præsens fuisset. *arg. l. 53. mand.*

Hinc, ignorantia facti proprii, cum valde supina sit, nocet. nisi fiat ob memoriæ imbecillitatem: sit intricatum: ut est calculus rationum reddendarum. *arg. l. 47. 1. de pact. l. 7. de confess.* tale, cujus oblivio facile obrepere potest. *arg. l. 44. pr. de acquir. vel amitt. possess. l. 22. de condict. indeb. l. 19. §. 6. loc.* valde antiquum: modo non sit grave & notabile. *c. 32. in fin. de sentent. excommunicat.* vel, contineat actum morientis. *l. 20. in fin. pr. de instr. vel instrum. leg. l. 57. de leg. 1.* quia humana fragilitas mortis cogitatione perturbata, minus res plures memoria consequi potest. *l. 8. C. qui testam. fac. poss.* imprimis, si ignorans velit indemnis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

nis servari. *arg. l. 8. h. t. l. fin. C. de hered. instit.* ignorantia facti alieni præsumitur: quia nemo id divinare tenetur. *l. 31. in fin. ad L. A.* imo, vitio vertitur, si quis scrupulosius inquirat. *arg. l. 6. h. t. l. 36. R. J.* non est probanda. *d. arg. l. 31. in fin.* verum, si quis dicat alium scivisse, probare debet. *arg. l. 21. ff. l. 23. C. de probat.* Sic, ignorantia facti proprii iis in casibus, quibus excusat, est probanda. etiam conjecturis, vel, quoniam in animo consistit, juramento. *l. 5. §. 6. de re milit. c. 4. X. de except. c. 4. X. de sentent. excomm.*

Probationi annumerari solet jusjurandum.

Lib. 12. tit. 2. de jurejurando, sive voluntario, sive necessario, sive judiciali. C. 4. tit. 1. de reb. cred. & jurejurando.

390. Jusjurandum est religiosa rei alicujus asseveratio, legitime facta, per invocationem Dei in testem. *l. 1. h. t. l. 6. C. eod. l. 41. C. de transact.*

391. Quando jurejurando homines affirmant, maxime alii censentur esse securi: quia præstatur sub amissione summi boni sc. gratiæ numinis æterni, qua amissa, nemo salvus esse potest. *Grot. l. 2. c. 13. §. 1. Puffendorf. lib. 4. c. 2. §. 1.* ubi negat, juramentum esse testimonium Dei. Verum, ut videtur, sine ratione. *Felden. ad d. locum Grotii.*

392. Juramenta, quia præstantur super re licita, propter finem lictum, legitimo & debito modo, sine dubio non sunt contra jus naturæ, sed permissa. imprimis, quia apud omnes populos ab omni ævo nullum vinculum jurejurando arctius videbatur. quæ vero ab omnibus hominibus & populis recepta sunt propter conservationem societatis humanæ, sunt juris naturæ. *Grot. l. 1. c. 1. §. 12.* in sacra scriptura ipse Deus juravit per se ipsum. exstant juramenta piorum. *Genes. 14 vers. 22. Josuæ c. 14. vers. 9. Genes. 22. vers. 16. 17.* quæ omnia probant quod non sint contra dictum jus. *Grot. lib. 1. c. 1. §. ult. n. 2.*

In novo testamento nihil mutatum. *Matth. 5. vers. 17.* quoad juramenta promissoria; secus quam Grot. putat. *2. c. 13. §. 21.* aliâs enim civilis societas solveretur, quæ jurata promissione sæpius coire solet. nec unquam reges inter se de futuris pacis conditionibus, quæ jurejurando confirmantur, convenire possent. Grotius non recte præsupponit,

Judæos tantum perjurium agnovisse in promissorio juramento, non in assertorio. *Ziegler. d. l. Struv. Ex. 17. th. licita 3. in med.*

393. Forma juramenti consistit in religiosa asseveratione, qua Deum, ut omniscium & veracissimum, quasi testem vocamus in fidem eorum, quæ asseruntur, perinde ut precibus imploramus divinum auxilium. *l. 1. h. t. l. 6. C. eod. l. fin. C. de fideicomm.* & simul, ut vindicem, si falsum asseveremus. sive utrumque verbis exprimatur. e. g. Deus sit testis & vindex. sive alterutrum. e. g. Deus sit testis: nam, cum superior, qui habet jus puniendi, testis advocatur, simul ab eo perfidiæ ultio poscitur. &, qui scit omnia, ultor ideo est, quia testis est. Quælibet invocatio non sufficit: ut, si quis interdum admirationis, interdum auxilii gratia hoc faciat, interdum ex mala consuetudine absque animo jurandi, solo sensu enunciativo, licet graviter peccet. *Exod. 20. vers. 7. Deutern. 5. vers. 11. Grot. l. 2. c. 13. §. 10.*

394. Juratur (1) per verum Deum, non per deastros, sive falsos deos: quia non sunt omniscii, nec omnipotentes, ut veritatem scire possint, & perjurium punire. nisi fiat ex conscientia erronea, qua quis ex errore putat, se jurare per verum Deum. *l. 5. §. 1. h. t.* cum enim sub falsis notis, generali tamen complexione, numen intueatur, verus Deus, si pejeratum sit, in suam injuriam id factum interpretatur. *Grot. d. cap. 13. §. 12. Felden. ibid. Puffend. lib. 4. c. 2. §. 4.* quia conscientia erronea vim habet obligandi sub ea ratione, qua concipitur, velut recta. An Christiani a Gentilibus, quibus cum negotium est, tale juramentum exigere possint? ℞ accipiant ab iis id, quod habere possunt, ipsi per verum Deum iurent. *Grot. d. l. Struv d. Ex. 17. th. conclus. 5.*

Judæi in nostris judiciis certam formulam præscriptam habent. *Ord. cam. part. 1. tit. 86.* sc. jurant per legem Mosaicam, super 10. præcepta, ubi manus dextræ duos priores digitos ad verba applicant, *non pejerabis*, sinistram cordi imponunt. jure Saxonico, etiam nudato capite, pedibus super pelle porcina stare solent. (2) per solum Deum: quia solus est omniscius ac omnipotnes, *ut dictum.* non vero per creaturas: quia (*a*) non sunt omnisciæ, ac omnipotentes (*b*) religiosa invocatio ipsis non debetur. Hinc non licet jurare per Angelos & Sanctos, licet ex errore tales jurandi formulæ in jure quoque Romano inveniantur, *vide N. 8. in fin. rubrica. jusjurandum.* ubi Justinianus jurari vult, per S. & gloriosam Dei genitricem & semper virginem Mariam, item per 4. evangelia & S. archangelos Michaelem,

Ga-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Gabrielem. neque jurare licet per cœlum, ſolem, terram, fulgentes oculos, dulce oſculum, crines aureos dominæ, ut ſolebant facere amatores, neque per principis ſalutem. obſtat *l.* 13. §. *ult. h. t. l.* 2. C. *de reb. cred. & jurej.* quia omnia hæc deſtituuntur divinitate, nec cultus divinus ipſis debetur, nec Deus ita invocandus. Quare ſunt potius formulæ, quibus rem nobis chariſſimam devovemus, ut de ſinceritate noſtra proximum reddamus certum. vel, obteſtationes, quando res, quas magni facimus deducimus in comparationem, & teſtamur, non minus id quod aſſerimus nobis cordi eſſe, propterea verum, quam ſunt eæ res, quas obteſtati ſumus. *Ziegl. ad Grot. d.* 2. *c.* 13. §. 10. 11. *Puffend.* 4. *c.* 2. §. 3.

Sicut non licet jurare per creaturas, ita impium & temerarium eſt juramentum, ſi Deo tribuatur, quod illi non competit: ut, ſi per caput, capillos, ventrem ejus juretur. *N.* 77. *rubrica. c.* 1. §. 1.

395. Præter hanc formam leges civiles, ut major religio jurantibus injiciatur, ad eos abſterrendos a perjurio, ſolennitates quaſdam requirunt; quæ pro locorum diverſitate variæ ſuut, in certis formulis & ritibus conſtitunt. *vide Alex. ab Alex. Genial. dier.* 5. *c.* 10. *A. Gell. noct. Att.* 1. *c.* 21. *Briſſon.* 8. *form. antiq.* quo refertur: quod interdum erecta tota manu: interdum, aliquot digitis tantum: interdum, tactis evangeliis juretur. juramentum vocatur ſolenne, corporale. *l.* 33. *h. t. l.* 14. §. 1. *C. de judic.*

Hic quærunt, an liceat jurare per ſacra Dei evangelia? ℞ ſano ſenſu admitti poteſt. ſcilicet, quoniam in evangelio ineſt vis ſalvifica, *ad Rom. cap.* 1. *verſ.* 16. *Corinth.* 1. *verſ.* 18 per illud tanquam inſtrumentum ſalutis juratur, & cum Deo, tanquam cauſa principali conjungitur. Sic, in judicio camerali, & plurimis aliis locis talis formula eſt recepta. Imo, interdum juratur per crucem. cujus ſenſus eſt: ne paſſio Chriſti in cruce juranti proſit ad ſalutem, ſi falſum dicat. *vide c. ſi aliqua. c. non eſt c. ut noveritis. q.* 1. *cauſ.* 22. *c.* 4 *X. h. t. Weſenb. h. t. n.* 6. *&c.*

396. Si quis tales ſolennitates adhibere nolit, ſimpliciter per Deum juret, non eſt habendus pro convicto: Deus enim non ceremonias, ſed cor ipſum reſpicit. eſt juramentum verbale, licet non ſit corporale. imprimis hoc procedit, ubi ceremoniæ plane inſolitæ & inuſitatæ adhibentur *vide Annæum Robertum rerum judicatar. lib.* 1. §. 11. *Maſcard.* 3. *concl.* 1358. *n.* 42.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

397. Formulæ asseverandi principum, comitum, nobilium &c. quando promittunt sub fide regia, principis, comitis, nobilis. &c. non sunt juramenta, sed tantum certiores asseverationes politicæ, quibus tribuitur moribus effectus juramenti, quoad firmitatem promissionis. etiam, *secundum quosdam*, si promissa non servent, non minus detestabiles fiunt, ac perjuri. *Gail.* 2. *obs.* 17, 53. 59. hinc oporet, ut principes sint bonæfidei, vitam potius ponant, quam fidem. quo pertinet illud Guntheri Ligurini.

unde jus & reverentia verbo.

Regis inesse solet, quovis juramine major.

Grot. 2. *c.* 13. §. 22.

Tales sunt mercatorum promissiones, quæ fiunt sub fide ipsorum. *Marquard. de jure mercatura.* 2. *c.* 8. *n.* 3. Menonitarum simplex asseveratio pluribus in locis est loco juramenti.

Quamvis tamen non possit negari: quod verum juramentum, præsens metus divinæ justitiæ & omniscientiæ in hominibus non obduratis mentem sibi consciam magis penetret & vi secreta afficiat ad veritatem dicendam, quam metus pœnæ judicialis, vel amittendæ famæ, honoris. *junge Cicer.* 7. *epist.* 1.

398. Formulæ, quæ implicite invocationem Dei in testem & sui devotionem continent, sunt juramanta: ut, si quis juret per Deum, per verbum æternæ veritatis. *Joann.* 1. *versu* 1. per salutem suam, sive, per animæ suæ salutem. *l.* 33. *h. t. vide posterior. ad Corinth.* 2. per veritatem & conscientiam suam. *ad Roman.* 1. *vers.* 1. non vero, quando juratur per salutem liberorum, quod olim fieri solebat. *l.* 4. *h. t.* quia juramentum devotionem sui ipsius continet, non alterius, quem devovere non licet.

Quando divus Pius rescripsit in *l.* 5. §. 1. *h. t. jurejurando quod propria superstitione juratum est, standum esse*, vel ita accipiendum; ut quis ea formula, qua maxime gaudet, jurare possit, modo legibus non sit improbata. vel, secundum tempora istius Imperatoris, ubi sub variis Deastris jurare solebant.

399. Priores, quamvis aliquando admittantur, tamen fieri non solet iis in negotiis, ubi solennia juramenta requiruntur. scil. quando actus invalidus est confirmandus, in renunciationibus jurium, subditorum

homa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

homagio, vasali fidelitate, inter protectorem & clientes, pacem & fœdera ineuntes. vel, quando ratione officii publici juratur. *Carpz. p.* 2. *c.* 16. *d.* 5. *&* 6.

400. Formula, qua quis promittit stipulata manu *loco juramenti*, quamvis proxime ad juramentum non solenne accedere videatur, tamen sua natura tale non est: quia non continet Dei invocationem, nisi mente ipse Deus ea verbis prolata invocetur: ut, si quis dicat, se promittere, *loco juramenti & per verbum æternæ veritatis*, vel etiam, *loco juramenti aliâs præstiti* quod Germani dicunt: *bey meinem eyde. confer. tamen hîc cap. penult. X. h. t. d. Ex. th. aut vero.* 12. *in fin.*

401. Jurari potest verbis vel ore prolatis, vel scriptis: quia Deus utroque modo in testem dictorum & perjurii vindicem invocatur. modo scribens animo jurandi scribat, vel subscribat. usum habet in mutis, vel absentibus. *Franck.* 2. *resolut.* 1. §. 47.

402. Is, cui juratur, judicium adhibeat, ne in exigendo juramento, imprimis, ab eo, contra quem est magna perjurii suspicio, &, si res aliter expediri possit, ipsi detur occasio peccandi. *vide c.* 5. *q.* 5. *caus.* 22. *Struv. d. Ex.* 17. *th. is cui jurat.* 15.

413. Jurans nec nimis facilis sit ad jurandum, nec nimis superstitiosus. sc. necessitate id exigente *l.* 8. *de condit. institut.*

404. Jurare non potest, qui non habet intellectum; ut sunt infantes, impuberes, nisi sint pubertati proximi. hi tamen, ut jurent, cogi nequeunt. minores, si maturius habeant judicium, ad juramentum admittuntur. *l.* 1. *auth. sacramenta puber. C. si adversus vendit.* prodigi jure canonico obligantur. *c.* 28. *X. h. t.* secus ac jure civili sine curatore ratione bonorum. *arg. l.* 40. *de R. J.* Filii & filiæfamilias, uxores, in potestate patris, vel affectu mariti existentes, quia intellectum habent, jurare possunt de rebus, ad eorum potestatem pertinentibus, non autem in patris vel mariti præjudicium. *c.* 19. *caus.* 22. *q.* 4. *c.* 17. *causa* 33. *q.* 5. *d. c.* 28. *X. h. t. c.* 2. *de pactis in Sexto.*

Intellectui atque judicio obstant error, dolus, vis ac metus. *l.* 116. *de R. J.* juramenta jure naturæ faciunt nulla: quia dolus excludit animum deliberatum. facit ut deficiat factum, quod jurans præsupponit. metus injustus in eo, qui exigit juramentum, tollit facultatem id faciendi, ita ut propter ejus defectum necessario sit nullum: *vide Grot.* 2. *c.* 5. §. 10. *c.* 13. §. 4. 14. *Puffend.* 4. *c.* 11. §. 8. nec Deo obligatio acquiritur: quia jusjurandum est testimonium Dei, testis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſtis vero inde ſibi non acquirit obligationem. *Grot. d.* 2. *c.* 13. §. 1. *n.* 3. *junge* §. 14. ubi quoad obligationem, quæ Deo acquiritur, diſſentit.

Jure civili idem obtinet, quod in pactis. *vide p.* 440. §. 30.

Jure canonico inde recedere non licet, citra abſolutionem. *c.* 8. 15. 18. *X. h. t. c.* 2. 4. X *de his quæ vi met.*

Judicio præterea obſtant aliæ perturbationes animi; ut eſt ira, quæ excludit rationem. ebrietas. *c.* 14. X. *de vita & honeſt. cler.* amor. *vide p.* 79. §. 28.

405. Omnes jurare poſſunt, qui intelligunt quod agunt, ſi neceſſitas hoc exigat: etiam clerici, *l.* 8. *auth. de judic.* C. *de epiſcop. & cleric.* quia vel maxime eos decet, ut ſtudeant litibus finiendis & paci. *Rom.* 12. *verſ.* 18, *Hebr.* 12. *verſ.* 14. nec honori vel dignitati ipſorum derogat. obſtat. lex 25. §. 1. *C. de epiſc. & cler.* qua nituntur diſſentientes. *vide Gl. ad d. l.* licet jure can. coram magiſtratu laico jurare non debebant. *c. penult. q.* 15. *cauſa* 22 quod moribus haud obſervatur.

406. Jure civili juramentum à procuratore præſtitum domino prodeſt. *l.* 9. §. 6. *junct. l.* 34. §. 3. *h. t. l.* 2. §. 3. C. *de jurejur. propter calumn. Gail.* 1. *obſ.* 88. Verum, non jurat in principalis, ſed propriam ſuam animam: quia iniquum videtur de alieno facto alium jurare. *l.* 11. §. 2. *de act. rer. amot. junge l.* 12. §. 4. *C. de R. C.* ſic, heres non cogitur præſtare jusjurandum defuncto delatum, propter juſtam ignorantiæ cauſam. *l.* 42. *de R. J. arg. d. l.* 34. § 3. ſecus ac jure Can. & moribus. quibus juramentum in animam principalis admittitur. *c.* 6. *de teſtib. in* 6to. *c.* 1. X. *de juram. calumn. c.* 36. *de elect. in* 6to Zieglerus *ad jus Canonic.* 3. *tit.* 1. *n.* 13. à clericis hoc cœpiſſe putat, propter. *d. l.* 25. §. 1. *C. de Epiſc. & Cler.* & ad laicos tranſlatum. Schilt. *Ex.* 23. *th.* 32 *& ſeq.* niſi requiratur juramentum, *ut loquuntur* perſonaliſſimum, *c. veritatis X. h. t.* ſæpe enim ex jurantis vultu & titubatione judicandum de perjurio. *Anton. Fabr.* 4. *tit.* 1. *def.* 31, *Umm. diſp.* 14. *n.* 79.

407. In re, de qua juratur, requiritur, ut ſit vera & juſta.

Verum aſſeveratur, quando verba animo, facta, vel res, quæ ſubſunt, verbis congruunt. *Grot.* 3. *c.* 1. §. 11.

Jurans non adhibeat verba ambigua, doloſa, mentales reſervationes. dicta vera faciat, quomodo putat intelligi ab eo, cui juratur. *c.* 9. *q.* 5. *cauſ.* 22. *Grot. d.* 2. *c.* 13. §. 13. *n.* 1. §. 8. *n.* 2. *c.* 16. §. 20. *lib.* 3. *c.* 1. § 17. *n.* 3. §. 18. *n.* 4. *Puffend. lib.* 4. *c.* 2. §. 5. quia, quoties ſignis ex-

ter-

ternis animum alteri indicamus, & is eum acceptat, non poteſt non ſequi obligatio: aliâs enim omnis ratio ſeſe obligandi intervenientibus ſignis in ſocietate humana tolleretur, ſi quis tacita ſua intentione poſſet impedire, ne effectus ille actum ſequatur, cui producendo eſt inſtitutus. quod eſt abſurdum. *Grot. prolegom.* §. 14. *lib.* 2. *c.* 4. §. 3. *c.* 11. §. 4. *l.* 3. *c.* 1. §. 11. *n.* 1. *inf.* Verum aſſeveratur, vel ſecundum certam ſcientiam. vocatur juramentum veritatis. vel ſecundum juſtam opinionem: dicitur juramentum credulitatis.

408. Juſtum eſt quod convenit vel juri divino, vel naturali, vel civili, hoc interdum ad actus firmitatem plura requirit, quam jus naturæ, *ut modo dictum.* Jure civili juramentum interpoſitum ſuper re, jure divino, naturæ, vel civili, injuſta, eſt nullum, tamquam de re impoſſibili. *arg. l.* 15. *de condit. inſtit.* Jure naturæ, etiamſi res, quæ promittitur, non ſit illicita, ſi tamen impediat majus bonum morale, non valet: quia Deo & proximo debemus profectum in bono, & in virtutibus, ita ut ejus libertatem nobis eripere non poſſimus. e. g. non licet jurare, ne unquam alicui bene faciamus. ne unquam habeamus aliquem menſæ aut tecti ſocium. ne unquam ab alio quicquam uſque ad mortem accipiamus. ne honeſtam artem alii ſimus communicaturi.

Sic non valet juramentum ſuper re, quæ naturaliter eſt impoſſibilis: quia ad impoſſibile nemo obligatur. *arg.* §. 5. J. *de V. O.*

409. Si res pro tempore, aut ex ſuppoſitione, ſit impoſſibilis, in pendenti eſt obligatio. is, qui ſic juravit, debet adhibere operam, ut, quod juravit, poſſibile reddat. *Grot.* 2. *c.* 13. §. 6, 7, 8. 9. *Puffend. lib.* 3. *c.* 3. §. 2. *inf. Inſtit. noſtr.* J. *N. & G. c.* 13. *quæſt.* 14, 15, 16.

110. Jure Canon. juramentum ſervandum eſt, quod ſine diſpendio ſalutis æternæ ſervari poteſt. *c.* 58. *de R.* J. *in 6to. arg. c.* 12, 28. *X. h. t.* niſi ex juſtis cauſis interdum relaxatio concedatur. Unde illud tantum nullum declaratur, obtenta relaxatione, quæ concedi ſolet quoad vim obligandi, quod præſtatur ſuper re jure naturæ ſive divino illicita. *dd. text. c.* 3, 4, 5, 10. *q.* 4. *cauſ.* 22.

Si quis latroni juret, quod vim illatam magiſtratui non velit deferre: vel etiam, poſterius præſtet priori contrarium, non opus eſt relaxatione: quia ipſo jure eſt nullum propter defectum facultatis, quem jurans non habet talia promittendo. Grot. 2. *c.* 11. §. 8. *c.* 13. §. 19. aliter. *Struv. d. Ex.* 17. *th. juſtum.* 19. Jure canonico, *ut dictum*, ea opus eſt & moribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ribus, ad hoc saltem, ut judex declaret nullum, nec id solius jurantis arbitrio & decisioni permittat. Item, huc referunt, si quis juret, se nolle secreta revelare, si in testem producatur: quia talem potestatem nemo habet, & in judicium productus tenetur dicere veritatem, nec fit perjurus. *Gail.* 1. *obs.* 100. *n.* 4, 5.

411. Juramentum præstatur vel ad religiose quid promittendum. dicitur promissorium. vel, ad rem controversam decidendam. vocatur assertorium. est maximum remedium litium expediendarum. *l.* 1. *h.t.* novissimum refugium. *N.* 73. *c.* 4. finis omnis controversiæ. *ad Hebra.* *c.* 4. *vers.* 13. species transactionis. *l.* 2. 31. *h.t.* habet majorem authoritatem quam res judicata. *d. l.* 2. 31. *junge Puff. de Jure N. & G.* 4. *c.* 2. §. 2.

Illud præstatur, vel in causa publica. e.g. à subditis superiori. dicitur homagium, sive juramentum subjectionis. *Speidel. voce huldigung. erbhuldigung, landshuldigung.* an exigatur à clericis? disputant. *vide ad Roman.* 13. *vers.* 1. *can. magnum.* 28. *caus.* 11. *q.* 1. *can. tributum.* 22. *caus.* 23. *q.* 8. *c. un.* §. *verum. de statu regul. in 6to.* inter protectorem & clientes. est juramentum clientelare, advocatiæ. vide *Grot.* 1. *c.* 3. §. 21. à vasallo domino feudi. est fidelitas. 2 F. 3. *in fin.* 6, 7. in officiis publicis. dicitur germanice *dienstplicht.* inter pacem & fœdera contrahentes. *Grot.* 2. *c.* 13. §. 14. *c.* 14. §. 3. Vel in causa privata. utrumque aut est promissorium *in specie sic* dictum, aut confirmatorium. *Struv. d. Ex. th. probatur.* 20.

412. Promissorum jure civili non producit obligationem aliam, quam nuda promissio. nulla ex eo competit actio, sicut ex pacto. *l.* 35. §. 1. *h. t. l.* 95. §. 4. *de solut.* nisi, quando libertus jurat, se patrono operas, donum, munus præstiturum. *l.* 7. *pr.* §. 3. *de operis libert.*

Jure naturæ, canonico, moribus, habet vim obligandi, actionem producendi: quia scil. hæc jura nudo pacto eam tribuunt. *Grot.* 2. *c.* 13. §. 2. *in fin.* §. 3. *Struv. d. Ex.* 17. *th. promissorium.* 21.

Hinc, jurans, si sit privatus, judicis officio, censura ecclesiastica, vel condictione ex canone ad præstandum, compelli potest. *c.* 9. *X. h. t. c. ult. de foro compet. in Sexto Zæs. h. tit. n.* 86.

413. Confirmatorium præsupponit actum validum jure civili. invalidus non convalidatur. *l.* 7. §. 16. *de pact. l.* 5. *C. de LL.*

De *auth.* sacramenta puberum *C. si adversus vendit.* egimus *supra in tit. de minor.* p. 763.

Jus Can. eum confirmat, licet sit invalidus, jure civili: modo talis non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

non sit jure naturæ vel divino. *c. 28. X. h. t. c. 2. de pact. in Sexto. ut supra dictum.* ut, si promissum lædat proximum, vel directo sit contra utilitatem publicam. sic, filiusf. ne quidem jurato potest renunciare Scto Macedon. vel, civis hosti promittere, quod est contra legis prohibitionem, & patriam. e. g. frumentum, & alia ad bellum necessaria. *Grot. lib. 3. c. 23. §. 5. n. 4. Institut. nostr. J. N. & G. 3. c. 13. quæst. 3. 4.* exempla, quæ adducuntur communiter, & videri possunt apud Struv. huc non pertinent. vide *d. Ex. 17. th. priori casu.* 23.

Si res directo spectet jurantis utilitatem, ei renunciare licet: quia quilibet favori pro se introducto potest renunciare. e. g. fœmina beneficio SC. Vellej. *l. ult. §. penult. ad Sctum Vellejan.* plura vide *d. ex. 17. thesi posteriori casu.* 24.

414. Utrumque rescindi potest, si promittens, vel confirmans enormiter sit læsus: quia juramentum non mutat naturam contractus, cui accedit. si hic propter inæqualitatem rescindi possit, etiam juramentum potest. nisi fraus alterius partis, vel aliæ urgentes concurrant circumstantiæ. Alii dissentiunt: quia animæ est consulendum. Deo acquiritur obligatio. *Grot. d. 2. c. 13. §. 14.* nostram opinionem vide supra.

415. Si tertio ex promisso jurato perfectum jus sit quæsitum, heres obligatur: quia hoc onus bonis adhæret in quæ succedit. licet, si non præstet, non fiat perjurus, sed tantum perfidus. rationem vide apud *Grot. d. 2. c. 13. §. 17. cap. 21. §. 19.* sc. ipse se non devovit, nec ea, quæ à defuncti pietate pendent, in eum transeunt. quamvis ejus in juramento sine speciali mandato mentionem fecisset. *arg. l. 17. §. 3. h. t.* & jurans teneatur heredibus ejus, cui jurato promisit. *arg. l. 9. de probat. c. 14. X. h. t.*

Quare, ut ob juramentum, à defuncto præstitum, petat relaxationem ad effectum agendi vel excipiendi, necessum non est. *Carpz. part. 2. c. 16. d. 7.*

416. Juramentum assertorium litem decidit vel remote, vel proxime. Remote, juramentum de judicio sisti, calumniæ ac malitiæ, dandorum & respondendorum. quod à testibus præstatur: in his enim omnibus juratur, ne vel elusorie, vel temere, vel calumniose litigetur.

417. Proxime hoc facit juramentum litis decisorium *in specie* sic dictum. finit litem vel per se, vel per accidens: quanto sc. ob dolum, vel culpam adversarii in litem juratur.

Litis decisorium, vel pars parti defert extra judicium. vocatur voluntarium. vel in judicio. dicitur judiciale. *rubrica h. t.* vel judex in casu

Oooooo 2 defi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

deficientis plenæ probationis. dicitur necessarium. *l. 3. C. de reb. cred. & jurej.*

118. Deferre juramentum, est provocare aliquem ad illud, & ipsi quasi necessitatem jurandi imponere. germanice, *den eyd einem anbieden.* referre juramentum est, quando retromittitur. germanice, *den eyd Wieder heimschieben.*

119. Omni communia sunt. (1) nullum valet, nisi sit ab alio delatum. sc. vel à parte, vel à judice. *l. 3. pr. h. t.* quia suspectus est, qui se ad jurandum ultro ingerit. *arg. l. 25. §. 1. de procurat.* (2) deferre debet is, qui jus deferendi habet. *l. 17. §. 1. h. t.* (3) Jurandum est ex conditione delata. sive, in ea verba, quæ vel adversarius, vel judex præit. *l. 3. §. ult. l. 4. 5. h. t.*

420. Juramentum voluntarium est juramentum, quod ex conventione, per modum transactionis, à parte parti extra judicium defertur. *l. 17. pr. l. 26. §. fin. l. 28. §. fin. h. t.*

Sicut nemo cogitur ad conventionem, ita nec ad hoc juramentum suscipiendum. libere potest recusari. nec referri, ut necessario præstetur. hinc fluit: quod à deferente calumniæ juramentum peti non possit, ut in judiciali. *l. 17. pr. 34. §. 4. l. 37. h. t.*

421. Deferunt omnes, qui de re controversa disponendi facultatem habent. *arg. l. 17. §. fin. h. t.* omnibus, cujuscunque sint ætatis, sexus, conditionis. quamvis rerum suarum administrationem non habeant. *l. 26. pr. h. t.* petentibus, negantibus. *l. 28. §. fin. d. t.* in omnibus causis civilibus. *arg. l. 3. §. 1. h. t.* præstatur ea forma, qua delatum. *d. l. 3. §. fin. l. 5. §. fin. l. 6. h. t.*

422. Judiciale est, quod à parte parti in judicio, accedente judicis per sententiam interlocutoriam approbatione, defertur. *l. 12. §. 1. C. h. t.*

423. Defert actor reo. cujuscunque sit ætatis, sexus, conditionis. *l. 26. pr. h. t.* sive ante, sive post litem contestatam, usque ad sententiam definitivam. etiam post testium, vel instrumentorum productionem, quibus nihil est probatum: quia (1) defertur omnibus probationibus deficientibus. *l. 35. pr. h. t. l. 12. pr. C. h. t.* (2) manifestæ est turpitudinis iurare nolle: quia præcise non est jurandum, sed delatum referri potest. *l. 34. §. 7. 38. h. t.* obstat (1) reus se habet ad actorem æqualiter: sicut ergo condemnatur, si hic plene probaverit, & juramentum non potest deferri, ita ille absolvi debet, si hic nihil probaverit. R. est

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

eſt ratio differentiæ: ſi reus actori deferret juramentum ubi plene probavit, propter recuſationem non fieret ſuſpectus: ſecus ac ipſe, quando actor nihil probat, & juramentum defert. *d. l.* 38. *h. t.* accedit: quod hoc juramentum deferatur ad probandum, quo facto, eo opus non eſt. (2) *l.* 4. *C. de edendo.* quæ vult, ut, ſi actor non probet, reus abſolvatur ℞ pertinet tantum ad probationes, quæ fiunt per teſtes & inſtrumenta. aut, juramenti delatio habetur hîc pro probatione. *l.* 5. §. 2. *l.* 38. *h. t. Cujac. lib.* 22. *obſ.* 28. *Vinn.* 1. *q.* 42.

Reus etiam actori poteſt deferre ſuper exceptionibus à ſe propoſitis, formula regulariter negative concipitur. vide *l.* 28. §. 6. *h. t.*

Jure Saxon. quomodo & quando præſtetur, vide *Struv. d. Ex.* 17. *th. defert.* 32.

424. Non poteſt recuſari. aut ſuſcipiendum & præſtandum, aut deferenti referendum: quia, *ut dictum*, manifeſtæ turpitudinis eſt, jurare nolle, nec jusjurandum referre. *d. l.* 38. *h. t.*

Procuratori regulariter non defertur. verum, parte adverſa abſente, vel evocatur: vel, volente judice, ibi jurat, ubi degit coram actis publicis, præſente adverſario, vel ejus procuratore. *arg. l.* 3. §. *fin. h. t. junct. l.* 12. §. 4. *C. eod.* niſi, vel ab initio ipſi deferatur, vel deferens conſentiat. *l.* 9. §. 6. *l.* 34. §. 3. *h. t.*

425. Interdum juſte recuſatur. (1) ſi deferens nolit de calumnia jurare. *l.* 34. §. 4. *h. t.* (2) ſemel relatum revocaverit, & poſtea iterum detulerit. *l.* 11. *C. h. t.* (3) is, cui defertur, aliunde probare velit: quia jus permittit omittere juramentum, & ad probationes redire. *arg. c.* 2. *X. de probat.* & qui defert, per juramenti delationem à probandi neceſſitate exonerari dicitur. *l.* 30. *pr. h. t. junge Anton. Fabr. in Cod. h. t. defin.* 3. de jure Saxon. vide *d. Ex.* 17. *th. hoc delatum eſt.* 34. (4) ſi ſub formula delata, ſalva pietate, & honeſtate, præſtari non poſſit. *l.* 5. §. 3. *h. t.* (5) præſtitum nihil operetur. *arg. l.* 21. *C. de probat.* (6) factum alienum ignotum alicujus conſcientiæ committatur. *arg. l.* 34. *pr. h. t.* (7) is, cui delatum, non habeat forum ibi, ubi delatio fit. *arg. d. l.* 34. §. *ult.* neceſſitas enim præſtandi, vel referendi, etiam eſt à jurisdictione: extra judicium enim ceſſat. (8) jam ſemel fuerit juratum. *l.* 18. *h. t.*

Si reus ignorantiam prætendat, pro diverſitate caſuum aut juramentum plane non habet locum, aut, dabitur ſpatium, ut poſſit certiorari. *l.* 34. *pr. h. t.* aut, de credulitate, vel ipſa ignorantia jurat. *Carpz. p.* 1. *c.* 12. *def.* 41.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

426. Omnino est præstandum, nec referri potest: quando scil. is, cui delatum est, aut tantum, aut saltem melius novit veritatem, quam deferens. contingit hoc, si vel de facto aut admisso ejus, cui defertur, agatur. v.g. si a reo res clanculum abductæ, aut subtractæ fuerint. *l.11.§. penult. ult. l.12.13. de act. rer. amot.* unde Doctores in genere dicunt: quod in turpibus, aut delictis, ubi deferens veritatem ignorat, juramentum referri non possit. *arg. c. fin. X. h.t.* Vel, cum de facto tertii, cujus reus habet meliorem notitiam, sit jurandum. *arg. l. 34. §. 8. h.t.*

427. Juramentum, recte relatum, præcise est præstandum. *l. penult. §. 2. C. h.t.* sive præstetur, sive non, sententia sequitur. *l. 34. §. ult. d.t.* à qua, si appelletur, judex secundæ instantiæ cognoscit, an justa fuerit recusationis causa, nec ne? *l. 12. §. 2. C. h.t.* secus, si præstetur: tunc enim appellatio non admittitur: quia crudele foret, si vel deferens, vel referens appellet à sententia, in qua judex ejus petitionem est secutus. *d. l. 12. § 3. C. de R. C.* Utrumque voluntarium, & judiciale, *ut supra diximus*, defert is, qui talem habet potestatem. dominus, interdum procurator, tutor, curator. *l. 17. §. 2. 3. l. 19. 20. l. 34. §. 1. h.t.* infamis, *secundum quosdam*, perjurus, deferre non potest: cum ipsi non tuto referatur. *Carpz. p. 1. c. 14. d. 6.* Alii dissentiunt: quia, licet non tuto referatur, tuto tamen quis jurat, & eligere potest, an sibi expediat? Nos, propter rationem legis 38. *h.t.* priorem opinionem retinemus: quia per indirectum juramenti delatione id agitur, ut deferenti referatur, qui hîc suspectus est de perjurio. *Carpz. d. p. 1. c. 14. d. 6.* nec id agitur, ut is præcise præstet, cui defertur. *d. l. 38. h.t.* quod fieret hoc in casu.

428. Deferri potest omnibus. cujuscumque sint sexus, ætatis, vel conditionis. *l. 26. pr. h.t.* etiam pupillo; ad effectum, ut vincat, eo præstito, non, ut teneatur id præstare, vel referre. *d. l. 26. pr. l. 34. §. 2. h.t.* Alii citra necessitatem inter Paulum & Ulpianum in his legibus dissensum agnoscunt. si suceperit, differendum existimant in pubertatem. *arg. l. 4. pr. de in litem juran. Carpz. d. C. 14. def. 42, 43.* filiofamilias, & servo in causa peculiari, ut prosit patri vel domino, non, ut obsit. *l. 20. & seqq. h.t.* non vero heredi, ut juret de facto defuncti. *l. 12. pr. C. h.t.* si huic fuerit delatum, aliquando de credulitate jurat. si defunctus ad jurandum paratus fuerit, pro præstito habetur. *Carpz. lib. 6. respons. 190.* Alii dissentiunt: quia non omnis moriens est, *ut loquuntur*, Joann. Euangelista. *Menoch. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 5. vide tamen Gail. lib. 2. obs. 42.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

obs. 43. nomine universitatis seniores, vel, qui præ cæteris scientiam negotii habent, jurant. *vide p.* 633. *in med.*

429. Semel susceptum omnino est præstandum ea forma, qua est delatum. *l.* 3. §. *ult. l.* 4. 5. *h. t.* quia habet speciem transactionis, pœnitentiæ non est locus. *l.* 20. *C. de transact.* regulariter hoc fit in loco judicii coram judice, adversario præsente. *l.* 12. *in fin. pr.* §. 4. *C. h. t.* personæ egregiæ, senes, valetudinarii, jurant in ædibus. *l.* 15. *h. t.*

430. A deferente si remittatur, ejusque gratiam faciat, habetur pro præstito. *l.* 5. §. *ult. l.* 6. 9. §. 1. *ff. l.* 11. *C. h. t.*

431. Ante acceptationem revocari potest. ordinariæ probationes admittuntur. imo, etiamsi fuerit acceptatum, si postea novæ & certæ probationes superveniant, revocatio est permissa. *l.* 11. *C. h. t. arg. c.* 2. *X. de probat.* adversarius enim in bonos mores peccaret. de perjurio se suspectum faceret, si, invito deferente, in re sua jurare, & sibi ipsi testimonium ferre vellet. imprimis, cum deferens paratus sit, intentionem testibus & plenis documentis probare. *arg. d. c.* 2. *Anton. Fabr. lib.* 4. *tit.* 1. *defin.* 3. 22.

432. Locum habet regulariter in causis civilibus, personalibus, realibus, rei persecutoriis, ordinariis, extraordinariis, popularibus, famosis. *l.* 3. §. 1. *l.* 9. §. 2. *l.* 34. *pr. h. t. l.* 5. §. 8. *l.* 11. §. 1. *de injur.*

In accusationibus criminalibus ob summum periculum, quod versatur, locum non habet. perjurium metuitur. reus tamen super exceptione accusatori, quia criminis non arguitur, deferre potest. *Carpz. lib.* 3. *respon.* 41. nec in matrimonialibus, si negetur matrimonium contractum: ne in tam ardua causa occasio detur à promissione conjugali se liberandi perjurio. nisi pars negans alterius affirmantis juramento hoc committat: quia tunc, si aliud non obstet. e.g. clandestinitas admittitur. *Carpz. in jurisprudent. consistor. lib.* 3. *def.* 44. *d. Ex.* 17. *th. utriusque.* 40.

433. Necessarium juramentum est juramentum, quod inopia plenæ probationis judex, etiam parte non petente, defert causa cognita vel actori, vel reo. *l.* 31. *ff. l.* 3. *C. h. t.* non potest referri vel judici: quia ex officio defert, & ejus voci est parendum. *d. l.* 3. *C. h. t. c. fin. X. h. t.* nec parti: quia non detulit. *arg. d. c. fin. X. h. t.* Necessarium dicitur: quia judicem oportet hoc juramentum deferre. *d. l.* 3. *ibi: oportet C. h. t.* quod DD. in tantum verum putant, ut, nisi judex deferat, actor appellare possit. *arg. d. l.* 3. *c. ult X. h. t.*

Fundamentum est inopia probationum. omnino est distinguenda à de-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

à defectu omnis probationis. inopia probationum est, si semiplene fuerit probatum: per unum testem omni exceptione majorem, vel duos, qui tales non sunt. item, per scripturam privatam, comparationem literarum.

Doctores dividunt in suppletorium, & purgatorium. *Umm. ad process. disp. 14. th. 11. n. 68.*

434. Suppletorium est, quod causa cognita judex, etiam non rogatus, imponit ei, qui semiplene probavit, ut per id perfecta fiat probatio, & causa dubia decidatur. *d. l. 3. C. de reb. cred. & jurej. l. 31. ff. h. t.*

435. Requiritur (1): ut actor semiplene probaverit, & probatio præsumptionibus non fuerit elisa. si enim plane nihil probaverit, reus est absolvendus. *l. 4. C. de edendo.* nisi ipsi juramentum judiciale deferatur, *ut supra dictum.* sicut non defertur, si plene probaverit. *arg. d. l. 3. C. h. t. l. 9. C. de O. & A. c. 2. X. de probat.*

Si uterque & actor & reus semiplene probaverit, judex illi deferet, pro quo major est præsumptio veritatis. aut etiam, qui in hoc genere validius probaverit. *arg. c. ult. X. h. t.* Alii hoc in casu reum absolvunt. (*a*) quia in pari casu melior est conditio possidentis, & ad liberationem rei, jura sunt proniora. *l. 125. 128. de R. J. l. 47. de O. & A.* (*b*) objectio contrariarum probationum, eas quasi mutuo elidit. res eodem recidit, ac si nihil esset probatum. *arg. §. 11. J. de inutil. stip. Vasq. lib. 2. controv. 39. n. 12.*

Nos putamus: opinionem priorem veram esse. ultimam locum habere iis in causis, ubi res omnino dubia manet, ita ut per juramentum definiri non possit.

(2) Requiritur, ut is, cui defertur à judice, sit persona fide digna, & probabiliter sciat veritatem (3) causa sit modica, & civilis. vel, saltem non tendat ad pœnam corporis afflctivam. *Mynsing. lib. 2. obs. 87.*

In iis, in quibus ingens lucrum ad aliquem pervenit, regulariter non habet locum, propter metum perjurii. *Gail. lib. 1. obs. 108.* nec in criminalibus gravioribus: quia requiruntur probationes luce meridiana clariores. *l. fin. C. de probat.* prætor loquitur de actionibus, non de accusationibus. *l. 3. §. 1. h. t.* & non est honestum, vel pium jusjurandum deferre ei, quem scimus pejeraturum esse. *c. qui exigit. caus. 22. q. 5.* nec in matrimonialibus: nisi circumstantiæ, & æquitas hoc suadeant: vel tendat ad matrimonii conservationem. *Carpz. Jurispr. consistor. lib. 3. def. 46.*

436. Juramentum purgationis est, quod judex causa cognita imponit

nit ei, ut iis se per illud eximat, & causa dubia decidatur. *l. 31. h. t. l. 3. C. eod. c. fin. §. ult. X. h. t.* Videtur originem trahere à jure civili. *l. 6. §. 4. versu: sicubi. C. de his qui ad eccles. confug. l. ult. C. de fide instrum. Nov. 72. c. 3.* Jure canon. est auctum, varie extensum. dicitur purgatio canonica. opponitur vulgari, quæ fiebat duellis, candenti ferro, aut simili modo. *de quibus supra dictum. c. 13. t. t. X. de purgat. canon. tot. tit. X. de purgat. vulg.*

Requiritur (1) ut præsumptiones contra jurantem militent. *c. 13. X. de purgat. can.* (2) ne sint tantæ, ut habeantur pro semiplena probatione. (3) sit persona fide digna (4) causa civilis. etiam famosa. *l. 1. de his qui not. infam.* in criminalibus non admittitur, nisi ubi pœna corporis non infligitur. vel, ubi tales adsunt præsumptiones tantum, quæ non sufficiunt ad torturam. *arg. c. ult. X. de purgat. canonica.* vel, sit causa injuriarum. *arg. l. 18. C. ex quib. cuas. infam. irrog.* sic locum habet in matrimonialibus. *d. ex. 17. th. defertur. 46.*

437. A judice, qui defert, non exigitur juramentum calumniæ: quia talis in eum suspicio non cadit. *arg. l. 18. jud. solv. arg. l. 137. §. 2. pr. de V. O. l. 17. §. 5. de injur.* nec ab altera parte: quia non defert. licet is, cui injungitur, necessario juramentum præstare teneatur, aut si non fecerit, pronunciatur contra ipsum. nisi innocentiam suam aliunde velit probare: quia enim defertur ob inopiam probationum, cessat si eæ adsint. *arg. l. 31. ff. l. 3. C. h. t.* decretum judicis satis observatur, si probetur quocunque modo. nec judex aliter jubet jurare, quam ubi est defectus probationum. *Carpz. p. 1. c. 22. d. 36.* & licet etiam is pro quo judicatur, interdum in exepensas condemnetur; si sc. magnam dederit suspicionis causam.

438. De usu non conveniunt. imprimis de eo, an judex non nisi rogatus admittat? rectius dicitur, quod obtineat etiamsi non fuerit rogatus. & sic post conclusionem in causa *c. cum Johannes X. de fide instrument.* quamvis enim tunc partibus os sit clausum. *c. 9. X. de fide instrum.* judici tamen in causa nunquam concluditur. *d. c. cum Johannes. 10.* quandocunque partem in jure interrogat. *l. 21. de interrog. in jur. fac.* & sic, si opus sit, ad veritatem eruendam juramentum defert. *arg. d. l. 3. C. h. t. l. 31. ff. eod. Gail. 1. obs. 98. n. 4, 5.*

Nec obstat: quod judex non impertiatur officium nisi rogatus. *l. 4. §. 8. de damno infecto.* quia hoc hîc non procedit. *arg. l. 3. C. de reb. cred.*

439. Is, cui injungitur, jure civili in continenti, postquam conditio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

delata eſt, ad jurandum ſe offerre debet, nec quicquam agit, qui ex intervallo jurat: quia, qui ſtatim ex tempore jurat, non facile videtur perjurium committere, ſecus quam qui ex intervallo, vel ſuaſu alterius, vel alia de cauſa. vide *l. 5. §. ult. l. 6. h. t.* niſi, quando conditionem acceptavit, ſpatium deliberandi petierit.

Jure Saxon. fieri debet intra terminum Saxonicum. *Struv. d. ex. 17. th. cæterum.* 49.

Eo mortuo ante præſtationem, heres jurat de credulitate. ſi impubes ſit, differtur in tempus pubertatis. *arg. l. 4. pr. de in litem jur. d. exer. 17. th. 48.*

440. Præſtito vel remiſſo juramento voluntario, vel plane actio denegatur. *l. 9. pr. h. t.* vel, is qui juravit, aut cui remiſſum eſt, exceptione jurisjurandi defenditur. §. 5. J. *de except.* ei vero, qui jus ſuum juramento aſſeruit, datur actio ex jurejurando in factum prætoria. §. 12. J. *de act. l. 11. §. 2. h. t.* ad omne id, quod venit in priorem. niſi illa inficiando creſcat in duplum: tunc enim hæc tantum datur in ſimplum. *l. 30. pr. h. t.*

441. Non eſt nova, ab aliis diſtincta actionum ſpecies; quia jure civili ex jurejurando actio non datur. ſed actioni, ſive in rem, ſive in perſonam, quæ ex veteri cauſa aliâs competiiſſet, adjicitur quædam qualitas. *l. 7. §. 7. de publ. in rem act. l. 9. infin. l.* 10, 11. 13. §. 3. 5. *h. t.* unde improprie jusjurandum ad novationem refertur. *l. 26. §. 2. h. t.* ſcil. non amplius quæritur, an quid debeatur, vel an res ſit petitoris, ſed tantum an juraverit. *d. §. 12. J. de act.* e. g. quod te mihi ex cauſa mutui, vel empti, dare, vel facere, vel præſtare juravi, id te mihi dare, vel facere, vel præſtare debere ajo. *l. 30. h. t.* Alii exiſtimant: veterem actionem plane tolli. ejus in allegatis legibus fieri tantum mentionem dicis gratia. verum ſine ratione ac lege. vide *Wiſenb: h. t. th.* 40.

442. Non eſt actio in rem, nec ſemper datur contra poſſeſſorem, ſed tantum contra deferentem: quia originem ſumit ex conventione, & delatione. *l. 9 §. fin. l. 10. 11. h. t. l. 7. §. 7. de publ. in rem act. d. Ex. 17. th. non vero.* 51. nec eſt actio, vel exceptio rei judicatæ directa, ſed utilis tantum. *l. 8. C. de R. C. l. 9. §. ult. h. t.* §. 12. J. *de act.* non enim tam ob authoritatem judicati, quam ob juramentum, quod ex ipſa partium voluntate judex ſequitur, ſententia fertur. unde ab ea non licet appellare. *l. 12. §. 3. C. h. t.*

Si forte ſententia juramentum præſtitum, aut remiſſum haud fuerit

ſecuta,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ſecuta, tamen, *ſecundum quoſdam*, competit dicta actio vel exceptio. ſi ſcil. ambigatur, an juratum ſit. ſi enim certo conſtet, eſſe juratum, rurſus petituro denegatur actio. *l. 9. pr. h. t.* quamvis enim plerumque ſententia ſequatur. *l. 34. §. ult. h. t.* tamen non eſt neceſſitatis: quia ipſum jusjurandum deciſionem, & transactionem continet. *l. 2. 31. h. t. l. 56. de re jud.* quæ litem cæptam ſine ſententia dirimit. *arg. l. 2. pr. ſi quis caut. in judic. ſiſt. cauſ.* id quod etiam fit, quando is, cui relatum eſt juramentum, jurare recuſat. *l. 34. §. 7. h. t.*

445. Juramentum neceſſarium etiam ſequitur ſententia judicis. ſecundum eum judicatur, qui juravit. *l. 31. h. t.* datur inde actio rei judicatæ directa, ut & exceptio: quia judex hoc juramentum habet loco probationis, quæ deficit, & ſecundum illud pronuntiat. *l. 31. ff. l. 3. C. h. t.* hæc eſt ratio, cur ab ea appellatio ſit permiſſa. *arg. l. penult. §. 3. C. h. t.*

446. Lites jurejurando voluntario, vel judiciali, finitæ retractari non poſſunt: quia continent ſpeciem transactionis. *l. 1, 2. 31. in fin. h. t.* ne quidem prætextu perjurii. *l. 1. C. h. t.* niſi in caſu. *l. fin. C. d. t.* ſi quis tamen in fraudem creditorum debitori ſuo juramentum detulerit, contra jurantem exceptione doli uti poſſunt. *l. 9. § 5. h. t.* Vel ob inſtrumenta noviter reperta. *d. l. 31. in fin. h. t. l. 10. C. de transact.* ſecus quam, ſi hoc fiat juramento neceſſario, modo iis ſolis quis ſit uſurus. *d. l. 31. h. t.* quia enim hîc non intercedit conventio, vel transactionis ſimilitudo, & defertur ob probationum inopiam, merito, ſi ſupervenerit, retractatur. imprimis, ſi reus ob deficientes actoris probationes ſit abſolutus: cenſetur enim abſolutio facta tantum ab inſtantia, non ab actione. *d. l. 31. l. 2. C. ſi ex falſ. inſtr.* quare nec facile de perjurio quæri ſolet. *l. ult. de in lit. jur.*

447. Hæc ita exponuntur à plurimis. Alii dicunt juramentum voluntarium eſſe, quod pars parti in judicio defert. neceſſarium, quod refertur. judiciale, quod judex alterutri litigantium injungit. Alii putant, voluntarium eſſe, quod pars parti defert, ſive extra judicium, ſive in eo. neceſſarium, quod refertur. judiciale, quod judex in cauſis dubiis alteri parti injungit. Nos retinemus definitiones priores: quia poſteriores nulla lege clare probantur.

448. Pœna perjurii jure Romano certa lege publicorum judiciorum non dictatur, ſed ultioni divinæ permittitur. *l. 2. C. h. t.* extra ordinem punitur infamia. *l. 41. C. de transact.* interdum fuſtibus. *l. 13. §. ult. h. t.* amiſſione dignitatis. *l. penult. C. de dignit.* criminis falſi & ſtellionatus

Pppppp 2

natus perjurus postulatur. damnum illatum condemnato reparandum. *l.* 13. *C. de test. l. ult. de stellion.*

Quamvis non pie fiat, si juretur per principem, per genium, per salutem, aut per majestatem ejus, ut olim ethnici fecerunt. *l.* 3. §. *fin. h. t.* *l.* 2. *C. eod.* tamen, cum in jure nostro Romano hoc sit receptum, si quis consulto per principem pejeraverit, forte odio in eum illud servare nolit, ut majestas ejus vilipendatur, non est dubitandum, quin committatur crimen læsæ majestatis, illudque vindicari possit. *l.* 13. §. *fin. h. t. junct. l.* 2. *C. h. t. l.* 2. *C. ad L. Jul. majest.* licet mitiori pœna. *d. l.* 13. §. *fin. d. t.* sicut etiam excusatur, si quis absque dolo, lucelli gratia, ob paupertatem pejeraverit. *arg. dd. ll.*

Si dolus vel culpa committatur ab adversario, lis deciditur per juramentum in litem.

Lib. 12. tit. 3. de in litem jurando. C. 5. tit. 53. de in litem jurando.

439. Juramentum in litem est juramentum, quo propter intervenientem dolum, vel culpam adversarii, rem non restituentis, aut non exhibentis, judice deferente, actor rem suam æstimat. *l.* 1. 2. 4. *pr.* §. 1. *h. t.* Est vel affectionis, vel veritatis. *arg. l.* 2. 5. *pr.* §. 3. *l.* 8. *h. t.*

450. Juramentum affectionis, *ut DD. loquuntur*, est, quo propter dolum adversarii, qui detrectat, aut facit, quo minus possit rem restituere, res in judicium deducta ultra ejus pretium arbitrio domini ex affectione æstimatur. *arg. dd. ll. l.* 8. §. 1. *de act. rer. amot. l.* 25. §. 1. *solut. matr.*

451. Juramentum veritatis est, quo res, quæ culpa actoris interiit, vel deterior facta est, ab actore æstimatur, quanti vere est, & quanti revera interest rem non restitui. *l.* 2. *l.* 3. 8. *h. t. l.* 179. *de V. S.*

Dicitur veritatis, non quod præcise veritas in eo attendatur, sed quod non ita *in infinitum*, ut in priori juretur. prius interdum vocatur, *quanti in litem juratum fuerit.* posterius, *quanti res est. l.* 8. *h. t.* licet & hoc interdum dicatur, *quanti in litem juratum fuerit. l.* 1, 2. §. 1. *h. t. d. ex.* 17. *th. & hoc jusjurandum.* 60.

452. Defert utrumque judex, sive ordinarius, sive delegatus. etiam arbiter. *arg. l* 4. §. 1. *h. t.* alius si detulerit, nulla ejus est religio. *d. l.* 4. §. 1.

Si res extet, in judicis arbitrio est, an velit jusjurandum affectionis deferre, an manu militari rem auferre. *l.* 5. §. 1. *in fin. l.* 68. *de R. V.*

Defer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

453. Defertur (1) ei, qui est dominus litis: sive res ejus sit propria, sive aliud jus in re habeat, vel ad rem. *l.* 16. §. 3. *de pign. l.* 5. §. 1. *si quid in fraud. patr.* & proprio nomine eam est contestatus, non procuratori: quia licet procurator per litis contestationem fiat dominus instantiæ, non tamen fit dominus actionis. *arg. l.* 7. *h. t.* nec de affectione domini jurato testari potest. accedit, quod qui in litem jurat, rem quasi vendit: quod procurator in litem facere non potest. *arg. l.* 60. 63. *de procurat. junct. l.* 2. *l.* 18. *de jurejur.* Si tamen sit procurator in rem suam jure civili ei defertur. *l.* 13. §. 1. *de pact. l.* 25. *de procurat.* etiam hodie, si habeat speciale mandatum. Jurat in animam constituentis. *Gail. de pignorat. c.* 18. *n.* 1. an bene, an ex errore hoc sic receptum? disputant, (2) qui est justæ ætatis. pupillo ergo in præjudicium partis deferri non potest. *l.* 4. *in pr. h. t. junct. l.* 1. *C. eod.* quamvis juramentum à parte delatum præstet. *l.* 26. *de jurej.*

Adolescens, si velit, jurare potest. *d. l.* 4. *in fin. pr. h. t.* tutor, curator, non cogitur: quia subiret periculum perjurii, propter emolumentum alienum. si tamen tantam affectionem pupillo, vel adolescenti exhibere velit, admittitur. *d. l.* 4. *pr. l.* 1. *C. eod.* cum domini loco habeatur. *l.* 27. *de administr. & peric. tutor.* idem dic de matre, si sit legitima tutrix. *arg. d. l.* 4. *pr. h. t.* aliâs enim ne volens quidem admittitur. *d. l.* 4. rationem vide *l.* 7. *d. t.* aliam habet Gl. *ad d. l.* 4.

454. Actori est liberum, an in litem velit jurare, an petere, ut adversarius condemnetur quanti res est. *l.* 71. *de R. V. l.* 2. *C. h. t.*

Heres, non de defuncti, sed de sua affectione jurat. sufficit, si sibi comparet rei notitiam ab aliis, ut de credulitate id præstare possit. *arg. l. ult. C. de fide instrum.*

Si certa summa à judice fuerit præfinita, defunctus delatum susceperit, pro præstito habetur. *Gail.* 2. *obs.* 43. *d. ex.* 17. *th. defertur.* 62.

455. Ut admittatur requiritur (1) à parte adversarii, ut dolo, aut contumacia ejus, res non restituarur, vel exhibeatur, cum eam habeat. *l.* 1. 2. §. 1. *l.* 5. 8. *h. t.* vel, dolo desierit possidere. *l.* 68. *de R. V.* alii excipiunt clericos: verum sine ratione. pater excipitur. *l.* 11. *de dolo l.* 5. §. 1. *de obseq. parent. & patron. præstand.* etiam mater. *l.* 4. *de curator. furios. l.* 6. *de in jus vocando.* an princeps? disputant.

Contra heredes non juratur, nisi lis cum defuncto fuerit contestata. 4. *C. h. t.* quia in pœnam contumaciæ & doli conceditur. *l.* 8. *h. t.* pœna vero morte reorum extinguitur. *l. pennult. ult. C. h. t. junct. l.* 22. *C. de pœn. l. unic. C. ex. delicto defuncti.*

defuncti. vel, nisi doli, vel contumaciæ sint participes. *d. l.* 4. §. 2. *C. h. t. Brunnem. ibi.* (2) à parte actoris adesse debet affectio in rem, qua invitus caret. *l.* 3. *h. t. junct. l.* 8. 9. *rer. amot.* unde, si sit res, in quam affectio non cadit, puta, quæ certam habet æstimationem, ut pecunia, juramentum non datur. *l.* 3. *h. t.* modo æque proba moneta in usu sit. aliud dicendum, si sint vetera numismata. *arg. l.* 28. *de usufr.*

456. Locum habet in causis, in quibus agitur de re nostra, vel restituenda, vel exhibenda. *l.* 2. *h. t.* (1) in actionibus in rem. *l.* 5. *h. t.* scil. rei vindicatione. *l.* 68. *de V. V.* actione Publiciana. *arg. l.* 7. §. 8. *de public. in rem act.* rescissoria, Pauliana *arg. d. l.* 5. confessoria, negatoria. *l.* 7. *in fin. si servit. vindic.* hypothecaria. *l.* 16. §. 3. *de pignor. & hypothec. & ibi Gothofr.* petitione hereditatis. *l.* 25. §. 10. *de petit. heredit.* in interdictis adipiscendæ, & retinendæ possessionis. *arg. d. l.* 68. *de R. V. junct.* §. 1. *J. de interd. l.* 3. § *fin. uti possid.* (2) actione ad exhibendum. *d. l.* 5. (3) actionibus in personam bonæ fidei, quibus dominus rem suam ab alio, ex contractu eam tenente, restitui petit: *d. l.* 5. *pr. junct. l.* 2. *pr. h. t.* ut in commodato. *l.* 3. §. 2. *commod.* deposito, *l.* 1. §. 1. *depos.* locato, *l.* 48. §. 1. *locat. cond.* repetenda dote. *l.* 5. §. 1. *sol. matr.* negotiorum gestione. *arg. l.* 2. 3. *C. h. t.* pignoratitia. *arg. l.* 2. *pr. h. t. junct. l.* 9. §. 5. *de pignorat. act.* arbitrariis: quo refertur actio quod metus causa. de dolo. *d. l.* 68. *l.* 18. *de dol. mal.* licet enim hîc res non nostra restitui petatur, tamen jure prætorio alienatio dolosa pro nulla habetur. huc pertinent interdicta restitutoria. *d. l.* 68. *in fin.* de tabulis exhibendis. *l.* 3. §. 14. *de tab. exhib. l.* 1. 8. *h. t.* quod vi aut clam. *l.* 15. §. 1. *quod vi aut clam.* de precario. *l.* 8. §. 4. *de prec.*

Non habet locum in actione empti venditi: quia non agitur de re restituenda, sed tradenda, & venditor cogitur præstare interesse. *l.* 4. *C. de act. empt. vend.* Alii dessentiunt: quia nuspiam à regula generali, quæ habetur in *l.* 5. *h. t.* excipitur. imo, restituere sæpe in jure significat tradere. *l.* 12. *C. de act. emt. l.* 13. §. 18. *ff. eod.* accedit. *l.* 10. *C. de act. empt. & vend.*

Nos retinemus priorem opinionem, propter dictam rationem. Lex 5. *pr.* loquitur quidem generaliter, restringenda tamen ad eas actiones bonæ fidei, quæ restitutionem continent. *arg. l.* 2. *pr. h. t.* ad *l.* 10. ℞. nihil ibi habetur de juramento in litem, neque sufficit fidem ruptam esse, sed insuper requiritur, ut agatur de re restituenda. *l.* 2. 3. *h. t.*

Sic cessat in actionibus contrariis: quia non agitur de dolo, sed saltem de indemnitate & culpa. *l.* 5. *pr. depos. l.* 6. §. *ult. de his qui not. in-*

fam.

fam. in stricti juris judiciis : veluti ex stipulatu, ex testamento. *arg. l. 5. §. fin. h. t.* nisi per accidens fiant arbitraria : in his enim agit, qui dominus est, vel qui jus in re habet. non obst. *d. l. 5. §. fin. h. t.* quia loquitur de simplici æstimatione, non de affectione. nec *l. 9. de act. rer. amot. vide Gothofr. in not.* ubi respondet. Sic cessat in actione furti : quia verum rei pretium duplatur, vel quadruplatur. *l. 50. de furt.* obst. *l. 9. h. t.* ℞. loquitur de condictione furtiva.

457. Distinctionem inter bonæ fidei, & stricti juris judicia, directas & contrarias actiones, in praxi non observari quoad hoc juramentum, tradit Carpz. *pr. 1. c. 23. d. 19.* An sub dolo lata culpa comprehendatur? vide *Struv. d. ex. 17. th. 66.*

458. Res æstimatur in infinitum : id est, ultra verum, & definitum rei pretium. *l. 1. 4. §. 2. l. 8. h. t. l. 68. de R. V.* sive, sine certa taxatione. *l. 91. de condit. & demonstr. l. 9. de servit.* quia actor invitus cogitur re sua carere, & eam quasi vendere. unde alteri non fit injuria : si enim in libera venditione venditor suæ rei pretium statuere potest ex arbitrio, multo magis in hac necessaria. *l. 9. de act. rer. amot. Grot. 2. c. 12. §. 26.* Sic religio juramenti salva pietate convenit cum verirate : quia hæc affectio est veritas. Licet is, qui æstimationem consequitur, videatur rem suam vendere. *arg. l. 8. h. t. l. 46. de R. V.* &, si res sit propria, statim dominium transeat in reum. *d. l. 46. de R. V.* tamen non cavet, se præstiturum actiones isti, qui eam solvit, quas ejus rei nomine habet. *l. 69. de R. V.* nec tenetur de evictione, si forte res fuerit aliena. *l. 35. §. 2. de R. V. l. 10. de act. rer. amot. l. 14. §. 1. de condict. furt.* nec solvens potest uti Publiciana. *l. 70. de R. V.* quia non est in bona fide. *arg. l. 1. d. publ. in rem act.*

459. Actor æstimat rem, moderatur judex, sequitur juramentum, quod regulariter in condemnatione observatur. *l. 4. §. 2, 3. l. 5. §. 1. h. t. l. 18. pr. de dolo.* Sicut enim judex ex arbitrio illud deferre potest, ita etiam modum statuere, intra quem juretur. si, antequam actor juraverit, quantitatem non fuerit moderatus, tamen ex justa causa minoris condemnari potest. *l. 4. §. 3. l. 5. §. 2. h. t.* nec de perjurio facile conquerimur : quia jure permittente arbitrio suo secundum affectionem immodicam, quam erga rem habet, ex necessitate jurat. *l. fin. h. t.* Imo, aliquando, licet juratum sit, repertis postea probationibus, reus absolvitur. obst. *N. 82. c. 10.* ℞. agitur de jurejurando veritatis, quo declarantur litis impensæ. *dd. ll.*

460. Quia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

460. Quia hîc non agitur de re, quæ habet certam æstimationem, sed de contumaria, & ejus pœna. *l. 8. h. t.* duplum non observatur. *arg. l. 68. de R.V.* nec obstat. *l. un. C. de sentent. quæ pro eo quod interest fertur.* respicit enim verum interesse, & huc non pertinet.

461. Veritatis juramentum habet locum, quando ob moram, vel culpam, etiam levem, res interiit, vel deterior facta, vel amissa est. *l. 2. 3. 5. §. ult. h. t. d. l. 68. de R. V.*

Si re integra aliunde æstimario possit investigari, judex æstimat sine juramento. *l. 4. §. fin. l. 5. §. 3. 4. h. t.*

462. Locum habet in actionibus bonæ fidei, stricti juris, & arbitrariis. *d. l. 5. §. ult. l. 6. 9. h. t. l. 50. pr. de furt.*

463. Quamvis res æstimetur quanti vere interest, tamen licet ostendere, actorem non recte æstimasse. *arg. l. ult. h. t. l. 31. de jurejurand.* sive probando verum rei pretium, sive docendo, actoris intentionem falsam fuisse. *arg. l. 5. § 2. h. t. Brunnem. ad l. fin. d. t. Umm. disp. 20. th. 10. in fin.* Sic regulariter fit per juramentum: si tamen de æstimatione per testes, aliasve probationes possit constare, judex eos admittit, quia quando dicitur, quod non aliter possit æstimare quam per juramentum, non sic accipiendum est, ac si per rerum naturam impossibile sit: sed, quod ex officio ejus sine injuria vel actoris, vel rei, fere aliter fieri non possit. actoris sc. cui culpa rei alias noceret, si probationem ipsi injungeret, quæ difficilis esset, si nec instrumenta de rei æstimatione fuerint confecta, nec testes existant, qui quanti res fuerit, curiosius investigaverunt, quando extabat: rei vero, si nudæ affectioni & æstimationi injuratæ actoris fides haberetur: cum aliâs iniquum sit, aliquem in sua causa judicem fieri. *Donell. lib. 6. c. 10.*

464. Si pretium variet, in actionibus bonæfidei, & arbitrariis, quando ob dolum, vel vi conventionis ad rei extinctæ æstimationem adstrictus est reus, observatur tempus rei judicandæ: quia demum post sententiam, qua ad restituendum, vel exhibendum, est condemnatus, loco rei sic incipit deberi æstimatio. *l. 3. §. 2. commodat.*

In stricti juris judiciis litis contestatæ. *d. l. 3. §. 2.* utroque casu, si per judicii susceptionem, vel etiam interpellationem extra judicialem mora sit contracta, habetur ratio moræ, sive, culpæ commissæ: ita ut rei æstimetur, quanti fuerit ab eo tempore. *l. 3. §. 3. l. 21. §. 3. de act. empt.*

Si actor nolit præstare juramentum veritatis, ipse judex æstimat. *arg. l. 71.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

l. 71. de R.V. De juramento diminutionis, ſive, minorationis, germanice, **minderungs eydt**/ quid jure Saxonico obtineat? vide Struv. *d. ex. 17. th. juramemum. 71.*

465. Huc refertur juramentum Zenonianum, *ut vocant. l. 9. C. unde vi. cap. ult. X. de his quæ vi metuſue cauſ.* quod defertur ei, cujus res ſpoliatæ, vel per vim ereptæ ſunt, ut easdem, prævia taxatione judicis, nė pejeretur, æſtimet. datur propter difficultatem probandi in odium diripientis. non habet locum contra tertium.

466. Juramentum metu & vi extortum; quo refertur juramentum urphedæ, quod eſt de non vindicando carcere, vel tortura, quando quis jurat, **das er die gefängnis unndt marter weder mit worten noch wertken heimlich oder offentlich keinerley weis oder weg-rechen wolle.** Item, errore præſtitum: vel, ſi dolus alterius partis ſubſit: vel, debitor contractum uſurarium firmaverit: relaxari poteſt. *c. 2. q. 6. cauſ. 15. c. 8. X. de jurej. Gl. in c. 16. X. d. t.*

467. Petitur ab eo, qui juravit. heres eam impetrare non cogitur. licet, *ut ſupra diximus*, ſi defuncti promiſſa non præſtet, fiat perfidus.

468. Jure Can. poteſtas relaxandi pertinet ad Summum Pontificem, & epiſcopos. *d. c. 2. q. 6. cauſ. 15.*

Jure naturæ ad eum, qui habet ſummam poteſtatem in perſonam, verba, & promiſſiones ejus. *Grot. 2. c. 13. §. 20. n. 2. in fin.*

Interdum jusjurandum remittitur ab eo, cui id præſtitum. quo etiam pertinet remiſſio juramenti, quam domini faciunt ſubditis, quos in teſtimonium vocant. *ut ſupra dictum. Carpz. p. 2. c. 36. d. 6.*

469. Juramentum ſimpliciſſime eſt intelligendum. removentur, *ut vidimus*, verba ambigua, mentales reſervationes, tacitæ conditiones, quæ promiſſorem aliâs facile exſolvunt. ſtrictam recipit interpretationem. *Grot. 2. c. 13. §. 3. n. 3. §. 5.* junge Struv. *d. Ex. 17. th. denique.* 83. ubi vide conditiones, quæ excipiuntur, & facile ſubintelligi ſolent.

470. Juramento vero opponitur (1) temerarium ac vanum, quod fit ſine deliberatione, de re illicita. non obligat ad ſervandum, ſed ad pœnam. *c. 12. X. h. t.* (2) perjurium, quod committitur, quando ſcienter quis falſum jurat. de cujus pœna, *vide ſupra.* Ad ea quæ fiunt in judicio refertur ſententia judicis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

***Lib. 42. tit. 1. de re judicata & effectu sententiarum, & interlocutionibus.** C. 7. tit. 52. de re judicata. tit. 43. quomodo & quando jud. sentent. prof. deb. tit. 44. de sentent. ex peric. recit. tit. 45. de sentent. & interlocut. omn. jud. tit. 46. de sent. quæ sine certa quantit. tit. 47. de sentent. quæ pro eo, quod interest fer. tit. 48. si à non compet. jud. judic. esse dic. tit. 49. de pœn. judic. qui male judic. tit. 50. sentent. resc. non poss. tit. 51. de fruct. & lit. expens. tit. 53. de execut. rei judic. tit. 54. de usur. rei jud. tit. 55. si plures una sentent. condemn. tit. 56. quib. res jud. non noc. tit. 57. comminat. epistol. programm. subscript. aut. rei judic. non hab. tit. 58. si ex fals. instrum. jud. tit. 60. inter alios acta vel judic. aliis non nocere.*

471. Res judicata dicitur, quæ finem controversiarum pronuntiatione judicis accipit. fit vel condemnatione vel absolutione. *l. 1. h. t.*

472. Sententia, in genere, est rei litigiosæ decisio. sic, arbiter quoque ferre dicitur sententiam. *l. 2. C. de sentent. & interlocut. l. 19. pr. junct. arg. l. 1. tit. de recept. qui arbitr. recept.* decretum comprehenditur. *arg. l. fin. §. 2. quod metus caus. rubrica h. t. ibi: interlocutionibus. junct. §. 6. J. de N. G. & C.*

473. In specie, sententia est pronunciatio judicis super causa in judicium à partibus litigantibus deducta. vel, est rei litigiosæ à judice facta decisio. *l. 3. C. de pedan. judic. l. 39. de minor.* hîc, pronuntiatio arbitri sententiæ opponitur. comprehenditur interlocutoria: quia finem facit controversiæ incidenti. imo, interdum toti causæ. quando sc. judex se dicit in competentem, *arg. l. 5. de judic. Mynsing. 3. obs. 55.* Est vel interlocutoria, vel definitiva.

474. Sententia interlocutoria est, qua controversia, circa causam in judicium deductam, emergens deciditur. *arg. rubric. h. t. l. 2. 16. in fin. C. de sent. & interlocut.*

475. Sententia definitiva est sententia, qua ipsa causa principalis in judicium deducta deciditur. *d. l. 1. h. t.*

476. Eam pronunciat judex habilis, competens, loco consueto, partibus litigantibus, earumque procuratoribus præsentibus. *l. 47. 60. h. t. N. 71. c. 1. N. 112. c. 3.*

Jure civili ad audiendam sententiam sufficit una citatio. trina non requiritur, vel peremptoria. *arg. l. 2. C. quomodo & quando judex.* aliquando

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

quando etiam pronunciatur alterutra parte per contumaciam absente. *arg. l. 1. C. de sentent. & interloc. l. 73. pr. de judic. l. 47. h. t.* modo vivat: quia in defunctum lata est nulla. *l. 59. §. fin. h. t.* sicuti, si absit ob morbum sonticum. *l. 60. h. t.*

Exprimendum est judicis & partium nomen. ex periculo, sive scripto plenis litteris, non notis, est recitanda, sive ab ipso judice, sive ab ejus actuario. *l. 2. C. de sentent. ex periculo recitand.* ne de sententia contentio oriatur. &, ne sit in arbitrio judicis eam subinde mutare.

477. Debet esse (1) juri conformis, non aperte contra leges lata. *pr. J. de offic. judic. l. 1. 2. C. quando prov. non est necess.* quia aliâs est ipso jure nulla. *l. 19. de appellat. d. l. 1. 2.* (2) libello. *l. 18. commun. divid.* tum, quoad rem petitam: ne reus in alia re condemnetur: tum, quoad causam petendi. licet, æquitate postulante, judex interdum ad evitandam multiplicationem litium actori adjudicare possit, quod libello non est comprehensum: modo ex actis id deberi pateat. *l. 43. §. 6. de ædilit. edicto.* obstat. *l. 18. commun. divid. l. 23. de judic.* ℞. distinguendum est inter ea, quæ extrinsecus accidunt, & quæ intrinsecus, sive, jure quodam necessariæ accessionis causam respiciunt: illa non videntur in judicium deducta; secus quam hæc. Alii distinguunt inter magistratum & judices pedaneos: illi hoc est permissum, non vero his. *vide p. 926. §. 62.* (3) actis. si judicis conscientiæ indubitatæ sint contraria, contra eam non potest judicare, si sit summus princeps: si sit inferior, deponat personam judicis, & induat personam testis, qui apud superiorem priora testimonia ad minimum valde suspecta reddet. licet aliâs unus testis sit nullus testis ad plene probandum. *l. 9. C. de testib. Matth. disp. 11. de judic. th. 8.* Imo, etiam inferior judex videtur judicare debere secundum indubitatam conscientiam. (1) quia impertiri debet justitiam. *l. 6. §. 1. C. de appellat.* quod non facit, si judicet secundum falsa acta (2) judici est probandum, non adversario. optime ipsi per conscientiam probatur, non autem per falsa acta. judex æstimat, an sufficienter & plene si probatum, nec ne. *arg. l. 3. §. 1. 2. de test. Fransk. 2. resolut. 22.* ubi vide plures rationes, & ad contraria argumenta responsiones. Alii tamen existimant, rectius eum facere, si dicat, *non liquet.* exemplum vide apud Gell. *noct. Attic. 14. c. 13. supra. p. 926. §. 64. Struv. ex. 44. th. pronunciat. 5. in med.* vel etiam princeps consuli potest. *arg. l. 9. l. ult. C. de LL. Matth. dict. disp. 11. de judic. th. 8.* Obstat. *l. 6. §. 1.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

de offic. præside. R. lex huc non pertinet: quia loquitur de factis, quæ ex errore aliter gesta sunt, & dicitur, quod in iis præses sequi debeat, quod eum convenit sequi ex fide eorum, quæ probantur. imo, videtur potius confirmare priorem sententiam: veritas enim non debet vitiari erroribus rerum gestarum, & sic nec falsis actis. (4) debet esse certa, vel per se, vel per relationem ad certum. sive locum, sive tempus, ad quantitatem ante determinatam, ad instrumentum certum, ad libellum & petitionem actoris: ut solve summam cum usuris debitis. *l. 59. §. 1. h. t. arg. l. 3. C. de sentent. quæ sine certa quant.*

Si ab initio incertum fuerit petitum, ut fieri solet in interesse, sententia hoc erit determinandum secundum. *l. un. C. de sentent. quæ pro eo quod interest. fertur. §. 32. J. de act. d. ex. 44. th. 5. in fine.*

Certa interdum est generaliter, & in universum, secundum naturam actionis institutæ, licet quantitas specialis sit incerta: ut fit in petitione hereditatis, rerum universalium, in actione ex oblipatione generali, aut alternativa. *arg. l. ult. C. de sentent. quæ sine certa quantitate. §. 34. J. de act.* Si universum fuerit incertum, non valet sententia, etiam respectu universi. *d. l. ult. C. d. t.* nec transit in rem judicatam. *l. penult. ult. C. d. t.* quia enim est finis controversiæ, ea non poterit finiri, nisi per certam pronunciationem, ne ex lite lis oriatur.

478. Causam decidendi non cogitur inserere judex. *arg. l. 63. §. f. de evict. junct. c. sicuti nobis. X. de sentent. & re judic.* quia sufficit, si per sententiam controversia finiatur. *l. 19. §. 1. de recept. qui arbitr. receper. l. 1. h. t.* & aliâs calumniis via aperiretur. *c. 40. §. nos igitur. X. de sentent. excommunicat.* una lis alterius esset exordium *l. 11. in fin. C. de R. C. l. 3. C. de fruct. & lit. expens.* licet in criminalibus hoc fieri soleat. vide *Hahn. in not. ad Wesenbec. h. t. n. 7.*

479. Continet præter causæ principalis decisionem etiam condemnationem, vel absolutionem quoad fructus, damna, expensas. *arg. l. 42. h. t. §. 2. J. de offic. judic. l. 5. C. de fructib. & litium expensis.*

De fructibus, impensis in fructus, & aliis, egimus in tit. *de R. D. p. 198. 203. in fin.* Expensas litis victus victori restituere cogitur, nisi justam litigandi causam habuerit. *l. 13. §. 6. C. de judic.* vide *p. 911.* in expensas condemnato victor designationem exhibet, super qua auditur, judex eas moderatur, aliquando defert victori juramentum expensarum. *Carpz. p. 1. c. 31. d. 21. Gail. 1. obs. 151.* etiam damna ipsi resarciuntur, quæ propter absentiam incurrit, habita ratione qualitatis personæ. *Gail.*

Gail. d. l. &, si in loco aliquo commoretur litis causa, quæ per procuratorem non potest expediri, expensæ ibi factæ erunt restituendæ. *Struv. d. ex. 44. th. continet. 6. in fin.*

480. Sententia definitiva debet ferri super tota causa. si super re, in judicium deducta, partim judicetur, partim non, sententia plane est nulla. *l. 27. famil. ercisc. arg. l. 3. C. h. t.* nisi sint plura litis capita: tunc enim denuo recte fertur de reliquis. *l. penult. C. h. t.* quæ non exstat in veteri editione Codicis, sed ex Basilicis est suppleta. Potest etiam, si feratur super pluribus, in aliquibus valere, in aliquibus non. *arg. l. 41. famil. erciscund.* quia tot intelliguntur sententiæ, quot sunt diversæ species. sæpe hoc occurrit in con- & reconventionis causa. ita, in secunda instantia in quibusdam valere potest & confirmari, in quibusdam reformari. *d. l. 41. Gail. 1. obs. 110. n. 2.*

481. Ferenda est pure. si feratur sub conditione, appellari potest, habetur pro non adjecta. *arg. l. 1. §. 5. quando appelland.* quia incerta non finit controversiam, sed adhuc aliam requirit. *arg. §. 32. J. de act.* nisi statim purificari possit. ut, si feratur sub conditione, *si juraverit. arg. l. 12. in fin. pr. C. de reb. cred. Carpz. p. 1. c. 26. def. 9. 10. 12. Strauch. disp. 26. §. 3.*

482. Si plures sint judices intet se dissentientes, sententia plurium obtinet. *l. 36. 39. h. t.* Universi judices judicare intelliguntur, cum omnes adsunt, licet forte unus juraverit, *sibi non liquere. d. l. 36. h. t.* si quidam abfuerint, sententia non valet. *l. 37. 39. h. t.* secus ac omisso numero collegii: quia tunc, modo omnes sint vocati, jus absentium accrescit præsentibus. nisi pacta aut leges aliter velint. *vide supra. p. 632. §. 45. in fin.*

483. Si pares numero diversas sententias proferant, favorabilior est potior. sc. ea, quæ est pro libertate, pro dote, pro reo. *l. 38. h. t. l. 70. de jur. dot.* nisi judices dati judicent: tunc enim illa prævalet, quam is, qui eos dedit, confirmat. *l. 28. h. t. Gothofr. ibi* si in diversis summis condemnent, minima spectatur. *l. 38. §. 1. h. t.*

Quomodo conjungi debeant vel separari? vide *l. 27. §. 3. de recept. qui arbitr. receper. Cujac. 12. obs. 16. §. 19.* Fertur inter partes litigantes. etiam earum procuratores, si quidam sint constituti: quia jure civili sunt litis domini. *l. 22. 23. C. de procurat. l. 1. C. de sentent. & interloc.* quod in camera Imperiali non observatur. *Gail. 1. obs. 111. l. 2. obs. 102. vide supr. p. 629. §. 37.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Controversia decisa, post sententiam res dicitur judicata. *l. 7. pr. l. 11. de transact.*

484. Quoniam sententiæ effectus impediri, aut suspendi potest per appellationem, ideo *in rem judicatam* dicitur transire, quando ab ea intra 10. dies non est appellatum. *l. 14. §. 1. de appell. junct. N. 23. c. 1. 119. c. 5. 8.* authoritatem rei judicatæ habet. dicitur jus facere inter litigantes. *l. 3. pr. de agnoscend. & alend. liber. l. penult. h. t. d. ex. 44. th. effectus. 10.* Alii existimant, dari casus, quibus post 10 dies non transeat in rem judicatam. *Umm ad processſ. disp. 19. th. 11. n. 59. in fin.* Nos putamus aliorum opinionem præferendam esse, & tales non dari, modo ipso jure valeat sententia: licet interdum ob justam causam possit retractari. si enim sit nulla, non potest consequi authoritatem rei judicatæ: quia quod ex se nullum est, tractu temporis non reconvalescit, nisi nova causa superveniat.

Etiam sententiæ criminales transeunt in rem judicatam. *vide supra. p. 851. §. 48. Gail. 2. de pace publ. c. 5. n. 4.*

485. Ab ea non licet recedere, sed sine contradictione parendum. *l. 1. C. h. t.* nec judex, nec ejus successor, eam amplius potest corrigere. *l. 14. 45. §. 1. l. 55. 62. h. t.* licet, eodem die, quo est lata, obscure posita possint explicari. *arg. l. 46. h. t.* ea, quæ ad consequentiam pertinent, suppleri. *l. 42. h. t.* e. g. impensæ in litem. non vero *ut dictum*, mutari. *d. l. 62. h. t.* quia, sententia lata, judex desinit esse judex. *l. 55. d. t. l. 1. §. 2. de usur.* pars pro qua pronunciatum habet jus quæsitum. *arg. l. ult. C. sentent. resc. non posse.* Neque rescinditur principali rescripto. *d. l. fin. C. sententiam rescind. non posse.* nec ob errorem calculi. nec ob instrumenta noviter reperta. *l. 2. 4. C. h. t.* nisi dolo adversarii factum fuerit, quo minus ante potuerint proferri. *arg. l. 19. C. de transact.* vel, sententia ex præstito juramento necessario sit lata. *l. 31. de jurejurando* vel, causa sit publica. *l. 35. h. t.* vel, posterius testamentum inventum, quo continetur mutata defuncti voluntas. *arg. l. ult. C. de reb. cred. l. 3. §. 1. de transact.*

486. Hunc effectum non habent comminationes, epistolæ, programmata, subscriptiones, decreta judicum, & eorum præcepta. *arg. tot. tit. C. de præd. & al. reb. min. junct. l. 1. h. t. l. 1. C. de excep. rei jud.* omnia enim hæc non decernuntur utriusque partis juribus cognitis. *l. 1. 2. 3. C. comminat. epistolæ, program. &c.* secus ac decreta principis. *§. 6. J. de J. N. G. & C.*

Si

Si ſententia tantum feratur ex conſilio prudentum, talem vim non habet. ſicuti nec, ſi ex præjudiciis. niſi, ubi certa lex de caſu propoſito non eſt, aut non fuit, aut eſt valde dubia, & hic probandi modus conſuetudine receptus. *l.* 38. *de LL. Mav. part.* 3. *deciſ.* 282.

487. Abſoluto per ſententiam datur exceptio rei judicatæ, ſi de novo conveniatur. *l.* 12. 13. 14. *de except. rei jud. ſupra. p.* 850.

Actio judicati datur ei, cui alter ad præſtandum quid ſententia condemnatus eſt, ut ei pareat. *l.* 4. *pr.* §. 1. 2. *l.* 6. §. *f. h. t.* quia, quando partes ad judicem eunt, eunt tanquam ad jus animatum &, videntur ſibi tacite promittere, quod velint ſtare ipſius ſententiæ. quaſi contrahunt. *l.* 3. §. 11. *de pecul.* non amplius juſtitia cauſæ attenditur, ſed ſimpliciter, quod ſit ita judicatum. *l.* 56. *h. t. junct. l.* 5. §. 2. *de jurejur. l.* 207. *de R. J.*

Actio judicati eſt actio in perſonam, quæ datur ei pro quo eſt judicatum, & ejus heredibus, contra eum, & ejus heredes, qui condemnatus eſt, ad præſtandum id, quod ſententia continetur. *l.* 4. *pr. l.* 6. §. 3. *h. t.* eſt rei perſecutoria, perpetua, quamvis prima actio ſuper qua judicatum, fuerit ex delicto, pœnalis, non perpetua, nec in heredes tranſitoria: quia, *ut dictum*, in lite eſt quaſi contractus, ex quo hæc poſterior actio competit. In procuratorem non datur, niſi ſit in rem ſuam, vel liti ſe obtulerit. *l.* 4. *pr. h. t. l.* 61. *de procurat.* non enim eſt dominus negotii. *vide tamen ſupra. p.* 629. §. 37. Nec in Syndicum *arg. d. l.* 61. *junct. l.* 1. §. 1. *quod cujusque univerſ. nom.* vel curatorem: quia omnes non litigant ſuo nomine. *l.* 2. *de adminiſtr. & peric. tut.*

488. Si reus condemnatus rem non reſtituat, eaque pereat, æſtimatio hac actione petitur cum fructibus, qui poſt tempora judicati elapſa ab actore percipi potuerunt. *l.* 7. *C. de exſecut. rei jud.* uſuræ centeſimæ. *l. ult. pr. C. de uſur. rei judicat.* quæ hodie non obtinent.

489. Si intra quatuor menſes pereat, qui condemnatis ad ſolvendum ſunt conceſſi, nec æſtimatio debetur, nec uſuræ, nec fructus, qui intra illud tempus ſunt percepti: quia, cum hoc tempus lege ſit conceſſum, non videtur fuiſſe in mora reſtituendi. *l.* 88. *de R. J. l.* 127. *de V. O. junct. l.* 7. *h. t. l. fin. C. de uſur. rei judicat.*

490. Si plures ſint condemnati, unusquisque pro virili, ſive, pro ſua parte convenitur: niſi ante condemnationem ſinguli in ſolidum fuerint obligati, vel etiam, quidam non fuerint ſolvendo. *l.* 1. 2. *C. ſi plures una ſentent. condemn. l.* 43. *h. t. junct. l.* 9. 19. *de duob. reis.* quia per judicatum prioris obligationis

nova-

novatio inducitur, adeo ut, quod ab uno servari non possit, à reliquis non petatur. *d. l. 43. h. t. l. 10. §. 3. de appell.*

Item obtinet in heredibus damnatorum. scil. singuli tantum pro portionibus hereditariis conveniuntur. *l. 25. §. 1. ff. l. 6. C. famil. ercisc. l. 56. §. 1. de V. O.*

Limita prius: nisi (1) plures condemnati sint in solidum. *l. 1. 2. C. si plures una sent. condemnat. sit.* (2) res sit individua. *l. 65. de evict. l. 192. de R. J.* (3) plures ut universi sint condemnati: e.g. municipes. *arg. l. 1. l. 2. C. si plures una sentent.*

Si quis rei judicatæ non pareat debito tempore, petitur executio. *l. 1. C. de execut. rei judicat.*

491. Executio rei judicatæ est actus judiciarius, quo per sententiam condemnatus per judicem adigitur, ut victori præstet judicatum. *tot. tit. C. de execut. rei judicat.* Judex competens est is, cujus sententia in rem judicatam transivit. modo imperium mixtum habeat, sive sit datus à principe, sive ordinariam jurisdictionem exerceat. *l. un. C. qui pro sua jurisd.* etiam mandatarius. *arg. l. ult. §. 1. de offic. ejus cui mandata est jurisd.*

Alii mandatario eam negant: verum, ut videtur, sine ratione. *Strauch. diss. 28. §. 1.* non obstat. *l. 15. pr. h. t.* quando in prima instantia hoc evenit, isti competit executio. quando in secunda, superiori. sive inferioris sententiam reformet, sive eam confirmet. *l. 32. §. 2. in fin. C. de appellat. l. ult. in fin. C. de judic. Gail. l. 1. obs. 113. n. 16.* Si pronuncietur appellatio deserta, prior judex exsequitur. *l. ult. §. 4. C. de tempor. appellat.* Si res in alieno territorio sit sita, judex ejus per literas requisitoriales compellatur, ut executionem faciat. *l. 15. §. 1. h. t.* vocantur literæ mutui compassus. germanice, **compaßbrieff.**

Requiri debet judex rei sitæ. irrequisitus citra nullitatem exsequi non potest. *Minsing. 3. obs. 68.* si scil. pro executione imploretur officium judicis; secus, si actio in factum ex judicato in foro rei sitæ instituatur. Si requisitus detrectet, & sit inferior, impetratur mandatum pœnale. si sit extra territorium judicantis, superiorem non recognoscat, conceduntur repressaliæ. *Grot. lib. 3. c. 2. §. 5. Schilter. ex. 45. th. 17. Struv. ex. 44. th. si quis. 16.*

492. Executio fit in rem petitam, per sententiam adjudicatam. si sit certum corpus, aut manu militari res aufertur. *l. 68. de R. V.* aut, actor in possessionem mittitur. *l. 1. quib. ex caus. in possess. eatur.* quia aliud pro alio invito debitori solvi non potest. *l. 3. de reb. cred.* Si sit debiti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

biti solutio, rei æstimatio, aut interesse præstandum; fit vel captis pignoribus. *l.*4.§. 3.15.§.2.3.*h. t.* vel, missione in possessionem. *arg. d. l.* 1. *quib. ex caus. in possess. eatur.* in omnibus rebus, quæ sunt in bonis ipsius rei, vel successoris universalis. *l.* 44. *de re jud.* quamvis ejus in sententia non fuerit facta mentio, aut minor sit. *d. l.* 44. fit etiam executio contra fiscum, bona ut vacantia occupantem; vel eum, qui à fisco ea accepit. fidejussorem, qui judicatum solvi satisdedit. *l. ult.* §. *fin.* C. *de usur. rei jud.* non in eum, qui est ipsius contractus: quia contra hunc novo processu opus est. *arg. l.* 63. *h. t.* excipiuntur instrumenta ad culturam agri necessaria. *l.* 7. *l.* 8. C. *quæ res pignor.* stipendia militiæ, modo executio aliter fieri possit. *l.* 4. C. *de execut. rei judicat.* Doctores extendunt hoc ad libros studiosorum, advocatorum, clericorum, instrumenta artificum, quibus victum quærunt. res religiosæ. *arg. l.* 15. §. 4. *h. t.*

Huc etiam referuntur bona feudalia? nisi consuetudine aliter obtineat. vel, dominus in oppignorationem feudi consenserit; emphyteutica, censitica, bona profectitia in delictis filii.

493. In capiendis pignoribus initium fit à rebus mobilibus. quo pertinent vestes, lecti. ex illis tamen tantum relinquendum, ut se cooperiri possit debitor. sic, in bobus aratoriis, *de quibus dictum*, libris studiosorum, executio saltem fit in subsidium. *arg. d. l.* 4. His deficientibus, capiuntur immobilia, jura & nomina. *d. l.* 15. §. 2. 3. *h. t. Umm. disput.* 23. *th.* 2. *n.* 16. fieri etiam potest carcere. *l.* 1. *l. fin.* C. *qui bon. ceder. poss.*

594. Olim tempus executionis fuit arbitrarium. hodie conceduntur quatuor menses in actionibus personalibus. currunt à die latæ sententiæ, etiamsi sit appellatum, & appellatio deserta. si sententia fuerit confirmata, à die confirmationis. *l.* 2. C. *de usur. rei judicat.*

In realibus statim fit executio, si res restitui possit. §. 2. *J. de offic. judic.* ita ut illi non videantur recte sentire, qui volunt hanc quadrimestrem dilationem omnibus condemnatis competere. quia *d.* paragraphus 2. J. *de offic. judic.* contradicit. nec verum videtur, quod contineat tantum verba enunciativa.

495. Omnis judex, jurisdictionem & executionem habens, sive ordinarius, sive delegatus, ex justa causa hoc tempus prorogare potest, vel coarctare. *l.* 2. *ibi: causæ qualitate. l.* 4. §. 5. *l.* 31. *h. t.* jure Saxon. in actionibus realibus à tempore præcepti executivi conceduntur 14. dies, in personalibus terminus Saxonicus. à judice coarctari non potest, nisi partes aliter convenerint. *Struv. d. Ex.* 44. *th. tempus* 17.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

pus 17. de exceptionibus, quæ opponuntur ad impediendam executionem, vide *p.* 848. *pr.* an oblato fidejussore possit evitari? neg. nisi magna ex causa. *l.* 4. §. 3. *h. t.*

496. Fit in solidum, nisi debitor vel bonis cesserit, vel habeat beneficium competentiæ.

Beneficium competentiæ est beneficium, propter quod debitor in id tantum condemnatur, quod honeste facere potest. sive ita, ut quamvis plus debeat, possit tamen retinere ea, quæ ipsi ad se honeste exhibendum, & egestatem evitandam sunt necessaria. *l.* 19. §. 1. *l.* 30. *h. t.*

497. Tributur (1) parentibus in infinitum, & liberis. *d. l.* 30. *l.* 18. *solut. matrimon.* (2) patronis eorum que liberis. *l.* 17. *h. t.* (3) marito, sive ob dotem reddendam, sive contractum cum uxore conveniatur. *l.* 17. 20. 21. 24. *h. t.* (4) uxori, sive ob dotis promissionem, sive aliud debitum à marito agatur. *l.* 20. *in fin. h. t. l.* 27. *solut. matrimon.* (5) patri mariti, vel uxoris. *l.* 21. 22. *h. t.* (6) donatori. *l.* 19. §. 1. *l.* 30. *d. t. l.* 12. *de donat.* (7) socio universali, & particulari. *l.* 63. *pro soc. l.* 16. *h. t.* DD. extendunt hoc ad colonos partiarios. ad scholares in iisdem ædibus habitantes. ad fratres: quia sociis datur ob speciem fraternitatis. An recte? merito dubitaveris: privilegia enim non extenduntur. ne quidem propter identitatem rationis, sed pendent à nuda concedentis voluntate. §. 6. *J. de J. N. G. & Civ.* (8) militi. *l.* 6. *pr. h. t.* juxta interpretes nobilibus; quia fruuntur privilegiis militum.

498. Cavent nuda repromissione actoribus de integra solutione facienda, si ad meliorem fortunam pervenerint. *l. un.* §. 7. *C. de rei uxoriæ act. l.* 63. §. 4. *pro soc.* Eo non gaudent, si conveniantur ex delicto, vel dolo. *l.* 22. §. 1. *l.* 52. *h. t. l.* 21. §. *fin. de act. rer. amot.* Jure Canon. super jurata promissione. *c.* 28. *de V. S. in Sexto.* Item, si ex officio vivere possint. *arg. l.* 19. §. 1. *in fin. l.* 30. *h. t.* beneficio renuntiarint. *l. pen. C. de pact.* nisi sint parentes: quia his naturaliter debtur reverentia, quæ nullo pacto tolli potest, ob causam ejus, quæ est perpetua, scil. generationem. *Grot. l.* 2. *c.* 5. §. 6. alii cum parentibus jungunt patronos. *arg. l.* 9. *de obseq. parent. & patr. præst.*

499. Res inter alios judicata aliis non nocet. *l.* 63. *h. t.* nisi certis in casibus. ut, si unius jus dependeat à jure alterius *arg. l.* 8. §. *penult. de inoffic. testam.* vel, quando is, cujus sunt primæ partes defensionis, patitur sequentem agere. *d. l.* 63. §. *scientibus.* Pro judicatis habentur confessi. *l.* 1. *de confess.*

Lib.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Lib. 42. *tit.* 2. *De confessis.* *C.* 7. *tit.* 59. *de confessis.*

500. Confessio est certa alicujus facti contra se facta assertio. *arg. l.* 1. *h. t.* Est vel vera, vel ficta. vel judicialis, vel extrajudicialis.

501. Confessi sua sententia condemnantur. *l.* 1. *ff. l.* 21. *C. h. t.* contra utrosque par est modus executionis. *l.* 21. *de judic. l.* 31. *de re judicat.* eadem tempora iis tribuuntur. *dd. ll.*

502. Ad hunc effectum requiritur (1) ut confessio fiat vel verbis ore prolatis, vel scriptis. *l.* 13. *C. de non numer. pec. l.* 26. *depos.* coram judice competente. sub hoc comprehendunt arbitrum, propter similitudinem. *l.* 13. §. 2. 3. 4. *l.* 17. §. 3. *l.* 19. *de recept. qui arbitr. recep.* sic, si clericus confiteatur coram judice seculari, non valet. *c.* 4. *X. de judic.* studiosus coram migistratu oppidano. *arg. dd. ll.* sive vere: quando scil. in judicio conventus expresse confitetur, se debere. *l.* 6. §. 2. *h.t.* sive ob præsumptionem ex factis: pascíscendo. *l.* 1. *de his qui not. infam.* ex contumacia. *c.* 4. *X. de præsumpt.* interdum ex sola taciturnitate. *l.* 1. §. 3. *de tribut. act.* si quis in jure à judice rogatus respondere nolit. *l.* 11. §. 4. *de interrogat. in jur. fac.* (2) sit certa. *d. l.* 6. *pr.* §. 1. *h. t.* vel res, vel summa. *d. l.* 6. *pr. arg. l.* 11. §. 7. *de interrogat. in jur. fac.* incertam confessus tenetur declarare. *d. l.* 6. *pr.* §. 1. sic, confessio simplex super crimine non sufficit: requiritur ejus indagatio, ut vere commissum esse constet. adhibetur interdum judicium medicorum, chirurgorum de vulneris qualitate. *Ord. crim. art.* 6. (3) ex certa causa. *arg. l.* 93. §. 1. *de leg.* 3. (4) is, qui confitetur, sit dominus causæ, non procurator. obligari possit. *l.* 6. §. 3. 4. *h. t.* unde pupillus non auditur sine tutore. *d. l.* 6. §. 5. *h. t.* furiosus. *l.* 17. §. 11. *de injur. l.* 2. §. 3. *de jur. codicill.* prodigus in causa bonorum. *l.* 6. *de V. O. l.* 3. *C. de in integr. restit. min.* secus ac in matrimonio, vel delictis. nec erret. *l.* 7. *C. de jur. & fact. ignor. C. fin. X. h. t.* nisi sit error juris. *l.* 2. *h. t.* nec fiat ex fervore, aut iracundiæ calore. *arg. l.* 48. *de R. J.* Si confessio fiat sine causa, non valet. facta videtur abrupte. *arg. l.* 25. *de probat.* sive sit judicialis, sive extrajudicialis. sive facta fuerit viva voce, sive in libro rationum. *de quo supra.* (5) parte altera vel ejus procuratore præsente. *arg. l.* 6. §. 3. *h. t.* sicut enim judicatum tantum valet inter præsentes, ita & confessio. (6) sponte. *l.* 1. §. 27. *de quæst.* unde, si quis in tormentis confiteatur, nisi iis remotis, vel hoc faciat in judicio apud acta, vel in vinculis ratum habeat. *l.* 2.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

C. de custodia reor. Const. Carol. art. 56. non valet. (7) de actibus possibilibus. *l.* 14. §. *fin. de interrog. in jur. fac.* præteritis, vel præsentibus, non vero futuris. *arg. l.* 4. 5. 6. §. 2. *l.* 7. *h. t.*

503. In confessum æquæ ac in judicatum parata datur executio. *l.* 56. *de re judic.* revocari non potest. *l. un. C. h. t.* regulariter sententia non requiritur. ob gravitatem causæ, criminalis excipitur. *l.* 5. *de custod. reor. junct. arg. l.* 1. §. 17. *ult. de quæstion.* sic, si sit causa civilis, & confessio fiat post litem contestatam, sententia condemnatoria, per quam judicium semel cœptum finiatur, requiritur. *l.* 3. *l. fin. h. t.* secus, si fiat ante eam. *arg. l.* 74. *de judic. l.* 56. *de re jud.*

Alii semper requirunt sententiam, sive fiat ante, sive post litem contestatam: quia confessi habentur pro judicatis. *l.* 1. *h. t.* quod fit per sententiam. *l.* 1. *de re judic.* ℞. aliud est, *pro judicatis* habentur, aliud, *judicatum est.* illud fit per confessionem, hoc per sententiam.

Priori casu, ubi scil. ante litem contestatam fit, aliquando opus est sententia, non, ad rem judicandam, sed æstimandam. *l.* 25. §. 2. *ad L. Aquil.* Item, in judicio confessoriæ actionis, de quo in *l.* 1. §. 1. *l. ult. de interrogat. in jure faciend. Biccius. in aureis sect.* 5. *n.* 4.

504. Actio confessoria hîc est actio personalis, quæ datur adversus in jure confessum ad consequendum id, quod ex factoquod confessus est adversario debetur. vide *l.* 23. §. *fin. l.* 25. §. 1. *ad L. A. arg. l.* 56. *de judic.*

505. Si ante rem judicatam is, cum quo actum est, non solum confiteatur, sed & sponte satisfaciat actori, officio judicis competit eum absolvere. §. *ult.* J. *de perpet. & temp. act.*

506. Confessio extrajudicialis est loco semiplenæ probationis. *cap. ult. X. de success. ab intestat. l.* 58. §. *fin. de ædil. edict.* facit contra confitentes, eorumque heredes, non pro iis. *l.* 11. §. 1. *de interrogat. in jur. faciend. l.* 7. *C. de probat.* nisi fiat in articulo mortis: tunc enim præsumptionem inducit pro iis eorumque heredibus. vide *notata ad tit. de SCto. Silan.* Executio etiam non fit in solidum, quando quis bonis cessit. §. *ult.* J. *de act.*

Lib. 42. *tit.* 3. *De Cessione bonorum. C.* 7. *tit.* 71. *qui bonis cedere possint.*

507. Cessio bonorum est, cum quis oneratus ære alieno bona sua creditoribus, sponte voluntatem suam quibuslibet verbis profitendo, dimittit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ut ſalva exiſtimatione moleſtias carceris evitet, & creditoribus quoad fieri poſſit interea ſatisfiat. *l. 6. fin. C. h. t.*

508. Omnes bonis cedere poſſunt. patresf. filiif. maſculi, fœminæ. *l. 7. C. h. t.* obſt. *N. 134. c. 9.* R. fœminis non denegatur, ſed potius iis conceditur privilegium de non incarcerando. etiam qui juraverunt, ſe ſoluturos: quia, licet juramentum præciſe obliget, tamen intelligendum, quatenus poſſibile eſt: ad impoſſibilia enim nemo obligatur. qui flebili huic adjutorio renunciarunt jurato: modo interveniat relaxatio. *arg. l. 7. C. h. t.* quia omnia fecit ſpe melioris fortunæ. *vide d. ex. 44. th. cedere* 26. univerſitatibus, collegiis, eccleſiis &c. *arg. d. l. 7.* voluntate ut cunque declarata. *ult. ff. l. 6. C. h. t.* an hodie fieri poſſit per nuncium, epiſtolam, procuratorem? negat *Wieſenb. h. t. §. 29.*

519. Non datur (1) ſi quis in fraudem creditorum bona alienaverit. *arg. l. ult. §. ult. quæ in fraud. credit.* (2) ſpe cedendi æs alienum contraxerit, ſciens ſe non eſſe ſolvendo. *arg. l. 51. pr. de re jud.* (3) multorum pecuniis interceptis, contra fidem datam bancam rumpat. *arg. l. pen. in fin. de jur. dot. Ord. polit. tit. 22. de anno* 1548. (4) beneficium competentiæ habeat. *arg. l. 18. de re judic.* (5) ſit locuples. *arg. l. 6. pr. l. fin. C. h. t.* (6) ſit cauſa criminalis. *l. ult. de in jus voc. l. 1. in fin. de pœn.* quia dolus intercedit. privilegia bene merentibus, non delinquentibus conceduntur. *l. 26. §. 1. de teſtam. milit. l. 37. in fin. de minor.*

510. In civilibus requiritur (1) ut debita ſint liquida, ſolutio à creditoribus inſtantiſſime urgeatur. *c. 3. X. de ſolut.* (2) à cedente bona omnia deſignentur. *vide Gloſſ. l. 1. C. h. t.* propterea fit inventarium. libri rationum traduntur. interdum admittitur jurata ſpecificatio. *Mævius ad jus Lubeccenſ. 1. tit. 3. art. 1. n. 19.* (3) omnes creditores convocentur.

511. Competit debitoribus ipſo jure. obſtat: eſt impetrandum à principe. *l. ult. pr. C. h. t.* R. princeps etiam ea, quæ ſunt juris ordinarii, interdum vult facere ſui beneficii. vel, hoc fit, ut ceſſioni adjungantur induciæ quinquennales, ex electione creditorum. *d. l. ult. C. h. t.*

512. Debitori nihil relinquitur. etiam filiofam. ex peculio profectitio: quia pater propterea tenetur. præter veſtes quotidianas, quas fert dum cedit, honeſtatis cauſa. *l. 6. de bon. damnator.* & quia aliâs nec veſtis in obligationem generalem venit. *l. 6. de pignor.* iſti, qui in carcerem detruditur, relinquitur. Sub his ex rigore lectus non comprehenditur. nec alimenta neceſſaria debentur, niſi ex bonis poſtea quæſitis. *§. fin. J. de act. l. 4. 6. h. t.* Non quidem ceduntur res feuda-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

les: nisi dominus feudi in oppignorationem consenserit; emphyteuticæ, fideicommisso obnoxiæ & similes: commoditas tamen his rebus fruendi, quamdiu vivit debitor, creditoribus competit. *arg. l. 48. §. 1. de jure fisci. l. 69. §. 1. de leg. 11. l. 8. de reb. auth. judic. possid. 2 F. 45.*

513. Facta cessione, bona distrahuntur nomine creditorum. *l. 2. 5. 6. 7. h. t. l. 2. 4. C. eod.* ut ipsis satisfiat: non, ut ea dividant, & jure dominii retineant. *l. 4. C. h. t.* nisi distributio inter eos sit facta. *arg. d. l. 4.* sic differt à datione in solutum. *Perez. C. h. t. n. fin.* contra cedentis debitores instituunt actiones utiles. *l. 2. h. t.* si bona non sufficiant ad solutionem, cedens non liberatur à debito. actio suspenditur, donec ad pinguiorem fortunam pervenerit. in bonis postea quæsitis non cogitur, *ut dictum*, totum solvere, sed habet beneficium competentiæ. *l. 6. h. t. l. penult. in fin. C. eod.* cautio de reliquo solvendo non requiritur: quia lex hîc eam non requirit. Alii dissentiunt, per *c. 3. X. de solut.* verum non probat hanc opinionem. Cedentem, si pœniteat, bona nondum distracta avocare potest. *l. 2. C. h. t.* modo paratus sit creditoribus satisfacere. *l. 3. 5. h. t.*

514. Quia cessio Justiniano videbatur ignominiosa, ad eam neminem cogi voluit, modo juraret, se non esse solvendo. *N. 135.* quod usu non est receptum. *Gudelin. de jure Nov. 4. c. 16.* plures hanc novellam suspectam habent: quia in græco autographo non reperitur. *Perez. C. h. t. n. 8.* Sic ad eam non urgetur, si obtinuerit inducias moratorias. *l. fin. C. h. t. l. 4. C. de prec. Imperat. offerend.* impetrantur consentientibus creditoribus omnibus, vel majore parte. hæc non ex personarum numero, nec debiti qualitate, an hypothecarium, vel chirographarium sit, sed quantitate æstimatur. *d. l. ult. C. h. t. vide Instit. nostr. Jur. publ. 3. tit. 2. §. 30. & seqq.*

515. Jure Civili est introducta, ut creditor evitet molestias carceris, corporales cruciatus. *l. 1. fin. C. h. t.* moribus quibusdam in locis viget carcer publicus, in quem obærati conjiciuntur. jure Saxon. & Lubeccensi liberum est creditori, an cessionem bonorum velit accipere, an vero petere, ut debitor ipsi, ut mancipium addicatur: non quidem, ut fiat omnino servus, sed ut interdum ut homo proprius (1) præstet operas (2) carcere privato detineri possit (3) ex operis solvat domino. præstat eas, quæ conveniunt corpori, & artificio ejus, quod exercere solitus est. omnes pertinent ad utilitatem creditoris. *arg. l. 16. 17. 23. de oper. libertor.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Si nullum certum artificium didicerit, operas obsequiales, ministeriales, præstat, quæ ejus conditioni conveniunt. *arg. l. 9. d. t. Mæv. ad jus Lubeccense. 1. tit. 3. art. 1. n. 58. d. ex. 44. th. cum autem. 30. in fin.*

516. Cessio à debitore principali facta fidejussori non prodest: quia in eo non eadem est inopia, & necessitas. Cessat (1) si debitor non agnoscat debitum. *l. 8. h. t.* (2) in causis criminalibus, etiam pecuniariis. *ut dictum, l. 1. §. ult. de pæn.* (3) in causa tributorum & vectigalium. *l. 2. C. de exact. tribut.* (4) si bona non fideliter profiteatur. *l. 3. C. h. t. Gl. ibi: Sand. 3. tit. 31. art. 2. jung. supra. h. tit. §. 519.* Ut rei judicatæ executio eo facilius fieri possit, res sunt servandæ, creditores interdum mittendi in possessionem earum.

Lib. 42. tit. 4. Quibus ex causis in possessionem eatur.

517. Rei servandæ causa mittitur actor in possessionem bonorum, à magistratu ordinario, in cujus territorio bona sita sunt. *l. 1. 2. de reb. auth. jud. possid.* si reus latitet, sive cum tractu aliquo, vel ex contumacia, vel absens sit, aut ab hostibus captus, & non defendatur. *l. 2. pr. §. 1. 2. l. 6. §. 2. l. 7. §. 7. 8. 9. h. t. junct. l. 19. de in jus voc.* etiam, si mortuus sit, & heres non existat. *l. 5. 6. C. de bon. aut. jud. possid.*

Si pupillus, furiosus, prodigus non defendantur, in horum bona fit missio. *l. 7. §. 9. l. 8. 10. h. t.* unde, si defendantur, missus iterum decedit. *l. 5. §. 2. 3. h. t.*

518. Missio non conceditur, si non pure debeatur, sed sub conditione, aut in diem, nisi ex negotio bonæ fidei. *l. 6. h. t. junct. l. 41. de judic.* lex *7. §. 14. l. penult. §. ult. h. t.* restringenda est ad negotia stricti juris. *arg. d. l. 41.* alii aliter conciliant. vide *Wissenb. p. 2. disp. 22. th. 3.*

In actionibus in personam fit in bona universa. *l. 2. pr. §. 1. h. t.* licet non omnia distrahantur, sed tantum pro rata debiti. *N. 53. c. 4. §. 1.* si sint in rem, in bona petita. *l. 7. §. 17. h. t.*

519. Prodest etiam creditoribus non missis. modo, si sint in eadem provincia intra biennium: si sint absentes intra quadriennium petant, ut missionis fiant participes, impensas pro rata refundant. *l. fin. pr. C. de bon. author. judic. possid. l. 12. pr. ff. eod.*

520. Missio ex primo decreto tribuit custodiam. continet tantum potestatem colligendi fructus, ad eos custodiendos, non ut lucretur, nec ut inde alatur. *d. l. 7. pr. h. t.* nisi in casu nimiæ contumaciæ. *d. l. 7. §. fin. h. t.*

Debi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

Debitor, præſtita cautione ſiſti, refuſis expenſis, intra annum recuperat bona in judiciis realibus. *l.* 8. §. *penult. de præſcript.* 30. *vel* 40. *annor.* in perſonalibus, tempore arbitrario. *l.* 15. §. 21. *de damno infecto.* Jure Canon. intra annum. *c.* 5. *X. ut lite conteſt. d. ex.* 44. *th. fit miſſio* 37.

521. Hoc neglecto, actor poſt annum à primo decreto præterlapſum ex ſecundo decreto verus poſſeſſor conſtituitur. *arg. l.* 15. §. 16. *de damn. infecto. junge ſupra p.* 400. *in fin. p.* 831.

Jure Camerali contra reum contumacem, ſcil. 6. juridicis elapſis, pro arbitrio actoris vel ad miſſionem in bona, vel ad pœnam banni, vel ad perſequendam cauſam, ejusque deciſionem procedi ſolet. *Gail. de pace publ.* 2. *c.* 1. 3. *lib.* 1. *obſ.* 60. *d. ex.* 44. *th. hodie.* 39.

522. Miſſionem in bona ſequitur proſcriptio, ſub haſta diſtractio, ut inde creditoribus ſatisfiat. *l.* 9. *C. de bon. author. judic. poſſid.*

Lib. 42. *tit.* 5. *De rebus authoritate judicis poſſidendis, vel vendendis. C.* 7. *tit.* 72. *de bon. author. judic. poſſid. ſeu venundand. tit.* 73. *de privileg. fiſc. tit.* 74. *de privileg. dot.*

523. Requiritur in diſtractione proſcriptio, haſta, præconis vox, licitationes emptorum, addictio. etiam quando fiſcus reliquatorum, aut debitorum ſuorum bona vendit. *l.* 1. 2. 5. *C. de fide & jur. haſtæ fiſc. Ant. Mathæ. de auct.* 1. *c.* 3. *n.* 10. de jure Saxon. vide Carpz. *de proceſſu tit.* 25. *art.* 4.

534. Pupillorum, furioſorum, & prodigorum bona non veneunt, niſi cauſa cognita. ſi ſcil. urgeat æs alienum, & dilatio damnum ſit allatura creditoribus. *l.* 6. §. 1. 2. *l.* 7. §. 9. 10. *ex quibus cauſ. in poſſeſſ. eatur. l.* 5. 9. *pr. h. t.*

526. Si plures emere velint, extraneo præfertur cognatus. utrique creditor. inter hos is, cui major pecunia debetur: modo tantundem offerat. *l.* 16. *h. t.* quia hæc eſt auctionum regula, ut, qui licitatione vicerit, meliorem conditionem attulerit, ei res addicatur. *l.* 4. *C. de fide & jure haſt. fiſcal. l.* 4. *C. de vectigalib.*

Si creditor, qui in concurſu poſteriori loco collocatur, & forte ſuam ſolutionem plane non conſequeretur, majus pretium offerat, hac conditione, ut ſuam deducat, alteri licitanti non præfertur. *d. ex.* 44. *th. ſi plures.* 42.

527. Creditores hîc dicuntur, quibus ex quacunque cauſa debetur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

l. 10. 11. 12.108. *de V.* S. sive ex obligatione, conventione, vel delicto: sive ex jure in re constituto, sive ex credito, proprio, alieno: ut fidejussione. modo ab invito exigere possint. *arg. d. l.* 108. *de V. S. Mav. part.* 1. *decis.* 76.

528. Creditores intra certum terminum citari, credita edere, probare, sive liquidare debent. Si quis post præterlapsum liquidandi terminum admitti velit, non sufficit veritas, vel jus crediti, sed necessaria est restitutio in integrum. *Mav. p.* 3. *dec.* 48. *junct. p.* 1. *dec.* 144. Ita citati à judice causæ justo ordine sunt collacandi. videndum qui anteferri debeant aliis. *confer. hîc Carpz. p.* 1. *c.* 28. *d.* 1. 12. *Richt. in tract. de concursu creditorum præliminar.*

529. Præferuntur creditores aliis, vel ex beneficio prætoris, jure separationis. *de quo titulo seq.* vel ratione peculiaris juris in re, vel speciali prioritatis, seu, prælationis jure.

530. Ratione juris in re præferuntur (1) domini, qui res suas exstantes vindicant. deponens, etiamsi usuras pactus fuerit. *l.* 24. §. 2. *h. t.* locator, commodans, precario concedens. *l.* 31. *loc. cond. l.* 8. 9. *commodati l.* 1. *§. fin. de prec.* cui res furto est ablata. *l.* 2. *C. de furt.* filius in bonis castrensibus. *l.* 10. *de castr. pec.* adventitiis. §. 1. *J. per quas pers.* uxor in paraphernalibus, *l.* 8. C *de pact. conv.* dotalibus. *l.* 12 *C. qui potior. in pignor. l.* 30. C. *de jur. dot.* debitor, soluto debito, in re oppignorata. *arg. l.* 1. 2. *C. de luit. pign.* præstatio tamen damni, in his rebus dati, refertur inter debita chirographaria. *arg. l.* 25. *de pignorat. act.* Venditor in re vendita, quando pretium non est solutum, vel, fides de eo non habita. §. 41. *de R. D.* imo, si hoc sit factum, dominium tamen sibi reservaverit, donec fuerit solutum. *arg. l.* 5. §. 18. *de tributor. act.* socius in re communi, quoad suam partem, *l.* 13. §. 1. *de P. V.* pater in pecunia, quam ex mutuo filiusfamilias solvit, & quæ apud creditorem adhuc extat, modo ejus fuerit. *arg. l.* 14 *de reb. cred. junct. arg. l.* 23. *pr. de R. V.* (2) Ratione juris hereditarii verus heres in petendis rebus hereditariis præfertur creditoribus istius, qui istas pro herede vel pro possessore possidet. *l.* 3. 9. 10. *de hered. pet.* cohæres in sua portione, sui coheredis creditoribus. *arg. l.* 1. §. 1. *si pars hered.* (3) Ratione pignoris omnibus indifferenter præfertur ille, qui pignus consecutus est in re, antequam venderetur. *arg. l. un. C. etiam ob chirogr. pec. d. Ex.* 44. *th. ratione juris.* 44. Ordo concurrentium aliorum creditorum pendet ex diversa qualitate debiti, quod prætenditur. est quintuplex. (1) ponuntur simpliciter privilegiati. (2) hypothecarii privilegiati. (3) hypothecarii simpli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

ces. (4) creditores personales privilegiati. (5) personales simplices, sive, chirographarii. *Mev. ad jus Lubec. lib.* 3. *tit.* 1. *art.* 11.

Simpliciter privilegiati sunt (1) qui in confectionem inventarii, æstimationem bonorum debitoris, sumptus fecerunt. *arg. l.* 8. *depositi in fin. l. ult.* §. 9. *C. de jure deliber.*

Huc spectat salarium curatoris bonorum, impensæ, quas heres fecit, qui cum beneficio inventarii adiit hereditatem, & eam creditoribus restituit. (2) ministri domestici ratione mercedis: modo (*a*) pro certa mercede operas promiserint (*b*) in domo debitoris sint famuli, unde arcentur, qui operam præstiterunt extra domum: ut sunt sartores &c. qui saltem exhilarationi inserviunt, ut cantatores, mimi, moriones &c. (3) qui impensas funebres necessarias fecerunt. *l.* 14. §. 1. *de relig. & sumpt. funer.*

Huc referuntur, quæ factæ sunt in pharmaca & medicos ob morbum, quo obiit defunctus. *vide tamen supra. p.* 189. §. 17. omnis impensa ad quam solvendam heres actione funeraria compelli potuit. *l.* 17. *in fin. pr. h. t.* sic, mercatores consequuntur quod ex mercibus funeris caussa dederunt. item, quod in funus uxoris, vel liberorum impensum est. ratio privilegii consistit in favore sepulturæ. *Grot.* 2. *c.* 19. §. 1. 2. Jure Saxon. restringitur ad impensas in funus ipsius debitoris. *d. Ex.* 44. *th.* 45. (4) quibus debentur onera realia, quæ ipsis bonis debitoris inhærent. (*a*) fiscus quoad tributa, collectas ordinarias, extraordinarias. *l.* 1. 2. *C. si propter public. pensitat. l.* 1. *C. in quib. caus. pign. vel hypothec.* propter anonam publicam. *l.* 3. *fin. C. de primipil.* referunt huc collectam, quam quibusdam in locis subditi solvunt ad executiones criminales. Item, quod erogatum in processum executiouis contra debitores. (5) quibus canon emphyteuticus, decimæ, census, & similes pensiones debentur. *arg. l.* 15. *qui potior. in pignor.* item laudemia, quando solvenda sunt. *Struv. Syntagm. jur. feud. c.* 10. *aphor. ult.* (*c*) isti, quibus debentur annui reditus. etiam redimibiles. (6) coheres in pecunia, quam alter coheres ex bonis hereditariis mobilibus distinctis temporibus dare cogitur, modo quis non converterit in mutuum, aut non statuto tempore exegerit. *d. Ex.* 44. *th. illorum.* 45. *in fin.*

In hac classe secundum ordinem privilegii solvuntur, si bona non sufficiant, posteriores nihil accipiunt.

Lib.

Lib. 20. tit. 4. qui potiores in pignore vel hypotheca habeantur, & de his qui in priorum creditorum locum succedunt. C. 8. tit. 18. qui potior. in pign. tit. 19. de his qui in prior. credit. loc. succed. tit. 27. etiam ob chirogr. pecuniam pignus retineri posse.

531. Hypothecarii privilegiati sunt (1) qui militiæ emendæ causa expresse crediderunt, addito pacto in scripturam redacto, ut in militia omnibus potiores essent. *N. 97. c. 4.* militia significat hîc officia publica, ex quibus singulis annis certi reditus proveniunt, & percipiuntur. confer *Brisson. de V. S. voce militia.* hoc DD. applicant ad eos, qui ad equestres ordines, doctoratus, magisterii insignia, beneficia ecclesiastica consequenda crediderunt. *Gothofr. ad d. nov.* an bene? plures dubitant ob §. 6. *J. de J. N. G. & C.* (2) uxor in dotis persecutione; ejus augmento, quod non est factum in fraudem creditorum. *d. N. 97. c. 3.* quæ tamen ex communi sententia tantum præfertur iis hypothecariis, qui non habent expressam hypothecam anteriorem. *l. 12. C. qui potior in pignor.* Alii eam omnibus præferunt (*a*) quia Imperator prolixis verbis plenissime mulieribus prospicere voluit, ut ipsis dos contra quascunque actiones tuta esset, quem scopum aliâs non esset consecutus. (*b*) mulieres sunt conquestæ sibi jus suum ab anterioribus creditoribus fuisse præreptum, contra quos Justinianus eas tuetur. (*c*) privilegium, quod ante habuerunt contra chirographarios, extendit ad hypothecarios, quemadmodum ergo olim omnibus chiropraphariis est prælata, ita hodie præfertur omnibus hypothecariis. (*d*) Justinianus dicit, se illud concedere contra omnes creditores. omnibus ergo præfertur, præter eos, quos jam enumeravimus. obstat. *l. 4. C. de emancip.* R. lex alteri jus, quod ex conventione quæsitum habet, propter publicam utilitatem auferre potest. *Grot. 2. c. 14. §. 7.*

Hinc, si tacita hypotheca anterior, expressa intermedia, dos mulieris postrema concurrant, secundum hanc opinionem omnibus præfertur. Alii in hac quæstione putant: si concurrat cum hypotheca, cui conjunctum est jus prælationis, quod judicandum sit ex prioritate temporis. Hoc privilegium requirit, ut probet dotem vere illatam. *d. l. 12. C. qui pot. in pign.* quod non fit nuda mariti confessione. *l. 1. 2. C. de dote cauta non numerat. supra. p. 114. §. 145.* nisi reliqui creditores per solum chirographum numerationem probent. *d. ex. 44. th. secunda classis. 47.*

Transmittitur ad liberos mulieris, etiamsi unus, e. g. ex filiis portio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

nem suam maternam in alterum filium, sive, fratrem suum conferret: in utraque enim est filius mulieris. Carpz. *p.* 1. *c.* 28. *def.*98. filium cui cessio est facta præfert tantum in portione propria: quia in ea quam à fratre accepit est collateralis. Verum *l.*12. §. 1. *C. qui potior. in pign.* non distinguit, an filii matri immediate succedant, an mediate. Non ad alios heredes, licet hypotheca tacita ad omnes perveniat. *arg. l. un. C. de privilegio dotis.* Alii dissentiunt: (1) quia ratio privilegii in liberis cessat. (2) ubi persona locum facit beneficio, non transmittitur. (3) propter. §. 29. J. *de act.* ubi Justinianus vult, ut ipsa agat. Hæc opinio est contra expressum textum. *l.* 12. §. 1. C. *qui potior. sunt in pignor.* duo priora argumenta nihil probant. *ad* §. 29. ℞. quod ipsa & sola opponatur extraneis, qui sibi dotem stipulati sunt, non liberis. facit. *l. un.* §. 6. *C. de rei uxor. act.* Si ex duobus matrimoniis duæ dotes concurrant, liberi prioris præferuntur. *N.* 91. *c.* 1. *auth. si quid ex reb. C. qui potior in pignor.* de jure Saxonico vide *ex.* 44. *th.* 47. *in med.* extenditur ad soceri bona, si pater nomine filii dotem susceperit. *arg. l. un.* §. 1. *C. de rei uxor. act. l.* 22. §. 12. *solut. matr.*

Cessat, si uxor cum marito communem exerceat negotiationem. *arg. l.* 2. *C. ad SC. Vellej.* sciens nupserit viro obæato. *arg. l.* 145. *de R. J. Gail.* 2. *obs.* 84. 90. de jure Saxonico vide *d. th.* 47. huic privilegio expresse renunciaverit. *arg. l.* 11. 21. *C. ad SC. Vellejan.* item, non pertinet ad paraphernalia, donationes propter nuptias. *d. l.* 12. §. 2. *C. qui potior. sunt in pignor.* An pertineat ad sponsam? vide *l.* 17. §. 1. *de reb. auth. jud. possid. junct. l. ult. C. qui potior. in pign.* (3) qui ad refectionem, & conservationem ædificii nominatim crediderunt, modo pecunia vere in id sit impensa, & ædificium adhuc exstet. *N.* 97. *c.* 3. (4) pupilli, quorum pecunia res est empta. *l.* 7. *qui potior. vide supra. p.* 494. *pr.* de fisco, ratione bonorum, quæ quæsita sunt post contractum, cum ipso initum, vide *l.* 6. *C. de privileg. fisc. l.* 28. *de jur. fisc. l.* 8. *qui potior. in pign.* obst. *l. ult. d. t.* (5) qui privilegium aliâs inter chirographarios habent, & sibi de expressa hypotheca prospexerunt. sunt (*a*) qui nominatim ad alius rei quam ædificii conservationem, & refectionem credentes, ita hypothecam sibi constituerunt, modo vere impensum in istam rem fuerit. *l.* 26. 34. *h. t.* Alii tacitam hypothecam iis tribuunt cum privilegio: ut videtur, contra leges. *l.* 7. *C. qui potior. sunt in pignor. Nov.* 97. *c.* 3. (*b*) quorum pecunia res est empta, modo itidem expresse sibi ita prospexerint. *d. l.* 7. (*c*) venditor, qui tam diu rem traditam sibi hypothecæ vult esse, usque dum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

dum pretium ſolvatur. *arg. l. 17. C. de pign. l. 7. C. qui potior. in pign.*

Hic quærunt, ſi emptor alicui bona præſentia, & futura ante oppignoraſſet, an hypothecarius generalis, huic venditori ſit præferendus? ℞. quamvis jure ſubtili ſimul ac res eſt tradita præveniſſe videatur, æquitas tamen præfert venditorem, qui dominium ſub conditione pignoris conſtituti transtulit. *Bachov. ad Treutler. Vol. 2. d. 24. th. 7. lit. B. in fin.*

532. Qui in hac claſſe concurrunt, etiam collocantur ſecundum prioritatem temporis, ſi bona omnibus non ſufficiant: quia privilegiatus contra æque privilegiatum non utitur ſuo privilegio. *arg. l. 7. C. qui potior. ſunt. pign.*

533. Pioritas temporis non ex dierum tantum, & menſium, verum etiam ex horarum, & momentorum intervallis æſtimatur. *Gl. ad l. 16. §. 8. de pign.* nec ex credito, ut ſc. is prior habeatur, qui priori loco credidit, ſed ex hypotheca. *l. 11. pr. ff. l. 8. C. qui potior. in pign.* non refert, an pure, an ſub conditione ſit conſtituta, adeo ut, ſi ea pendente, in eadem re pignus alii concederetur, tamen potior futurus eſſet poſt ejus exiſtentiam. *l. 9. pr. §§. ſeqq. qui potior. in pign.* obſt. *l. 1. §. ult. d. t.* ℞. medio tempore pignus erat inutile, nec res ſub conditione obligata; quia nec pura nec conditionalis erat principalis obligatio, ſine qua pignus non eſt, ſed tantum ſpes obligationis contrahendæ.

534. Ob modum hypothecæ conſtitutæ præfertur is, qui habet publicum inſtrumentum, illi, qui habet tempore anteriorem hypothecam privata ſcriptura conſtitutam. *l. 11. auth. ſi quis. C. qui pot. ſunt in pignor.*

535. In foro Saxonico in rebus mobilibus diſpoſitio legis 11. non obſervatur, ſed inſpicitur temporis prioritas. ad omnium rerum immobilium oppignorationem requiritur confirmatio judicialis. vide *d. ex. 44. th. ob modum.* 49.

436. In tertia claſſe ponuntur ſimplices hypothecarii. in horum concurſu conſiderandum, an res pignori ſint obligatæ pluribus eodem tempore, an diverſo.

Si eodem tempore, an omnibus ſeparatim, an conjunctim. priori caſu, ſi adverſus extraneos agant, in ſolidum Serviana utuntur. ſi inter ſe concurrant, partes concurſum faciunt pro rata crediti. *l. 16. §. 8. de pignorib.* quod etiam obtinet, ſi liquido ſcire non poſſimus, quis tempore ſit prior. Poſteriori caſu, ſi pluribus conjunctim res ſit obligata: & hoc actum, ut in ſolidum ſingulis obligaretur, adverſus extraneos in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

in solidum Serviana utuntur: inter se si concurrant, possidentis conditio erit melior: quia in pari causa est. *l.* 10. *de pign.* Si id actum, ut pro partibus obligaretur, unusquisque habet suam partem. si nihil dictum, pro rata singuli admittuntur. *l.* 10. *in fin. d. l.* 16. §. 8. *de pignorib. Ex.* 44. *th. in classe.* 50.

Si diverso tempore eadem res pluribus sit oppignorata, is qui prior est tempore, potior est jure, adeo ut etiam horæ punctum, *ut dictum* observetur. *l.* 2. 8. 9. 11. 12. *qui pot. sunt in pignor.* vel, qui ex posterioribus creditoribus hypothecariis debitam priori pecuniam solvendo, sive, si accipere recuset, legitime offerendo in prioris locum successit. *l.* 1. *C. qui pot. in pign. l. penult. ult. C. de his qui in prior. credit. loc.* in chirographariis hoc non obtinet, nisi nominatim inter debitorem & hypothecarium, cui est solutum, fuerit actum. *l.* 3. *C. quæ res pign.* imo, etsi non fuerit creditor, dictum tamen obtinet.

537. Procedit in omni pignore, etiam prætorio, si immissio fuerit facta ex causa separata. *l.* 2. *C. qui pot. sunt in pign.* si enim sit communis, unius missio prodest alteri, qui habet eandem causam. *l.* 12. *pr. h. t.*

Hodie etiam in eo semper regula habet locum. sc. qui prior est tempore, potior est jure. *Gudelin. de Jure noviss. lib.* 4. *c.* 8. sic prior missus in fructibus præferendus est posteriori, donec de suo jure docuerit. *Mav. lib.* 5. *decis.* 3. hîc quæritur, an immissus, si alius etiam obtineat immissionem, habeat facultatem appellandi, si immissio fiat in ejus præjudicium? *vide Brunnem ad d. l.* 12.

Jure Saxonico arrestum statim à tempore impositionis jus tacitæ hypothecæ præ aliis debitoribus tribuit. *d. Ex.* 44 *th. observatur.* 52.

538. Si quis habeat generalem & specialem hypothecam, prius innititur suæ speciali: si non sufficiat, ex generali bona persequi potest. sicut & is, qui generalem tantum habet, etiam hypothecariis specialibus præfertur. *l.* 2. *qui pot. sunt in pign. l.* 2. *C. de pignor.*

539. Quarta classis continet chirographarios privilegiatos. quales sunt (1) deponentes, si res deposita non amplius exstet. *l.* 24. §. 2. *h. t.* modo non sint pacti usuras: quia tunc aliis chirographariis non privilegiatis similes sunt. *l.* 7. §. 2. *in fin. depos. l.* 24. §. 2. *de reb. auth. jud. possid.* (2) quibus ob piam causam, & alimentorum nomine debetur. sc. *ex jure elector. Saxon.* jure enim communi collocantur in prima classe. (3) præceptores, advocati, procuratores, notarii, ratione salarii. (4) qui ad emendam & reficiendam rem crediderunt, & de hypotheca si-

bi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28

bi non prospexerunt. *l. 5. 6. qui pot. sunt in pign. l. 26. 34. de re jud.* item, venditor in residuo pretii. (5) is, qui sine usuris mutuo dedit. *arg. l. 7. §. 2. ff. deposit. l. 24. §. 2. de reb. auth. jud. poss.* (6) ad hanc classem referunt fidejussores & mandatarios, qui pro principali debitore solverunt. *confer. hic Hahn. in not. ad Wesenb. n. 3.*

Si non privilegiatus chirographarius solverit pro privilegatio, in ejus locum succedit. *l. 24. §. 3. h. t.*

540. In concursu omnes pro rata admittuntur. si bona non sufficiant, citra respectum ad temporis prioritatem. *l. 32. de reb. author. judic. possid.* jure Saxon. ad hanc classem referuntur, qui habent privatam hypothecam. *d. exerc. 44. th. 54. in fin.*

541. In quinta classe collocantur simplices & nudi chirographarii. qui vel creditum chirographo, vel per confessionem debitoris, vel testes probant. etiam hi in concursu omnes pro rata portionis sine ulla prærogativa causæ, vel temporis, veniunt. *l. 6. C. de bon. auth. jud. possid.* imo, si non privilegiatus exegerit ante privilegiatum, huic non restituit: quia privilegia personalia locum tantum habent contra eos, qui nondum exegerunt debita. bona debitorum non ita sunt affecta, ut per hypothecam. vide *l. 6. §. 7. l. pen. in fin. quæ in fraud. credit. l. 6. §. 2. de reb. auth. jud. possid.*

542. Jure civili usura statim sorti jungitur, ac aliis debitoribus cum ipsa præfertur. *l. 18. qui pot. sunt in pignor.* modo pignus in usuras sit obligatum. vide *p. 466. pr.* secus quam jure Saxon. *d. Ex. th. 56.* Lex 18. intelligenda est de usuris compensatoriis. punitoriæ post omnes creditores ponuntur, ita ut nec fiscus peculiare privilegium habeat. *arg. l. un. C. de pœnis fiscal. Mev. p. 2. decis. 162. Brun. ad l. 18.*

543. Interdum accidit, ut defunctus sit solvendo, si vero cum ipsius creditoribus conjungantur creditores heredis, solvendo non sit. Hoc in casu defuncti creditoribus concedit prætor beneficium separationis.

Lib. 42. tit. 6. De separationibus C. 7. tit. 72. de bon. auth. judic. possid. & de separatione bonorum.

544. Separatio est diversorum patrimoniorum debitoris scil. & heredis ad eandem personam pertinentium distinctio, ut ex singulis pa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
371 J 28